

élie reclus

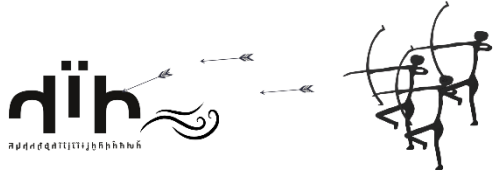
“ilkel” halklar

karsılastırmalı etnoloji incelemeleri

fransızca orijinalinden çeviren
buket şahin

hayalci hücre: #29 élie reclus | άνθρωπος kitaplığı #1 | “ilkel halklar”:
karşılaştırmalı etnoloji incelemeleri | fransızca orijinalinden çeviren: buket
şahin ©2023 hayalci hücre | bu kitabın türkçe yayın hakları buket şahin ve
hayalci hücre yayın’a aittir. | yayına hazırlayan ve editör: alışan şahin | kapak
tasarımı-dizgi: nail düNDAR | baskı-cilt: repar tasarım matbaa, yenibosna
merkez mh. cemal ulusoy cd. no: 43 bahçelievler/istanbul (sertifika no: 40675) |
1. baskı 2023 / istanbul | isbn no: 978-625-6597-20-4 | sertifika no: 73832 |
hayalci hücre yayın lema yayıncılık basım dağıtım kırtasiye ticaret limited
şirketi sinanoba mahallesi aktay caddesi A3-27 blok no: 6a iç kapı no: 6
büyükçekmece / istanbul | <https://hayalcihucre.com>

élie reclus

“ilkel” halklar

karsılastırmalı etnoloji incelemeleri

fransızca orijinalinden çeviren
buket şahin

buket şahin

1971 İstanbul doğumludur. Öğrenimini Ankara’da tamamlamış olup, 1993 yılında Hacettepe Üniversitesi, Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümü’nden mezun olmuştur ve aynı yıl Aydın Adnan Menderes Üniversitesi’nde öğretim görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır. Ayrıca 2020 yılında Anadolu Üniversitesi Sosyoloji bölümünden mezun olmuştur. Adnan Menderes Üniversitesi Sosyoloji bölümünde Sosyoloji Tezli Yüksek Lisans Eğitimini sürdürmektedir. Yayınlanmış ilk çeviri kitabı Nisan 2017’de yayınlanmış olan Pierre-Joseph Proudhon’un Aşk ve Evlilik (Öteki Yayınevi) adlı kitabıdır.

İçindekiler

9	Editör'den Açıklama
13	Çevirmenden Kitaba Dair
19	Önsöz
31	1. Bölüm İlkeller, Hiperboreanlar, Avcılar ve Balıkçılar
101	2. Bölüm Batılı İnoitler, Özellikle Aleutlar
207	3. Bölüm Apaçiler, Göçebe ve Soyguncu Hayvan Avcıları
237	4. Bölüm Nairler ya da Savaşçı Asaleti ve Anaya Dayanan Anaerkil Aile Soy
287	5. Bölüm Küçük Nilgeri Tepeleri, Çobanlar, Çiftçiler ve Ormancılar
379	6. Bölüm Bengal Kolarienleri
503	Sonuç

Editörden Açıklama

Anarşist ve Coğrafyacı dendiğinde akla gelen ilk isim P. Kropotkin'dir. İkinci kişi, aynı zamanda onun arkadaşı ve yoldaşı, aynı zamanda onun gibi aktivist ve onun kadar ünlü olan coğrafyacı, yazar ve anarşist Élisée Reclus'tur.¹ 20 yılda yazdığı 19 ciltlik *La Nouvelle Géographie universelle, la terre et les hommes* (Universal Geography) adlı eseriyle de biliniyor.

Bu kitap Élisée Reclus'un ağabeyi olan ve Élisée ile ortak çalışmalar yapan ve kendisi gibi anarşist olan Élie Reclus'un kitabıdır. Élisée Reclus kadar tanınmasa da Paris Komünü'nde *Bibliothèque National*'i yöneten, Paris Komünü'nde önemli anarşistlerden Louise Michel ile beraber yer alan ve 1879'da af çıkana kadar Amerika ve İngiltere'de sürgünde kalan, ilkel kültürler ve anarşizm çalışmaları yapan biridir. Élie Reclus, eşi ve diğer dört kardeşi coğrafyacıdır; beş erkek kardeşin en büyüğüdür. Élisée Reclus ile de ortak çalışmalar yapmış olan Élie'nin ilk makalesi sünnet ritüeline karşı yazılmıştır.

Bu kitabında ise ilkel olarak adlandırılan toplulukların Batı ve Akdeniz merkezli kültürlerimize tamamen farklı ve ters gelen taraflarıyla görülmesi ve anlaşılabilmesi için sağlam veriler sunmaktadır. Postkolonyal teo-

¹ Élisée Reclus: Türkçeye çevrilmiş John Clark'ın *Anarşi, Coğrafya, Modernite* isimli kitabı içinde birkaç makalesi ve "Vegan ve Anarşi" isimli makalesi çevrilmiştir. Politik faaliyetlerinden dolayı Fransa'dan sürgün edilmesine rağmen 1892'de Paris Coğrafya Topluluğu'na ödüle layık görülmüştür.

1871'de Paris Komünü'nü destekleyerek hükümete karşı sert bir manifesto yayınlamış, 5 Nisan'da tutuklanmış ve 16 Kasım'da ömür boyu sürgüne mahkûm edilmiştir. İngiltere, İtalya, İsveç sonraki durakları olmuş, en önemli eserini yazmış ve eser edebi ve bilimsel olarak değerli addedilmiştir. Fakat antropoloji kadar coğrafya da anarşist literatürün ilgi alanından hiçbir zaman çıkmamıştır; coğrafyacı olarak birçok anarşisti saymak mümkündür.

rilerde yer alan ve evrenselcilik tezlerine karşı ortaya çıkan tezlere yeniden bakmak için -aynen G. Spivak gibi- antropolojik ve etnolojik veriler sunmaktadır. Kùltùrlere ve kùltùr hayatına Tùrkçede yapılmış önemli bir katkı olduğu fikrindeyim.

Élie Reclus'un eserlerinin bir bölümü şunlardır:

1- *Examen religieux et philosophique du principe de l'autorité, thèse de théologie* (Otorite İlkesinin Felsefesi ve Dinsel Açıdan İncelenmesi, Teoloji Tezi) 1851.

2- *Les Primitifs, Études d'ethnologie comparée. Les Hyperboréens, chasseurs et pêcheurs, Les Apaches, chasseurs nomades et brigands* (İlkeller, Karşılaştırmalı Etnoloji İncelemeleri, -Hiperboreanlar, Avcılar ve Balıkçılar; Apaçiler, Göçebe Avcılar ve Haydutlar) 1885.

3- *Les Primitifs d'Australie* (Avustralya İlkelleri) 1894.

Makaleler;

1- “*La Coopération, ou Les nouvelles associations ouvrières dans la Grande-Bretagne*” (İngiltere’de Ortaklaşa Çalışma ve İşbirliği ya da Yeni İşçi Dernekleri), 1863;

2- “*Comment la civilisation civilise*” (Uygarlık Nasıl Medenileşir), 1893, *La Société nouvelle*;

3- “*La Formation des religions, La Société nouvelle*” (Dinlerin Formasyonu), 1894, *La Société nouvelle*;

4- “*Renouveau d'unecité, dans La Société nouvelle*” (Bir Şehrin Yenilenmesi), 1896, *La Société nouvelle*;

5- “*Le Mariage tel qu'il fut et tel qu'il est !*” (Önceden ve Şu Anda da Var Olduğu Gibi Evlilik!), 1907;

6- “*Les Croyances populaires, Leçons sur l'histoire des religions*” (Popüler İnançlar, Dinlerin Tarihi Üzerine Dersler), 1908;

7- “*Le Pain*”, (Ekmek), 1909;

8- “*La Doctrine de Luther*” (Luther’in Doktrini), 1909.

Okuyucunun bilgisi için not olarak belirtmeliyim...
Bu kitapta yer alan isimler -araştırmacı, coğrafyacı ünlü karakterler vs.- okuyucunun bilgilenmesi ve okumaya yardımcı olması maksadıyla çevirmen tarafından incelikli araştırmalar sonucunda bulunup sayfa sonlarına haklarında kısa da olsa bilgi olarak eklenmiştir.

Alişan Şahin

@

Çevirmenden Kitaba Dair

Élie Reclus'ün “*İlkel*” *Halklar* adlı bu eseri, ilk insandan yakın zamana değgin yaşam olguları ile ilgili araştırma ve keşiflerle iç içe bir zaman yolculuğu gibidir. Bunun yanında evrensel sistemde, dünyanın zamansal boyutlarında evrimleşen insanın oluşurken, toplumsallaşıp çoğalarak anlam ve enerjisini artırdığını, değer kavramlarını giyinip, normların yağmurunda ıslanıp devrimler diyarında yol alacağı zamana kadarki oluşumları gözlemleyebiliyoruz.

Kesinlikle tarafsız bir gözlemle ele alınıp incelenmiş konular sizi dalgalarına alıp bambaşka diyarlara sürükler; dünyanın bildiğimizi sandığımız ve aslında bilmediğimizikıyılara çıktığımızı anlarız. Gerçek mi? Mümkün mü? İnsanlar bu kadar masum ve aynı zamanda bu kadar vahşi olabilir mi? Yaşananlar, insanları yaşama bağlayan, yaşam ve ruh enerjilerini çoğaltıp oluşturacak aşamaları getiren ritüellerdir, onları evrenle bütünleştirecek duyguların köklerini beyinsel kıvrımlarına yükleyen ve onları hayvan üstü adımlarını atmayı sağlayacak duygu zorlamalarıdır ki bir ağacı çizmeden reçinesini alamazsınız. Masum yabanılıktır bu! Doğanın aslında bizim vahşice bulduğumuz çoğu şeyin aslında onun yapısal özelliği olduğunu ve doğa insanının ilk oluşumunun ve gelişiminin gittikçe ve hiç durmadan değişip evrimleşen bir karakteri olduğunu görürüz. Ayrıca dünyanın aslında küçük de olsa evrenin bir mikro yansıması olduğunu, içindeki oluşumların da evrendeki oluşumların bir yansıması olduğunu fark ederiz. Sonsuz evrenin sonsuz zaman aralıklarında insan evriminin aslında algısal idrakimizden dolayı bize uzun görünen ama evrenin oluşumuna göre çok kısa süren ve iki ayağı üzerinde durmaya başlayan bu ilk insansıların çocuk halk topluluklarına dönüştüğü kulvara baktığımız bir ufuktadır kitap. Kitapta geçen olaylar bize efsane görünen ama dünyanın

zamansal yörüngelerinin zamansal bir boyutunda gerçekleşmiş somut olaylar, somut ve gerçek yaşamlardır.

Onlara, bir insan bunu ya da şunu nasıl yapabilir gibi bir düşünce yapısıyla yaklaşmak anlamsızdır. Çünkü bunlar yabanıl hayvan oluşumundan itibaren insan olgusunun cemaatler halinde binlerce yıl mülkiyet ilişkileri olmadan yaşadığını ama hem bedensel hem de psikolojik aşamalardan mülkiyet algısıyla ilerleyip mülkiyet duygusuyla zincirlendiğini, bunda oluşumsal bir aşama olduğunu ayırt ederiz. Hiçbir şey ezeli ve ebedi değildir. Teknolojinin kapılarını açıp, kapitalizmin merdivenlerinde ilerleyip, modernizmin giyotininden geçip bilinmezliğin perdelerinin aralandığı aşamalarda yızdır burada; geçmişimizin ayırtına varmamızı, nerden geldiğimizi, bize hangi ağaçtan düşüp de bugüne ulaştığımızı anlatan, tam bir zaman yolculuğudur. Burada evrimin bile mülkiyet duygusuyla paylaştırıldığını hissedersiniz. Mülkiyeti alan evrimi de kapmıştır, mülkiyeti alan tanrı parçacığının da en fazlasını kapmıştır algısıyla kuşatılırsınız. İnsanla birlikte ilk insani bilgilerin bölgesel zengin çeşitliliğin gelişime imkân verdiği bölgelerde artan zekâ gelişimi ile birlikte bölgesel toprak verimliliğinin kıt olduğu bölgelerde daha yavaş bir seyir aldığını ve bununla birlikte böylece zamanımız ve öncesi arasında yaşayan tarihsel evrimlerle karşılaşma olasılığının oluştuğunu görürüz. Buna rağmen burada küreselleşmenin getirdiği daha çok mülkiyet edinme kaygısının yol açtığı gezi ve keşiflerle ortaya çıkan dünya tarihinin öncesi, gelişme ve o günkü gelişme aşamalarını bir araya getiren zaman yolculuklarının son zamanlı karşılaşması içindeki uyum-uyumsuzluk çatışmalarının getirdiği zamanı da küreselleştirme çabasını da görürüz. Yani geçmiş zaman diliminde kalan evrimin zaman istilasına uğrayıp güncel zamana zorunlu uyum sağlaması ve acil, çabuk evrimleşti-

rilmesinin sağlanmasıdır; bu biraz kaygı vericidir. İnsanın yakalaması gereken nedir? Bu hız neden? Varılması gereken yer neresidir? Bu yüzyıllarca durup da birden büyük bir değişimin içinde kaybolan, hatta boğulan insanlığın yaşadıkları, bir başka bilinmezliğin mülkiyetine geçiş midir? Neden? Belli bir kısım geliştirici ve çoğaltıcı, ama denek olarak kullanılan ve feda edilen belli bir kısım için köleleştirici ve azaltıcı bu zorunlu ve hızlı geri ve ileri dönüşlü evrim nedendir? Bunlar kitaptan yayılan, nihayetinde insan ruhunda oluşturduğu sorgulamaların bir izdüşümüdür.

Bununla birlikte burada evrensel insani oluşum enerjisinin duygusal kırıklıkları da karşımıza çıkar. Tıpkı evrimleşme aşamalarında, toplumsal cinsiyet ayrımlarının insani oluşum enerjisinde açtığı yaralar gibi. Belki de bütün bunlar tanrısal enerji parçacıklarını taşıyan insani konakların evrimsel geçişlerdeki karşılaşılan soyut, somut ontolojik handikaplardır. Burada “*İlkel*” *Halklar* kitabıyla yol aldığımız yolculukta birçok farklı insani görüngülere özgü oluşumlara tanık oluruz.

Sevgi ve saygılarımla...

Buket Şahin

Gelişip ilerleme genelden özele doğru oluşur. Ast organizmalarda bütün bütünü içinde ve emeğin ve çabanın bölünmesi gerçekleştirildiği ölçüde organizma aşama halinde derece derece yükselir.

BAER¹

¹ Karl Ernst Von BAER: 1792-1876 Estonyalı natüralist, embriyolog, biyolog, antropolog, etnolog, jeolog, coğrafyacı.

BATILI VE DOĞULU HİPERBOREANLAR:

Antikçağda Kuzey bölgelerde yaşamış, Apollon'un sevdiği, dindarlıkları ve mutluluklarıyla tanınmış mitolojik bir halktır, eski Yunancada "soğuk kuzey rüzgârlarının estiği yerde yaşayanlar" anlamındadır.

APAÇİLER:

1200-1500'lerde Kanada'dan gelmiş olup Amerika Birleşik Devletleri'nin güneybatısında, Arizona, New Mexico, Oklahoma eyaletlerinde yaşayan Kuzey Amerika'nın asıl halkı olan, farklı kabilelere verilmiş genel bir isim.

NİLGHERRİSLER MONTİKOLLERİ:

Hindistan'da Mysore şehrinin sınırında Nilgherrisler diye adlandırılan sıradağlarda yaşayan Montikoller; dağlarda yaşayanlar anlamındadır.

NAİRLER:

Hindistan'ın güneyinde yaşayan savaşçı bir kabile, hepsi de soylu ve askerdirler.

KHONDLAR:

Khondlar toprağın verimliliği için insan kurban eden Hindistan'ın yerli bir halkı.

ÖNSÖZ

Dünyaya yeni gözünü açmış bir bilim olan *Etnografi*'yi (Kavimbilim), geniş ölçüde bir anatomiye düşündürüp temsil ederken antropoloji ve fizyoloji anlamına gelen demografi ve bir tür psikoloji gibi anlıyoruz.

Demografi ve etnoloji, biri fiziksel olarak insan alanında, diğeri ahlaki insan alanında, ölüm oranının ve doğum oranının, üreme ve üretmenin, beslenmenin büyük olgu ve olaylarını inceler. Demografi, istatistiksel verileri karşılaştırır, onları seri halinde sıraya koyar, uyum ve karşıtlıklarını bulur. Bilinmeyen ya da kötü tanınan, yanlış anlaşılmış hayat biçim ve koşullarını keşfeder. Büyük rakamlardan, hassas, açık ve kesinliği olan bir araç yaparken, Pisagorcular gibi özlü bir biçimde ifade babında, numara, dengelem, ölçüm kavramlarını ele almıştır. Etnografide, kendi büyük nicelemelerine sahiptir; gelenek ve görenekler, alışkanlıklar, inançlar ve dinler. Kabileler, halklar ve milletler, yüzyıllar ve yine yüzyıllar boyunca, üzerindeki hareketlilikle etkin olup, işlem ve işlevler gerçekleştirmesi oranında yüzyıllara damgasını vurur; cebirsel ama somut oranlar ve miktarlardır bunlar. Milyonlarca insan tarafından kabul edilmiş ve milyonlarca yıl müddetince devam etmiş bir görgü, bir kullanım, uzun sözün kısası, onu yapıp uygulayan ve alışkanlık haline getiren milyarlarca birey demektir. Bu tahmini hesaplamaların birçoğu sonunda, astronom ve yerbiliminin çok büyük bir rahatlıkla bolca ele almaları bakımından değer ve önem taşıyan olağanüstü büyük rakamlara ulaşır.

Bizden önceki insan topluluklarının belirgin bir niteliği olan hissetme, davranma, düşünme, tavır ve davranışlarını, eski zamanın kanı ve düşünce anlayışlarını, çağdaş uygarlığın tepesinden, önemsemeksizin, hor görerek bakmaya çok alışıldı. Kim bilir kaç defa onları tanımadan alay edip, onlara hakaret ettik! Ast seviyedeki

halkların etnolojisinin sadece başıboş, saçma sapan şeyler kumkuması, karmakarışık, aptalca, budalaca laflar yığının olduğu zannedildi: Gerçekte önyargılar, onun anah-tarına, çözüm ve açıklamasına sahip olunmadığında (iki bakımdan) saçma görünüyorlar. Sonunda zekâ ve kav-rama bakımından sadece bizimkinin var olduğu, ahlak düşüncesi ve anlayışı bakımından sadece bizim kalıpla-rımıza, çözüm ve formüllerimize uyan bir ahlak anlayı-şının var olduğu düşünce ve kavrayışına ulaşıldı. Hay-van ve bitki türlerini, yararlılar ve zararlılar olarak iki kategori halinde ayırarak, insanın dışında ne aklın ne de bilincin var olmadığını bildiren doğal tarih kitaplarımız var. Eşeğe aptallığı yakıştırıp kınıyorlar. Köpekbalığına açgözlülüğü, kaplana vahşiliği yakıştırıyorlar. Oysa bu durumda bizden önce gelenlerin ahlaki ve entelektüel za-yıflıklarının karşısında bunu ele alıp değerlendirmek için biz kim oluyoruz? Ne kadar dikkat edilirse edilsin, insan türünün içinde yol alıp geçtiği bu hatalar, üzerinden geç-tiği bu yanılgılar, onların bilgisini taşıyor. Tesadüfün et-kisiyle, hiçliğin ve boşluğun içinden doğmuş olarak hiç-bir yaradılış aykırılıkları, ürkünçlükleri yoktur onların. Doğal nedenler onları kendi tabii düzen ve nitelik kuru-lumları şeklinde -şöyle diyelim- onların kendi mantıksal düzeninde üretmiştir. Bunlar zamanında diğerlerinden çok daha fazla haklı ve doğrularmış gibi görünümlere bürünmüş, yine onlarla aynı şekilde olan inançlardır. Dünyanın sınırsız, sonsuz büyüklüğü ve kişiliğimizin anlamsızlığı arasında birbirini tutmazlık ve nispetsizlik-ten ileri gelen sebatkâr ve direşken bir çaba gösterirler. Organizmamızın kendi ortamına uygun duruma gelme-sini ve evrimini işaret ederler: Her zaman ıslah edilip dü-zeltilen, her zaman mükemmel olmayan bir adaptasyon söz konusudur. Batıl inanç ve itikatlar dizisi, cahilliğin kulvarında mutlak gerçeğin araştırılmasından başka bir

şey değildir. Dürbün, gözlük, teleskop, mikroskop, gökyüzü tayflarının analizi, görmeyle ilgili araç ve gereçlerimizden ortaya konulup saptanmış düzeltmeler de eksik ve yetersizdir. Önceki gelmiş geçmiş saçma sapan sözler, saçmalıklarla düşünülüp düzenlenmiş bilgiyle, sadece gerçeğin doğru kavranıp anlaşılması söz konusu olacaktır. Mutlak gerçeğin değil; entelektüel optiğin, perspektifin bilimi bu değerdedir.

Kurum ve kuruluşlarımız kendiliğinden oluşan bir neslin ürünü değildir. Kendi imge ve izleniminde onları değişikliğe uğratma ve onları düzelterip biçimlendirmeyi bırakmayan insanlık ruhundan doğarlar. Bu eserde herkes emek harcar, sonrasında nefesleri tükenir, ölüp giderler. Canlılık ve dirilik verdiğimiz toz parçası, denizin kıyılarının yansımaları muhafaza ettiği süreye eşdeğer uzun zaman boyunca hatıramızı korur, savunur. Bizim tüm varlığımız, unutulmuşluğun, vazgeçilmenin içine birdenbire ve şiddetle dalıverir. Bununla birlikte, ortamın değişim ve dönüşümü, muhafaza edilip korunması dâhilinde yapıp yerine getirdiğimiz, sıklıkla bilinçsiz olarak sürüp giden eylemden hareketle öldükten sonra da hâlâ yaşamaya devam ediyoruz. Bizi titretip bizde sarsıntı yaratan tutkular, korkularımız, kaygılarımız ve umutlarımız, mücadelelerimiz, zaferlerimiz ve yenilgilerimiz, şaşılacak kadar us almaz, anlaşılmaz bir inceliğin izlerini bıraktı. Türdeşlerimizin birçoğu tarafından sonsuza kadar sürekli tekrarlanan bir araya gelmeler, birikim ve yığılmalar, çağdan çağa yasalar, kodlar, şifreler, dinler ve dogmalar, dogmatikler, sanatlar ve bilimlerin hepsi nihayetinde farklı toplum tiplerini oluştururlar. Kırıntıları ve kalıntılarının büyük kayalar halinde yoğunlaşıp katılaştığı tek hücreli mikroorganizmalar, çok büyük dağ yığınları halinde toplaşıp bir araya gelip birikirler.

Bu bakımdan etnoloji, paleontolojiye benzeşip yakınlaşır. Geçen yüzyılda Brosset'un,² önceden mükemmel, dupduru bir netlikle söylemiş olduğu üzere:

Antikçağdaki uluslarda ne olup bittiğini çok iyi bir şekilde bilmek için sadece çağdaş uluslarda ne olup bittiğine bakıp bunu bilmek ve bir taraftan da gözlerimizin önünde biraz daha yakın benzerlikteki bir şeyi ve buradan bir yerlere varılıp varılmadığını görmek yeterlidir.

Kim bilir ne kadar çok sıklıkla şu derin ve anlamlı söz tekrar edilmiştir:

Uzayda yolculuk yapmak zamanda yolculuk yapmaya eşdeğerdir!

Onları uygulayanların asla anlamından kuşku duymadıkları, arkeolog açısından türleri dahilinde, gerçekten açıklanmamış böyle kimi tören ve ritüeller, gölün içine gömülmüş bir şehri bulup ortaya çıkarmanın sağladığı aynı ilgi ve alakaya sahiptirler; zoologa göre kuşların atası uçan dinozor olan, Avustralya'nın bataklığında bata çıka yürüyen bir pterodaktıl'in³ keşfedilmesinin yarattığı ilgiye sahiptirler.

Zekâ her yerde kendine benzer. Bunun yanında gelişmesi ve ilerlemesi başarılıdır. Yavaş yavaş, adım adım, insanlık akla doğru devinim gösterir. Er ya da geç müşahede edilecektir ki fikirler kendi çağlarını beraberlerinde taşıyıp götürürler. Duygular hem şekilsel olarak hem de derece derece çeşitlenirler. Gelecekte bir bilim, düşünce ve imgelemeleri sınıflandıracak, hatta acayip ve özençli olanları da saçma sapan fantezilerin nasıl şekillendiğini de açıklayacak, önyargılara, batıl itikatlara, türleri içindeki fosillere de tarihlendirmelerini yapacak.

² Charles de Brosset: 1709-1777, Fransız tarihçi, yargıç, filolog, dil-bilimci ve etnolog.

³ Nesli tükenmiş uçan sürüngen, kanatlı dinozor.

Kitabın başlıca temel düşüncesi böyle oluştu. Şimdi de bunun arkasından izlenen metodu ve kullanılan süreçler üzerine açıklamalar yapalım.

Yanılmaz, gerçekten sapmaz, betimleme ve portreleri yazıp çizmek, onları şart ve yükümlülüklere zorlamak, ayrıca onları süsleyip püslememek de söz konusuydu. Bununla birlikte, esas olanların günlük kullanım ilişkilerinden kaynaklanan izlenimden biraz daha uygun bir izlenim bıraktıklarını düşünüp buradan hareketle ona göre davranmak zorundaydık. Aksi halde bu pek de doğru olmayabilirdi.

Uygar olan her şeye uygar olmayan şeyler tiksinti ve iğrenti vermeye başlar. Önyargı vahşilere terstir, onların tabiatına uygun olmayan bir olgudur. Sergi ve fuarlarımızda bu şekilde ortaya çıkıp kendini gösteren konular, resmî olarak yola çıkarken halka özgü sade ve basit tipi temsil etmeye çalışırlar. Payenler⁴ kendi dillerinde, duygu ve düşüncelerini açıklayıp kendini ifade etmek için tükürürler ya da sert, hırçın ve yaygarayla cırtlak sesler çıkararak aksırırlar. Bu arada budalaca, anlamsız, saçma sapan, kaba saba, nezaketsiz bir şekilde Fransızca sözler söylerler. Dansları mı? El ayaklarıyla garip jestler yapar, yüz buruştururlar. Barok, yani tuhaf, acayip ve düzensiz; grotesk, yani gülünç biçimde hareketler yaparlar. Yemekleri mi? Bir tavşanı kolları ve bacaklarından kopartır; tavuğu canlı canlı yerler. Hiçbir gezgin, onlardan şişko biriyle karşılaşmamıştır. Araştırmacı, yerlilerin dilini öğrendikçe, onların düşüncelerine girip hissetme tarzlarını algılayıp özümstedikçe, yabancılar ortamında bir yabancı olmaktan çıkar. Dövmeli, çıplak ya da yarı çıplak bu insanların görünümünün aydınlandığını, bu koyu renk cildin süslenip neşelendiğini görür ve nihayetinde bu vahşilerin, yabanılların çok da fazla ona

⁴ Antikçağda çoktanrılı bir din ve buna inananlar.

vahşi ve yabanıl görünmediklerini keşfeder. İğrentisi ve antipatisi meğer cahillikten olduğunu ve onları az tanımış olduğunu düşünür. Onlar geçen yüzyıl çok az biliniyorlardı, hatta aynı adada oturanların arasında bile durum böyleydi. Buradaki birçok Londralı burjuva, İskoç dağ adamlarını daha çok eşkıya, haydut, korkunç, kana susamış yamyamlara benzetiyorlardı.

Durum dolayısıyla birçok saçma ve barbarca uygulamalara rast geldik, ama budalalık ve aptallığın sıkıntıya sebep olması nedeniyle, zulüm, sertlik ve acımasızlığın iğrenti ve tiksinti uyandırması nedeniyle üzerinde çok fazla durmadık. Düşündük ki iyimser bir yaklaşım göstermek, hiçbir tarafı tutmadan, ortaya çıkan zekânın gösterim ve görünümleri üzerine, üstün bir ahlak anlayışına ulaşmak için gösterilen çabaların üzerine eğilip yol almak gerekiyordur. Michelet⁵ gibi bilinçli ve büyük tarihçilere bakınız, inceleyiniz: Bir halktan bahsedip onları anlatırken yüksek ve önemli eserlerine nazaran düşük ve önemsiz eserleri üzerinde daha az dururlar, geçiştirirler; soylu ilham ve esinlerine dayanarak yargıda bulunurlar, günlük hayatın sıkıcı, tuhaf tutum, davranış ve etkinlikleri üzerinde hiç durmazlar. Gerçek şu ki bitkiler arasında, hayvan âleminde olduğu gibi insanlık içinde en iyi gelişmiş bireyler, bütün diğerlerinden daha doğru ve daha dikkatli bir şekilde kendi türlerini temsil ederler. Sonraki gelişme ve ilerlemeleri açısından kabiliyetli olan ya da olacak olanı işaret ederler. Oysa mesele çok önceden düşünülüp karara varılmıştır. Bütün sergilerde ortaya serilen açıklamalarda hangi kural söz konusudur, özellikle sanat ve sanayi alanındaki fuarlarda? “-Sadece en iyi modeller, sadece en güzel, en sağlam örnekler kabul edilir buralara.” Daha uzağa gidelim. Bu ilkeller ço-

⁵ Jules Michelet: 1798-1874, Fransız tarihçi.

cuktur, çocukların zekâsıyla hareket ederler. Oysa çocukluktan olgunluğa, erişkinliğe doğru fark ve mesafe yıllar geçtikçe kendini fark ettirir. Hatta hayvandan insana doğru gidersek, derece derece ölçülebilir. Çocuksu zekâ erişkin akla nazaran tamamen ast seviyede değildir. Çoğu kez babalar, anneler, çocuklarının bu ilk çağlarındaki doğallık ve saflıklarına, onların orijinal fikirlerine ne kadar da hayrandırlar. Onların bu özençli halleri ve kaptisleri şaşırtıcı bir derinliğe sahiptir. Bu duyumun, bu duygunun saflığı ve kirlenmemişliğidir. Bu, hesapsız gülümseyen bir sevimlilik! Dünyaya yeni gözlerini açan halkların zayıf ısıltı ve parıltıları vardır, zekâ esinlerine sahiptirler. Kahramanlara özgü bir anlayış ve kavrama yetileri, icat yetenekleri vardır. Uluslar, uzun zaman sürecinde, olgunluk çağı içinde bunları kaybetmişlerdir. Velhasıl gücü tükenip batmış olanlardan Bizans Uygarlığı bunlardan değil miydi? Sallantıda olan bu büyük şefe, bu kararsız gelişim seyrine, bu tereddütlü tutum ve gidişata, şu payanda vurulmuş hallere bakın, inceleyin: Kural, disiplin, gelenek ve yapmacılıktan, alıştıkları bu durumdan çıkmak istemezler. Gençliği artık anlamayan, entelektüel gün ağarmasına, aoralara bakmaya tenezzül etmeyenler için ne yazık!

Çocuk tamamen ilkbahar, tamamen umuttur. Ama olgun ve büyümüş insan ilk verdiği sözlerini tutar mı? Olabildiği kadar ne gerçekleştirdi ki? Çok ufak, küçücük bir parça... Bununla birlikte ortaya kötü bir irade konulmamıştır. Şöyle bir bakacak olursak çoğunlukla hatası da yoktur. Çiçeklerinin her birinin meyveye dönüşmemesinden dolayı ağacı kim kınar ve eleştirir? Yeteneklerin kendi eğilimi uzmanlaşmaya mecbur bırakır; emeğin bölüşülmesinde ara vermeden devam eden ilerleme ve gelişmeler çalışanı, emekçiyi her zaman bir köşeye kısıtır, hapseder. Üretimin gerekleri, hayatın acımasız, zalim

zorunlulukları, proletaryayı yani emekçiye, bir manivelanın yani kaldıracın ucuna yerleştirir. Tüm varlığı zayıflatıp güçsüzleştirmek için bir yeteneği bileyip keskinleştirerek, diğer azaları köreltip güçsüzleştirmek için bir azayı büyütüp geliştirerek tek bir göreve indirger. Çok sayıda kabile, aynı şekilde çok sayıda yabancı içinde, ortalama bir bireyin, uygarlaşmış dediğimiz devletlerimiz içindeki ortalama bir bireye göre ne ahlak olarak ne de entelektüel olarak ast olmadığını açıklamaktan da kararsızlık duymuyoruz. Jean Jacques⁶ tarafında savunulan teze göre uygarlık ve erdem arasında bir tezat, bir mücadele vardır. Onun tezini yeniden ele alırsak insanı ekilmiş bir ürün seviyesine indirmek için “tabiatın çocuğu”nu yüceltip göklere çıkartıyor da değiliz. Seviyoruz onu, çocuğa hayranız, nedeni olmaksızın, erişkin ve olgun olandan daha üstün olduğunu söylemeye gerek duymadan. Olduğu şey, tamamen kurnazca ve dâhi, çabuk karar verip çabuk değiştiren, aklına geleni yapan içgüdü, ne olursa olsun, aklın ve mantığın sessizce ve kesin olarak özümselediği şeylerin geniş ve aydınlık kavrayış gücüne asla ulaşmayacak. Şiirin kendisi bilimin yüceliğine yükselemez. Ötleğen ya da bülbül, kartalın kocaman güçlü kanatlarıyla yüksekten uçarken yukardan bakarak süzüldüğü bölgelere yaklaşıp yanaşamaz bile.

Bu incelemeler, çoğunlukla gezginlerin ve misyonerlerin yüzyılın ilk yarısında, uzun zamandan beri derinden değişikliğe uğramış, toplum devletin oluştuğu kabileler ve devletler üzerine vermiş oldukları, anlatmış oldukları bilgiler üzerine yapıp hazırlanmıştır. Daha dün bilinmezlerken sanayicilerin, tacirlerin üşüşüp akın etmeleri dayanılmaz bir şekilde artar, taşar, sahilleri kaplayıp

⁶ Jean Jacques Rousseau: 1712 İsviçre -1778 Fransa, Romantizmin öncüsü; politika, etik, eğitim, müzik, din botanik ile ilgilendi; yazar, filozof ve müzisyendir.

istila eder. Bununla birlikte, şu andaki zamandan bahsediyoruz, yani hem yazarlarımızı takip etmek için hem de tatsız tuzsuz, bıkkınlık ve usanç veren ihtiyatlılıklardan sakınmak için. Önceki ilişkilerin ve bağlantıların yürürlükte olduğunun gösterildiğı ve işaret ettiğı bir olgunun günümüzdeki mevcudiyeti üzerine şüphelerimiz vardı. Olasılıklarımızı kesin gözlem ve incelemelerde değıştirip yenilemek gerekli miydi? Burada tarafımızı almak zorundaydık ve okuyucudan aynı şekilde davranmalarını, aynı şeyi yapmalarını rica ediyoruz. Genel tez olarak, bu insan toplulukları yalnızca istilacıları ve onları en az anlayabilmiş olanlar tarafından tasvir edilip anlatıldılar. Bunlar gibi, İnkaların Krallığı, Montezuma İmparatorluğu⁷ batıp, arkasından yok olup gitmeleriyle birlikte hayal oldular. Daha bunun gibi, buzların çözölüp karların erimesiyle, dikkatli bir bakış geometrik şekli ayırt edip seçmeden önce, parçalanıp dağılan kar yumağı gibi yok olup gitti. İlkeller, artık onlardan pek kalmadı, yakın zamanda artık hiç olmayacaklar da.

Etnik kişilik ve özgünlüklerimizin her birini ayakta durmuş şekilde tasvir edip betimlemek istemedik. Bunun için sayısız tekrarlamalar, sayısız ciltler gerekirdi. Sadece, bir yandan, orada örf, âdet ve gelenekler, burada bir kurum olarak -daha fazla ayrıntılı ve açıklamalı olarak geliştirmek haricinde- kısa, özlü bilgiler vermeyi tercih ettik. Avcılar, balıkçılar, çobanlar, tam gelişmemiş ilkel çiftçiler, tuhaf evlilikler, olağanüstü cenaze törenleri, tarikata giriş törenleri, büyü uygulamaları... Okuyucular eğer bu ilk incelemeler dizisini olumlu bir şekilde karşılıyıp kabul ederlerse, bir ikincisini onlara sunmak için gecikmeyeceğiz.

@

⁷ Aztek Montezuma İmparatorluğu 1467-1520.

BİRİNCİ BÖLÜM
İLKELLER
HİPERBOREANLAR
AVCILAR VE BALIKÇILAR

DOĞULU İNOİTLER⁸

Bilinmeyen bir yer, dünyanın en uzak köşesi anlamındaki *UltimaThule* (yıl boyunca ikamet edilen yarımküremizin en uzak noktası, Greenwich meridyeni, 79 derece batı boylamı ve 78 derece kuzey enlemi tarafından konumlanmış, Baffin körfezinde Smith Sound'un⁹ kıyısında İta köyüdür. İtayanlar bilindiği üzere insanların so-nuncuları ya da ilk insanlardır. Av gezilerinde bir noktadan çevreye, Buzul Humboldt'un,¹⁰ 79 derecenin biraz ötesinde, güney uca kadar yayılırlar; oysa 80 dereceden itibaren, alışılan sonsuz kar hattı, tepelerin daha aşağı-sına düşer ve denizle aynı seviyeye iner. Bitki örtüsünün hepsi kaybolur ya da uzaktan uzağa ziyaret edilen basit yaz kampları, nadir barınaklarla artık karşılaşılmaz. Markham'ın¹¹ kahramanlık seferinin ortaklarından biri, Kuzey Kutbunun 740 kilometresine bayrağını dikme şerefini elde eden Feilden¹² “Yerliler asla Cap-Un-ion”dan¹³ geçemez kanısındadır. Hatta Temmuz ve Ağustos aylarında göçebe Eskimoların bir kısmının yiyecek, giyecek ve geçimlerini sağlamak için kıyıların

⁸ Sibirya'nın en ucunda, kuzeydoğusundaki Arktik bölgede, Alaska'da, Kuzey Amerika'da ve Grönland'da yaşayan yerli halk, Eskimolardan bir grup.

⁹ Britanya ya da İngiliz Kolumbiyası, Kanada'nın Batı Kanada Bölgesi'nde en batıdaki eyalet; Newfoundland'da, Kuzey Amerika'nın doğu kıyısında Kanada'ya bağlı adada.

¹⁰ Kuzey yarımkürenin en büyük buzul kıyısı.

¹¹ Albert Hastings Markham: 1841-1918, İngiliz kâşif, kumandan, amiral, şövalye. Eseri; *Our Life in the Arctic Regions (1877)*(Arktik Bölgelerde yaşamımız); *la Mer Glacéedupôle* (Kuzey Kutbu Buz Denizi).

¹² Henri Wemyss Feilden: 1838-1921, naturalist, Kuzey Kutbu kâşifi, İngiliz ordusunda albay, kaptan.

¹³ Bölgede bir burun.

çok fakir olacağını düşünür ve kışın ikamet etmeye gelineceyse bunun onlar için sorun olamayacağını düşünmektedir. Bazı ikamet emarelerinin bulunmuş olduğu kuzeyin en uç noktası, 81 derece 54 dakika ile kuzey enlem konumlu Beechey¹⁴ burnudur. Markham misyonunun natüralisti yani doğal bilimcisi, burada, birkaç seferden kalan muhtemel enkazlar, morsun bir dışından yapılmış bir kar kazıyıcı, bir tane doğal magnezyum sili-kattan sabuntaşı lambası, büyük, karkas gövdeli kızak aracı olduğunu ifade eder. Bu paralelin ötesinde, şüphesiz benzerlerimizin hiçbiri yaşamadı. İnoitler seyahat ve devinimlerini daha uzaklara götürmezler.

Daha öncesinde Hudson¹⁵ yelkenli gemisiyle 1607 yılında 82 derece civarlarındaki konumda yol aldı. Parry¹⁶ 1827'de yelkenlisiyle 82 derece 45 dakikalık enleme ulaştı. Nares,¹⁷ vapuruyla 82 derece 16 dakikalık, kızağıyla da 83 derece 20 dakikalık seviyeye ulaştı. Endüstri ve bilimin bütün kaynaklarına sahip olan modernler güç-belâ ilk denizcileri aşıp geçebildiler.¹⁸

Ilıman iklimlerimizi bu buzlu bölgelerden ayırmış olan geniş mesafeler söz konusuydu. Eskimolara gittik, insan olmanın gereği ve insanlık için ara vermeden hemen onlarla tanıştık. Ama onlar bizleri hayaletlere, hortlaklara benzettiler. Belki yaşadıkları yüzyıllardan bu yana kendi karlı ovalarında sadece bazı yerlerdeki Kızılderilileri tanıyorlardı ve dünyada yalnız olduklarını sanıyorlardı. Avrupalıların varlığından habersizlerdi, hatta

¹⁴ Kanada Arktik adalarından biri, Kanada kuzey takımadalarından bir ada.

¹⁵ Henry Hudson, 1565-1611, İngiliz kâşif.

¹⁶ William Edward Parry, 1790-1855, İngiliz kâşif.

¹⁷ Georges StrongNares, 1831-1915, İngiliz kâşif, araştırmacı, eseri: *Voyage à la mer Polaire* (Kutup Denizine Yolculuk)

¹⁸ George Emory Tyson, 1829-1906, Kuzey Kutbu kâşifi, Amerikalı denizci, kaptan.

etrafta yayılan söylentilerden bile haberleri yoktu. Ross'un¹⁹ gemisi 1818'de onların yörelerine yaklaştığı zaman cesur İtayanler hayaletler tarafından istila edildiklerini zannettiler. Çok doğal bir yanılsamadır bu. Öyle ki diğer yabancılar özellikle Avustralyalılarda da benzer durumlarla karşılaşmışlardır. Gerçekten okyanus deryasının bu dipsiz uçurumlarına gökyüzünün derinliklerinin akıp boşaldığı çizgisel ufukta görünmüş olan beyaz büyük yelkenleriyle bu gemi ne olabilirdi, yoksa tanrıların barındığı gökler âleminden inip gelen kanatlı bir canavar mı? Acaba sırtında ve karnında taşıdığı fantastik varlıklar da neyin nesiydi, yoksa hortlayanlar mıydı, ziyaretçi hortlaklar mıydı bunlar? Büyücüler, ölülerin Ay'da oturduklarının kanıtlarını gösteremediler. O zaman, acaba bu kadar çok tahtayı ve bütün bu güzel yiyecek şeyleri nereden buluyorlardı? İlk İnoitler ya da kıyıya tırmanan Eskimolar tahta döşemeleri elleriyle yokladılar, yakınına gittikleri her şeyi, gemi direklerini, kayıkları, sandalları ve kürekleri, hayret ve hayranlık verici her şeyi elleriyle tek tek yokladılar, esrarlı havalara girip birbirleriyle fısıltıyla konuşmaya başladılar: Ayda hangi ağaç var, hangi odundan yapılmış?²⁰

Araştırma için gönderilen, Ross, Ross'dan sonra Franklin,²¹ arkasından Kane,²² çok daha sonra; altı yıl kadar sonra Hayes,²³ *Nordstern* (Kuzey Kutupyıldızı)'i gördüler. Yeryüzünün bu en uç yerinin soyutlanmışlığı, sessizliği ve yalnızlığı, vapurlar balina peşinde koştuğu zamandan beri, azaldı. Zaman zaman bir Eskimolar

¹⁹ James Clark Ross, 1800-1862, İngiliz kutup kâşifi, natüralist, Arktik (kuzey) bölge araştırmacısı.

²⁰ Ross, *Relation* (İlişki)

²¹ John Franklin, 1786-1847, İngiliz kâşif, gezgin.

²² Elisha Kent Kane, 1820-1857, Amerikalı gezgin.

²³ Isaac Israel Hayes, 1832-1881, Amerikalı gezgin, kâşif.

topluluğu Cap York'a²⁴ iner ve orada gemi mürettebatıyla karşılaşır. Bu yörelerde karşılıklı bir değişim, alışveriş sistemi kurarlar; hırdavat ve diğer mallarla yağ, fok ve ayı derileri değiştirilir. Her zaman Kızılderililerin, Hiperboreanlarla trampa şeklinde mal değiş tokuşu gibi küçük çapta ticaret yaptıklarına inanılmaktadır.²⁵

1873 Sonbaharı'nda, Smith-Sound'a²⁶ yeniden yapmış olan Alman bilimsel gezisinin bir bölümü, kışın İtalyenler arasında geçer ve bu gezidekiler ancak yaz olunca onlardan ayrılırlar. Bu gezinin hemen hemen bir parçası olmuş olan Bessels'in,²⁷ kendi zamanına kadar bilinmemiş olan bu insan topluluğunu yakından incelemek için olanağı ve oldukça zamanı olmuştur ve o da bu mutlu fırsatı kaçırmamıştır.

Sadece bir şeye üzülüyoruz. O da anlatısının çok kısa olması. Yine de bunu ilk üstün bir etkileşim ve iletişim olarak ele alıyor ve burada İta'yı genel karargâh olarak görüyoruz. Çerçeveyi kutuptaki diğer İnoitler hakkında değişik birçok bilgilerle ve Amerika bölgesinin batısında en uç noktadaki Aleoutlar²⁸ üzerine genişleteceğiz. Bu şekilde biraz farklılık ve çeşitlilik içeren bir türü tanımlamak gerekirken, birbirine benzemeyen iki farklı tercih yapan ve araçları bir yana bırakan botanikçi gibi davranırken, Eskimo ırkı ile ilgili tamamen hoşgörülü bir fikir oluşturacağız.

@

²⁴ Avustralya'da Cape York Yarımadası.

²⁵ Hubert Howe Bancroft, 1832-1918, Amerikalı tarihçi, *Native Races* (Yerli Irklar)

²⁶ Kanada, İngiliz Kolumbiyasının Orta Kıyısında Arktik (kuzey) Ara Denizi.

²⁷ Dr. Emil Bessels, 1846-1888, Alman fizikçi, Arktik Kuzey kâşifi ve araştırmacı.

²⁸ Animizm ve Ortodoks dinlerine sahip, Sibirya ve Alaska arasında yaşayan İnoit kültürüne bağlı bir halk.

Arktik (Kuzey Kutbu) manzarası her yerde arktik manzaraya benzer. Bu,

Hayalet tayfları, ısıltıları ve soluksuz, körleştirici Gölge Körfezi'nin soylu, yüce korkunçluğu...²⁹

Onları anlatıp betimleme cesaretini göstermek için onları görmüş olmak gerekir. Birçok gezgin arasından biri olan, yorulmak nedir bilmez Petitot'nun aşağıdaki satırlarını alıyoruz.

Buzdan dağlar, buzdan ovalar, buzdan adalar. Altı ay gündüz, altı ay gece, ürkütücü ve sessiz. Dondurucu karayele maruz kalıp büyümüş canlanmış kırağı yumaklarının dalga dalga gezdiği renksiz gökyüzü... Hiçbir otun bitmediği vahşi kaya yığınları... Korkunç çatırtılarla yükselen ve yıkılıp çöken, batan kristal şatolar... kâh bir kefen gibi uzanan, kâh fantastik dipsiz uçurumlarla gözlemlere büyük bir korku ve ürküntü veren yoğun, kalın ve kaba bir sis.

Bu eşsiz günde, güneş kör edici parlaklıktaki buzu parlatıp ısıltıyor. Tatlı, hoş ışıkları altında buz çatlayıp, yarıyor, bölünüyor... dağlar kırıntı ve döküntüler halinde ufalanıp parçalara ayrılıyor, ovalar çatırtıdayıp çöküyor, korkunç ve yaman gürültüler, beklenmedik patlamalarla birbirine çarpan parçalar halinde birbirlerinden ayrılıyorlar.

Gece, sonu gelmez gece, sinir bozucu günün arkasından yerini alıyor. Koyu karanlıkların ortasında kocaman hayaletler açıkça seçiliyor, yavaşça hareket edip kımıldıyorlar. Bütün karanlığın gece ile taşıdığı bu derin ıssızlıkta, gezginin enerjisi ve aynı zamanda akı, tuhaf saldırı ve baskınlara maruz kalmak durumundadır. Gü-

²⁹ Leconte de Lisle, 1818-1894, Parnas hareketin Fransız şairi, *Poèmes Barbares* (Barbar Şiirler).

neş hâlâ ve daima hayattır. Ama gece, bu tatsız, iç karar-tıcı çöller, kaotik alanlar gibi kendini gösterir; ölçemedi-ğimiz uçurumlar, hesaplayamadığımız felaketlerin ayak-ları altında, sarp dik bayırlar, tüm etrafta dikelip yükse-lirler. Buzun uzun süren çıgıllıkları, her yeri dehşet ve ür-küntü ile dolduruyor.

Gün ağarmasıyla, kuzey kızılığının kan rengindeki olağanüstü görüntüsel ve olgusal oyunları kendini göste-rir: Simsiyah gökyüzü büyük bir ışıldama ile aydınlanır. Çok güçlü ve parlak bir yay kıvrıntısı, alevimsi bir yala-zın dibinde büyüyerek yuvarlaklaşır; ışınlar ve parıltılar fişkirir, ot demeti şeklindeki binlerce buz yukarıya doğru yükselirler. Yükselen, alçalıp inen, hızla çarpışıp vuru-şan, çatlayıp, çınlayıp parıldayan, birbirlerine karışıp karmakarışık olan, sonrasında solup sönen mavi, kır-mızı, yeşil, mor, ıslıl ıslıl parlak bir sivri kargılar savaşıdır bu. Bu pas parlak periler âlemi sahnesinden arkasından göz kamaştırıcı, muhteşem bir gölgelik “Taçtan bir ayça”, bütün göz kamaştırıcılıkların zirvesinde yitip gi-der yok olur. Daha sonra, ışınlar beyazlaşır, renklerin yo-ğunluğu giderek azalır, dağılıp uçar, kaybolur.

Arktik kuzey kutbu ışığı, gökyüzü Prote’si,³⁰ binlerce şekle bürünür, harikulade bileşim ve uyuşumlarla açılıp yayılır. Gökyüzü sahalarının derinliklerinde sessizce ka-yıp giden, metalik yansımalarla bürünmüş kurşuni mor yılanlardan, özençli ve kararsızca dalga dalga altından bölgelerde, gemi direklerinin doruklarında devinimi ile kendini gösteren Saint-Elme³¹ fenerlerine benzeyen sa-yısız sorguçlar ya da topraktan parlak bir taş söz konu-sudur. Bir noktada yığın halinde toplanmış gök kuşağı

³⁰ Prote: Yunan mitolojisinde bir deniz tanrısı.

³¹ Saint-Elme ya da Erasme de Formia, ayaklarına yıldırım çarptık-tan sonra vaaz verip hak dine çağıran denizcilerin patronu, Saint-Elme fenerleri bir azizin koruma işareti gibi görülen, bazı meteoro-lojik şartlarda oluşan fiziksel bir fenomendir.

vardır. Gökyüzünü aydınlatan ya da yıldızsal ışığı hafif hafif sızdıran pırıl pırıl berrak ve görkemli, ıslıl ıslıl kub-beler; kan renginde ve hüznü veren iç karartıcı bulut sür-rüleri, ufkun bir ucundan diğer ucuna yayılan beyaz ve uzun kutup çizgileri; gazda bir örtü gibi havada asılı du-ran belli belirsiz bulutsular...

Bundan daha az acayip ve ilginç olmayan diğer tab-lolar, olgu ve olaylar şunlardır:

Kâh bölüm bölüm birçok parçadan oluşmuş, kâh den-gelenip eşitlenmiş bu ıslıl ıslıl parlayan parheli,³² daha sıklıkla iki ya da üç sahte güneşli, bazen dört, sekiz ve hatta on altı, çevreleyen çemberlerden hareketle merkezî bölümler haline gelen ışıklı, aydınlık tayflar; bazen ufka doğru yatay olarak bir sürü güneş görüntüsü, görgü ta-nıklarını sarıp kuşatarak etkisi altına alır, Venedik fener-leriyle aydınlatılmış bir kubbenin altındaymış gibi onları değişikliğe uğratar, dönüştürür... Batmasını bilmeyen ay, kışa özgü gündönümünün uzun gecelerini gündüze dönüştürür, ayla sayesinde artıp çoğalır, sonra da dört ya da sekiz ay ufukta doğar.

O kadar sakın ve sessizdir ki bu geceler, kalbin atış-ları işitilebilir hale gelir. Bu geceler, kırağılar arasında oyun oynayan ışığın fantastik dekorasyonu sayesinde güzelleşir. Lekesiz, tertemiz dantellerden, çiçek-yaprak zinciri şeklinde fistolar ve kabartmalı dantel güpürler birbirine karışmış, sakarine benzeyen ve camısı görü-nümlü sarkıtlar, kaymaktaşımdan sütunlar, sedefli, ya-nardöner tomurcuk taşlar, prizmalar, göz kamaştırıcı, parlak avizeler, kristalden piramitler... Kemerler, küçük çan kuleleri, kemerler üzerinde üçgen kubbe parçaları

³² Sahte güneş, güneşin buz kristalleri üzerinde yansımısıyla “kutup ışıkları” denilen olağanüstü görüntüler; “çifte güneş”, “güneş kö-pekleri” diye adı geçen optik bir fenomen.

şeklinde pendentifler, tapınağımsı yüksek yerler, ay, gizemli ışınlarıyla, buzdan, kardan, kızıl yakuttan, değerli taşlardan bir mimariyi okşar. Periler ve hayaller âlemdir burası.

Solunan ince sis buharı, kalın bir kâğıdın yırtılması ya da bir kavalın sesi, incecik ağaç dallarının parçalanıp kırılmasını hatırlatan tuhaf gürültülerle birlikte, yoğun havada birbirine çarpan buzlaşmış küçük düğümçükler halinde yoğunlaşır ve sıvı hale gelir. Bazen bir şimşek parıltısı uğrar ve çatlayıp patlamadan odak merkezinin, görüş alanının dışında gözden uzak bir yerde, konumlandığı manyetik bir fırtına, bir kuzey ışığının son bulduğunu bildirir; gök gürültüsü gürlemeleri, yakında kaynakların buzu genleştirdiği bir göl olduğu konusunda uyarırlar. Bu konuşmayı işitiyor musunuz? Köpek çingiraklarını, yansıyıp yankılanan bu kırbaç şaklamalarını algılıyor musunuz? Düşününüz ki bu gürültüler çok yakında yankılanıyor. Ama bir ya da iki fersahın sizi kendilerinden ayırıp uzaklaştırdığı insanların geldiğini görmeden anlar, saatler gelip geçecek. Ayrıca bunun yanında, sizin bulduğunuz yerlerde nişan alınarak yapılan tüfek ateşi havayı öyle sarsıp bozmaz, sanki bir ceviz kırılmış gibidir...

Yeşil çimenlerin üzerinde sözüm ona kayın ağaçlarından, kaleydoskopik,³³ doğaüstü olayları, manzara ile ilgili dağılıp parçalanmaları, çözülüp dağılmaları, birbirinin arkasından gelip devam eden tepeleri, yürüyen ağaçları, devrilen, yön değiştiren dağlar, kenarlarda, kıyı taraflarında hayaletleriyle bir serap, aldatıcı bir hayaldirler... Sisin içinde yükselen buğudan sütunlar bir konak yeri yanılsamasına neden olurlar. Bunun yanında nereden geldiği bilinmeyen ağaçtan kütüklerle dolu denizin

³³ Göze tutulup çevirdikçe içindeki renkli cam parçalarını beş altı aynaya yansıtarak değişik resimler gösteren boru, çiçek dürbünü.

üzerinde buzlar korkunç, şiddetli bir sürtünmeyle canlanıp alevlenirler.

Soğuk her yerdedir. *Jeannette*'nin³⁴ bir şanssızlığından işte nasıl bahsediliyor:

Sonunda kış tüm sertliği ile ortalığı kasıp kavurmakta. Termometre -52 dereceyi gösteriyor. Sığınağımız on iki ayak karın altında görünmüyor; keskin, çok şiddetli dolu taneleriyle yüklü amansız, sert rüzgârlar, kanımıza birazcık sıcaklık vererek bu sıcaklığı koruyan iki tane sobanın içine gece gündüz yağ ve kömür koymak bize zor geliyor.

Cıvayı dondurdum ve örsün üzerine koyup onu sıkıştırdım. İçimiz donmuştu, topaz (sarı yakut) bloğu görünümündeydi. Et, sıvı yağ ve ekmek ancak balta darbeyle kırılıp bölünmüşlerdi. Josué sağ eldivenini giymeyi unuttu. Bir dakika sonra eli donmuştu. Zavallı cansız, donup kalmış, kımıldamayan parmaklarını ılık suyun içine sokup ıslatmak istedi. Hemen buzlarla kaplandı. Doktor talihsiz arkadaşımızın elini kesmek zorunda kaldı. Ertesi gün dayanamayıp öldü.

Ocağın ortasına doğru, bir Eskimo karavanı bizden içeri ve biraz kuru balık istemeye geldi. Tütünü bu hediyelerle birleştirdik. Öyle ki sevinç gözyaşları içinde bunları kabul ettiler. Zayıf, yaşlı bir adam olan şef bize önceki ay karısını ve iki oğlunu yediğini anlattı.

Bir diğeri olayın iyimser tarafından bakmamız için bir şeyler anlattı:

Bu soğuk, beyaz kurttan ve gri ayıdan çok daha fazla tehlikeli, ölümcül bir şekilde kurbanını haberi olmadan hemen kapıp yakalar. Bu soğuk, güçlü ve etkilidir, kanı arıtp temizler, güçleri canlandırıp tazeler, iştahı bileyip

³⁴ Arktik bölge araştırma gezisinde keşfinde kullanılan geminin ve bu gezinin adı.

keskinleştirir, midenin fonksiyonlarını, işleyişini kolaylaştırır ve korur, ayrıca onu en iyi kalorifer haline getirir; acıyı uyutur, dindirir, kanamayı durdurur. Diyelim ki soğuk bizi çarptı, o zaman uykuyla gtrr; rüyaların ortasında ölüm getirir. Bu, şiddetli, öylesine ödün vermez, saf ve kurudur ki çürüme ve kokuşmayı ortadan kaldırır, miyasmayı yani pis ve mikroplu havayı yok eder, havayı temizler ve esenlik verir, havanın yoğunluğunu artırır; tatlı suyu yabancı maddelerden arındırır, temizler, Okyanus'un acı sularını damıtır, szer ve onları içilebilir hale getirir. Sütü, şarabı ve likörleri billur buz kristallerine dönüştürür. Onların başka yerlere taşınıp aktarılmasını kolaylaştırır; etlerin içine tat tuz, meyvelerin içine pişmiş bir tat verir, onlardan ekonomik ve uzun süre dayanan konserveler yapar; pişmemiş çiğ eti ve iyağını yenilebilir kılar. Bataklıkların ve lagunların akışını keser, hastalıkların seyrini ve devinimini durdurur, sisle etrafı çevrelenen rengineyiğinin varlığını avcılara gösterir. İpek, kuş tüyü, kuş telekleri, rendeye yapışmış yongalar gibi yapışkan, kse bulanmış gibi parmaklara dolanır ve yapışır. Sa tarağın altında karmakarışık olur, diken diken kabarır ve ıtırtilarla dalgalanır, karışır, huzursuzca dalgalanır. Gövdeden, bu ellerden, bu yüzden, bu derilerden parıltı, ıtırtilar eşliğinde kıvılcımlar fişkırmadan kürkler giyilmez, basit bir yön örtüye brnlmez.

•

Birçokları İnoitler ırkının türümüzün en kaba, en geri kalmışı olduğunu ileri sürdüler. Bu ırkın hiçbir öneme sahip olmadığı, ilkel toplumlar, uluslar ve birçok göçebe sürülerine cömertçe bir ayırım olarak sunuldu. Bu, insanların pek az tanınmış olduğunu söylemek basit bir yöntem, güzel söz söyleme özentisi içinde olunan retorik bir hareketten fazla bir şey değildir. Her kâşif, gözlemlediği yabanılları, hayvansı adamlar ve kara cahiller olarak gösterir, anlatır. Tüm insanlığı bir ölçü olarak ele alırsak

onlarla insanlık arasındaki fark ve mesafeyi göstermek için çok güçlü hiçbir ifade ve anlatım bulunmaz.

Ne olursa olsun, hiçbir halk İnoitlerden daha meraklı değildir. Hiçbir ırk onlardan daha az karışık, onlardan daha fazla homojen ve açıkça belirgin ve ayırıcı özelliklere sahip değildir. Bununla birlikte İnoitler 5 km'den 6.000 km'lik uzunluktaki mesafeye kadar, 67 derece 30 dakikalık enlemde bulunan, yerin çevresel çemberinin yarısının üçte biri oranında yer kaplayan bir bölgenin üzerine yayılmışlardır. Morton,³⁵ 1849'dan daha önce Eskimoların ve diğer kutup ırklarının tek bir aileden, Moğol-Amerikan ailesinden olduklarını belirtir. Karlar altındaki milyonlarca hektarlık alanıyla Grönland, geniş Labrador anakarası,³⁶ Baffin adası, Melville adası, Boothia yarımadası,³⁷ Victoria,³⁸ Banks Adası, ³⁹Parry(Kanada'da), Prince Albert (Kanada'da Saskatchewan'da) gibi yerlerin isimleri altında tanınmış uçsuz bucaksız yarımadalarda ve adalarda yaşayanlar bu aileye aittirler. Üstelik Amerika kıtasının kuzeybatı tüm uç sınırı da dâhil. Hatta Aleut takımadaları⁴⁰ da. Güney bölgelere

³⁵Samuel George Morton, 1799-1851, Amerikalı fizikçi, antropolog, doktor, doğal bilimler uzmanı, *Crania Americana*; ırkları kafatası ölçümlerine göre araştırır, büyük kafataslarında büyük bir beyin, güçlü entelektüel kapasite, küçük kafataslarında küçük beyin güçsüz entelektüel kapasite olduğunu ileri sürer. Antik Mısır'da birçok kafatası toplar ve onların Afrikalı olmadığını, beyaz ırktan oldukları sonucuna varır. Bu konudaki monografilerini, incelemelerini bu eserinde anlatır.

³⁶ Québec'te, batıda Hudson körfeziyle çevrili.

³⁷ Kuzey Amerika anakarasının en kuzeydeki kesimi, Kanada Nunavut bölgesinde.

³⁸ Kanada'nın güneybatısında Vancouver adasının güneydoğusunda Juan de Fuca boğazının kıyısında.

³⁹ Kanada Arktik bölgede kuzeybatı geçidinde bir ada.

⁴⁰ Kuzey Amerika'nı kuzeybatı kıyısı açığında Alaska yarımadasının güneybatısında.

ilerledikçe Hindu uygarlığına dönüşen *Thlinketler* (Tlinketler) (ya da Klingitler), Koloşlar, *Kouskownler* (Kuskovinler), Haidalar, Ahtlar ve kıyı boyunca yerleşmiş diğer kabileler Alaska ve Reine Charlotte'tan⁴¹ Vancouver'a (Kanada'da bir ada) kadar farklı derecelerde birbirlerine bağlanırlar. Dallas, Rink,⁴² Friedrich Mueller,⁴³ Çukçiler,⁴⁴ *Korjaks* (Koryaklar),⁴⁵ *Tschoukajireler* (Çukacireler) gibi Asya göçebe insan sürüleri şeklinde biraz karışmış olan halkların oturduğu bu uzun kıyıların Eskimo ırkını bu şekilde ödüllendirmekte tereddüt etmediler. Özet olması açısından, Latham'ın⁴⁶ fikrini kimse tartışmayacak:

Eskimolar onlara üstün, ayrıcalıklı bir önem sağlayan coğrafi bir pozisyonda bulunmaktadır. Az ya da çok, diğer birçok insan açısından aile ve topluluklarıyla belirlenmiştir ve yakınlıkları, kaynaşmaları ilk düzen olarak birkaç etnolojik problemin çözümüne bağlıdır.

Ne de Topinard'ın⁴⁷ fikrini:

Asya'da halklar, Doğu'dan Batı'ya Batı'dan Doğu'ya olağanüstü bir şekilde birbirlerine karışmışlardır öyle ki en ayırt edici, en karakteristik ırk, kutup denizlerinde Pasifik'in ötesinde aranmalı, araştırılmalıdır.

İnsanların benzerlik ve yakınlıkları, aile bağları, kökenleri ile ilgili sorunları düşünülmüş olmamıza rağmen,

⁴¹ Kanada'da Britanya Kolumbiyası'nda.

⁴² Hinrich Johannes Rink, 1819-1893 jeolog.

⁴³ Gerhard Friedrich Mueller, 1733-1743, Sibirya halkları arasında araştırma yapmış Rus tarihçi.

⁴⁴ *Tchouktches* (Çukçiler); Bering denizinin ve Arktik okyanusun kıyılarında uzakdoğu Rusya'nın kuzeyinde oturan eski Paleo-Sibirya halkıdır.

⁴⁵ Çukçilerin ülkesinde yaşayan bir halk.

⁴⁶ Samuel Latham Mitchell, 1764-1831, doktor, doğal bilimci, kimyager, Amerikalı jeolog.

⁴⁷ Paul Topinard, 1830-1911, Fransız antropolog.

Eskimoların en önemli yanlarının kendi iklimlerinin ürünü olmalarının gözle görünür olmasıdır; bir besini kapsayıp içine alan ortam, ikamet yeri, uygunlaştırılıp düzene konan alışkanlıklar gibi. Amerika bölgesindeki yerleşim yerlerinin, sadece cepheden denize yakın kıyıların aşılıp ötesine geçildiğinde, Youkon ve Mackenzie gibi bazı nehirlerin uzunluğunun içerde 75 ya da 80 km’lik bir mesafe kazandığı, 20 km’den 30 km’ye kadar kıyı sınır genişliği tuttuğu düşünüldüğünde, sıklıkla adlandırıldıkları gibi bu Hiperboreanların ellerinde tuttukları bu ülkenin yüzölçümü kolaylıkla abartılmış olmaktadır. Bu nedenle, Dall,⁴⁸ İnoitlerin soyunun tümüne *Orarienler* (Kıyı Kentliler) ismini vermeyi önerdi. Bu dar kıyı şeridinin dışında, ormanda, onlarla kökünü kazıyıp yok etme/yok olma savaşını veren, düşmanları Kızılderililerin sınırı başlar. Bu hıncı, bu diş bilemeyi, antropolog bilginler “Kanların ayrılığı ve anlaşmazlığı”⁴⁹ olarak açıklamak istemiştir. Yerlilere inanmak gerekirse hınçlarının başka bir nedeni vardı. Onlar Eskimonun balığını çiğ yeme suçunu affedemiyorlardı, affetmeyeceklerdi. Bundan dolayı *Eski Mantık*’daki⁵⁰ Abenaki⁵¹ ve *Ayeskimeou*’daki (Eskimo) *adjibeouai* (acibue) isimleri daha önce Labradorienlere⁵² uygulanmış olup, yavaş yavaş hiperborean kabilelerinin tümüne yayılmıştır. Bu düşmanlık ve kızgınlığın zaman zaman dinsel bir görünüm alan, her zaman güncel olan bir durumdan kaynaklandığını bilmek bize daha mantıklı görünüyor; yaşamak

⁴⁸ William Healey Dall, 1845-1927, Amerikalı natüralist, Alaska kâşifi.

⁴⁹ Henry Wenzel Klutschak, 1848-1890, yazar, maceraperest.

⁵⁰ Pierre François Xavier de Charlevoix, 1682-1761, yazar, *Histoire de la Nouvelle-France* (Yeni Fransa Tarihi) adlı eserinde bu türetmeye dikkat çeker.

⁵¹ Bir Kızılderili soyu; Cizvit papazların telkiniyle Hıristiyanlığı kabul edip İngilizlere karşı Fransızlarla birlik oldular.

⁵² Kanada’da Labrador adasında oturan yerliler.

için gerekli bir rekabetten kaynaklanan düşmanlıktır bu. Yerli, sadece avcı değildir. Sombalığını zıpkınla yakalamak elinden gelmez değildir. İnoitler kendi bulunduğu taraflardan ayı, geyik, dağhorozu peşinden koştururlar. Alaska’da aralarında, “Toprak İnsanı” ve “Gemi İnsanları” olarak tanınırlar.

@

Kışın kar bariyerlerinde dünyanın geri kalan kısmına kapalı olan Eskimolar, diğer bütün halklardan daha fazla, yabancı etkilerin dışında, dokunduğu her şeyi bozup, parçalayıp dönüştüren uygarlığımızın dışında kalmışlardır. Tarihöncesi bilim çok çabuk anladı ki, Eskimolar, günümüz insanı ve kaybolmuş zamanların insanı arasında ara bir tip sundu. İlk kez onların içine girildiğinde, keşfedildiklerinde, tamamen Guançeler⁵³ gibi, tam da taş ve kemik çağındaydılar; demir ve çelikleri çok yeni, hemen hemen çağdaş ve ithaldir. Buzul çağının Avrupalıları, bugün İnoitlerin kardan tarlalarında sürdürdükleri yaşamdan çok daha farklı bir yaşam sürdürmeyi bilemezlerdi. Grönland’da ve Labrador’da şimdi yaşandığı gibi eskiden Thayingen,⁵⁴ *Schussenried* (Şusenried)⁵⁵, Vézère’de⁵⁶ yaşanıyordu. Eyzies’in⁵⁷ Trogloditleri,⁵⁸ Hudson⁵⁹ körfezi dolaylarına göç ettiler. Buzların sürekli eriyip geri çekilmesiyle ve her zaman rengeyiğinin arka-

⁵³ Kanarya adalarının eski sakinleri, ölülerini mumyalarlar.

⁵⁴ İsviçre Schaffhausen kantonunda (Almanya sınırında) bir köy.

⁵⁵ Almanya’da bir şehir.

⁵⁶ Fransa’da 211 km’lik bir nehir ve vadisi.

⁵⁷ Fransa’nın güneybatısında antik bir yerleşim yeri.

⁵⁸ Eski Yunanistan’da Yunan ve Romalı birçok tarihçi ve coğrafyacı tarafından farklı yerlerde anılan bir halk; Antik Libya’nın farklı halklarına atfedilmiştir; Kızıldeniz’in kıyısında, Mısır’ın güneydoğusunda, Afrika bölgesinde Etiyopyalılar ve Trogloditler olarak adlandırılırlar.

⁵⁹ Kanada’da bir şehir.

sından sürdürülen koşturmacayla kutup bölgesine yaklaştılar. Özellikle Mortillet,⁶⁰ Abbott⁶¹ ve Boyd Dawkins'in⁶² fikirleri böyledir; Eskimoları, direk olarak magdalenian⁶³ trogloditlerinin soyundan gelenler olarak görüp onlara benzetirler. Her halükârda böyle söyleseler de, Dordogne'un⁶⁴ mağaralarına Eskimo kökenli nesneler getirilip sokulsa orada var olanlar onlardan ayır edilemez.

New Hampshire üzerine jeolojik incelemelerde bulunan Grote⁶⁵ sonuç olarak şunu belirtmiştir ki; White Mountains ya da *Montagnes Blanches* (Montayn Blans)⁶⁶ bölgesinde buzların geri çekilmesi aşağı yukarı bir on yüzyıla kadar gider ve Eskimoların atası, karın arkasından rengineyikleri de çekildikçe, azaldıkça toprağın mülkiyetini eline almıştır. Sonuçta Bessels'in⁶⁷ varmış olduğu bakış açısını da belirlemek gerekir; İnoitlerin kafatası tipi *Mound Builders*'dekilerinden⁶⁸ başkasına ait değildir. Tumulus denilen höyük ya da kurganlar inşa edenlerden, eskiden Amerika Birleşik Devletleri'nin birçok yerinde yeniden bulunan, biçimli, resimli şekilde kendini gösteren, kocaman dev taraçalamalar yapan, dolma topraklar yükselten, kaybolup gitmiş insan topluluklarınıninkilerden başkası değildirlere.

⁶⁰ Louis Laurent Gabriel de Mortillet, 1821-1898, Fransız arkeolog, antropolog, *Antropoloji İle İlgili Toplum Dergisi*.

⁶¹ William Louis Abbott, 1860-1936, Amerikalı kâşif, doktor, doğal bilimci, kuşbilimci.

⁶² William Boyd Dawkins, 1837-1929, İngiliz jeolog, arkeolog.

⁶³ Avrupa üst paleolitik dönem.

⁶⁴ Fransa'da kaya ve mağara resimleri ile meşhur il.

⁶⁵ George Grote, 1794-1871, İngiliz Antikçağ tarihçisi.

⁶⁶ White Mountains (Beyaz Dağlar), Amerika'nın kuzeydoğusunda New-Hampshire'da büyük bir dağ zinciri, birkaç tepe Kanada'da Québec'te bulunur.

⁶⁷ Dr. Emil Bessels, 1846-1888, Alman fizikçi, Kuzey arktik kâşifi.

⁶⁸ Kuzey Amerika'da eskiden yerlilerin yaşadığı bir ülke.

Bazı yazarlar, eskiden Eskimoların balık ve av yerleri olarak Kutup Amerika'sını doldurmuş olduklarını ve hatta Kanada, Nouveau Brunswick,⁶⁹ *NouvelleEcosse* (NuvelEkos)⁷⁰ ve Yeni İngiltere haline gelen ülkelerde egemen olduklarını, oralarda *Huronlar* (Uronlar),⁷¹ *İroquoilar* (İroqualar)⁷² tarafından atılıp çıkartıldıklarını, yerlerinin değiştirildiğini ileri sürmüştür. Yarım yamalak bir şekilde biraz eksik bilgi verilmiş bir bilim bu iddialar üzerine karar verip söylemde bulunacaktır. Birçok bilgin, Amerika'nın nüfusunun artıp kalabalıklaşması ile ilgili çok zor bir meseleyi çözmek için bu iddiaları şimdiden yeterli buluyor. Golovine burnundan Macellan boğazına kadar tüm batı kıtasının sakinlerinin bir tek ve aynı Eskimo ırkından oluştuklarını bildiriyorlar. Hep böyledir, Kızılderili ve İnoit ırkları onları bölen kin ve düşmanlığa rağmen, Britanya Kolumbiyası ve Büyük Alaska'daki ara tipler sayesinde birbirlerine yakın olmuşlar, yaklaşmışlardır. Ayrıca Asya tarafından farklılıklar, benzemezlikler yerine daha çok benzerlikleri fark etmeye hevesli ve eğilimli olan gezginler İnoitin belli olmayan, fark edilmeyen geçişlerle Yakut⁷³ ve Samo-yed⁷⁴ yoluna sapıp gittiğini gözlemlemekten geri kalmıyorlar.

Eskimoların o kendilerine özgü fizyonomisini kim bilmez? Kısa bacaklar üzerinde şişman, iri gövde, dikkat çekecek derecede küçük eller ve ayaklar, iri parmaklar,

⁶⁹ Kanada'nın Doğu Kanada bölgesinde bir eyalet.

⁷⁰ *Nouvelle Ecosse* (Nuvel Ekos), Kanada'nın güneydoğu kıyısında bir eyalet.

⁷¹ Ya da Vyandotlar, Kuzey Amerika'da yaşayan bir Kızılderili topluluğu.

⁷² İroqualar, Kanada'da Güney Québecile Ontaria eyaletinde Kuzeydoğu Kızılderililerinden bir halk.

⁷³ Rusya'da bir cumhuriyet, Yakutistan.

⁷⁴ Rusya'da Kuzey Sibirya'da bir yer.

zayıf, cansız bir vücut. Her şeyden önce, esasen dolikosefal (uzun kafalı) bir kafatası. İri kafa, belirgin elmacık kemikleri, geniş, dolgun, tombul yanaklı bir surat, siyah, uzun, sert ve bükülmez saçlar, basık burun. Bir gezgin hoş ve gülünç bir şekilde, bu bölge ve enlemlerde Romalı burunlu bir ırkın bozulmadan kalamadığını söyledi.⁷⁵ Çok sıklıkla koku almaya yarayan bir araçla donatılmış bir çıkıntı donmuş ve düşmüş olurdu; oysaki düz bir burun daha az ortadadır. Yüzün çizgileri ve özellikle gözler Çinlilerin ve Tatarlarınkilere benzer bir şekle sahiptir.⁷⁶ Siyahımsı sarı bir renkle renklenmiş, kirden, pasaktan bir yağ tabakasıyla örtülmüş haldeki cilt, kaba, sert bir soğukla temas halindedir. Kış ona hemen hemen Avrupalılarınkine benzer açık bir ten kazandırır ama ilkbaharda, diyebiliriz ki, sanki deri değiştiriyormuş gibi esmerleşir, kararır. Tamamen kirli, pasaklı bir hal alır, açık, saf ve bön yüzü olumlu anlamda yabancı birini etkiler, ilgisini çeker. İnoitlerin boy ortalaması 1,5 m ve 1,71 m arasındadır.

Eskimoların ismi ya da *Mange-Cru*'nun (Manj-kru) (Çiğ yeme) sadece takma bir ad, bir lakap olduğunu gördük. Kendilerini insan anlamına gelen bir kelime olan İnoitler ile derecelendirirler, ona göre unvanlandırırılar. Zira bütün bu enlemlerde, yabanılar, herkes arasında hoşla giden ve gurur okşayan bu adlandırmayı kendi kendilerine verirler. Çukçi'den Dinne'ye, Canaque'a, Apaçi'ye kadar o ne bir barbardır, ne de iyi bir bilinç ve vicdana sahip, tam ve yetkin inanışla birlikte en üstün insan derecesi ve özeliğine sahip insan kalitesini kendisine maleden biridir. Ama yine de komşuların yaptığı

⁷⁵ William Francis Butler, 1838-1910, subay, yazar, *The Wild North Land (Vahşi Batı Bölgesi)*.

⁷⁶ John Lubbock, 1834-1913, doğal bilimci, arkeolog, bankacı, *L'Homme avant l'histoire* (Tarihten Önce İnsan), *Anıtlara Göre İnceleme*.

gibi güç, “bu insanlar” ve “şu insanlar” arasında seçilip ayırt edilmekle ilgilidir ve Karga-insanlar, Kurt-insanlar, Tilki-insanlar gibi özel adlar alırlar.

En doğal, en naifler arasında Eskimo ırkının bir çeşidi olan Koloşları sayabiliriz. İlk toprağın ya da dünyanın iyi olan yarısına Koloşların yerleşmiş olduğuna, yalnız kendilerine göre şekillendirildiğine, ikinci yerin Koloş olmayanlara göre şekillendirildiğine inanırlar. Eski Beni İsrail (İsrailoğulları) dünyada iki ülkeden fazlasını tanı-mıyorlardı: Biri kutsal topraklar, diğeri kendilerinki, geri kalan oturulan ya da oturulmayan, dinle alakasız, kutsal olmayan ve kirli, pis yerlerdir. Eskimo kozmogonisi’nin (evren doğum; evrenin yaradılışını inceleyen bilim) anlattığına göre Allah-Kellak adında bir Grönlandlıydı. Bir toprak topağından ilk adamı ve ilk kadını yapıp biçim-lendirdi. Beyaz adam olan *Kodliouna* (Kodliuna) üze-rinde kendini denedi ama yeni yapılan çarpık oldu, onu iyi yapamadı ve ona fok vermedi. İkinci denemeden iti-baren mükemmeli buldu, insanı yarattı, doğrusu onlar da İnout ya da İnoit dediklerimizdir.

@

İnoitler, diyebiliriz ki, aşırı bir ölçüsüzlüğe sahip uzun toprak kuşağı üzerinde ama ruhsal derinliklerinde anla-şılması güç duygulardan uzak, bölüm bölüm dağınık bir şekilde yerleştiler. Yerleşim yerleri 15 km, 30 km ve hatta 150 km’lik mesafelerde uzak, ıssız, kuş uçmaz ker-van geçmez, çölümsü alanlarla birbirlerinden ayrılmıştır. Her zaman aynı yerde kışı geçirirler. Eğer yurtseverlik bir erdemse, en yüksek seviyede bu duyguya sahiptirler. Hiçbir zaman Arjantin denizine akan nehirde kendini seyreden söğütler, sararmış ekinler, yeşil ağaçlı manza-ralar, bu buzlu tepeler, bu kar tarlalarından daha fazla sert ve affı olmayan bir gök altındaki bu bankizlerden (buz dağları) ve bu düzensiz dalgalı, bu pürtüklü tepe-

ciklerden daha fazla sevilmedi. Eskimo, onsuz yapamadığı, bırakıp gidemediği çevresi, eşi dostuna çok fazla alışmış, onu çevreleyip saran tabiatla o kadar çok kendini özdeşleştirmişti ki aynı şekilde başka bir yerde yaşayamazdı. Bununla birlikte pek az yolculuk yapar. Yazları yer değiştirir, kendini gezintilere verir, çadırını kendisiyle taşır ya da daha çok Pirene'deki ya da Abruzzo'daki (İtalya'da bir bölge) cins köpekleri⁷⁷ koştugu kızıyla birlikte çadırını taşır; köpekleri havlamaz ama ulumaları korkunçtur.⁷⁸ Yüzyıllar boyunca vurup indirilen kırbaç darbeleriyle, kendi işine, kullanımına göre onları alıştırmıştır. Köpek Eskimo'ya aittir, rengineğinin Lapon'a ve Samoyed'e ait olduğu gibi, deve de Touareg'e, at Bedevi'ye ve Tatar'a aittir: Bir yerden başka bir yere gitmenin en önemli aracı, birbirinden ayrılmaz, yedikleri içtikleri ayrı gitmez yol arkadaşı, başka çare kalmayınca son yemek.

Köpeklerin hepsinin ipleri bant halinde kızığa bağlıdır. Sürü köpeklerine vurması için kırbaç asla yeterince uzun olmaz. O halde çabuk gitmek gerektiğinde ne yapılır? Sürücü çok sert ve güçlü bir şekilde son köpeğe kırbağıyla vurur. Bu onu hırçın, huysuz ve kötü yapar -bu onun tutsaklık mesleğidir- ve köpek yalnızca kendi başını belaya sokmak, sadece kendisinin acı çekmesini istemez. Isırmak için geri dönemediğinden bir diş darbesiyle kendisine en yakın olan etten intikamını alır; arkasından kıçtan kıça, kıçtan kıça derken çok kısa bir zamanda hepsi de ısırılmış olur, kızak karda itiraz, karşı çıkmalar, homurdanmalar ve ulumalar arasında yol alıp gider. Ne menem bir insanlıktır bu! Ya "Devlet arabası", "Devlet koltuğu" nasıl ilerliyordur kim bilir?

⁷⁷ Curtis, *Felsefi İşlemler*.

⁷⁸ Butler, *Vahşi Kuzey Ülkesi*.

Akşam gelir, köpek sürüsünün kralı kızağa yakın bağlanır. Ona tabi olanlar, onun etrafını çevirir, dört yanını kuşatırlar, ayaklarının dibine yatarlar. Bu saygı gösterme, itaat ve bağlılık bitkinliğin ve yorgunluğun sonucudur; sadece geçici bir ara vermedir bu. Köpek milletin hükümdarı kendisine bağlı olanları yönetme gücüne sahiptir. Özellikle dişiler başına buyruk, serseri mizaca sahiptir. Erkekler ipi kuvvetle asılıp çekerler, homurdanıp bağırlar, ağızlarını kırıştırıp, kaşlarını çatırlar, rakipleriyle boy ölçüşebilecekleri saat için sabırsızdırlar. Her biri büyük mücadelelerle yerini kazanır. Uzun bir sürü kavga, dövüş, en güçlünün, en atılgan, en cesur olanın üstünlüğünü sağlar. Yine de bu otoriteye uzun zaman saygı gösterilmez. Gün olur bir günden diğer güne yaşla ya da başka bir sebeple efendilerinin güçlerinin azaldığının farkına varan birkaç gözü yüksekte olan tutkulu köpek tarafından kışkırtılmış bir devrim patlak verecektir. Bu köpekler kargaşayı, gürültü patırtıyı severler; savaş, mücadele onların varoluşlarının ülküsüdür. Dişiler arasında sürdürülecek disiplin için, kıskançlık durumları haricinde, yeterince sağduyulu, düşünceli bir şekilde kabiliyetlerini yerine getiren gözde kraliçenin dişilerine güvenip kendilerini teslim ederler. Sıklıkla kral, söz sahibi hükümdar kızıp sinirlenmiş gibi görüldüğü zaman itiraz etmeden itaat ederler.⁷⁹

Onları bilenlere göre Eskimoların az yolculuk yaptıkları da, çok yolculuk yaptıkları da söylenmektedir, kimisi öyle, kimisi böyle söylemektedir. Genel bir şekilde bu konudaki duygu ve düşünceleri açıklamak yerine, söz konusu kabilenin özel ismi anıldığında birbirini tutmaz

⁷⁹ Sir George Strong Nares, 1831-1915, Kuzey Kutbu kâşifi, asker, *Un Voyage A la Mer Polaire* (Kutup Denizine Yolculuk).

çelişkili iddialar duracak, bir son bulacaktır. Birileri İnoitlerin, Mackenzie nehrinin⁸⁰ ve Cuivre⁸¹ nehrinin arasında karşılıklı bir alışveriş, trampa merkezleri olduğunu kesin olarak söylerler. Diğerleri, bu alışverişlerin ticaret adına layık olmak için yeterince aktif olduğunu inkâr ederek Grönlandlıların ve Labradorienlerin Bering boğazında arkadaş ve kardeşlere sahip olma bilincinde olmadıklarını anlatırlar. O halde, yerel rastlantıların, geleneksel özelliklerin, çok eski zamanlardan beri her birinin kendi küçük köşesinde sürüp giden bu ilkel toplulukları derinden değiştirip farklılaştırdığını inanmaya eğilim göstermek gerekecek. Ama Grönland'dan Labrador'a, Labrador'dan Aleut takımadalarına, oradan Çukçi bölgesine gelenekler sadece anlamsız ayrıntılarla birbirinden ayrılırlar. Öyle ki, onların büyük sınır hatları ve sınıflarıyla, inançlar ve batıl itikatlar birbirine karışırlar. Bütün Eskimo bölgesi engin, geniş bir ülke, bir kantondur. Bu şöyle açıklanır: Sakinler, varoluşun, iklim ve beslenme gibi iki büyük faktörünün egemenliği altındadırlar. Şartlar hemen hemen eşit bir şekilde kendini kabul ettirmiş, benimsenmiştir. Herkes aynı ihtiyaçları duymaktadır ve onları memnun edip ihtiyaçlarını giderecek aynı araçlara başvururlar. Yarı karasal, yarı denizsel bölgede aynı hayatı yaşarlar; aynı balıklarla beslenirler, aynı hile ve çarelerle aynı avı yakalarlar. Bu enlemlerde var olabilme, her şeye göre akla uygun, çok makul, bazı yükümlülüklerle ilgili sert ve kesin, katı ve ciddi bir uyumla, kurallara saygı göstermeyle mümkündür. Ölüm kaygısıyla bunları kabul etmek ve gücüne, ağına gitmeden benimseyip uyum sağlamak gerekir. Alışkanlık ikinci bir doğadır.

Türünden olan varlıkların dışında, İnoitler sadece *Grande Baleine* (Büyük Balina), *Martin l'Ours* (Ayı

⁸⁰ Kanada'nın kuzeybatı topraklarında bir nehir.

⁸¹ Amerika'da Mississippi nehrinin bir kolu.

Martin), *Sir Morse* (Mors Efendi), yaşlı kurt ve diğer şu önemli şahsiyetleri tanırlar; tilkiler, tavşanlar, susamurları, denizayıları. Onları avlarlar, onların peşine düşerler, onları öldürürler ve yerler ama erdem, şeref ve saygınlık namına tanıklıklarını onlardan esirgemedi, onlara bol bol saygı göstererek bu kötü davranışlarını onlara unutturmaya çabalarlar. Bununla birlikte, gerçekten açıkyüreklilikle onlara hayrandırlar ve birçok fırsatta onları kendilerine örnek alırlar. Fok da Mors da yok oluyordu, yaşamayı maalesef başaramayacaklardı. Birincisi, genelde besinlerinin temeli olan balık ile beslenir ama ikincisinin, birçok ada üzerinde ve adalara da yakın olarak haftalar boyunca tek besini balıktır. Morslar,⁸² uzaklaşp bir daha gelmedikleri zaman korkunç, berbat bir kıtlık insan topluluklarını yıkar, mahveder ve görülmemiş derecede sert ve çekilmez kışlar bazı yolların ve geçitlerin arasında buzdan bariyerler dikerler. 1879-80 yıllarında olduğu gibi, o zaman bütün köyler son oturanına, son kişisine kadar taşındılar, özellikle Saint-Laurent (başka bir deyişle Eivugen) adasına, Alaska sularına, eski ve yeni kıta arasındaki orta yere taşındılar. Morslar ve foklar (*Phocavitulina*, *grypusgroenlandica* vb), İnoitlere, Polinezyalılara,⁸³ hindistancevizi ağacının yaptığı, Avustralyalılara kangurunun ve xanthorroea (çayırağacı) ağacının yaptığı hizmetlerin aynısını yaparlar. Onu beslerler, giydirirler, aydınlatırlar, içeriden ve dışarıdan kulübesini

⁸² *Trichechus Rosmorus*: Deniz İneği.

⁸³ *Polinezya*: Büyük Okyanus'un güneyindeki birçok ada ve burada yaşayanlar.

örtüp kaplarlar. İnoit deriyle gemilerini, kayığını ve sandalını yapıp hazırlar: Kayaklar,⁸⁴oumiaklar (uymaklar),⁸⁵ baidarkalar;⁸⁶ bağırsaklarla kendilerine geniş üstlükler, paltolar yapıp hazırlarlar. Kemiklerle her çeşit silah ve teçhizatı imal ederler. Mors dişi alışverişin en önemli, en temel değerini oluşturur. Eskimo insanı fokka insani alışkanlıkları karakter, görünüm ve hatta fizyonomisi ile birbirine bağlar ve benzetir. Bu hayvan onun gibi hem karada hem denizde yaşayandır; bu şaşırtıcı değil, çünkü düşüncesini ve arzusunu sürekli olarak ona doğru yönlendirir. Kışlık evini, fokun *iglu*'sunun⁸⁷ ona verdiği modele göre inşa ettiğini itiraf eder. Biri diğeri gibi tüm gövdesiyle çok güçlü, açgözlü, ama neşeli, ailesine yuvasına düşkün, kocaman hoş bakan tatlı ve zeki gözlere sahiptir. İlk bakışta, bu ağır ve hantal kitleye bakınca önemli bir fikir sahibi olunmaz ama çok yakından onlara bakıldığında, onları bu kadar karar verme hükmüne ve karaktere sahip olduklarını görmekten şaşırırsınız. Tespit edilmiştir ki bu hayvan, insan hemşerisinden çok daha fazla kıskançlık dolu bir aşk duygusuna sahiptir:

İlkbaharda, dişiler denizden çıkarlar ve erkekler onlara sahip olmak için kıyıda toplanırlar. Burun delikleriyle hava üfleyerek savaş sinyali gibi korkunç bir gü-rültü yaparak onları selamlarlar. Bu canavarlar, yüzgeçten kolları üzerinde doğrulurlar, genel olarak göğüs göğse bir mücadeleye girerler. Orada kocaman geniş ağızlarındaki müthiş büyük dişleri korkunç yaralanmalara neden olur. Etrafta yerlere serilmiş haldeki dişiler ödüllü oldukları çarpışmanın, bu dövüşün seyircileridir. Kesin otoritesini kullanarak ve korkusuz bir yiğitlikle,

⁸⁴ Fok derisinden yapılan Grönland balıkçı kayığı.

⁸⁵ Umiak; Eskimolar'da özellikle kadınların yük taşımak, yolculuk yapmak için kullandıkları deri ile kaplı bir çeşit Eskimo kayığı.

⁸⁶ Aleutlar tarafından deniz memelilerinin derisiyle kaplanan kayak.

⁸⁷ Eskimo buz kulübesi, evi.

mertçe çaba göstererek galip gelen fok, dişilerine sahip olacaktır. Bunun yanında, yurt alanı istilalara vesiledir. Sınırlarının, sık sık küçük kopmalarla, uzaklaşmalarla üzerinden geçilir. İlk kez uzaklaştırılan erkekler çevrelerine alıştırlırlar, evin beyi ve efendisi başka bir yerde meşgulken birkaç hafif dişinin kullanıp yararlandığı işaretle yaparlar. Dönen dolabın, hilenin farkına varırsa, kızgın ve kudurmuş bir sesle dırlanıp, homurdanır, rakibinin üzerine atılır ve eğer ona ulaşamazsa sadakatsiz eşinin üzerine düşer ve onda sızı veren hatıralar bırakır. Yine de egemenliği nadiren uzun dönemlidir, galiplerden biri çekişmeye girer, sırası gelince⁸⁸ onun ayağını kaydırır, elindekini alır.

Ayrıca öylesine sakar ve acemi görünümü yanında, girdiği her şeyde becerikli oluşuyla Kutupayısı'nın (*Ursusmaritimus*, *Thalassarclospolaris*) fizyonomisiyle aynı fizyonomiye sahiptir. Sarsak büyük bir vücudun üzerinde kurnaz ve cin gibi bir tilki kafası; kalın, sık kürkü, şakacı, muziplik dolu bir çanta gibidir. Taze ve diri eti hoş ve tatlıdır ama sindirilmesi çok zordur, açlık müsaade ettiği müddetçe onu beklemeye bırakmak bu yüzdendir. Karaciğerine gelince; içinden çok tehlikeli bir zehir geçer, bu büyücüler tarafından araştırılmıştır. İnoitler fok avında ustaları, efendileri olarak Martin'i tanırlar. Becerisi ve hüneleriyle ilgili harikulade şeyler anlatırlar. Kendini göstermeden, fark edilmeden tırmandığı bir kayanın üstünden sahilin üzerinde keyifle, neşyle zaman geçiren morsları ve fok balıklarını (denizinekleri) pusu kurup gözetler. Bir tanesi onun erişebileceği mesafeye gelir ve o iri bir taşla ya da buzdan çika-

⁸⁸ Malte-Brun, *Nouvelles Annales des Voyages* (Yeni Yolculuk Yıllıkları).

rılmış büyük blok parçalarıyla güç ve kurnazlık kullanarak onu başından vurur, parçalar.⁸⁹ Martin fok dilini konuştur, uzun zamandan beri kendisini tanımak zorunda olan zavallı hayvanı eliyle okşar, bakışıyla onu büyüleyip kıpırdalayamaz hale getirir. İnoitlerin gizemine şaşkınlık duydukları ve onlarca da mümkün olduğunu tam ve doğru olarak tekrar ettikleri büyümlü sözlerle onları uyutur. Abarttığımız zannedilebilir tabii. Bir görgü tanığından, özü sözü bir olan Hall’dan⁹⁰ alıntılanarak aktaralım:

Coudjissi (Kudcisi)“fok dilini konuşuyordu”. Yanına dayanarak seke seke yürüyerek ve sürünerek ileriye doğru ilerliyordu. Fok başını kaldırır kaldırmaz, *Coudjissi* ilerleyişini durdurdu, elleri ve ayaklarıyla yere vurup eşelendi ama sürekli konuşuyordu, havadan sudan çene çalıp duruyordu. O zaman, fok biraz kalkıp doğruluyor, titreyen yüzgeçleri üzerinde, sırtının ve göğsünün üzerinde kendinden geçmiş bir şekilde yuvarlanıp dönüyordu, neden sonra başı uyumak içinmiş gibi düşüyordu. Ve *Coudjissi*, daha fok başını kaldırıp yeniden doğruluncaya kadar yeniden kendini ileriye doğru kayarak attı. Bu oyun ya da hile birçok kez tekrar tekrar yinelandı. Ama *Coudjissi* o zaman çok hızlı ve çevik bir şekilde yaklaştı, büyü kesildi, fok suyun altına daldı, “I-ie-oue!” diyen avcı düş kırıklığına uğramış, umudu boşa çıkmıştı. Ah! Ayıdan çok daha iyi bir şekilde konuşmasını ne kadar da iyi biliyorduk!⁹¹

Eğer fok ve ayı kendilerine şarkı söyler gibi hoş sözler söylendiğinde -onlarla konuşulan kelimelere inanmak zorunda kalırlarsa- bunlar, onları ele geçirmek, onları öldürmek, onların derisini yüzmek için sadece en iç-

⁸⁹ Doğa, 1883, John Rae, 1813-1893, Kuzey Kanada kâşiflerinden, fizikçi.

⁹⁰ Charles Francis Hall, 1821-1871 Amerikalı Kuzey Arktik kâşifi.

⁹¹ Hall, *Life with the Esquimaux* (Eskimolarla Yaşam).

ten saygı ve takdirlerini sunmaktadırlar ve onlara yaklaştırma fırsatını İnoitlere sağlamak için bu zorunlu usul ve formaliteler donanım niteliğinde ayrıntılardır. Bununla birlikte darbeyi vuran avcı, genel olarak bir ya da birkaç gün esnasında gücü tükenmiş, bitkin hayvanın önemi oranında kulübesinde kapalı durarak kendini kollar. Kurbanının hincından korkar. Ama diğer dünyanın güçleriyle her zaman uyuşup uzlaşma olması amacıyla, eğer zaman geçip giderse, tükenirse, av, avlanma daha verimli olur. Daha elverişli, daha uygun olan bir haftada yapılacak av, başa gelip maruz kalınan cezaları toplu halde çabucak ödenmesinin ya da sırayla bütün günah ve kefaretlerin ödemesinin meşruiyeti olacaktır. Beklerken, avcının en iyi zıpkın ve mızraklarından birkaç tanesini koyduğu av torbası olan ayının sidiktorbası, İglu'yu (kulübe) destekleyen sııkların en yukarisına kaldırılıp dikiilir. Eğer hayvan bir ayıysa, sidiktorbası kadının incik boncuklarını ve kolyelerini, bakırdan mücevherlerini içerecektir. Tulum ancak üç gün üç gece sonra inmiş olacaktır. İlkel büyü: Sidiktorbası, Eskimolar için hayatın odak noktası, merkezidir. Henüz yeni hayat bulup ikamet eden ruhun fiziksel, ahlaki ve entelektüel erdemlerle, içinde yer alan, içine yerleştirilen nesneleri birbirine bağlar, aralarında iletişim kurulmasını sağlar. Bu arada ünlü gemileri *kayak*'ın üstüne bağlanmış sidik torbası, bu gemiyi batmaz kılar. Pek çok sefer alabora olup batmaya yatkın, bu çabucak devrilebilen kayığı esirger. Ekleyelim ki zıpkınların bağlı olduğu kayışlar, her zaman yaralandıktan sonra hayvan suya daldığında, her şeyin batmadan su üzerinde kalmasını sağlayan şişkin bir sidiktorbasının donanımına sahiptir. Ama İnoit doktrini için ruhun birikip tek toplandığı yerin sidiktorbasından

oluştugu söylenecek şey değildir. Virgile'in⁹² dile getirdiği bir ifadeyi alıntıladığımız, Karacığer, “ölümsüz karacığer”de ömürlerin ve kaderin ana merkezidir. Bir foku tepeleyip öldürmekten gelen avcı, eli boş dönen arkadaşına şansından verir, bulaştırır; karacığeri alan büyücü, derhal kötü şanslı olan kişiye karacığeri verir, kötü şanslı olan kişi yavaşça çiğneyecek ve yavaşça onu yutacak ve sonra başka bir adam olacaktır.⁹³

Kapıp yakalanan ilk ringa balığında, tumturaklı, gösterişli iltifatlar edilir, kabilenin içinde ona büyük bir şef gibi laflar atılır. Şatafatlı, muhteşem unvanlar ondan esirgenmez, bol bol söylenir, onu çekip çevirmek, yön vermek için kibarca davranılıp, tedbirli hareket edilir.⁹⁴ Yerinde ve uygun bir şekilde yakalanıp ele geçirilen ilk foka dokunmak şeklen her kadına yasaktır, sadece erkekler ona yaklaşabilirler. Ayrıca morsun peşinden koşturulacağı zaman, rengineyğinin derilerini ellemek, kullanmak, onları sepilemek ve kıyafetlere dikmek yasaktır, buna izin verilmez. Bu, küçük Morsları tutup yakalamayı önlerken öç alan büyük Morsa yönelik yöntem ve davranışlardan uzak kalınması demektir.

Şüphesiz sahte nezaketten dolayıdır bütün bunlar. Ama din konusunda, düzmece, aldatıcı görüş ve davranışlarla, içten ve doğru davranışlar arasındaki ayrımı tanıyıp seçebilecek olan çok iyi, eşsiz bir ustalık söz konusudur. Diyebiliriz ki naif bir ikiyüzlülük, çocukça bir yalancılık ve aldatmacadır bu.

⁹² Pubius Vergilius Maro, MÖ 70-MÖ19, Roma imparatorluğu sonunda, Auguste İmparatorluğunun hüküm sürmeye başladığı döneminin yazarı, şairi.

⁹³ Hinrich Johannes Rink, 1819-1893, Danimarkalı jeolog, yazar, *Tales of the Eskimos (Eskimoların gelenek ve görenekleri, eğilimleri)*.

⁹⁴ William Healey Dall, 1845-1927, Amerikalı naturalist, Alaska kâşifi, *Alaska and its Resources (Alaska ve Kaynakları)*.

Fizyonomiler kadar, âdetler, gelenekler; kıyafetler kadar lehçeler birbirine benzer. Asya kıyısında ve Bering boğazındaki lehçeler Grönland'da, Labrador'da, Mackenzie nehrinde konuşulan lehçelerden çok az farklıdır. Konusunda yetkin olan Rink, yakınlık bağı ve ilişki, bu dilleri konuşan buralardaki bütün herkesin birbirleriyle anlaşmaları ya da birbirleriyle anlaşmak zorunda olmaları gibi, doğal bir sonuçtur, der.

Nesiller onları üzerinde durmaya değer çok önemli bir değişikliğe uğratmadan sürüp gider. Üstelik halka has popüler masallar, sözcüğü sözcüğüne tam anlamıyla bir yüzyıldan diğer yüzyıla aktarılır. Yüzlerce fersahlık uzaklıktaki yerlerde derlenip toparlanmış anlatış ve yorumları kendi aralarında anlatmaları, aynı kişinin bunları bizde yeniden farklı şekilde canlandırmalarla anlatmış olmasından çok daha az farklılık gösterir; arada pek fark yoktur. İnoit dili seslerin akışmalı, hoş bir şekilde birbirine eklenmesinden yoksun değildir ve bazı ağızlarda aynen müzikal bir aksan halini alır. Yapısı ve kuruluşu ve Amerikan dillerinin yapısı ve oluşumu aynı çoksentezsel, gövdeleyici bir model üzerine kurulmuştur. Bir kelimeyle -ama uzun bir zaman ve çabayı gerektiren, uzun soluklu- bir ya da daha fazla cümleyi içine alır. Hall, çok uzun bir kelime olarak şunu aktarıyor;

Piniagassakardluarungnaerangaf

Ancak otuz harften oluşmaktadır, elli harften oluşan da vardır. Rink,

Igdlor-ssua-tsia-lior-fi-gssa-liar-ku-gamink

İfadesini şu şekilde açıklar:

Büyük evin inşa edilmek zorunda olduğu yere gitmesi ona emredildiği takdirde.

Düşünce planında, soyut olarak, temel kelimeye bir o kadar veya daha fazla ek eklemek gereklidir ama nadiren on kadarekten fazla olup aşılabilir ve mümkün olduğu kadar mantıklı bir düzende gruplar oluşturulur.

Benimseyip onayladıkları sayılama sistemi, kabul edilen en doğal ve en evrensel olanıdır; parmakla sayma sistemi gibi. Dört kişi tek adam, dört öge tek güç olarak kabul edilir. 8 demek için bir el ve 3 parmak gösterilir; 24 demek için bir insan ve dört parmak gösterilir; 35 demek için bir insan ve 3 aza gösterilir; 80 demek için 4 insan gösterilir.

@

Kulübeler ya da *iglular* dikkate değer, önemli farklılıklar gösterirler. Kullanılan malzeme ve araç-gerece göre değişiklik ve çeşitlilikler gösterirler. Alışageldiği üzere bir yazlık ve bir de kışlık ev vardır; bu ev özel bir itinayla yapılır ve düzenlenir, zira otuz dereceden elli dereceye kadar inen hava sıcaklığından kaynaklanan soğuklar az görülen durumlar değildir. Makul ve kabul edilen en güçlü ev tipi, mahzen-ev tipidir. İç bölme duvarlar, hemen hemen çatı seviyesine kadar yerin içine gömülür; çatının kendisi tabaka halinde çimlerle kaplı toprak yığını ve keseklerle örtülüp kapatılır. Baca deliğinden yeraltı yuvasına girilir. Odun eğer varsa en ekonomik, en elverişli olanıdır ve sadece pencere, tavan olarak, kapı, pencere ve merdivenlerin yan, dik kısımları olarak, giriş ve sütun olarak kullanılır. Diğer kullanımlar için muadili alet, edevat ve malzemeler ihtiyacı karşılar, şist (yaprak-kayaç) plakları, ayının kaburga kemikleri, balinanın omur kemikleri, morsun dişleri gibi... iç bölme duvarlar boyunca yayılıp gerilmiş deriler sayesinde tuğlalar ya da tahtalar yerleştirilir.

İşte tüm Eskimo ülkesinin en şatafatlı, lüks ve tuhaf yapısı olan Kuzeyin sarayı hakkında Hayes'in⁹⁵ bize yaptığı tasvir:

Upervavik'te⁹⁶ Danimarka genel valisinin evi bütün Grönland'ın yerli sakinlerinin ve köyün evleriyle aynı sitede inşa edilmiştir, bir dereceye kadar olsun büyük ve kullanıma elverişlidir. Her yaştan köpekler için köpek kulübesi olarak, ailenin bu üyelerine evden ayrılmış kullanılmayan bir alanı vermek için yeterince zengin olan mülk sahibi, basit kulübelerde olduğundan biraz uzun olan giriş boşluğunu ayırır. Bu koridor üçayak yerine dört ayak yüksekliğindedir ve içeri girerken daha az kafayı çarpma riski taşır. Çatı ve iç bölme duvarları, hepsi de Danimarka ambarlarından taşınmış tahta levhalarla döşenmiştir. Ortaklaşa yaşanan kulübeler sadece on iki ayak uzunluğunda, on ayak genişliğindedir. Genel valinin evinin bunlarındaki gibi tek bir odası vardır, ama yirmi ayak uzunluğunda, on altı ayak genişliğindedir. Sekiz ayak yüksekliğinde dört ayak kalınlığında olan duvarlar her yerde olduğu gibi taş ve çimenle inşa edilmiştir. Çatı tahta döşemelerle, aşağı yukarı ancak kaba kesimleri yontularak alınıp kareleştirilmiş kalın kerestelerle şekillendirilir. Her şey toprak yığını ve toprak kesekleriyle örtülür. Yazın elli adımlık mesafede kulübecik, yeşermiş küçük bir tepelik görünümündedir ve otlu, çayırli yamaçla birbirine karışmış görünmektedir. Çıkıntı yapan bir soba borusu yoktur. Bacadan sızıntı yapıp görünmeden kaybolan Danimarka kömürü dumanı vardır. Ülke yalnızca farklı bir yakıt olarak bir tür kuru yosun üretir. Yerliler fok yağının bu ota emdirip içine sinmesini sağlayarak işlerler, aynı zamanda lamba ve ateş ocağı olarak

⁹⁵ İsaac İsrail Hayes, 1832-1881, Amerikalı gezgin, Arktik kâşifi, fizikçi, politikacı.

⁹⁶ Kuzeybatı Grönland'da, Avannaata belediyesine bağlı küçük bir kasaba, Kalaallit: İlkbahar meydanı da denir.

kullanılan sabuntaşı tepsisinin içinde onu yakarlar. Oda-
nın ortasında, yerden bir ayak yukarıda kuruludur. Bu
kerevetin üzeri, ailenin farklı üyeleriyle bizim için bi-
rinci sınıf bir yerdir. Dipte, pufla tüyünden çantalar üst
üste yığılıp istif edilmiştir. Uyku saati geldiği zaman, her
biri istediği kuşet yatağını yayar. Ne duvarlar ne para-
vana, ne korunak; hanedeki bir göz odanın bir tarafını
genç kızlar, diğer tarafını erkek çocuklar alır.

Kuzeyden ötede, çimenli toprak keseklerinden yapılmış kulübeler daha nadirdir, en azından kış ikametleri için. Hemen hemen her zaman donmuş toprak üzerinde çalışmak çok zordur. İncelerek gelen halkamsı katmanlardan oluşmuş kar küplerinden kovanlar ya da ocaklar inşa ederler. İtayenler geometrik kesinlikte ve titizlikle sürüp devam eden helezonlar şeklinde bloklar düzenlerlerdi. Bu tarz tek görünüyor ve bu mimari sistem hakkında başka hiçbir örnek alıntılanmıyor ve aktarılmıyor. John Franklin⁹⁷ daha taze, daha yeni tamamlanmış bu kulübelere birinin insan eliyle şekillendirilmiş en güzel şeylerden biri olduğunu haykırır:

Alet edevatların, teçhizatın uyumu, arılığı ve inşanın zarıflığı, ışıkların en tatlı, en hoş renk süzgeci arasındaki iç bölme duvarların yarı saydamlığı, hiçbir beyaz mermerin kendisiyle boy ölçüşemeyeceği, denk olup erişemeyeceği bir güzellik gerçekleştirirler. Bu kulübelere birinin seyredilmesi ve *Phidias*⁹⁸ tarafından süslenip bezenmiş bir Grek (Yunan) tapınağının seyredilmesi aynı izlenimi bırakır: Her iki sanatın zaferleri ortaktır, her ikisi de kendi türünde birdir ve taklit edilemezler.

Fakat bir yığın kalabalığın ortasında ne penceresi ne de kapılarında havalandırması olmayan dar bir alanda,

⁹⁷ 1786-1847, İngiliz gezgin, Arktik kâşifi.

⁹⁸ MÖ 480-460, Yunan heykeltıraş, taş mimarı ve ressam.

bir eve kapanmış, bir ya da daha fazla aile; otlar, çürümekte olan etler, ekşiyen balıklar, acılaşmış, kekreleşmiş yağ, her türden kırıntı döküntü olan böyle bir yerde temizlikten söz etmek, temizliği telaffuz etmek mümkün mü? Temizlik de nedir? Ancak çok hayran olduğumuz bu kulübeler bitirildikleri zaman, dışarıdan lekesiz, pırıl pırıl beyazlıkları ve yumurta şeklindeki biçemleriyle, içerden yansıyan, pek hoş ve solgun ışıklarıyla bu buzdan evler görünümleriyle çok hoşumuza giderler.. Henüz oturulur oturulmaz bu kulübeler, çok berbat, pis, bakımsız bir konuttan, pis bir çöplüğe özgü tiksiniç bir toplanma yerinden daha fazla bir şey değildir. Açık olarak herkesin bildiği üzere pis ve pasaklı olan İnoitler tesadüfen buhar banyosu alırlar; ama olağan zamanlarda, alışageldiği üzere işbaşında, yapılmakta olan sindirimlerle dolu bir insan kalabalığının ortasında. Sonuçlarını önceden kestirdiğimiz üzere, önyargılı olarak, vücudun yıkanıp temizlendiği, vücut temizliğinin yapıldığı yer, başa çıkılamaz, önlenemez bir iğrenmeye, bir antipatiye sebep olur ve onlar bu tiksintiye katlanmak zorundadırlar. Havasızlık bir yandan, bir yandan da çöpler derken, deriden çantaların da bunlara eklenmesiyle kulübelerin içi hemen hemen katlanılamaz pis bir koku yayar. Et aylar boyunca bekler, çok kötü bir görünüm alır, etrafta yerde kokuşmuş, berbat et parçaları, köpeklerin, ayıların, rengeyiklerinin kafatasları ile hatta insan artıklarıyla karışmış, sayılamayacak kadar çok fok balığı ve mors kemikleriyle dolmuştur.

Bu ikamet yerlerinin mobilyası da ona göredir. Ross, araç, gereç ve aletleri, pek fazla, ölçsüzce, bayağı, değersiz şeyler olarak tarif eder. Kızaklar tahtadan değil ama kemiktendir, denizgergedanı (*monodon monoceros*) dişinin sivriltilmesiyle yapılmış kargılar, mızrakların ince ağız kısmı, bazen maden filizi halinde meteorik (Pallas) demirden kakmalarla süslenmiştir.

Bir Eskimo, bir Danimarka yerleşim yerinde bir kurumda, bir sarkacın çaldığını işittiği zaman saatlerin de konuşup konuşmadığını sordu. Ona çalar bir cep saati gösterildi:

- İşte saati kendin sor!
- Hanımefendi (saate hitaben), çok mükemmel kişi, iyi niyetinizin, iyiliğinizin bir işareti olarak bana saati söyleme inceliğini gösterir misiniz?
- Düğmeye basıldı ve... “üççeyrek” yaptı saat.
- Bu çok iyi, diye cevapladı cesur adam. Hanımefendi size çok minnettarım.

İtayanlerin özgünlüğü şudur: İsim olarak yalnızca yayları ve okları tanırırlar. Diğer İnoitler ise becerikli, usta okçulardır ve hatta çoğu tüfek kullanmayı usta bir şekilde öğrenmişlerdir.

Diğer önemli gözlemler şunlardır: Bu İtayanlerin hiçbir türden gemileri yoktur. Ross, o zaman için bundan bahsetmiyor. Denizcilikle ilgili, denize kıyısı olan bir bölgenin insanları nasıl olurda balıkçılardan oluşmuş bir insan topluluğu, yörelerinde, komşularının sahip oldukları denizcilik araçlarından yoksun olabilirler? Bir halk nasıl olur da göz aşinalığı olduğu ya da dolaşan söylen-tilerden, kulağa çalınan sözlere göre en azından görünüş olarak dahi olsa gerekli bir araca sahip olmaz, en azından basit bir araçta etkilenip, öykülenip taklit etmez?

Kane, bu bilgiyi doğruluyor ve kayığın onların toplumsal birliğini oluşturduğunu; varlıklarını, yaşamlarını oldukça fazlasıyla denize borçlu olduklarını, en iyi denizciler, en iyi kürekçiler arasında sayılan Eskimoların buna rağmen, sadece kayaklarını⁹⁹ tanıdıklarını söyler. Bir Hiperborean köyünde tekneler, sanki aile ocakları

⁹⁹ Fok derisinden yapılmış Grönland balıkçı kayığı.

gibi saygı görür: Her aile şefi bir gemi sahibi olmak zorundadır.

Eğer İtayenlerin kayıkları olsaydı,
diye gözlemler Bessels,

bu zavallı insanlar, *narval* (balinagillerden denizgergedanı) sürüsünü izleyebileceklerdi, verimli ve kazançlı balık avlarına gireceklerdi, korkunç, dayanılmaz olan ve uzun süren kıtlık dönemlerinden kendilerini esirgeyeceklerdi. Bununla birlikte, kaynakları bitip tükendiğinde, en son tükenme noktasına geldiklerinde, zor ve kötü duruma düştüklerinde, kızaklarını birbirine bağlamaktan, rahatsız edici, elverişsiz bir durum olduğu kadar tehlikeli bir sistem olarak bunları suya fırlatarak ellerinden geleni yapmaktan başka çareleri yoktu...

Ancak gözlemcimiz bu gemi noksanlığını bir bozulmuşluğun hipoteziyle açıklar: Eskiden daha çok nasipli olan bu ilkel topluluk denizcilik sanatını iyi biliyordu. Bilinmeyen bir nedenle ya da başka bir nedenden dolayı bunu unutmuş olmalılar.

Olağanüstü bir endişesizlik ve aldırılmazlık halleriyle, başka hiçbir konuda hemcinsleri ve yakın komşularından daha fazla aptal oldukları görülmeyen bu insanlar, muhtemel gerçekliği aşip ileri gitmişe benziyor. En iyi soruşturma ve bilgilendirilmeye kadar, Ross ve Bessels ile aynı, eşit hassaslıkta ve nitelikte gözlemleri güçlüğe uğratıp, önünü tıkayan zorluğu kesip atmaya kesin olarak ileri sürmeden, Rink tarafından telkin edilmiş olan açıklamayı benimseyip onaylıyoruz. Kuzeyde her şey, diye başlar, deniz, gemilerin ve kayakların (kayık) kârlı ve faydalı bir kullanım sağlamaları için sıklıkla donmuş olur. İşbölümünü daha uzaklara kadar götüren İtayenler

belki bir hataya düşerek kayıkların, baidarkaların,¹⁰⁰ umiakların¹⁰¹ inşa edilip yapılmasında, kullanılmasında vakit kaybedeceklerini düşünerek, balık avı işini ve uygulamalarını savsaklayarak, sırf hayvan avcılığı işi ve uygulamalarına kendilerini bırakmak zorunda kalmışlardır.

Türünün içinde en pratik, en kolay olan İnoitlerin kostümü, aynı zamanda şık ve rahattır. Bunu daha ziyade Grönlandlı, kendini beğendirmeye çalışan şık kadınlarıyla dans etme şerefine nail olan gemici tayfaları ve memurlarına sorunuz. İlk bakışta kadınlar ve erkekler için kesim biçimi aynı görünür ama sonradan gelenler bu kıyafeti kuyruk şeklinde uzatmışlardır. Annenin, botlarından birinin içine onu sokup koymadığı müddetçe, rahat bir şekilde kıvrılıp kalması için çocuğunu içine koyduğu çok geniş başlıklı bir pelerini de ekleyip onu süslerler. Üste giyilen geniş üstlük (*Okoushek* (Okuşek)), fok bağırsağından imal edilmiş, en iyi su geçirmez kauçuklarımızla aynı eşit nitelikte ve hafifliktedir, hatta onları aşır geçer. Bazı yerel özellikleri bakımından, erkek cinsiyetinden olanlar kuştüyünden, kadın cinsiyetinden olanlar kürkten kıyafetler benimsemiştir. Başka bir deyişle kıyafet iki kattır; alt taraftan kuştüyü, üst taraftan hayvan kılı. Genç kişiler, tamamen bembeyaz olan, esnek, şık ve hoş deriden botlar, evli kadınlar kırmızı botlar giyerler. Kabilelerini işaret etmek için erkekler saçlarını keserler, kadınlar da kendi yüzlerine özel dövmeler yaparlar.

Tarağa başvurmadan anne, küçük çocuğunun saçlarını tarar ve elde ettiği av hayvanından çektiği zahmet ve yorgunlukla avunur. Sıklıkla çenesi düşük teyzeler daire şeklinde çömelirler ve bir süre avı organize ederler.

¹⁰⁰ Alaska'nın kuzeybatısında, Aleutien adaları kökenli, ağaçtan, deriden, çivi ve yapıştırıcı kullanmadan yapılan bir kayak türü.

¹⁰¹ Eskimolarda, özellikle İnuitler'de geleneksel büyük kayak; tahta ve balina kemiğinden yapılır, fok ya da mors derileri kullanılır.

Dişi maymunlar gibi çevik, becerikli olan bu kadınlar hiç taranmamış, birbirine yapışmış saçlarını karıştırıp altüst ederler; eller baştan ağza, ağızdan başa gider gelir. Görür görmez, duyar duymaz hemen haber verilir.

Bu ihtimam ve sorumluluk, ilkel kadınların görevlerinden biridir. Masallar ve antik efsanelerle alakalı her amatörün, bütün büyük aşk sahnelerinde kahramanın başını dizlerinin arasına alıp onun bitlerini ayıklayan, bir tatlı sohbetten diğer sohbetlere, bir tatlı sözden diğerine; derken onu mıknaş gibi çekip büyüleyen, onu uyutan bakirenin ayakları önünde nasıl oturduğunu anlamadığı, bunu fark etmediği olmamıştır.

Güzel Eskimo kadınları, uzatılmış bir parmak yerini tutan, onun yerine geçen, sonu küçük mala, spatula şeklinde olan bir değnek kullanırlar. Sırtlarını onunla kaşırlar, giyecek eşyaların bulunduğu vestiyerin içini, dibini, derinliklerini onunla karıştırıp ararlar. Zarif dünyanın tüccarlarının, tedarikçilerinin, Richelieu Sokağı'nın, Piccadilly Caddesi ve Regent Caddesi'nin pek lüks, görkemli vitrinlerinde sergiledikleri fildişinden kazı aletlerinden kopyalanmış küçük bir alet gibidir: Uçlar bitişik, birbirine değmektedir. Doğu ülkelerinde, diye devam eder Chardin,¹⁰² fildişinden bir el kadınların tuvaletinde, giyiminde kuşamında asla eksik olmaz, zira parmaklarla kendini kaşımak çok görgüsüzcedir.

@

Güzel mevsim bolluk getirir. O zaman avlanma mevsiminde, avlanmanın arkasından kalan zamanlarda, erkekler, bu güzel günlerin en tatlı kısmını uyuyarak ve karınlarını doyurmak için kalkıp kulübelerinin etrafında aylak aylak dolaşarak ve avarelik ederek geçirmekle beraber

¹⁰² Jean Chardin, 1643-1713, Fransız gezgin ve yazar.

bundan pek fazla zevk almazlar. Yemek onların onurlarıdır. Şehvet duydukları, keyif aldıkları bir zevktir onlar için; hevesin ve iştahın *Demon*'un (Şeytan'ın), bir *Inoua*'nın eşsiz özel, olağanüstü bir yetenekle, dehayla ödüllendirilmiş olduğuna inandıklarını size söylerler ve ünlü olma özelliğinden zevk almazlar. İnsan yaşamak için yer, yemek için yaşamaz. Gün ısrır ışımaz, anne biraz karı çocuğunun dudaklarıyla buluşturur, dokundurur, sonra da bir parça et dokundurur, şunu söylemek için: Ye sevgili oğul, ye ve iç!

Yemeklerde nazlanmayıp dua etmeli, dudak büküp beğenmez tavırlar sergilenmemeli ama Homeros'un kahramanlarına özgü bir şekilde cesurca davranmalı. Zira ev sahibi kendininkine benzeyen, Herkül'ünkine özgü açlığı gidermek işini büyük bir coşkuyla yapar. Ona gösterilen, tanık olduğu şeref, doyurulmuş, giderilmiş iştah hakkındadır. Eğer davetli, kararlı bir şekilde ona sunulan her şeyi oburcasına yiyip mideye indirmekte beceriksiz ve yetersiz olursa, kibarlıkla artıkları götürmek mecburiyetindedir.

Ezelî ve ebedî olan Allah'ın önünde güçlü ve kuvvetli yiyiciler; işte bunlar Eskimolardır. Virchow¹⁰³ şunu ileri sürer:

Eskimoların kafatası ve her türlü anatomik yapıları, sürekli çiğnemenin kendisinin neden olduğu çeneyle belirlenmiştir.¹⁰⁴

Üç tane somon balığı bizim onurumuz için yeterliydi; her Eskimo ondan iki tane yedi... Onlardan her biri, topluluğumuza katılmak için hafif ve basit bir yemek olarak, 14 livre (1 livre=0,453 kg) çiğ somonu oburca göv-

¹⁰³ Rudolph Ludwig Carl Virchow, 1821-1902, Alman fizikçi, antropolog, hastalık bilimci, tarihöncesi uzmanı, biyolog.

¹⁰⁴ *Berlin Antropoloji Topluluğu Müzakereleri*, 1877.

deye indirdi. Midelerini elimle sıvazlayıp kontrol ederken, şaşılacak derecede inanılmaz bir genişleme ve hacim artması müşahade ettim. Bir insan yaratılmışının, mahlukunun böyle bir genişlemeye dayanabilmesine asla inanmazdım.¹⁰⁵

Böyle iğrendirici bir oburluk ve doymazlıkla, çürümüş hayvan leşleri, pis kokuşmuş kuşları, bozulmuş, kokmuş balıkları silip süpürdükleri görülür. Yakalanıp, öldürülmüş bir mandanın dışkılarının suyunu çiğ etlerine sos olarak döken Filipin Ygorrotlarından¹⁰⁶ biraz daha az olsa da aynı iğrençliktedir. Ayıların bağırsakları önünde, hatta dışkıları ve pislikleri önünde geri çekilmezler, kendilerini açgözlülükle, oburca rengineyiklerinin karnından çekip çıkardıkları kötü sindirilmiş besinin önüne atarlar. Liken hindiba gibi taze ve tatlı olmasına ve biraz da kepek ekmeği tadında olmasına rağmen, tedirginlik ve rahatsızlık duymadan yedikleri bir yemeği tarif edemeyiz ama genel kabul gören bir yargı, bir aksiyomun tekrarlanması bakımından şunu diyebiliriz ki renkler ve zevkler tartışılmamalıdır. Lubbock,¹⁰⁷ gerçeğe benzerliğiyle bizde şunu uyandırır: İnoitlerin ilke olarak benimsedikleri kişisel tepkileri, midelerine indirip doldurdukları rahatsız edici ağır etleri birkaç bitkisel tanecik ve parçacıkla çeşnilendirme ihtiyacıyla açıklanabilir.¹⁰⁸ Nitekim Kaptan Hall bunu deneyip tatmış ve şunu açıklamıştır. Hayatta bundan daha iyi hiçbir şey

¹⁰⁵ Ross, *Deuxième Voyage* (İkinci Yolculuk), 1829-1833.

¹⁰⁶ Filipin Adalarında yaşayan gözlere Çinlilere benzeyen vahşi bir kabile.

¹⁰⁷ John Lubbock, 1834-1913, İngiliz antropolog, politikacı, arkeolog, tarihöncesi uzmanı, doğa bilimci, zoolog, böcekbilim uzmanı.

¹⁰⁸ James Clark Ross, 1800-1862, İngiliz kutup kâşifi, natüralist, Arktik (Kuzey) bölge araştırmacısı, *Voyages* (Seyahatler).

yoktur. Bunu yediği ilk sefer, bilinmezlik, karanlık içindedir ve dışının altına, ağzına ne koyduğunu bilmeden yemiştir:

Bu nefisti ve ağzın içinde eriyordu...

Ayrıca menü aynen şöyle:

Giriş yemeği olarak, çağrılan her davetlinin bir parçasına sahip olduğu, balina yağının içinde çevrilip sarmalanmış çiğ ve daha henüz sıcak fok karaciğeri. İkinci serviste, doyumsuz, nefisten daha fazla bir şey olan, daha lezzetli bir şey yok diyeceğimiz, kandan suları damlayan, başka hiçbir benzeri olmayan körpelik ve gevrekliğe sahip pırzolarlar... Nihayetinde ne denilebilir? Konukların sırayla, arka arkaya, metre metre parmaklarının arasından geçirdikleri, iki-üç ayak¹⁰⁹ uzunluğunda olup, kesip parçalamak zorunda oldukları bağırsaklar, işkem-beler. Aslında bu nefis parçayı beğenip, takdir edemediğim gibi bu beni aşar geçer ama herkesin bildiğini bende aynı şekilde biliyordum artık: Fokun içindeki her şey iyidir. Bu şeritlerden birini tuttum, yakaladım ve Kuzey Arktik tarzıyla dişlerimin arasında çevirip döndürüp yaydım ve haykırdım: “Daha!”, “Daha!” Bu heyecan yaratmıştı ve yaşlı kadınlar coşup vecde geldiler...

Bu amatörler, acılaşıp kekreleşmiş bir yağın içinde ezilmiş frambuazları ve mersin ağacı meyvelerini iştahla yalayıp yutarlar. Siyah renkte olanlar ve çürük olanlarla birlikte, beyaz ve taze olanları, art arda sırayla dilimler halinde kesilmiş balina etli yağla birlikte tadını çıkara çıkara, yavaş yavaş yerler: Krallara layık bir lokma, kımıldanıp kaynaşıp duran et kurtlarından serpiştirilmiş çiğ karaciğer kıyması. Şekerlemedir bu, dilin üzerinde eriyen yağ bir ağız tadıdır. Hindistancevizlerinin suyu gibi kokulu, ineğinki gibi sütbeyaz, küçük fokların ya da fok

¹⁰⁹ Buradaki İngiliz ölçü birimi ayak olarak çevrilmiş olup, bir ayak 30,48 cm.'dir.

yavrularının yemek borularından toplanmış süt damlaları: Nektar budur. Başka hiçbir şeye benzemeyen bir keyiftir bu. Canlı hayvanın kanı bu amaçla icat edilmiş bir araç sayesinde aynı damardan içilir. Mümkün olduğu kadar, elverdiğince atardamarların taşıdığı hayati yaşam sıvısının hiçbir damlasının boşa gitmemesi için, bir damla bile kaybetmemek için hayvanın boğazını kesmek yerine hayvanı boğarlar. Burnundan kan getirdikleri zaman diliyle oynarlar, parmaklarını içine sokup tımbırdatırlar. Parlak kırmızı renkte, hafifçe ekşimsi ve şekerli su dalgalar halinde onların boğazlarından akar ve hâlâ çırpınan etleri büyük bir zevkle çiğnerler. Tuz onlara tiksinti verir. Belki de atmosfer ve çiğ balıklar daha önceden tuza doymuş oldukları içindir bu. Boğazına düşkün oburlar ve gurmeler, kaliteye değer verirler; ama miktarı çok fazla olması şartıyla. İster pişirilerek, ister çiğ, ister canlı, taze, ister kokuşmuş, çürümüş olsun, ama ondan çok olsun. Kıtlık zamanlarında, yumuşatmak için koydukları, denizden çıkan otlarla dolu tencereleri oburca yiyip boşaltırlar. Genellikle don ve bekleyiş çoktan yeterli buldukları bir yumuşaklığı etlere nüfuz ettirmiştir. Söz konusu olarak temiz bir şekilde pişirmeye gelince, hoş bir incelik ve titizlikle, ama asla gerekli olduğu için değil, yerine ve zamanına göre bunu kabul edip, uyarlar.

Belcher,¹¹⁰ tamamen mantıken ve normal olarak kış için ona verilen miktar açısından, yerleşim yeri istasyonunun yapmış olduğu azık ve gereçleri, nüfustaki kişi başına -aynen bu şekilde- ve günde 24 livre (12 kilo) olarak değerlendiriyordu.¹¹¹ Kaptan Lyon,¹¹² kendi yemek

¹¹⁰ Edward Belcher, 1799-1877, İngiliz bilimsan, kâşif, yazar, deniz subayı.

¹¹¹ Lyons, *Savag eİslands* (Vahşi Adalar).

¹¹² George Francis Lyon, 1795-1832, İngiliz Kuzey Arktik Bölgesi ve Afrika kâşif ve araştırmacısı, Antropoloji Enstitüsü Çalışmaları.

yiğışlerinden birisiyle ilgili çok şaşkınlık verici bir kesiti bize aktarır:

Kouillitleuk (Kuyitlök) çoktan sarhoş olup kendinden geçinceye kadar yemişti. Uyuyordu, yüzü kıpkırmızı ve alev gibiydi, ağzı her zaman açıktı. Karısı ona yemek yedirip duruyordu, tüylerini kısa kestiği dudaklarını açıp, yarı bulamaç, yarı lapa etten iyi kötü parçaları işaret-parmağından destek alarak adamın boğazının içine tıkıyordu. Dikkatli bir şekilde yutmasını sağlayıp, ağız deliğinin içinde görünen delikleri takip ediyordu, çiğ yağlı tamponlarla hemen hemen her şeyi tıpalayıp tıkıyordu. Mutlu erkek kımıldamazdı, sadece azı dişleriyle oynardı, aynı zamanda gözlerini açmadan yavaşça çiğnerdi. Zaman zaman da içine atılıp bastırılan kepekten kaçardı, tatmin olup doyduğunu, memnuniyetini göstermek için ayı homurdanması şeklinde homurtular çıkarırdı...

@

Buzlu iklimler altında neşeli, gürbüz, güçlü ve kuvvetli Eskimoların hayatlarını sürdürmeleri, ayakta durmaları, sindirim sistemlerinin enerjisi sayesinde. Bundan destek almaktadırlar. Hiçbir yerde, yakıcı kavurucu bir bölgenin altında bile, sadece, hemen hemen sonsuz ve sürekli olan bu karların ortasında, ateşin kullanımı çok düşüktür. Midelerindeki, katı ve sıvıyağı yakmakla aralıksız meşgul olan İnoitler, ateşli alev alev nefesleriyle, soluk soluğa, kömür ya da odun ateşi aramazlar. “Her zaman susamış haldedirler,” der Parry.¹¹³

Beni ziyaret ettiklerinde her zaman su isterlerdi, o kadar çok miktarda su içerlerdi ki, istediklerinin yarısını onlara sağlamak imkânsızdı.

Soğuk, diyerek dikkat çekici bir gözlemde bulunur, Lubbock, barınma, koruma, zorunda oldukları evlerini

¹¹³ William Edward Parry, 1790-1855, Kuzey arktik kâşifi, gezgin.

üzerinde, olduğu yerde yıkılma, çökme ve yağmur tehdidi olmadan, çatının donu çözülmeden, sızıntı yapmadan, hava sıcaklığının eriyen buz derecesine yükselemediği karlarda bu evlerin sakinlerine sıcaklıktan daha fazla soğuk gereklidir. Ciddi bir terslik olduğunda dışarıdaki soğuğun içinde kalmak için çok kalın yapmamaya ihtimam gösterdikleri büyük duvarın çevresinde, tavanın altında, derileri şöyle böyle güçlkle germe gibi bir çare bulmuşlardır. İç bölme duvarlara asılmış çantalar, hayvan parçaları asılmış gibi durur. Bunlar, çoğu zaman donmuş olarak kalmak zorunda olan çok güçlü, kurnaz miyasmaların (mikropların) yayılmasını geciktirmek ve taze etleri saklamak içindir. Avrupalılar için oturulamaz olan, ölü kemik ve etlerle dolu bir dolaba benzeyen, neredeyse bakımsız olan evin şeklini değiştiren bu durum etleri kapatıp saklamak içindir. Hatta su geçirmez küçük odacıklarında, *Alerte görevlileri*(alarm ve uyarı görevlileri), termometredeki herhangi bir sıcaklık artışından rahatsızlık duyarlar. Kürklerine bürünmüş olduklarından, dışarıdaki sıfırın altında olan sıcaklık, 15 derecenin üzerine çıkar çıkmaz oluşan bu sıcaklık onlara yorgunluk verir.¹¹⁴

En sağlıksız, en rahatsızlık veren mevsim, bize dediklerine göre ilkbahardır. O zaman hava içerde kalmak için çok sıcak, dışarı çıkmak için de çok soğuktur. Sadece yeraltı geçitlerinden geçerek girilen, dikkatli bir şekilde bütün aralıkları tıkanmış, kapatılmış bu kulübelerde, katı ve sıvıyağların yanması ve solunmasından dolayı ortaya çıkıp yayılan sıcaklık, her tür sıcaklık kaynağını hemen hissettirir. Pis, bakımsız konutun ortasında bir lamba yanar; üstünde içmek için kullanılan karı eritmeye yarar bu. Ayrıca altında koca botlarını da kuruturlar, kemik

¹¹⁴ Albert Hastings Markham, 1841-1918, İngiliz kâşif, yazar, *la Mer Glacéedu Pôle* (Kutbun Buz Tutmuş Denizi).

gibi kupkuru derisi güçlü azıdişleri arasında cesurca çiğneyecek olan karısı tarafından hemen yumuşatılır. Bu lambanın ışığında yemek pişirilir, güneşin batışından doğuşuna kadar, dört aydan daha az sürmeyen uzun gece boyunca onunla aydınlanırlar.

Duman ve azıcık ışık saçan bu lambacığın etrafında toplanıp gruplaşmış bu zavallı insanların durumu ilgilenmeye, araştırılmaya layık bir manzaradır. Bütün yazarlar uygarlıkların seviyesini, ateşin icadına taşımış, yükseltmişlerdir. Tabii bu onların hatası değildi. İnsanlık hayvansılıktan başka bir şeydir; insan aile ocağının taşının üzerinde doğmuştur. Ateş, ışık ve sıcaklık yayar; bu aynı, tek bir devinim prensibinin çifte gösterimidir. Çoğunlukla, fazla düşünmeden bize öyle görünür. Aydınlık verici eyleme ait olan bir üstünlük ısı eylemine verildi. Öyle ki, bir kişinin yapay sıcaklık kaynaklarına başvurmada ihtiyaç duyduğundan daha fazlasına sahip olan bu Hiperboreanların örneğinde bunu daha iyi görüyoruz: Bunun için pek fazla uğraşmadıklarını, sıcağa ihtiyaç duymadıklarını görüyoruz. Ama hiç ışıksız yapamazlar. Onu kullanmazlarsa, onsuz kalırlarsa, yiyeceklerini edindikleri foklara, rakiplerine, aylara karşı gerçek anlamda nasıl güçlü olacaklarını bilemezler. Az çok tüylü insanımsıların insan haline dönüşümünde sıcağın etkisi daha azdır. Işık daha belirleyicidir.

@

Eskimo kadın ve erkeklerinin dikkat çekecek şekilde, vaktinden önce erken gelişmelerine sebep olan akıl almaz derecedeki aşırı beslenmeleri beklenmedik bir sonuç olarak vücut iç sıcaklığını da geliştirir. Bu, Kuzey Arktik Bölgelerde ve ülkelerinde, buluş çağı tropikal bölgelerde olduğu gibi benzerdir ve eşit çabuklukta ve hızda kazanılır. Ayrıca genç kızların, hatta on yaşından on iki yaşına kadar olan kız çocuklarının kendilerinden çok daha büyük erkeklerle evlenmelerini görmek hiç de

nadir bir şey değildir. İki cinsiyetin yakışıklı ve güzel olanları mümkün olduğu kadar birbirlerinden ayrı dururlar, en azından oyunlar için; titiz, ciddi bir ihtiyatlılık onlara zorla uygulanır.

Ev halkı genç kızların hizmetinden mahrum kalmak, vazgeçmek istemezler. Birçok popüler halk masalı erkeklerin aşklarıyla, sevgilileri ile evlenmelerinin engellendiğini gösteriyor.¹¹⁵ Onları durduran drahoma (çeyiz) değildir: Bunun için saraçlarımız ve semercilerimizinki gibi bir bıçak, bir keski, bir kazıyıcı alet, nihayetinde eğer şartlar elverirse bir lamba götürürler; karşılık olarak tam ve eksiksiz bir kıyafet kabul ederler; kadınlar kabul ettiğinde olay tamamlanıp, iş bitmiş olur. Çoğu zaman genç erkek yalandan, gösteriş olsun diye kız kaçırma ve şiddete başvurma eyleminde bulunur; tercih edilen, kadının erkeğinin zor ve şiddet yollarına girişme mecburiyeti altında kalmasının belli bir noktayı aşmamasıdır. Düğünlerden sonra eşler ölçülü davranmayı, ihtiyatlılığı artık sürdürmezler. Misyonerleri aşırı kaygısızlıkları veya patavatsızlıkları, uygunsuzlukları konusunda kızdırmamak, paylayıp azarlamamaları ve öfkelenip kızmamaları için edep, utangaç kişiler gibi görünürler.¹¹⁶ Bu büyük çocuklar hayvanlık dönemini geçememişlerdir. Bütün fiziksel ihtiyaçların herkesin önünde giderilmesi gerektiğini hâlâ öğrenmemişlerdir. Uzun süren kış ayları esnasında kapalı kaldıkları küçücük dar alanı işaret ederek özür dilerler: Karın altında delik bir köşedir orası; devamlı surette bağdaş kurup çölmek gerektiğinden, uyumak için bile rahatça yayılamazlar.

Hoşnutlukla yan gelip, yatıp yuvarlandıkları, bu yedi mahalle bir arada hoş olmayan sevimsiz biraradalık haklı

¹¹⁵ Rink, *Eskimo Tales* (Eskimo Masalları).

¹¹⁶ Peter Reinhold Grundemann, 1836-1924, Polonyalı yazar, misyoner, haritacı, Küçük Misyon Kütüphanesi.

olarak bizim iğrenmemize neden olur. Oysa bu durumdan dolayı, kendimize bir değerlilik, bir övünç atfederek övünme, ayrıca daha fazla ileri giderek üstün bir ahlaklılıkla böbürlenip şişinme konusunda dikkatli olalım ve bundan kaçınalım.

®

Bütün gezginler gözlemlemiştir ki İnoitlerde kadınların sayısı, özellikle uzun zamandır sebebi keşfedilemeyen bir anomali olarak, erkeklerin sayısına göre epeyce üstün gelmektedir. Oldukça nazik ve tehlikeli seferlerinde birçok balıkçı, koskocaman, her bakımdan çok şiddetli denizler yüzünden küçük gemilerini yüzdürüp götürmede, yönetmede becerikli olmalarına rağmen boğulurlar. Kırdığı pınara pek çok kez giden testi gibidir kayıklarının hali. Bu erkeğe özgü ölümün sonucu da; çok kadınla evlilik, çokeşliliktir. Komşular, aile reisini kaybeden ailenin bakım ve gereksinimlerini karşılamayı, onlara bakmayı kendilerine şeref meselesi yaparlar. Erkeklerden biri dul kalan kadınla evlenmek ve çocuklarını evlat edinmek için kendini feda eder, böylece iki kız kardeşe birden ya da kızıyla birlikte annesine sahip olur.¹¹⁷Buna karşılık, kayıklardan yoksun ve çok düşük besin kaynaklarına sahip olan İtayanler, denizin tehlike ve felaketlerine daha az maruzdurlar. Ayrıca erkek nüfusları kadın nüfusuyla dengededir. Her birinin bir karısı vardır, daha fazla değil. Fakat bu tekeşlilik sadece görünüştedir ve burada bütün kadınlar, *Le Roman de la Rose*'da(Gül'ün Romanı'nda)¹¹⁸ formüle edilmiş yasaya göre herkes için yaratılmıştır. İffet ve dürüstlük hiçbir Eskimo erdemi değildir. Güneyden herhangi bir rüzgâr estiği zaman birçok

¹¹⁷ David Cranz, 1723-1777, Grönland misyoneri, din adamı.

¹¹⁸ Guillaume de Lorris, 1200-1238, *Le Roman de la Rose* (Gülün Romanı) birinci bölümünün yazarı, ortaçağ şairi. Daha sonra Jean de Meung 1240-1305 Fransız şair, yazar; tarafından 1275 yılında, tamamlanmıştır.

kadın çapkınlık yapmaya koşturur, bilirler ki kulübede bir yuva ortağı, araklama niyetinde olan bir teyze vardır. Böylece evlilik kurumunun ilk adımları atılır, insanlık türünün başladığı yerdir burası. Eşlerin birbirlerini aldatması günöbirlik maceralardır ve bu konuda kocaların yarı yarıya kadarı kavga çıkartmak, dalaşmak istemez. Buna bağılı olarak tek şart vardır; karılarını seve seve gönöl rızasıyla verdikleri bir başka kocanın yanında yeter ki kendi taleplerini de gerçekleştirmiş olsunlar.¹¹⁹ Koca kurumunun üyeleri arasında gündelik bir cari hesap, çok geniş, sınırsız açık kredi vardır. Orinoko (Güney Amerika'da bir nehir) Karayip yerlilerinde olduğu gibi Eski-molarda,¹²⁰ yeter ki oyun ortaklar arasında oynansın, kaybedenler birbirlerinin açığını kapatsın. Ama eğer nesne, dişe diş, kısasa kısas yasasının uygulanamayacağı başka bir durumda kalırsa, yani bekâr bir erkekle kenara atılırsa, vaziyet başka bir görünüm ve nitelik kazanır.

İlkel bir dönemin artık, kalıntı meraklıları olan bu kocaların meslektaşlık sevgisi çocukların bütün hepsini ve kadınların ortak topluluğuna sahip çıkar, kendisine maleder. O zaman kabile büyük bir kardeşliktir. Bütün kocalar erkek kardeşlerle, bütün kadınlar kız kardeşleriyle geçinir giderler; bütün erkek kuzenler erkek kardeşler, bütün kız kuzenler kız kardeşlerdir; bir erkek kardeşler nesli bir erkek kardeşler neslinin mirasçısı olur, birbirlerinin ardı sıra birbirlerinin yerini alırlar.

@

Uygarlaşmış, uygun yasalarla yönetilen toplumlarımızda, dünyaya gelen her çocuğun kendisine ait kazanılmış bir hayatı vardır. En azından yasal olarak hukuk iyi

¹¹⁹ Ross, *Seconde Voyage* (İkinci Seyahat).

¹²⁰ José Gumilla, 1686-1750, Kolombiya'da, Venezuela'da İspanyol misyoner, din adamı.

kurulmuşsa; çocuklarını öldüren aileler, yürürlükteki yasalar ve güncel hukuk tarafından diğer bütün katillerle eşit derecede ve en ağır şekilde cezalandırılırlar. Üstelik fıkren utanca layık kılınır, lekeli addedilirler. Ama sadece bir söz, bir vaat olan, uzak bir umuttan başka bir şey olmayan minnacık bir yavrudur söz konusu olan - hatta hiçbir şeye gücü yetmeyen bir zayıflık halidir-. Buzul çağdan beri, belki hiçbir olgu türümüz tarafından tamamlanmış gelişmeleri bu durumdan daha iyi ölçüp belirleyemez. Umut kırıcı berbat bir yavaşlıkta olan ahlaki gelişmeler; uçsuz bucaksız, engin çağlar ve aşamalar üzerinde ancak gözle görülen ve hissedilendir. Atalarımız, dedelerimiz, yeni doğan canlının varoluştan bir hakkının olduğunu kabul etmezlerdi. Anne onu toprağa bırakırdı, düşürürdü; ailenin şefi, reisi -biz ona baba demeliyiz-, efendi, onu yerden kaldırıncaya kadar ya da onun kaldırılmasına izin verinceye kadar yerde kalmak zorundaydı. Bir işaret yapılmadan önce nesnenin, bir kesekten, bir topaktan öte pek bir değeri yoktu. Henüz derli toplu, düzenli küçük bir toprak parçasından fazla bir şey değildi. Bundan dolayı, çöle ya da ormana taşınan, bir yol ağzında tehlikeye atılmış, sorgun ağacının dallarından bir sepetin içinde suyun akışına terk edilmiş böyle sayısız çocuk efsaneleri vardır. Bize anlatıldığı kadarıyla bulunan birkaç tanesi varmış. Ya da geyikler tarafından, dişi kurtlar ve dişi ayılar tarafından emzirilmiş olanlar; kimbilir kaç tanesi parçalanıp yenildi, kaç tanesi kargalar tarafından tırtıklanıp parçalandı! (Madagaskar'daki gibi). Bu yüzden hâlâ, bu uğursuz çocukların içindeki çocuk, sadece ölüme terk edilmek için doğuyordu. Ölümcül yıldız falı buradan geliyor; erkek çocuklarını fala bakıp öldüren, kız çocuklarını pazarda satan, acımasız, zalim yasalar Radjpoutana,¹²¹ lesTodas¹²² vs. Bunun

¹²¹ Hindistan'da bir bölge.

¹²² Güney Hindistan'da Nilgiri platosunda küçük etnik bir topluluk.

yanında, bu doğumların yasal ve kurallara uygun ya da yasadışı, kuraldışı olduğuna karar vermek için yapılan acayip, son derece berbat uygulamalar; ileri sürülen safça iddialar, sefil bahaneler. Irkın arılığı, kirlenmemişliği, Parque Tanrıçaları'nın¹²³ yargı ve kararları ancak aldanan enayiler için söz konusu ve etkili olurdu. Gerçek ne kadar da fazlasıyla basit ve ortada! Sadece bir miktar küçük çocuk beslenemeyecektir, o halde onlardan kurtulmak gereklidir. En karanlık bahaneler daha az acı verici görünüyordu. Acıma duygusu en yüksekten konuştukça, infazın yerine getirilmesinin sorumluluğu uzak sebeplerin ve talihin üzerine bindirilmesiyle birlikte daha kolay şekilde düzenleniyordu. Ama danışılıp ona göre hareket edilen yazgılar ne olursa olsun korunan çocukların sayısı geçim gereçleriyle, ihtiyaçların karşılanmasıyla orantılıydı. Eskiden ülkelerimizde de kurban edilme olayı vardı; başka bir deyişle, annelerine sıkıca yapışıp bağlanan süt bebekleri her zaman öldürülürdü. Alman ülkelerinde yoksul birinin yetim ve öksüzleri babalarıyla aynı çukura atılırdı. Söyleyeceklerimiz bitmedi, dahası da var: Uygarlık beslenmeyle ve beslenme uygarlıkla artar, çoğalır. İnsan türü, geçim gereçleri meselesi. Çok ekmek oldukça, çok insan olacak, ekmek daha iyi bir şekilde bölüşülüp dağıtıldıkça insanlar çok daha iyi olacaklar.

Bessels, üç çocuğuyla birlikte bir aile reisini; babayı öldürttü. O zaman en sonuncu ve en küçük, yani altı aylık olan bebeğinin besleme imkânsızlığını ileri süren anne bir seferde eliyle boğdu ve kocasının mezarına koydu onu. Omuzlarındaki küçük çocuğun yükünü ve sorumluluğunu taşımayı başka bir dünyada onun ihtiyaçlarını karşılamada baba-ruhunun üzerine atmaktaydı;

¹²³ İnsan ömrünün ipliklerini ören tanrıçalar.

böylece, denildiği kadarıyla, orada bizim dünyamızdakinden daha az bir cimrilikle beslenme ihtiyacı giderilirdi.

Doğası bozulmuş kötücül aileler olayı olması bir yana, evlat katilliği böylece bir hak, hatta birini çıkarıp kendini kurtararak cinayet işlemeye gerekçe ve bir gereklilik olarak gerçekleşiyordu. Dahası, çocuk düşürme halk arasında yaygın olarak herkesin bilip kullandığı bir kazaydı. Birçok yabanılın arasında kendi ihtiyaç, bakım ve gereksinimlerini karşılamaya güçleri yetmeyeceğinden, evlenmediği müddetçe kızların çocuk sahip olmalarına izin verilmezdi. Eğer buna rağmen doğurursa, hak sahipleri çocuğun canını alırlar; ama olgunluk çağından önce aileden kurtularak kadınlık görevini kolaylaştırırsa, oh ne âlâ!

Eskimolarımıza yeniden gelirsek, çocuk yetiştiremeyecekleri öngörülen kadınlar çocuğu düşürme yöntemlerine başvururlar; ağır bir nesne ya da kamçı sapıyla kendilerini döver, sıkıştırırlar. Ama her zaman amaçlarına ulaşamazlar, zira kötü enselenmişlerdir. Kolay bir şekilde doğurmak için fetüsü (dölütü) -daha iyi bir sonuca varmak için- ebelere söylerler. Çokları kendileri üzerlerinde, iyice bilenmiş, keskin bir fok balığı kaburgası kemiği yardımıyla yapılacak ciddi bir ameliyata kendilerini teslim ederler. Açtıkları kalın bir deriyi keserek kendilerine dolarlar ya da bir tel yardımıyla çekip, yere çıkarırlar. Kaç tanesi ölür, kaç tanesi sakat kalır söylenmez.

Resmî ekonominin sonsözü olan, doğumların sınırlandırılıp, bu şekilde doğum kontrolünün sağlanması anlamına gelen malthusizmin nüfus teorisidir -ortadan kalkıp, yitip giden ülkelerin de son sözüdür- bu. Üç canlı çocuktan sadece ikisinin canlı kalmasını bir kadına müsaade eden ve arkasından bir diğerini -doğma suçunu işleyen kız ya da erkek fark etmez- öldüren ilkeller bunu

bol bol uygulamıştır. Anne acımasız cellatlık görevini kendisi gerçekleştirirken, yeni doğanı boğazlar ya da engin denizin çabuk değişen dalgalı ve bayırın sürekli ve sabit buzu arasında bol bol bulunan dolambaçlarından birinin içine koyar onu. Ne kötü bir beşiktir bu! Gelgit şeklinde denizin kabarmasıyla, dalgalar zavallıyı yakalar ve çok geçmeden soğuk ölüm acımasızca gerçekleşir. Sahilde onu yuvarlayarak, yassı çakıl taşlarına sert bir şekilde sürtüp vurarak onu öldürür.

Fakat özellikle çocuk yaşamayı istediği zaman ve günün ışığında gözü kocaman açık kaldığı zaman, bu uygulamalar annelere tiksinti verir. Kamuoyu gittikçe evlat katillerine yönelik söylemlerde bulunur, kararlarını belli ederler ve onlara sadece gereklilik durumlarında müsaade ederler. Dahası, denilir ki, bu şekilde köye kötülük taşınmaktadır ve geceleri zavallı masumun içler acısı, yürekler yakan iniltileri işitilir. Hatta Laponya'daki¹²⁴ inanca göre, oradaki anneler küçüğü ormana fırlatmadan önce onun dilini keserler (*Nouvelle Revue* (Yeni Dergi)).

Kendi çocuklarını düşürseler de, atsalar da veya gereğinden çok çocuğu, yavrularını boğazlasalar da onlar bu yüzden kötü anne değildirler. Onlar kaygılıdır, çocuklarının üzerine titremeleri dokunaklıdır. Çocukları için kendilerini adamaları, onlara besledikleri sayısız endişeleri, doğduktan sonra olduğu gibi, doğurmadan önce de vardır. Hamile kadın çok büyük emek harcar -uygarlıklarımız niçin bu okula gitmez?-, sadece kocası tarafından getirilen av etini ama karnından yara almamış olan av etini yer.¹²⁵ Bu iki durum, yönerge yorum gerektirir. Bizlerden yeterli açıklamayı yapacağımız gibi baba, anne ile aynı hamilelik sendromları yaşaması anlamına gelen *couvade*'ye sahiptir. Üstelik tam da düğün günü doğmuş

¹²⁴ Finlandiya'da bir bölge.

¹²⁵ Rink, *Eskimo Tales* (Eskimo Hikâyeleri).

çocuk, baba tarafından sunulan ya da getirilenler dışında başka besinlerle beslenirse, piç ve soysuz olma tehlikesine girer. Onlarda, çocuğu oluşturan besin ve organizma arasında varolan karşılıklı bağ üzerinde -bizde olmadığından daha fazla- durulur. Hayvan karnındaki organlarından yaralanmış olmamalı, bu kadının kendi karnındaki kiler için endişe ve acı çekme korkusuyla oluşmuş bir duygudaşıktan kaynaklanır. Bu son inanış, özellikle İnoitlerde hiç yoktur. Ama tam aksine, bununla Hindistan'da da karşılaşıyoruz,¹²⁶ ayrıca Abyssinie'de,¹²⁷ Zanzibar'da¹²⁸ da bunu yeniden görüyoruz. Şato sahibi soylu bir kadının, şövalyesi kendini savunmaktan yoksun hamile bir geyiği öldürmüş olduğu için ölmeye ya da çocuğunu düşürmeye nasıl gittiğini anlatan İsveç efsanelerinden bunu biliyoruz.

Yumuşak, sevecen bir üstüne titreyiş ve kaygılanıp ilgi göstermekle alakalı olarak, iyi kız arkadaşların, gücünü artırıp destek vermek için bir oturağın içindekileri işbaşında olan bir kadının tepesine boşalttıklarını söylerler. Doğumdan sonra, dişleriyle, bazen de keskin bir deniz kabuğu ile -ama asla makasla ya da bıçakla değil- göbek bağını keserler. Bu kordonun yeni doğana mutluluk getirmesi için büyük bir özenle saklanır. Mümkün olan en kısa zamanda, durum elverir elvermez genç anne en iyi et parçalarının içine konduğu kıymalı bir yemek yer. Hemen hemen sağlam ve güçlü bir hayvana ait -süt bebeğine, sağlık, güç, kuvvet ve uzun yaşam sağlama aracı olarak- kalp, akciğerler, karaciğer, mide ve bağırsakların içine konulduğu bir yemektir bu. Birkaç gün boyunca hiçbir ateş kulübede yakılmayacak, hiçbir şey ev

¹²⁶ *Mahabharata*; Sanskritçe anlamsızlaştırma anlamına gelip Hindistan destanlarından biridir, diğeri *Ramayana*'dır. *Mahabharata*'nın on sekiz kitabının ilki *Adi Parva*, yani Başlangıç Kitabı'dır.

¹²⁷ Etiyopya'nın kuzeyinde bir bölge, El-Habeş denir.

¹²⁸ Afrika kıtasının doğusunda Tanzanya'ya bağlı bir ada.

lambasının üzerinde pişirilmeye konulmayacaktır. Hiçbir kemik ikamet alanının dışına taşınmamalıdır. Anne ve babanın her birinin ayrı ibriği vardır, başkasınınkini içmekten sakınmalıdırlar. Altı hafta boyunca ebeveynlerin dışarıda yemek yemesi, annenin kapının eşiğine geçmesi yasaktır. Bu süre dolduğunda anne, yeni kıyafetlerini giyer ve ziyaret turları yapar. Kendisinin lohusalıktan çıkma ayinleri esnasında giydiği giysilere bir daha asla dokunmayacaktır. Bir sene müddetince asla yalnız başına yemek yemeyecektir. Bütün yönergelere bakarak iyi araştırıldığı zaman bu geleneğin *Quenouilles Incili*'mizdekilerle (Könuiy İncili)¹²⁹ paralel benzerlikleri bulunacaktır.

Yeni doğan yavruya en güzel kürkleri ayırır anne. Ve baba avından getirdiği en nefis et parçasını sunar ona. Pırıl pırıl, berrak, güzel ve parlak gözlere, bakışlara sahip olması için ona fokun etlerini yedirmeye özen gösterirler. Yeni ölmüş birinin adını ona vermekten hoşlanırlar: “Merhum mezarında rahat uyusun diye (Rink).” “İsim yükümlülük getirir” ve daha sonra çocuk, isim babasının ölümüne vesile olan etki ve sebeplere korkmadan meydan okumaya can atacaktır, inancındadırlar. Cesur adam tuzlu suyun içinde mi öldü? İyi, oldu o zaman; çocuğumuz denizin kurdu olsun!

Bütün Eskimo ülkesinde, babalar ve anneler çocuklarını birbirleriyle yarışarcasına düşürürler, yüzüstü bırakırlar ama asla ona vurmazlar, nadiren onu azarlarlar. Küçük yaratık hep minnettar görünür. Ne sızlanıp yakını ne de zırlayıp durur. Küçük yavrucaklar “nankörlük çağı”ndan geçmeden büyürler. Muzip, dalgacı, hırçın,

¹²⁹ Ortaçağ Avrupa etnolojik tarihi kapsamında ortaçağ hikâyelerinin olduğu Fouquart de Cambray, Antoine Duval, Jean d'Arras tarafından yazılmış bir derlemedir.

huysuz, ters karşılık veren ve nahoş biri olmazlar. Nan-körlük onların harcı değildir. Bir İnoit asla babasına ve annesine el kaldırmaz. Danimarka Grönland’ında, oğulların ebeveynleri ile bir daha görüşmek, onları görmek ve yaşlılıklarında tedavilerini yapıp onlara bakmak için avantajlı, kârlı mevki ve görevlerinden vazgeçtikleri görülmüştür. Eskimo erdemi aile bağlılığıdır. Anne Gateau,¹³⁰ bir İnoittir, bir gezgin hıçkırığa hıçkırığa ağlayan bir baba İnoit görür -bir inilti bile çıkarmadan oğlunu parçalara bölmüştür-. Hıçkırığa hıçkırığa ağladığını söylüyoruz, çünkü yavrusu arkadaşları kadar aynı güç ve kuvvette kırbaç sallamayı başaramamıştır. Bununla birlikte şefkatli bir baba olan İnoitli baba, sevgili oğluna kızmaktan kendini sakınır, buna dikkat eder. Onu yorulmak bilmeyen bir avcı yapmak isteyecektir, bunu kolaylaştırmak için, birçok kez terinin içine sinip işlediği büyük botlarının üzerindeki eti oğluna sunacaktır.

Anne kangurulara eşitlik güden sütanneler, süt çocuklarını, yavrularını yedi yaşına kadar başlıklarının içinde ya da bot şeklindeki keselerinden birinin içinde taşırlar. Bütün bu dönem boyunca çocuklarını emzirirler. Memeleri çirkin ve gudubet oluncaya kadar sallanır, uzar. On beş yaşında neredeyse iriyarı adam olmuş kocaman erkek çocukların, avdan dönüşte yemeğin hazırlanmasını beklerken, annelerinin memesini emmekten utanıp sıkılmadıkları görülmüştür. Bu uzatılmış emzirme döneminde, tekrarlanan kıtlık ve yoksulluk ortamında, çocuğa bir miktar besin sağlama yolu ve arzusu vardır. Ayrıca şefkat ve bağlılık işareti de vardır. Bunu şu şekilde, olduğu gibi, Tatar efsanelerinden okuyoruz:

Kahraman Kosy atı Bourchoun’a binip ona sımsıkı dört elle sarıldı ve duasını etti. Annesi ağlıyordu: “Kazasız sağ salim ulaş” ve göğüslerini göstererek, “Buradan

¹³⁰ Çocuklarına ihtimam gösteren cömert ve şefkatli anne.

bir daha yine iç, annenden sana hatıra kalacak, anneni hatırlayacaksın”.¹³¹

Eskimolar sevgi ve şefkat gösterileri yapmaktan uzak olsalar da, anne kedinin ve anne ayının tumbul bebeklerini temizlemek için yalamaları, yukarıdan aşağıya iyice yalayıp durmalarıyla aynı mesafe ve yakınlıkta sevgi, incelik ve hoşlukla yavrularına davranırlar. Yüksek türümüze özgü kendi beğenmişliğimiz, övünçümüz içinde bizim onurumuzu kırıp yaralayan bu hayvanlara özgü şefkattir. Natüralist okulun bir edebiyatçısının sıkıntı ve güçlüklerle karşılaşmadan tercüme ettiği şu küçük dizelere bakacak olursak;

Kim rüzgârı yıkanacak

Kirden uzak durmak gerekir!...

Cologne’de,¹³² şarkı olarak söylendiği “Çocukluk”un içinde geçen pek küçük olan ironiyi görmeyeceklerdir.

Diyoruz ki, bireylerin varlığı gibi toplumların varlığı, yararlanmaları durumunda hizmetlerine sunulmuş besinlere bağlıdır. Bu miktarın artmasına bağlı olarak nüfus durmadan çoğalır. Ama eğer besin yetersiz olursa, faydasız, toplumsal hiçbir değeri olmayan ağızlardan, boğazlardan kurtulmak gerekir. Bu zorunlu olur. “Yaşam” herkesin önünde küçük hayatlarına sahip olanlara yönelik olarak ortadan kaldırılır. Yaşama hakkı, yaşamının olanaklı olması, yaşama fırsatıdır. Bu şartlarda çocukların öldürülmesi, yaşlıların öldürülmesiyle üzüntü ve acı bakımından aynı değerdedir. Bunları terk edenler, başka şeyleri tehlikeye atarlar. Zavallı toplumların muktedir olabildikleri kadar kendisine karşı savaşıp mücadele etikleri kural böyledir. Birini seçmek gerektiği zaman, kimileri yaşlıları kurtarmak uğruna çocuklardan, hatta

¹³¹ Radloff, *Güney Sibirya’daki Türk Kabileleriyle ilgili Popüler Halk edebiyatı*.

¹³² Almanya’da bir şehir, Kolonya şehri ya da Köln şehri de denir.

kadınlardan geçerler, diğerlerinde de, küçük yavrucağa dokunulmadan önce bütün yaşlılar oradan geçip giderler. Sıklıkla, ebeveynler bir hak ya da bir tercih gibi küçüklerin yerine kurban edilmek, öldürülmek istediklerini söylerler, kendilerini feda etmek isteklerini ilan ederler. Çok sayıda ilkelin ve atalarımızın bununla ilgili verebilecekleri örneklerle bunu pekiştirmede yasanın ne dediğini anlatmak, düşüncesini dile getirmek yeterli olsa keşke. İnsan olmayı başaramayan bu ilkel, bu göçebe toplulukların yırtıcılığı, kan dökücülüğü, haşinliği lanetlenmeli midir? Kendilerini ne kadar sıklıkla, acıma duyan ve merhametli göstermeyi tercih edecekler... Eğer imkânları olsaydı! Pek doğaldır ki çoğu zaman hastalar da yaşlılarla bir tutulurlar. Çünkü sadece az miktarda tayan ve paydan yararlanan kitle üzerinde olup, onlar gibi yaşamaktadırlar.

Kimi umutlar korundukça, hastanın etrafında dört dönüp ona karşı büyük bir sevgi ve saygı gösterirler. Kadınlar toplu halde *Aya'larına*¹³³ ezgiler ve ilahiler söylerler. Zira büyümlü sözlerin gücüne inanırlar. Saygıdeğer yüce kadın ya da ebe kadın mihrabın altına iki ya da üç kilo ağırlığında bir taş koyar, taşın ağırlığı hastalığın ciddiyetiyle orantılıdır. Her sabah gizemli sözler telaffuz ederek, böyle bir hastanın durumu, iyileşip düzelme şansının olup olmadığı hakkında bilgi edinmek için taşı tartar. Eğer çakıl taşı sürekli ve çoğunlukla ağır çeker ve gittikçe de ağırlaşırsa bu hastanın hastalıktan yakasını kurtaramayacağını, sağ çıkamayacağını, günlerinin sayılı olduğunu gösterir.

Bu durumda arkadaşları biraz uzakta, kardan bloklar halinde bir kulübe inşa ederler; oraya biraz “pelüş”¹³⁴ bi-

¹³³ Bir azize.

¹³⁴ Fransız-Kanadalılar tarafından kullanılan bir terim.

raz da kürk sererler, bir su testisi ve dayanabildiği müddetçe yanıp devam edecek bir lamba taşırlar. Acıların kemirdiği, tükettiği, yaşlılığın ya da giderek artan güçsüzlüğün ve hastalığın bitkinleştirip direncini kırdığı hastanın bakım ve tedavisi zordur. Hasta, bozup dağıtacağından daha fazla olan topluluğa gücü yetmediğinden dolayı üzülererek gözlerini kapar. Erkek ve kız kardeşler, sahip olduğu kadar kadın, oğullar, kızlar, aileler ve arkadaşlar ona elveda demeye, artık görmeyecekleri hasta ile konuşup vedalaşmaya gelirler. Gerekli olandan daha fazla yapacak bir şey kalmaz. Zira ölüm hastayı ansızın yakalamışsa, ziyaretçiler mümkün olan en çabuk sürede onun kıyafetlerini çıkarmak, onları, sadece hissi bir kayıp olmaktan başka bir şey bırakmayacak şekilde ıskartaya çıkarmak zorundadırlar. Görünür hiçbir heyecan, telaş yoktur, ne bağırış, ne gözyaşı, ne de hıçkırıklar. Sakin ve mantıklı bir şekilde birbirleriyle konuşurlar. Öğüt ve tavsiyelerini yapmakta olan hasta vasiyetnamesini açıklar. Her şey söylendiği zaman, arkadaşlar birbiri ardısıra çekilip giderler ve sonuncu kişi girişi buz bir blokla tıkar. Bu andan itibaren, adam topluluk için mevtadır. Hayat sadece toplumsal ilişkiler bütünüdür. Bir dizi eylem, düşünülmeyen yapılan, aralarında az farklar olsa da acı ve zevk denilen tepki, tutum ve davranışlardır. Ölüm kim ne derse desin, kim ne yaparsa yapsın bireysel bir eylemdir. Bununla birlikte hayvanlar ölümü anlarlar ve yırtılıp parçalanarak, kemirilerek tüketilip katledilmiş olma dışında hayatı bir şekilde bitirme şansları nadir de olsa, ölüme mağlup olma konusunda zayıflık hisseder hissetmez, sık ve kalın, bitki ve ağaçlarla dolu bir bölgeye saklanırlar, en derin deliğe kendilerini gömerler, kapkaranlık bir mağarada, bir oyukta kaybolurlar. Bu görüş açısına göre ilkeller hâlâ hayvandır: Bilirler ki tek başın ölmek gerekir. Hiçbir yerde bu anlatım

Eskimolarda olduğundan daha gerçek ve daha doğru değildir. Hayatlarının son sahnesinde hayat, çok çirkin, iğrenç ve itici bir egoizme özgü bir son verir onlara. Törenli ve ihtişamlı bir sahneye tanık olmalarına da izin verir, görkemli bir kasvetin izini bırakan bir sahneyi de onlara gösterir.

Kulübe artık bir mezardan daha fazla bir şey değildir, yaşamı birkaç saat, belki de birkaç gün daha sürecek olan, yaşayan canlı birinin mezarı... Kapının kapandığını, seslerin uzaklaştığını hisseder. Başını önüne eğilmiş, ellerini oyluklarına dayamış vaziyette düşünür durur, hatıralarını düşünür. Yaşadıkları, eskiden hissettikleri hafızasına yeniden gelir; çocukluğunu, gençliğini, kahrmanlıklarını, başarılarını, hovardalıklarını ve aşklarını, avlarını ve maceralarını hatırlar; adımlarının izinden yeniden geçer. Şimdi bir sürü umuda, bir sürü projeye ve bir sürü üzüntüye, pişmanlığa gelirsek artık neye yarar bunlar? Gururun ve kibrin şimdi ne önemi var; onurun, övünmenin, kendini göstermenin ne önemi var? Kısacası kimse yok, küçümseyip meydan okuyacak kimse yok. Kendisiyle teke tek yalnız başına, tam ve gerçek değerini, ne kadar önemli olduğunu değerlendirip yalnız kendisiyle boy ölçüşebilir. – “Bunu yaptım, gerektiği kadar, daha çok değil”. Hayatı, yorgunluklarını, sık sık yinelenen kıtlık, açlık zamanlarını, düş kırıklıklarını, acı ve sıkıntılarını terk edip gitme kararını hemen almak zorunda kalır. Oysa diğer taraftaki bilinmezlik insanın gözünü korkutmakta, insanı sindirmektedir. Fakat bu ruhlar dünyası hakkında Angakutlar,¹³⁵ gördükleri korkunç olay ve görüntülerden bahsediyorlardı değil mi? Ateş onu susatır, değiştirir, organlarını kemirir ve bir çırpıda tüm içorganlarını oburcasına yiyip bitirir. Birkaç yudum içer ama tekrar yorgun düşer. Lamba sönmüştür; hiçbir

¹³⁵ Sibirya’da Eskimo rahipleri.

gece bu kadar karanlık olmamıştır. Kapkaranlıkta kalmış, örtölmüş gözleri Muktedir Yüce Ölüm'ün yolunda onu gözetlemektedir. Onu görmektedir, Muktedir Yüce Ölümü... Ölüm ufukta, yıldızların zayıf solgun ışıqlarının, kapalı, belli belirsiz şekilde aydınlattığı büyük beyaz ovanın üzerinde siyah bir nokta gibi kendini gösterir. Yüce Ölüm ilerler, Yüce Ölüm yaklaşır. Dakika dakika giderek büyür, kalın ve yoğun karın üzerinde sessizce kayar. Ağır ağır yürür, yaklaşır... İşte buradadır Aziz Ölüm. Şimdiden, çok sayıda ayı ve fokun içine işleyip delip geçen zıpkınını tartıp, ölçüp biçer. Ayağa kalkıp doğrulur, kolunu kaldırır. Bekler, bekler...

Bu terk edilmiş, ıssız, gizemli kulübenin önünde, orada olup bitenleri öğrenen yabancılar, korkunç tiksinti ve acıma duygusuna kapılırlar. Büyük duvarı delip genişçe delik açtıkları zaman ne görürler dersiniz? Bir ölü, sonsuzluğa doğru gözlerini kocaman açmış bir ölü. Ya da daha iyisi, yakaran bir sesle can çekişen, ölmek üzere olanı. – “Ne yapıyorsunuz? Niçin beni rahatsız ediyorsunuz? Bir kez ölmek yeterli değil miydi?”

Genellikle İnoit soyunun bir kolu olarak görölen *Tchouktches* (Çukçiler), çekip gidenlerin, ölenlere ani ve sert bir şekilde adım attırmamanın, onlara bunu aşmaya zorlamamanın, sahte bir merhamet, korkaklık ve zayıflık olduğunu iddia ederler. Acı tarafından kemirilmektense, uzun süre üzüntü içinde ölümü yavaş yavaş tatmaktansa en iyisi bir darbeyle buna son vermektir. Bununla birlikte anlaşılıyor ki, siz insanları farklı şekillerde yolluyorlar. Ama yalancı ve gülünç bir duygusallık göstermelerinden dolayı onları suçlamayınız!

Hasta olmasına en fazla yedi gün müsaade edilen birey, boynuna bir ip takılarak evin etrafında canlı, sert ve hızlı bir şekilde, yakınları tarafından koşturulur ve ciddi bir şekilde paylanıp azarlanır. Eğer düşerse vay haline,

vaziyet fena! Düğümlü tahtalarla ve çakıl taşlarıyla sürttürerek, sürükleyerek götüreceklerdir onu. Hop, haydi, yallah! İyileş ya da geber! Bu tedaviden bir yarım saat sonra ya ölür ya da iyileştiğini açıklar. Bununla birlikte henüz hâlâ tereddütteyse itilip kakılır ya da mezarlığa götürülür. Orada itiraz edip bocalamayacak şekilde enselenmekten ve hırpalanmaktan altına kaçırana kadar hemen tepetakla edilip, hırpalanıp öldürülmüş olur. Kadavrasının üzerine onu oburcasına parçalayıp kemirip yiyen köpekler salıverilir ve döndüklerinde ise bu köpekleri yiyeceklerdir. Hiçbir şey boşa gitmez, kaybedilmez, hiçbir şey boşa gitmeyecektir. Bu Çukçiler kesin bir şekilde Manchester Okulundaki Liberal ekonomistlerden çok daha güçlüdürler.

Cesurlar -Hiç de nadir, az bulunan kişiler değildirler, çoktan gücünün azaldığını hisseden yiğit ve yürekli olanlar, ailelerini ve arkadaşlarını güle oynaya, neşeyle törenini gerçekleştirecekleri elveda yemeğine çağırırlar. Son hizmetin arkasından davetliler, nazik ve ağırbaşlı bir şekilde çekilip giderler. Törenin şefi, patron göğsünün üzerine yatar ve iyi bir fırlatma vuruşunu, bir mızrak darbesini karşılamak için bekler. Bir arkadaşı bunu ona bahşetmeyi içtenlikle ister ama büyük bir sıklıkla ödeme yaptığı, sırf bu kötü iş için tuttuğu güçlü, kuvvetli, iriyarı acımasız bir adama başvurur.

Şüphe götürmez derecede faydasız olan zayıf, güçsüz insanlara, yaşlılara ölümü çok fazla isteyip istemedikleri, ölüme hazır olup olmadıkları sorulur mu? Bu onların ödevleridir, şerefleridir; yapılanları olumlu karşılarlar. Yukarıda ufki olarak iki sıruk uzaklıkta sabit olan iri ve ağır taşların yuvarlandığı ve yosunların, sünger köpüklerinin doldurulduğu yumurtaya benzeyen bir çukuru, tuzak mezarı ölülerin tarlasında, yukarıda yüksek bir yere yapar, duvar örüp kapatırlar. Başucundaki taşın üzerinde, kanı yosun ve köpüklerin üzerinde dalga dalga

yayılan, akan bir rengeyiği boğazlanır ve bu kızıl, ılık ve yusyumuşak, rahat yatağın üzerinde yaşlı uzanır. Bir göz açıp kapamasıyla sırtlara sicimle bağlanır ve ona sorulur: – “Hazır mısın?” Bir şeylerin erişip vardığı noktada, olumsuz bir cevabı burada söylemek utanç ve budalaca bir davranış olacaktır, başka bir şey söylene işitilmemiş gibi davranılacaktır. – “İyi akşamlar arkadaşlar!” Uyuşturucu bir maddeyi burun deliklerine kapatıp tıkalar; atmakta olan şahdamarı kesilir açılır ve kolundaki büyük toplardamarı açılır; çok değil, pek az bir zamanda kanı kurutulur.

Cerrahi işlem, bireyin yararlanıp erişmiş olduğu sevgi ve saygınlığa göre ya önemli, ileri gelen kişiler tarafından ya da basit bir şekilde kadınlar tarafından tamamlanır. Özellikle nitelikli, üstün, seçkin, farklı cenaze törenlerine çok önem verilir. Vücut rengeyiğinin vücuduyla birlikte yakılır. Öbür dünyadaki şöenlere hizmet edildiği zannedilir. Eğer mevta halk tabakasından biri ise yalnız ve sade bir şekilde toprağa verilir ve “dert çekip üzölenler”, onun arzusu üzerine rengeyiği yeme görevlerini yerine getirirler ve onun kemiklerini kırıp bitirirler. Neden? Büyük olasılıkla hayvan tekrar dünyaya gelmesin ve Çukçilere özgü Hades’de¹³⁶ ölümün mülkiyetinde, ölü olarak kalsın diyerdir.

Benzer gelenekler, az bile olsa savaşçı ve vurguncu, yürekli ve gözü pek bir halkın içinde sürüp gittiğinde, insanlar savaş alanında şerefleri uğruna ölmeyi çok isteyeceklerdir. İcap ettiğinde İskandinavların yaptığı tarzda, içlidışlı oldukları candan yakınları tarafından öldürölmek için düellolar bahane edeceklerdir: Kim genç öölürse tanrıların sevgilisi olur.

¹³⁶ Yunan mitolojisinde Zeus ve Poseidon’un abisi olan bir tanrı, cehennemin efendisi olarak bilinir, Persephone ile evlidir.

Cenaze törenleri bütün diğer örf, âdet ve geleneklere nazaran daha az monoton ve tekdüzedir. Eskimoların büyük kısmı kadavralarını bir taş yığını altına ya da kaya yarıklarının içine gömerler. Grönlandlılar ve Labradorlular ölülerini denize fırlatırlar. Asya'daki türdeş ve hemcinsleri ölülerini yakarlar, toprağa gömerler ya da hayvanlara yedirirler. Her biri en iyi tarzın, uygulamanın kendisinininki olduğunu zanneder. Fakat genel kanı şudur: Ölüm varlıkla, var olmayla ilgili bir terim, bir varoluş ögesi değildir. Mevtalar değişken, çeşitlilik gösteren ve genellikle üzücü olan bir eylemi, canlı olanlara, yaşayanlara yaşatarak alıştıırırlar böylece. Çoğunluk için ölümler kötücüllerdir ve korkunçturlar. Ne yazık ki en azından hortlaklarla ilgili durumlarda... Zamanlarını açlık ve soğuk yüzünden ne kadar da çok acı çekerek geçirirler. Ölümlerin ikametlerine yaklaşmaktan mümkün olduğunca imtina eder, çekinirler: Özellikle süre olarak çok değil, az biraz önce kadınlar içinde bulunmuşlarsa. Ama dindar yolcu mezar taşlarının üzerine, en azından hiç olmazsa yiyecek ekmek kırıntısı, besin kırıntıları koyarsa yaklaşır. Büyük veda töreninde, arkadaşlar ve tanıdıklar et getirirler, her et iki parça halinde kesilmiştir. Biri kendisi diğeri ölü içindir; bir örtüyü yırtıp keserler: – “İşte, ye! İşte bu senin, al örtün!” Kullandıkları bıçak, daire şeklinde sıralanmış sırayla arkadan bıçağı geçiren yardımcılarından saklanır. Sanki çocukluğumuzda bizim oynadığımız masum oyunlarımızdan biri oynanıyormuş gibidir: *le furetduboisjoli* (Güzel ormanın yaban gelinciği).¹³⁷ Böylece bıçağın elden ele dönüp dolaştığı esnada, her biri ölümlerin dikkatini dağıtmak için konuşur, her birinin ölüye söyleyecek özel bir şeyleri vardır.

¹³⁷ Fransa'da, Kanada'da çocukların topluca oynadığı mendil saklama oyunu. “Koş koş yabangelinciği.”

Dul İtayen kadını, yas işareti olarak kıyafetinde değişiklik yapar, bazı besinlerden vazgeçer, çeşitli uğraşlardan elini eteğini çeker. Sert ve zor görevlerden kendini uzak tutar, temizlikle ilgili her türlü sorumluluktan uzak durur. Arkadaşları ottan bir tamponla bir burun deliğini tıkarlar. Günlerce çıkarmazlar: Bu naif bir semboldür, kötülük içermeyen bir işarettir: –“Artık yarı yarıya nefes almayacağız, acıya özgü bir durum olarak yarı ölüyüz biz şimdi...” Bu gerçekten acı çekenler, fiziki yorgunluk içinde üzüntülerini kendi içlerine çekip, içlerinde onları eritmek ve tehlike duygusunun sağladığı tutkulu tahrik ve coşkusu içinde acılarını boğmak için tehlikeli maceraların ardından koşup onu bulmaya çalışırlar.

Toussaint¹³⁸ Azizler Bayramı’nda, “Yılın son gününde, yılın bitiminde gerçekleşen ayinlerimiz”, orada ölülerin yıldönümleri ve bayramlarına tekabül ediyor. Bu ayinler bölgelere göre ve onlara uygun olarak oldukça farklı şekillerde kutlanır. Her yerde dans edilir, hoplayıp sıçranır, yaşamöykülerini canlandırma iddiasını güden pantomimler oynanır. Bir şeyleri iyi bir şekilde yapmak, yiyecek erzakını ve kürkleri geniş ve bol bol dağıtmak için her şeyden yoksun kalan ailenin hesabına ve belki de zararına şölen yapıp alabildiğine eğlenilir. Muktedir olamayanlar daha çok ıvır zıvır, ucuz şeyler verirler ama kimse cebi boş geri dönmez.

@

Thayingen¹³⁹ fosilleri üzerinde keşfedilen genel görünüm ve çizgilerle ilgili olarak, çok sayıda çocuğun yaptığı, öğrencilere özgü kargacık burgacık kötü yazı ve resimlere göre süper denilebilecek şekilde yapılmış olan resim ve desenler üretme yetenekleri kabul görmedi.

¹³⁸ Her bir kasımda kutlanan tüm azizleri içeren bayram.

¹³⁹ İsviçre’de bir kanton bölgesi, belediyesi ve bir köy.

Bu gerçeğe dayanmayan önselci iddiaya çok sayıda örnekle cevap verilmiştir. Mesela Bochimannlar,¹⁴⁰ Avustralyalılar ve bunun gibi diğer birçok halklar. İnoitlerimiz oldukça doğru, dürüst ve kuralınca hayvan avı, balık avı, ayı, fok ve balina avı olay ve sahnelerini tasvir etmişlerdir. (Dall, *Alaska*). Sivriltilmiş çakıl taşları, kötü bıçaklar, aşırı sertlikte fildişleri, pürtüklü, dalgalı boy-nuzlar, düzensiz eğrilikte kemikler, ne kadar sevimsiz madde varsa, ne kadar sert, dirençli alet varsa hepsi! Rink, naif ama canlı ve zengin anlatımlı resimleriyle, amatörlerin tartışıp durduğu bu eski şekillerin, baskı işi ve şekillerin kalıpları gibi görüldüğü, bölgenin bir sanatçısı tarafından yapılmış, *Contes Inuits* (İnoit Masalları) cildini resimleyip açıklamasını yaptı. Yerli halk tarafından yapılmış, hakkedilmiş¹⁴¹ ağaçtan bir koleksiyon, işi bilen uzmanlara, işin erbabına tavsiye edilir.¹⁴²

Bu Eskimolar yüksek seviyede, şeklin anlamına, iza-fiyet, nispi orantı, boyut ve ölçülere hâkimdirler. Çok kolay bir şekilde, zorluk çekmeden soyutlama yaparlar, kâşiflere faydalı bir şekilde hizmet etmek için oldukça doğru olan, kendi ülke haritalarını düzenlerler. Bu yabarıllardan biri Noutche ve Oustiakof'tan ayrılmış diğer yerlerin planlarının yeterince doğru bir şekilde olması için uzun bir zaman geçirdi ve üzerinde uğraştı. Hall, kitabını *Coudjissi*'nin (Kudcisi) bir eseri olan, bir *Rescue-Harbour* (Kurtarma Limanı) levhasıyla süsledi. Rey, onu çok iyi anlayan bir yerliye deniz haritalarından birini gösterdi, o da bir kalem istedi. Yerli sonra çok sayıda yeri adlarıyla birlikte kapsayan başka bir harita çizdi. Bu

¹⁴⁰ Yok olmakta olan, Güney Afrika'da sadece avcılıkla geçinen yerli halklardan bir topluluk.

¹⁴¹ Ağaç ya da başka bir zemin üzerine şekil vb. işleme.

¹⁴² *Kaladlit Assialiat*, Gothaeb'de basılmış, Lars Möeller (1842-1926, Grönland dili editörü ve keşif katılımcısı) ve Josva Berthelsen (1827-1901, Grönlandlı bir öğretmen) tarafından yapılmıştır.

çok değerli bir ilavedir.¹⁴³ Bu yetenekler sadece Eskimoları biraz daha süsleyip yükseltmekten, zihniyet ve kafa anlayışlarının incelenip araştırılmasında onlara biraz daha önem vermekten başka bir şey uyandırmaz. Birçok farklı noktadan daha zeki olan Hindular, Farsiler, Müslümanlar¹⁴⁴ imgelerimizden, resimlerimizden ve fotoğraflarımızdan hiçbir şey anlamazlar, bu noktada şaşkın bir beceriksizlik gösterirler. Brahman bir bilginle Derby’de¹⁴⁵ zafer kazanmış bir fatihin bir portresi gösterilip büyük bir ciddiyetle neye benzediği soruldu: “Bu Londra’nın kraliyet şehrini tanıtıyor...” dedi.¹⁴⁶

@

Dalton,¹⁴⁷ kendisi üzerinde deney yaparak keşifte bulunduğu ve bunu açıkladığından beri, görülmüştür ki, bütün insanlar renkleri aynı şekilde görmüyorlar. Şaşkınlıkla fark edildi ki, tümünden ya da kısmi körlük, bazı renklerle ilgili, çoğunlukla fizyolojik bir olaydır. Retinanın tamamen merkezî kısmı, sadece renk açıklık ve koyuluk derecelerine duyarlılık göstererek kendini belli ediyor ama ışık ve gölge retinanın uzamsal tüm alanı üzerinde etkilidir. Bunun üstüne, bu konuyla ilgili dilbilimciler, biliminsanları, başta Geiger¹⁴⁸ olmak üzere, gelişimin bilimsel öğretisine, evrim teorisine kesin bir ispat, sağlam bir kanıt getirdiklerine inanırlar. Müşahede

¹⁴³ Henry Yule, 1820-1889, İskoç oryantalist, birçok çeviri ve seyahat kitabı vardır, *Ava* (Burma’da bir yer).

¹⁴⁴ Ross, *Second Voyage* (İkinci Seyahat).

¹⁴⁵ İngiltere’de bir şehir

¹⁴⁶ Martin Behaim von Schwarzbach; 1459-1507 Alman filozof, kâşif, *de Graaf Reynet* (Güney Afrika’nın doğu burnunda bir kasaba), *Bulletin de la Société de Géographie de Vienne*, 1882 (Vienna Coğrafya Topluluğu Bülteni).

¹⁴⁷ John Dalton, 1766-1844, İngiliz kimyager, meteorolog, fizikçi, Dalton Yasası, renkkörlüğü, Atom Teorisi, Katlı oranlar yasası

¹⁴⁸ Wilhelm Ludwig Geiger, 1856-1943, Hint ve İran dilleri olma üzere doğu dilleri uzmanı.

edilmiştir ki, bazı nesnelere Homeros tarafından tahsis edilip ayrılmış olan renk isimleri, bizim onlara malettiklerimizle açık ve belirgin bir şekilde örtüşmemekte, bağdaşmamaktadır.-Bunun yanında Apollon'un mor saçları yoktu (Sözcük dağarcığımızın, özel sözlüklerimizin, kelimelerin bütün anlam ve ifadelerini verdiğini farz edelim).- Ayrıca dilbilimciler ve biliminsanları rengin anlamının, tarihsel dönemlerden beri türümüzün içinde değişikliğe uğradığını bildirmek konusunda da kendilerini haklı görürler.

Tercihen itibar gören, kabul edilen teori, modaya uygun olandır. O zaman Büyük Britanya'nın maliye bakanı olan ünlü M. Gladstone,¹⁴⁹ bunu benimseyip katıldığını, düşüncesinin bu yönde olduğunu açıkladı. Bunda, bütün yabaniler üzerinde en güçlü akla sahip olan Yunan ve Romalılarda olduğu gibi, entelektüel atalarımızın üzerinde yükselen medenilerimizin ve uygarlığımızın üstünlüğünün bir ispatı, bir kanıtı görüldü. Çıplak gözle Jüpiter gibi gezegenleri fark eden Tatarlar, görsel güçleri 2/3 oranında bizimki gibi olan Cafreler'in (Kaffer, kaffir, keffir)¹⁵⁰ eğer zahmet edip üstüne çalışılırsa, bakışımızda anlaşılıp seçilemeyen tonları ayırt edebileceklerinin üzerine yeterince düşünülmedi. Gerçekten de zavallı Hottentotların¹⁵¹ farklı renkleri adlandırıp belirtmek için otuz iki tane ifadeleri vardır. Geiger teorisine bakacak olursak bu makul ve mantıklı görünüyor. Söz konusu gelişmenin, üç ya da dört milyar yıldan çok daha farklı ve uzun bir dönemin üzerinde etkin olup gerçekleştirilmiş

¹⁴⁹ William Ewart Gladstone, 1809-1898.

¹⁵⁰ Kafferler, Güney Afrika'da bir halk.

¹⁵¹ Hamitlerle aynı ırk, Bochimanolara yakın, benzer, açık renk gözlü, gözleri birbirlerinden uzak, karabiber tohumu renginde tenleri vardır. Kendilerini Khoi-khoi diye çağırırlar, Cap (burundakiler), doğudakiler, Korana ve Nama diye dörde ayrılırlar; Güney Afrika'da koloni köleleri olan bir halktır.

olması gerektiği dışında onun aynı şekilde doğru olduğunu biz de söylemeliyiz. O zamanki iyi ruhları meşgul eden sorun ne olursa olsun, Bessels, kareli, damalı kâğıttan bir yaprağı farklı ve çeşitli renklere boyadı ve erkek, kadın, çocuk on üç İtayenden her birisine tek tek sordu. Hepsi de beyaz, sarı, koyu yeşil, siyah kareleri seçtiler. Ama hiçbir kahverengiyi maviden ayırt edemedi. Müşahede ilginçtir ama kesin bir sonuca götürmez. İşitmek için dinlemek, görmek için bakmak gerektiği hakkında okul öğrencilerine nasıl bilgi verildiği, nasıl öğretildiği hatırlansın. Açık ve net bir şekilde fark ediyoruz ki dik-katle üzerlerine hâkim olduğumuz nesneler, konular zekânın çabalarını çok daha iyi gemleyip, yönlendirip yönetmiştir. Bir ressamın kolayca, çaba harcamadan kavradığı, kromatik gamları¹⁵² değerlendirmek için değil ama Gobelinlerin¹⁵³ bir asortisörünün (aynı cinsten şeyleri birbirine uyduran) yapabileceği kadar renklendirmelerle yeniden karşılaşmak için keskin ve canlı bir görüş yeterli değildir. Beceriksiz bir kulak, bir uygulayıcının, bir icracının kaçmasına izin verdiği, kaçırdığı doğru olmayan bir yarım notayı güçlü, kuvvetli bir orkestranın icra ettiği geniş ses hacmi içinde keşfeden müzisyeninkine yakın, orta halli, vasat bir araçtır sadece. Ormanın sessizliği içinde bulduğumuz durumda, kaçak avcı, av bekçisi, kendilerine hiçbir şey söylemeden, konuşmadan, herkesin elinde, ağzında kaçan, belirtici, mânidar gürültüleri tespit ederler, anlarlar. Kahverengiyi ve maviyi karıştırıyorlarsa, bu hata İnoitlerin görsel organlarından değil, ilgisizlik ve aldırmaçlıklarından dolayıdır: Elbette onları ayırt ederler, bundan şüphe duymuyoruz,

¹⁵² Notaların inceden kalına, kalından inceye sıralanmış dizisi.

¹⁵³ Alman Mitolojisi ve Avrupa Halk Kültürü kaynaklı efsanevi yaratıklar, yumurta şeklinde başları, 40 cm'den 60cm'ye kadar boyları, büyük sivri kulakları vardır, dişleri tavşan dişi gibidir, 16. yüzyıl Fransa'sında şeytan, cin, perilere özgü bir nitelik verilmiştir.

bir nesil ya da iki nesil boyunca bu konuda oldukça yararlılıkları oldu, gerçekten de iyiydiler.

®

İşte İta köyünden yola çıkarak ele aldığımız, Kuzeyin Eskimoları hakkında söylememiz gerekenler bunlar. Hiçbir ilkel topluluk, bu ilkel topluluk kadar, böyle en iyi şekilde, sabırlı ve bilinçli incelenmemiştir. Gerçekten de bu ilkel topluluk sadece yüz kişi civarında hesap edilir. Bu sayıyla ancak yarım düzine bakımsız konut ve hayvan ini gibi yerleri doldururlar. Ama küçük köylerinde, sözcüğü sözcüğüne, tam olarak dünyanın ucundaki karların ve buzların içinde kayıp gözcüler gibi olan sakinlerdir, iskân edilmiş yerleşik dünyanın en sonuncuları ve insanların en ilkelleridirler.

®

İKİNCİ BÖLÜM
BATILI İNOİTLER
ÖZELLİKLE ALEUTLAR

Alaska yarımadasından sonra gelen, 51-60 derece arası kuzey enlemleri arasındaki Aleut takımadaları ya da Kourile'yi 1741'de Bering tarafından keşfedildi.¹⁵⁴ Bundan sonrasında, bu konuyla ilgili olarak Romancı Eugene-Sue'ye¹⁵⁵ inanmak gerekli. Onun romanı olan *le Juif Errant* (Gezgin Göçebe), edebiyatla ilgili bir neslin çok hoşuna gidip onları coşkulandırmış ve maceralara atılmak için yola çıkmalarına sebep olmuştur. Grup, Asya'dan Amerika'ya geçmek için *Kamtschadale* (Kamışadal)¹⁵⁶ denizine bağlı ırmak geçidinde, iriyarı ve önemli yolcu, Ahasverus'un¹⁵⁷ tanımladığı altmış adet kayalık ve adadan oluşur. Pek önemli, saygıdeğer *Ounimak* (Unimak) (Takımadaların en büyük adası), beş-altı kilometrelik alana yani takımadaların toplamının beşte birine yayılır. Kayalıklar açısından öncelikle, çetin ve tehlikeli olan kayalıklar, ona karamsar ve karanlık bir görünüm verir. İçinde yaşayan köylüler biraz sert ve ciddidirler: Simsiyah denizlerinde, küçük gölcükler ve bataklık çayır, turba bataklıkları, güçlü granit kayaları yansıtırlar. Yarılarak aşınmış toprak, geniş yığın halinde lavlar, jeolojik tufanlardan ve şiddetli sarsıntılardan konuşup onları hatırlatırlar. Bu enlemlerden kuzeye özgü büyük volkanların hattı geçer. Uçsuz bucaksız sonsuz karlarla örtülü zirvelerinde birkaç krater ara vermeksizin durmadan tüter. Diğerleri ise ara sıra patlar. Volkan püskürmelerinin iziyle ve kalıntılarıyla her adımda karşılaşılır; her yerde ateş yüzünden siyahlaşmış kayalar bulunur. Ounalaska

¹⁵⁴ Vitus Jonessen Bering, 1681-1741, Danimarkalı kâşif, deniz subayı, Kuzey Pasifik'te Rusya keşiflerinde bulunmuştur.

¹⁵⁵ Joseph Marie Eugene Sue, 1804-1857 Fransız Romancı.

¹⁵⁶ Kamçatka, Rusya'daki volkanik yarımada yaşayan Kamçadal halkı ve bulunduğu deniz.

¹⁵⁷ Ölümsüz, efsanevi bir adamdır, herkes ona benzer, Juif Errant'ın adı.

çevresinin bütün kıtasal kısmına dokuz sönmüş yanardağ ağzı arasından yüksek bir tepe zinciriyle geçilir. Yeraltı ateşleri, aşağı yukarı 3.000 metre yüksekliğinde olan, hâlâ kısa ve düzensiz aralıklarla zaman zaman alevler fırlatan *Chichaldin* (Şişaldin) tepesinin bulunduğu *Ounimak* (Unimak) adasını altüst etmiş, yakıp yıkıp kül etmişti. 1830 Aralık ayında gürlemeler, büyük korkunç gürültüler ve yıldırımların ortasında büyük ve kalın bir sis ortalığı kapladı. Karanlık dağıldığında şekil ve görünümle beraber her şey değişmişti. Ama bununla birlikte volkanik etkiler, dağların birbirleriyle çarpışıp durmalarından beri yoğunluklarını kaybetmişti:

Bir gün, *Ounimak* ve *Ounalaska* (Unalaska) tepeleri salt üstünlük için, tek üstün güç olmak için vuruşup dövüştüler. Birbirlerine taşlar ve alevler fırlattılar. Sonunda küçük volkanlar büyüklerine karşı direnemediler. Görkemli patlamalarla teker teker patladılar ve ebediyen söndüler. Yalnızca iki sivri tepe kaldı, *Ounalaska*'nın *Makouchin* (Makuşin)'i ve *Ounimak*'ın *Retchesnol*'ü. Ateş, taşlar ve küller bütün canlı varlıkların kökünü kazıyıp yok etti, öyle ki, hava soluğu tıkayıp, boğup öldürüyordu. *Retchesnol* (Retşesnol) başarısızlığa uğrayıp yenildi; böylece bozguna uğrayıp yenilgisini yaşadığı zaman, kuvvetinden ve çabalarından ona kalanı topladı, şişip kabardı, patlayıp parçalandı ve söndü. Yengin çıkan muzaffer *Makouchin* (Makuşin) yatışıp dindi ve şimdi sadece zaman zaman küçük bir dumandan başka fazla bir şey çıkarmıyor.

İklim ise denize özgü karakterde sıcak değildir ama çok soğuk da değildir. Felaket esinleyen belalı bir nemliliğe sahiptir. Wiljaminof'un¹⁵⁸ Ounalaska'da gözlemlediği termometreye göre +4 derece civarında olan ortalama sıcaklık 38 dereceler arasında sallanıyordu. Gerçekten güzel olan mevsim sadece on hafta, temmuzun ortasından eylülün sonuna kadar sürer. Ekimde, ancak mayısla eriyecek olan kar çabucak yağar. Güney adalarında, çok uzun süren yağmurlar ilkbaharda yağar. Sitka yeryüzünün en ıslak, en nemli yerleri arasında sayar bura-yı. Sonbaharın uzun süren sisleri buradadır.¹⁵⁹

Yazın otlar ve çalılar -çalılıklar çoktur- bol olurlar, dolup taşarlar, ama güneş titrek kavakların ve kayın ağaçlarının ve ayrıca servilerin, çamların ve köknarların da çok bol olduğu anakaraya yakın adalar üzerindikiler hariç ağaçların uzamalarını, büyümelerini sağlayamaz. Toprağa ekmek istedikleri tahıllar olgunlaşmazlar. Yabancı yerleşimcilerin iş hizmetleri grubu lahana, patates ve birçok değişik sebzenin karşılığını para ile vererek yerlileri ödüllendirdiler. Bununla birlikte yerliler toprağı işletip geliştirmeyi, toprakla uğraşmayı küçümsediler, hor gördüler, bu işle uğraşmaktan hiç zevk almadılar. Çiçekler vardı ama kokudan yoksundular; koylarda yok değillerdi ama toprak sulu ve can sıkıcıydı, yavandı. İthal edilen tavuklar balık yemek zorundaydılar. Bunun yanında yumurtaları da çürümüş gibi pis kokuyordu, balık-yağıyla doluymuş gibi görünüyordular.

¹⁵⁸ Saint İnnocent İvan Yevseyevich Veniaminov, 1797-1879, Rusya, Rus Aleut ve Aleut dili üzerinde çalışan misyoner, din adamı.

¹⁵⁹ Heinrich Von Kittlitz, 1799-1874 Alman sanatçı natüralist, kâşif, deniz subayı.

Birkaç taşocağında, şimdiye kadar pek fayda sağlamayan bir yakıt elde edilir. Eski neslin Aleutları otlarla yakılan bir ateşin üzerinde çömelerek ısınırlardı.

@

Aleutların, Yakutlarla ve *Kamtschadales* (Kamçadal-larla) çarpıcı benzerlikleri onlara Moğol bir kökene sahip oldukları intibasını verir. Uzun ve itinalı bir şekilde onları inceleyen Dall, yerel geleneklerin etkisi ve yetkisi hakkında şunu bildirir; yerli baskın ve saldırıları ile Amerika'dan sürülüp kovulan İnoitler, fazla değil üç yüzyıl önce Asya'nın kuzeydoğu uç sınırına göç ettiler. Kendilerinin batıda bulunan büyük bir ülkeden olduklarını, oradan Ounimak ve Ounalaska'ya ilerlemek zorunda olduklarını söylerler. Kendilerine Aliakhekhac (Alyakekac) ya da Tanduk Anguna derler. Kesin olan şu ki *Ahts* (Ahtlar) ve diğerleri Reine-Charlot adasına kadar, Amerika sınırıyla ortaklığı olan komşu kabilelerle sıkı akrabadırlar ve onlara benzerler. Gerçekten de, bütün bu uygarlıktan uzak kalarak uygarlaşmamışlardır, sıkı sıkıya birbirlerini tutarlar, birbirlerine önem verirler. Aleut tipi, Rink'in onların önceden yabancı unsurlarla karışıp, kırma bir halk olduklarını söylemesine rağmen, açık ve belirgin bir şekilde Eskimo tipinin kopyası gibidir. Dik, siyah, düz ve gür saçlı ve koyu bir tenleri vardır. Kısa ve bodurdurlar. Fark edilir biçimde gürbüz, güçlü ve kuvvetlidirler. Gözle görülür bir yorgunluk göstermeden uzun günler boyunca ağır yükleri taşırlar. Sırtlarında 25-30 kg ile 60 kilometrelik bir yürüyüş onları hiç korkutmaz. Görüşleri olağanüstü bir şekilde keskindir. Göze çarpan güçlü niteliklerin ifadesi olarak düşünme gücünün ve zekânın, anlayış ve kavrayışın izini taşırlar. Kadınlar erkeklerden daha sevimli ve hoştur. Bazı kadınlar için güzel bile denilebilir, çok çirkin, iğrenç takıları yoktur. Dall, hem fizik hem de entelektüel olarak Aleutların, komşuları olan İndiyanlara (yerliler) nazaran

çok daha güçlü olduklarını ifade eder. Kafa yapısı Aleutlarda kübik, diğerlerinde ise piramit biçimindedir. Ama uzun süren kıtlık ve Rus istilalarından dolayı uğranılan kötü muamelelerin etkisiyle ırk, eski sağlamlığının kaybetmiştir. Zarara uğramış organizmaları, vücut ve organları, romatizmalar ve göğüs hastalıklarına zor direnç gösterir. Vücut biçimleri ve davranışları bakımından gürbüz, güçlü ve kuvvetlidirler diyorduk ama zariflikten ve nezaketten uzaktırlar. Durmadan, sürekli surette on beş ya da yirmi saat boyunca kürek çekmekten dolayı bacakları deforme olmuştur. Vücutları kano üzerinde, bitmek tükenmek bilmeyen, sonu gelmez yolculuklardan dolayı kanoya uyum sağlamıştır. Gerçek denizayılarına benzer bir şekilde, ağır ve yavaş hareketlere, çekingen bir tavra, çok beceriksiz ve acemi bir yürüyüşe sahiptirler. Kurnaz ve aktif bir tutumları vardır. Rusların Avrupa'ya modelini götördükleri zarif baidarkalarını (*Baydar*, *bidarra*, *bidarka*; Aleut kayığı) ve Kaliforniya'ya kadar kullandıkları kayaklarını (bir tür kayak) ve umiaklarını (Eskimo kayığı) en kötü denizlerde, şaşırtıcı bir şekilde yüzdürme, kullanma becerikliliğine sahip olduklarını ispatladılar. Wiljaminof, onların bacaklarını, sürekli olarak at üzerine binip durmaktan dolayı bacakları yay gibi eğik olan atlı süvarilerle onları karşılaştırıp, onları “deniz kısırağı binicileri, denizin Kazakları” diye adlandırmıştır. Bir adamın üstünlük bakımından kendini ispatlaması için, kendisinin imal etmiş olduğu deriden yapılmış küçük gemisini kullanarak, ayrıca dalgalı, coşkun denizlerde zıpkınını çekip sallayarak göstermesi gereklidir (Kittlitz). Çocukluğunun körpe çağından itibaren, nemlilik ve ıslaklık unsuruyla iç içe olmuşlardır. *Le Bedouin* (Lö Beduin), sıcağa alıştırmak için kumun içinde yeni

doğan yavrusunu yuvarlar ve koca güneşe gösterirlerdi.¹⁶⁰ Aleutlu bebek viyaklayıp bağırarak, zırlayıp durarak kapris ve çılgınlık yaparsa o anda suya daldırılırdı, bu olay soğuk buz parçaları arasında gerçekleşirdi. Bu şekildeki bir davranış sistemiyle ve bu düzenle sadece uslu, rahat, gürbüz, güçlü ve kuvvetli çocuklar korunur; en zayıf olanlar ölmekte, ortadan kalkmakta gecikmez.

Aleutlar, davranış, tavır, gelenek, örf ve âdetler, karakter kimlikleri bakımından iki gruba ayrılır. Ama lehçe olarak birbirlerinden pek az farklılık gösterirler: Atça, Ounalaska, Ratların (Fare) ve Renardların (Tilki) topraklarında oturan kabileler ve yarımada'nın güneyinde oturan diğerleri, sonra Koniagalar,¹⁶¹ Kadiaklar¹⁶² ve civardaki diğer insanlar. Ayrıca bölge üzerindeki, *Koloutches de Sitka* (Sitkalı Kolutçeler), *Kénès* (Keneler), *Tcher-guetches* (Çergetçeler), *Médovtsenes* (Medovetsenler) ve Malegnioutes (Malenyiutlar) birbirlerine çok benzerler. Rus uygarlığı büyük darbelerle hepsinin üzerinden geçmiş, gücünü onlara kabul ettirmiştir. Amerikan uygarlığı da onları tamamen ele geçirecektir.

®

Adaların etrafında denize özgü zengin bir bitki örtüsü bu bölgede yaşayan çeşitli hayvan topluluklarını besler. Hareket halinde akıp yol alan nehir suları balıklarla, özellikle alabalıklarla dolup taşar. Aleutlar hayvan avı ve balıkçılıkla geçinirler. Varoluş mücadelesinde en büyük rakipleri, kendileriyle çok zorlu bir mücadele verdikleri, çetin bir savaşa yaptıkları ayı ve kurttur; sansarlar, samurlar, sincaplar, kunduzlar, susamurları ve tilkilerin

¹⁶⁰ Rampendhal, *Deutsche Rundschau*: Alman Bilim ve Edebiyat Dergisi.

¹⁶¹ Alaska'da avcılık, balıkçılık ve toplayıcılıkla uğraşan kıyı halkı.

¹⁶² Alaska yarımadasında yaşayan bir kabile, balıkçılıkla, ot ve kök toplayarak geçinirler, her kadının öz kocası haricinde bir de yardımcı kocası vardır.

izini sürer, onları kovalar dururlar. Morslar ve denizgergedanlarıyla (*Monodon Monoceros*) savaşırlar. Denizler rahat ve sakin oldukça ya bolluk, bereket, bol bol kilo almayla ya da zayıflıkla karşı karşıyadırlar. Sular ciddi derecede donduğunda, bulabilecekleri en rastlantısal kaynaklar, ovalarda, tundralarda toprağı kazıp eşeleyerek buldukları bitki kökleridir. Geçirilecek en uzun mevsim, kasım-ocak aylarındaki besin ve yiyecek şölenlerinden sonraki şubat-nisan arası “çabuk ve kısa olan yiyecek ve nasip vakti” mevsimidir.

Hiçbir av balina avından daha fazla onlara tutku ve heyecan vermez. Büyük balınayı zıpkınla yakalarlar, onları öldürüp parçalayarak oburca bir çırpıda yiyip bitirirler. Bunun yanında ona büyük bir saygı duyarlar. Kaderin sayesinde denizden çıkıp yakalanmış, yarı zorlamayla ve yarı olacağı boyun eğmeyle, hayvanın büyüklere itaat ettiğine ve iyi niyetle ele geçirilmeyi kabul ettiğine inanıyormuş gibi görünürler. Mevsimin başlangıcında, elli kadar kadın ve erkek en güzel takımlarını, kıyafetlerini giyinirler. Ufukta kendini göstermiş olan açıklardaki mevsimin değişmesiyle ilgili olarak çizgi kuşağını selamlamak ve mevsim değişikliğini çok iyi bir şekilde karşılamak için birbirlerinin üzerlerine binerler. Çünkü “Okyanusların Kralı” damgalayıp işaretlemekle meşguldür ve “yörelerimizde, ocaklarımızda onu tutmak için yaşamasını bilen insanlar olduğumuzu ona göstermeliyiz” diye düşünürler. Ahlaka, erdeme ve balina yavrusuna çok önem verirler. İsterler ki edebe, hayâya ve toplum ahlakına saygı gösterilsin, bozulmuş, kokuşmuş, alçak, kalles insan sürüleri yüzünden cinli, perili olmuş yörelerden, ocaklardan sakınılıp, uzak durulsun. Ardından koşma şerefine nail olan balina avcılarının, av mevsimi boyunca kadınlarla düşüp kalkmalarını kabul etmezler. Hatta eğer eşleri onların yokluğunda aile yuva-

sına ihanet ederse, onları korkunç bir cezayla cezalandıracaklardır; eğer kız kardeşleri evlilikten önce namus ve iffetlerinde kusur işleyip, saygısızlık ederlerse onları merhametsizce zalim bir ölümle telef edip öldüreceklerdir.¹⁶³ Beklenmedik bir rüzgâr hareketli bir balınayı kıyıya çekip karaya oturttu diyelim; tanrısal bir erdemden, bir lütuftan dolayı olmuş gibi, ilahi bir görev olarak onu kabul ederler. Gönül alıcı dostluğuna, nezaketine çok fazla teşekkür edemezler. Bu kutsal eti yemenin ayrıcalığına kabul edilmekten dolayı birbirlerini kutlarlar. Tamburin (tef) dedikleri bir çeşit davulun sesiyle ilerlerler. Ulu Tanrının ulviliğine, ilahi tanrısallığa yönelik kafa şişirircesine bol bol seslenip dururlar, onu övgülere boğarlar ve ona gönül alıcı iltifatlarda bulunurlar. Onun onuruna gösterişli, tumturaklı danslar icra ederler; en güzel kostümlerine bürünmüş dinle ilgisi olmayan, kutsalın değerini bilmeyen bilgisizler ve tamamen çıplak olan balina avcıları ve büyücüler, yüzleri maskeli olanlar haricinde, büyük merasimlerde olduğu gibidirler. Gösteri halinde, yeryüzündeki hayvanlar tarafından engin denizlerin egemenliğine, hükümdarlığa hitaben yapılmış kabul törenini oynarlar (Dall). Bu saygı tanıklıkları, bu görgü adaplı, bu yerindelikli hazırlıklardan sonra, davul tekrar ve son kez çalınır. Erkekler, kadınlar, çocuklar ve köpekler kendilerini kocaman etin üzerine atarlar; dişleri ve bıçaklarıyla ona saldırırlar. İstedikleri kadar, yiyebildikleri kadar, midelerini ağızlarına kadar tika basa doldururlar-60,000 kilogramlık bir et parçasıdır o!-. İçinde hiçbir şey kalmayınca kadar ısıırırlar, kemirirler, delerler, kazıyıp içini açarlar, parçalayıp çökertirler onu. Kaburga kemiklerinin arasında ortaya çıkar ve görünür olurlar sonunda. Pantagruel'in ve Grangousier'nin böyle

¹⁶³ Veniaminof; Saint İnnocent İvan Yevseyevich Veniaminov, 1797-1879, Rusya, Rus Aleut ve Aleut dili üzerinde çalışan misyoner, din adamı.

güzel bir bayramları olmamıştır.¹⁶⁴ Bu kahramanlara özgü bir oburluktur. Uzun bir zaman öncesinde, ancak olgunluğa erişmiş, olmuş ve çürümeye yüz tutmuş etin leş haline gelmeden önce yalnızca kemiklerini bırakacaklardır; bırakırlar ya da bırakmazlar, çünkü kemikleri de sonuna kadar kemirirler, kemirdikleri kemikleri parça, parça götürürler. Onlardan para, araç, gereç ve aletler yapmak için, demir ve odun gibi kullanmak için balınadaki sıvı, katıyağlarından, derisinden, dil, diş, kılçıklarından ve balının her şeyinden faydalanırlar. Nihayetinde “Bolluk, bereket dağı”, balınadan geriye ne sap ne de kırıntı kalır, kaybolup gider.

Atalarının gıdaları çok az çeşitlilikteydi. Onlardan, sahilde üst üste yığılıp birikmiş Kajokkenmoeddingler¹⁶⁵ ya da mutfak kırıntı, döküntü ve artıkları, Dall’a ancak yumurtaların, yumuşakçaların, salyangozların kabukları gibi göründüler. Bu et yığınının içinde, hiçbir mızrak, kargı, ok ya da zıpkın kalıntısı bulamayınca, araştırmacı kişi sonuç olarak şu kanıya vardı: “aborijinler (ilk yerliler), zanaatlar, zanaat yöntemleri oluşuncaya kadar, tam gelişmemiş, en basitlerini bile bilmiyorlardı, tanımıyorlardı. Bu yumurta toplayıcılarının, bu midye ve deniz-kestanesi yiycilerinin ateşin kullanımını, kullanışlılığını reddetmelerinin sebebi, ateşten iz taşıyan hiçbir nesne gözlerinin önünden geçmediği için, karşılaşmadıklarından dolayıdır.” İddia değerlendirilip dikkate alınmıştır ama bize ispatlanmamış gibi görünüyor. Sonuç öncül

¹⁶⁴ Fransız yazar François Rabelais’nin (1494-1553) bir romanı olan *Gargantua*’da geçen kahraman, soylu devler. Grandgousier zengin bir lord’dur, Gargamelle evlenir, Gargantua dünyaya gelir. Gargantua, Badebec ile evlenir, Pantagruel (kuraklık zamanı doğduğu için kuraklığı hatırlatan, panta: Her şey, yedim anlamına gelen bu adı alır) dünyaya gelir.

¹⁶⁵ Danimarka’da türetilmiş bir terimdir, mutfak ve bitmiş atık anlamına gelir, Endonezya dilinde de kabuk yığını, mutfak çöpi anlamına gelir.

önergelerden çok daha büyük, çok daha önemli olabilir. Her halükârda öyle ya da böyle Catherine takımadaları sakinleri ateşin ne olduğunu öğrendiler -bugün, teknik bir yay sayesinde ateşi elde ediyorlar-. Kesin olan şu ki, soydaş ve türdeş oldukları bütün İnoitler gibi yalnızca soğuk sudan, buzdan elde edilip üretilmiş eti sıcaklıkla değişikliğe uğratmak tercihe kalırken, sebzeleri orta derecede pişirirler. Çiğ yerler, soğuk ve donmuş yerler, kokuşmuş, çürümüş yerler, çok yerler; fok ve balina yağından başka hiçbir içecek içmezler. Kürklerin, işlenmiş malzemelerin istilas ve yaygınlık kazanmasıyla etlerin pişirilmesi ortaya çıktı, bu çoğalarak yayıldı. Ama Ounimak yaşlıları, sağlıklı geleneklerin çöküşüne üzüldü ve yanarlar, onları ele geçiren salgın hastalıklara, genç nesillerin cılızlığına, güçsüzlüğüne ve zayıflığına sebep olduklarını düşündükleri, bu uğursuz, kutsuz yeniliği protesto edip karşı çıkarlar. Buna karşılık, coşkuyla, vecde gelerek, zevkle, uygarlığın barbarlara vermiş olduğu ilk hediye olarak sert ve güçlü likörleri kabul ederler. Tütüne gelince, ona aşırı taşkın, tarifsiz bir tutku beslerler ve aşırı bir tutkuyla onu muhafaza ederler. Birkaç büyümlü ot teli, iplikçiğinden çıkan, hiçbir kalıntısını bırakmamacasına çıkan bütün dumanı yutarlar. Kadın, erkek onun için her şeylerini verirler; besinlerine ve özgürlüklerine kadar her şeylerini.

@

Ölümçül iklime karşı korunmalarında önemli yer işgal eden konut ve barınma Eskimolar'da fizyolojik bir organ niteliğindedir. Bizler mevsimine göre kıyafetlerimizi değiştiririz; onların ise, bunun yerine, bir kış, bir de yaz ikametleri vardır. En sevimlisi, en özenle yapılanı, yazlık niteliğindeki barınaktır. Buna barabore denir; sıklıkla bol balıklı olan bir nehrin yakınında inşa edilir. Sadece bir rüzgârlıktan, yatmış, devrilip ters dönmüş bir gemiye

sırtını dayamış sazdan bir kulübeden ibaret gibidir denebilir. Genel tip olarak, konik ya da piramit şeklinde bir çadır topraktan, çakıl taşlarından bir duvara dayanır. Alutlar, barınağın oldukça aşağısında bir yere bir delik açarlar. İç bölme duvarlarının karşısında, tepe noktasında birleşip bir araya gelen sııklar koyarlar. Üzerine de kafes koyarlar ve onları kalın bir toprak tabakasıyla kaplarlar. Onun üzerini de çimenle örtmekte gecikmezler. Ot koruyucu manto görevini görür. Bir ev, etrafı sarıp kuşatan, etrafta bulunan ot, çalı, çalılıklarla birbirine karışır ve böylece etrafa uyum sağlar. Köy bir mezarlık-taki mezar taşları algısını veren etkiden uzak hale getirilir.¹⁶⁶ Birçoğunun yapının en yüksek tepesinde düzenlenip açılmış sadece bir deliği vardır. Bir ocak ve baca, kapı, pencere, hepsi bu kadar... Barınağa çatıdan girilir ve çentiklerle kertiklenip kesilmiş, yeni yetişmeye başlamış taze bir ağaç ile buradan aşağıya doğru kayarlar. Otların nadir bulunduğu, ağaçtan yoksun bir yerde kar-dan ve balının kaburga kemiklerinden derlenip toparlanıp bir araya getirilmiş buzdan kışlık ev inşa edilir. Girişi oldukça dar, üstü kapalı yeraltı geçididir. İçindeki hava içinin ve dışarısının havasına aracılık eder nite-likte bir sıcaklığa sahiptir. Bir ayı postu kapı perdesi olur. Kirli gazlar -en azından kısmen de olsa- parlaklığı gitmiş donuk camın saydamlığı ve parlaklığına sahip, sağlam bir şekilde dikilip yerleştirilmiş, yağlanmış, temizlenmiş fokun bağırsaklarının altında siper gibi bulunan bir açıklıktan sızıp kaybolup gider. İç mekânın, kıyı ve kenarlarının üzerinde, dar ve alçak bank ve sıralar yatak olarak kullanılırlar. Mobilya olarak; bir ya da iki

¹⁶⁶ GeorgHeinrichvonLangsdorff,1774-1852, Alman fizikçi, natüralist, diplomat, kâşif ve Friedrich Wilhelm Heinrich Freiherrvon Kittlitz, 1799-1874, Alman ornitolog (kuşbilimci), natüralist kâşif, ressam.

lamba, iki ya da üç tane küçük kazan, temizliklerini köpeklerin diline borçlu olan birkaç tabak... Bu kulübeler, içinde oturanların birbirlerini sıkıştırmaları, sıkış tepiş birbirlerinin üzerine binmeleri durumunda çok sıcak olur. İç mekânın yedi metreden on metreye kadar genişliği, otuz metreye hatta bazen yüz metreye kadar varan uzunluğu vardır. Hatta böylece, yüz kişiyi yani bir kabileyi dahi barındırabilir. Birçok farklı isim altında 8, özellikle en fazla *kachim* (kaşim),¹⁶⁷ *oulaas* (ulas), *iourte* (iurte) adlarıyla bilinen, birçok insanın toplu halde bulunduğu büyük Eskimo evi adı altında tanınan bu geniş yeraltı yuvaları, Hiperboreanların çoğunun iyi bildiği ve kullandığı, o yöre ve taraflarda az bulunan ortak evlerdir (her iki Amerika’da, Malezya’da, Hindistan’da ve *İndo-Chine* (ÇinHindi’nde). İlkel ve ortak toplum saraylarına benzetiyoruz onları; az ya da çok arı kovanlarına, arı kuşlarının yuvalarına, kunduz yuvalarına, karınca yuvalarına, termit yuvalarına ve “kuş cumhuriyetlerine” de benzetiyoruz. İnsan yaşam alanları, hayvan kolonilerini andırır. Onlar da dişi ve erkek kargaların aynı ağaçların üzerinde tünemeleri, yarasaların bir mağaranın içinde toplu olarak asılıp durmaları, fare ailelerinin birlikte toprağın altında yaşamaları gibi ilkel kuşak alanlarının her yerinde görülürler.

Etnolojide, yol rotasının dönemeç ve dolambaçlarında ortaya konulan en büyük meselede: “Birey toplumdan önce mi gelir, yoksa toplum mu bireyden önce gelir?” sorusuna cevap eskiler için çok kolay görünüyordu. Çabucak ve kolay şekilde ders niteliğinde şu genel geçer bilgi tekrarlanırdı: İlk olarak birey dişi ve erkek olarak bölündü ve ilk çift mükemmel, güçlü, zeki, güçlü ve yakışıklıydı. Böylece ilk aile doğdu ve kabileler halinde

¹⁶⁷ Kaggssse, kagge, karrigi, kachim, kogim de denilen mutfak ya da küçük ev, *oulaas* (ulas), *iourte* (iurte), *cassine* (kasin), iglu (Eskimo evi).

gelişip yayıldı, sonra insan kalabalıkları ve uluslar haline dönüştü. Doktrin bariz ve belirgin bir sadeliğiyle kendini kabul ettirdi. İyi niyetle esinlenmiş ve düşünülmüş görünüyordu. Ama jeoloji ve paleontoloji bu işe el atıp yardımcı olduğunda fark edildi ki peri masalları arasında kalmaktı bu. Issız bir çöl gibi olan adasının kıyısına tutunan bir Robinson tarzında, dünyanın ortasında sükunet edip ortaya çıkan bir insan teorisini arka plana atıp uzaklaştırmanın gerekli olduğu fark edildi. Birbirlerine benzerler dışında, karınca yuvasının dışında bağımsız bir şekilde yaşayan bir karıncanın sadece ve yine karınca olduğu, artık arı kovani olmadığına bir arının arı olarak kalması gibi insan da insandır. Issız bir yerde tek başına kalan bir insanın başına gelen şey, durum, insan severlerimiz tarafından icat edilmiş olan bol hücreli hapisanelerde görülüyor. Öyleyse, tersi icat edilinceye kadar, farz ediyoruz ki, atalarımız, dedelerimiz toplu yaşamla hayata başladılar. Bizim gibi ve bizden daha fazla ortamlarına ve toplu yaşamlarına bağlıydılar. Bireyin toplumun babası olduğu fikrine karşılık biz farz ediyoruz ki toplum bireyin annesi olmuştur. Bize öyle görünüyor ki ortak ikamet yeri kolektif toplu yaşamın yaşam destek malzemesi, dayanağı ve ilk uygarlıkların en büyük aracı olmuştur. Ortak yaşam mekânları onların ortak konutlarıydı. Kadınlar çocuklarıyla birlikte ortaklı. Erkekler aynı avı avlardı ve kurtlar gibi birlikte avı parçalayıp, kemirip yerlerdi. Herkes birlikte hissediyor, düşünüyor ve planlı bir düzen ve uyum içinde davranıp birlikte hareket ediyorlardı. Her şey bizi, aslında ortaklığın, birlikte ortak yaşamın en yüksek bir dereceye sahip olduğu düşüncesine inanmaya götürüyor.

Burada birbiriyle ilgili olarak birbirlerine tekrar bağlanan önemli bir gözlemi anmadan konuyu terk etmiyoruz ve pes etmiyoruz: Hiperboreanlarımızda, zencilerin

çoğu ve Tatarlar gibi birçok ilkelin yapısına benzer şekilde barınakların inşasında -temellerinden en üst tepesine, çatısına kadar- tüm işleri gören, didinen, çabalayan kadınlardır. Kocalar sadece, el ayak, getir götür işlerinde ve malzemeleri taşımak için müdahale ederler. Sıklıkla bu olayın gerçekliğine dikkat çekilmiştir. Ortaya konulan aslında bu gevşekliğin, uyuşukluğun, tembelliğin, en zayıf ve en güçsüz eşlerin üzerine en ağır işleri yükleyen eğitilmemiş erkekleri işaret etmesidir. Biz bu bağlamda ilk mimarın kadın olduğu hipotezinden yana bir uslamlama gerçekleştirmeyi tercih ediyoruz. Kadına gelince, onun hakkında şöyle düşünüyoruz: Onlar içimizdeki insanları dünyaya getiren, bizdeki erkekleri yaratan, meydana getiren her şeyin borçlu ve minnettar olduğu bir türdür. Çocuklardan ve eşyalardan, pılı pırtıdan sorumlu olan kadın, küçük ailesini barındırmak ve korumak için devamlı ve temelli bir yer, bir konut kurup hazırlar. Kuşluca yatağı için yapılan kuş yuvası, yosun ve köpükler döşenip kaplanmış bir çukur görünebilir belki de. Öte yandan, kadın araları kat kat üst üste çapraz şekilde dizilmiş geniş yapraklı bir direk diker. Kadın, tepelerinden bu direklerin dörtte üçünü bağlamayı tahayyül ettiğinde hutte (kulübe) inşa edilmiştir. Hutte, ilk “yurt, yuva.” -Kadın elinden bırakmadığı meşalesini bu yuvaya yerleştirdi ve hutte ışıkla doldu, hutte ısındı, sıcacık oldu, hutte aile için bir yuva, bir barınak oldu.-İnsanlığın ateşin kullanımı ile başladığını işittiğimizde bununla alakalı olarak Promete’ye insanların babası demediler mi? Oysa ateşin kaynağı ne olursa olsun, kesin ve gerçek olan şu ki kadın, hayat denilen bu kaynağın, hayat kaynağının her zaman muhafaza edicisi ve her daim koruyucusu oldu. İşte gelin görün; bir gün erkeğinin öldürdüğü dişi bir geyiğin yanında kadın yalvarıp yakaran gözlerle ona bakmakta olan geyiğin yavrusunu gördü. Ona acıdı, mer-

hamet gösterdi ve onu göğsünde, kucağında taşıdı... Yabani kadınların kaç defa aynen bu şekilde davrandıkları görülmüştür! Küçük hayvancık kadına bağlandı, alıştı, onu her yerde izledi. Böylece onu yetiştirdi ve hayvanları evcilleştirdi, çoban halkların annesi oldu. Her şey bu kadar değil, burada bitmedi; diğer taraftan koca, büyük avlarla uğraşırken, kadın küçük çocukla uğraşıyordu, yumurta, böcek, tohum ve kök topluyordu. Bu tohumlardan, huttesinin içinde yiyeceklerini, erzaklarını yapıp hazırladı; bazı kadınlar, bazı zamanlarda bu tohumları yere düşürdüler, bunu müteakiben hemen yakınında çimlenip filizlendiler ve ürün, meyve verdiler, verimli de oldular. Öte yandan açıkça fark edilir ki bu tohumları önce kadın ekti ve çiftçi halkların annesi oldu. Gerçekten de, uygarlaşmamış bütün toplumlarda kültür, kadın bir idarecinin maharetiyle oluşmaktadır. Yine de şimdilik yasa, hukuk olarak kendini kabul ettirmiş doktrine rağmen, biz, en eski ve en önemli unsurlarıyla uygarlığın yaratıcısı olarak kadını görüyoruz. Şüphesiz, ilk başlangıç adımlarında kadın, sadece insansı bir dişiydi ama bu dişi besliyordu, yetiştiriyordu ve kendinden daha zayıfları koruyordu. Oysaki o zaman erkek, korkunç canavar, sadece takip edip öldürmesini biliyordu. Gereklik olduğu üzere onay, rıza almadan boğazlıyor, öldürüyordu. Erkek, o, içgüdüleriyle hareket eden vahşi, zalim bir yırtıcıydı; kadın, o işleri gören, işlevsel biriydi.

Hayvan avlama ve balık avlama zamanlarında Aleutlar kadınlarını sık sık dışarıya gönderirlerdi. Yalnız büyük, çok önemli bir barınak olan Büyük Kaşım'ın kapısının eşliğinden atlayıp geçmeleri onlara yasaktı. Geceyi meşru, yasalara uygun birinin yanında geçirmeleri yasaklanmış değildi ama sinsice ve gizlice olması gerekirdi bu. Tören kıyafetini giymiş, tamburunu çalan, silahların ve kişilerin geçişini ayarlayan şamanın masalından bir

ya da iki saat önce dönülmüş olması gerekliydi.¹⁶⁸ Bu küçük bilgi ortak yaşam evlerinin bazı tuhaf ve kendine özgü, değişik ev işlerinin etkisi altında ailenin bireyleri arasında nasıl bölünüp dağıldığını, aynı zamanda yüksek bir uygarlığın, yani gelişmiş silahların taşıyıcısı olduğunu iddia evden yabancılar tarafından zarar, ziyan ve ihlale uğramış olduklarını yeterince anlatıyor.

Hâlâ geçinip giden, var olmaya çalışan bu yapılarda orta kısım bağımsız, müstakildir, rahattır ve herkese aittir. Her ailenin kendi hanesiyle bir bölüme düzgünce yerleşmelerini sağlayacak olan bir sicimle evin kenar tarafları aralıklı olarak bölünür. Bu çift sıralı locaları ile bir ahıra benzetilebilir. Karı kocalı her aile, bize tek bir at için yetecek gibi görünen bir alandan yararlanır, buraya yerleşir. Mobilyalarımızdan birinin yer aldığı karenin üzerinde bulunan lambanın etrafında anne, baba ve çocuklar, gençler kümelenir, üst üste yığılırlar. Her aile bir barkaya (büyük sandal) ve bir kaşim¹⁶⁹ lambasına sahiptir. Yerleşim alanları, toprağı idareli ve tutumlu bir şekilde kullanmak için, yan duvarın yüzüne kazılmış pelüşle süslenmiş bir nişin yani bir duvar girintisi şeklinde bir oyuğun içindedir. Birçok ilkelin her zaman kadavralarına verdikleri tavır ve tutum olarak aldıkları şekil, hayatiruhiyelerine göre, çene dizlerin üzerinde ya da topuklarının üstüne çömelmiş vaziyettedir ve böyle uyurlar. “Mutfak çerçöp ve kırıntılarını” ve tarihöncesi birçok kaşim enkaz ve kalıntılarını elekten geçiren Dall, barınakların, yaşayanlar ve ölümler tarafından eşzamanlı olarak birlikte ikametgâh yeri olarak kullanıldıklarına ikna oldu. Eğer, diyelim ki, barınağı işgal edenlerden biri ölecek oldu, o zaman hep alışageldiği üzere yerin altında bir delik kazılıyordu. Ölen o deliğe konuluyordu ve tekrar

¹⁶⁸ Rancroft, *Native Races of America* (Amerika Yerli Irkları).

¹⁶⁹ *Kachim*; büyük Eskimo evi.

üzeri toprakla kapatılıyordu. İki ayak boyu kille, toprakla iki dünyanın sakinleri birbirlerinden ayrılıyorlardı. Bu mümkündür.

İçecek suyu sağlamak için buzu eritmeye yönelik olarak kullanılan lambaların alevciğinden başka ateş izi yoktur. Küçük bir alan üzerinde sıkış tepiş bütün bu canlı vücutların ısısı -iki yüz-üç yüze kadar kişinin ikamet edebileceği söylenebilen, çit ve duvarla çevrilmiş hayvan barınakları gibidir- içerinin sıcaklığını bir derece daha yukarı yükseltmek için yeterlidir. Öyle ki burada kadın, erkek, kız ve erkek çocuklar, herkes kıyafetlerini üstlerinde çıkarıp atarlar.

Edep ve utanmanın olmaması yanında, hiç kötülük düşünmeden -Japon erkekleri ve Japon kadınları gibi- birlikte banyo yapan; aynı, ortak evin içinde, hemen hemen neredeyse sürekli, bir çıplaklığa alışmış olan bu Hi-perboreanların çoğunun hâlâ bu cennetliklere özgü sâflığı ve masumluluğu kadar hiçbir şey, üç bin yıl ya da yaklaşık olarak ona yakın bir uygarlığın eskileri olan biz, diğer medenileri daha fazla şaşırtamaz. Herkesin içinde ihtiyaçlarını gidermekten rahatsız oldukları doğal ihtiyaçları ya da fizyolojik işlevleri yoktur. – “Bir alışkanlık, bir töre herkes tarafından yapıldığı, evrensel olduğu zaman hiçbir ayıbı ve uygunsuzluğu kalmaz”, gezginlerimizden birinin bize felsefi olarak dikkate değer ifadesi bu şekildedir (Dall). Bilginize şunu da ekleyin. Meraklı bir kişilik olan Aleut, bazen bizi şaşırtan ve hatta bizi hemen hemen şaşkınlıktan dehşete düşüren bir çekingenlik, sıkılganlık, az konuşup susma şeklinde bir tavırla kendini gösterir. Bir münasebetle, bir yabancının önünde, karısına ne söz yöneltmeye ne de ondan en küçük bir yardım talep etmeye cesaret edemez.

Genel olarak kirli ve pasaklı olsalar da, bu insanlar, diğer İnoitler ve İndiyanların çoğu gibi buhar banyosu tutkusuna sahiptiler ve onlar için yuvaları olan kaşim her

daim hazır bir tesistir ve kuruluma sahipti. Deri tabaklama işlemleri için büyük bir değer, özen ve ihtimamla topladıkları idrarla vücutlarını ovalayıp temizlerler; yağ ve terle bu birbirine karışırken, vücudun iyice ıslanıp emmiş olduğu alkali yani amonyak sabun görevi görerek deriyi temizler. Bu ekşimiş likör gibi keskin koku onlara hoş gelebilir ama bu koku yabancıları boğazından yakaladığında tıkanıp boğuluyormuş, nefesleri kesiliyormuşçasına ürküp geri çekilmelerine ve orada olmaktan büyük ıstırap duymalarına neden olur.¹⁷⁰

-İğrenç!

-İğrenç, korkunç! Evet, onların masalarında sabun ve sabun kalıpları olduğu için... ama böyle bir temizleyici deterjana sahip olmayanlar ne yapsın? Elbette buna sahip olan kadın ve erkekler belki de bilmiyorlar; tombul kollarını, beyaz ellerini örtüp, korumak için yapılmış, çok kaliteli, çok şık ve çok lüks eşyaların, hatta eldivenlerin, adı geçen malum koyu sarı sıvı toplanıp ve yaygın olarak yumurta sarısı ile karıştırılarak buna emdirildiğini bilmiyorlar. Bunun derilere elastikiyet ve esneklik kazandırmak için kaçınılmaz bir hazırlık olduğu görülüyor. Uzun zaman bu kendine has özellikteki madde, Hollanda derilerinin kabuklarına, portakal tonundaki güzel renkleri kazandırdı ve ayrıca Virjinya tütününün içine nüfuz edip işleyen keskin bir çeşit aromadır bu.¹⁷¹ Günümüzde hâlâ, birçok uygarlaşmış ülkede, hatta Paris'te bile birçok birey, köpük gliserine ve acı badem sütüne alışık olmayanlar, diğer hiçbir maddenin temizleyemediğinden çok daha iyi temizleyen ve hatta sağlığı koruyup iyi

¹⁷⁰ Lavrenty Alekseyevich Zagoskin, 1808-1890, subay, Alaska kâşifi.

¹⁷¹ Conrad Malte-Brun, 1775-1826, Dano-Fransız Coğrafyacı ve gazeteci, *Annales XIV* (Tarihsel Olaylar, XIV), *Description de la Guyane* (Guyana'nın tasviri).

halde tutan, bakım sağlayan aleut losyonundan yana önyargılarını korurlar. Tuvalet suyuna, bazı zehirlenme ve irinli göz yangısı vakalarını bağlayan doktorlar tarafından kabul edilmeyip reddedilen bir iddiadır bu. Âdetler, töreler, evrensel, herkesçe kabul edilip onaylananlardır. – “Üre ile yani idrar ile dişleri temizlemek, İspanyol modası, geleneğidir,” der Erasmus (*De civildate morum puerilium* (Çocuğun davranış yeteneği)). İspanyollar bunu tarihöncesi atalarından aldıklarını söylerler:

Dişlerini yıkamak ve temizlemek için, kadın ve erkek Cantabreler (İspanya’da yaşamış tarihî bir topluluktur) depolarında yani rezervuarlarında kokuşmaya bıraktıkları üreyi kullanırlardı.¹⁷²

Kendi yaşam tarzları içinde, kendi namlarına ve kendi şahıslarına karşı özentili, itinalı ve temiz olan Celtiberler, yani Keltler,¹⁷³ tüm vücutlarını, vücut sağlıklarının bakımı için çok faydalı buldukları bir araç olarak gördükleri üre ile yıkarlar, hatta dişlerini bile onunla ovalayıp fırçalarlar.¹⁷⁴

*Şimdi Celtiberiya ülkesinde bir Kelt,
Her erkek idrarı ile yıkanır, buna alışkıdır,
Bu bir gelenektir,
Sabahları dişlerini bununla ovar,
Böylece dişler daha parlak, temiz olur.*¹⁷⁵

¹⁷² Strabon, III, IV, 16.

¹⁷³ Orta Avrupa’dan Britanya adalarına, İspanya’ya ve Galya’ya yerleşmiş kabileler, Hint-Avrupa kavimlerindenidirler.

¹⁷⁴ Diadore, V, 33.

¹⁷⁵ Catulle, Epigram, 39.

Her zaman aynı şekilde yapılageldiğinden dolayı, Doğu Afrika'nın *Ougogo'lar* (Ugogolarına) ve *Ouha-bite*'lere (Vahabilerine) kimse şaşırmayacak.¹⁷⁶ Ama onların kendi tercihleri var. Araplar ve *Bédouins* (Bedeviler) devenin idrarını araştırıyorlar.¹⁷⁷ *Momba* (Zambiya'da bir krallık) kabilelerinden Banianeleri, ineğin idrarı ile yüzlerini yıkarlar. Dedikleri kadarıyla bunu yapmaları ineğin anneleri olması nedeniyleymiş (Krapf). Sileziyenler¹⁷⁸ tarafından çillere karşı bu son madde kullanılırdı.¹⁷⁹ *Chewsouresdu Caucase* (Kafkas Şevsur-ları),¹⁸⁰ sağlığın bakım ve korunması, saçın gücünü ve kuvvetini artırıp geliştirmek için, güzelleşmek için idrarı mükemmel bulurlar. Bu amaçla, dışkı ve gübreyi ahır damlarından dikkat ve özenle toplarlar ama hayati ısının hâlâ içine işlemiş olduğu sıvı en enerjiği olarak kabul edilir. Sağımıcılar hayvanı hafifçe okşarlar, hafifçe vururlar ve onun için hava üfleyip ılık çalarlar, malum organını gıcıklayıp okşarlar ve belli bir süre sonra akışı sağlayıp, akıp taşan sıvıyı almak için hayvanın kafasını ileriye alırlar; çalışkan anne hem beslenen başı hem de kendi organını suya boğar, sıvıyla doldurur (Radde).

Vücudu temizlemeye başlamaları işte bu şekilde oluyordu, temizliğe de böyle başladılar.

®

Aleut sanayisi tam ve doğru olarak rengeyiği çağının sahip olduğu, rengeyiği çağını oluşturan sanayiye temsil eder.

¹⁷⁶ Krapf, *Reise in Ost Afrika* (Doğu Afrika'ya Seyahat).

¹⁷⁷ Maltaan, *Wallfahrtnach Mekka* (Mekkeye Hac).

¹⁷⁸ Polonya'da yaşayan bir halk, Silezien dili bir Polonya lehçesidir, Çek Cumhuriyeti ve Almanya'da da kullanılır. Polonya, Çek ve Almanya arasında bir bölge ve buranın halkıdır.

¹⁷⁹ Bodin, *Europa* (Avrupa).

¹⁸⁰ Kafkasya'da Gürcistan dağlarında yaşayan bir halk topluluğu.

İşinin uzmanı olarak tanınmış M. Cartailhac¹⁸¹ bu şekilde açıklamada bulunur.

Gerçekten de bu Aleut endüstrisi ilkeldi. Yapıştırıcıya ihtiyacı olan burnunun üzerine bir yumruk çakardı, bilirdi ki kan yapışkan ve yapıştırıcı bir maddedir. Bugün, insanlar çok daha iyi bir şekilde donanımlılar ve bunu daha iyi elde edebiliyorlar. İkametgâh araç gereçleri, mobilyalar, kıyafetler ve din kavramı çok çabuk bir şekilde, galip ve muzaffer olanlar olarak zorla vergiler koyup taleplerde bulunan Rus tüccarların getirmiş olduğu modellerden esinlenerek yapılmıştı. Amerikan menşeli malların, yakın zamanda, Petersburg ve Moskova'nın göndermiş olduğu malların yerini almaları çok da uzun zaman almadı. Yatak, çarşaf, tekstil kumaşları, hatta kadın iç çamaşırları gardıropları istila edip doldurdu ama ülkenin postlarının, kürk giysilerinin tam olarak bütünüyle yerini alamayacaklardır. Kadınların onlara çok yakışan bir elbiseyi tamamen terk etmemek için haklı sebepleri var; kadınlar püsküllerle, fırırlarla, inciklerle, boncuklarla, süslerle güzelleşirler. Erkekler de üzerinde suyun kayarak aktığı, deniz kuşlarının tüylerinden yapılmış kıyafetlere sadık kaldılar. Balık derisinden ayakkabılar, ayakkabı bağcıkları kullanırlar. Bu ayakkabı ateşe yaklaşmamalıdır, aksi takdirde, yaklaşır yaklaşmaz yumuşayıp, büzüşüp, çok kısa bir zaman içinde kullanılmaz hale gelirler. Bataklık saz ve otları ile dikilip örülmüş çoraplar giyerler. Mersin balıklarının derisinden, kabuğundan çok hoş, uygun ve kullanışlı mantolar işleyip imal ederler. Erkekler kurt kuyruğu ve burnunu kullanıp gönüllü olarak kılık değiştirirler.¹⁸² Daha önce-

¹⁸¹ Emile Cartailhac, 1845-1921, Fransız tarihöncesi uzmanı, antropolog, arkeolog.

¹⁸² Lavrenty Alekseyevich Zagoskin, 1808-1890, Rus deniz subayı, Alaska kâşifi.

sinde Aleutlar, dövmelemlerle ve süslü, gösterişli kıyafetlerle aşklarını, sevgilerini gösterip fark ettirmek isterlerdi ama maruz kaldıkları çok şiddetli ve gaddar, korkunç zulüm ve zalimlikler onlardaki bu gösteriş olgusunu köreltti, kaybettirdi (Langsdorf). Bazen suratlarını boyalarla ve kömürle boyayıp sıvasalar da bu yüzü güzelleştirmekten daha ziyade, buharlaşıp giderken bu derinin tahriş olmasına neden olan ve deriyi kızartıp, çatlatıp yarılmasına neden olan denizin tuzlu suyundan yayılan tuza karşı deriyi korumak içindir. Eskimolu kadınların çoğu, her zaman alınlarına, yanaklarına ve çenelerine dövme yaparlar. Evli kadınlar bununla ayrıcalık ve imtiyaz iddiasında bulunurlar ve kadınlar Hall'e "yüksek rütbe ve üstünlük işareti" olarak yaptıklarını anlatırlar. Eskiden Aleutlar derilerinin üzerine balık ve kuş figürleri kazırlardı;¹⁸³ "zengin ve seçkin ailelerin kızları" vurulup öldürülen hayvanların ya da öldürülen düşmanların sayısını sembolik olarak açıklayıp vurgulayan çeşitli işaretler ve resimler aracılığıyla atalarının kahramanlık ve savaş başarılarını hatırlatıp göstermek için büyük bir çaba gösterirler, buna çok önem verirlerdi (Veniaminof). Saçlarını bir çakmaktaşı yardımıyla keserlerdi. Kadınlar alın kısımlarını kırparlardı. Erkekler bir tutam saçla büyük bir ihtimam ve özen göstererek onu kollarlardı. Bu erkekler, onlar için kahramanlık ve başarı göstergesi anlamına gelen kırmızı yün veya tüyleri ya da ince çakıl taşlarını, küçük deniz kabuklarını yerleştirmek için kullaklarını ve altdudaklarını delerlerdi. Yine aynı şekilde tüylü bir hortum ya da boruya benzer bir nesne ya da kaba, alelade, iri, kısa bir kemiği içine koymak için burun deliklerini oldukça genişletirlerdi. Oysa hiç de güzellik eğilimine, güzellik kavramına, çekiciliğe aldırmaz, bihaber, duyarsız değillerdir. Saygın kadınlar bu süslerden renkli taşları, kehribar tespihleri ayaklarında,

¹⁸³ Malte-Brun, *Annales des Voyages* (Seyahat Yıllığı), XIV.

ellerinde ve ayrıca boyunlarında taşırldı. -Avrupalı kadınlar ise bunları beğendiklerini, aktif bir şekilde uygulayıp gösteriyorlar.- Fakat zavallılar, çeneleri boyunca tükürüklerinin akmasına neden olan, sürekli ve sabit olarak ağızlarının açık olmasına neden olan, tahtadan ya da sedeften küçük bir silindir ya da bir labreti (dudak takısı) dudaklarının içine takarlardı. Ayrıca deniliyor ki Aleutlar, Thlinketler ve diğer çeşitli İnoitler, labret taşıma konusunda tek ve yalnız değillerdi, hatta değiller, öyle ki Botocoudlar ve çok sayıda Afrikalı insan, şekillerini ve biçimlerini bozup berbat eden bu incik boncuk ve süslerin taraftarıdır! Dedikleri kadarıyla bu gudubet, iğrenç, kullanışsız, rahatsız edici ve kesinlikle saçma olan uzantıyı ve eklemeyi erkekler tamamen çekici ve sevimli buluyorlar! Böyle şeyler var; o halde Leibnitz gibi konuşmak gerekirse, kadının yeterince sebebi var.

Güneşin dalgaların ve karın üzerindeki yansıması, insanın gözünü alır, gözleri kamaştırır, hatta körleştirir. Olağanüstü bir tarzda, cesur Daumier'nin akademisyenlere ve enstitünün diğer üyelerine dağıttığı türden geniş siperli, deriden ya da odundan bir kaskla ve kocaman gözlükler aracılığıyla gözler korunur. Yerliler, uzun su hattı filigranlarıyla yumuşamış, gevşemiş olarak Çin ve Japon sularından onlara gelen odunlarla eşya imal ederler: Ona istenilen kıvrımı verdikten sonra kuruturlar. Bu kaskların oldukça değişik renkleri ve birçok farklı biçimi vardır. Sıklıkla, beyaz ve açık mavi ya da daha çok aşı boyası, toprak rengi ve kırmızı gibi renklerle alacalı bulacalı, renk renk boyanırlar. Fildişinden yontu ve heykeller de bir miğferle süslenip püslenir. Miğfer, arkasından bir sorguçla, bir tüyle donatılır. Ön tarafından burnunun ucu, işin erbabını hoşnut eden naif, doğal bir doğruluk ve bağlılıkla yapıp üretilen denizayları ve foklardan

alınmış sakalla, bıyıkla ve ayı tüyleriyle donatılır.¹⁸⁴Cook, önceden bu eserlerin inceliği ve zevkini fark etmişti. Ziyaretçilerin çoğu da aynı şahadette bulunurlar ve desenlerin resmediliş tarzını överler ve çok iyi bulurlar. Bir melez olan Krioukof asıllarıyla çarpıcı benzerlikte portreleri tutkal boyayla özen ve dikkatle yapardı ve Chamisso ise yerlilerin yapmış olduğu resimlerin üzerindeki yunusbalıklarının ve balinaların dokuz türünü işaret edip gösterirdi. Taklit etmenin en yüksek derecesiyle donatılmış, yetenekli yerliler hemen hemen tüm el sanat ve becerilerini, sadece bakıp seyrederek, Ruslardan öğrendiler. Ayrıca bunlar tutkulu, heyecanlı satranç oyuncularındır. Oyun oynayarak okuma ve yazı yazma ustası olurlar. Çocuklar, matematik temel bilgilerini anlayıp kavramakta yetenekli ve becerikli görünürler, Veniaminof'u mükemmelliğiyle büyüleyen şey ise onların Hristiyanlık dininin dogmalarını anlıyor görünmeleridir.

Bahsi geçen masklar, özel bir besin ve temizliğe tabi olan ve ikametgâhlarına, yakın mesafede bir yere kapatılan, eleştirel bir dönemde olan evlenme çağındaki kızları gülünç kılığa sokar. *Koloche'lar* (Koloşlar) bu ihtiyat ve tedbirlerde ileri giderler, abartırlar, kendilerinden de bir şeyler katarlar. Onları sorgun ağacından yapılmış kafeslere kapatırlar, hapsederler. Gülünç biçimli tuhaf külahlar, onların görmesini ve görülmelerini engeller. Bu zavallıların bir bakışının, tek bir bakışının dahi günün ışığını kirleteceğinden, lekeleyeceğinden ve bu kızların etrafındaki her şeye, herkese kötü şans vereceğinden korkulur. Onları vampirler gibi düşünürler, vampire benzetirler.

@

¹⁸⁴ Sauer, VonKittlitz.

Bu halk evlilik seviyesine yükselebilmeyi başarı olarak kabul eder. Yani, öyle de! Ama ne evlilik!

Aleut ülkesinde birbirlerine en yakın akrabalar; erkek kardeş kız kardeşiyle, baba kızıyla evlilik yapar.

Langsdorf'un yakınlık kurduğu bir Aleut şu cevabı verir: "Neden olmasın? Susamurları da aynı böyle yapıyor!"

Kadın düşkünü ya da âşık genç adama, bir hediyeyle -ıvır zıvır şeyler-, arkasından gelmesi için bir işaret yapan kadın müstakbel ailesinin evinde kendini tanıtır. Böylece evlilik akdi tamamlanıp bitmiştir. Birçok ilçe ve kazada -özellikle *Ounamartch* (Unamarç) adasında- kadınlar günlük geçer para ölçüsü olarak kullanılırlar ve alışverişler onlarla düzenlenir, gerçekleştirilir.

Pek çok mavi tilki kürkü ve samur kürk teslim ettik, bu çok, çok fazla kadın eder.

İyi anlaşıldığı üzere bu para klasik bir anlaşmadan fazla bir şey değildir. Yani, alışveriş yapmak ve eksiklikleri, farkları ödemek için arkada bir dişi sürüsüne sahip olmaya gerek yoktur.

Bir sözleşmeyi hazırlamak için bir kelime yeter. Anneyi izleyen ya da anne ve dayıları tarafından kabul edilen çocukların boşanmalarını ilan etmek için bir kelime yeter. Evlilik kurumu bu insanlara üzüntü ve sıkıntı vermek için icat edilmedi. Çiftler arasında kıskançlık hiç olmaz, olsa da az olur. Yarı uygar ve çok sayıda yabarıda olduğu gibi pek sevimli, alımlı, güzel kızının ya da evlilik yatağının konukseverliğini ziyaretçiye sunmayacak olan kişi, kaba, görgüsüz biri olarak görülürdü. Görgü kurallarını uygulayıp izlerken, evli erkekler evli kadınlarla birlikte eşlerini birbirleriyle trampa eder değiştirirler, birbirlerine ödünç verip alırlar, birbirlerine ucuza kiralarlar. Rus yönetim ve idaresinin, memurlarına on iki ay içinde sadece sekiz bardak rom verdiği zamanlarda,

bir adam tanrısal, kutsal likörün birkaç damlası için karısını seve seve onlara teslim etmek zorunda kalıyordu.

Ailenin şefi, tercih edilen kadın eşe “Ana” ismini verirdi, o da kocasına “Baba” ismini verirdi, sadece onlara değil, ailedeki büyük oğlana da bu isim verilirdi. Ayrıca ailenin en büyük kızına da “Ana” ismi verilirdi (Veniaminov). Bilgi... çok uzaklara götürebilecek derin düşünceler telkin eder... Ama kırılğan bir yüzey üzerinde ağır bir üstyapı kurmamalıyız.

Tekeşli evlilik kural haline gelmiştir ama olağan, alışılmış, sık sık olan istisnai, olağanüstü durumlarda değişiklikler meydana gelir: Erkekler denizin tehlikeleri nedeniyle çok çabuk ölürlər. Dul kadınlar, yetimler ciddi endişe içinde kalırlar. O zaman hayat zor ve sert geçer. Dolu barkasıyla geri dönen balıkçı, babalarını kaybeden kızlara göz kulak olma ve süt veren dul kadınlara acıma duygusu içindedir ve onlara sahip çıkmak onun sorumluluğundadır. Evlendirilip yerleştirilecek karı kocalar, birçok çift için bölünmüş ayrılmış hutteler olacaktır. Böylece çok kocalılık, çok karılılık ile birbirleriyle anlaşır, uzlaşırlar. Fakat buradaki çok karılılık bir zevk peşinden koşmaktan daha çok ahlaki bir sorumluluktur ve günden güne bu sorumluluğu taşımak için karakter ve kabul etmek için yüreğin ve cesaretin gerekli olduğu birçok yükümlülük gerektirir.

Hem zaten bu Hiperboreanlar, bir Aleut kadını tek bir kocanın onu memnun edemeyeceğini ifade ettiğinde hiçbir şekilde şaşkınlık göstermezler, bunda hoş olmayan bir şey görmezler. Eskiden, iyi bir evliliği olan Florentien, evlenme sözleşmesi hükmü uyarınca, istediği zaman, hoşuna gittiğinde, asaleten bir sevgili alma hakkının tanınmasıyla ilgileniyordu. Aynı şekilde, kendilerinden faydalanan Aleut kızları, gençlikleri ve çapkınlıkları esnasında geniş ve rahat bir şekilde kullandıkları özgürlüklerine ek olarak evlenme törenlerinde ayrıca bir

kavalyeye sahip olma imkânını kendi ellerinde tutarlar. “Subay”ları (Bancroft’da, Veniaminof) resmî terim olarak onların tüm hak ve sorumluluklarını, aktif ve pasif kullanım hakları dahilinde onlara yardımcı olur, çocukların beslenmesinde ve ailenin, evin bakımında katkı sağlar görünür. Kısmeti bol kadınlar çok şanslı görünürler ve ayrıcalıklı, seçkin bir saygıya elde etmenin tadını çıkarırlar. Kocanın yokluğu sırasında yardımcı erkeğin varlığı zorunludur; dönüşünde genç adamı korur, arka çıkar, destekler. Genç delikanlının abisine borçlu olduğu saygıyı ona göstermesini bekler... Genç delikanlı ve abisi; bu böyle olur. Gerçekten, Thlinketlerde, Koloşlarda, Aleutlarımızla akraba olan, kadına eşlik edip hizmet eden erkek kavalye, bir erkek kardeş ya da en azından işveren patronun bir aile yakını olmak zorundadır (Erman). Konyaga erkeği, zina etme durumunda, İngiliz tarzında, kocaya tazminat ödemek zorundadır. Patron, kocanın ailesindense, kendisiyle evlilik birliğinin bundan böyle yasal, meşru ve töreye uygun olacağı kocanın karısının ailesine ve onların emir ve isteklerine bağlı olması gerekecektir. Yukarıda adı geçen Thlinket ölmeye yakın, dul karısıyla evli olan kavalyesini ve yeni takım kaptanını, üçüncü erkek kardeşinin aracılığını, yardım ve hizmetlerini, ufak tefek görevlerini görmesini ona vasiyet eder, ister, diler (Veniaminof).

Sizce bu neye benziyor? Burada kavalye açıklaması nedir ve anahtarı nedir? Bu acayip kurulumu tutarlı bulmuyoruz ve bu ahlaksızlığın yeniden ispatlandığını açıklıyor. Peki, ama bu iyi bir şekilde açıklanmadı mı? Her şey yeterince açık olmadı mı? Kavalye burada “Kocanın eşiyle bir evlilik” yapmıştır. Görevi çok kocalılıkla ilgili olarak “erkek kardeşlilik”tir. İlk çağlardan kalma işlerin kalıntılarından biridir. Bunların izlerine diğer Eskimoların yapısında da karşılaşıyoruz. Büyük uluslararası ileti-

şim yollarının dışında kalan diğer birçok kanton bölgesinde, Ladak'ta, Tibet'te, Malabar'da devam eden yaşam ve oralarda yaşayanlar üzerine incelemeler yapıyoruz.

Evlilik ile ilgili bu koşullarda, savaş ve kavga çok sık olmazdı elbette. Bununla birlikte zor doğumlar, kural-lara fazla aykırı, çarpık, usulsüz davranış ve tutum güt-menin bir cezası gibi görülür. Aleut kocaları oldukça saf ve bön olmakla birlikte, denildiği kadarıyla, uygun olmayan arzuları korkutup kaçırmak için kadınlarını doğal olandan çok daha pis ve çok daha çirkin hale getiren komşuları *Korjak*'lardan (Koryaklardan) daha kötü bir zevke ve beğeniye sahip değiller (*Kraschenikof* (Kraşenikof)). Çok pahalıya satın alınmış bir meziyet, iğrenme pahasına elde edilmiş bir erdemden ne olacak, böyle erdem mi olur?

Dul erkekler ve dul kadınlar kırk gün boyunca karanlıkta eve kapanıp hiç çıkmazlar. Yas boyunca dul kadın pis, erdemsiz ve rezil addedilir ve özel bir odaya kapatılır. Orada besinler küçük parçalar haline getirilmiş olarak ona yedirilir çünkü çıplak ellerle hiçbir şeye dokunmamalıdır (Veniaminof). Hiç kuşku yok ki, onun aracılığı ile ölümün yaşayanlar üzerine çöküp, ele geçirmesinden ödleri kopmaktadır. Çok karıllık, kocasıyla uzun zaman yaşamış olan karıların her birine, özellikle ölmeye yakın olanın en yakını olana, ağır ve ciddi bir yas bırakır.

Bu kadarıyla yetinmeyi tercih ediyoruz ama mutlak gerçeğe duyulan endişe bizi bu ilkelerin kötülüğe dair cahilliği, alçaltıcılık bilmezliği, yüz kızartıcılık bilmezliği töre dışılığa ve ahlaksızlığa kadar götürdüklerini eklemek gerekiyor. Gerçekten ölçüyü kaçıran aşırı saflıkları, kötülük ve kötülük eğilimi ile karışıp ayırt edilmez oluyor. Değerlendirip göz önünde bulundurunuz ki görevli ve sorumlu şahitler, her ne kadar onların aleyhlerinde olsalar da her koşul ve duruma ek olarak hoşlanma

duygusunu pazarlık konusu yapmamaları ve tereddüt etmemeleri nedeniyle onlara olumlu bakmaktadırlar. Şekil olarak güzel ve hoş erkek çocuk durum, cesaret ve davranış bakımından nazik ve çekici gözükmez mi? Annesi, onun yaşındaki arkadaşlarıyla artık görüşüp, düşüp kalkmasına izin vermez, onu giydirir ve onu kız gibi yetiştirir. Her yabancı onun cinsiyeti hakkında yanılacaktır. Daha sonra on beş yaşlarında birkaç zengin kişiye oldukça yüksek bir tutara satılacaktır. Bu türün yeniyetmeleri ve “şupan”ları, ardından koşan Konyagalar (Ross) tarafından çok tercih edilir. Buna karşılık, bu durumlarla, orada burada, Eskimo insanlarında ve Eskimo bölgelerinde ve özellikle Youkan’da evlenmeyi ve anne olmayı reddeden kızların olduğu yerlerde karşılaşılır. Kızlar, doğrusunu söylemek gerekirse, cinsiyet değiştirerek erkekler gibi yaşarlar, erkeksi kıyafetlere ve tarzlara bürünürler. Geyik peşinde koştururlar, hayvan avcılığında hiçbir tehlikeden kaçınmazlar, balık avcılığında hiçbir yorgunluk göstermezler.

Güzel genç erkekler meselesine gelince: Tazelikleri geçmişte kalmıştır. Kendilerini din adamlığına, papazlığa ve rahipliğe adanlar ve tarikatların içine girerler. Böylece istediklerini meslektaşlarından çok daha ucuza elde ederler. Zaman içinde, fahişe ve orospu arasında, sunakların gözdesi ve hizmetçisi arasında işaret edilen bir ilgi ve ilişki oluşmuştur. Kutsal ayinlerde yeni başlamış olanları beklerken, anlaşılması güç, gizemli ve sırlarla dolu, bu konuda görevlendirilmiş rahipler ve derin iman gücünün şefleri onlara sıra geldiğinde düşünüp keşfetmeyi, anlamayı bekleyinceye kadar, tanrıların yani papazların istek, arzu ve zevklerine kendilerini adayan bu güzel, çok yakışıklı Adonis’in¹⁸⁵ iyi yürekli, nazik,

¹⁸⁵Yunan mitolojisinde Afrodit’in âşık olduğu ölümlü.

çekici *Eliacin* (Elyasin)'in,¹⁸⁶ *Combabelerin* (Kombabe), *Attyler*'in (Atiler),¹⁸⁷ yumuşak yataklar üzerinde oturup kaldıkları, kokulu gelin süsleme odalarının, çiçekli kiliselerin, Kadim Doğu'nun tapınaklarındaki geniş, kocaman ve görkemli kutsi tapınağın yanında yer aldıkları görülür. Hieorofant yani gizemlerle dolu rahip itaat eden, onun için dans eden kutsal kişi ve dansörlerin kendisine hizmet etmesine bayılır. Hetairizm¹⁸⁸ kutsal sunakların gölgesinde doğmuştur.

Hemen hemen tüm erkekler, der Heredot,¹⁸⁹ Mısırlı ve Yunanlı erkeklerden başka kutsal, değerli yapılarda kadınlarla, birbirleriyle karışır, birleşirler.

- “Yunanistan’dan başka? Ya Korint’e ne olupbitti?

-Mısırdan başka? Ya Bubastis, ya Naucrates! Ya Porne’nin (Athena) önemli kelimesine ve himayesine sahip olan Abidos’un¹⁹⁰ Afrodit’i.

İsrail’de, Kral Josias, Yehova tapınağında efeminelelerin¹⁹¹ ve Ashera’nın¹⁹² çadır ve tentenelerini dokuyup, örüp, diken kadınların ikamet ettiği hücre şeklindeki odaları yıkıp, harap etti, yok etti. “Yüce Tanrıça”nın “kutsal ve değerli yerleri” ve “yeşil ağaçlığın, koruluğun” içinde bulunan olağanüstü, inanılmaz taşkınlıklar herkesçe iyi bilinir. Âdet o kadar çok kökleşmişti ki, bu eskiden Bethleem mağarasında Adonis adına da gerçek-

¹⁸⁶ Fransız yazar Jean Racine’in (1639-1699) yazdığı bir piyeste geçen genç ve dindar Musevi kralı.

¹⁸⁷ Yunan mitolojisinde geçen bir halk.

¹⁸⁸ Evlilik dışı geçici veya sürekli cinsel ilişki sistemi.

¹⁸⁹ Euterpe, Yunan müziğin ilham perisi.

¹⁹⁰ Çanakkale boğazında, Nara burnu doğusunda bir kent.

¹⁹¹ Kedeşimler; Yahudi Levi rahiplerinin bulunduğu Nepali’deki Kedes şehrinde yaşayanlar, İbranicede: Kadessa, aziz fahişe anlamında; Kadeşud, kutsal genelev.

¹⁹² İbrani inancında cömertliği ile bilinen bir tanrıça; II Kral, 23,7. İsrail dininde.

leştirilirdi. Bugün Bakire Meryem adına Hıristiyan Hacılar tarafından yerine getiriliyor. Ayrıca Müslüman hacılar Mekke'nin kutsal yerlerinde aynı şekilde davranırlar.¹⁹³ "Kötülük batakhaneleri, kötü çevreler" denilen pagodalara (tapınak), belirli bir sayıdaki hovarda erkeğe kendini vermeye, onlarla düşüp kalkmaya ant içip karar veren kısır kadınlar gelirler. Diğer taraftan, bu yerin tanrıçasına dinsel saygı ve sevgilerini kanıtlı ve tanıklı göstermek için, aynı tanrısal kutsal evin kapıları önünde halkın ortasında, herkesin içinde orospuluk yaparlar, kendilerini satarlar.¹⁹⁴Yudah'ın kadın papazları, en saygın, en seçkin ailelerin kızlarını toplarlar. Sert, sıkı bir tecrübe, dayanıklılığı ölçme ve sınamalardan sonra, cinsel zevkin, şehvetin¹⁹⁵ sanatlarında bilgili, ustalaşmış olarak, onlardan kibar fahişeler meydana getirirler. Borneo'da rahip olan Le Dayak, bir isim ve kadın giysileri alır ve eşzamanlı olarak aynı anda bir kadın ve bir erkekle evlenir. Birincisi, onu korumak ve onunla herkes içinde beraber olmak için; ikincisi, eğlencesine takılmak, onunla eğlenmek içindir.¹⁹⁶

Yeniden Aleutlarımıza dönelim. Papazlık töreni levit (Yahudi rahip) ile birlikte görüşülüp, gerçekleştirilir gerçekleştirilmez, şupan, angakok'a (Eskimolarda şaman) dönüşür dönüşmez, kabile karakter ve vücut sevimliliği, çekicilik, lütuf ve inceliklerine sahip en iyi kızlarını tamamen ona emanet eder. O, kızların eğitimlerini yapar, eksikliklerini giderir, dans konusunda ve diğer hoşluk,

¹⁹³ Sepp, *Heidenthumund Christenthum* (Putperestlik ve Hıristiyanlık).

¹⁹⁴ Dubois, *Moeurs de l'Inde* (Hindistan'ın Örf Âdet ve Gelenekleri).

¹⁹⁵ Lindemann, *Geschichte der Meinungen* (Tarih Görüşleri).

¹⁹⁶ Labuan (Doğu Malezya'da bir yer) piskoposu, *Transactions of the Ethnological Society, II* (Etnolojik Toplum Çalışmaları, II).

tatlılık, süs, sanat ve meziyetlerde onları mükemmelleştirir ve nihayetinde onları aşkın tat ve zevklerine alıştıırır, öğretir. Eğer kızlar çok zeki ve akıllı olduklarını gösterirlerse, gözde şahıslar, değerli kadınlar, bilge kadınlar, kadın rahipler ve kadın peygamberler olurlar. Komünün, topluluğun kadınlarına kapalı olan Yaz Kaşimleri, kadınların önünde iki savaşıyla ve dövüşle açılır. Tanrı'nın bir adamının ticareti ve alışverişı sayesinde arınmadıklarında ve böylece temizlenmediklerinde, kadınların sağlıksız düşüp kalkıp, ilişki gerçekleştireceklerine ikna olunmuştur. Cesur insanlar! Bir de dinden imandan yoksun oldukları ileri sürülmüştü!

@

Çok fazla olmasa da diğer halklar ve insanlar kadar dindar olan İnoitler, kayaların, gemilerin, buzların, küçük tepelerin ve deniz buzullarının ruhlarına saygı duyarlar.¹⁹⁷ Bilinmeyen ya da tehlikeli buldukları her şeye saygı gösterirler. Şaman dinleri ya da büyü teorileri öz olarak Asya'nın ve Kuzey Amerika'nın halkları tarafından icra edilip söylenen doktrine benzerdir. Pouliklerin, Angakutların (büyücü) ve Josskidlerin oluşumları, yapıları ve kurumları bu uçsuz bucaksız topraklar üzerinde dağılıp yayılmış kabilelerin ahlak bağı ve ilişkisini onlara eşlik eden doktrinler ve geleneklerle birlikte şaşırtıcı, beklenmedik bir sertlik ve kesinlikle zaman içinde geliştirdi. Herkes, bir hükümet makamı gibi değerli olan papazlığa yetenekli değildir, herkes bunu beceremez. Bir Angakok olmak için, azimli olmak ve yüreктen bir kabiliyete sahip olmak, gönülden duyulan bir tanrı çağrısına, üstelik herkeste olmayan bir karakter ve mizaca sahip olmak gerekmektedir. Görevli rahipler öğrencilerini hiç de

¹⁹⁷ Inoe: Kocasını lanetlediği söylenerek reddedilen Japon İmparatoriçesi.

öyle tesadüfen toplayıp almazlar. Diğer papazlık sınıflarının çoğunda olduğu gibi en zeki olanlardan; cinsiyet ayrımı yapmaksızın genç, ergen erkek ve kız çocuklarından seçerler. Bundan da görülüyor ki, özel bir idmanla, çalıştırma, uygun hale getirip disiplin etmeye yönelik bir eğitim söz konusudur. Hatta doğumdan önce bile çocuğa biçim vermek, onların seçkin bireyler olmalarını sağlamak için özellikle nitelikli çiftlere yönelirler. Geleceğin büyücüsünün annesi ve babası sık sık ve uzun zaman perhiz yapar, belirli etleri arayıp bulup yerler ve diğerlerinden sakınır uzak dururlar. Bütün kaygı, üstüne titreme, ilgi ve dikkatlerinin odak noktası olan en değerli ürünleri; evlatlarını yetiştirip geliştirmek için atalarına, dedelerine yalvarıp yakarırılar. Minik çocuk, küçük yaratık doğar doğmaz karakteristik kokusunun içine dolup ona işlemesi için idrarla -bu kararlaştırılmış biçimde muhakkak dinsel tören duası edilip kutsal kılınan sudur- ıslatılacaktır. Diğer taraftan, tanrılara sungu sunan pagan rahiplerin ve kralların sakal, saç ve tüm kişiliği azizlere özgü gözyaşları içinden alınmış yağla kutsanmıştır. Diğer yandan onlar dikkatli, itinalı bir şekilde sulandırılmış hayvan dışkısına bulanırlar ve katıyağla yağlanırlar. Herkesin zevkine göre. İstenir ki küçük çocuk herkes gibi olmasın, jestleriyle ve gelişim seyriyle farklı olsun. Ölümlülerin komününden yani oradaki insan topluluklarından başka bir hamurdan yoğrulduğu, başka bir huy ve mizaçtan oluştuğu ilan edilir; zira böylece temel bir unvana sahip olacaktır. Ayrı ve değerli bir tarafta tutulandır.¹⁹⁸ O kutsaldır! Çıplak, kuru toprakta ve sıkıntı ve güçlkle uzayıp giden, zorlukla, şiddet, acı ve azapla, uzun süren uykusuzluklar, uyanık zamanlar ve yoksunluklarla şekillenmiş, eğitilip yetiştirilmiş, işlenip biçim

¹⁹⁸ *Imainak* ya da *Inguitsut*: Yahudi Nazeratı (Yahudi yemini) ve *Les Actes des Apôtres* (Havarilerin Belgeleri), XII,2.

almış olmalıdır. Ruhun düzen ve emirlerine homurdanmadan, mırın kırın etmeden vücut olarak itaat etmeyi, fiziksel ihtiyaçlarını baskılayıp onlara egemen olmayı, bir stoacı direnciyle gık bile demeden acıya göğüs germeyi, acılara dayanmayı öğrenmesi gereklidir.

Diğerleri gevezedir, çok konuşurlar. O ise tanrısal esinle kendisine vahiy inenlere özgü, okuyanlara ve peygamberlere yakışır bir şekilde suskun ve keyifsiz olacaktır. Erken yaşta, acemi, toy papaz çömezi yalnızlıkla, sessizlikle iç içe ve sıkı fıkı olacaktır. Uzun gecelerde, ayın soğuk beyazlığıyla doldurduğu sessiz ovaların arasında, başıboş aylak aylak dolanır (Benzer bir şekilde Polinezyalılar rahiplerini Haaropo ya da gece gezinticileri diye adlandırırlar, Moerenhout). Issız ve üzüntü verici, bankizin yani buzdağının, deniz buzulunun üzerinde rüzgârın gıcırdayıp, inleyip sızlandığını işitir. Açıklarda sanki maceralara koşturan bir beyaz ayı sürüsü toplu halde, ağır ağır ve sert adımlarla ilerlemektedir. Dışlerinin gıcırdağını, güçlü kuvvetli ayaklarıyla sert bir şekilde yeri sürtüp kazıyarak yürüdüğünü duyar. Siyah okyanusun üzerinde, kasvetli, iç karartıcı gökyüzünün altında birikip yığılmış büyük, ağır kar yığınları, buz parçaları yüzer, dalgalanır. Buz dağları devasa elmaslar gibi yüzer durur. Etrafı titreten sütbeyaz opal renginde, renk renk yansımalar gösteren ışıklı, parıltılı dalgalarla, saydam, şeffaf maviye çalan gök yeşili renginde, damar damar olmuş kocaman, loş, ağır kar ve buz tepeleri, karanlık kitleler, yığınlar olarak yol alırlar. Ölümünden sonrası, mezar ötesi manzaralardır bunlar. Belki de bir başka gezegene yakışan, Satürn ve Uranüs'ün içinde görülecek kadar parlak, göz kamaştırıcı görkemli, muhteşem manzaralardır bunlar. Kuzey tan ağarması, kızıllığı, aorası "ışığı yakalayıp yutmak" için aranan bir fırsattır (Bas-tian). Zira bütün göz alıcı, görkemli, parlak parıltıları ve

bütün göz kamaştırıcı parlaklığı içe çekip, içe doldurmak, içe almak gerekir. Açık bir vecitle kendinden geçerek duygulanıp heyecanlanmış, hüzünlü, üzgün ama hayranlık içinde olan genç adam fışkıran renk çeşmelerini, parıltılı, ışıklı kıvılcım gayzerlerinin dolup dolup kabardığı, aşıp taşıdığı, akkor halinde kaynaşıp kızışmış gökyüzünde, gergin elektrik selleri fışkırdığı zaman, gökyüzü tarlalarında ruhların kendilerini teslim edip bıraktıkları muhteşem, göz kamaştırıcı, şiddetli savaşmaları, çarpışmaları izler. Sert ve tiz bir şekilde çınlayan borazanlar, kan rengindeki çizgisel ışınlar, gökyüzünü çizgi çizgi yapar. Yıldırım gibi şimşek çaktıran baş döndürücü ışın mızrakları, gökyüzü atmosferinde birbirleriyle çarpışırlar. Buna esir olan hava titreyip, çırpınıp debelenir. Burada havanın kalp vuruşları, parlak ışıltılar ve alev alev tutuşup yanmalar, parıldamalar vuku bulur.

Bundan böyle geleceğin büyücüsü çocukluktan çıkmıştır, o artık çocuk değildir. Çoğu kez, Eskimo Demeter'i,¹⁹⁹ Eskimolarda, Sidne'nin varlığında kendini hissettirmiştir. Saçlarını kabartıp dikelmesine neden olan, derisini iğnelendiren, tüylerinin diken diken, derisinin pütür pütür olmasının etkisiyle damarlarının içinden bir esin gibi ona doğru koşup geldiğini iç ürpertisiyle dolu olarak düşünür. Çoğunlukla ruhların çok iyi anladığı, avam halkın kulağının hep sağır kalıp duymadığı, balinanın o uğultulu böğürmeleri gibi çınlayıp yankılanan uzak, ufki parıltı ve gürlemeleri, uzun ve acılı iç çekişlerini ayırt eder. Kutsal olmayan, dinle ilgisi bulunmayan yerlerdeki bilinmeyen gök cisimlerini, yıldızları görür:

¹⁹⁹ Bir Yunan tanrıçasıdır. Yazar Yunan tanrıçasıyla benzerlik kurmaktadır.

Sirius'a,²⁰⁰ Algol'a,²⁰¹ Altair'e²⁰² yazgıların gizemini sorar. İnoitleri dinleyen, onların ne yaptıklarını izleyen ama susan Aigle (Kartal), Cygne (Kuğu), Büyükayı'nın düşündükleri şeyi tahmin eder, düşünür. Çünkü bu anlı şanlı, görkemli yıldızlar sadece ısıltı ısıltı parıltılarla konuşurlar ve kendilerinde bulunan ışıyla ilgili olmayan hiçbir dili konuşmazlar. Böyle bir şey işitilmez. Bir dizi öğrenme girişimlerinden geçer o. Ay onu seyretmeden ve gözlerine bazı parıltı ve ısıltılar fırlatmadan önce, yoğun ve ağır bir cahillikten, ağır maddesel bir yükten ruhunun kurtulamayacağını asla bilemez. Sonunda içindeki öz, yüce deha varlığın dibi bulunmaz, akıl ermez sonsuz derinliklerinde canlanır, uyanır ve ona görünür (Aynı inanç Laponlarda da vardır, Kızılderililer, Kamçadallar, Charlevoix, *Journal* (Gazete). Okyanusun dipsiz derinliklerinden, uçurumların arasından çıkar yükselir, göklerin sınırsızlığını, ölçülemez sonsuz büyüklüğünü aşır, atlayıp geçer. Beyaz, solgun ve görkemli hayalet ona diyecektir ki: "İşte Ben. Ne istiyorsun?" Mezar ötesi Sosie (Sureti, tıpatıp benzeri) ile birleşip bütünleşirken Angakok'un ruhu rüzgârın kanatlarıyla uçacaktır. İradesiyle vücudunu terk ederken, *can ruhu* evrende hızlı ve hafifçe yüzer gibi dolaşacaktır. Gelişip arınmamış *akıl ruhu* ile ilgili ve ölümlü kalan insanlardaki bilgiyi anlayıp ayırt etme yetisini kendinde uyandırmak için sırlar hakkında kendini bilgilendirmeye çalışır. Nihayetinde saklı gizli şeyleri derinliğine araştırmak için ruhuna özgürlük hissi gelir.

Bu eğitimi ve bu iç disiplini geçmeyi başaran ideal Angakok yoktur. Dünya nimetlerinden el etek çekmiş çileci ve esinli peygamberler, haber vericiler ve kâhinlerin

²⁰⁰ Büyük köpek takımyıldızının en parlağı olan Akyıldız.

²⁰¹ Kahraman takımyıldızında, Perseus yörüngesindeki 2. Parlak yıldız, çift yıldız, şeytan yıldızı.

²⁰² Kartal takımyıldızının en parlak, gökyüzünün 12. Parlak yıldızı.

hepsi çöllerde Allah'ı aradılar. Orada Yüce Kurt ile görüşmek için sessizliğin, yalnızlığın içine sığındılar. Birileriyle; aziz meleklerle konuşurlar, başkalarını düşünürler. Artık yok olmadan önce çiy damlasının dile getirdiği, yaydığı iç çekmeler, kum tanesinin mırıltıları, atomların fısıldamalarını fark edip ayırt etmek için koro halinde şarkı söyleyen yıldızların melodilerini işitmek için, yüce sessizliğin içine gömülüp kendilerini bıraktılar. Sokakların ve yürüyüşlerin gürültü patırtılarının, şiddetli çarpışmaların, çığlıkların dindirip yatıştırdığı dile sığmaz, anlatılamaz uyuşum ve ahenktir bu. Kendi *can ruhumuz*, hiçliklerin ve boşlukların çatışıp çarpışması içinde, aklımıza gelmez ve bizden kaçıp kurtulur. Bu içten gelen kişisel devinimler, iğrenç, alçak karışıklık, çalkantı ve sıkıntıların, kulakları sağır edici bu karmakarışıklıkların, kaosun körletip keskinliğini giderdiği duyma, görme, kavrama gibi algılarımızdan kaçıp saklanırlar. Kendini bulmak için nihayetinde kendine ulaşmak için şehirden, mahalleden uzak durup kaçmak ve kaçınmak, halk yığınlarından, kalabalıktan sakınmak gerekir. Bilincini keşfedinceye, tanrısal esinleri ve kararlarını sorgulayınca kadar o sadece bir çocuktur, bir çocuk kalacaktır. *Can ruhunun* üzerine eğilip, onunla ilgilenip, ruhun derin karanlıkları ölçülüp düzenlenmedikçe, uzaklarda başka ufuklar yüzünden yolunu, yönünü yitirip kaybolacak olan gök gürültüsü ve yıldırımın artarda gümbür gümbür alması, gürelemesi gibi her zaman sağır edici yıkılıp devrilmeler, düşmeler şeklinde birden ve şiddetle doluşan düşüncenin yankıları işitilmedikçe evrenden, âlemden, dünyadan hiçbir şey anlaşılmaz, öğrenilmez.

Ama biçimlenip sindirilecek gerçeklerin, hazırlanacak olgusal gerçeklerin, gizemli ilişki ve bağlantıların anlaşılıp kavranmasına ihtiyaç vardır. Hazmedilecek besinlerin midelere, yakılacak havanın ciğerlere gitmesi

gerekir. Varoluşun, yaşamın, varlığın oluştuğu, meydana geldiği etki, tepki ilişkilerini, benzerleri ve benzeşleriyle besleyip, bakıp sürdürmeyi durdurup kesecek olan, her zaman ve ebediyen toplumdan uzaklaşıp kendi köşesine çekilen birey, saçma sapanlık, aptallık, alıklık içine düşecektir. Şu hâlde angakok yalnızca arada sırada, zaman zaman topluluktan, bu camiadan ayrılıp uzaklaşacak, hayvan ve balık avı gezilerine katılacak, belki bazı hüner, ustalık ve zanaatla ilgili işler görecektir, kamu yaşamına yabancı kalmayacak, gündemi takip edecektir. Hatta bunun yanında halk etkinliklerini yönetip idare edecek, eylem ve hareketin gürültüsü, patırtısı, kargaşası içinde, görev edinip kendini güdümlemesinden başka, çok daha iyi bir şekilde onları anlayacaktır. Ayrıca bir kenarda durup onları yüksekte seyredecektir. Sanatında geliştiği ölçüde daha orijinal, daha eksantrik, ayırksı, daha acayip, daha tuhaf olacaktır. Uyanık mı, rüyada mı, var mı, yok mu, akıllı mı ya da deli mi tam olarak bilinmez. Zihin takıntıları, soyutlamalar, kurulan düşler gerçeklere; gerçekler, soyutlamalar kurulan düşlere, dalgınlıklara benzer. Ona karşı duygudaşlıklar, cana yakınlıklar, sempati yanında, sevmezlik ve antipati de oluşur. Ağaçların *can ruhunu* saçıp dağıttığı ve çalılıklara yerleştirdiği gibi, kemiklerin öz maddesinin, tözsel yapısının içine kayaları yerleştirir. Onu çevreleyen, etraftaki peyzajla yani manzarayla kendini özdeşleştirir. Herkesin hoşuna giden şey bu adamın hoşuna gitmez ama dayanılmaz, katlanılmaz olana katlanır, dayanır. Kendisinin anlaşılması ve dediklerinin duyulup kavranması için kendisine bir tarz oluşturur. Başkalarının açık, duru ve aydınlık gördüğü yerde, karışıklığı ve belayı görür. Bununla birlikte diğerlerinin seçip ayırt edemediği şeyleri net ve açık bir şekilde fark edip ayırt eder. İçinde bulunan yüzyılın şeylerine üstü kapalı, dumanlı, örtülü olan bakışı; ay yörüngesel dünyayı kavrayıp anlar, içine sızıp

işler. Evvel ve ahirin sırları, günlük hayatın bayağılık ve adiliklerini önemsemediği ölçüde, ona içten, alışılmış ve bildik gelir. Yavaş yavaş çift görme kabiliyetine ulaşır, dış nesne ve olayların fırlattığı, yansıtıp gösterdiği derin düşünceyi fark eder. Böylece ki, Büyücüler Dağı Broken'da gezgin bulutların karşısına yapışıp kalarak, uzayda akıl almaz şaşırtıcı bir tayftan, bir ışıltıdan faydalanan gölgesini görür. Düşlemsel imgelem gücünün kendisi, saçma sapan, ipe sapa gelmez kuruntular, düşlemler, gerçeği çarpıtmaktan, niteliğini ve yerini büküp değiştirmekten, onu oluşturan unsurları, ayrıştırıp bozup kötüleştirmekten, onları yersiz, münasebetsiz bir şekilde yeniden düzenleyip oluşturmaktan başka bir şey yapmazlar. Halk topluluklarının kafasına bilgiyi yerleştirmeden, onları bilgilendirmeden önce, yalvaçlar, hayal ve düşlemlerle beslenmek zorundadırlar, tıpkı gürültüyü tıka basa içlerine dolduran ve gürültüden, patırtılardan kendinden geçip sarhoş olan Bacchantlar (Bakşantlar) gibi. Evvel ve ahir, ebedî mutlak gerçeklerin kıyılarına çıkmadan, bu kıyılara yanaşmadan önce, yanılısamar, kuruntu ve düşler denizine dalmak gerekir. Bilmezlik ve tanımazlık ve çılgınlıkla karışmış bir metafizik, bir doğaüstülük içinde, usa yatkın, makul bir sapınç ve aldanma yansıtan, yollu yordamlı, yöntemli sapıtıp saçmalayan, mucizeyle olağanüstü karışık bir mükemmelliği ispat eden, saçmalığı mantıkla açıklayıp ortaya koyan kocaman, geniş ve ustalıkla bir sistem inşa etmişler. Her şey din adı altında, din adına yapılır.

Bu angakokların erkek kardeşleri ya da kuzenleri yerli Jossakidler, Sibiry Şamanları, Hindistanlı Joguileri ve Fakirleri, Mevlevi dervişleri, Bantuengakaları, Avustralyalı piodjileri, çileciler, büyücüler, tutti quanti yani artık kimler varsa onlardır. Büyük tutkularının, özelişlerinin konusu ve nesnesi, esriklik, kendinden geçme,

Allah ile bir ve bütün olma, sonsuz Kutsal Ruhun iç evrenine dalıp evrensel Kutsal Can Ruh'un içine çekilme, emilme, "kutsanmış Kötülük"ün kategorisi içinde ayrımının çeşitliliğine ve ayırımına rağmen kısacası mucizevi ve harikulade olmasıyla ün salmış gösteri ve görünüm-lerin hepsinin oradan geri döndüğü mükemmel, en üstün din hayatı... Bu gösteriler, çoğu incelenmiş ama hâlâ çok karanlık ve bilinmeyen nitelikte olan nevrotik, ruhsal kaynaklı fizyolojiden doğarlar. Olgusal durumların açıklanmasını kesin olarak istemeden, sağduyu ve sağlığı koruma bilgisi dışında bu zavallıların bir varlık olmaya, bir varoluş gerçekleştirmeye çalıştıklarını görmek kolaydır. Yüce Tabiatın üstünde bir yerlere kendilerini koymak, orada oluşmak için çabalarlar. Ama bunun için tabiatı ihlal ettiler, bozdular, kızdırıp öfkeliendirdiler. Ayrıca ondan acı ürettiler. Varlıkları anormal diyecek kadar ağrı ve hastalık içinde dengesiz, rahatsız ve huzursuzdur. Uykulu, dalgın görünümüne ve duygusuz, içi sönük, duyumsamaz fizyonomilerine rağmen, tuhaf, eksantrik bir bilinçlilik ve açıklıklarına; beklenmedik, şaşırtıcı bir son noktada oluşun sivrilğine ve duyma, görme ve kavrama gibi algılara sahiptirler. Onların mekânlarında bulunmayan, görünmeyen dalgın bir ruha sahiplermiş gibi görünürler. Fakat olağanüstü bir incelik ve güzellikle, güçlü, canlı kanlı bir nitelik yanında açıklanamaz bir krizli, nöbetli heyecan ve duygulanım, hassasiyet ve duyarlık, iman ve inanç aşamasına geçen duygusuzluk ve duyar-sızlıklar çekerler. Aynı zamanda, onları kaygılandırıp tedirgin etmeye, hırpalayıp üzüntü, acı vermeye ve aynı zamanda onları boğazlayıp canlarını almaya gelen iblislerin zulüm ve işkencelerine inanırlar. Öyle ki, korkunç bir yeminle onları itaat etmeye söz verdirir, bağlarlar. Yalvaç olma yoluna girişte, bu yolda saçma sapan, çılgınca göz, yüz buruşturmalar, aşırı taşkın, düzensiz ve kasılmalı, çırpınmalı devinimler, hareketlere girerler.

Artık insani olan hiçbir şeye benzemeyen ulumalar, bağırp çağırmlar, çığlıklar atarlar. Bir ses ki köpükler çıkarıp ateş püskürten bir ağızdan çıkan boğuk bir ses, renklerini, benizlerini kızartıp kıpkırmızı keser ve gözlerine kan yürür, kanlanıp kızarır. Sıklıkla, bu kanamaları müteakiben gözleriyle görmez olurlar (Veniaminof, Erman tarafından çevrilmişti). Fikir sahibi olunamayan, anlaşılamayan yorgunluklardan ve bitip tükenmişliklerden, bitkinliklerden geçerler. Vücudun bütün lif ve sinirleriyle yorgunluktan bitap olup halsiz düşmüş, beynin tel tel her lifçiğine kadar bitmiş tükenmiş olurlar.²⁰³ Siyah, karanlık fikirlere eğilimli, melankolik ve kederli olmaları ne kadar şaşırtıcı ve inanılmazdır! “Fizyonomileri dayanılmaz, zahmetli ve derin bir duyguyu *can ruhlarına* iletir, birbirleriyle bağlantılı hale getirir”.²⁰⁴ Onlarda ölümün aşırı ölçüsüz, taşkın bir korkusu ve kaygısı gözlemlenir. Bir kadavra görünceye kadar şüphe içindedirler. Bununla birlikte düşüncelerinin içine intihar duygusu doldururlar. Hall, şöyle anlatıyor:

Jak’in karısı, kürek çekmekten yorulduğu zaman, önce benim sara krizi sandığım bir davranış girişiminde bulundu. Vahşi çığlıklar savurdu, öyle görünüyordu ki büyücülükle uğraşanlara tanıdık bildik ve aşına olan çığlıklardı bunlar. O zaman herkes o zaman uğraşlarında çift kat çaba harcadı. Sesi acayip bir şekilde viyaklıyordu, hayvan gibi böğürüyordu; dudaklarından patır patır, tabanca patlaması gibi bir gürültü çıkıyordu. Gemi tayfası koro halinde cevap veriyordu. Melodisi dakika dakika giderek yoğunlaşıp artıyordu, hep daha kaba, daha vahşi oluyordu. Aynı zamanda, kayığın küreğini de

²⁰³ Wrangell, *Observations* (Müşahadeler), vs.

²⁰⁴ Eustache Hyacinthe-Eloi Langlois, 1777-1837, *le Chamanisme en Chine (Çin’de Şamanizm)*’in yazarı coğrafya, tarih, güzel sanatlar, sanat ve bilim alanında çalışmaları olan yazar, editör, desinatör, ressam, hakkak.

çekiyordu, insanüstü bir güç, kuvvet ve kanlı canlılıkla denize açılıyordu. Kamp yerinin olduğu yakaya dönüşte bu temsil gecenin içinde tekrarlandı. Jack, bunun bir dinsel tören usulü olduğunu söylüyordu, kadınlar şarkı söylüyor, erkekler cevap veriyordu. Bu ertesi gün, daha ertesi gün de aynı şekilde yapılarak çok uzun saatler tekrar edilecektir.

Diğer bir gözlem:

Çok geç olmuştu. Çınlayan, yankılar uyandıran bir ses ortalığı inlettiği zaman huttenin içinde hâlâ yarenlik edip söyleşiyorduk. Düşüncenin hızı kadar hızla ve çabuk bir şekilde İnoitler oturdukları yerlerden sıçradılar. Orada bulunan uzun bıçakların üzerine atıldılar, onları gizlenecek bir yerin içine koyup üstünü sardılar. Bir an-gakok'un dar bir yerden sürünüp tırmanarak kaydığı yeri zorlukla yeniden geçtiler. Dizlerinin üzerinde sürünüp giderken, yüzünü ve gözlerini kapatan, bir perde çeken dağınık saçlarla tamamen görmez halde, önden el yordamıyla ilerliyor, tel dolabın içini eşeleyip, karıştırıp araştırıyordu. Aradıklarını orada bulamadığında, gerisin geriye başını çevirdi, ağzını açıp konuşmadan geri çekildiğinde sordum:

—Ya bir bıçak bulsaydı?

—Bir bıçak mı? Bir yerlerde kendine vuracaktı. Böyle fikirlere sahiptir. Bu zaman zaman onlara olur.

Acemi din adamı yaşlı adamı tamamen soyduktan sonra onu vücudundan, akılsal bir ruhun ya da birçok şeyin tapınağı yapar. Zira onda bir lejyon, bir alay barındırabilir. Onun adıyla, onu ev adresi göstererek yeğlediği, seçip tercih ettiği tanrıyı, cini çağırır, orada uyumasını söyler (Inoe, Torenac). Eğer on defada, ona afsunla, duayla boşu boşuna yalvarıp yakarır da başarısız olursa mesleğinden vazgeçecektir. Tornak (bölge, komün) ol-

madan ne yalvaçlık, ne de mucize olur. Bu, tüm zamanını kaybettiği, boşa zaman ve çaba harcadığı anlamına gelmemektedir. Geçirdiği güçlü disiplin ve eğitimler ona her zaman etkili ve saygın bir değer katacaktır. Şimdi ilhamın, tanrı esininin nasıl elde edildiğini görelim:

Uyarılıp çağrılmış ruh, koruyup kayırdığı kimsede şeytanımsı bir hayvanla karşılaşır: Sansar, kurnaz bir tilki, susamuru ya da bir porsuk...²⁰⁵ Onu öldürmek için onu sayar, onunla tuhaf tuhaf konuşur, üzerinde ne varsa çıkartır. Bu sayede defne ağaçlarımızın ve mantarlarımızın yardımıyla, bunların yakılarıyla “Koşturma ve dolaşım” yeteneğini elde eder. Bir hazine gibi hayvani dilini onarıp düzene sokacak, ondan “doktor”unu ve şahsi muskasını oluşturacaktır. Hiç kuşkusuz bu organın, yapının seçimi semboliktir. Bu zavallı angakutların İskenderiye okuluna sık sık gittiklerini ileri sürme niyetimiz olmadan, Yüce Aklın ortaya konulup gösterimini ve Yüce Kelamın buna aracı olduğunu düşündük ve hatırlattık.

Diğer yöntem ve davranışlar:

Eskilerin onun hakkında anlattıkları kadarıyla, Yahudi rahip Levi, içinde ün salmış bir büyücünün kemiklerinin saklandığı boş, ıssız bir adanın mağarasını ziyaret eder. Yalvaç ölüm uykusunu uyumaktadır ama yalnızca uyuma halindedir. Kaskatı, sert, dik ve buz tutmuş şekilde, kafası maskeyle örtülü oturmaktadır. Papazlar ve papazların kutsal görevleriyle ilgili araç, gereçler ve hazırlıkların bolluğunun göz kamaştırıcı görkemi içinde, bir gece kuşunun ya da bir baykuşun kanatları külahın altında açılır. Elbise üzerinde bulunan, fildişinden gü-

²⁰⁵ Porsuk hakkında Japon masallarında harika, mucizevi şeyler anlatılır. Algernon Bertram Freeman Mitford, 1837-1916, İngiliz diplomat, yazar; *Tales of Japon* (Japon Masalları).

lünç heykelcikler, çingiraklar ve ziller, küçük, ince zincirler ve yüzüklerle tamamen bir çift çarşısı gibidir. Bunun aracılığıyla hayvanların krallarıyla ve Büyük Doğa Güçlerinin ve Unsurlarının Doğaüstü Yaratıkları, Tanrıları ve Melekleriyle temasa geçerler. Gürültüyle, vücudun devinimleriyle tokuşup çarpışan birçok değişik, ufak tefek nesneler ve işlenmemiş deri parçaları, balık kabukları, yılan dişleri, kartal pençeleri...Dizlerinin arasında tambur yerleştirilmiştir. Tambur vazgeçilmezdir ve gereklidir (*Boubene*, vs). Kısa ve öz olarak, gökyüzü onun üzerindedir. Yüce evrenin döngüsü, Rüzgârların Haçı, insanların ve hayvanların sihirli figürleri betimlenir. İç kısım, özel bir tarzla çarpıcı ve ilginç bir şekilde belirli vuruşlarla, çaba ve hareketlerle her birine cevap veren ruhlar gibi küçük oyuncak bebekleri barındırır. İnanç bakımından el almış, uygulamaya izinli kişi enstrümanı tınlatır. Kendisi görülmezi Gören Tanrı'ya yönelir. Yüce, ulu yalvacı yüksek sesle çağırır. Kadavra ansızın, beklenmedik bir şekilde gürültüyle sıçrar, tüyler kıpırdanıp sallanır, maske titrer. Bu ölü maskesi ile ilgili olarak, yaşayan canlı kişi maskeyi çıkartma cesaretini kendinde bulur: Siyah ve yüzü buruş kırış, kızgın, iğrenç ve gudubet mumyayı keşfeder; onu seyreder, kendisi de seyretilir. İki derin, karanlık dipsiz yörünge, koyu karanlık bilgisizliğe has fişkırımlar, karanlık filizler fırlatılır. Yaşayan sağ kişi kadavranın sert, diken gibi burun çıkıntısına dokunarak selam verir, sonra elini, şunu söyleyerek, karnında gezdirir: “Bu iyi geliyor mu!” Tamamen kibarlık olsun diye, avuçlarının içine tükürür.²⁰⁶ Büyük yaşlı adamın yüzünü tükürükle sıvar; sonra içinde bütün olan bir ya da iki tane pipo ikram eder. Belki de köpekleri öldüren, insanları zehirleyen, vücut ve ruh içinde onları hırpalayıp cezalandıran bir ayının ciğerini sunar ona. Bu iyi

²⁰⁶ Louis Choris, 1795-1828, Alman-Rus kâşif, *ExpéditionKotzebue* (Kotzebue Gezisi).

yemeklere, şekerlemelere bakınca, parşömen gibi buruş buruş, kırış kırış olmuş dudaklarda bir sırtıma belirir. Kafatasının püskülcüğünün içinde çakılıp kalmış küçük değnekçikler oradan buradan sallanıp durur. İkramı iyi bir şekilde alıp kabul etmiştir. Bu yağ gibi ruh kavının içinde her türlü güçlüğü görüp geçirip, çelikleşmiş süngerimsi köpüğün şüpheci aydınlığında, duruluğunda usta efendi, üstat ve çırak, öğretili, akıp giden gecede konuşup görüşürler. Çırak soru sorar ve üstat beyindeki fosfor gibi ıslıl ıslıl ışılan yazılarla cevap verir: Net ve açık olan soruya ışıklı cevap gelir ama kararsızlık sadece karanlıklarla ve gizemlerle dolu esinler elde eder. Böylece doktorun ruhu genç adama geçer. Aktarım, halefin yüce ve aziz çeneden zorla çekip çıkardığı ve hemen ânında ağzının içine atıp sakladığı bir dişin intikali ile elde edilir. Kutsal şeylere saygısı olmayan biri bu dişi görür de fark ederse ya da gizemli susamurunun dilini hayal meyal görüp sezinlerse, diş hemen bozulmaya uğrayıp düşecektir. Hatta içinde Aziz Joseph d'Arimathée'nin, Yüce Tanrısal Kan'ın damlalarını toplayıp bir araya getirdiği, Graal'ın alacalı, donuk akiğini yani kantaşını fark etmiş olan kutsala saygısız kişiye ceza verilecektir.

-Fakat niçin yaşlı büyücünün dişi? Kesinlikle diş mi?

Bu konuda sadece tahminlerde bulunabiliyoruz, sanılar sunabiliyoruz. Diş, organizmanın en dayanıklı, en dirençli parçasıdır. Ölülerini yaktıkları odun yığınlarının külleri arasında kemikler yok olup gittiğinde dahi o hâlâ bozulmadan kalır. Diş birçok ilkel toplulukta hayatın merkezi olarak görülür. Yırtıcı kuşların güçleri ve kuvvetleri çenelerindedir. Öyle ki Yüce Doğanın Filozofları, başla ilgili iki donanımı karşılaştırırlar. Savaşta ya da avcılıkta devrilip yıkılmış, yenilmiş kurbanların, ölenlerin azıdişleri, eski zamanlarda kahramanın sevgilisine sunabildiği en harikulade kolye olarak kabul edilirdi. Enge-

rek yılanının uzun ve sivri dişlerinde, hayat ve öfkesi burada biriktirilip toplanır, yılan kilüsünün (akkan) ve öfkesinin, mizacının özünü oraya koyar, doldurur. Öyleyse niçin insan da böyle yapmasın? Niçin insanda da böyle olmasın?

Daha az şaşırtıcı olan başka şeyler de anlatılır. Büyücüler isteklerine ve keyiflerine göre dilediklerinde cinsiyet değiştirirlermiş. Bir gözlerini çıkartıp hemen akabinde onu yutarlarmış. Çok büyük bir yara bereye, kötülüğe ve zarara uğramadan göğüslerine bıçak saplarlarmış.²⁰⁷ Ölüm sayesinde kaderin üstesinden gelip onu aşacakları düşüncesi onların dünyada ciddi ve en fazla olarak inandıkları bir şeydir. En kahramanlık gerektiren zorlu, ölçüsüz durum ve koşullarda bunları gerçekleştirmiş olduklarını da eklemeyen edemeyeceğim. En ipe sapa gelmez, saçma sapan şartlarda bile önceden defalarca yapmış oldukları, ciddi bir şekilde inandıkları bir şeydir bu. Denizin kıyısına giderler, onlara; bir ayıya ya da bir morsa çağrıda bulunurlar ama tercihen Büyük Balina'yı çağırırlar. Büyülü sözler söyleyip okuyup üfleyerek, onu kendilerini içine atmaya acele edip sabırsızlık gösterdikleri kocaman geniş ağzını açmaya zorlarlar. Büyük bir yunusbalıkları olan falyanoslar çok kere kıyı boyunca çok yakına gelirler. Adayları ziyaret eder, sonra başka dünyanın gizemlerini seçip seyredecekleri Kuzey Cenneti'nde akıp giden su girdabının içine uzanırlar. Kim bilir ne kadar zaman orada kalırlar? Kendileri bunu bilmiyordur, çünkü zamanın ölçüsü aşağıda başka, yukarıda başkadır. Bu ikamet süresince, bu esnada, olağanüstü yetenekler ve aşkın bir zekâ, anlayış ve kavrayış

²⁰⁷ Aurel Krause, 1848-1908, Alman Coğrafyacı, Sibirya ve Alaska üzerine çalışan bir etnolog, *Geographische Blätter* (Coğrafya sayfaları), 1881.

gücü elde ederler, tırtıldan kelebeğe dönüşürler. Yeterince öğrendikleri zaman, balina bu diğer Yunus Peygamberleri sahilin üzerine döker.

Bütün bu dine giriş ve usul törenleri tamamlandığı zaman, eğitimi ve öğretimi mükemmel ve tamamlanmış olan büyücü “Büyük” veya “Eski” anlamını işaret eden angakok adını alır ve halka kılavuz ve öğretici olarak sunulur. Resmî tüm güç, hak, görev ve yetkiden yoksun bırakılmış olsa da her önemli işte ve fikirde ona danışılır ve onun önerisi her zaman takip edilir. Biri korkmadan ona meydan okuyup hiçe sayabilir. Ona karşı gelmeye hakkı da vardır ama kimse buna cesaret edemez ya da bunu düşünmez. Özel görevler bakımından onun hiçbir hakkı yoktur. Ama tüm yetkileri, itibarı, nüfuzu, sözünün geçerliği, saygınlığı toplar. Halka öneride bulunur, barış hâkimi, evrensel usta, kamu ve özel davalarda hakem, her türlü işten, zanaattan, sanattan anlar. Şair, komedyen, güldürücü, eğlendiricidir. Deha ve deli olarak tanınır, en azından, zekâsı, anlayışı, yüce, tanrısal kaynaklara eli olan, süper, olağanüstü güçlerle iletişime geçen biri olarak görülür. Herkesi anlar ama kimse onun ne düşündüğünü bilmez. Son analiz olarak: onun gücü, yetkisi ve kuvveti, anlayışı kıt, dar kafalı ruhların üzerinde süper ruhlu bir güçtür. Onun gizemi Galigai’nin²⁰⁸ gizemidir. Zayıf bir iradenin üzerinde çok güçlü bir iradenin ufuklar ötesi nüfuzudur. Eşinin, dostunun, çevresinin ona sınırsız güç sağlaması için onun da üstün olması, kuşku götürmez, apaçık bir şekilde üstün olması gerekli ve yeterlidir. O doktordur. Çünkü rahiptir ve keramet sahibidir. Çünkü beynin, kalbin, ciğerin ve damarların içinde dolaşan birçok şeytanı vardır. Halkın Büyük Yüce Tedarikçisi olmak, deniz avında olduğu gibi, kara av

²⁰⁸ Leonoro Dori Galigai,1568-1617,Fransız mahkemesini etkili bir figürü, Fransız asil bir kadın, büyücülükle suçlanıp kafası kesilmiştir.

hayvanına mızrağı ve kargıyı saplamak veya bir dirgene geçirmek de ona aittir. Taşa hareket vermek ondadır (Tchimkieh). Balinanın, somon ve turnabalıklarının zıpkına koşup saldırımları sayesinde okyanusun Donu, efendisidir. Her çarpışmada zafer sağlayan, bağlarla, düğümlemlerle örülmüş otlardan bir kemer taşımak ona özgüdür. Oluşumunda, işlemesinde, hareketinde Ay'a yardım etmek sadece ona özgüdür. Bütün eklipslerin hepsinde yani tutulmalar, yani yıldızların ışığının kesilip tutulması sırasında, zavallı Ay aklını tamamen kaçıır, göklerin içinde yolunu şaşırır yön değiştirir, kayaların, çatlak ve yarıkların içinde başıboş, aylak aylak dolaşır. İşte o zaman arkadaşı angakok ona uzaktan seslenir, kendisini bulmak için almak zorunda olduğu rotayı, yolu bağırarak ona haykırır, gücünü artırıp kuvvetlendiren övgülü, coşkulu ilahiler, ezgiler şakır (Veniaminof). Doğaüstü kötü yaratıklara karşı formüllerle, kalıp sözlerle zırhlanmıştır. Karga kuyruğu, tilkinin kesici dişleri, ayı tırnakları ve eğer mümkünse Avrupa'dan eski elden düşme birkaç kıvrım zıvır eşya gibi büyüyle, büyü malzemeleriyle silahlanmıştır. Bunlarla savaşa girer. Hastalığın şeytanını avlamak için ve başıboş serseri ruhları uzak mesafelerde tutmak için şiddetli hareketler, devinimler yapar. Organlarını burkar yüzünü buruşturur. Geniş bir kar yığının arasından, karların üzerinden sıçrayacaktır. Tepeden inme, ani büyük darbelerle ölüm yarattığı ile savaşır vuracak, onu kaçtıracaktır (Hyacinthe).

Eskimo ülkesinde, bizim ülkemizde olduğu gibi Beyaz Büyü ve Kara Büyü, iyi ve kötü büyücüler vardır. Kötüler ölümlerden biraz daha iyi sayılabilirler; kötü niyetli planlar, tasarılar yapmak, özel hınç ve kinle kötülük işlemek için incelik ve güzellikten yoksun ruhlarla ilişki kurar ve ahabalık yaparlar. Bu durumdan, bundan faydalanırlar.

Bayağı ve değersiz kalabalık, bu dünyada olduğu gibi öbür bir dünyada da ne çok daha iyi, ne de çok daha kötü olur. Sadece hafif bir çınlama ile kendini gösterir. Daha güçlü, gürbüz ve kuvvetli olanlar, onlara yiyecek verilmesi için kulaklara korna sesi gibi bir sesle uğuldarlar. Tamamen korkunç olanlar, bedeni, gövdesi olan bir yaratık şeklinde “gelirler”. Yaşayanların en sağduyudan yoksun, en acayipleri ya da en delileri angakokluk yaptılar, şiddetli ve acımasız ölüm yüzünden öldüler. Öbür tarafla ilgili olarak ispritizmacı doktorlar, ruh çağırıcıları, cana kıyıcıları, katilleri tavsiye ederler. Büyük cina-yet günahı işlenir işlenmez, gücün ve hayatın merkezi ciğeri söküp çıkarmayı, hâlâ atan, canlı olan bu ciğeri yemeyi tavsiye ederler. Bir kızgınlık ve öfke gibi, başka türlü bir şekilde çırpınıp duran kurbanın misillemelerinden kaçıp kurtulma aracı olan katilin, cana kıyıcının vücuduna girip, onu şeytana dönüştürecektir. Bu en iyi böyle açıklanır.

Dünyadaki bütün kötü büyücüler tarafından uygulanan, büyük bir hüner ya da numara: Zarar verilmek istenen kişiden bir parça kesip, kemirip, yediği bir eti ele geçirmektir. Ölünün o eti kemirerek ihanete uğramış bireyle iletişime geçmesi beklenir ve bir çırpıda tözünü, öz maddesini yiyip bitirip yok etmesi için bir mezarın içine çürümeye bırakılır. İşte bundan dolayı ona, Kaderlerin Büyücüsü ismi verilmiştir: “Sarıp solduran, zayıflatıp eriten kişi”dir adı (*Kousouinak* (Kusiynak), *İlisitsout* (İlisitsut), çoğulu *İlisitsok*’tur, *Kalaallisut*; *angakkuq* (angakuk), *angatkuq* (angatuk), angakok anlamında; entelektüel ruhu simgeliyor). Bu kötülük zanaatkarları küçülme dönemindeki Ay’la, Kötü Ay’la da bağlantıya girerler. Aşırı derecede itidalsiz ve çok gülen kikirdeklerin yüreklerini, gönüllerini, Ay’ı kullanarak ateşleme, zarar

verme özelliğine sahiptirler. Hecate'nin²⁰⁹ kurbanları yaşayanların kanlarını, hayati organlarını ve içorganlarını emer, vampirlik yaparlar. Bağırsakların içine zehirli soluklarını üfleyip, oraya siyah ve ucu çengel gibi eğri uzun tırnaklarını geçirir ve angakok'a, apaçık görünür olan örümceğe dönüşürler.

Kendisine büyü yapılmış olan, ona gücü yeterse, büyücü efendinin kapısında kendini tanıtır ve haykırır: "Hey, hey! Sana gerek yok!" Zanaatın adamı önceden cevap vermez, çağırıyor, tahriki tekrarlatır. Hastanın sesi ve vurgusuyla, hastayı ve hatta onu kimin gönderdiğini düşünür, tahminde bulunur. Zira yaşayan birinin kin ve düşmanlığı ya da kızdırılıp canı sıkılmış bir ölünün ve-bamsı, iç bulandırıcı soluğuyla kışkırtılmış olan bir rahatsızlık değildir bu. Hatta bir bütünü, bir organın çatlak ya da kırık bir parçası kötü bir ruha mal edilir. İyi bir nedenden dolayı büyücüdür o. Angakok, kanserlerin, romatizmaların, inme ve felçlerin ve özellikle uygarların kabalığın, namussuzluğun ve ahlaksızlığın üzerine yıkıkları deri hastalıklarının şeklini alan şeytanların birçok baskın ve akınına karşı halkını savunur. Lanetlenmiş hayvanımsı yaratıkları dağıtır, püskürtür, alçak ve iğrenç güruhları ardından kovalar. Hastalığı, yıllanmış, müzminleşmiş idrarlı penisleri, *boşiman* (duacı şaman) *zehri doktorları* gibi dualar okuyarak, şeytanları ya da cinleri ve belaları kovar.²¹⁰ Kamboçyalılar aynı şekilde küçük frenginin şeytanını ıslatırlar, ama bu idrar beyaz bir ata aittir.²¹¹ Kötü kaderlere karşı onu, penisini, korumak için idrar içinde kalıp kaynamış, tanınmaz olmuş, Aziz Saint Jean'ın otlarını taşıyan hayvanlarının üzerinde, bu kaba ve hödük Slav, fazlasıyla sarsılıp hırpalandığından daha

²⁰⁹ Yunan mitolojisinde Ay Tanrıçası.

²¹⁰ Theophilus Halm, *Globus*, XVIII (Dünya astronomi tarihi).

²¹¹ Antony Landas, 1850-1893, Fransız Halk bilimci, Sinolog, *Superstitions annamites* (Vietnam'a Özgü Batıl İtikatlar).

uzaklara gidememektedir. Fransız köylülerimiz ellerini ya da çocuklarının, kocalarının kötü büyülerini uzaklaştırmak ve nazarlarının yönünü değiştirmek ya da etkilerini önlemek için idrarla yıkarlardı. Yargıç Paschase bu sıvıyla bir büyücüyü andıran Ermiş Azize Luce'yi ıslatmıştı.²¹² Teşhis edilen tanının şaşırttığı, güçlüğe ve sıkıntıya uğrattığı angakok, gerçekten ustaca bir yöntemle başvurur: Hastanın başına bir ip bağlar, kaldırdığı değneğin, sopanın bir ucundan ipi bağlar ve onu kımıldayamaz hale getirir, kafasını eller, ağırlığını yoklar, ölçüp biçer, tam anlamıyla her yöne döndürür. Kötülük örümceğindeki, oburca yiyip tüketmiş olduğu etleri söküp çıkarmak için ilgili birçok değişik müdahaleler ve işlemlerde bulunur. Angakok onları temizleyerek, yapabildiği kadar onları düzeltip onaracaktır; bu yüzden ismi: Ruh Tamircisi'dir.

Kötü bir büyücü, görünmez ama vardır. Şeytan ve cin kovucunun, büyü yapanın çabalarını bozup başarısız bırakabilir ve hatta ona hastalık geçirebilir ve onun sadakatinin, özverisinin kurbanı yapabilir. Kara büyü, beyaz büyüden çok daha güçlü olarak kendini gösterebilir. Umutsuz durumu görür görmez, dürüst ve doğru angakok mümkün olduğu kadar bir ya da birçok meslektaşına çağrıda bulunur. Hep birlikte, bu ruh doktorları, ölen kişiyi güç ve kuvvet vererek canlandırmaya, kendine gelmesini sağlamaya çalışırlar. Tumturaklı bir sesle cennetin mutluluklarını överler. Tamburun üzerine hafifçe, ince ince vurup eşlik ettikleri elveda kantiğini (ilahisini) sessizce şakırlar.

Angakutların kin ve düşmanlıkla arkasına düşerek ele geçirmeye çalıştıkları Kousouineklerin, kötü büyücüler olarak küçültülüp aşağılanmış, rütbeleri sökülmüş, eski

²¹² Jean Baptiste Thiers, 1636-1703, Din Adamı, başkeşiş, *Dessuperstitions* (Batıl İtikatlar).

bir dinin rahipleri olarak görüldüklerine inanılmıştır. Bu her zaman şöyle olur: Angakutlar kendilerini, belli bir bilimden olduklarını açıklayan ve bunu bildiren, Yunan, Lüteryen ve diğer misyonerler tarafından Siyah Satana'nın (Şeytanın) kötülük ortakları gibi tanıtırılar. Eskimo tanrısı Tornarsouk da bir cehennem Şeytanından başka bir şey değildir.

@

Kış sürüp giderken, her zaman ayı ve tilki avına çıkılmaz. Nefes almak için burnunu denizden dışarı çıkardığı zaman zavallı foku her zaman şaşırtıp yakalayacak değillerdir. Her zaman barkalar inşa edilmez, her zaman kızaklar, ağlar ya da raketler (geniş tabanlı kar ayakkabısı) imal etmezler. Hayat birkaç iyi vakit olmazsa katlanılabılır olmayacaktır. Yoksul konutu kümes gibi bakımsız ve zavallıdır. Bu onu eğlendirmek için fazlasıyla bir sebeptir. Eskimo her şeye güler; yüz tane aletiyle ve bin tane değersiz ufak tefek şeyleri olan beyaz adama güler. Kangren tehlikesi geçirmekte olan donmuş burnuna ve ellerine güler. Yağını atıştırıp yutarken, derisini yağlar-ken, içerdeki ve dışarıdaki kıyafetlerini kaypaklaştırıcı yağla yıkayıp temizlerken güler. Güler de güler, sadece gülme arzusundadır. İnoitler'in toplumun zevklerinden başka zevkleri pek yoktur: Bu zevklerden kendilerini hiç yoksun bırakmazlar. Düşmanca iklim ve kötü huylu toprak anadan dolayı birbirleriyle yakınlaşma, birbirleriyle karşılıklı yardımlaşma, hatta birbirlerini sevmeye ihtiyacı duyarlar. Dış dünyanın onlara vermediğini onlar dış dünyadan isterler. Nihayetinde ne de olsa insandan daha iyi olan sürü, topluluk ancak insandan oluşur, insanın insandan başka dostu yoktur. Asıl nitelikler, insanın üstün yeteneklerini geliştirmesi, benzerleriyle ilişki kurmakla mümkündür. Ancak Eskimo kabileleri sadece birbirleriyle dayanışma içinde olan büyük ailelerden oluşuyor olsa da, onlar komünizmi çok uzağa itelemiş olsalar da,

küçük cumhuriyetleri sönüp yok olmakta gecikmemiştir. Gerçekten de, ebedi Arz ve Talep gibi mutlak gerçeklere gelince “herkes kendi başıdır” gibi ünlü ve şanlı ilkedir, herkesin bildiği bu ilkeden, onlar henüz hiçbir şey anlamazlar. Bastiat’ın liri üzerinde makamla söylenmiş, Rantın ve Sermayenin “Uyuşmaları” adlı incelik ve hoşluklara kulak vermezler.

Aleutlar bayram ve eğlencelerini kasım ayında başlatırlar ve bunu ocağın sonuna kadar sürdürürler. Birbirlerini durmadan köyden köye Pantegrue’²¹³ özgü şölenlere davet ederler. Sık sık bellerini, kemerlerini sıkan bu insanlar bol bol yiyip içerek eğlenmekten, tıka basa yağ, kanlı ve çiğ et yemekten çok daha mutluluk verici bir şey tanımazlar. Böyle zamanlarda gençler güç, kuvvet ve sertlik yarışına girer, çeviklik ve atıklık mücadelesi verirler. Olgun erkekler, yaşlılar, ördekler, martılar, penguenler ve diğer kuşları gösteren fildişinden yapılmış küçük yontu heykellerle farklı, çeşitli oyunlar oynarlar. Satranç, dama ve domino oyunlarını çok kolay öğrenirler. Günün olaylarını tartışır. Kamuoyu mahkemesi, iyi olan gelenek, örf ve adetlere aykırılıkları tanır, yadsımaz. Nadiren sert davranılır ve ceza verilir. Bununla birlikte, kaçıklar ve katil büyücüler hakkında ölümle cezalandırılmaları gerektiğine dair konuşurlar. Birkaç tane adam öldürme olayı olur. Bu durumda en yakını kurbanın öcünü alır. Ama eğer dişe diş olayı yeni bir kısasa neden olursa, birçok köy davayı başka mahkemeye aktarır ve ileri gelen önemli kişiler yargıyı gerçekleştirip kararı uygularlar. Binde bir rastlanılan olağanüstü durumlar haricinde, devamlı ve sürekli jüri sadece anlaşmazlık ve ihtilafları düzeltip, düzenlemek ve yanlış anlaşılmaları açıklığa kavuşturmak için müdahale eder. Tartışmalar çarçabuk uzaklaştırılır. Topluluk düşman bir tabiata

²¹³ Fransız yazar Rabelais’in yarattığı masal kahramanı.

karşı hiç durmadan devam eden mücadelesi içinde herkes birbiri için iyi niyetli bir duyguyla var olabilmekten dolayı mükemmel bir etki ve enerji bırakır ve böylece kendilerini de iyi hissederler. Bununla birlikte, işler, davalar her zaman yolunda gitmez, içinden çıkılmaz hale geldiği olur. Şikâyetler, sitemler derin olabilir. Belli edilmemiş, içe atılan kızgınlık ve küskünlükler karakteri hırçınlaştırır, halk içinde onları ortaya çıkarmak, dışa vurmak gerekir. Hakarete uğrayıp onuru zedelenmiş kişi, falanca bir günde belli bir arkadaşına, kendi başına kendine göre bir yemek vereceğini bildirir: bu demektir ki orada hasımlar arasında şiirli bir mücadele olacaktır. Bornlu Bertrand geleneksel şiirini hazırlar, Ventadourlu Bertrand da kendi şiirli eserini hazırlar. Satirik yani alaycı piyeslerini şarkılı bir şekilde seslendirecekler, tumturaklı bir şekilde dillendirecekler, mimiklerle anlatacaklar, dans ederek canlandıracaklardır. İhtiyaca, duruma göre onların yerini dolduracak, yerlerine geçecek, gereğince uygun bir şekilde hazırlanmış yardımcılar da katılırlar ve nakaratlarda onlara eşlik eder, uygun ve doğru yerlerde tamburu tınlatırlar. Kurul dikkatle dinler, alkışlayarak hak verir ya da anlaşılmasız homurtular çıkararak haksız ve hatalı bulurlar ama içten ve yürekten ikna olmuş olurlar. Öyle ki sanatsal bir yeterlilik ile hakka hukuka uygunluk at başı gider. Öyle ki iyi niyet, tutku, enerjinin, kötü inancın yükselip erişemeyeceği vurgu yüksekliğini sağladığına inanırlar. Yakından seyredilecek olursa bir ordalidir²¹⁴ bu. Ancak bu “tanrının yargıçlarının”, kızgın demir, erimiş kurşun, suda boğma, zehirden ya da aziz hostilerden²¹⁵ yutturmalarından başka bir şekilde insani, makul ve mantıklı bir şekilde olur. Benzer adet, aziz kimselerin çoğunun bayramının bir *gsangl* ile

²¹⁴ Ortaçağ’da birinin suçlu olup olmadığını anlamak için kaynar suya el batırma, kızgın demiri tutturma gibi denemeler.

²¹⁵ Ayin sırasında papazın dağıttığı mayasız ekmek.

(kısa bir şarkı) birbirini kışkırtan iki köy horozu ile süslenip neşelendirildiği Bavyera gibi yüksek ülkelerde hiç bilinmez. Madagaskar'ın Sakalavalar'ının²¹⁶ da *zibeleri* (öpücük atmaca) vardır.

İyi bir nedenle kendini desteklenmemiş hisseden suçlu İnoit, karşılaşmadan önce hasmıyla barışıp uzlaşmak ister. Özür ve telafi için öncünün işareti tüylerle süslenmiş bir sopayla, kırmızı kıyafetler içinde yepyeni giyinmiş bir arabulucuyu ona çabucak gönderir. Ne olursa olsun, gücendirilip darıltılan kişi daha çok ortaya çıkıp kendini göstermeyi onur meselesi yapar –“Sadece bir paket tütün istemiştin; işte burada. Bunlar sana ait, al, kıldan örtü, sonra bu yorgan, dahası bu fok derisi”-. Değeri bakımından, sırf barış ve uzlaşmaya tanık olanlara bunları dağıtmak için kabul edilen her şey verilir. Yeni arkadaşlar kıyafetlerini değiş tokuş ederler; birbirlerinden alırlar. Herkesin de içinde olup katılacağı bir dans başlatırlar.

Bütün Hiperboreanlar bununla birlikte öfkelerini şarkılarla geçirmezler. Mısralarla ve küçük danslı toplantılarla kızgınlıklarını dile getirmezler. Bu durumda şiirli mücadeleden daha fazlası gerekir yani halka özgü ve halka açık bir düello. Basit bir şövalyeden fazla bir nitelek taşımayan halk ozanlarıdır bunlar. Böylece Thlinketler ve Koloşlar çekişme ve kavgalarını, anlaşmazlıklarını teke tek çarpışmayla içlerini tıkayan şeyleri boşaltarak yaparlar. Ayrıca yosunlarla, köpüklerle kapatılmış kalın ayı postlarını kendilerine giydirip, doldurup kendilerini şişirirler. Birlikte, bir araya getirilmiş küçük odun yongalarıyla yapılmış dayanıklı bir zırha bürünürler. Aile armasını üzerine takıp uydurdukları tahtadan bir kaskı kafalarına takarlar. Uzun süren bıçak tokuşturmaları, vuruşlarla mücadeleye devam ederler. Daha tumturaklı,

²¹⁶ Malaya-Polinezya dili konuşan etnik bir topluluk.

gösterişli bir tören olması için yardımcıları bir çeşit basit bir lirik türkü ile silahların geçişine eşlik ederler. Yumruk vuruşlarıyla yapılan turnuvalar daha az görkemlidir. Şampiyonlar oturur, karşı karşıya dururlar. Biri vurur, diğeri ona karşılık verir, karşılıklı mukabele ederler. Her vuruşun arasına bir dakika koyarlar. Bunu yavaş yavaş, tadını çıkara çıkara yaparlar ve amacı tamamen eğlencenin tadına varmaktır. Eskimolar, sabır ve dayanıklılık, tahammül sahibi olduklarını göstererek vakitlerini iyi bir şekilde geçirirler. Bu kavga edenlerden, dövüşenlerden biri memnun olduğunu ve her şeyin yerine getirildiğine kani olduğunu²¹⁷ ya da yardımcıları bunun yeterli olduğunu açıklayınca kadar sürer. En iyi şeylerin bile sonu vardır.

İnoitler bizim gibi sanatlarını şiir, dans ve müzik olarak bölüp parçalamadılar. Onlarda, bizim adlandırdığımız şekilde, sanatı dinlerinden ayırt etmek oldukça zordur. Çünkü onların dinleri içgüdüsel bir saflık ve temizliğe sahip olup, bizim güçlü bir şekilde metafizikle işlenmiş soyut dinlerimize çok az benzer. İlkler varlıklarını iki parçaya ayırmadılar; dinle ilgisi olmayan ve kutsaldan uzak, bihaber hayatları kendi içlerine işlemiştir ve her şey dinsel hayatla iç içedir. Buna karşılık, dinleri günlük varlığın, varoluşun güçlü gerçeklerine kopup çözülemez bir şekilde bağlıdır. Piskoposlarımız, Opera'nın erkek ve kadın dansçıları daha geçenlerde aforoz etmiş, kutsal toprağa gömülmelerini reddetmişlerdi. Bir başkasında ise Davut'un (II. Sam, VI,14.), Kutsal Şaraplı Ekmek Ayininde, Dinsel eylemlerde dans edilirse, bunun kutsal şeylere hakaret olduğunu, günah olduğunu haykırdılar.

²¹⁷ Sir John Richardson, 1787-1865, İskoç, Arktik bölge, kutup kâşifi, Natüralist, *Polar Regions* (Kutup Bölgeleri).

Ama bir Aleut bacakların kımıldayıp, tepinip zıplamasından başka bir şekilde Yüce Tornarsouc'larına nasıl tapacağını bilemez. Şiirin nesir bakımından taşıdığı nitelik ne ise dansın da çalım ve hareketler bakımından taşıdığı anlam odur. Birbirleriyle ritmik devinimler, zekâ ve tutkudan çıkıp yayılırlar. Dil ve dudaklara nazaran gözler ve jestlerle yalan söylemek daha zordur. Duygunun çabuk ve hemen ifadesi gibi olan jest, tane tane söylenmiş eklemli dil anlatımından önce gelir ve onu geçer. İşte bundan dolayı dans ve pantomim, ilkelerde önemlidir.

Tüm vücudun iştirak ettiği ritimli, ahenkli tavır, jest, bir hareket olan dans, üstün derecede mükemmel, üstün bir sanattır. İlkel halkların kendilerini ifade etmeleri, kendilerini anlatmanın başka bir dilidir. Aleut, mantıklı, mantıkçı, bilgiç olmaktan daha çok hayal gücü geniş, hisli ve duygusaldır. Ruhunun, sevinçlerini ve acılarını, korkularını ve umutlarını, karışıklık ve çalkantılarını fiziksel devinimlerle ortaya çıkarıp göstermek ister. Dinsel ve kutsal olandan dinle, kutsallıkla ilgisi olmayan şeylere; dokunaklı, içlendirici şeylerden acayip ve gülünç şeylere; yücelikten soyluluktan soytarılığa geçer ve parodiyle bitirir. Gerçekten her sanatçı tüm çevrim ve devreyi koşturmaktan, duygunun bütün tellerini tıngırdatmaktan, her boyaya girip çıkmaktan hoşlanır. Hatta en fazla korktukları, ödlerinin patladığı varlıkları ve en çok sevdikleri şeyleri alaya almaktan, matrak geçmekten de hoşlanırlar.

Ounahlaklık'li (Unahlaklık) Mahlemutlar tarafından *Chaktolik'li* (Şaktolik) Mahlemutlar için verilmiş bir eğlenceyi anlatalım:

Bütün bir köy diğer bir köy tarafından davet edilmişti, her ailenin ellerinden geldiğince şölen düzenleyip ağır-ladıkları konukları vardı.

Kırk kadar tanınmış aktör ve dansçı, bu düzenlenmiş ilk akşam ile ilgili üstlerine düşeni yaptılar. Yeraltı geçidini açıp tıkanıklığını giderdiler, sekiz adam altı adamın karşısında iki sıra halinde sıralanıp yerleştiler. Kemerlerine kadar çıplak olan aktörler, omuzlarının üzerine düşen, büyük tüyler kakılıp takılmış bir hükümdar tacı giymişlerdi. Kurt ya da tilki kuyrukları sırtın aşağısında oynuyor, sallanıyordu. Eldivenler nakışlı, işlenmiş, çizmeler rengârenk kürklerle süslenip bezenmişti. Kadınlar beyaz rengineyiği derisinden, vücudu iyice sarıp yapışan bir fanila, kısa bir don, üst tarafta kolodyumun parıltısına, parlaklığına ve inceliğine sahip, fok bağırsaklarından yapılmış ya da balık zarlarından yapılmış, gümüşten sırma işlenmiş transparan bir ipeği andıran bir tunik giymişlerdi. Güzel Aleutlar burada, bu yarı çıplaklıkla vücutlarını saklıyormuş gibi görünmelerinin sağlanmasının bir üstünlük olduğunu düşünmekle uğraşmazlar, bunu bir üstünlük gibi görmezler. Elllerine kürklü, geyik yavrusu derisinden kar beyazı renginde eldivenleri ellerine geçirmiş, sedeften parıldayan parlak beyaz kayışları saçlarının içinden geçirerek örmüş, rengârenk incik boncuklarla ve gergefli işlemelerle elbiselerini süslemişlerdi. Elllerinde uzun bir kartal ya da kuğu teleği, tüyü sallanmaktaydı.

Dikkat! Yaşlılar koroyu izlerler, tamburinleriyle (tef) otururlar ve hevesle açılışa girerler: Eski stilden, ciddi ve ölçülü, yavaş ve monoton, dokunaklı, lirik, basit bir türküdür bu. Çağdaş havalar daha bir uçarı, incelikli, daha bir havai olur. Üç zamanlı bir Fransız saray dansı olan menuet -evet bu bir menuettir- ritminin kesinliğiyle dansçılar kendinden emin bir şekilde tüylerini dalgalandırır, yerin üzerinde kayıp giderler, kadın dansçıların alçakgönüllü sevimliliği ve çekiciliği, bu işin erbablarının dahi hayranlığını hak eder.

Sonra da bir bale gerçekleşir: *Heureuz Chasseur* (Hayvan Avcısı Öröz); iki kişiyle oynanan bir sahne gösterisidir. Bir kuş seke seke yürür, kuyruğunu sallar, su içer ve yıkanır, tüylerini parlatıp perdahlar, düz ve parlak hale getirmeye çalışır, orayı burayı gagalar, şurada burada bir şeyler yer. Okçu onu gözetler, izler. Sinsi adımlarla sessizce yaklaşır. Devinim ve hareketlerinden biri küçük hayvancığı ürkütüp korkutur ve o da tabanları yağlayıp tüyer. Diğer tarafta bir ok çınlar, havada uçarken onu vurur. Yaralı kuş acıya direnir, direnir, düzensiz zikzaklarla oradan oraya pır pır uçar. Bir çalılığın içine düşmesi kaçınılmazdır. Kırılmış kanadıyla düşmanına karşı koyar, gagasıyla gagalar, tırnaklarıyla pençe atar, tırmalar; kanı, nefesi tükeninceye kadar mücadelesine devam eder ve gücü tükenip yığılır, kendinden geçer, tüyleri düşer ve kendini bırakır... Ne kadar harika bir durum, işte görün! Bu çıplak bir kadındır, korkudan yüreği küt küt atan, titreyen bir kadın. Öyle ki genç hayvan avcısı mutluluktan sarhoş bir halde ateşli bir tutkuyla onu kucaklar.

Sizce bu neye benziyor? Afrodit'in sevgili güvercininin üzerine altından okunu fırlatan Eros –hakkında öğüt ve ders verici Eros masalının Aleutça dile getirilişi değil mi bu? Dindjié'ler (Dincye)²¹⁸ anlatıyorlar ki; Beyaz Gelinotte (orman tavuğu), adamın kadını, sevgilisi, arkadaşısı olmak için başkalaşım geçirir ve bir kadına dönüşür (Petitot, Dene Dindjie).²¹⁹ Yerliler, Akşam Yıldızı'nda gezinirken çalı bülbülüne ateş eden Ossea efsanesine de vakıftırlar; kuş düşer ve fildişinden göğsünün içine giren kanla karışık kan kırmızı okla kuş bir kız olur.²²⁰ Rus

²¹⁸ Amerika'nın en kuzeyinde yaşayan bir kabile.

²¹⁹ En güneyde ve en kuzeydeki kabilelerin birleşimi.

²²⁰ Henry Rowe Schoolcraft: 1793-1864, Amerikalı coğrafyacı, jeo-list, etnolog, *Algis Researches* (Aljik (Kuzey Amerika, Kanada halk ve dilleri) Araştırmaları).

Mikailof İvanovitch, Potok dışı bir kuğu kuşunun ardından koşar ve ona ateş eder: “Beyaz tüyleri yere düştü ve üzerindeki örtü de düştü, el değmemiş bakirelerin en güzeli göründü (Bistrom, Rus halk destanı).” –“Ben şahinim, sen bir yabangüvercinisin” Halk şiirlerinin ebedi aşkla dolu tanrısı bunu dile getirir.

Yavaş yavaş seyirciler kızışıp canlanırlar, jestlerle eşlik ederler. Olup biten bu durum ve koşulların ayrıntılı şarkıları üretilir, dillenir: Zamanın çağdaş olayları, savaşlar, mücadeleler ve barış antlaşmaları, avcılık maceraları, seyahat olayları, gemi kazaları (Veniaminof). Coşku, vecit alkışların gürültüsüyle artar.

Ama büyük bir şölen olmadan gerçek bir eğlence, bayram olmaz. Sanki yeraltı yaratıkları gibi olağanüstü tuhaf bir şekilde giydirilmiş çocuklar ortaya çıkar, tabak tabak kaynatılarak pişirilmiş balık yemekleri, etler, çok miktarda sıvı yağ, rengeyiği iliği ve tatlı olarak da kar ve iç yağı içinde ayı üzümleri getirilir. Tumturaklı, gösterişli bir şekilde yemeğe davet edilmiş konuklar, öyle böyle çok miktarda yemek tüketirler. Sıklıkla böyle bir eğlencenin arkasından gerçek, ciddi bir kıtlık gelir; ama ancak bu eğlenceden geriye sadece bol bol onur ve ün kalır. İyi bir sindirim için, herkese bir tutam dağıtılır ve tütünle ödüllendirilirler, sonrasında genelde dans edilir (Dall).

Yeni yılın tumturaklı, görkemli törenleri her zaman bir arada, toplu ve ortak olarak iki cins tarafından kutlanmaz; bazen kadınlar ve erkekler ayrı ayrı kutlama yaparlar ve acayip, tuhaf, meraklı ya da patavatsız ve saygısız olanlar için ölüm cezası da vardır.

Geceleri ay ışığında dans etmek için bir arada toplanır, giysilerini çıkartırlar. Hatta aşırı soğuklar olsa bile bunu yaparlar. Çıplaklık kutsanmış kutsal bir giysidir. İnsan onu tanrısallığa, tanrıya yaklaşmak için giyinir.

Soğğun şiddeti her yere sirayet ettiğinde, don olduğunda, adım atılamaz, dolaşılamaz. El, kol, baş hareketleri artar ve bunlarla konuşulur. Çıplak vücutlar üzerinde pek belli olmayan gizli şekiller vardır. Dışlerin kıskaç gibi sımsıkı yakaladığı bir gemle ve başın arkasında çepeçevre bağlanmış bir kayışla tutturulmuş olan maske, görmeyi engeller, körleştirir. Adımların ilerisinde, en fazla bir adım ya da iki adımdan uzağı görmeyi engeller. Sadece bir kez kullanılır; törenden sonra kırıp, paramparça ederler. O giyildikçe bakışının ölüm saçtığı korkunç doğaüstü yaratık olarak tanıttığı Kutsal Yüce Ruh'un etkisi altında kalınır. Ayrıca gözlerini açamadığından dolayı ondan iyi bir şekilde korunulur, sakınılır.

Dostlar sofrası ya da bu aziz camia, değerli bir insan topluluğudur:

Genç insanlar boya badana içindedirler ve rengârenk olmuşlardır. Çil yavrusu gibi birbirlerinin ardından yürürler, bir aileden diğer ailelere koşarlar, yalvarırcasına yardım isterler, her evden en azından bir tepsi yemeği götürürler. Gala ile zenginleştirilmiş kajimde, orkestra yardımcılarının yardımlarının eşliğinde monoton, tek düze şarkılar çalarlar. Yardım toplayıcıları, tek düze ezgi söyleyerek ve de hafif hafif ısıklık çalarak dolanıp dururlar. Tepsilerini başlarının üzerinde taşırlar, Yüce Kutsal Kuzey'den başlayarak bunu ana yönlerle sunarlar. İyi yürekliliklerini, teveccühlerini isteyen angakok tarafından Kutsal Dört yön davet edilir.

Ertesi gün kadınlar ve erkekler açık havada, et ve su testilerinin etrafında daire şeklinde sıraya dizilmeye gelirler. Hiçbir şey söylemeden oradan bir lokma buradan bir lokma şuradan bir parça alıp yerler. Sidne'yi düşünürler, onun himayesini, koruyuculuğunu isterler. Herkes parmağını küpün içine batırıp ıslatır, hep Sidne'ye yakarıp onu yardıma çağırarak ve onun ismini, doğum yerini ve dönemini mırıldanarak bir yudum alır, bir

lokma yutarlar. Herkes birbirine yiyecek bir şeyler sunduktan sonra, birbirlerine karşı cömert ve eli açık olduklarına ikna olurlar. Artık Yüce Sidne lütufkâr olarak kendini gösterecektir (Hall).

O halde Sidne kimdir?

Sidne (*Arnarkovagsak* diye de adlandırılır), Eskimoların ve insanların annesidir. Son bir analize göre hayvan ve insan bütün hayvanların doğurucusu Toprak Ana'dır. Babalık duygusunun bir dereceye kadar çağdaş olarak var edilmesinden, kurulumundan önce annelik duygusu vardı. En azından doğurucu, doğuran türler içinde, kafalarda çimlenip filizlenen, büyüyen ilk kavram olmuştur. Nasıl ki çocuk önce küçük bir bebek olduyorsa, dünyaya gelen varlığımız da Kutsal bir ana, bir Kybele tarafından yön verilip düzenlenmiştir. Kendi kendine gerçekleşen, gebe kalınıp çocuğun doğması gibi gerçek dünyanın benzeri, yansıması ve resmidir. Yaratım böyle olmuştur. Sidne hâlâ tahtından indirilmedi, henüz gözden düşmedi, hâlâ saygınlığını korumaktadır. Hiçbir nankör oğul, hiçbir gözü doymaz tutkulu koca henüz onu bir kenara atmadı –Bu zavallı Hiperboreanlar hâlâ çok geride kalmışlardır!

Bütün bu halklar yeni yılda; Amazonlar'da (Spix ve MartiusBates) ayırık ve ortakçı kabilelerine gelinceye kadar gözlenmiş olan, yeniden baharın gelmesiyle birlikte yapılan törenlerde, bu avcılıkla ilgili Rogasyonlarda,²²¹ Mandanlarda ve diğer Kızıl Derililer'de rağbet görüp tutulan Bizon Eğlenceleri'nde, Ahtların ve Moquilerin maskeli eğlence ve balolarına çok benzeyen Eleu-

²²¹ Yağmur, bereket duası anlamında

sinie'lerini kutlarlar. Hıristiyanlık Alman ve Anglo-Sakson halk topluluklarında bunu zahmetsiz bir şekilde ortadan kaldırmıştır.²²²

Gecenin çok uzun sürdüğü dönemde, birisi kılık değiştirip kadın kılığına girmiş iki angakut, huttedenhut-teye bütün ışıkları söndürmeye giderler. Hepsinde yenden bakir yepyeni ateşler yakarlar ve birbirlerine haykırırlar: “Yeniden güneş, yenden aydınlık.”

Gerçekten her yıl gelen bahar, ot ve hayvan neslinin her birini yeniden doğurur, yetiştirir. Bununla birlikte bütün güneşler, bütün ateşler, bütün ışıklar aynı etki gücüne ve niteliğine sahip değildirler. Kıtık, yoksulluk ya da bolluk, bereket dönemleri, doğurgan, verimli ya da verimsiz mevsimler vardır. İnsan bu eşitsizliğe, bu düzensizliğe bir derman, bir çare bulmak istemez mi? Ve elbette talihini düzeltmek ister değil mi? Yüce Ay'ı değiştirmeyi, Yüce Güneş'i baştanbaşa ele geçirmeyi kafasına koyar. Bu arzudan hareketle, tüketimin büyük çıkarına üretimi kolaylaştırmak, üretimi kamçılarlamak için hepsinin birlikte çalıştığı dinlerin endüstrisi doğmuştur.

Doğulu doktorlar her iki yıl arasındaki gecede, gökyüzünün, kendi unsurlarından olan üç damla parçasını yani cemreyi yeryüzüne döktüğünü anlatırlar, öğretirler. İlki havaya düşer, oradan yaratıcı gücü uyandırır; ikincisi suya düşer, oradan aşkı uyandırmak için hayvanların damarlarına girer, dolaşır; üçüncüsü toprağa düşer, bitkilerin tomurcuklanıp filizlenmelerini sağlayacaktır.²²³

-İşte bu kadar, bu böyle olur!, der Hiperboreanlar. Ama menü olarak size bir şey anlatıp dile getireceğiz:

²²² Franz Felix Adalbert Kuhn:1812-1881, Alman filolojist, halk bilimci.

²²³ Adolf Bastian:1826-1905, Alman etnograf, antropolog, *Voelker Psychologie* (Voelker Psikoloji).

Yeni yılda Kutbun *Ana Gigogne* (Jigony)'si denizin dibinden dumanlar tüten yoksul konutlara gider. Aziz Midi'ye (Güney) doğru bakan, ona açılan, temiz havayı içine çeken, aksıran, nedensizce sürekli burnunu çekip, fişkırtatıp duran bir huttenin önünde oturur. Onarılıp yeniden canlandırılmış, güçlendirilmiş hutte'nin büyük lambasını arar, ona yağ dökerek ve daha çok dökerek takviye eder, berkitir, sonra dolup taşıdığına ise onu yakar. Yağ tutuşup alazlanır; yer ile temas edince kıvılcımlar, canlı, yakıcı çok sıcak damlalar oluşur, nefes alıp veren hayvanlar, yeşeren otlar, çiçeklenen, büyüyen goncalar olurlar. Aziz Yüce Ana gittikçe büyüyüp özgürleşip başına buyruk olarak uçuveren kuşların gürültülerinin doldurduğu havalar serper. Aziz Yüce Ana kımıl kımıl oynamaları için balıklar ve sular serper. Yaşlı Aziz Ana, neşeli ve keyifli olduğu zaman oyunlar oynar, sulu sepken pastırma yağmuru yağdırır; Bereketli Zengin Aziz Ana olarak her yaratıyı, mahlûku bol bol çoğaltır, artırır. ama Aziz Cimri ve Pinti Surat olduğu zaman karnınları sıkmak, boğazdan fedakârlık yapmak gerekecektir. Bu tavır neden hiçbir şeye benzemez, niçin böyle davranır? Ninenin, neşeli, keyifli ya da neşesiz, keyifsiz olmasına göredir bu. Bu eğer keyifsizse, bitler ve diğer kurtlar ona dokunup, acıtıp incittikleri zaman, onun sabırsızlık göstermesine sebep oldukları zamandır. Angakutlar birini, bir yeri, bir şeyi gözlerine kestirip, düşünüp ayarlarlar ya da oraya haber verirler, oraya yaptıkları ziyarette birazcık ayaküstü sohbet eklemeyi de ihmal etmezler. Bununla sohbe hoş bir hava verip zenginleştirirler (Rink).

Bu mitolojik tema çok sayıda değişiklik ve çeşitliliğe elverişlidir. Mesela *Tchougatche* (Çugaç)'lerin bir eğlencesini görelim:

Eğlence uzun zamandan beri bir köyden diğer köye, bir adadan diğer adaya çok sevdikleri kimseleri, putları

kendi aralarında ziyarete götüren angakutların okulunca beklenmişti. Yaşlı şamanlar ispritizma yani ruh çağırma nüfuz ve etkilerine kendilerini, çok daha iyi bir şekilde açık ve duyarlı bir hale getirmek için, uzun bir perhizle hazırlanırlar. Ailenin üyeleri bir gün önceden, arifeden itibaren hiçbir şey yemezler, hatta kendilerini kustururlar.

Tören gününde, çok sayıda kandille aydınlatılmış kajimin büyük salonu, hayvan gagaları, domuz kafaları, hayvan burunları, hayvan ağızları, yüzleri şeklinde yapılmış tahta, saz ya da hasır otundan yapılmış şapkalarla başlarını örtmüş, tuhaf, acayip, yırtık pırtık, kötü giysilerle gülünç bir şekilde giyinmiş delikanlılar tarafından istila edilir. Hayvanların hareketlerini ve çığlıklarını taklit ederler. Görkemli ve gösterişli bir gürültü patırtıdan sonra hepsi ok darbeleriyle öldürülmüş hayvanlardan alınmış yüz tane sidiktorbasını iplere asarlar. Yontularak yapılmış tahtadan dört kuş vardır: İki keklik, bir martı ve bir akkuyruklu kartal. Sonuncusu insan başlıdır. Bunlar kukla oyuncaklar şeklinde eklemlenmiş, tutturulmuşlardır. İplerin ucu birinin elindedir ve kimse görmeden oynatılır. Akkuyruklu kartal başını sallar, martı gagasını takırdatır, sanki ağzıyla bir balık yakalamış gibidir ve keklikler de kanatlarını sallayıp hareket ettirilirlen. Yapının merkezinde yeşil otlarla çevrili bir direk, denizin Yüce Ruhu, JugJak olarak bir kişi şeklinde simgeleştirilir, kişileştirilir.²²⁴ Her yeni dansta hasır otları, sazlıklar, yapraklar, kuşların ve sidiktorbalarının önünde alazlanıp tutuşur, alev saçmaya başlarlar. Son perdede eylem olarak, öncelikle yiyecek, azık ve erzaklar, Yüce Dört Rüzgâr'ın her birine sunulur, daha sonra, toplanan meclis tarafından ilgisiz ve umarsız olan Bulutların Tanrısı'na sunumda bulunulur (Hall).

²²⁴ Zagorskine: *Annales des Voyages* (Seyahat Yıllıkları, 1850).

Alevle alazlanmış olan sidiktorbaları, ormanı ve bütün sakinlerini, kuşları, balıkları canlandırıp hayat veren ilkbaharın soluğunun ve esintilerinin simgesi olduğunu, onları temsil ettiğini açıklamalı mıdır ki? Burun deliklerinin içine giren hayat ruhunu (Cf. İsoie, 2, 22, İş, 27,3.) temsil etmiyorlar mı onlar? Bunu Flore'nin Zephire tarafından uyandırıldığı *Emilie'ye Mektuplar*'da okumadık mı?

Koleda bayramlarında (BadniVetcher olarak da adlandırılır), Sırplar bir meşe odununu ya da kütüğünü tutuşturup yakarlar, şarapla onu ıslatırlar, kıvılcımlar uçurtturarak ona vurup dururlar ve bağırırlar:

Ne kadar çok kıvılcım o kadar çok domuz ve dana!
Ne kadar çok kıvılcım o kadar çok başarı ve rahmet ve kutsanma!²²⁵

Gözlerimizin önünde Hengist ve Horsa'nın²²⁶ zamanlarında bir Anglo-Sakson bayramını temsil eden bir gravürümüz var.²²⁷ Eskimo ayini ve töreni kendi temel unsurlarıyla giderlerini kâra çevirir, kendini bütünler. Üstünde kendilerine güzel bir şölen olarak verecekleri domuzları pişirdikleri, YuleLog dedikleri tutuşup alev saçan bir kütüğün etrafında dans ederler. Hertha,²²⁸ kocaman gagalı kargalar şeklinde komik kılıklara bürünmüş, yakınlarındaki iki erkek çocukla beraberdir ve Hertha, ayı şeklinde burnu olan, gürbüz, genç ve diri, iri yarı adamların sürüyüp götürdüğü bir arabanın üzerinde gider. Kortej onu takip eder: Kurtlar, yaban domuzları, tilkiler, geyikler, avcılar bunlarla bayram yapar, eğlenirler. Şekerli kaynatılmış şarap ve bal şerbeti bolca akıp durur.

²²⁵ Johann Konrad Schwenck: 1793-1864, Dilbilimci, *Mythologie der Slaven* (Slavların Mitolojisi).

²²⁶ İki efsanevi Danimarkalı kardeş krallar.

²²⁷ Corbould'un tablosuna göre, Edward Henry Corbould:1815-1905, İngiliz ressam, sanatçı.

²²⁸ Alman mitolojisinin bir Tanrısı ve bir yıldız.

Bu bayram ve eğlencelerden bizim karnavallarımıza ve Ortaçağ'ın maskeli balolarına kadar geçiş ve bağlanma kolayca olmuş gibi görünüyor.

Kolioutche (Kolyuçe)'nin farklı şekillerine bakalım:

Ayini yöneten din adamları, avcı ve av hayvanı olarak kendilerini göstererek girişlerini yaparlar. İlk gelenler tamamen çıplaktır ama parlak madenden, bakırdan hançer ve bıçaklarla silahlanmışlardır. Diğerleri, ışık saçan ve benekli derili foklardan yapılmış balıklar ve uçan hayvanlar, alımlı, gösterişli köpek ve kurtlar şeklinde gülünç kılıklara girmişlerdir. Sahanın ortasında yanan büyük bir ateşin etrafında dönerler. Canlı gibi görülsün diye içi doldurulmuş kuşlar, fareler özenli ve itinalı bir şekilde iplerle, sicimlerle asılmıştır.²²⁹

Hey yangahyangah,

Ha hayangah (Hooper'a Tuski)

Bu sözlerin belirsiz bir anlamı vardır ve sürekli tekrarlanır. Uzayın derinliklerinden gelmiş benzer, yakınlaşır, parlayıp canlanır, gök gürültüsüne, yıldırıma benzer görkem ve gürültülerle yoğunlaşır, çoğalır ve bu şekilde kendini belli eder, sonra aniden durur. Bir perde kalkar. Dalgalı saçlarla, hayvan burnu şeklinde maskelenmiş yüzüyle, acayip incik boncuklarla, ufak tefek garip süslerle rüküşçe süslenmiş mantosuyla şaman görünür. Ağırbaşlı, ciddi bir şekilde ocağın merkezine doğru ilerler, seyirciler saygıyla ona yerlerini verirler. Şarkıcıların ve avcılarının bulunduğu dairenin içinden geçer, uzun süre bir kör gibi olmasını sağlayan, görmeyen maske siyle alevlerin parıltısını seyreder. Ansızın güneşin yönünde ona doğru koşmaya başlar. Avcılar vahşi çılgılık-

²²⁹ Wrangall, *Observation dans le N.-O. Amérique* (N.-O. Amerika'daki Gözlemler).

larla, bağırışlarla onu selamlarlar, hançerlerini çekip salarlar ve bir sürü güruh onun ardından koşup onu yakalamaya çalışır. Diğerleri kaçıp tabanları yağlar, bir rüzgâr gibi sıvışıp tüyer. Hayranlık verici bir çeviklik ve ayağına çabuklukla onlardan ustaca kurtulan hünerli rakiplerine doğru yönelttikleri darbeleri hızlandırırlar. Maskesi dönmesini, yön değiştirmesini, sağa sıçramasını, sola zıplamasını engellemez. Tamamen kaçak-göçek, oynak bir şekilde bir noktada durmadan ateşi sönmeyen bir odunu kavrur. Çatıya fırlayıp tekrar yere döner ve canlı ışııl ışııl kıvılcımlar fişkırtır.

Bu neyi ifade diyor, ne anlatıyor?

Ona acı çektiren zalimler ve kıyıcılar tarafından bitkin düşünceye kadar kovalanılan, sıkıştırılan av hayvanı, türünü korumak ve çoğalmak için karşılaşacağı tehlikeleri unuttur. Her yardım ve uğraşının, orada bulunuşunun alkışlarla kutlanması için uğraşır. Bu tamamen av hayvanını öldürmek değildir. Av hayvanının daha da çoğalması için ırkın yok olmaması gerekir. Ayrıca bunun yanında Eskimolar bir rengeyiğini devirip öldürdüklerinde önemli buldukları organın birkaç parçasını yosun ve köpükle sarıp paketlerler ve sonra saygıyla bir taşın altına koyarlar ya da olmazsa hayvanın düşüp ölmüş olduğu yerde küçük bir topak yığınının altına onu gömmeye itina gösterirler. Bir fok yakaladıkları zaman, onu açarken kafasından birkaç damla, parça atarlar. Şüphesiz can ruh suya sığındığı için er ya da geç varlıkların ve oluşumların büyük çeşmesi denizin yolunu bulacaktır. Ne olursa olsun, alkışlar firarının lehine azalır, diner. Acı çektirenler, zalimler onu hırpalarlar, savaşı kazanır üstün gelirler, onu adım adım izleyip ardını bırakmazlar ve ardından ona hançer çekerler. Nihayetinde, bacaklarına tuzak ağı veya kement atarlar. Onu vurup yere düşürürler, kol ve bacaklarından, dört bir yanından onu bağlarlar. Bir örtünün içinde onu kuşatıp sarmalayıp paketlerler ve

onu bir perdenin arkasına sürüklerler. Birbirleriyle çarpışıp tokuşan bıçak ve kılıç gürültüsü, birkaç bozuk inilti, sızlanış duyulur, sonra gürültüler kesilir.

Yeni yeni sahneler, yeni avlar. Her seferinde bir başka av sahneye konulur. Ayağına çabukluğuna, çevikliğine rağmen, kurnazlık ve ustalığına rağmen kaçınılmaz darbeden, mukadderattan sakınamaz, kaçamaz. Bununla birlikte, her hayvan, türünün sürüp gitmesine, devamlılığına bakar. Bir küp sıvı yağ, bir tencere katıyağ tutuşup yanar, alev saçar, ıslıl ıslıl parlayarak tüm salonu aydınlatır.

Gizemin sonunda, bununla ilgili olarak son aktör -bir rahip- usulüne uygun olarak öbür tarafa gönderilmiş oldu. Onun anlık, geçici ölümüyle, çözüme bağlanmamış, askıda kalan iş ve görevler hakkında mezar-ötesi, ölümden sonrası hakkında fikir sahibi olunur. Maskelelerin tanıttıkları hayvan ya da insan, tanrısı tarafından cinlenmiş, perilenmiştir. Ne kadar çok maske varsa o kadar çok tanrı vardır. Akıl almak, danışılmak istenen tanrısal kutsal kişinin larvası, embriyosu, ikide bir öldürülen şamanın mecazi simgesi üzerine yapıştırılıp tutturulmuştur. Titreyip durur, kol ve bacakları çırpınıp durur. Yüce Ruh onun içine girer. Çabucak yoklanıp sorguya çekilir, çabucak cevap verir ama belli belirsiz bir sesle, anlamı kapalı, anlaşılmaz ve tutarsız kelimelerle cevap verir. Anlaşılması güç, bilmece gibi sözler söyleyen kâhin hiçbir zaman bundan daha fazla gizemli olmamıştır.

Gerektiğinde, iki dünya arasında aracılık hizmeti gören Angakok'un ölmesi kaçınılmazdı çünkü vücudu hep bir ya da daha fazla hortlağın toplanma yeri olarak kullanıldığı için böyle olmalıydı. Büyücüler özel görevlerde bir kulübede görüşmeler yaparlar, birbirlerine danışırlar, birbirlerinin görüşlerine başvururlar, bunları ortaya sererler. Elleri arkalarında bağlıdır, baş bacaklarının ara-

sında, yere serilmiş bir derinin ve bir tamburun yanındadırlar. Sonra ışıklar söner, kapıyı kapatarak çekilirler. Biraz zaman geçtikten sonra Jeni'sine (Tanrı, deha) baş vurur. Ona yakaran bir kulun tambur çaldığı işitilir. Işıltılar, parıltılarla ve fosforlu ışıklarla, pırıldamalarla kendini gösteren Jeni ona yaklaşır. Bu gergin ve kuru derinin belli bir tonda hışırtı ve uğultusuyla kendini belli eder. Konuşma ve görüşmeye başlanır; sorular ve cevaplar dışarıdan doğup geliyormuş gibi görünürler. Işıklarla geri dönüldüğü zaman kimse yoktur. Yalvaç ve tanrı bacanın deliğinde kaybolurlar. İnoitler ve Kızıl-Derililer bu performansla yani bu edimsel sonuca inatla inanırlar. Bunun püf noktası, hilesi, belki gömme dolaplarıyla ünlenmiş Davenport²³⁰ kardeşlerin yaptığı hile gibidir.

Yukarıdaki dramın aktörlerinin sadece sözde bıçak darbelerine maruz kaldıkları muhakkaktır. Memnun etmesi en zor olan Ahtlar, silahın kana bulandığını, kan içinde kaldığını görmek isterler, doğal bir şey gibi, İncilerin Thomas'ı gibi seve seve yaranın içine parmak sokarlar. Ama yine de aktörün gözler önünde ölmesini hiç de istemezler. Buna gerek yoktur. Yaralarının tedavi edilip götürülmesine müsaade ederler, yeter ki bir süre ortalıkta gözükmesin.

Bu dramlar her şeyden önce, başından sonuna dek sihirlere dayanan büyülerle ilgili işlemlerdir. Bu konunun üstünde durup devam ediyoruz. "Bir tür defne ya da yakı ağacını arayan ve onunla dolaşan" büyücü, avcıya teslim edip bıraktığı hayvanlarla bağlantı kurup temasa geçmek için domuz başları, gagalar ya da hayvan ağızları şeklinde kendine maskeler yapar ve takar. Kor yığınlarından oluşan ateş ocağı bu gösterilerin merkezini, ana noktası olarak ışınlarını, birçok yaratıcı ve doğurucu ilkeyi ve

²³⁰ 19. Yüzyılda yaşamış Amerikalı sihirbaz kardeşler. İzleyenlerce doğaüstü sihirbazlıklar yaptıkları söylenirmiş.

temellerini, birçok hayati ve önemli ruh anlamına gelen devinimin kaynağı Güneş Tanrısı, Büyük Ana Sidne'nin lambasını simgeler. Bu İnoitler, Paskalya ışıklarını yakan, ateşlerini tutuşturan, havalarda akkor haline gelen diskler, levhalar fırlatan, sarp, dik bir yamacın yukarisından alevler içinde cayır cayır yanan bir çark, bir tekerlek yuvarlatıp, indiren Almanya'nın ve İsviçre'nin köylüleriyle çok iyi anlaşabilir. Sada bayramlarında, Persler de krallar, çok önemli büyük kişiler ve saygın ileri gelen kişiler tepelerin üzerinde, kuru otlardan, saman sapından bağlarla ayakları ya da kuyrukları bağlanan hayvanları içine attıkları odun yığınlarını tutuştururlar. Zavallı mahlûklar, insanlar tepelerden ve vadilerden alev alev yanan meşaleler taşıyarak kaçırlar.²³¹ Çok yüce, görkemli bir olgunun, kaba, hoyrat, vahşi ve zalim simgesidir bu. Kutsal Kitap İncil, çok sayıda, ikişerli olarak bağladıkları tilkileri buğdayların içine atan ve kuyruklarından yakarak döven kahramanın şeytanlığını anlatır. Kurban etme efsanesinin içinde, pırıl pırıl parlayan kırmızı tüylü tilki açıkça yaz sığağını işaret eder veya burada Güneş Tanrısı olarak Samson'un kendisi kişileştirilmiştir. Uzun zaman süresince Paris'in iyi bir semtinde, Saint-Jacques adlı yerde kraliyet ailesinin ve yüce hükümdarın önünde yüksek seviyede memurlar, yargıçlar, tavukların ve kedilerin içinde ölüp telef olduğu bir odun yığınının yakarlardı. Benzer uygulama Haut Dauphine'de (Fransa'da Dauphine bölgesinde bir bölüm) belki de tamamen unutulmamıştır.

Gördüğüm bütün bayramlar Samosate'lı Lucien'i anlatır (*De Ded Syrd* [Şeytan hakkında]). İlkbaharın başlangıcında Hiyeropoliste kutladıkları törenlerle dolu tumturaklı bir bayramdır. Tapınağın avlusunda diktikleri büyük ağaçları keserler. Keçiler, koyunlar, diğer canlı

²³¹ Thomas Hyde: 1636-1703, İngiliz doğu bilimci, *Veterum Persarum religion is historia* (Antik Pers Dininin Tarihi).

hayvanlar getirilir ardından ağaçlara asılırlar. Odun yığınının içi kuşlar, kıyafetler, altından ve gümüşten nesnelerle doludur. Suriye’den ve etraftaki bütün ülke ve bölgelerden birçok halk yığını bu bayrama koşarlar. Buna birileri “Odun Yakma” , başkaları da “Lamba” der.

Hatta insan birçoklarından, başkalarından çok daha fazla bir varlıktır.

®

Bu bizi Rus saldırı ve istilalarından, top ve kurşunlardan, toplanla fırlatılan zıpkınlardan önce Kodiak ve Aleutlara zafer sağlayan bir oluşum, bir birlik olan balina avlama gemilerinden ve avcılarından bahsetmeye götürüyor.

Romalılar köprü inşaatı yapanları papazlara has bir kurulda toplarlardı. Kafkasya’nın Şevsurları, bira yapan rahiplere sahiptir. Nilgherrisli Todasların,²³² tanrısal, kutsal peynircileri vardır. Aleutlarımızın, Konyagalarımızın ve diğerlerinin balina avcıları vardır. Ancak, bu yörelerin gerçek Tanrısı güçlü, kuvvetli, büyük balina efsane ve gelenekleri içine girmiş, öğrenmeye başlamış, müptediler ve camiaya giren korkunç deneyimlerden geçen bireylerdir. Onlardan, her şeyden önce, güç, kuvvet, dayanıklılık ve olağan olarak biraz da kurnazlık ve ustalılık istenirdi. Fok derisinden yapılmış bir geminin üzerine çıkmış olan bu adamlardan biri defalarca dev hayvanla karşılaşmaya tek başına gitmiştir. Tek silahı olan kargısıyla ona saldırmış ve sonunda onu öldürmüştür ²³³– yerliler böyle anlatır. Burada bir büyücü marifeti ve kahramanlığını anlattıklarından şüphe ederiz ve kuşku içinde kalırız. Bu önemli kişi balinanın üzerine, kendine göre güçlü bir mızrak fırlatmıştır. Bize söylendiği kadariyle, daha sonrasında, içinde kimsenin olmadığı bir kulübeye

²³² Güney Hindistan’da Nilgiri tepelerinde pastoral hayat yaşayan, sığır çobanlığı ile uğraşan bir halk.

²³³ De Mofras, *Exploration de l’Origon* (Origionun Keşfi).

kendini kapatmış, yemeden içmeden orada üç kez yirmi dört saat geçirmiş, yaralı balinanın ölmesini sağlayacağına inanarak yaralı balinanın iniltilerini zaman zaman taklit etmiş ve dördüncü gün denize dönmüştür. Eğer hayvanı ölü olarak bulmuşsa, silahının değmiş olduğu parçalarla birlikte, mızrağını çıkarmak için acele eder. Bunun nedeni de büyüünün çok yiyen oburlara zarar vereceğinden çekinip korkmasındandır. Eğer balina hâlâ yüzmekte ise, o zaman birkaç hata işlenmiştir. Bu durumda huttesine geri dönüp büyü yapmaya, yalvarmalarına devam eder (Veniaminof).

İmtiyazlı sınıf tanrılardan ana bir kurum oluşturdu. Üyeleri, en azından hayvan avı sürdüğü müddetçe, doğaüstü, büyüleyici bir etki ve itibara erişip bundan faydalandı. Bu halde hiç kimse onların, ne sihirli erdemlerin içine sindiği, işlediği besinlerinin tadına bakıp zevkini çıkaracak ne kimse onlara ve kişiliklerine yaklaşacak ne de kimse onların sürü ve kayıklarına, hatta kayık küreklerine bakmaya cesaret edecektir.

Ama yüce ve tanrısal olmak söz konusu olunca ölümsüz değillerdir. Vefatlarında, meslektaşlar, bireyler olarak oluştukları, var oldukları sayı kadar, cesedi bölüp parçalara ayırıyorlardı. Her biri tercih ettiği mızrağın ucunu onun yağıyla ovuşturuyordu. Bu bir tılsım gibi onu koruyordu. Diğerleri yağlı maddelerden sıyrılmış, bağırsakları çıkartılıp içerisi temizlenmiş, akan suda yıkanmış gövdeyi gizli bir yere koyuyordu. Zahmetli ve zor seferden bir gün önce, can yoldaşlar, *Campo Santo*'larını²³⁴ ziyaret eder, cesetlerini serip üzerlerine su serper, mevtanın yürekliliğini, yiğitliğini ve gücünü, erdemlerinin içine işlemiş olduğu sıvıyı içmek için süngerle, bezle silip bunlara emdirirlerdi. Böylece onlardan

²³⁴ Bir mezarlık olarak adlandırılan kutsal saha denilen yer.

kalan kutsal kalıntılardan dini ve ruh çağırma ile ilgili birçok batıl itikadın doğuşu başlar ve gerçekleşir.

Yaşayanlarla iletişime geçen kahraman mevtaların baş eğmez, baskılanamaz, baş edilemez kahramanlık ve yiğitlikleri artık yoktur. Avam, halktan ölümler, zararlı niteliklerini de geçirirler. Bu yüzden, cenaze alayı ve kafilesi içinde bir çuhanın içinde taşınan ceset hemen arkasından bir köpek tarafından takip edilir. İhtiyati tedbir olarak yapılır bu. Eğer hastalık kurbanın vücudunu terk ederse hayvanın vücuduna gireceği hesaplanmıştır.²³⁵ Hortlaklar kendilerini gösterdiklerinde, ani ve şiddetli bir oburluk hastalığı, gerçekten çok korkutucu bir iştah, doyurulamayan aşırı bir iştah, aç gözlülük yayarlar. Bir İnoit masalı, bir mezara saldırıp bozan, mezardan çıkarttığı insan yağıyla bazı seçme parçaları ovuşturan kara ruhlu ve vicdansız, kötü birinin hikâyesini anlatır.²³⁶ Konuk onları yutmuş, ama hemen deliliğe ve çılgınlığa bürünmüş, karısının üzerine kendini atmış ve güzel keskin dişleriyle onu parçalamış, çocuklarını, köpeklerini parçalayıp yemiştir. Onu öldürmüşler, aksi takdirde herkesi parçalayıp yiyecekmiş.

Hristiyanlığın uygarlıktan uzak olduğu, kaba ve barbar olduğu zamanlarda kiliseler, sadık müminlerin dinsel bir saygıyı göstermek ve sevgilerini ifade etmek için sundukları hazineleri birbirlerinden aşırıp, saklayıp gizlerlerdi. Bakire Kutsal Meryem Ana'nın bir saç lülesini çalarlardı. Aziz Pierre'in bir tırnağını geri vermemek üzere ödünç alırlardı. Aynı şekilde Aleut bölgesinde de amatörler, balina gemilerinin kutsal gövdelerini ne var ne yok diye merak edip bakıp araştırırlar ve tabii eğer

²³⁵ *Journal des Missions évangéliques*, 1881 (İncille Alakalı Görevler Gazetesi, 1881).

²³⁶ Rink, *Eskimo tales* (Eskimo Masalları).

muktedir olabilirlerse onu hile ile aşırırlardı. Yardımsever hayır dernekleri yardımsever hayır derneklerini soyarlar. Aynı şekilde kimi aileler, kutsal yerlerinde, tapınak ya da sunaklarında, babadan oğula aktarılacak gize-min, sırrın kaynağını itiraf etmeye cesaret edemedikleri on iki tane tanrıya sahiptirler. Olmaz olsun böyle halka özgü, böyle avam ahlak düşüncesi, ahlak anlayışı, törel-lik! İzin almadan bir ip parçasını götürmenin tiksiniç, iğ-rençliği, bir kürk çalmanın utanç vericiliği, yüz kızartıcı-lığı; olan budur. Ama övülmeye değer olan şey de var-dır ki hileyle ya da şiddet kullanarak aziz patronlar ve dehalar ve koruyucu tanrılar ediniyorlar, böylece ve ay-rica onları ele geçirip onlara sahip oluyorlar. (Karşılaştı-rınız, Yargıçlar, XVIII, XVIII).

Archipel'in inceleme ve keşiflerinde, M. Pinard, uzaklarda kaybolmuş bir yerde, bir locanın ya da yar-dımsever bir hayır derneğinin dinlenme alanı olarak oluşturduğu bir yer olan Aknânh Mağarası'nı²³⁷ görme, ona denk gelme şansı oldu. Her zaman çok uzaklara gön-derilerek yapılan bu defnetmeler, bu kabirler, gömütler, sarp ve yalçın yalıylara (falezlere) ya da güçlkle eri-şilebilen zirvelere saklanırdı. Benzer biçimde, M. Wie-ner, antik Peru harabeleri üstünde araştırma ve kazı ya-parken, kayadan dolambaçlı bir yerde, halatlarla tutuna-rak ya da bir yerleri aşarak orada gizlenmiş birçok mumya keşfetti. Benzer inanışlar benzer uygulamaları yaratır. D'Orbigny ve Dall, Aleutlar'da kadvraların ya da cesetlerin toprakla derhal temasa geçmesine karşı olunduğunu, onların bunu iğrendirici bulduklarını fark ettiklerini söylerler. O halde ölülerin toprağa gömüldü-ğünü söylemek tam olarak doğru olmayacaktır. Çünkü onları güzel kokulu otlarla ve kuru yosun ve köpüklerle

²³⁷ Alaska'da Şumagin takımadalarında Unga adasında.

sarmalarlar. Bir kayanın yarığında, çatlağında indirirler ya da kazıkların üzerine monte edilmiş bir sandal şeklinin içine yerleştirirler. Basit ölümlüler bağdaş kurmuş, çömelmişlerdir, kollar bacakların etrafında, dizler göğse karşı gelmiştir. Ama cesur balina avcıları boylu boyunca yatırılırlar ya da ayakta çakılı tahtadan yapılmış kafesten bir zırhın içinde bu zırhla korunurlar. Kafası ölünün korkunç gözlerine karşı bakan, yaşayanları koruyan şekilli simgelerle dolu bir maskenin arkasına saklanmıştır. Bu gözler; uğursuz, korkunç, ölümcül bu gözleri kapatmak yeterli olmaz, onları daha da kör etmek, görmez hale getirmek gerekir. Acaba Asurlular'da ya da Mısırlı ve Yunanlı'da bu gerekçe²³⁸ ile—en azından antik Mycenés (Miken)—²³⁹ ölümlerini maskeleyen konusuna var mıydı? Kuzey Amerika yerlileri olan Dene-Dindjilerde ve Avustralyalı zenci ırklarında bulunan bir adet, gelenektir bu. Her seferinde onları işaret edip, onlardan bahsetmek bıktırıcı ve tatsız tuzsuz olsa da, Aleutlarla çok sayıda benzerliklere sahiptirler.

Süt bebeğini kaybeden anne “küçük zavallı evladını” uzun zaman taşıyabilmek için onu, sırtına koyduğu güzel, şık bir şekilde süslenip püslenmiş çizme gibi bir kesenin içine koyar. Sık sık küçük zavallı embriyonunu, larvasını kollarına alır, küflerini kaldırıp temizler, onu mikropardan temizler, ona biraz banyo yaptırır. İlkeller, hayatı devamlı sürüp giden, yıkılıp yok olmaz olarak; ölümü ise bir durum değişikliği olarak görürler. Hayvanlar bizim dünyamıza dönmeyi beklerken başka bir dünyada ikamet edeceklerdir. Ölümsüz kurtçuklar, keneler, ebedi sivrisinekler. Ölü, bütün balık avı takım ve teçhizatının peşinden gider; onları kullanacaktır. Götürmediği araçlar ve kıyafetler, kullanımda olan şahsi nesne ve

²³⁸ Emile Petitot: 1838-1916, Kanada'da misyoner rahip, Fransız coğrafyacı, etnolog, antropolog, haritacı, halkbilimci.

²³⁹ Eski Yunan'da bir tepenin üzerine inşa edilmiş antik bir kent.

eşyalar onunla duygudaşlık halindedir. Ayrıca onlarla bağlantılar, temas ve ilişkiler soğukluk verir, görünüşleri üzüntü ve acı verir.

Komşularından daha dar düşünceli ve kolaycı olan Koloşlar, kesin olarak saf ve basit bir metempsikoz yani ruh göçünün söz konusu olduğunu söylerler. Ölümün sadece bir anlık ve geçici bir bozulup dağılma olduğunu, bir insan, bir kurt ya da bir karga vücudunun içinde yeniden hayat bulmak için - ikametinde iken avlanmış ruhun - bulunduğunu, ona gerekli olan zamana tutunduğunu, ona dayanıp yaşadığını -o kim olursa olsun böyle olduğunu söylerler. İşpermeç balinası haline dönüşmek... İşte bu ne büyük mutluluktur! Hastalar, zayıf ve sakat olanlar, sık sık, yeniden genç, güçlü, kuvvetli ve sağlıklı olmak için olabilecek en erken zamanda öldürülmelerini isterler.

Genel olarak kabul edilip benimsenen inanca göre can ruhunun, mezar-ötesi yani öldükten sonraki iki eğleşme arasında tercih hakkı vardır: Bunun yukarıda, üstte olanı *Coudli-Parmian* (Bükülmüş yer, dönem); altta, aşağıda olanı *Adli-Parmian* 'dır (Karışık yer, dönem). Bunlar denizin dibindedirler. Sonuncusu en çok tercih edilendir. Konuk sevmez, barınması zor toprak ve affedici olmayan gökyüzü sahası yerine, besinlerin hemen hemen hepsinin geldiği sonuncusu Yüce Okyanus en çok tercih edilendir. Gineliler de, lacivert denizin derinliklerinde ruhların varlıklarını devam ettirdiklerini, orada var olduklarını düşünürler ve buna inanırlar. Eskimo kıyından biraz uzaklaştığında kaybolacağına, morsların ve balıkların yakınında kendini hissetmediği zaman kalbinin ona uymayacağına, ondan uzaklaşacağına inanır (Rink, Markham). Misyonerler, Hristiyan Cennetinin büyük mutluluklarını överlerdi. Onları durdurup burada sözlerini kesmek zorundayız:

-Ya foklar? Foklar hakkında hiçbir şey söylemiyorsunuz. Gökyüzünde foklarınız yok mu?

-Foklar mı? Hiç kuşkusuz hayır, yok. Yukarıda fokların ne işi olacak? Ama baş meleklerimiz ve diğer meleklerimiz var, çok sevimli, bir melaike sınıfı olan kerubi'lerimiz (kanatlı çocuklar) var, üç kanatlı yüksek sınıftan meleklerimiz var. Bizim Tanrısal Egemenlikler, Erkler ve Tanrısal Güç ve Yetkeler, On İki Havari, yirmi dört ihtiyar... var.

-Bu çok iyi, harika, ama hangi hayvanlarınız var?

-Hayvanlar mı, hiçbiri yok... Ama yine de bununla birlikte bizim Kutsal Kuzumuz var, bizim bir aslan, bir kartal, bir öküz... var. Ama sizin deniz öküzünüz, fokunuz yok, bizim... var.

-Yeterli. Sizin gökyüzünüzün foku yok ve foku olmayan bir gökyüzü bize uygun olamaz!

Okyanusun dibinde, mutlu ve ermiş kişiler, yiğit, kahraman balina avcıları ve fırtınada boğulmuş denizcilerden, ailesinin sorumluluğu altında, yük olarak yaşamaktansa kendini öldürmüş olanlardan, büyük annelik görevini yerine getirip tamamladıktan sonra ve doğumda ölmüş “güzel, tatulu, dövmeli kadınlar”dan oluşan arcissat'lar (köyler) bulunur. Bu yiğit, kahraman kadın ve erkeklerin önünde, deniz-altındaki Yüce Cennetin kapıları onlar için kendini açar. Ama şehitler topluluğunun çoğu oraya ancak kayaların yarık ve çatlaklarından, fiyordlardan geçerek, karanlık yol, “Yüce Köpeğin yolundan” girerler. Beş gün boyunca inmek gerekir. Ancak oraya varıldığı takdirde kanlar içinde kalmış ve yaralanmış üyelere ulaşılır. Aralardan, yanlardan geçerken bir rüzgâr dalgasıyla ve can sıkıcı, yersiz, uğursuz kaymalarla karşılaşılır ve birkaç uçurumun içine düşülür. Belli bir noktada, yerde, dönemeçli, kaygan, düz ve parlak bir çarkın

üzerinde dengede kalmak gerekir. Sonra bir bıçağın ağzından, ince yüzeyinden fazla geniş olmayan bir köprüden atlayıp geçmek gerekir. Canavar köpeklerle korunan kapıya ulaşmadan önce, ne kadar çok tehlike, ne kadar çok yorgunluk yaşanır! Can ruhlar, uzaktan yankı veren, çınlayan büyülmüş bir tamburun sesleriyle yönlerini bulurlar. Gerçeküstü hayvanlar tarafından parçalanıp öldürülmüş, yenilmiş, doğru yoldan ayrılmış olanlar için ne kötüdür. Dahası, artık yeniden ortaya çıkamazlar. Bununla birlikte, büyük, önemli bir kısmı limana ulaşır. Bir vücutları olduğunda ikamet ettikleri toprak kabuğunun altına yerleşirler. Aleutlar, Koloşlar, Taitanlar'ın hepsinin toprakaltı kantonları, bölgeleri vardır.

Gökyüzünün yokuşlarından yukarı doğru can ruhun bir duman gibi sadece dalga dalga uçarak gidivermesi ne kadar da akıcı ve kolaydır! Ama yürekli insanlar bu ölgünlüğü, cansızlığı beğenmeyip reddederler. İç karartıcı, üzüntü verici, ölümlü yolun büyük dehşet verici korkuları, korkunçluklarını hiçe sayıp onları korkusuzca karşılamayı tercih ederler. Ölenin son anda gücü tükenip yerine gidemeyeceğinden endişe edip, korkan arkadaşları onu yatağından çekip alırlar, toprağa koyarlar. Ve aşağının yoluna doğru gidecek ilk diriltmeyi gerçekleştirmek, bunu ona vermek için onu yüzükoyun yere uzatırlar. Büyük, kocaman bir kajimin her zaman ışıklı, aydınlık, ılık ve hoş salonlarında, bitmek tükenmek bilmez tamburların (def) çınladığı yerde bu aşağı, ast bölgelerde başarılı olmak, kazanmak için kim sıkıntı çekmez! Toprakla desteklenip, sabitlenen çok büyük direklerin etrafında sıçrar, sopalarla, çubuklarla oynarlar. Göz kamaştırıcı, muhteşem bale gösterileri gerçekleştirilir. Ve işte karşınızda şöenler! Bu beslenmeler! Ve balinalar ve ispermeç balinaları –Hz İbrahim'in şöeninin Leviathan'ı (Eski Yahudilerde efsanevi ejder) –Eskimo ruhlarının oburca her şeyi yiyip yutmaları!

Düğün-bayram yeri olan Yeraltı Cehennemi ve Yüce Açlıkla sürekli iç içe, Yüce Kıtlığın yakasına yapışıp pençesine aldığı uçsuz bucaksız çöllere verimsiz derinlikleriyle Yüce Okyanus olan atmosfer arasında ne fark var? Aynı! Can ruhlar bulutların içinde dalgalanıp yüzerler. Sızlanıp yakılarak, aç ve bozuk, kötü havalardan dolayı donmuş, sarsılmış olarak görsel alanların fırtına ve kasırgalarının içinde sürüklenme tehlikesi içinde başıboş aylak aylak dolaşırlar. Bununla birlikte kimi zaman beklenmedik bir kazanç ve şans onlara denk gelir. Tesadüf o ki yoksul kadınlar kendilerine hoşluk ve tatlılık verir, süslenirler. Kutup ışıkları içinde, sayılamayacak kadar çok kalabalık olarak halk yığınları koşar; göklerin arasından, yıldırım, şimşek parıltısı gibi hızlı şekilde sıçırırlar. İki kampa, iki tarafa bölünmüş, ayrılmış olarak, oradan-buradan çıkarlar. Onların top, mermi görevi yapan balina kafalarını itip kakıp attıkları görülür. Hatta korkunç çarpışma ve mücadelelere, savaşımlara kendilerini kaptırırlar. Bu zamanlarda kanları kuşbaşı kar yumakları şeklinde yere düşer. Zira onların atardamarlarında, yaşayanların parlak yaldızlı, çok güzel sıvıları yoktur ama soğuk ve beyaz bir akkanları vardır. Göklerdeki o ne görülmemiş savaştır. Arkasından yeryüzünde karlar yığın olup birikir! Aynı güç hakkında fizikçiler şöyle derler:

*“Pampas yerlilerinin (Güney Amerika’da) belli bir kaynaktan öğrendiklerine göre, Pillan’ın (önemli ata erkek bir ruh) olağanüstü göksel konutunda savaşçılar ebedi sürececek olan bir sarhoşluğun tadını çıkarırlar. Elbette muhteşem avlarla bu kesintiye uğramadıysa... bu muhteşem avlarda çok ama çok deve kuşu öldürürler ve adeta yığınlar halinde düşen tüyler başarılarımızın üzerindeki bulutları oluştururlar”*²⁴⁰

²⁴⁰ De Moussy, *Confédération argentine* (Arjantin Konfederasyonu).

Yüksekten uçan şamanlar, Eflatunlar ve Thomas D’Aquinas,²⁴¹ Aleutları, bu tam oluşmamış ilkel din dersini, olgusunu doğrulayıp gerçekliğini ortaya koydular, ona destek verdiler. Ve onu anlaşılması güç, karışık, içinden çıkılmaz, karmaşık bir sistem halinde geliştirdiler.

Son soluğu verdikten sonra organizma ilk basit öğelerine geri döner; bozulur, kokuşur ama kadavra ölü şeklini koruduğu uzun süre boyunca, birkaç duyarlılığını daha korur. Can ruhu, hava gibi pek ince ve saydam ama görünüşleri az bile olsa kül renginde olan, Gölge ve Ruh şeklinde ikiye bölünür. Birincisi toprak altındaki ikametine gider; ikincisi hava sahalarında, göksel alanlarda bulunur. Eğer doğru ve düzgün bir şekilde metinlerimizi yorumlayıp açıklarsak; Hiperboreanların Gölgesi, kanın pusu ve buharı gibidir, Yunan-Roma psişesine,²⁴² ruhuna karşılık gelir. Bireyin içindeki türü tanıttırıyor gibi görünmektedir. Gölgeler belirsiz bir zaman Coudli’de kalırlar –birileri daha çok, diğerleri daha az, sonra sıklıkla düşünce ve rüya ile ilgili bir kadının vücuduna girerler –. Yüce Kutsal Ruha gelince: Solunumu gerçekleştirebilir, indirgenemez, ortadan kaldırılamaz öğeyi; kişiliğin çekirdeğini oluşturur. Aziz Gölge sayesinde aralarından sıyrılıp kendini gösterir. Bu şamanları canlandırıp diriltten, hayat veren esin gücü Mısırlıların “hoş, iç açan temiz esintisi”, Eski Ahid’in *ruaşı* (rüzgâr), Yeni Ahid’in *pnöma*’sı (esin), stoacıların *aura*’sı (enerjik, gizemli hava) olduğundan kim şüphe eder ki. Atmosfere özgü büyük hazneden çıkınca buraya girilir. En Üstün Yüce Tanrı, tornasuk “Esintilerin, Meltemlerin Azametli Tanrısı” olarak adlandırılır (Sille minua, Sille nelegak).

²⁴¹ Thomas Aquinas ya da Aquinolu Thomas, 1225-1274, bilgi felsefesi, metafizik, siyaset, ruhun ölümsüzlüğü konularında skolastik düşünceye katkı sağlamış Dominiken mezhebinin keşişi, filozof.

²⁴² İnsanın kişiliğini oluşturan tüm ruhsal olgular.

Doğuştan gelen üstünlükleri, yetkinlikleri eşsiz etkinliklerle de ispatlanan bu tanrılar, kutup bölgelerinin en diplerinde yerleşip kurulmuş olan Merou adlı olağanüstü, şaşılacak derecede büyük bir dağın etrafında dönen ve mavi buzun saydam ve şeffaf rengine ve sertliğine sahip olan yuvarlak, çember biçiminde, değirmi şeklinde kümbetin isminin işaret ettiği gibi sağlam, sert, dayanıklı kürenin, gök kubbenin ötesinde ikamet eden diğer Aziz Ruhlara katılıp onlarla bir arada olacaklardır. Her şeyden önce üstün derecede zeki ve mutlu insanlara ait olan, onlara vergi olan Aziz Yüce Ruhlar yıldızlarla karışıp birleşeceklerdir. Çünkü bütün gök cisimleri, yıldızlar İnoit olmuşlardır. Alçakların, korkakların “ben”ine, kötü büyüçülerin “ben”ine gelince: Fırtına onları süpürür ve onları ardından kovalar. Rüzgâr onların sızlanmalarını, inlemelerini taşır götürür. Gözden, güçten düşmenin, güçsüzlüklerinin içinde ayak diretip inat edebilirler. Mutsuzluk, zavallılık hiçliklerini daha da kötüleştirip daha da berbat edebilir ama bu onları daha da uzağa taşımaz. Çünkü o zaman aptallık, anlamsızlık içine düşerler, duygularını kaybederler ve sonunda varlıklarını kaybederler. Oluştukları, meydana geldikleri hava, yeni öz ve cevherlere döner, yeniden oluşur.

-Ama hey becerikli, usta doktor, denize özgü uçurum, dipsiz derinliklerin Elize’si ile aynı zamanda yıldızlara yolculuk yapmak için çok mutlu, kutsal kişilerin ne yapıyorlar, nasıl yapıyorlar? Gölge ve Aziz Yüce Ruh nasıl ayrı ayrı var olabiliyorlar?

Hiperborean kem küm eder, anlaşılma bir şekilde mırıldanır: “Babalarımız, pederlerimiz bize böyle öğretiler, böyle anlattılar” –Okullarımızda eğitim görmüş olsaydı şunu sorabilecekti:

-Mitolojiniz Herkül’ün hem Hades’te ve hem de Olimpos’ta aynı anda bulunduğunu göstermiyor mu, neden? Angekutlarımıza yönelik bu kadar çok sertlik ve

kızgınlık neden? Niçin, Homeros ve Virgile’i başışık tuttuğunuz, yükümlü görmediğiniz bir mantığı zorla kabul ettirip bize benimsetiyorsunuz?

@

Her şeyin en güzeli olan uyku, dinlenme, dinginlik Al-eutların çok hoşuna gider. Tatlı bir gevşekliktir bu. Çim-lerle kaplı çatıların ya da kayaların üstünden denizi sey-retmek onların çok hoşuna gider. Denildiği kadarıyla, ışık banyosu yapmak için tan kızılığını, güneşin doğu-sunu, gün ağarmasını beklerlermiş. Hep şöyle olmakta-dır bu: erkekler ve kadınlar erkenden, güpegündüz gö-zetleme mevkiine çıkarlar. Onlardan kaçan bulutlar, pus, su buharı, sisler yoktur. Yönlerinden, şekil ve derece ay-rımlarından, küçük farklardan havanın alabileceği hali ve zamanı, denizin devinimini, dalgaların gücü ve nite-liğini ayrıntılarıyla anlarlar. Eğer boş vakitleri varsa, tek kelime söylemeden, hiçbir işaret yapmadan, kımıldama-dan saatlerce kalırlar. Sis ve karanlıklara, buzlu rüzgârlara rağmen uyuşuk, kaygısız ve melankolik ha-yalperestler Doğuluların “keyif” dediği şeyi iyi bilirler. Tembellik onların kusurları, kötü alışkanlıkları değildir. Çünkü gerekliliğini anladıklarında sabırla, bilinçli ve şu-urulu olarak saygın, önemli bir iş ortaya çıkarırlar. “Ru-hun kemirilmesi, sıkıntı ve tedirginlikleriyle iki avuç do-lusu, devinimsiz, hareketsizlikle yalnızca tek avuç do-lusu” diyen Bile Salomon gibi, tercihen zorunlu ve kaçı-nılmaz olanlar dışında, zahmete girmekten ve yorgun-lukla uğraş vermekten kaçınırlar.

Yıkım, işkence, felaket ve sınamalara olan tahammül ve dayanıklılık yeteneğiyle tamamen donatılmış olarak, onlara hor görü, küçümseme sağlayan ve hayranlığa la-yık olan bir dinginlik, sükûnet ve soğukkanlılıkla, so-ğuğa, açlığa ve yorgunluğa direnç gösterir, dayanırlar. Sabırları taşıdığı zaman aşırı kızgınlık ve öfkeleri hiçbir sınır tanımaz ve cezasını verip intikamlarını almazlarsa,

tereddüde düşmeden intihar ederler. Aleutlar çok güçlü bir öküzün sahip olduğu sabra ve bir ineğin sevgi dolu yumuşaklık ve tatlılığına sahiptirler. Ayrıca sabırlarının hayvanlara özgü bir nitelik olup, soğukluk ve aldırma-
lıktan ileri geldiğini söylemeyi unutmayalım. Acı, çok derin, sert ve içten olan ve sürekli devam eden baskı, zulüm ve ezilme, bir inilti, bir sızlanmaya neden olacaktır. Hastalık hiçbir iç çekmeyi, hiçbir iniltiyi, sızlanmayı sö-
küp almaz, dindirmez.

Bir Aleut, üç ila dört gün ağzına hiçbir şey koymadan ve buna rağmen hiçbir rahatsızlık, tasa göstermeden, sıkıntısını belli etmeden, sıkıntı ve yorgunluk çeker. Onu sorguya çeker yoklarlar: “Acı çekiyor musun?” –Cevap vermez, avcılarına, bir kurt ya da bir tilki kapanı içinde ayaklarından yakalanmıştır. Ancak dikenli demir bacak-
larının arasından çekilerek çıkartılabilir. Gereksizce sabırsız hareket ve davranışlarda bulunmadan maruz kaldığı işlemi, operasyonu çeker. Onu kendi acısıyla baş başa bırakırlar. Bununla birlikte zaten dinlenme ve di-
yetle tedavi edilen bu yaralar, iyileşmekte gecikmez.

Haylaz, yaramaz yumurcaklarımızın tersine buradaki çocuklar birbirlerini tokatlamazlar, birbirlerine vurmaz-
lar, dokunmazlar. Küskünlükleri, kızmaları sadece aile-
lerince hoş olmayan müşahedelerde ortaya çıkıp dikkate alınır. Diğer yandan bağırarak tartışıp birbirine girdikle-
rinde, dilde eksik olan, hakaret, onur kırıcı söz, sövgü, küfür terimleri engellenecektir. Ama uygarlıkla birlikte bu terimler sağlandı ve yerleştirildi. Birbirini haşlayıp paylayan sarhoşlar, ayyaşlar, Rus sözcük dağarcığından çekilip çıkartılmış hakaret ve sövgü dolu terimlerden oluşan küçük bir yığına sahiptir. Eskiden kin, savaş ve düşmanlıklar, kabileden kabileye söz ve taahhütlerle hal-
ledilirdi. En çılgın, en kudurmuşu bir tuzak kurardı, kötü bir darbe girişiminde bulunurdu. Onu ya başarırdı ya da

başarmazdı ve sonrasında geri çekilirdi. Benzer, paylama ve azarlar hiç de sıklıkla olmaz, tekrarlanmazdı. Çünkü baba Veniani, on günlük ikameti boyunca Ounaslaska'da tek bir dövüş, kavga yaşamadı. Ross ise dövüş, kavga ve savaşımlardan anladığımız şey olan savaş silahlarından eksik olan, silahsız Baffinuaları anlayamaz. Bütün BothiaFelix'in²⁴³ içinde sadece tek bir cinayet vakasıyla karşılaşmıştı ve hiç kimse bunu işleyen faille görüşmemiş, herkes ondan sakınıp uzak durmuştu. Aşırı ve ölçüsüzce barışı sevip ve amaç edinerek, onlara egemen olup onları yönetene tabi olup boyun eğeceklerdir -bununla birlikte onlarda itaat etmeye karşı tatsızlık, hoşnutsuzluk da olur, bu hoş olmayan bir durumdur –ama mücadele etmek, karşı gelip savaşmak daha fazla hoşnutsuzluk verir. Eğer genç biri fikrini uygun olmayacak bir tavırla, daha şiddetli bir tarzda ileri sürecek olursa, eskiler, büyükler zıt bir fikirle ona karşı olurlar, onu dalga ve alaya alıp matrak geçerler ya da sorarlar : “Sebeplerini açıkla. Belki yeniden becerir, tecrübe eder öğrenirsin?”

– Bu saf yürekli, naif insanlar kendi hesapları için bir alış ya da satış işine girişmeye henüz cesaret etmemektedirler. Aşırı bir mütevazılık ve alçak gönüllülüğe sahip olup, rahatsızlık ve endişe duymadan ev kiraladıkları ve kiraya verdikleri duyulmaz. Ve ayrıca bir arkadaşlarının önünde onlara komplimanlar yapıp güzel sözler söylenirse kulaklarına kadar kızarırlar. Buna karşılık, bir yabancıнын önünde azarlanıp kınanırlarsa bu onları aşırı öfkeliendirir. Bütün sabırlarıyla bazen apansız yüz seksen derecelik dönüş yaptıkları, yön ve kanı değiştirdikleri, çok berbat, ürkütücü bir öfkeye kapıldıkları olur:

“Charley başarısız bir şekilde eli boş döndü. Karısı geminin yükünü boşaltmak için yanına vardı. Omuzlarında yükü, çamurun içinde bata çıka yürüyordu. O anda

²⁴³ İngiliz Kuzey Amerika'sının bir yarım adası.

Charley, gözle görülür hiçbir neden yokken ateşli ve kararlı bir heyecanla sırtından zıpkınını çıkardı. Attığı zıpkının ucu kıyafetlerin yığıldığı yerde kaldı, mutlu bir hali vardı. Sonra yürüyüşüne tekrar devam etti. Onlar ellerine geçirdikleri ilk nesneyi kavrarlar; bıçak, taş ya da balta fark etmez ve onu karılarına fırlatırlar. Aynı şekilde köpeklerine de böyle yaparlar. Sık sık kötü davranış, hırpalama olmasına karşın, kadın gerçek ve değişmez, sürekli bir sevginin, bağlılığın nesnesidir (Hall)”.

Bu tutarsızlıkları, çelişkileri ve bu karakter değişkenlik ve düzensizliklerini kim açıklamaya muktedir olabilir. Cook, bu ilklerden birisi olarak onların iyi yürekliliklerini övdü. Labrodorienlerin bölgesinde, içlerinde uzun yıllar yaşamış olan George Cartwright,²⁴⁴ onların cesaretlerini, tahammül ve dayanaklılıklarını, sevecenlik ve şefkatlerini, iyi niteliklerini az övmemişti.

Onların namuslu ve dürüst oluşlarını tasavvur edip değerlendiriniz. Bütün ıvır zıvır eşyaları ve gereçleri boşaltıp indiriyorduk: Odun, kömür, katran, sıvı yağlar, tencereler, ipler, kenevir halatları, kargılar, mızraklar, zıpkınlar... Eskimolar için hazineler anlamına gelen bütün nesneler; hiçbir koruma, gözetim ve denetim olmadan bütün bu ticaret eşyası yüzüstü kendi haline bırakılmasına karşın onlara kimse ilişip dokunmazdı (Belgesel bilgi).”

“Bir fırtınayla baskına uğrayıp hırpalanmış olan geminin kaptanının Bering boğazının oradan geçirecek aktaracak eşyaları vardı. Bu olay üzerine gemi tayfasını yu-kardan kıyıya döktü, sırayla, önce birini, sonra diğerlerini. Onlar buna söyleyecek hiçbir şey bulamadılar. Sağ salim esenlikle gemideki yükü tekrar geri götürüp teslim

²⁴⁴ 1739-1819, İngiliz subay, Labrador kâşifi.

etmek için birbirlerine şerefleri üzerine verdikleri sözleri, bağlılıkları yoktu değil mi?²⁴⁵

Suyun sürükleyip getirdiği sel kütüğünü ya da denize batmasından dolayı ortaya çıkan tahtaları toplayan her birey, sadece engin, açık denizin üzerindeki bulgu ve keşfi için çaba sarf etmeye ve bir çakıl taşıyla onu sabitlemeye uğraşır. Onun çok hoşuna gitmesi dışında bu bulgusunu bırakabilir. Gizli bir et kaynağı keşfedecek olsa dahi ona dokunmayacaktır, barınakta kıtlık olsa bile. Yontulmamış, bilisiz, ilkelerin arasında en ilkel olan Ceylan Weddaları, bir ağaçta asılı olarak ele geçirdikleri yiyecek ve erzaklar için aynı saygıyı gösterirler.

Dürüstlük ve doğruluk birbirlerinin kız kardeşidirler. Yalan söylemede beceriksiz olan Aleut, yalan ve aldatma içinde suçüstü yakalayacak olduğu bir adamı hor görüye ve küçümsemeye boğacaktır ve hayatta onunla konuşmayacaktır. Hayran olunacak sevimlilikte, olağanüstü içtenlik ve açık yürekliliğiyle söz verdiği nesne artık ona ait değilmiş gibi davranır, öyle görür; onu bir kenara koyar ve ona ihtiyacı olduğu durumda onu ödünç olarak bile almaz. Onun hediyelerinden birini reddetmek, özellikle biraz saygın ve önemli biri ise onun sevilmediğini ifade eder.

Alışverişler, pazarlıklar yoluyla yapılır. Pazarlık görüşmesi uzun sürse de, bu müddet boyunca satıcı satın alanın adını bilmemelidir ve bu karşılıklıdır. “Çekingenlik ve utangaçlıktan dolayı” olduğu bize söyleniyor. Ya da soylu kişilikten, kibarlıktan dolayı mı? Veya tecim işlerinin hakkaniyet ve dürüstlüğüne daha iyi temin etmek için mi? Topluluğun bir üyesi hasta olduğu zaman hiçbir işe ve davaya bakmazlar, vazgeçerler (*Rink*). Adab-ı

²⁴⁵ Friedrich Anton Hellervon Hellwald, 1842-92, Avusturyalı coğrafyacı, uygarlık tarihçisi, antropolog, *Natur geschichtedes Menschen* (İnsanların Doğa Tarihi).

Muaşeretlerinin gelişmiş, ince duygusu olarak acı çeken birini düşünerek mi yapıyorlar böyle acaba? Kadının her türlü kazanma, kazanç düşüncesinin üstünde olması istenir, o hiçbir ticaret işine karışmaz ne erkeklerle hata ne de kadınlarla...

Batı uygarlıklarımıza egemen olan gelir ve faiz teoris; başkasının emeğiyle çoğalan ve sürekli, yaşam boyu artan sermaye, servet... O anda bir ihtiyaç duymadıkları her malzeme veya aracı gönülden ödünç veren bu iyi niyetli insanlar için ne ilginç bir yaradılış aykırılığıdır! Eğer ödünç alan eşyayı kaybederse ya da zedeleyip zarara uğratırsa zararı karşılamada aynı fikirde olmazlar! Ayrıca bir hayvan avcısı kurduğu tuzakları tekrar kaldırmazsa, onları ziyaret edecek olan av olacaktır. Balık almak ve yemek için yabancılar ne kendi kurdukları ne de inşa etmedikleri barajlardan faydalanabilirler. Bu Yeni-Dünya, Aziz Saint Pierre ve Miquelon²⁴⁶ gelenekleri hakkında ne söylenebilir? Olağanüstü olan, balina gibi kocaman ya da ender türden her av, hayvan, topluluğa aittir. Herkesin hemfikir olacağı tarzda çözümler bulunur ve düzenlemeler yapılır. Aile şefinin bir barka, bir kızak, elbiseleri, silahları ve birkaç teçhizat, alet edevat-tan başka şeye sahip olması enderdir.

Bunu bilmeyen komünist İnoitler yalnızca özel mülkiyetin ilksel kavramlarına sahiptirler. Bununla birlikte buna oldukça saygı duymasını da bilirler. Kar ovalarında yaşarken, denizin, kocaman, engin ve hareketli denizin üzerinde, işlerinin çoğunda toplu halde birlikte uğraşırken onu bölüşüp, küçük parçalar şeklinde hanelere paylaştırılmasını bilmezler. Ürünlerinden yaptıkları eşit paylaşım karşılıklı bir güvenle bir güvence oluşturur.

²⁴⁶ Atlas Okyanusu'nda, Kanada'nın doğusunda iki ada, adalar grubu.

Güven olmazsa birbiri ardı sıra yok olacaklardır. Ele geçirilen her fok, en azından kıtlık zamanında bütün aile şefleri arasında bölüştürülür ve dağıtılır. Eğer tam olarak eşit porsiyonlara ayırmamışlarsa, büyük olanları çocuklarına ayırdıklarından dolayıdır. Ergin olanlar artık uzun süre boyunca hiçbir şeye sahip olmazlar, küçük veletler hep bir şeyler alırlar.

Karakterin temeli oldukça komünisttir, bir şeylere sahip olan her Eskimo, kendisi de, almaktan çok vermenin onu daha fazla mutlu ettiğini söyleyerek her şeyi vermekten, her şeyi dağıtmaktan şan ve şeref elde eder. Aşağıda bir sonraki sahne Youkon kıyılarında geçiyor:

Bütün komşular davet edildiler. Oyunlar, şarkılar, danslar, şölenler günlerce sürüp devam etti. Son akşam, bütün erzak ve yiyecekler tükenmiş, kadın ve erkek ev sahipleri yepyeni kıyafetlerini giymişlerdi. Uygun geldiğini düşündükleri her arkadaşına verilecek hediyeler vermek için uğraşılar. Bu şekilde 10 tüfek, 10 tam kıyafet, 200 ipliğe dizilmiş inci bileklik ve bol bol kıl ve tüyden örtü ve kıyafetler; 10 kurt, 50 geyik, 100 fok, 200 kunduz, 500 samur kürkü ve çok sayıda örtü. Neden sonra ev sahibi ve sahibesi, aynı şekilde hediye dağıtırken bürünmüş oldukları kıyafetlerini çıkartıp soyundular, tekrar eski püskü giysilerini giydiler ve bitirmek için küçük bir söylev verdiler: “Sizin bağlılığınıza ve sevginize tanık olduk. Şimdi sizin her birinizden çok daha fakiriz ve buna üzölmüyoruz. Artık hiçbir şeyimiz yok. Dostluğunuz bize yeter!”

Her biri teşekkür jesti yapar ve sessizce geri çekilirler. Eğlence on beş yıllık emek ve çalışmaya, ekonomi ve yoksunluğa mal olmuştur (Kuzeybatı Amerika). Aile her şeyini kaybetmedi, çünkü hemşerilerinin minnettarlığını, saygı ve beğenilerini kazandı. Maddi olarak harcadıkları şey aileye şeref, övünç ve saygınlık kazandırdı. Çok eli açıklık, cömertlik ve lütuf göstermiş olarak bir

tür konsolos niteliğinde bir kişilik ve nitelik kazandı. Bundan sonra zor durumlarda kendisine danışılır ve konuştugu zaman kimse ona karşı gelmeye, söylediğinin tersini söylemeye çekinir, böyle bir hakkı kendinde görmez.

Vay onların muhteşem konukseverlikleri! Dışarıdan gelenler sıcak bir yere, içeridekilerle aynı örtünün altına konulurlar. Hall, tamamen çok üşümüş bir halde geri geldiği gün yaşlı bir kadının nasıl soğumuş ayaklarını ellelerine aldığını ve onları iyice ovuşturduktan sonra daha iyi ısıtmak için ağzına, boğazına kadar koyduğunu heyecanla anlatır.

Cinsel dengesizlik, bozukluk ve kötülükler dışında bu cesur insanlar, ideal bir Ebionit,²⁴⁷ ideal bir fakir olmayı gerçekleştirdiler. Bunlar gerçekten “fakir”, “yalın yürekli, alçak gönüllü”lerdir. Bundan yola çıkarak *Hız. İsa'nın taklidi* onlara öğütte bulunur. Beranger'in²⁴⁸ “dilencileri”, “kendi aralarında birbirlerini seven mutlu dilenciler”.

Kimin bir şeyi varsa hiçbir şeyi olmayanla onu paylaşır. Acıkmış olan mazeret bildirmeden, dua sözleri etmeden, yalvarmadan yemek yiyen birinin yanına oturur. Sonra elini tabağa uzatır. Ciddi ve ağır hükümlerle her zaman çabuk davranan ve kuşkucu, güvensiz ve çabuk pirenlen Avrupalılar, hırsızlık, soygunculuk ve yağma için komünistlerin bu geleneklerini kullanmakta geri kalmadılar. Gerçekten gemileri ilk ziyaret ettiklerinde, kötülük düşünmeyen iyi yürekli saflar, evlerindeymiş gibi davranırlardı. Hoşlarına giden şeyleri kaparlardı, sadece alma zahmetine katlanmanın söz konusu olduğunu

²⁴⁷ Yahudi orijinli ilk Hristiyanlar için kullanılmış, mülkiyet ile ilgili toplumlarda en zengin üyelerin isteyerek kendilerini fakirleştirmeleri.

²⁴⁸ Pierre- Jean de Beranger, 1780-1857, Fransız söz yazarı, şair.

düşünerek onu ele geçirip yanlarında götürürlerdi. Ancak yabancıların bu davranışı çok kötü ve iğrenç bulduklarını fark edince, yersiz yere bir şeyi kendilerine mal etmekten vazgeçtiler. Gözlerine girip teveccühlerini kazanmak için masraf ve çabaya giriştiler.

“Bu Eskimoların, diye dikkati çeker Lubbock, az dinleri ama hiçbir ırkta olmayan çok fazla ahlaki nitelikleri vardır”.

Yunan misyonerler –onların içtenlik ve doğruluklarından dolayı gurur ve şeref duyuyoruz – sadece Aleutlar’ın önerilen değiş tokuşla aldanıp kazıklanabildiklerini ve Hıristiyanlığa geçip din değiştirmelerini pek de istemediklerini itiraf etmişlerdi.²⁴⁹ Örnek tek değil, daha birçok örneği var bunun. Danimarkalı doğru, dürüst evanjelistler bu konuda birçok Nicobarienler²⁵⁰ ile konuştuğuktan sonra geri döndüler.

Ne garip ne gülünç şey doğrusu! Yunanlılar ve Romalılar, temizlik, saflık ve iyi yürekliliğe sahip, mutluluk içinde yaşayan “Sitemsiz Hiperboreanlar”, kuzeyin rüzgârlarının estiği bu uzaktaki insanların üzerine övgüler dizektedir. Horace’ın²⁵¹ ve Virgile’in²⁵² *Hiperborean bölgeleri* ve *Hiperborean kıyıları* hakkında gece güneşiyle, sertliğin, şiddetin ve çekilmezliğin açıklandığı “güneşin batmadığı bir gökyüzünün altında” bulunduklarını varsayıp betimleme yapmaları haricinde, Eskimolar onlara yumuşaklık ve dinginlikleriyle, barışsever gelenek ve görenekleriyle efsaneler esinlediler. Bu efsanelerin gerçekte hiçbir şekilde haklı, akla yatkın olduğunu zannetmiyoruz. Başka bir şeyden bahsetmek için

²⁴⁹ Adolf Bastian, 1826-1905, Alman antropolog, *Rechtsverhältnisse* (Doğru Koşullar), LXXIX.

²⁵⁰ Hint okyanusunda Nicobar takımadalarında yaşayan yerliler.

²⁵¹ Quintis Horatius Flaccus, MÖ 65-MÖ 8, Augustus döneminin Romalı şair.

²⁵² Publius Vergilius Maro, MÖ 70-MÖ 19, Romalı şair.

bunu ele alıyoruz. İnanç sahnesinde güven veren, cesur ve yürekli bir olumlama, doğrulama şunu ifade eder: bütün kalplerin gizli saklı ahiti olan adalet, kötü, can sıkıcı bir aldatmaca olmamalı, insanlar arasındaki kardeşlik hiç de gerçekleşmeyecek bir düşün, bir kurgu değildir. İdeallerini gerçekleştirmenin mümkün olduğuna inananlar, ateşli, coşkulu sevgi dolu insanlar, rüyalarının çoktan tamamlanmış ve gerçekleşmiş olarak kabul edildiğini, inanarak anlattılar. Bu gerçekten de oldu mu? Olduysa nerede? –Çok uzakta, çok çok uzakta, dünyanın en uçlarında, Hiperboreanların yapısında ve niteliğinde, Hindistan’ın Gymnosofistlerinde²⁵³ –Etiyopyalıların yapısında ve niteliğinde –Rahip Jean’ın krallığında –Eldorado’nun krallığında – ve ayrıca Teleme Manastırı’nda.²⁵⁴

@

–Hükümet ile ilgili hiçbir şey yok mu?

–Gerçekten bunu unutmuştuk. Bizi mazur gösterip haklı çıkartan, aklayan şey şudur: Ruslar onlara kendilerini zorla kabul ettirip benimsetmeye gelmeden önce Alcutların gerçekte uygulama ve işleyiş bakımından bir hükümetleri yoktu. Kimse yönetmiyordu, kimse itaat etmiyordu. Balina avcıları ve Angakutlar, üstünlük uğruna, tartışmasız olarak kendini kabul ettirmiş, bilinen yiğitlikleri, yürekli oluşları ve zekâlarına uygun olarak üstün, ağır basan bir etki yaratıyorlardı. Ama herhangi biri canı isterse onlara karşı gelip tersini söyleyebilirdi. Yaşlılar da halk danışmanı ve öğretçüleri olarak birbirlerini yönetir, yönetilirlerdi. Çok istenildiği, işlerine geldiği için onlara güvenilirip inanılıyordu. En önemli adalar, insan kalabalıklarının bulunduğu büyük yerleşim yerleri, bir temsilci, bir temsilcilik tarzına erişmişti. Bir *Tajoun* (ya

²⁵³ Eskiden Hindistan’da çıplak gezen filozof sınıfı.

²⁵⁴ Fransız Yazar François Rabelais’in eseri Gargantua’da vaaz edilen hayali yer, ideal toplum.

da Taljoun, Toïôn), seçilmiş bir başkan olarak haber ve bilgileri merkezde toplardı, din adamı ile birlikte idare ederdi. O can sıkıcı, tatsız angaryalardan korunur, muaf tutulurdu. Ve kürekçiler, Ounalaska ya da OunimakBucentaure'sinde,²⁵⁵ onun bir ofisine bağlıydılar. Çoğunlukla ona eşlik etmek için ölümünde feda edip kurban ettikleri birkaç köleye sahiplerdi. Koloşlar bu alışkanlıklarını henüz terk etmemişlerdir. Tajoun'un imtiyazları hemen hemen onursaldı. Bir balık avı seferini yönetmek için seçilip görevlendirilirse, kurum, şirket biterdi. Bu durumda elveda komutanlık, elveda komutlar, zira "düşmanımız yöneticimizdir, düşman efendimizdir". Efsaneler, gücü, düzen ve zorbalıkla haksız olarak elde etmiş olan eski zamanların birkaç tiranını açıkça ayıplayıp eleştirir, yerden yere vurur. Halka iyilik yapan velimetleri olarak insan öldüren katilleri, insan kıyıcılarını ulular, kutlar (*Rink*).

Netice itibariyle, Eskimo hiç de tutku ve arzudan yoksun değildir ama nüfuz ve egemenliği üstünlükten daha az arar. Komut ve komutanlık için yönetici olmayı, yönetmeyi tercih eder. Bizim gibi önünde korkudan tir tir titrediği bir otoriteye ihtiyaç duymaz. Savaş ve öldürme hakkının yüce adaletini, tunçtan yapılmış çivili gürzün Yüce Otoritesini silahlandırmaz, donatmaz. Ne hapishane ne de jandarma olmadan, ne mübaşir ne de mübaşir yardımcıları olmadan gerçekleşen bir düzen... o halde nasıl oluyor da işliyor her şey? Zavallı, uygarlaşmamış yabanıl işte. Şikâyet edecek, üzülecek bir şey yok!

@

1741 yılında Bering ve Çirikof seferinden iki yıl sonra, Çavuş Bassof, Kamçatka'da kemikten bir gemi inşa etmişti ve Aleut adalarına doğru iyi bir servet elde etmek

²⁵⁵ Karanlık anlamına gelen Fransız gemisi.

için yola çıkmıştı. 1745'te, bir başka Rus, Michel-Nevodsikof takımadalarını ziyaret etmiş ve dönüşünde, en değerli Kuzey Arktik bölgesi tilki, ayı ve deniz samuru kürklerinin bu uzak yörelerde bolca bulunduğunu anlatmıştı. Çok güzel, hayranlık verici anlatılar, ne pahasına olursa olsun başarmayı düşünen, cesur, yürekli insanların heyecan ve coşkusunu uyandırır. Yalnız başına ya da kalabalık gruplar halinde her zaman çok sayıda bulunan serüvenciler, zararsız yerlilerin başında ne yapacaklarını düşünmüşler ve hemen sonrasında onlara köle muamelesi yapmışlardır.

1764 yılında Rus hükümeti, siyasi ve idare merkezi Petersburg'ta olan ve ana mağazası Irkoutsk'ta olan "Sibiryalı-Amerikalı" bir şirketin, takımadalarını sömürmesine ve işletmesine müsaade etti. Hindistan Şirketi'nin modeli üzerine düzenlenip kurulmuş olan bu şirket, Aleut Takımadaları'nı ve Kourille adalarını fethedip kendine bağlamak ve Kuzey Denizi'ne 54°de, Amerika kıtasının üzerinde temel atıp yerleşmeye niyetliydi. Japonya'ya ustaca sızıp girmeyi, orada harika şeyler yapmayı tasarlıyordu. Askerleri toplama, küçük kaleler inşa etme, aleni şekilde askeri çadırlar, küçük evler yapma hakkı ona bahşedilmişti. Hepsi yerli halkın ödeyecekleri kürklerden, vergi, haraç ve bedelden başka, net kârlarının üzerinden de kazanç olarak 100'de 10 kurluk para kesip almakla görevliydi: "Başkasının sırtından geçinmek. Oh! Ne güzel şey doğrusu!".

Medenileştiriciler topraklar, namlularla, kurşundan mermilerle ve göz kamaştırıcı, görkemli bildiri ve açıklamalarla geldiler. Dediklerine bakılırsa bolluk, bereket getirdiler. Batının sanayisini ve zanaatlarını, sanatlarını buraya taşıdılar. Ortodoks dininin saçıp dağıttığı ebedi mutlulukları buraya taşıyıp getirdiler. Baltalar, bıçaklar, demir, çelik, odun, örtü ve birçok faydalı şeyler; alışıl-

mamışlığın, yeniliğin hayran kıldığı, çok güzel gösterdiği başka başka şeylerden getirdiler. Özellikle tütün ve hem harikulade hem korkunç olan yaşam suyu dedikleri, onun için her yabanılın ruhunu bile feda ettiği içkiyi getirdiler. Onlar kendilerine Kutsal Yüce Varlıklar ve Dünyanın Tanrısı adına onların İmparatoru süsünü veriyorlardı.²⁵⁶ Onların yalnız varlıklarının sağlamış olduğu faydaları ve iyilikleri görünce bölgeyi zapt edip oraya konmaktan, vergi ve bedelleri zorla benimsetmekten öte bir şey yapmadılar! Ve Aleutlar ise kürklerini onlara teslim etmekten ve yabancıların cömertliğine hayran olmaktan daha az şey yapmadı zaten! Bir gün yabancı ticaret acentelerinde sorumlu insanlar ne fazla ne de az “ihtiyaçlara uygun olarak daha iyi bir şekilde bölüştürmek için” hayvan ve balık avlarında elde edilen ürünlerden yarısının verilmesi emrini resmî olarak bildirip tebliğ ettiler. Temiz yürekli naif insanlar, konuklarının kendilerinin yapmış olduklarından daha fazla iş birliği, uzlaşma, dürüstlük ve hakseverlikle davranacaklarını ümit ederek itaat ettiler. Paylaşımın nasıl yapıлып gerçekleştirildiğini tahmin edin. Ayrıca korkunç bir mantıktan hareketle kullanılan tüfeğin şikâyet, hak ve adalet başvurularında nasıl bir adalet getirdiğini de tahmin edelim. Şüphesiz bu güvenip, inanarak kendini yargıya bırakma affedilmez bir aptallık, zırva bir davranıştı. Ama insandan insana, ilkelden medeniye, farka, farklılığa gelin bakın da hayran olup şaşırın! Kamu Yardımı ve Sigortası fakirleri, ihtiyaç sahiplerini faydalandırmak ve yoksulluğu ortadan kaldırmak için, sadece Parislilerden, onların ge-

²⁵⁶*Magugu Tanahı* (Magugu, İskit kabilesi ya da Çin'i de kapsayan, Rusya'nın Asya'nın merkezi olarak kabul edildiği Rusya Ülkesi anlamında kullanılan Magugu ülkesine özgü olan anlamındadır. Tanah ise Tevrat ve Zebur'u da kapsayan Hristiyanlarca da kutsal kabul edilen Musevilik dininin kutsal kitabı.

lirlerinin, kazançlarının, maaşlarının yarısını talep etseydi... Ona nasıl cevap veriyorsak buna da öyle cevap verip öyle yaklaşmalıyız!

Ruslar birbirlerini sağlamlaştırıp birleştiren güçlerini insan severlik maskesiyle ortadan kaldırdılar. Mevsimden mevsime, yavaş yavaş, aç insanları ve geçim sıkıntısı çekenleri kemirip harcayıp savurdular. Kürkleri, derileri istif etmek için, yağları büyük fiçılara doldurup istif etmek için, Amerika'yı fethetmeye giden *İspanyol serüvencilerin* altın bulup toplamak için yapmış olduklarını, onlardan daha korkunç, acımasız ve merhametsizce yaptılar. Bu işi, görevi ele alıp, yapıp uygulayan, çabucak cana kıyan, kıyıcı katile dönüştüler. Bu zavallı pagan insanları sımsıkı birbirlerine bağlayıp sıraya dizerek ve filinta toplarına ne kadar kafa girdiği konusunda kendi aralarında bahse girerek eğlendiklerine tanık olundu.²⁵⁷ Kocaları ve babalarından rehine olarak kızlarını ve kadınlarını aldılar. Bununla birlikte bu olayın üstüne, daha sonra olup bitenlerden dolayı utanç duyuldu. Bilindiği üzere çok dindar olan İmparatoriçe Catherine, bir şeyler yapmak isteyerek 1793 yılında, bu zavallı Aleutlara Hıristiyanlığı yerleştirmek için misyonerleri ve tarımı öğretmek için kürek mahkûmlarını göndermeye karar verdi. *Üç-Aziz* gemisiyle, bir gemi yükü bir yığın forsayı onlar için çabucak koşturup gönderdi. Felsefecilerin ve ekonomistlerin ünlü hanım arkadaşı olarak zavallı yerliler için, onların lehine çok daha iyi bir şey tahayyül etmemişti. Ama buna kimler inandığı? Her şey gittikçe daha kötüye gitti. 1799 yılında girişimin, yeni çeki düzen verme örgütlenmesi medenileştirme işini tamamlamak için -aslında tarım ve ticareti başarıyla gerçekleştirmek,

²⁵⁷ Sauer, *Billing's Expedition* (Vergilendirme Seferi), ek 56. Sabalischin, *Sibirische Briefe* (Sibirya Mektupları), *Moskauer Zeitung* (Moskova Gazetesi).

Ortodoks inancını yaymak için- resmî temel yasaya mutlaka inanmak gereklidir. Herhangi bir konuda ve durumda işlerde, hak ve ayrıcalıkları dahilinde, onaylanıp destek verilip resmî nitelik kazanmış olan Şirket askerlere verilen, hükümdarlığın yetkili vekili ve temsilcisi oldu. Bu muhteşem tutum ve hareketleri bir de resmîleştirip bunlarda idare etmek bir cinayete dönüştü. Üzerinde deney yapılan kimseler gibi bağlanıp teslim edilen bu Aleut Bölgesine ve Aleut insanlarına Şirket köle muamelesi yaptı. Onlara hiçbir ücret vermeden, hatta onlara hiç yiyecek de vermeden onarı can sıkıcı işlere, angaryalara boğdular. Emredildiği gibi kürkleri taşıdıkları zaman, sadece ödevlerini yapıyorlardı ve işi tamamlamadıkları takdirde onların vay hallerine!²⁵⁸ Misyonerlerin çabalarına rağmen, onların arasında olan cesur ve yürekli, İyi Yürekli Veniani'nin Hristiyanlaştırma çabası pek yolunda gitmedi. Böylece art arda aralıksız üç yıl boyunca, din değiştirip yeni dine giren kimselerin, vergi ve aidattan muaf tutulmaları düşünüldü: Mucize! Yeni bir Pentekot,²⁵⁹ hidayet ve iyilik dalga dalga sel gibi aktı. Mutlak, gerçek kalpleri aydınlattı, birçoklarını vaftiz çeşmelerine koşturdu. Ama ebedi mutluluk, pey paraları karşılığı olarak bir örtü ve bir bıçak vermedikçe gereksiz ve hor görülüp küçümsendi, gereksiz görüldü. Aziz Cennetle, bir paket şerit, ip, altı tane olta iğnesi isteniyordu.²⁶⁰

Şirketin şefleri, kendilerine resmî olarak Çok Değerli, Saygıdeğer unvanını verdiler. En önemli memurlarını, Şerefli Saygıdeğer Kişi olarak nitelendirdiler. Yazar ve saymanlarına hâlâ çok dalkavukça, gurur okşayan, poh-pohlayıcı bir adlandırma olan “Yarı-Erdemli” adını verme lütfünde bulundular. Yapmacıktan, hileden uzak

²⁵⁸ Von Kittlitz, *Denkwürdigkeiten* (Hatıralar), vs.

²⁵⁹ Hristiyan ve Yahudi yortusu.

²⁶⁰ Vasily Golovnin, 1776-1831, Rus kâşif.

bir denizci olan Krusenstern bu hizmete girmek için kaba saba türden bir maceracı, kötü bir kimse olmak gerektiğini açıkladı. Langsdorf'un dediğine göre:

Birkaç zır cahil, kara kalpli, vicdansız ve kötü niyetlipromişlenik²⁶¹ (maceracılar) tarafından Aleutlar yönetildi. Birçok cinayet ve suçu işleyerek onları ana yurtlarından ettiler, avlayıp sürdüler. Bu vicdansızlar, canlarının istediklerini yaptılar, hiçbir hesap da vermediler. Korkunç bir veba böyle bir yönetimden daha az yıkıma sebep olurdu.

Bu kıyılarda, bu yörelerde, AmiralLutke'ye eşlik eden, dükkân dükkân, mağaza mağaza ticaret alanlarında barındırılan Doğa bilimci, natüralist Kittlitz, mutlak gerçeği söylemeye cesaret edemedi ama olanların tahmin edilmesi için kendi haline bıraktı:

Rus-Amerikan Şirketi, yaşları 18'den 50'ye kadar olan bütün erkek nüfusun yarısının hizmet etmesini mecbur tutar. Emek, çalışma tamamen bedavadır. Şirket teşvik olsun diye birkaçını da maaşlı tutar. Altı ay boyunca erkekler deniz hayvanlarını avlamaya denize gider ve diğer altı ay boyunca tilki peşinde koştururlar. Bu şartlar içinde, ailenin kaçınılmaz ihtiyaçlarını karşılamak için geriye yeterince kol emeği ve güç kalır mı, anlamak zor.

Üç nesildir Hristiyan ve medeni olan bu topluluk, ülkeyi bitirip tüketmek, beyaz ülkeyi kana boyamak için kâfi geldi, yetti. Adalar, kürklü hayvanlar bakımından zengindi. O halde kürklü hayvanların kökünü kazıyıp yok etmeliydiler. Keşfi takip eden otuz yıl esnasında (1787-1817) sadece Pribylon adalarında 2.500.000 deniz ayısı derisi elde edildi. Çok öldürdüler! Bir yıl var ki 800.000 civarında deri mağazalarda üst üste yığıldı ve çıkışı, akışı, piyasaya sürülüşleri olmadığından büyük

²⁶¹Sibirya ve Alaska'da Rus kürk tüccarı.

bir kısmı yakıldı (1803). Sömürü, işletim, mantıklı bir sonuca ulaştı böylece: Yıkım, felaket. Bu yağma ve talan, taşıdığı, getirdiği şeyin ötesinde daha ağır, daha maliyetli oldu; “Görevin artık getirisi yoktu” ve 1867 yılında Aleut ülkesi içindeki Aleutlarla beraber Amerika Birleşik Devletleri’ne satıldı.

Amerikalılar şimdi sorumlu ve yetkili oldukları bu yeni bölgede ne yapacaklardı? Yerlilere nasıl davranacaklardı? – Büyük olasılıkla Kızıl-Derililere davrandıkları gibi! Mutsuz, bahtsız ilkel topluluğu canlandırıp direleştirip, onlara güç, kuvvet katmak isteseler de muktedir olamayacaklardı. Çoktan can çekişip mahvolmuş olacaklar çünkü. Ama sonlarını, yok oluşlarını bir nebze olsun yumuşatmak, düzeltmek istiyorlarsa bunda acele etmeliydiler.

Aç, susuz, yorgun, tükenmiş, aşırı bir şekilde canı çıkıncaya kadar çalıştırılıp kullanılmış halk, berbat, bıkkın bir varlık görünümündeydi. Çocuklara kendini adayıp beslemek için beceriksiz ve yetersiz kaldılar? Mutsuzların, bedbahtların sayısı niçin arttı? İyilik, lütuf ve yardımlarıyla birlikte medeniler kıyılarına vardıkları zaman Aleutların sayısı yüz bin kadar olmalıydı. Hile hurdayla ticaret yapıp ticareti kötüye kullanan ilk madrabazlar buna inanmış, inandırmış olmalılar. Bu sayı bize çok abartılmış görünüyor. 1791 yılında *Chelikof*(Şelikof)²⁶² tarafından sağlanmış, çok daha güçlü olan değerlendirme bizi elli bin can olduğuna ikna ediyor. Onlardan Joasaph baba, nüfusun tam dörtte birlik kadarının dinini değiştirtmiş olmaktan dolayı övünüyordu. 1860 yılında, ruhani çevre ile ilgili olarak, kiliseyle ilgili kayıtlar, Rusları, melezleri de içine alan bu toplum içinde on bin kişiden fazlasını kabul etmeyip, göstermemiştir. Gerçek ve

²⁶²GrigoryShelikhov, 1747-1795, Rus kâşif, gemici, tüccar, Rus-Amerika Şirketi kurucularından.

tam anlamıyla Aleutlar ancak iki bin civarında bulunuyordu. (M. Petrof tarafından Alaska Bölgesinde 1880 tarihinde gerçekleştirilmiş olan Amerikalıların yapmış olduğu sayım, *Kadiak* (Kadyak), Baie de Bristol, Kouskokolm, Youkon, Kuzey Bering ve Kuzey Arktik kıyı, çevre ve yörelerinde dağılmış olarak 2.214 Aleut ve 16.303 İnoit olduğuna işaret eder.) Egemenlik ve üstünlükle alakalı değişiklik aracısız ve çabuk bir iyileştirme ve düzeltmeyi hiç sağlamadı. Bununla birlikte 2.450 bireylik bir nüfus topluluğunun üzerinde *Dall* tarafından ziyaret edilmiş Oulongue’lerde yıllık ölüm sayısı 100 doğuma karşılık 130’dur. Tüm bunlara karşın, Danimarka’nın büyük bir dikkat, baba gibi büyük bir ilgi ve şefkat ile göz kulak olduğu, dikkat edip uğraştığı Grönland bölgelerini belki bunun dışında sayarsak, bütün Eskimo ırkının bir anda çabucak yok olduğunu söylemek durumundayız.

Ancak tek başına bütün diğer hastalıklardan çok daha fazla bireyi öldüren verem İnoitleri yıkıp, mahvetti. Bu can sıkıcı korkunç bela o zamana kadar bilinmiyordu ve uygarlığın getirdiği bir şeydi (*Hall*). Bir diğer tarafta ise Kızıl-Derililer, Soluk Yüzlülerin kötü hediyesi frengi hastalığıyla kırıldı, yıkıldı, harap olup yok oldu.

Uygarlık, yabanılık üzerine böyle ölümcül bir eylemi neden uyguluyor?

–Başkaları fizyolojik nedenlerini değerlendirecekler; bu sonuca götüren ahlaki nedenlerden bazılarını inceleyelim.

Ne olursa olsun tamamen kaba ve cahil olan medeniyi kuşatan çekicilikle saygınlık içeren etkili güçlere sahip olup tanrılara benzetilen Ruslar, sadece bütün takımadaları tamamen ele geçirmek için değil aynı zamanda oradaki bütün insan nüfusunu köle haline getirmek için kendilerini gösterdiler.

–Aleut’un anlamı Şu hâlde korkak, tembel ve özgürlüğe layık olmayan, yakışmayan biri mi demek?

–Hayır değil. Aleutu çok iyi tanıyan adamlardan birinin vermiş olduğu tanıklığa, şahitliğe kulak verelim:

İnoitlerİnoitlerdir, İnoit olarak kalacaklardır. Bağımsızlık onların karakterinin başlıca belirtisi, temel çizgisidir: Asla zorlama ve baskıya dayanamazlar, katlanamazlar. Onların elinden alınıp çalınmış olan şey ne olursa olsun ya da onların yapmış olduğu mukavele ve taahhütler ne olursa olsun böyledir. Vahşi, yabanıl bir toprağın üzerinde özgür doğdular, kendileri nereye isterlerse oraya giderler, nereden gelmek isterlerse oradan gelirler, kendileri bilirler, asla zorbalık ve baskıyla yürütölüp yönetilemeyeceklerdir (Hall).

–Bunun yanında Aleutlar zorbalıkla ve baskıyla yönetilmeye razı oldular mı?

–Sopayla, baskıyla, zorbalıkla... bu açıklama gerektiren bir durum. Kendilerini hemen hemen duygusuz ve soğukkanlılıkla öldürmeye kaptıran ve tek kelime, tek söz etmeden bir sopa darbesiyle birbirlerini öldürecek olan Ruslar bu adayla ilgili, acayip, tuhaf huylu kimseler üzerinde genel olarak seve seve milli ayak oyunlarını ve Rus kamçısını kullandılar. Bu nedenledir ki Ruslar onları zorla itaat etmeye ikna ettiler. Sonuçta Aleutlar öldüler, öldürölldüler. Özgürlüğün olmadığı hayat onlara hiç de çekici ve sevimli, sıcak gelmedi. Taşeronlardan ve haraççılardan kurtulmak için başka bir dünyaya kaçıp gitmeyi düşündüler, istediler. Kayıtsız şatsız teslim olmaya başladılar ama bunun kamçılanmayla karşılık bulacağını, dövüleceklerini hiç düşünmemişlerdi. Ayrıca yumuşak başlı, uysal olup, az da olsa nadiren sıkıdüzene gelen Aleutlar üstünlüklerini gözlerinde büyüttükleri insanlar tarafından yönetilmeyi kabul etmişlerdi. Onları

büyük ağabeyleri, kardeşleri yerine koymuş, öyle sanmışlardı. Çok büyük bir iyilik, lütuflmuş gibi kendilerini onlara sunan, öyle görünüp kendilerini böyle gösteren, birçok arzu, irade ve niyetlerle dolu bu insanlara karşı ne istenildi de yapmadılar ki! Onların her istediklerini yerine getirdiler. Ama neye yarar, boşuna! Ruhlar ve kalpler nerede? Hırsızlar, dolandırıcılar, sadece sıvı yağ ve erimiş domuz yağı talep ediyorlardı, sadece samur ve tilki kürkünü talep ediyor, istiyorlardı.²⁶³

Meseleyi genelleştirelim:

Varoluş, var olma mücadeleleri içinde, onların arasında insanlık kendine kanlı bir yol açtı ve pasif erdemler, saldırgan kötülükler tarafından boğazlanıp öldürüldü. Erdem ve kötülük eğilimi sorununu kurcalayıp karıştırmadan, geçmişteki, önceki ayırım ve farkların amaçsız ve geçersiz olduğu, eski alışkanlık ve geleneklerin kullanılmayıp yürürlükten düştüğü, siyasal ve toplumsal sistemlerin bozulduğu, beyazlarla bağlantılı olan hemen her yerde görüldü bu. Yerlilerin o zamana kadar iyi ruhlu, iyi yürekli, iyi efendi ve koruyuculara benzettikleri bu kişiler, cehennemden çıkmış şeytanlara dönüştüler. Şaşırıp allak bullak olan bilinç, bulanık şuurlar, kendini artık iyilik ya da kötülük meseleleri içinde buldu. Artık tüfek ve hayat suyu içkiden başka bir şey; bunlardan fazlası yoktu. Denizaşırı ciğeri beş para etmez bir hırbo tarafından hiçe sayılıp hakarete uğrayan, alaya alınan şefler kendilerini aşağılanmış hissettiler. Cep yıldırım tabanca önünde tüm arzu ve isteklerini, yüceliklerini kaybettiler. Kendi büyücüleri beyazların büyük büyüleri önünde komik düştüler ve yetersizliklerini, güçsüzlüklerini kabul ederek soğukkanlılıklarını kaybederek akıllarını kaçırdılar. İyi savaşan savaşçının kolları, gücü yıldırım gibi çarpan silahların önünde donup kaldı, felç oldu.

²⁶³Aynı fikirleri geliştiren Sproat, Rink ve Bastian’a bakınız.

Yayıyla, oklarıyla bir kahraman, tüfeğin karşısında şaşkın, gülünç bir aptaldan fazlası değildi. Kendilerine olan tüm güvenlerini kaybedince, mizaçlarına kadar, tüm yaşama zevklerini kaybettiler. Artık ne sevinç ne mutluluk vardı. Ne şarkılar ne danslar ne acayip ve eğlenceli tahayyül edişler, derin düşler... Artık hiçbirisi kalmadı. Ağır ve kalın bir atmosferin içinde, üzüntü verici ve karanlık bir günün içine çekilip kapanalım artık biz. Uluşumuz olarak bizim cenazemsi, mezar taşımız gibi olan yeraltı gömütlüğümüzün içine tamamen canlı olarak inelim; vatanımızda olduğu gibi biz de onunla birlikte ölelim (Dall).

Büyüleyici, karşı konulamaz çağdaş uygarlık, barbar toplumları sapıttırıp, bozup, çürütüp çığırından çıkardığı zaman onları düzelterip ıslah etmekte tuhaf bir beceriksizlik gösterir. Bu iyilik eksikliği, insanlık yoksunluğudur. Ayırıcı niteliğimiz, üstün dehamız, zekâmız ne sevimli ne de sempatik görünür. Affedersiniz efendim ama böyle! Dürüstlüğe, hakseverliğe, adalete ulaşmış, o kadar sabırlı ve uysal bir halkla karşılaşınca sadece onlara zorla boyun eğdirmek, onları avlayıp sopayla, kırbaçla dövmek akla geliyor. Sadece birçok kişiyi kırıp geçirip öldürmek ve yıkıp yok edip harap etmek akla geliyor! Bu küçük dünya sevinç, hoşluk, eğlenceye, neşelilik ve sevimliliğe, yiğitlik ve yürekliliğe sahipti. Sadece yaşamak için çalışmak gerekiyordu ama! Şarkı söylemek de, dans etmek ve şöenler verip yiyip içmek de gerekiyordu. Ve sonra yayılmacı ilerleyişimiz, gelişmemiz ona ilişti, ulaştı. İşte böylece üzüntü, keder, mutsuzluk ve ağlayış! Bu halk her zaman bir çocuktur ama yanıldığını görüp gözünü açmış bir çocuktur. Onu, kaynağı içinde hayatını kurutup bitirdik, büyük yaşam enerjisi ve direnme gücünü kırıp paramparça edip söndürdük. Çok büyük üzüntü ve korkudan, dehşetten şaşkına dönmüş

çıldırılmış, çok sarsılmış bir hale getirdik. Birçok adaletsizlik sayesinde o çocuğun cesaretini kırıp hayattan bezdirdik. İşte türün en çok başarılılarından biri olan, az önce bahsi geçen Guanchelerin başına gelen buydu. Basit, mutlu, saf, iyi yürekli bu insanlar adalarına “Zengin talihliler” adını vermeyi layık gördüler. Onları ortadan kaldırdık -Niçin ve Niçin?- Bu zavallı Aleutların sonuncusu ortadan kalkıp, kaybolup yok olacağı zaman şu işitilecektir: “*Vah, tüh ne yazık!*”.

@

3. BÖLÜM
APAÇİLER
GÖÇEBE VE SOYGUNCU HAYVAN AVCILARI

Apaçiler adı aralarında Meskalerolar, Llanerolar, Zikaril-lara, Şirigueler, Kotçiler, Pinalenolar, Koyoterolar, Jile-nolar, Mimbrenolar'ın bulunduğu çok sayıda göçebe topluluklarına bölünen, birçok değişik kaynaktan Koman-çiler, Navajolar, Mohaveler, Hualapeler, Yumalar, Yam-palar ve Güneyli Athapaskeleri diye geçen, Kuzey Ame-rika'nın birçok yerli kabilesine verilen kapsayıcı bir ifa-dedir. Söz konusu Apaçiler kendilerini esasen Şisınday ya da "ağaçların insanları" diye bir isimle adlandırır- lar. Oturup kalmaktansa, kuzeyde Grand-Lac Salé (Büyük Tuzlu Göl) kıyılarından, güneyde Şihuahua şehri kıyıla- rına doğru inen ve doğuda Yeni Meksika ve Teksas'a ka- dar, batıda Kaliforniya ve Sonore'den genişleyip yayıla- rak uzayıp giden, sınırı, ucu bucağı belli olmayan geniş toprakları baştanbaşa dolaşıp koşturup dururlar. Atlan- tik'e açılıp dökülen Rio Grande nehriyle, Pasifik'e akıp boşalan bir diğer Rio Grande ve Rio Gila nehirleriyle bu geniş toprakların üzerinde ağ gibi yayılırlar. Çakıllı, taşlı bu bölge 700 metreden 2.000 metreye kadar denizin üze- rinde yükselir: Bölgenin lav yatakları, deniz sularının aşındırdığı oranda, binlerce metre boyunda ve geniş, de- rin kanyonlar ve çukurlarla bölünüp ayrılır. Ovaların, yaylaların yukarılarında, kışın aşırı soğuk, çok sarp ve dik, çözülüp kopmuş bir sürü tepe yükselir. Ormanda do- ğan birçokları için insanların ve hayvanların sığınağıdır buralar. Bir on ay süresince bulutsuz bir gökyüzünün üs- tünden güneş, ovanın kumu, dağın kayaları üzerinde kız- gın, yakıcı ve kavurucu bir ısı ve sıcaklık döker. Ardın- dan gecenin girmesiyle soğuk hava birden yıldızlardan aşağıya düşer. Hava sıcaklığının şiddetli sapmaları ve farkları gözleri, ciğerleri tutuşturup tahriş eden alkali bir tozdan oluşmuş fırtınalara neden olan rüzgârlı hava dal- galarını uyandırır. Nisan ayında on beş gün, ekim-kasım

aylarında altı hafta boyunca yağmur, çağlayanlar gibi sağanaklar halinde yağar, daha sonra onu müteakip kayalarda çatlaklar ve yarıklar oluşur, toprağın bunalım ve krizlerinden sonra her yer çiçeklenir, yeşillenir. Yabani koyunlar, antiloplar (*Antilocapra americana* (Amerikan Antilocapra'sı, Beard)), geyikler barınaklarından çıkarlar. Arkasından kır kurtları, ayı, kurt, sırtlan ve bütün hayvanların en korkuncu Apaçi çıkar ve ortama karışır.

@

Çok güzeldir ama yırtıcı, sert ve acımasız bir hayvandır Apaçi. Taneler ve otlarla beslenirler. Çoğunlukla hem et hem otlarla beslenirler yani aslında her şeyi yerler. Yeni oluşan tarımları, çiftçilikleri sayesinde, oldukça çeşitli beslenme biçimleri oluşan Navajolar, Mohaveler, Komançelerin hemen hemen hepsi 1,75-1,80 boylarındadır ve kadınlar da az güzel değildir. Göğüs ve kollar belirgin bir şekilde güçlü kuvvetli kaslara, eller ve ayaklar ince, çoklukla hoş yüz çizgilerine sahiptirler. Kocaman siyah parlak, eşi benzeri olmayan bir ışıltıya sahip, gerçekten müthiş bir görüş yeteneğine sahip gözleri vardır. Vücutları oldukça geniş, hepsi birlikte çok güzel, görkemli, muhteşem bir bütün oluştururlar. Cilt rengi, tuğla kırmızısına göre daha soluk, açık kahverengiden koyu kahverengiye doğru giden bütün renk derece ayrımlarını baştanbaşa kat eder. Saçlar siyah ve göz önünde bulundurulacak bir ayrıntı olarak sakalın hiç de öyle kötü bir şekli yoktur. İnsanlık türünün en güzel örnekleri olarak sıklıkla anlatılmışlardır.

Gerçek anlamda Apaçiler hakkında çok fazla şey söylenmiyor. Safi etoburdurlar ve bizleri çirkin, kaba saba bulurlar. Bizi soğuk, duygusuz suratlı, buruşuk, kırışık, kuru ve soluk yüz hatlarına sahip bulurlar. Ek olarak bizi, geniş suratlı, yassı burunlu, belirgin çıkık elmacık kemikli, kocaman yarık ağızlı, ince dudaklı, eğik bakışlı

bulurlar. Onların gözleri hafifçe eğik çizgi gibidir, gözlerinin camısı parlaklığı kır kurdunun bakışlarını hatırlatır ve kuzeyin birçok Yerli Kabilelerinden çok daha parlaktır. Siyah mat saçlar asla taranmaz, ipektен yünler gibi omuzlarına dökülür. Bizim tam tersimize onlar hemen hemen kılsız, tüysüz, sakalsız, bıyıksızdırlar. İri birçok komşularına göre zayıf, çelimsiz görünürler. Onların boyları ise ortalama 1.55 -1.65 uzunluğundadır.

Apaçiliğe başlamadan ve ata binmeden önce kaktüsler bir atın ya da soyu belli, asil bir katırın üzerine konulur. Kalın derisi bozuk hava değişikliklerinin etkisiyle onu az hisseder hale getirmiştir. Güneşin altında, aşırı sıcaklığının altında hiçbir önlem almadan, korumasız olarak böyle gider gelirler. Boş vakitleri olduğunda ama konfor, keyif ve rahatları için -Avustralyalılar ve Andamen halkının tarzında, onların yaptığı gibi- onlara hoş bir serinlik sağlayan ve onları bittен pireden kurtaran çamur kâsesinin içine kafalarını koyarlar. Aynı nedenlerle bir çamur tabakasıyla vücutlarını sıvarlar. Genel olarak dikenlere karşı ayaklarını korumak için ayakkabı tabanı güçlü, pençe ucu geniş ve kıvrık olarak yapılan mütevazı bir gösterişe sahip olan Kızılderili çarığı olan mokasen giyerler. Tam anlamıyla söz konusu kıyafetlere gelince: şık, süslü, kendini beğenmiş olmanın yanında, ondan daha çok sağlığı korumaya yönelik, edeplidir. Onları değerlendirmek için şöyle ifade edelim: Onlar cinayet, adam öldürme, vurgun, çapul, yağma ile ilgili zafer abidelerine ve armalarına sahip insanlardır. Genç kadınların kendi başlarıyla uğraşarak saçlarına, hünerli ve becerikli bir şekilde bükülgenlik verip, çubuklarla, iplerle sıra sıra süsledikleri gür saçları, kabuklardan yapılmış iç etekleri, yırtık pırtık rengârenk giysileri vardır. Bazı kadınlar, çenelerine dövme yaparlar. Son derece üstün zarafetleri, doğallık ve kibarlıkları diğer taraftan çiğ, cırtlak renklere boyanır, karışır, bulanır. Genel anlamda tüm vücudu

iyice yıkayıp temizlenirlerse bu makyajı kesinlikle tehlikeye sokarlar, zira yalnızca izinle ve hoşluk olsun diye banyo yapılır ve su hiç de bol değildir. Başlıca yiyecekleri at, eşek, katır etidir. Bize at eti yemelerini aklımıza getiren, bize bunu düşündürten şey, Solustre’de²⁶⁴ elli bin ile yüz bin arasındaki at kemiklerinin Apaçilerin kemikleriyle karışmış olarak bulunmasıdır. Ayrıca şunu diyebiliriz ki bu Apaçiler içe işleyen bir atgiller kokusu yayarlar, özellikle de ısındıkları zaman (*Bulletin de la Société d’anthropologie* (Antropoloji Topluluğu Dergisi), 1874). Binek hayvanları dolaşp hava aldıktan sonra hemen geri dönerler.²⁶⁵ Vücut temizliğinin şimdiki ilerlemiş uygarlıkların bir işareti olduğunu fazla sıklıkla müşahade ediyoruz. Ergenlik döneminde kızlar kaşlarını, tek tek yolarlar ve ardından kirpiklerini de düzelterip derleyip toplarlar –Bu onları güzelleştirmek için mi? (*Cremoney*)

Dışkılardan dolayı üstü, çevresi kokuşmuş, çürümüş; hayvan leşleriyle kaplanmış hutteler, konik şeker bloğu şeklinde, derilerin, otların ve düz taşların örtüp kapattığı yapraklar ve çalı çırpılarla ya da sıriklarla, kamışlarla şekillendirilir. Şiddetli, sert geçen mevsimde, yabanıllarımız, büyük ateşler yaktıkları ve bu yüzden içinde tamamen ter içinde kaldıkları, romatizma ve zatürree gibi hastalıklarla kırılıp ölmelerine sebep olan soğuk taşlar üzerinde uyudukları mağaraların içine sığınır. ²⁶⁶Yaralanmalar onlara göre çok tehlikeli olmasa gerek. Sadece

²⁶⁴ Fransa’nın güneydoğusunda at avının ve sömürüsünün yapıldığı, atların önemli bir besin olduğu, at avının simgesi olan tarihi bir yer.

²⁶⁵ Bancroft, Yeni Kaledonyalıların (Pasifik okyanusunda Fransa deniz aşırı koloni toprağı) yaydıkları yırtıcı hayvan kokusunun, tüm temizlenme çabalarına, tüm titizliklerine rağmen sürekli devam etmesine benzer –V. Patouillet, *Troisans en Nouvelle-Calédonie* (Yeni Kaledonya’da Üç Yıl).

²⁶⁶ Helfft, *Zeitschrift für allgemeine Erdkunde* (Genel Coğrafya dergisi), 1858.

dışarıda, açık havada kendilerini rahat ve huzur içinde hissederler. Bir çatı altında kendilerini baskı altında duvarlar arasına sıkışmış hissederler, soluk alamaz hale gelirler. Ancak gezinti ve seferlerde gerçek anlamda hayatın tadını çıkarırlar. Gecelerin çok soğuk ve rüzgârın çok dondurucu olduğu zaman, bir oyuk, bir kıyı girintisinin içinde büzülüp kıvrılırlar ya da birkaç saat uyumak için bir delik, bir çukur kazarlar.

@

Eskiden Kuzey Amerika'da çok miktarda bizon vardı; sayılamayacak kadar çok, sürüler halinde Grand Lacdes Esclaves (Büyük Köleler Gölü) bölgesinden beri yana Florida Körfezine kadar olan bölge boyunca koştururlardı. Ama bugün beyazın şiddeti ve zorbalığı kuzey bölgelerini güçlü bir şekilde sarıp kuşattı, oradaki ve tüm güney bölgesindeki bizonları yok edip kökünü kazıdılar. Üstelik bundan dolayı onlarla beslenen insan topluluklarını aç bıraktılar. –“Bizonları öldürün, diyordu Soluk Yüzlülerin lideri, toplarınız Kızılderililerin Ülkesi üzerinde seke seke kayarak işini görecektir.” Öyle ki Apaçi, daha çok ve çoğunlukla “küçük ev hayvanı” seviyesine indirgendi. En tehlikeli silah baş eğmez, baskıya gelmez sabırdır. Bu sabırla kayaların ya da gri çalılarının arkasına saklanır, kahverengimsi vücutlarıyla kımıldamaz, devinimsiz bir hale gelirler.²⁶⁷ Çayırın uzağında onları dönüştürüp değiştiren ve saklayan bol otlu topaklarıyla, keseklerle kendilerini gizledikleri görülmüştür. Yukaların bulunduğu ortamda Yukaların kılığına girerek gizlenirler. Gri bitki örtüsünün altında, yayılıp her yeri kaplayan açık kırlarda, topraktan benekler gibi görünürler. Onları izlemek için gönderilen askerler onları granit bloklara benzetirler. Ayrıca bu aldatmacalarda, Hindistan'ın

²⁶⁷ John C. Cremony, 1815-1879, İlk Apaçi dili sözlüğünü yazan Amerikalı asker.

Bhilleri ya da Avustralya'nın yabanılları kadar beceriklidirler.²⁶⁸

Tüm ustalık ve kurnazlıklarına rağmen ne hayvan yetiştiriciliği ne de ciddi bir tarım kültürleri olmadığı için bu zavallıların dolapları, kilerleri çoğunlukla boştur. Ayrıca yenilebilen her şeye tenezzül etmez, önemsemezler: Meşe palamutları, meyveler, soğanlı bitkiler, sulu küçük taneli meyveler ve köklerden yiyeceklerini sağlarlar. Doğal olarak kendiliğinden büyüyen bazı bakla türlerini, kabakları, çalılıklardan topladıkları meskuite denilen bir tür tatlı baklayı toplarlar. Mısıra benzeyen bazı tohumları ekerler ama besinlerinin hemen hemen tamamı hayvandır: Geyikler, sığırlar, koyunlar, bildircinlar, sincaplar, sıçanlar, fareler, solucanlar ve yılanlar. Hiçbir lezzet değişikliği yapıp ağız tatlarını bozmazlar. Sadece miktarı çok olduğunda besin kalitesinde değişim olur. Ancak gereğinden fazla olunca içlerinden seçim yaparlar. Biz, istediğimizde besini ağızımıza koyarız, yabanıllarımız ise tıka basa boğazlarına doldururlar, besinlerini büyük parçalar halinde yutarlar. Fakat Apaçi ülkesinde kıtlık normal bir durumdur. Çok kısa süren ilkbaharı yoğun ve yakıcı bir yaz takip eder. Hemen akabinde otlar kurur, otçullar ölürler ya da kaybolurlar ve etçiller kaygı içinde kalırlar. Açlık uzadıkça, ardından ölüm gelir!

Ülke sakinini besleyemediğinde, sakinin başka şeylere başvurması, başının çaresine bakması gerekir. İklim, toprak, hemen hemen aynı enlemlerde bulunan Asya Kıtası üzerindeki Kurdeleri ve Beduinleri, Amerika Kıtası üzerindeki Apaçileri göçebe, hayvan avcısı, haydut, eşkıya ve soyguncuya dönüştürür. Hızlı atların üzerine binmiş -süvari olarak doğmuşlardır- açlarımız, savaş hırsızlığına, çalıp çırpmaya giderler. Sayı olarak üçlü ya da

²⁶⁸Adolf Bastian, 1826-1905, Alman Antropolog, etnolog, çok konuda ihtisas sahibi bir bilgin, *Amerikan Kültürü*.

dörtlü olarak nadiren da en fazla on ikili gruplar olarak - çünkü yolculuk sırasında hayatta kalmalılar- birkaç av, yağma, çapul araştırmasında, macerasında büyük mesafeler kat ederler. Umulmadık bir rastlantıyla içinde çekirge, bir kertenkele, birkaç kuş buldukları, az bir yeşillik, bir otlak üzerine denk geldiklerinde mutlu olurlar. Arayış içinde beklerken, güneşte kurutulup bekletilmekten kayış gibi olmuş sığır eti olan tasajolarını kemirirler. Yüce Koruyucu, Esirgeyici İyi Tanrı yalıtık bit Ranşeria²⁶⁹ üzerine ya da bir gezginler grubunun, turist kabilesinin üzerine onları sürüp yöneltinceye kadar perhiz yaparlar. Sadece başka şekilde olması mümkün değilse ya da üstünlüklerinin belli olduğu durumlarda yüz yüze gelip, karşı harekete geçip ganimetlerine saldıracaklardır. Sanki bir kurt gibi pusuya yatarlar. Kendilerini saklamak için, günlerce ağaççık, kaya, ağaç tomruğu şeklinde kılıklara girip büzülüp kalırlar. Sonra da en elverişli bir anda kurbanlarının üzerine kendilerini atarlar. Fidyeye ve bedel elde edecekleri ya da ele avuca sığmaz haydut yapacakları çocukları, bazen de köleleri yapmak için kadınları götürür, erkekleri öldürürler. Fakat her şeyden önce atları ve katırları yakalarlar. En çok da onların ardından koşup bulmaya çalışırlar. Araştırma ve koşuşturmaya koyulmadan önce, Meksikalıların dediği gibi “ölüm geçitleri”, “ölüm günleri” olan, gerçek ateş gölleri olan bu yakıcı kum çöllerinde, boğaz ve kanyonların karışık, dolaşık labirentlerinin içinde rüzgâr gibi akıp geçerler. Pumpelly,²⁷⁰ şunu dile getiriyor. Bu korkunç bölgelerde yolculuk yaparken, yorgunluk insanın beynine tırmanır. Çılgınlık, delilik nöbeti uzun günler boyunca etkili olur, sürer. Adam kaçırılanlar çöl ve dağın içinde aldıkları mesafelerini normalden iki - üç katına çıkarırlar.

²⁶⁹ Kulübelerden oluşmuş verimli küçük yerleşim yeri.

²⁷⁰ Raphael Pumpelly, 1837-1923, Amerikalı jeolog ve kâşif.

Darbe ve yaralanmalardan delik deşik olmuş, yorgunluktan bitmiş, canı çıkmış, ayaklarında derman kalmamış olarak ele geçirilen hayvanlar, neşeli haykırışlarla onları selamlayan insan suratlı yavrukurtların ve dişi kurtların ininin önüne ölü olarak düşerler.

Obur, açgözlü bir şekilde dişlerini gıcırdatırken her zaman avlarının ölmesini beklemezler. Onların üzerine kendilerini atarak hâlâ canlı olan hayvanları yırtıp parçalayıp yerler. Birileri keser, diğerleri el ve ayaklarını koparır. Az bir parça limon sıkılmış istiridyeyi çiğnemenen yutan bir medeniden daha fazla kurbanın acı çektiği endişesine kapılmadan, kol gücüyle avlarını paramparça ederler. Burada, tırnaklarının altında kıvranan yılan balığının derisini yüzdüğü zaman aşçıdan daha korkunç, daha zalim ve merhametsiz olduğu düşünülmez. Açlığın ilk kudurganlığı, çılgınlığı geçtikten ve sakinleştikten sonra, kor yığınının bir ateş ocağının üzerinde birkaç parça eti şişe geçirirler ama pek fazla beklemezler. Hâlâ çok sıcak ve dumanı tüten, aynı zamanda kömür içindeki çiğ eti yutarlar. Karındaki bütün organlar lezzetli, nefis lokmalar olarak, şeref ve yüz akı parçaları olarak görülürler. Hayvanın eti üzerinde herkes eşit haklara sahiptir ama onu devirip öldüren avcı hayvanın derisini, kabuğunu ve yününü ister.

Sık sık açlık ve besinsizlikten bitkin düşüp ölme tehlikesi içinde olan sefillere ve yoksullara özgü en büyük eğlence olan, onların karınlarını doyuran bu açlığın sefahatleri, Eski Yunan'da Şarap Tanrısı Baküs adına düzenlenen, şenlik ve bayramlara özgü olarak, onlara esinlenerek yapılan dinsel oyunlardan büyük bir sahneyi hatırlatır. Kadın ve erkek ilk müptediler, tüm azaları kordudan tir tir titrerken canlı canlı onu ısırın ve kanlı parmaklarını yırtılıp parçalanmış bağına, iç organlarına uzatıp batırarak, yüreği hâlâ pır pır atarken onu parçala-

yıp oburcasına gövdeye indirmek için yüreğini ele geçirmeye çalışan Baküs Zagreus olayının simgesi olarak kendilerini oğlağın üzerine atarlar.

Çiğ et yiyiciler ve kana susamış yamyamlar arasındaki hemen hemen fark yok gibidir. Ayrıca Apaçiler de yamyamlıkla itham edilip suçlanmışlardı. Bu olgu ispat edilmedi. Bununla birlikte bir gün daha Kuzey’de yaşayan bir kabile olan Puntalilerin çok tuzlu bir tada sahip olan etlerinin yenilecek nitelikte olmadığını söylemek zorunda kaldılar.

Silahlar konusunda ise; daha nadir bulunan tüfekler, yeşil yaprakların üzerinde bakırın eritilmesiyle elde edilebilen, çeliğin esnekliğine ve sağlamlığına sahip olan, bir çeşit bronz ya da bazen demirden, doğal ham bakırdan, öbsidyenden,²⁷¹ sert ve sağlam odundan parçalarla sivriltilmiş kargı, mızrak ve okların tamamen yerini almadı. Bu konuda daha çok bilgi veremediğimizden dolayı üzgünüz.

@

Kaynaklarımız cinsel ilişki ve bağlantılar konusunda hiçbir bilgi sağlamıyor bize. İnsana özgü, insana benzeyen bu hayvanın da aşklarına adanmış bir mevsime sahip olan vahşi, yırtıcı hayvanlarda olduğu gibi bir aşk ve cinsel hayatı olmalı. Bancroft’a göre, söz konusu Apaçiler, evlilikten önce ve sonra kadınlarına zorla kabul ettirdikleri namus ve dürüst olmaya ilişkin kurallarıyla daha medenileşmiş komşularından tam anlamıyla ayrılıyorlar. Bu, değildir ki koca, azıcık bir kaprisle karısından vazgeçmesin, reddetmesin ve hatta onun için ödediği maliyeti kendisine geri ödettirmesin. Yine değildir ki kadın da kocasını terk edip gitmesin. Fakat bu durumda yüzüstü bırakılıp terk edilen adam kendini hemen hemen

²⁷¹ Asit bileşimli çabuk katılaştan bir lav, doğal cam.

kan içinde yıkanmış gibi korkunç bir hakarete maruz kalmış, onuru lekelenmiş addeder. Hiç geciktirmeden kendini sağa sola atarak, orta yerde bir adamı öldürecektir. Onuruna yapılan hakaret kişisel bir şeydir ama intikam kişisel özellikten uzak, nesnel olacaktır. Bu büyük çocuk orada töreye uygunluk, meşruluk tavrını sergiler, bu yapmacıksız bir sahnedir ve bu sahneden başka bir şeyi düşünemez.

Diğer taraftan, bize anlatıldığı kadarıyla, evliliği tanımayanlar. Çiftleşmeler isteğe bağlı. Aynı zamanda bazı fırsatlarda yedi mahalle bir arada sevimsiz biraradalıklar da olur genellikle. Bu açık ve nettir. Otoritemiz, yetkili kişimiz Schmitz kendi gözlemlerine göre görgü tanığı olarak anlatıyor: Öte yandan kuşkusuz ki kadınlar topluluğu üzerine hiç toz kondurulmuyor, hiç eleştirilmiyor. Yağma, çapul, soygun seferinden dönüşte çete şefinin kadın tutsaklardan birini, büyük bir ganimet olarak kendine ayırma hakkı vardır. Saçlarının içine bir kumaş parçası koyup onunla örüp bağlarsa kadın “büyük başın, elebaşının payı” olur. Kimse o istemedikçe kadına dokunamayacaktır. Onu uzun süreli karısı olarak almak isterse kafasının üzerinde bir oku kırıp parçalayacaktır. Bu sahneyle kadın bir kişi olmaktan çıkar ve galip olanın malı, eşyası olur.

Aynı sembollerle anlam yükleme göçebe Tatarlarda da vardır.

*“Kasmak genç bir kadın olan Kalmouke’yi yakaladı, bir mendil çıkardı, boynunun etrafına bunu doladı, tepesinin üstünde bir ok uçurttu...”*²⁷²

Eski Grekler de kadın tutsaklarının saçlarının içine uzun, ince mızraklarını batırıp takarlardı, “mızrağın

²⁷² Radloff, *Türkische Staemme Süd Sibiriens* (Güney Sibirya Türk Kabileleri) IV.

ucuyla” kazanmış olduklarını söylerlerdi. Evlilik kurumu olgusunu, yakalayıp ele geçirme ve istifçilik etme yönünden ele alıyoruz. Bu ilk bir şeye sahip olup, kendine mal etme hakkındaki olayı diğerleri takip edecektir. Çünkü bu, teorisyenlerin “a priori” yani “her şeyin başında”, ussal ve önsel olarak yakın bir zamanda açıkladıkları gibi hiç de aileden kaynaklanan bir mülkiyet özelliği değildir. Bu mülkiyet edinmeden kaynaklanan aile yapısıdır: aile adı, mülkiyeti işaret eder ve sadece kölelerden oluşan sürü ve toplulukla başlamıştır.

Evlilikleri, sadece gelişimin henüz başında, ilksel olmasına rağmen, bazı sağduyuya aykırı saçma sapanlıklardan dolayı içinden çıkılmaz hale gelmiştir. Genç evliler, kaynana ve kaynatalarıyla karşılaşmak istemezler ya da bundan sakınırlar. Hayvan avlarken av olmamak ve avı kaçırmamak için,²⁷³ ilkel zamanlarda birliktelik ve evliliklerin verimsiz olmaması için ihtiyati tedbirlere rağmen kadınlar çocuk sahibi olma yeteneğini çok erken zamanda kaybetmek durumunda kaldılar (*Schmitz*). – Hangi yaşlarda? Bunu kesin olarak söylemek zor olmalı: hamileliğin bir yıl sürdüğünü ancak öğreniyorlar ve bunları sayıp hesaplamayı da pek az merak ediyorlar. Bununla ilgili hiç bir kaygıları olmamıştır.

Bir hamilelikten diğerine, basit, olağan bir süre ve fark, süt bebeğinin emzirilmesine vakfedilmiş üç seneyi kapsar. Çocuk kendi başına bazı meyveleri toplayıncaya, bir kişinin yardımı olmadan bir sıçan yakalayıncaya kadar anne ile kalır. Bu marifeti ve başarıyı sağladıktan sonra, canı nasıl isterse, istediği gibi gider gelir. Özgür ve bağımsızdır, bütün medeni haklarının sahibidir ve göçebe topluluğun çoğunluğu içinde kendini kaybetmekte

²⁷³ Gonzalo Fernandez de Oviedo y Valdes, 1478-1557, İspanyol kâşif, tarihçi yazar, *İndiyaların Genel Tarihi* eserini otuz beş yılda tamamlamıştır.

gecikmez. Ebeveynler erkek çocuklarını cezalandırma konusunda güçlük çekerler ve böyle yaptıkları takdirde ciddi bir şekilde paylanıp azarlanırlar. Ciddi olan şey ise, kendisi ortak ebeveyn haklarından el çekip vazgeçmeyen, bireysel sınırlardan ve kapasitelerden oluşmuş aile şeflerine onları hâlâ devretmeyenler tüm kabilenin rızasıyla, cezalandırılır. Kabile ancak nadiren böyle bir ceza hakkını kullanır ya da hiç kullanmaz. Kabile haylaz yumurcıklarının, onları atılğan, gözü pek, cesur ve baş eğmez, baskıya gelmez hale getiren, doğuştan gelen yavuzluk, yırtıcılık ve kıyıcılık niteliklerinin azalmasından korkup kaygılanır. Bir Navajo oğlunun hatasını düzeltmeye kalktığında, onun, bir ağacın arkasından ona ok fırlatmaktan geri kalmayacağını anlatır.²⁷⁴ Öyleyse bu konuda daha iyi düşünün! Genç adama bir eşkıyanın, bir haydudun bütün erdemlerini vermek gerekir. Ayrıca çok uzağa gitmeyelim; Meksikalılarda yolun kenarında bir asker görüntüsü sadece yürekler acısı çok berbat bir görüntüdür.²⁷⁵ Savaşçı asker halen soylu yol devriyesi mesleğine yabancı olmamakla sıklıkla övünmektedir.

İlkel bir toplumsal durumda cılızlara, güçsüzlere yer verilmez. Güçlüler aslında kendilerine yetebilen güçte ve yeterlikte olmadıkları takdirde nasıl zayıfları düşünüp koruyabilecektir ki? Bunun yanında önceki kavga ve daşların birkaç topallayan ve aksayanı bir süre boyunca ayakta kalıp durumlarını korumayı başarırlar. Sefer ve serüvenlere muktedir olabildikleri kadar katılır, takip ederler fakat ne yazık ki yağma ve çapuldan yana kendi paylarına sahip olmak konusunda o kadar başarılı olamazlar! *Tardevenientibusossa* (Ah o geç gelenler, kemikleri çıkmış, zayıf, çelimsizler, güçsüzler). Geride kalıp dökülen yavaş adamlar ancak ölüme layık olurlar.

²⁷⁴ Bancroft, *Native Races* (Saf İlksel Irklar).

²⁷⁵ William Hepwort Dixon, 1821-1879, İngiliz tarihçi ve kâşif, gezgin; *White Conquest*(Beyaz Fetih).

Bununla birlikte kimileri, daha merhametli olan, acıma duygusuna sahip olan, azık gereç açısından daha donanımlı, daha güçlü komşularında sığınak bulur, onlara sığınır. Bazen daha güçlü kuvvetli ortaklar, arkadaşlar, belki de çocuklar, zavallıyı bir mızrak darbesiyle öldürmek ya da sırtından bastırıp sonrada, tabii iyi niyetli iki kişinin kuvvetle indirip bastırdığı el ve ayaklarıyla bir sopayı boynuna geçirip onu boğmak ister (*Bancroft*).

Bu şartlarda hastaların arkadaşlarının Çukçilerden yana pek şansları yoktur. Topluluğun sorumluluğuna yani onların üstüne kalırlar. Bu topluluk böylelerinin hiç oyalanmamasını, geride kalmamasını, hemen iyileşmesini ya da çabucak hemen ölüp gitmesini tercih eder. Tüm geceler boyunca tamburinler (def) çalarak, dans edip şarkı söyleyerek ateşli, sıtmal hastaların iyileşmesi için çabalarlar. İyilik ve yardımseverlik dolu balo ve eğlenceleriyle muhtaç ve fakirleri rahatlatmanın yanında daha az rasyonel ve daha az etkili olmayan davranış ve yöntemdir bu.

Nadiren başarılı olunur. En azından bir ölü için ağlanılır, sızlanılır. Birkaç tımtımlı törensel işlem içeren cenaze alaylarına ve törenlerine sahip olabilmek için önemli, saygın biri olunmalı. Genellikle Doğu ülkelerinde ölü, deri kayışlarla paketlenir ve bir tepeye taşınır, herkesin gözü önünde toprağa sokulur ya da gömülür, umulur ki güneş müteveffayı seyretsin ve zamanı gelince onu uyandırsın.

Ruh göçü ve sıçraması ile ilgili bazı kavramlar: Bazı ruhlar kuşlarda ya da çingiraklı yılanlarda can bulacaklardır.

@

Kızıl-Derililerin çoğunda küçük de olsa ortak entelektüel bilgi dağarcıkları mevcuttur. Belki bir Büyük Yüce Ruh kavramı hatta daha birçokları, tufan ile ilgili efsane

ve gelenekler ve daha birçok efsaneler... Onlar Yüce Ayı'yı kutsal sayar ona büyük saygı gösterirler, onun totemine bağlı olanlar onun etini yemek istemezler. Baykuşu, beyaz kuşları ve en başta kargayı kutsal addederler. Gözlerini açıp kapayarak gözleriyle işaretler yapan koskocaman olağanüstü muhteşem bir kartal gözlerinden şimşekler, parıltılar fırlatır, yayar ve kanatlarını çırparak yıldırımın gürültülerini oluşturur. Ondan Apaçiler doğmuştur çünkü büyük anneleri İstal Naletçe kartalla birleşip evlendi ve Nahinek Gane'yi, Tubal Nişine'yi doğurdu. Son olarak dünyaya getirdiği kahraman Yüce Ansetre, canavar onu öldürmeye geldiği sırada oklarıyla Yüce Yılan Piton'u öldürdü...²⁷⁶ Böylece, zavallı Apaçiler antiği, eskiyi, görkemliliği, yüceliği simgeleyen aynı şekilde eski dünyaya, eski zamanlara ait olan ve yine aynı şekilde ona ulaşabilmemiz için oldukça büyük ve çok karmaşık bir konu olarak, Büyük Ahi²⁷⁷ ve Yüce Indra'dan²⁷⁸ yola çıkarak Yüce Kartal ve Yüce Yılan üzerine önemli bir mitolojik olay anlatırlar.

Gezginler tamamen şiirsel veya dinsel duyguları bu göçebe topluluklara yakıştırmadılar, kabul edemediler. Bu şaşırtıcı değil. Şuurla ilgili bir konu olarak bilinç alanında, yabanılardan muktedir olabildikleri kadar sessiz kalırlar. Kişisel şeyleri hakkında açıklama yapmaktan hoşlanmazlar. Ayrıca zaten beyazlar, görmedikleri, tahmin edemedikleri her şeyi şaşmaz bir şekilde soğukkanlılıkla reddederler.

İspanyol misyonerler zavallı İndiyanların dinlerini değiştirmeyi denediler. Henüz onların varlığından habersizken Tazmanyalılar üzerinde benzer girişimleri ba-

²⁷⁶ Malte-Brun, *Annales*, 1863 (Tarihsel Olaylar).

²⁷⁷ Hinduizmde Vritra da denir, yılan ya da ejderha anlamına gelir.

²⁷⁸ Ejderhayı öldüren kahraman.

şarısızlığa uğratan akılla, mantıkla bunu yapmaktan vazgeçmek zorunda kaldılar. Bilgi, bizdeki uzun süren eğitimle birlikte kültür olgusunun da geliştirdiği soyutlama yeteneğinden yoksun gelişmemiş dar zekâlara hitap ediyordu. İşte o zaman, can ruh fikrinin ancak “bağırsak” kelimesinden başka bir karşılığının bulunmadığı bir dilin içinde, Öldükten Sonra Yeniden Canlanıp Dirilme öğretisini açıklayıp ortaya koymaya çalışan dürüst ve doğru havarinin, rahibin sıkıntısını, çektiği güçlüğü gelin görün! “Ölümsüz bir ruha” sahip olduklarını, bu kavramı ve olgusunu, bu yabancılarla anlaşılır bir hale getirmek için, “karnın içinde bozulup çürümeyen işkembe ve bağırsak” a sahip olduklarını söylemek gerekiyordu -Onlara ona kadar saydırılıyordu ama Teslis inanç bütününü iyice onların kafasına sokup yerleştirmek mümkün olamıyordu. Saygıdeğer pederler “Ben benden olanım” diyen Yüce Sonsuz Yehova’nın (Tanrı) sözünün tanımlamasını, tasvir edilmesi zor olan olmak fiilinin mevcut olmadığı bir dile nasıl çevrilip anlatılabilir ki?

Ancak Kızıl-Derililer çok az konuşurlar; jestlerle kendilerini ifade etmeyi tercih eden bütün diğer Apaçilerden daha az konuşurlar. Onlar hakkında şunu gözlemledik: ateşin etrafında oturdukları zaman aralarında uzun bir konuşma olur, bu konuşmada sadece dudaklarını kırmırlatırlarmış.²⁷⁹ Bu sağır-dilsizlerin eğitimi ve öğrenimi için alıp benimsediğimiz, uyguladığımız bir yöntemdir. Apaçi dili, bol bol dilin birbirine çarpıp şaklamasıyla çıkan, gırtlaktan ve burundan gelen seslerle doludur (tɣl (gırtlaktan tkhl gibi okunur) işaretiyle dikkat çekilip gösterilmeye çalışılır). Yabancılar taklit konusunda her zaman başarılı olamazlar. Bölgesel ya da toplulukla ilgili dil, hiç kuşku yok ki kaba ve sert bir dildir. Bununla

²⁷⁹ Coroados (Brezilya’da bir yer), Reinhold Friedrich Hensel, 1826-1881, Alman paleontolog, antropolog, herpetolog, *Zeitschrift für Ethnologie* (Etnoloji Dergisi), 1869.

birlikte doğrudan yakın komşuları olan Mohavaların, İtalyanların ve Japonlarınki gibi ahenkli, tatlı ve tumturaklı bir konuşmaları vardır.²⁸⁰ Herhangi bir hoş geldin ya da elveda deme yöntemi ve şeklinin, herhangi bir selamlaşma şeklinin yokluğunu da bu arada belirtelim.²⁸¹

Onların genel çizgi ve sınırları dahilinde töreye uygunluk ve ahlak anlayışı zekânın gelişimiyle ölçüldüğü için -en azından ahlak anlayışının burada da onların ana çizgilerine ve ilksel kavramlarına indirgenmiş olmasından dolayı- şaşırmayacağız. Bu zavallılar vurgun, çapul, zor ve cebir kullanarak bir şeyler elde etme faaliyetlerinden başka bir şeyden anlamazlar. Bunlarla yaşamlarını sürdürürler. Savaşçıların yiyecek hırsızlıkları çalıp çırpma, insan kaçırıp kaldırma ve adam öldürmeyle karışık. Kavga, çarpışma ve mücadelelerin içerdiği kavga ve savaş sahneleri cinayet ve kıyımlardan daha azdır. Gasp, vurgunlar, çapullar, cinayetler ve katliamlarla kendilerine övünme payı çıkarır, şan, şöhret kazanırlar. Yozlaşmış şeylerden, soysuzluklardan; keyiflerinin, rahatlarının tutsağı olmaktan; çöllerin bağımsız yabanıllığı, vahşiliği içinde yaşamayı önleyen her şeyden tiksiniyorlar. Bütün hayvanlardan daha güçlü ve çabuk, daha güzel olduklarını düşünürler. Gerçekten de türümüz içinde, yırtıcı, sert, acımasız, kan dökücü ve adam kaçıran insan avcılarıdır bunlar. En soylu kişinin adam avlama işi yapan kişi olduğunu düşünürler.

Onları pohpohlayıp okşayan, olduğundan daha güzel ve abartılı sözler söyleyip övgülere boğmalar karşısında rahatsız olurlar. Sinsice söylenmiş böyle lafları düzenbazca, kurnazca görürler ve buna göre muamele ederler.

²⁸⁰ Albert Samuel Gatschet, 1832-1907, İsviçre-Amerikan Etnolog, Dilbilimci, *Zeitschrift für Ethnologie* (Etnoloji Dergisi), 1877, Buchner, Schmitz.

²⁸¹ Helfft, *Zeitschrift für allgemeine Erdkunde* (Genel Coğrafya Dergisi), 1858.

Ayrıca onlara hiç esirgmeden bolca veren, korkak ve kalleslerin pohpohlamalarına ve övgülerine de karşı çıkarlar. Cesaret ve korkaklık basit mahiyette olgular değildirler. Bazı korkaklıklar kimi cesaret olgularını içerir. Şüphesiz bu serseri hırsızlar, kendilerinin çok daha güçlü olduklarına inanmadıkça kimseye saldırmazlar. Yüksek seviyede mücadeleler için özel yetenekleri olmadığından ve bunu sevmediklerinden düşmanı önce tuzağa çekerler veya bütün yırtıcı hayvanlar tarafından uygulanan, yüksek strateji yürütme yönetimiyle, planlı olarak yapılarında var olan davranışla arkadan yanaşarak kendilerini avlarının üzerine atarlar. Bu hayvan avcıları gizlenerek avlanmayı öğrenmişlerdir. Tutsak ve esir aldıklarında, her şeyden önce, genç erkek çocuklarını, kızları ve kadınları götürürler. Ölüm ya da serüvenlerin kendi topluluk safları ve mevkilerinde meydana gelip yol açtığı ve doğumların bütünüyle karşılayıp kapatmak için hiç de yeterli olmadığı boşlukları doldurmak için onlara ihtiyaçları vardır. Çünkü sayıları çok azdır. Kendini yoksun bırakmalar, perhizler ve ailelerin tahammül etmek zorunda kaldığı çok sert ve çok fazla zor hayatı şartlarında çocuklar sanıldığından ve gerektiğinden daha az güç ve kuvvette doğarlar. Kırk yaşlarına kadar onları taşıyacak sağlam bünye ve çelik gibi yapıya sahip olanlar nadirdir.²⁸² Yakalayıp ele geçirdikleri, gücünü ya da niteliğini çok beğenip takdir ettikleri birçok beyaz, sütü ve mayası bozulmasın, iyi niteliğini kaybetmesin diye kabilenin bir kızıyla birlikte olup çocuk dünyaya getirmek mecburiyetindedir (Henry). Ama verilen hizmet her zaman acı ve işkencelerden onları kurtarmazdı. Zira bu yabancılar, tutsaklarını iğrenç, ürkütücü, berbat azap ve işkencelere

²⁸² Mathieu de Fossey, 1805-1866, Fransız yazar, gezgin, öğretmen; *Meksika*.

maruz bırakmaktan büyük bir zevk alırlar ve buna bayılırlar. Chateaubriand,²⁸³“*Viergedesdernièresamours*” (“Son Aşkların Bakiresi”)’nde bunu daha önceleri anlatmıştı.

Acımasız, kan dökücü, korkunç deyince onlar aklı gelir. Bunun için onları haklı gösterip, aklayıp temize çıkarmadan önce şunu müşahade edip söylemeliyiz ki: Yapıp maruz bıraktıkları azap ve işkenceleri; acılar çekip ve ona katlanmanın ne demek olduğunu biliyorlar. Eğer, maalesef, talihsizce, kendilerine yapılan, maruz kaldıkları işkenceleri kabullenirlerse, yapılan bu eziyetleri onlar da çok kötü bulmazlar. Neredeyse eşi görülmemiş bir şey olarak, eğlenmek için, aya doğru havlayıp durmalara ve oldukça heyecan verici birkaç tane oyun temsili ve canlandırmalara da ihtiyaç duymalarını hesaba katıp göz önünde tutmamız gerekir. Bu konuda yalancılıktan ve gerçek olmayan şeylere gerek duymadan gerçeklerle yetineceklerdir, gerçekler onlara yeterli olacaktır, çünkü dram ve melodramlar için tiyatroları yoktur. Bakıp seyretme özelliği insana verildiğinden dolayı, en güzel gösteri olan Stoacıların (Stoacı inancıyla acıya kahramanca katlananlar) öğretilerine göre, “Tanrıların arzusu ve keyfi” ile alakalı olarak zorluklarla, felaketlerle mücadele eden bir kahramanı seyretmeye onların da ihtiyaçları vardır. Bu da daha dün farklı, aykırı ve özgür düşünürlere zorla benimsettiğimiz ateşe vermelerin, ateşte yakma cezalarının ve binlerce işkencenin başarısını açıklıyor. Bu zavallı Kızıl-Derililerin gülmek için ne aktörleri ne de yüksek bir görevli ya da bir yargıç tarafından yetkili ya da vekil olarak görevlendirilmiş cellâtları vardır. Bu yüzden kendi başlarına çaba gösterip, işe bizzat girişmeleri, kendilerinin kurbanı yaralayıp, bereleyip, derisini yüzüp, azıcık ateşle yakmaları gerekir. Şunu unutmayalım ki

²⁸³ François René de Chateaubriand, 1768-1848, Fransız yazar, politikacı.

beslenmenin güç artırıcı ve onarıcı işlem ve görevleri tamamlanır tamamlanmaz, insansı hayvan henüz yeterince tatmin olmuş sayılmaz. Zekâ, anlayış, kavrama ve tahayyül etme gücü onların hakları olarak değerlendirilir; duyarlılık, hassasiyet etkisiz ve uyuşuk kalamaz, insan yapısı heyecan ve duygululuk niteliğindeki katılma payını ısrarla gerektirir. Zira “insan sadece ekmek için yaşamaz.”

Birey olarak, her türden yönetim ve çekip çevirme açısından kimse Apaçımızdan daha az sıkıntılı, tedirgin olamaz. Kim ve ne olursa olsun her şeye karşı sorumlu değildir. Her zaman istediğini yapar yani neyi yapabiliyorsa onu yapar. Büyük bir sefer, macera olduğunda, kişisel üstünlüğün zorunlu olduğu ve yetkisinin işe girişmek ve teşebbüsle son bulduğu bir arkadaşın yönetimi altında toplanıp bir araya gelirler. Genellikle, savaş ve düşmanlıklar uzamaya devam ederse, pek doğaldır ki, savaş şefinin etkisi istenenden daha çok artar (Henry). Bazı kabileler *Saşemlere* (Grup liderleri) ya da askeri düzen ve ordunun takım başlarına, her zaman farklı kişiler olarak Yüce Barışın Şeflerine, ahlaki ve dinsel bir yetki tanıyarak bu tehlikeye karşı gerekli önlemleri alıp kendilerini korurlar. Kurum ve oluşumlar içinde en ilginç olan oluşumdur bu ama tek tük, dağınık göçebe toplulukları içinde bunlar yararlı bir şekilde gereğince incelenmediler.

Çöllerde kamu hayatının en önemli olaylarını, en yüksek seviyede ortaya koyup göstermek için yapılan gösterilerle, ilkel Neomenie'lerini²⁸⁴ kutlarlar. Bilinebildiği kadar, Yüce Ay'ın dinsel saygı ve sevgi göstererek yüceltilmesi her yerde Yüce Güneş'ininden önce gelirdi. Bayram gecesı birçok farklı yerde ateşler yakarlar. Hepsı değilse bile İndıyan kabilelerinin çoğu, en azından

²⁸⁴ Eski Yunanda bir bayram, gecenin uydusu ay ile ilgili.

birkaç ayın töreni usulü olarak ateşi yakmayı saygınlık ve övgüye sahibi olma olarak görürler. Tütünle ve kaktüs suyuyla ya da kaynatılıp fermente edilen tane ile yapılmış, sarhoş edip kendinden geçirici bir içki ile gereksinimlerini sağlarlar (Henry). Tütün içmez ve sarhoş olmazlarsa, dinsel bir sahneye gereğine uygun bir şekilde kendilerini hazırladıklarına inanmayacaklardır. Uyumuş ya da bağdaş kurup çömelmiş vaziyette, gecenin kraliçesinin görünmesini derin bir sessizlik içinde beklerler. Ay ufukta kendini gösterir göstermez koro halinde sızlanır, ağlaşıp dururlar. Çürümüş bir hayvan leşinin kokusunu alan kır kurdunun çılgınlıklarını taklit ederler ve bu hayvanların gürhusal gösterileri uzakların içinden cevap bulmakta gecikmez.²⁸⁵ Bu mükemmel taklit uzun süre uygulamaktan kaynaklanan bir ödül, bir karşılıktır. Onların lehçelerinin birçoğunda, insanın ezgisini ve çayır köpeklerinin ciyak ciyak pavkırıp (ulumak) bağırmalarını gösterip işaret etmek için ancak ve ancak tek bir kelimesi vardır. Hatta gezginler, turistler bunların dil ve lehçeleri ile bu bağırımları, çılgınlıkları arasında benzerlik bulurlar.²⁸⁶ Yavaş yavaş sesler şişip kabarır, en sonunda patlayarak ürüyüp uluma şekline dönüşür. Hayvan avına çıkmış olan ya da daha iyisi aya ürüyüp uluyan bir köpek sürüsüne benzetilirler. Kurt, sırtlan ve ayının boğuk sesleri, geyiğin bağırımları, hayvan dünyasının tüm erkek kardeş ve kuzenlerinin çılgınlıkları, atın ve katırın kişnemeleri, hatta eşeğin anırmaları o zamanki gülüşmeleri ya da daha doğrusu sırtımlarıyla (çünkü gülüş, sefillik ve

²⁸⁵ *Tiswin* (Apaçi birası), Lawrence Gustave Murphy, İrlanda orijinli Amerikalı iş adamı ve asker, 1831-1878, *Indianaffairs* (İndiyan görüşleri), 1837.

²⁸⁶ Oscar Loew, 1844-1941, Almanya, Amerika ve Japonyada, Alman tarımcısı-kimyager, *Zeitschrift für Ethnologie* (Etnoloji dergisi), 1857.

fakirlikle harap olmuş bu yabancılar için ulaştıkları zihniyete bakarsak daha yüksek bir kafa yapısı gerektirir) birlikte konsere devam ederler. Diğer taraftan Kızıl-Derililer sevinç, neşe ve eğlenceye düşkünlük göstermezler; Kuzey Amerika Kızıl-Derilileri melankolik görünürler, Güney Amerikalı Kızıl-Derililer ise hüzünlü ve üzüntülü görünüm arz ederler.

*“Bir İndiyan her zaman hüzünlüdür. Kilisede hüzünlü, atını koşumlayıp eyerlerken hüzünlü, salonun eşiğinde, sofasında bağdaş kurup otururken hüzünlü, güzel kadınının, sevgilisinin gönlünü almaya çalışıp ona kur yaparken hüzünlüdür; hatta aşk şarkısı sadece bir sızlanış, bir iniltidir”.*²⁸⁷

Bununla birlikte olaydan olaya, sahneden sahneye bağırış ve çılgınlıklar daha gelişigüzel, daha düzensiz olur ve içki bu halin destekleyicisidir. Ancak sabaha sona eren ayin gittikçe bozulan ahenksiz gürültüler, curcunalar ve uğultulu sesler haline dönüşür, çığırından çıkar.

Yine de bu sunum ve gösterilerde gürültülü maskaralığa karşın dinsel bir olayın yanında gerçek bir gizem de görüyoruz. Bu hayvan avcıları, avın başarılı geçmesi ve bol olması için ve avın kolayca teslim olması için, hayvanlarla güçlü, sıkı ve yakın bir ilişki, bir bağ sağlamak için doğaüstü şeylere yönelirler. Bu tumturaklı törensel işlemleri, Kızılderililerin çoğu ve Mandaneler tarafından uygulanan, Catlin²⁸⁸ tarafından da tasvir edilen “Bizonun Dansı” ile eşdeğer olarak görüyoruz –katılmış olduğumuz Aleutlardaki “Sidik Torbaları Eğlencesi”ne benzer –.Hayvanlar ve ilkeller şeklinde kılık değiştirmiş eski

²⁸⁷ Charles Wiener, 1851-1913,Avusturya-Fransız bilim adamı, kâşif, Pérou (Peru).

²⁸⁸ George Catlin, 1796-1872, Amerikalı ressam, yazar.

Romalıların, yeni yılın Luperkal²⁸⁹ ve Saturnal'inde²⁹⁰ kutladıkları “Geyik Eğlence ve Şenlikleri”²⁹¹ yapılmaya devam ediyordu. Kilise konsilleriyle,²⁹² yemin, tövbe ve istiğfarlarıyla, “Noel ya da diğer günlerde”, geyik ya da boğa yapmak için “düvelerin peşinden koşturmakta” inat eden batıl itikatlıları cezalandırmak ve onları azarlamaktan vazgeçilmiyordu. Bu yüzden Keltlerin, Almanların ve İskandinavların soyundan gelen çocuklar uzun süre Hıristiyan Kilisesinin baskısı altında bu alışkanlığı bırakmak zorunda kaldılar. Yukardan bakıp küçümseyen, kibirli Yunan dini, o zamanki kalp-sevinciyle, çok eğlenen, eğlenceye düşkün mujiklerin (Rus köylüsü) büyük eğlencesi olan, karnavallı maskeli balo ve eğlencesini özgür bırakıp izin verir. Köyün bütün iyi bireyleri ve neşe kaynakları içkili yerleri, meyhaneleri ziyaret eder ve müzisyenlerin ve neşeli bir bandonun eşliğinde, birkaç hayvanın karakteri, görünümü ile ortaya çıkarlar. Başta tam olarak gülüp oynayıp, eğlenen dişi ayı yavru- ları ve şakalar yaparak eğlenen erkek ayı yavrularının ortasında eşi olan damıyla dans eden Yüce Ayı vardır. Sonra çok sayıda erkek ve dişi danaların yanında, iri-yarı eşiyle, kocaman boynuzlarıyla bay sığır gelir. Daha sonra Yüce Erkek Kurt, Yüce Dişi Kurt ve kurt yavru- ları, Yüce Erkek Tilki ve dişi tilkiler... Çok sayıda dizi dizi, ardı ardına hepsinin geldikleri görülür. Yürüyüş soylu, görkemli hörgüçlü bir devenin geçişiyle kapanır.

²⁸⁹ Antik Roma'da luperkler (Antik roma rahipleri) tarafından kutlanan dinsel yıl eğlencesi.

²⁹⁰ 15 Aralıkta Tanrı Satürn'ün kutlandığı, kış dönümü öncesi bir hafta boyunca süren antik Roma'da kutlanan dini bir eğlence.

²⁹¹ Eski zamanlarda geyik ormanın kralı gibi görülürdü, yemek, giyinmek, iyileştirme, silah gibi özellikleriyle kabilenin hayatta kalması için hayati önem taşırdı (Geyik Eğlenceleri, Halikarnaslı Denys'e göre).

²⁹² Din bilginleri toplantısı.

Her zaman canlı, etkili ve etkin bir halk olarak var olan Apaçilerden bahsettik. Gerçekten de artık sayıları hesaplanamıyor. Sadece başka yabancıların ortamında yabancılar olarak var oldukça, halkları, kadınların zayıf doğurganlığına; savaşları, mücadelelerin tehlikelerine rağmen bir şekilde ayakta kalıp durumlarını korumakta, devam etmekteydiler ama tepelerinin yukarısından; ufukta, lokomotiflerin gösterişli, cafcacflı havasını görüp seçtiklerinde, ölüm durakları belirlenmiş, ölüm ilanları verilmiş oldu. Kendilerine ihtiyaçlar icat ederek, bir şeylerin tadını çıkarmada sıkıntısı olup, acele eden, arzuları bir çırpıda tüketip yok eden uygarlığımız, zorla istila edilip, ele geçirilmiş ilkel toplulukların kökünü kazıyıp ortadan kaldırdı. Çünkü bu halklar derhal ve çabucak, ona, yirmi yüzyıla mal olan değişim ve dönüşüme diz çökerek tabi olamıyorlar, uyamıyorlardı. Oysaki Kızıl-Derililer gibi avcı halklar, kültürümüze huysuzluk ve dik kafalılık gösterdiler, başkaldırıp karşı koydular. Aptal ya da zeki olmadıklarından değil, tersine zekâları bir ustalık, uzmanlık alanı içinde yan tutup ısrar etmekte, ayak diremektedir. Avcı olarak doğmuş olan Apaçi, avcı olarak ölecektir. Üstelik ulusların bilgesinin dediği gibi o göçebedir: Yuvarlanan taş asla yosun tutmaz. Beden sabit konumunda kalmadıkça can ruh zorlukla kabını bulacaktır, zorlukla uzun derin düşünmelerle, tabiatın içindeki gizemlerini söküp ortaya çıkaran, sabır gerektiren eğitim ve incelemelere zorlukla alışacaktır. En ufak ciddilik, sertlik sarf etmez, “hayvandan daha aşağı indirgeme” olgusuna tutunmazsak, Apaçinin zekâsının gerçekten kunduzunkinden daha üstün olduğu, hatta bize denildiği kadarıyla, tohumlar ekip biçmeyi bilen karıncalarınkine

eşit olduğu konusunda tereddütte kalabiliriz. -Santorlardan²⁹³ birine, çok iyi bilinen Puebloların²⁹⁴ olduğu çok eski zamanlarda, bir su kaynağının yanında, avın bela ve talihsizliklerinden korunmak için, niçin mısır dikmedikleri sorulmuştu. –“Mısır ekmek mi? O daha olgunlaşmadan önce arkadaşlarımız gelip geçerken ürünü yemezler mi?²⁹⁵ demiştir.

Onlar tarım yapmasını bilmezler, istemezler ama bağışlanamaz, affedilemez bir suç olarak ekip-biçen, tarımla uğraşanları yağma edip soyarlar. *Çiftçiler*, Washington hükümetinin -resmî olarak- insani bir politika tavsiye etmesinden dolayı kırgın, kızgın ve hoşnutsuzdurlar. Komiserlerin çıkarları uğruna yıllık bir milyon beş yüz bin frank ödenti ödedikleri ve eskiden onlara ait olan toprağın bir parçası üzerine Apaçileri yerleştirmişlerdir. Onların daha kararlı, daha korkusuz ve cesur olduklarını gören ve parayla yağmacıların, soyguncuların kafa derilerine para ödülü koymuş olan Şihuahua Meksika Hükümeti şu şekilde bir önlem alır: Ergin bir erkek kafa derisi için 500 frank; kadın kafa derisi için 250 frank; çocuk kafa derisi için 125 frank. Kafa derisi avcıları kolları sıvayıp kırdı, köyde yoğunlaşırlar ve bu ganimetlerden bir sürü taşırlar. Ama çok fazla şüpheli kafa derisi teslim ettikleri için hizmetlerinden yoksun bırakılmışlardır. Beyazlar, indiyanlardan çok daha kolaylıkla öldürülüyordu.²⁹⁶ Arizona, Sonore, Kaliforniya hükümetleri tüfek taşıyan her indiyanın vurulup öldürülmesi gerektiğine karar vermişti. 1864’te Soluk benizliler

²⁹³ Masallarda yarı-insan, yarı-at olarak anlatılan yaratık.

²⁹⁴ Amerika, Arizona eyaletinde taş, kerpiç evleri olan Kızılderililer.

²⁹⁵ Loew, *Zeitschrift für Ethnologie* (Etnoloji Dergisi), 1877.

²⁹⁶ Edward Nicholas Kendall, 1800-1845, İngiliz hidrograf, Kraliyet donanması memuru, Arktik Kuzey Kutbu Kâşifi, Amerika koloni görevlisi.

“muhteşem süreklilik avı” olarak iki yüz bireyini öldürdükleri Payutlara karşı bir sefer organize ettiler. Owen gölünün içinde onları boğmaya çalıştılar.²⁹⁷ İki yıl sonra, Humboldt şehri yetkilileri, orada yaşayanlara hitaben, geride kalanlara karşı ölüm cezası uygulanacağını, yedi gün içinde kontluğu boşaltmalarını açık koşul olarak belirten bir antlaşma imzaladı: O zaman, bölgenin gazetesi “Bu antlaşma artık Kızılderililere uygun değildir” diyerek kararı bildirdi. 30 Nisan 1871’de birkaç çatışmadan sonra federal askeri birlikler tutuklu Apaçileri götürdüler. Bu, her yanda, her tarafta toplanıp bir araya gelen, tutsakların üzerine kendini atan ve yüzlerce darbeye onları boğazlayıp öldüren etraftaki sömürge toplulukları için beklenmedik bir fırsat, bir şans oldu.

Apaçilere karşı birçok davranış girişimi, hareket tarzı yoktur: İyi düşünülmüş ve sabırlı bir şekilde hareket edilen bir kampanya savaşımı gereklidir. Kendilerini gösterir göstermez, dağlarının içlerine kadar takip edilsinler, onları orada kapatıp kıstırmak ve aç bırakmak için inleri, yuvaları içinde sıkıştırılsınlar. Beyaz bayraklar gösterek teslim olmaları sağlansın ya da başka türlü olursa anında hemen gereken yapılsın, derhal kurşuna dizilsinler. Onlara karşı her tür araç, yol mubahtır: İster Tanrıdan gelsin ister insandan gelsin. Yöntem, iyiliksever bir insan için rahatsız edip sarsabilecek, onun duygularını yaralayabilecektir; –yumuşak huylu, duyarlı bir adam için biraz acıma duyarım, ama hiçbir saygı duymam. Ona Apaçiler için duyduğu tüm sempati ve duygudaşlığını boşa harcamamasını öneririm ve bu duyguya kapılanları duygularını çingiraklı yılanlar için saklamasını öneririm.²⁹⁸

²⁹⁷ Oscar Loew, 1844-1941, Alman kimyacı, tarımcı.

²⁹⁸ Sylvester Mowry, 1833- 1871, Amerikalı politikacı, madenci, yazar, *Arizona and Sonora* (Arizona ve Sonora).

Bu öneriler takip edilecek kolaylıktaydı. Beyazlar her türlü ihanete, her türlü kıyım ve zulme başvurdular. Henüz yaşamakta olan kadınların ağızından söküp çıkardıkları ve ipliğe geçirdikleri dişlerle,²⁹⁹ kendilerinin bizzat kafa derilerini kesip, yüzerek yapmış oldukları at koşumları, dizginlerle caka satıp gösteriş yaparak gezen öncü erlerimiz arasında bunlar olup bitmişti ve olağan olaylardandı. Ayrıca frengi ve çiçek hastalığının onlara bulaştırılması ve yayılmasının sağlanması, **striknin** adlı kuvvetli bir zehirle zehirlenmeleri...³⁰⁰ Denver'e dönen bir gönüllü bir kadın indiyanın kalbini sopanın ucunda taşıyordu: ateş ederek onu öldürdükten sonra zafer abidesini söküp çıkarmak için onun göğsünü yarmıştı, şehrin sokaklarında birkaç acayip alkış ve haykırışlarla selamlanmıştı. Bir başka akşam, Central City'den Jack-Dunkier erkek bir indiyanın bacağına eyerinde taşıyarak geldi. Bu adam iki gün boyunca bundan başka bir besin bulamadığını ileri sürmüştü. Ama onun bir kelimesine bile inanılmadı, bu sahte bir kahramanlık, palavracılık olarak görüldü. Bu ne biçim bir alameti arazdır! Bunun gibi bir başkası açıkça insan kaburga ve pırzolarını pişirmekten ve yemekten dolayı kendine övünç payı çıkarıyordu (Renkli, ilginç, dikkat çekici dünya,1883).

Sonuç: 1820'de Apaçi-Apaçi'ler yirmi bin olgun erkek olarak değerlendirilmişti; elli yıl sonra, sayı ancak beş binden yukarı bile çıkmıyordu.

At hırsızlarından, koyun hırsızlarından; onlardan, sadece sona erinceye kadar yok edilip kökleri kazındıktan sonra özür dilendi. Koyun sahibinin dünyada en nefret ettiği şey kurttur, hatta kurt insan formunu almış olsa da

²⁹⁹ Raphael Pumpelly,1837-1923, Amerikalı coğrafyacı ve kâşif, *Across America and Asia* (Amerika'dan ve Asya'dan).

³⁰⁰Strikninleme kelimesi yerel bir argodur, "Kızılderililerden kurtulmak" olgusunu belirtmek için kullanılır.

öyledir. Serseri, başıboş, gözü aç bir ırk, dayanıklı, kurnaz, hileci ve coşkulu, yorgunluğa ve acıya baş eğmez bir ırk, tabii ki bir kurt çeşidi olacaktır. Kurt yok olup bitti. Koyun tarafından yenildi: Koyun hiç de boş ve kibirli bir halkın düşündüğü gibi bir şey değildir. Koyun insan avlayarak, önündeki kaplan ve aslanları avlayarak, kırıp geçirerek karşı konulmaz bir şekilde ilerler.

–İnsan mıdır bu?

–Evet, insan. Birkaç soylu lordun, büyük toprak sahiplerinin itip-kakıp götördükleri koyun sürülerinin karşısında korkup gerileyerek kendilerini denize atmak mecburiyetinde kalan şu binlerce İrlandalıya, binlerce İskoça, binlerce İngiliz sorun.

@

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
NAİRLER YA DA SAVAŞÇI ASALETİ
VE ANA'YA DAYANAN ANAERKİL AİLE SOYU

(*Hem dayanılan belgelerin en büyük kısmı, hem de ana fikir olarak söz konusu inceleme M. Bachofen'in Eski Çağlardan Mektuplar'da yayınlanmış olan monografi-sinden alınmıştır: Nairlerin Yapısında Anaya Dayanan Aile, Kabile Soy*).

Ona tırmanan güller, yabancı asmalar, sarmaşıklarla mor cezayir menekşelerinin buğday tarlalarının ortasında düzgün durmayan bir blok ya da bir bahçenin ortasında duran tarihi bir anıtın üzerinden granitten kafasının görünmesi gibi biz de en iyi, en uygar bir Devlet'te tanımış olduğumuz en eski alışkanlıklardan biri olan Anasoyu geleneğini eşi benzeri olmayan sağlamlıkla korumuş olan Nairleri görüyoruz. Ayrıca Anasoylu olmaktan İlkelerin sayısı anlaşılmaz, açıklanmaz olurdu. Doğu uygarlığında yerleşmiş tarih öncesi bu kalıntılar, *elmaslardan ve değerli taşlardan oluşmuş Ülke'nin en küçük harikalarından* değildirler.

Komorin burnundan Mangalor'a, Ghatlar ve Hint Denizi arasında "dağların eteğindeki toprak alan" anlamına gelen Tamilce bir kelime olan Malabar ya da Malayalam bölgesine yayılıp uzar.

Ovalar az, toprak engebeli ve serüvenlerle, tehlikelerle doludur. Manzara, Sandviç ve diğer Okyanus adalarındaki gibi hayranlıkla seyredilen manzaraya çok benzer.³⁰¹ Çok bol olan yağmurlar "Peninsula'nın bahçesinde" çok gür ve sağlıklı bir bitki örtüsü oluşmasına neden olmuştur. En küçük toprak topağında ve keseğinde çiçek biter, hatta kumunda dahi yeşerir. Denizin dalgaları Hindistan cevizi ağaçlarının gövdelerini yıkar. Çeltik tarlalarının üzerinde, her tepenin, tepeciğinin üzerinde,

³⁰¹ Clements Robert Markham, 1830-1916, İngiliz coğrafyacı, kâşif, yazar.

her yüksekliğin, yükseltinin üzerinde ağaçlı koruluklar yükselir: Yabani Hint kirazı ağaçları, bambu ağaçları, dev gibi muz ağaçları, kırmızı çiçekli kaçu³⁰² ağaçları, hışılhışıl titreşen yaprağıyla pipulalar,³⁰³ perdeli açık yaprakları dallarında halkalı olarak dizilip yerleşmiş, bir ele benzeyen büyük yapraklı papaye ağaçları...

Bu yeşilliğin ortasında, pagoda denilen tapınaklar, beyaz evcikler, onların üstünde palmyelerin en değerlisi areka,³⁰⁴ rüzgârın her esintisinde tüylü tomurcuklu hurma dallarını sallayıp oynatır. Çeltik tarlaları ve kamış tarlaları arasından, ananas ve aloelerle dolu ağaçlı yolların arasından geçilir. İnsanı rahatlatan, faydalı gölgeliğiyle, ağaçlarla dolu muhteşem yerlerden en küçük köye girilir. Tabiat çok güzel görünmektedir, gökyüzü yumuşacık, ılık ve tatlıdır, toprak cömerttir. Firdevsi gibi konuşmak gerekirse “Sıcak hava hoş ve iç açıcıdır, soğuk havayı ılıklaştırır.” İnsanın hiçbir yerde mutsuz olduğunu söylemeye, mutsuz hissetmeye hakkı yoktur.

@

Işıl ıslıl parıldayan çiçekler ve insanın ağzının suyunu akıtan nefis meyveler üreten verimli toprak, çok güzel yüze sahip olan insanların; güzel yapılı, oturmuş, yakışıklı erkeklerin, çok düzgün güzel kadınların dünyaya gelmesini sağlar. Nüfus karışıktır. Ticaret ve küçük sanayi, birçok göçmeni cezp edip kendine çeken bu diğer

³⁰²Kaço da derler, dikenli yabani armuda benzeyen meyvesi suludur, ağızda önce acımsı sonra hoş bir tat bırakır.

³⁰³Dinsel niteliği olan bir tür incir ağacı.

³⁰⁴Arecabetel, Jak ağacı, dutgiller familyasından dünyanın en büyük ağacı olup, boyu 25 cm’yi bulan, ağırlığı 35 kg’a çıkan meyvelere sahip bir ağaç, Portekizliler tarafından Jakua olarak adlandırılır, Tamilcede Şulaka’dır.

Fenisi içinde olan Malabar'ı zenginleştirmişti.³⁰⁵ Genelde yerli bir temel üzerinde brahmanlar, az ya da çok yoğunlukla dokuma ile uğraşırlar. Moplah Arapları ve Malezyalılar, Avrupalıların sıklıkla gittikleri limanlarda toplanırlar. Portekizliler oraya ilk gidenlerdi, onları Hollandalılar takip etti, İngilizler ise yeni düzen kuruluncaya kadar orada kaldılar.

O yörenin ilk yerlileri olan aborijinler çok sayıda sınıf ve kastlara bölünmüşlerdir. En üstte olanlar Nairlerin aristokratik, soylu ve savaşçı ırkıdır.³⁰⁶ Köken dağılıp bozulsada, yüksek kast sahibi Hindu bir rahip olan brahminler her kategoriden yönetici asker, sivil olarak yaratıldıklarını söylerler. Alt kastları ve daha da yeni olan nüfusun beşinci kısmını oluşturup şekillendirdiler. Son olarak da çok uzun zamandan beri ortakları ya da çiftlik sahipleri olan Nairlerin müşterileri ve toprak köleleri olmuş; zanaatçı, çiftçi, hizmetçi ve uşak yetiştiren bir ana kurum olarak kabul etikleri Ceylan'dan göç etmiş Tirliler³⁰⁷ ve arabulucu olarak, kaba saba, köylü, ilkel bir kabile Çermurlar³⁰⁸ ya da yerliler gelir. Ne olursa olsun, bütünüyle alçakgönüllü, ağırbaşlıdırlar. Kadınları, kuşakları üzerinde hiçbir kıyafet istemezler. Dediklerine göre, onlar fahişe değiller ki göğüslerini örtünler... Hem zaten muhteşem saçları vardır ve çok güzeldirler. İngilizler çok iyi ve sağlıklı olarak görüp hizmetlerine aldıkları bu kadınlara, çok defa İngiltere protokol kuralı adına boyun atkısı giydirmeye çalıştılar, eğer isterlerse yolculuklara da çıkarabilirlerdi ama kendilerini bir

³⁰⁵ Fenisi-Eski Yunan Uygarlıkların dan, geniş ticaret ağları olan antik bir şehir olan Fenike; günümüzde Lübnan'a denk gelir.

³⁰⁶ Nairler, Nayörler, Naimarlar, kılavuzlar, şefler ve çobanlardır.

³⁰⁷ *Çer, toprak; mur, mukul, çocuklar.*

³⁰⁸ *Tayör, tayar ya da Şogan, Şagouan, Şanar, hizmetçiler, uşaklar ya da Çanarlar, demonolatrdırlar (nesnelerdeki kötü büyüü hissedenden, şeytana derin iman atfeden, ona inanıp ibadet eden kişi).*

çiftçi direnişi ile karşı karşıya buldular. Bu aynen geçen yüzyılın sonunda Malabar'da Sultan Tippto'nun palmye suyu çıkarmakla uğraşarak hayatını kazanan Malai-Kudiakruları giyinmeye ikna etmeye çalışması ve buna zorlamasına, hatta devletin harcamalarıyla onlara yıllarca bez ve kumaş sağlamayı teklif etmesine benzer. Fakir insanlar vücutlarının üzerine çamaşır giyme sıkıntısına asla giremeyeceklerini açıkladılar. Onların alçakgönüllü, mütevazı, yerinde haklı çıkışları etkisiz kalırken, bu durum onların toplu halde ülkeyi terk etmeye karar vermelerine kadar vardı. Ardından, egemen devlet onları ormanlarında rahat bırakmaya karar verdi.³⁰⁹ Zaten Nairlerin kendileri de aşırı cimri bir şekilde giyinirler. Kadınlar hatta prensesler bile giyinmek konusunda erkeklerden daha fazla cimridirler.³¹⁰

Özel fizyonomileri: Görünümleri ve bazı kıyafet ayrıntıları dışında brahmanlar, kafalarının önlerinde taşıdıkları saç püskülleri ile tanınırlar, başkaları bu saç püskülünü kafalarının arkasına atarlar. Nairler kafalarını tıraş ederler. Sadece başlarının üzerinde düzlemesine yaydıkları, ucundan düğümlenip bağlanmış olarak dar ve ince bir bukle bırakırlar. Kadınlar çok parlak siyah uzun saçlarına dokunmamak, onu korumak gibi bir bilince sahiptirler. Ten renkleri kahverengi zeytin rengine, el ve ayakları ince ve narindir; zarif vücut hatlarına ve ölçülerine sahiptirler. Soylu duruşları vardır; kibar, nazik tavır ve davranışlara sahiptirler. Richard Burton'un dediği gibi çok iyi nitelikte bir ırktır. Geçen yüzyılın sonunda, Pasifik'teki adalılarının tanıtımında olduğu gibi, verdikleri portrelere özellikle çok benzerler.

³⁰⁹ Jean Antoine Dubois, 1765-1848, Fransız Misyoner, Eğitimci, Rahip, *Moeurs de l'Inde* (Hindistan Gelenekleri).

³¹⁰ Duncan, *Asiatic Researches* (Asya Araştırmaları) 1799.

Eski tipte Nairler, eski Sparta savaşçıları gibiydiler. En azından okumayı, yazmayı herkes bilirdi ama temel eğitimleri askerlik salonlarında ve beden eğitimi derslerinde olurdu. Oralarda yorgunluğa meydan okumayı, al-dırmamayı, yaralanmalardan berelenmelerden endişe etmemeyi, sıklıkla korkusuzluğa, ataklığa, gözü peklığe ve hatta çılgınlığa çok yakın; zapt edilmez, baş eğmez bir cesaret göstermeyi öğrenirlerdi. Savaşlara hemen hemen çıplak giderlerdi, önden ve arkadan kargılarını dengeli, eşit ve büyük bir ustalıkla fırlatırlardı. Aynı kurnazlık ve ustalıkla yaylarını çekerler, birinci okla beraber ikinci oku da fırlattıkları olurdu.³¹¹ Olağanüstü atak ve çevik oluşları balta girmemiş vahşi ormanlarda meydana gelen çatışma ve savaşlarda başkalarının ödünü patlatırdı. Korkutucu bir durumdur bu. Çok fazla nazlanmadan, dua dahi etmeden kendilerini ölüme atar, öyle ki yüz kişinin karşısında bir kişi korkmadan dururdu. Prensine bağladığı kişiler, onun ölümünden sonra yaşamamakla, sağ çıkmamakla şeref duyarlardı. Bu konuda Pyrrard'ı³¹² dinleyelim. Çok eski zamanlarda onlarla yaşadıklarını anlatıyor:

“Nairler... ülkenin en soylu kişileridir. Kendi gelirleri ile ve kralın onlara verdiği nafakayla yaşarlar. Asla görmemiş olduğumuz kadar çok daha iyi bir şekilde kafanızda tasarlayıp orantılama yapın, öyle ki onlar insanların en güzelidir. Yağız, esmer, kahverengimsi zeytin rengindedirler, hepsinin boyu uzun ve güzel bir şekilde biçimlidir. Hem sonra dünyanın en iyi askerleridirler. Yürekli, gözü pek, cesaretlidirler. Silah kullanmada çok beceriklidirler. Söylenebilecek bütün beden direktiflerinde, duruş ve tavırlarda katlanıp, bükülüp uyum sağladıkları

³¹¹ Karl Friedrich Leberecht Graul, 1814-1864, Alman misyoner, ilahiyatçı, *Reise nach Ost Indien* (Doğu Hindistan'a seyahat).

³¹² François Pyrrard de Laval, 1578-1623, Fransız gezgin, kâşif.

vücut aza esnekliğine, uzluk ve ustalığına sahiptirler. Öyle ki onlar sevk edip zorladıkları ve aynı zamanda ormanda düşmanlarının üzerine atıldıklarında bütün darbe ve zararları incelikle, usta bir şekilde savuştururlar ve ustaca kurtulurlar.”³¹³

Özet olarak hiç bu kadar parlak askerler görmemiştik. Ayrıca gururları ve onurları öyle basite de alınamaz. Onlara yaklaşılmada, ilişki kurulmasında sakınca görmeyen ya da sadece bir soluk mesafede şöyle böyle inceleyip hafifçe dokunulmasına izin veren alt kasttan bir birey olduğunda, onu öldürmek ya da kendilerini öldürmek zorundadırlar.³¹⁴ Polis, ikinci sınıf halk tabakasından esirlerin gözeticilik ve bekçilik görevini onlara verdiği bugün onlara hâlâ yaklaşılmaya cesaret edilmemesini görmek eğlencelidir. Sadece aralarındaki mesafeyi korumayı düşünürler,³¹⁵ onlardan korkup ödleri patlıyormuş gibi görünürler. Çok ast seviyede olduğunu düşündükleri düşmanlarıyla savaşmayı reddederler: Onların karşısına basit, ast Tayörlerin koyulmasını onlara saygısızlık ve böylece hakaret edilmiş kabul ederler. Geçen yüzyıla kadar prens, onları, pek niteliği olmayan, soylu olmayan, kaba ve basit askerlerden hasımları olarak görüp onlara saldırmaktan ölümüne çekinirdi. Bu gurur hiç de sadece Nairlerle ilgili bir olgu değildir, bütün soylu orduların bununla ilgili ölçü ve kuralları vardır.

“Bouvines savaşında, Flaman şövalyeler askerlerden birkaçını devirdikten sonra onları bir kenara bıraktılar, sadece soylu kişilerle savaşmak istediler (Rigord,1145?-1209?, Philippe Auguste’ün dok-

³¹³ François Pryard’ın *Seyahati*, 17. yüzyılın başında.

³¹⁴ Léonie Thevenot d’Aunet,1820-1879, Fransız yazar, romancı, Kuzey arktik kâşifi.

³¹⁵ Francis Day,1829-1889,doğa bilimci, zoolog, *The Land of the Permauls* (Permollerin ülkesi (Malabar Doğu Hindistan Kastları tanıtılır)).

toru, Philippe – Auguste’un Hayatı)...Uygun olduğu üzere onlara karşı yöneltilen ilk görevin şövalyeler tarafından yapılmamasından, ama herhangi bir Garinli yönetiminde Soisson insanları tarafından yapılmasından dolayı gücenip öfkelenildiler. Kendilerini savunmada aşırı bir isteksizlik ve tiksinti duydular, çünkü halkın çocukları tarafından mağlup edilmiş olmak, ün salmış bir kandan gelen insanlar için sadece utanç vericidir. Onların karşısında hiçbir şey yapmadan, cevap vermeden hareketsiz kalmalıdır”.³¹⁶

Bir Nairliyi hapse atmak yasaktır. Ona yöneltilen bir suçlama bir ordali³¹⁷ ile (kızgın bir demir tutuyordu ve bir süre onu taşıyordu, kaynayan yağın içinde elini tutuyordu) doğrulanıyordu. Timsahlarla dolu bir gölcüğün içinde yıkanması gerekiyordu. Suçlama ispat ediliyor muydu peki? Kralın muhabir ve elçileri buldukları yerde onu öldürmekle görevlendiriliyordu ya da hiç olmazsa cesedinin içine sivri bir cisimle batırılmış bir emir bırakmakla görevliydi.

“Şeref, çapkınlık! Aşk ve savaş! Kılıcım ve sevgilim!” Bunu özlü bir söz olarak alıyorlardı. Şerefleri üzerine kılıçla çarpışmalar ve gurur okşamaları. Önemli bir ayrıntı: İlgili taraflar, bizzat kendileri, her zaman kavga ve anlaşmazlıklarını kesin bir sonuca bağlamazlardı, hemen çözmezlerdi. Özellikle eğer söz konusu görev kamu düzeni ile ilgiliyse ve çok hatırı sayılır çıkarlar işin içine karışırsa arkadaşlar birbirlerinin yerine evlenirdi. İkinciler acele etmezler, kılıç oyunlarına özen gösterir, titizlikle uğraşırlar, buna kendi asıl görevleri olarak bakar-

³¹⁶ Guillaume le Breton, 1165-1225, Fransız şair, *la Philippide* (Philippide).

³¹⁷ Ortaçağda başka bir kanıt olmadığında suçluyu anlamak için kaynar suya el sokma, kızgın demir tuturma gibi denemelere verilen ad.

lardı. Karşılaşma ve çarpışma en fazla on iki yıl sonrasına bile ertelenebilirdi. Bu şerefli görevler ve genel olarak adli düellolar, anlaşmazlık yaşayanların varlık ve servetine göre ödenmesinde çaba harcıyıp ön ayak olan resmî yargıç ve hakem olan krala bir gelir sağlardı.

Eskiden Malayalam'da yaşlanıp, bunamış kişilerin yönetimde kalması ve önemli görevlerde bir manyağın karar vermesi tehlikesine karşı Devlet için gerekli önlemler alınmıştı. Yapısal kurum ve anayasa on iki yıllık hükümdarlık görevini tamamlayan prensin, bu süreden bir gün dahi aşmamasını mecbur kılıyordu. Güneşin Oğlu, bütün bir dönem boyunca çalıştıktan sonra dinlenmeye çekilmeliydi: Son saatte başarısını halka gösterir, anlatır, arkasından kendini hançerlerdi.

Alışkanlık, geleneğin varoluş mantığına sahipti, çünkü diğer halk toplulukları, özellikle Afrika'da olanlar bunu yürürlüğe koydular. Ama mutlakiyetçi hükümdarlar, tahmin ediliyor ki öyle ya da böyle bu zor sistemden hoşlanırlar, muktedir olurlarsa ondan yakalarını kurtarırlar. Tolteklerin egemen hükümdarı, çok mantıklı bir özgürlük elde etmişti; kendini öldürtmeden önce, halkı, tüm Meksika insanları ona elli iki yıl boyunca hüküm sürme olanağı verdiler. Sığır Apis³¹⁸ yirmi beş yıl boyunca onun yüceliğinden yararlandı.

Olağanüstü eğlence ve bayramlardan yana hükümdarın, görev süresini saygıdeğerliliğine yakıştır biçimde sona erdirip bitirmesinden dolayı Kalikut'ta ellinci yıl dönümü jübileli ilan edilip gerçekleştirildi. Kral bu büyük günde, en yüksek rütbeli kişilerden oluşmuş kalaba-

³¹⁸Mısır mitolojisinde, tarih öncesi çağdan beri saygı gösterilen kutsal bir boğanın Yunanca ismidir. Eski imparatorlukta ve piramit me-tinlerinde adı geçer. Doğurganlığın, cinsel gücün ve fiziksel gücün simgesidir.

lık bir ayin alayının başında yürüyerek kendi cenaze töreninin açılışını yapmıştı ve sahile inmişti. Ayakları suya değdiğinde silahlarını aşağı fırlattı, başındaki tacını yere bıraktı, elbiselerini çıkardı, küçük bir minderin üzerine oturdu, kollarını kavuşturdu. Bunun üzerine ısrarla son bir görevi yerine getirmeleri için ısrarla dua ettiği dört Nair -onun boğazını sıkmakla görevli kişiler-, prensin yanında, denizin içinde yıkandılar. Brahmanlar onları arındırıp temizlerlerdi. Onları gala için giydirdi, safranla pudraladı, kokulu sıvılar serpti ve ardından onları kılıç ve kalkanla silahlandırdı. “Haydi, görevinize!” haykırışıyla, şampiyonlar kralın etrafında sınıksız sarılmış kılıç taburu şeklinde hazırlanmış koruyucu askeri birliklerin üzerine atılıp saldırdılar. Midesine, bedenine vurdular, minderin üzerinde oturmuş adama kadar, kendilerine bir geçiş yolu açmak için uğraştılar.

İster inanın ister inanmayın ama efsaneye göre bu umutsuzlardan birden fazlası kralın göğsüne kılıcını saplar –Nihayetinde, ne de olsa, eğer prens kötü gözle görülen, kuşku götürmez olarak beceriksizliği kanıtlanmış, seilmeyen bir yönetim biçimi sürdüren, halkça tutulmamış biriyse... – Bu şekilde kazanmış olduğu tahtın üzerine hemen çıkan muzaffer: “Sen kalk da çekil oradan, ben oturacağım!” der.

@

Öyle görünüyor ki, eski zamanlarda Aryalar, rahipler tarafından yönetilen göçmen topluluklarını Malayalam’a gönderdiler. Onlar da ciddi bir direnişle karşılaşmadan ülkeyi ele geçirdiler ve sakinlerini kul, köle ettiler. Fetih ne kadar kolay olduysa, efsaneler, karşılaşma ve çarpışmalar da sel gibi kalabalık akınların ortasında topraktan birdenbire ortaya çıkan Vişnu’yu işaret ederek düşündürüp akla getirir. Yeni gelenler, zaferlerin korkunç, dayanılmaz, kan dökülen ve yenilgilerin üst üste, nöbetleşe ve arka arkaya geldiği, yüzyıllardan beri süre gelen bir

mücadeleyi sürdürüp devam ettirmeye onları mecbur ettiren ve bir taraftan da Brahmanların gücünü ve hâkimiyetini iyice düzenleyip dengeleyen savaşçılar ya da Kşatriyalarla yönetimi paylaşmak zorunluluğundaydılar. Ama çok kolay ve sıkıntısız bir şekilde yenip egemen olmakta da tehlike vardır. Ne düşmanlarını ne de rakiplerini göz önünde bulundurmamak zorunda olmayınca, onlara karşı dikkatli olmak mecburiyetinde kalmayınca, bu fatihler, etkinliklerini, çabalarını ve hünerlerini birbirlerine yönelttiler. Din Adamları, Soylu Efendilerle; Soylu Efendiler, Din Adamlarıyla kavgaya giriştiler. Aziz kişilikler birbirlerini yağmalayıp soydular, birbirlerini yıkıp harap ettiler. Karşılıklı birbirlerini zayıflatıp güçsüz düşürdükten sonra, Kadeş'te ikamet eden geçici bir prensin egemenliğini kabul etmek mecburiyetinde kaldılar. Bize denildiği kadarıyla, teokrasiler bu zavallıların alışlagelmiş geleneklerindendir, açıklanamazlar. İç uyuşmazlık ve anlaşmazlıklar, söz konusu Nairlerle ilgili olarak askeri aristokrasinin doğmasına neden olan yerli unsuru yavaş yavaş uyandırmış oldu. Arap tüccarlar limanlarda iyice yerleşip kök saldılar, bir düzen kurdular. Aynı zamanda ülkeyi, Avrupa'dan, Afrika'dan, Dekkan'dan (Hindistan'da), İran'dan, Çin'den gelen ticari malların bir ambarı haline getirerek zenginleştirdiler. Malayalam'ın içini yavaş yavaş ciddi ve önemli bir ağırlık merkezi haline getirdiler. Gücün dengesini bu yana kaydırıp bastırdılar. İslam'ın softaları olarak, Hintlilere özgü Ortodoksluklarına düşkün Brahmanlarla olduğundan çok daha iyi bir şekilde anlaştılar. Öyle ki, XII. Yüzyılın ikinci yarısında bir devrim patlak verdi. Yerel aristokrasi ve yabancı tüccarlar halkla güçlerini düzenleyip birleştirerek rahip düzenini alaşağı etti, devirdi. Efsanevi ve tarihi bir kişilik olan, namı "toprağın insanları" anlamına işaret eden ve temsil eden Çer Ruman, orduları topladı,

mücadele ve savaşlara girişti ve zaferler kazandı. Papazlarla ilgili bekleyiş, onun ulusla birleşip kaynaşmasını engellemiş olan gururunun cezasını taşıyordu. Ulus tutsaklık zincirini, boyunduruğunu salladı, silkti, onu mağlup olduğunu itiraf etmeye ve uzlaşmaya yanaşmaya mecbur bıraktı. er Ruman ülkeyi, merkezi on iki şehir olan, on iki kısıma, on iki yönetim bölgesine böldü. En eski şehir olan Kilon, söz konusu olaylar sonucu yeni devleti kabul ediyormuş gibi görünen ya da kabul eden, bundan böyle mat olup yenilmiş olan Brahmanlara ayrıldı. Haritalarımızdaki Kannur (Hindistan’da) olarak görünen Nannur -devrim buradan yola çıkmıştı- her şeyden önce yerli bir karakter aldı. Bir on üçüncü şehir olan Korikot ya da Kalikut (Manifaturacılığın ilk kumaş ve gereçlerinin çıktığı yer) kuruldu ve Büyük Tamul’un³¹⁹ adını alan başkanın ikameti ve yeni konfederasyonun genel mahallesinde bir Arap mağazası olmak için seçilip ayrıldı ve sivrildi. O zamana kadar babadan oğula gerekleşen tahttaki veraset, galip olanların hukukuna göre, bundan sonra ilkel hukuka uygun olarak kız kardeşin oğluna verildi.

Brahman rejimine son veren devrimin toplumsal düzenin içindeki asıl köklerini aldığı tahmin edilebilir. O zamana kadar, iki sistem, nesiller boyunca uzlaşmaz bir mücadele içindeydi: İmtiyazlı ırkların çoluk ocuk ataerkil patrikliği ve temelde demokratik ve halka özgü olan matriarkal yani anaerkil düzen. Böylece Brahmanlar, güçlerine ve maharetlerine rağmen kesinlikle Malbar’ın bireylerine, iki dünya arasında keskin sınırlar çizen geleneği kabul ettiremediler. Bir yandan tarihi bir geçmişi olan halkların sistemi ve diğer yandan tarihi bir geçmişleri olmayan halkların sistemi. Öyle görünüyor ki ağdaş

³¹⁹ Ya da *Tamburi*, *Tamuri*, bize daha çok *Zamorin* olarak Araplaştırılmış şekliyle tanıtılmıştır. Prensler *Tamburan*, prensesler *Tamburetti* diye çağırılırlar.

uygarlıklarımızın temel alıp dayandığı büyük gelenek, kendisi prensiplerine göre kazanmalıydı ya da büyük savaşlar vermeden kendini kabul ettirmeliydi. Tabii kendi elinde tuttuğu üstünlüğe gerçekten sahip çıkabilseydi... İşte bu kısımdan sonra vereceğimiz açıklamaları önceden kestiremiyoruz.

Halk devrimi aristokratik sistemi alt edip üstesinden geldi ve egemen oldu. Fazlasıyla başarılı da oldu, bozulmadan sürüp devam etti, ayakta kaldı ve ülke bir refah, mutluluk ve huzur dönemine girdi. XIII. Yüzyılın sonunda, Marco Polo, şehrin zenginliğine, köylerin zenginliğine hayran kalır; Camoens'in³²⁰ ve Portekizlilerin, XVI. yüzyılın ortalarında da hayranlık duydukları refah ve kalkınma vardı burada.

“Kalikut'ta Samuri ya da Zamorin, Hindistan'ın en güçlü, en büyük, en zengin prenslerinden biridir. Krallığında sayılamayacak kadar çok olan, ülkenin bütün vurguncu, soyguncu ve korsanları yanında Hz. Muhammed'e inananları ve Malabarları³²¹ hesaba katmazsak 150.000 Nairliyi silahlandırabilirdi. Bu yakanın bütün Nair kralları kul köledir, prense bağlıdırlar, ona itaat ederler ve Portekizler Koşin'de olduğundan beri, hemen hemen her zaman savaşla içi içe olan Koşin'in prensi hariç onun gücüne boyu eğerler.”³²²

Portekizlilerin akın ve istilaları dahilinde, önce barışçı olan gelişi, konfederasyonun varlığına ilk darbeyi vurdu. Arkasından Hollandalılar ve Fransızlar birliğin surlarını yıkıp bozup parçaladılar ve nihayetinde İngilizler tüm galibiyeti ve zaferi ele alıp sivrildiler.

@

³²⁰ Luisvas de Camoes, 1524-1580, Portekizli şair, Portekizli kâşif Vasco de Gama'nın akrabası.

³²¹ Güneybatı Hindistan'da coğrafi ve tarihi bir bölge ve insanları.

³²² François Pyrard'ın *Seyahati*.

Üç din Malabar'da anneye dayanan soya karşı kullanılıyordu: Brahma dini, Hz. İsa'nın öğretisi İncil'in dini, Hz. Muhammed'in dini.

İspat etmesi ya da boşa çıkartıp çürütmesi çok zor olacak olan bir efsaneye göre, Aziz Havari Thomas, şehitliği, din uğruna ölüp şehit olmayı değerlendirdiği, övdüğü vaazını bu yörelerde dolaşıp vermişti. Bu olguyu ispat eden şey: İdamın işkencenin olduğu yerde toprağın kırmızı kalmış olmasıdır. Bu toprağın kiliyle üretilen ürünler ateşli ve diğer hastalıkları anında iyileştirirdi (Marco Polo). Tantau'takine benzer olağanüstü mucize Mısır'da da oldu. Orada bütün bir tarla, aynı yerden yirmi dört mil uzaklıktan daha uzağa yayılan alanda şehitlerin kanının rengini almıştı (Paul Lucas). Aziz Thomas'ın şöhreti, Merovingien³²³ Galya'sına kadar girer. Aziz Gregoire, Tour şehri hakkında şunu aktarır: Havarinin mezarının olduğu şapelde³²⁴; *"...mezarın önüne yerleştirilmiş bir lamba, fitili olmadığı, içine gaz yağı konulmadığı halde gece gündüz yanar. Rüzgâr onu söndürmez, asla onu eğip devirmez, bitip tükenmeden aydınlatmaya devam eder. Çünkü insana bilinmez gelen ama orada tanrısal gücünü hissettiren havarinin erdemi sayesinde bozulmadan durumunu korumaktadır."*³²⁵

Gezginlerin, Jakobitler olarak da adlandırılan Bu Hıristiyan Thomistler hakkında duydukları bilgilerini çeker. Büyü ve büyücülük konusunu ele alan birçok kitapları

³²³ Frenk hanedanlığı; V. Yüzyıldan VIII. Yüzyıla kadar Almanya, İsviçre ve Hollanda'nın bir kısmı üzerinde, bunlarla birlikte Fransa ve Belçika'nın büyük kısımlarında hüküm süren hanedanlık.

³²⁴ Kilise ve dua odası.

³²⁵ Gregorius Turonensis, 583-594, Fransız tarihinin babası denilir, piskopos, *de Gloria Martyrum* (Aziz Şehitlik).

vardır. Bunlarla rahiplerin istedikleri her şeyi yapmalarını ve şeytanların onlara itaat etmelerini sağlarlar.³²⁶ ...Azizlere yakarılır, ölüler için dua ederler, ama Pur-gatuar'ı (Araf) bilmezler. Dinsel törenle duası yapılarak kutsal kılınan su, mucizevî özellik ve niteliklerin iyesi olur. Şüphesiz öyledir, çünkü yukarıda adı geçen kırmızı toprakla harmanlanmıştır –transsübstansiasyon³²⁷ olduğunu ileri sürerler. Tuz ve yağla çeşnilenip karıştırılmış, mayalanmış has buğday ekmeğiyle, şarap (Paoli) olarak da arakla (rakı) Kudas ayini gerçekleştirirler. Onu kutsal kılmak için, en büyük yükseltide, tavanda karılmış bir delikten sunağın üzerine pasta düşürürler.

İlkel Kilisenin örneğinde pirinç, patates, bal, şekerli kamış gibi kan renginde olmayan yiyeceklerle kutlama törenleri yaparlardı. Çocukları vaftiz etmek için kızgın demirle alınlarına haç işareti basarlardı -deniliyor ki Habeşistan Hristiyanları uzun süre bu geleneği korudular-. Ayrıca onları bu şekilde işaretlemelerinden itibaren, çocuklar henüz daha meme emmekte iken iki cins, iki tür adı altında ayırarak Kudas ayinlerini yaparlardı.³²⁸ Rahipler Kassanar diye çağrılır³²⁹ ve uzun bir sakal taşırlar.

Aziz -Cuma'da, Judas l'İscariote'un³³⁰ gözlerini oyarlar. Bu tören şöyle olur: Çölde bir pasta taşırlar, herkes bıçağını pastaya batırır, her biri vuruşunu yaptıktan sonra pastayı yerler. Paskalya'da müminler bambu bir şeyeyi, üzerine yılın en büyük günahlarını yazdıkları

³²⁶ Jean Baptiste Tavernier, 1605-1689, Fransız gezgin, Hindistan ticaret öncülerinden *Voyages* (Seyahatler), 1.

³²⁷ Maddenin dönüşümü; Hristiyanlıkta Kudas töreninde ekmekle şarabın Hz İsa'nın etiyle kanına dönüşmesi.

³²⁸ R.P. Philippi, *Itinerarium Orientale* (Doğu Güzergâhı).

³²⁹ Hemen hemen Sirink (İbranice terimlerle iç içe olan bir dil) dilinde, kiliseyle ilgili ve Tamilce *Nar*, *Nair*, şef anlamında.

³³⁰ Yehuda ya da İskariot; Hz.İsa'yı ele veren havari.

kâğıt parçalarıyla tıka basa doldururlar. İtirafların dökülmesi, tüm havada, her yerde topluluğun hata ve yanlışlarını dağıtıp püskürtür ve böylece bunlarla ilgili hiçbir sorunları kalmadığına inanırlar.³³¹

Onların yürekten ateşli ve coşku dolu oldukları ilk anda, Ermenistan ve Suriye’den doğan öğretilerin, içine işlemiş olduğu bu yeni din değiştirmişler, Malabar’da olgu ve oluşumların, şeylerin yeni bir düzenini oluşturmayı, kurmayı düşünmüşlerdi. Eski antik anaerki düzenini ortadan kaldırmak, Brahmanizm’e özgü olandan çok daha başka türlü bir biçimde olan; kesin, sıkı ve sert olan ataerki düzenini başlatıp uygulamaktı. Kadın türünün bütün miras haklarından yararlanamayacağını, böyle bir haklarının artık olmadığını açıkladılar ve ayrıca mirası, onların soyundan gelen çocuk ve torunların erkek olanlarına vermeye, kızlara hiçbir şeye vermeye devam edeceklerini açıkladılar.

Portekizlilerin fetih, başarı ve zaferleri, başlangıçta Hıristiyan meslektaşları *Nazaraniler* için yüksek bir pozisyon oluşturdu ki zaten onların korunup kollanmaya ihtiyaçları yoktu. Calicut’un ticaretini, zenginlik, mutluluk ve refahını, bütün derin iman tavırlarına karşı gösterdikleri hoşgörü ve anlayışa borçluydu: Avrupalı Hıristiyanlar arasında böyle bir manzarayla karşılaşmış olan ve buna alışık olmayan Pyard buna dikkat çekerek, “*Her bir din orada bilinçli olarak ve vicdanen istedikleri gibi rahat bir şekilde özgürlüklerini yaşadı,*” der. 1541 yılında, François de Xavier şaşkınlık ve hayret uyandırarak ansızın ortaya çıktı. Sadece birkaç ortak ve arkadaşının katılımı ve desteğiyle, Aziz Pierre’in sandalına asla girmemiş olan günahların en şaşkınlık verici olanını yaptı (Matthieu, IV, 19): Polis tarafından yapılan şüpheli

³³¹ Day, *The Land of The Permauls* (Permollerin Ülkesi).

bir aramada beş yüz bin adam götürüldü.³³² Birçok kez yüzlerce vaftiz yapmaktan dolayı yorgunluktan kollarının ağrıdığından şikâyet etti. Bu, ilginç şekilde din değiştirip yeni dine girmiş müminlerin, anlattıklarından hiçbir şey anlamadıklarından ve onlara hiçbir şey anlata-madıklarından dolayı da üzülmüyorlardı. Şüphesiz mezhep anlayışı kesinlikle güçlerini oturtmuş olan Portekizlilerin lehine yetkin bir taraf oluşturabilmişti. Batılı Hıristiyanlar, Etiyopyalı din kardeşleriyle beraber ne daha çok ne de daha az, mucizevî bir şekilde yolunu yitirmişken bulunmuş olan Doğulu din kardeşlerine zulmedip baskı altında tutmak, onlara yoldan sapmış mezhep sapkını olarak davranmak konusunda birbirlerinin aynısıydılar. Jakobitler, Roma piskoposuna derhal doğrudan boyun eğip tabi olmayarak affedilmez bir hata³³³ yaptılar. Onlar, çok anlamadıkları ama kendisi Aziz Soylu Efendimiz olan JesüsKris yani Hz İsa tarafından söylenip yazılmış olduğunu ifade etmiş oldukları Süryanice yazılmış formül, belge ve kitaplarını korurken azıcık bir şey anlamadıkları Latince okuyup üflemeli sözler, dinsel tören ve usulleri ve yeni duaları reddetmekte inat edip ayak diretiler. Törenselliklerin, kutsayıcı söz, yöntem ve bununla ilgili formüllerin gücünü ve erdemini kaybettiğini söyleyerek kendilerini savundular. En küçük bir değişikliğe maruz kalır kalmaz buna katlanmak onlara zor gelince bu şekilde söylemde bulunmak zorunda kaldılar. Her iki taraf da hakkında en az bilgi sahibi oldukları şeyler hakkında çok fazla inatlaştılar.

Cizvitler (Roma Katolik dini üyeleri), ansızın geldiklerinde, olaylar ve işler bozuldu, çirkinleşip berbat oldu. Romalılara has özel dinsel görev prenslerin, sakinlerin ve hatta din adamlarının, rahiplerin yapısına, bileşimine

³³² M. Guthrie, Hindistan'ın Merkezinde Bir Yıl.

³³³ İngiltere Kralı II. James'e inanan Ortodoks Hristiyanlar, James'in Latince hali Jakobus'tur.

girdi, işledi. Onlar kendi aralarında birbirleriyle Batılı Brahmanlar gibi konuşuyorlardı, Brahmanlara özgü giyiniyorlardı, brahmanca yemek yiyorlardı. Brahmanların kutsayarak çıkardıkları her şey için bıkkınlık gösterip tiksinti duyuyorlardı, bununla birlikte Brahmanların uygulama ve alışkanlıklarına uyum sağlıyorlardı. Yeniden oluşturulmuş ya da “ikinci kez doğmuş” nitelikleri içinde Brahmanlar tarafından sağlanmış kutsal bağın tüm dini tebliğ ve ifadelerden yoksun olduğu, yalnızca toplumsal olduğu, toplumsal rütbesi, farklı bir değerinin olduğu sofuluklarına, tapınmalarına bir din bilginleri kurulu ile karar verdirirlerdi. Onlar kendilerini ast kasttan Cizvitler ve üst kasttan Cizvitler olmak üzere bölmeyi tasarladılar; tahtirevan içinde taşınan bir Cizvit yolda yürüyerek giden bir Cizvit’le karşılaştığında, birbirlerini hiç tanıımıyormuş gibi davranırdı. Öğretilerinde Brahman rengini ve düşüncesini vermeye çabalayıp uğraşıp dururken, Vedaların,³³⁴ tesadüfen keşfetmiş oldukları beşinci kitabının bir sahtesini uydurdular: Bütün Hristiyan vahiy ve açıklaması onu kapsıyor, içine alıyordu. Brahmanların Hristiyanlaşması için Brahmanlaştırırken bir Brahman-Hristiyan ve Hristiyan-Brahman tarzlara özgü acayip bir karma, bir karışım meydana getiriyorlardı. Hz. İsa ve Krişna arasındaki fark ayırt edilemiyordu. Ayrıca milyarlarca insanın dinini değiştirdiler. Onların en iyilerinden olanların hiçbiri, Aziz Havari Paul tarafından verilmiş olan “herkeste her şey olmak, herkeste bütün olmak” öğüdünü uygulamadı.³³⁵

³³⁴ Aryan din edebiyatını içine alan, Hinduizm dinine inananlar ve onlar için açığa çıkmış bilgiler, metinler; Hint edebiyatının temelidir, Hint geleneklerini, ritüellerini ve felsefesini içerir.

³³⁵ R.P. Barreto, *Relation des Missions de la Province de Malabar (Malabar Bölgesi ile İlgili Görevlerin Bağlantı ve İlişki Durumları)*, Paris, 1645.

Daha ciddi, çok daha ciddi olarak Karmeler ve Dominikliler bu davranışı şiddetli bir şekilde kınadılar, dala-vereciler ve yalancı hainlerle alakalı sıfatlara yer vermediler. Kutsal Papalık Makamı kimi dinleyeceğini bilmiyordu. Ama birileri zavallı Jakobitlere acımasız sertlikle davranmak konusunda birbirleriyle anlaştılar. Malabar'da ve Seylan'daki *SantaHermidad*'da³³⁶ marifetleri ve savaşları, Goa³³⁷ odun yığınlarında ateşte yakma cezaları derin bir hüznle anılırlar. Birçok Jakobit yabancı ülkelere sığındı, piskopos dağlara kaçtı. Onlara yakıştırılan şey "kahverengi rahip" lakabı oldu. Engizisyon o kadar çok iyi çalıştı ki yoldan çıkmış mezhep sapkınlarının büyük bir kısmını yani ilkel Hristiyanları ortadan kaldırdılar.

Hayatta kalanlar teselli arayan bir iç çekişle 1663'te Malabar'ı zapt edip ele geçiren Hollandalıları karşıladılar. Başpiskopos seyahate kaçtı, ama tabanları yağlar-ken, kendisi hakkında bilgi verecek kişi olarak Aziz Havari Tomas'ı gösteren en yaşlı yandaşının, meslektaşı Süryani piskoposun üzerine aforoz kınamaları, iftiralar attı;

*"Ah, din kardeşlerimi görmek ne kadar da güzel,
Onları bir araya getiren aralarını birleştiren aynı
aşkla!"*

Hollandalılar dönüşlerinde dinsel düşünce ve inanç inak-ları, kesinlikleriyle birlikte ilerlediler. Kır muhafızları ve barış yargıçlarından, İsviçre'ye özgü İtiraf ve Kabule Uygun olarak Uygunluk Beyan Bildirimini mecbur tut-tular. Hatta basit bir kira kontratını imzalamak için

³³⁶ İspanya Kralı Ferdinanad tarafından kurulan İspanyol Engizis-yonu. Hermidad İspanyolcada kardeşlik anlamındadır.

³³⁷ Güneybatı Hindistan'da Portekiz sömürgesi olan bir kent.

bile³³⁸ güvenilir olduklarını ispatlamak için beyaz pençeyi göstermek gerekliydi (Masalda keçinin ayağını kurda göstermesi gibi). Dordreşt³³⁹ Belgesi Açıklamaları ve Formun Uygulamaları, güvercinlerin cıvıldaşıp kuğurdadığı, papağanların gevezelik edip gakladığı hintkirazı ağaçlarının altında tekrarlandı.

Üstte İngilizler, *Rahipler* hareketinin yerine, Anglikan misyonerler (İngilizleştirmekle görevli din adamları) ve muhteremlerin hareketini geçirdiler. Ama propagandaları, gayretten yoksundu. Ayrıca dindaşlar ilgisizlik ve isteksizlikten dolayı birbirlerine kızıyorlardı. Gerçekten de Hıristiyanlar, hiç beklenmedik bir şekilde büyü yapılmışçasına kayboldular, yitip gittiler. O zamana kadar milyarlarla hesap edilen bu din mensupları bu bölgede artık bulunmuyorlardı.

Bu inanç ve kanıda yüz seksen derecelik dönüş yapımlar, inanç değiştirmeler ortasında anaerkil meseleler gözden kaybolmuş oldu. İlk saldırısının coşkulu hamlesine karşın Hıristiyanlık eski antik kurulum ve yapısını bozmadı. Hatta böylece çok uzun süren varlığı müddetince daha fazla gelişme göstermediyse bunun, özgürlüğünü ve bağımsızlığını sınırlayıp azalttığı, hukukun ve hakkın reddetmiş olduğu, mülkiyetten mahrum bıraktıklarının desteğine sahip olmadığından olduğunun tahmin edilmesi sağlandı. Oysa bu ülkede, kadınlar başka yerlerden daha etkili ve nüfuzludur ve onlara daha fazla saygı gösterilir. Çok eski zamanlardan beri Malabar'ın alışkanlık ve geleneği, kadın cinsiyetinden bir kişinin ölümüne mahkûm edilmesine müsaade etmedi. Sadece çok aşırı uç, istisnai durumlardan birinde canı kadın, köle olarak satılmış, sınırların ötesine gönderilmişti.

³³⁸ Protestan İncili ile ilgili Görevler Dergisi.

³³⁹ Hollanda'da bir kent.

Hristiyanlığın başarısızlığa uğradığı yerde, İslam dünyası bile karşı koymaya çabalamış gözükmedi. Brahman egemenliğine ve nüfuzuna karşı yerli birlik ve güçle nasıl bağdaşılıp birleşildiğini daha önce de görmüştük. Taassup sahibi Müslümanlar, açık ve bariz bir şekilde Hz Muhammed'in kanununa karşı, aykırı ve ters bir sisteme olan muhalefetlerinin gevşekliğini, dönme çabalarının zayıflığını Malayam Araplarının yüzüne vurmaya devam ettiler. Bu göçmenler, engel olup önleyemediklerinin farkında olduklarını kabul ederken, Mapillaların³⁴⁰ karışık, melez ırkını meydana getirdiler ve rahatsız olduklarını hiç göstermeden, sıkıntı çekmeden, ailenin şefi olarak, ana tarafından, dayıdan gelen anaerki düzen yönetim biçimine göre süregelen kadına değgin rotayı izleyen veraseti kabullendiler. Lakediv³⁴¹ adalarının Müslümanları da bunu aynı şekilde kabul ettiler.

@

Nairlilerin ve Malabar'ın çocuklarının çoğunun çok büyük bir bağlılık gösterdikleri bu aile kavramı, çok uzun yüzyıllara dayanır. Birçok istila, birçok güçlük ve engellerin arasında ayakta duran bu “anneye dayanan anaerki soy” neydi o halde?

-Bachofen³⁴² ve Mac Lennon'un³⁴³ anılmaya değer unutulmaz işleri sosyal bilime yeni ufuklar açtığından beri, ataerki ailenin değil ama anaerki ailenin etkisi altında kaldığı, ilk hoş olmayan yedi mahallenin biraradalıkları sayesinde insanlığın geliştiği biliniyor. Uzun

³⁴⁰Mapillas, ileri gelen önemli kişiler.

³⁴¹Hunter, *İmperialGazetteer of India* (Hindistan İmparatorluk Gazetesi).

³⁴²JohanJakobBachofen, 1815-1887, İsviçreli antikacı, hukukçu, filolog, antropolog.

³⁴³John FergusonMcLennon, 1827-1881, İskoç, avukat, etnolog, sosyal antropolog.

zamandan beri babalık bağları bilinmiyordu, uzun zamandır erkeğin nesil sahnesinde bulunduğu bağsal taraf ikinci planda ya da nesli belirlemede olmayacak şey olarak görüldü. Gün gibi ortada ki bu ırk, aile, paylaşım ve bölüşüm, veraset ve kalıtım kavramlarının özümlenip hazırlanması, gelişip yayılması, anaerki aile yapısının etkisi altında oldu.

Başlangıçta, bütün kadınlar, ayırım gözetmeksizin kabilenin bütün erkeklerine aitti. Sadece savaşçı topluluklar, başka babadan olan çocuklar arasında, uzun zamandan beri rakipsiz olarak varlıklarını sürdürmüş olan anaerki klanlardan doğan anneler tarafından seçilebiliyordu. İlkel ya da yarı barbar halk topluluklarının yapısında sürüp devam etti bu. Burada sadece isimleri geçen Eski Etrüskler, Kampanienler, Atinalılar, Arjiyenler, Arkadienler, Pelajlar, Lisienler ve Karienlerin yapısında kural böyleydi. Bununla birlikte, II. Ptolemaios Filedelfos³⁴⁴ hükmettiği otuz üç yılda, ana soyadını alma uygulamasını Mısır'da kanunlaştırdı. Kamu davalarına müdahale eden taraflar, annelerinin oğulları olarak görülüyorlardı, babalarının adını anmıyorlardı. Hatta yeni evli erkek karısının soyadını almak için kendi soyadını terk ediyordu.³⁴⁵ Kadının kendi soyadını vereceği aile mensubu olma karşılığı olarak sahip olduğu her şeyi karısına bırakıyordu. Yaşamının sonuna kadar sadece ona bakacağını, ona bağlı kalacağını söyler, hiçbir şeyi kendi malı olarak görmez, kendi elinde tutmaz, sonra da uygun bir şekilde onları örtüp saklar ya da gömerdi.

Böyle oldu, mülkiyet böyleydi. Mülkiyet şekillenip istikrar bulduğu zaman, intikal ve iletme, anneyle ilgili soy sopun yararına gerçekleşti. “Anadan gelen kalıt”,

³⁴⁴ MÖ 39-246, Mısır Kralı.

³⁴⁵ EugeneRévillout,1843-1913, Fransız ejiptolog; Antik Mısır ve Mısır tarihini inceleyen bilim adamı, *Halkla ilgili papirüs üzerine yazılmış yazı*.

“Babadan gelen kalıt”ın önüne geçti. “Barejlerin adet ve geleneğini” ya da İberlerin adet ve geleneğini aktarıp anlatmaya hiç gerek yok. İngiliz Hindistanı’ndan çıkmıyoruz:

“Nikobariyenler³⁴⁶ erkek çocuklardan daha çok kız çocuğu sahibi olmayı tercih ederler. Kadını seçmek ve onu huttesine sokmak kesinlikle erkeğe ait değildir, ama erkek bir eş almak, eşini kendi evine, yuvasına götürmek kadına ait bir görevdir. Sadece oğulları olan aileler üzüntü içinde yaşlanırlar. Erkek çocukları tarafından yüzüstü bırakılırlar, önce birisi sonra diğerleri çekip gider, yalnızlık içinde ölüp giderler; kız çocuğuna sahip olma şansını bulanlar kocaman bir ailenin merkezi olurlar.”³⁴⁷

“Montsgarrolu Khassialar’ın yapısında mallar, aneden kıza geçer. Topluluğun yöneticisi olan kadın kendine ait olan evinde kendi mülkiyetinde yaşar; canı nasıl isterse, keyfine göre kocasını seçer. Uzun süre boşanma konusuna dönüp bakmaz. Gerçek şu ki erkeklerden daha fazla çalışırlar; bunlar ülkeden geçip giden gezginleri büyük sepetlerinde taşıyan kadınlardır.”³⁴⁸

“Pani Koçlar öncekilerin komşularıdır, kadınlarına özel bir statü tanımışlardır, erkek cinsiyetin işinden daha aktif, daha zekice olan işler onlara yasal olarak tanınır. Toprağı kazmak, toprağı dikmek, ekmek onlara aittir. İp örmek eğirmek, dokumak onlara aittir, bira olgunlaştırmak ve yapmak da onlara aittir. Hiçbir angarya işi reddetmezler, sadece en ağır işleri erkeklere bırakırlar. Anneleri daha küçük

³⁴⁶ Hint Okyanusunun doğusunda bir takımada olan Nikobar adalarında yaşayan yerli halk.

³⁴⁷ Hermann Wilhelm Vogel, 1834-1898, Alman fotokimyacı, fotoğrafçı, *Vom Indischen Ocean bis zum Goldlande* (Hint Okyanusundan Goldland’a).

³⁴⁸ Steel, *Journal of the Ethnological Society* (Etnoloji Topluluğu gazetesini), VII. Campbell.

yaşta olan çoluk çocuklarını evlendirirler. Nişan yemeklerinde, erkek eş için, kadın eş için olduğundan yarı yarıya daha az harcamada bulunurlar. Olgun kızlara ve dul kadınlara gelince, kendilerine erkek eş bulacaklarını çok iyi bilirler. Zengin olanlara, erkek taraflar pek karşı koymazlar, kaçırmazlar. Tercih edilen erkek, bir başbakan gibi görülen ailenin kızını alarak, hükmeden ve yöneten kayınvalidesinin evinde yaşamaya gider. Eğer kraliçenin kocası özellikle yetkili olmadığı harcamalarda bir sakınca görmezse elinden geldiğince onların hesabını görüp, karşılayacaktır. Erkeklerin maruz kalıp çarpıldıkları para cezalarını ödemeyi reddeden kadın eş nedeniyle, ailenin babalarının köle olarak satıldığı görülmüştür. İkinci düğün yapıp yeniden evlenmek kadının elindeydi.”³⁴⁹

®

Hiçbir nüfus topluluğu anaerki aile yapısında olan Nairlerden daha çok hoşnut, mutlu değildi. Ve hiçbir nüfus, üstelik galibiyet zaferiyle yardım alıp desteklenen, hayranlık verici bir zekilikte bir ırk tarafından oluşturulmuş bir oluşuma karşı üst üste gelen engellere rağmen ailesini Nairlerden daha fazla geliştirmede.

Gelişmiş ince zekâlı ve kibirli olan bu Brahmanlar kastı, doğal, hiç kötülük düşünmeyen, basit nüfus topluluklarını sömürmek, onlardan yararlanmaktan, baskı altına alıp onların üzerinde egemenlik kurmaktan nasıl vazgeçtiler? Ataerkillik ve anaerkillik arasında bu iki soy zincir sistemi arasında uzlaşma imkânsız, aşılabilir görünüyordu. Kutsal rahipliğe özgü bir ırkın vakur, sağlam azim ve gayreti, hüner ve becerikliliği, zekiliği ile engeli atlادılar. Hiç kuşkusuz yerli nüfusun onların aile

³⁴⁹ Brian Houghton Hodgson, 1800-1894, İngiliz Doğa Tarihçisi, etnolog, *Journal of the Asiatic Society of Bengal* (Bengal Asya Topluluğu Gazetesi), 1849, Dalton.

sistemini istememesini tanıyıp kabullenmek zorunda kaldılar. Onların üzerinde böyle bir sistemi yeniden uygulayıp sürdürmek imkânsızdı. Yine de onların yasası resmi, törensel ve ciddi; yanıldıklarını itiraf etmeden, mirasçısız kalma ile ilgili kendilerine zarar vermeden, babadan soy zincirini terk etmediler. Onların nasıl bu duruma düşüklerini göreceğiz.

Nairler, ailelerini dünyada her şeyden çok severler. Ailelerini varlıklarının, varoluşlarının amacı yaparlar. Bütün Hindular, kasten baba olmayı reddeden ve çocuklarını yetiştirmede yaşayacakları tatlı endişelerden kendisini yoksun bırakan adamı kınanacak biri olarak görürler. Anne olmayı reddeden kıza kızarlar ve gücenirler.³⁵⁰ Türünü üretmeyen kadının öbür dünyada korkunç cezalara yargılı kılarlar. Kolonya'nın övüncü, medarı iftiharını on bir bin bakiresi Hristiyan Cennetine onları şerefle kabul eden Aziz Pierre'in önünde kendilerini iyi ki tanıtıp sundular. Tamil cennetinden gelen bu kadınlar, kaledeki çekme köprüyü bile asla aşıp geçemediler. Malabarlıları, on iki yaşlarında ya da daha önceden evlendirirler. Bir astrolog, büyük bir görkem ve şatafatla kutlanan bayram ve eğlence için mutlu bir gün seçimi yapar. Müzisyenler ve komedyenler, soytarılar, erkek ve kadın dansçılar çağırılırlar. Uzaktan gelen aileler, akrabalar ve arkadaşlar hazır bulunurlar. Dayı ve evlenecek kadının erkek kardeşleri ziyaretçileri kabul eder, onları en güzel kıyafetleriyle görünen anneye ve kız kardeşlere tanıtırlar. Hanımefendi ve eş olarak ona seçtikleri beyefendinin içeri girişlerini yaparlar. Büyük bir törende, iki halkalı altın bir zinciri onların boynuna geçirir ve böylece birbirlerine

³⁵⁰ “Eğer evlenme çağının işaretlerinin kendini gösterdiği döneme gelmiş bir kız, bir adamla ilişki kurmadan ölürse, kastın önyargıları, cansız vücudun korkunç, iğrenç, canavarımsı bir çiftleşmeye uğramasını gerektirir.” Papaz Dubois, *Moeurs de l'Inde* (Hindistan Gelenekleri).

zincirlenmiş olarak insan topluluğunun önünde gider gelirler. Birkaç turluk gezinmeden sonra onları serbest bırakırlar ama erkek eş kadın eşin boğazına aniden bir tali (bir aksesuar) bağlayıp düğümler; bu bizdeki evlilik yüzüğünün Hindulardaki eşdeğeri. Birkaç anlamsız simgenin, ıvır zıvır sembollerin bağlanmış olduğu bir kordondur: Bizde değerli bir taş, orada ipekten bir ip geçirilmiş ve külâh şeklinde sarmalanıp dolanmış altından bir yapraktır bu. *Tali* bağlanır bağlanmaz genç insanlar kanun önünde resmen evli olduklarını ilan etmiş olur ve eğlenceler hemen başlar. Festival ve eğlencelerden dört ya da beş gün sonra düğündeki insanlara yol verilir, hatta yeni evli çiftte bile:

–“*Harcamalarınızı size geri veriyoruz, ödüyünüz. Size tam ve eksiksiz bir kıyafet de hediye ediyoruz ve elden de on iki frank koyuyoruz. Artık bundan sonra da şerefınıza yakışır bir şekilde evlilik dairesinin önündeki varlığını çekip onu tıkamamanızı sizden rica ediyoruz*”.

Yarı Brahman, birkaç Fransis (Aziz Francis tarafından kurulan dini düzenin üyeleri) veya birkaç Kapusin bizde de olduğu gibi, bazen bizzat takının kendisine verilmesine razı olur. Ama bu şeref kadın eşe düşer. Erkek evlilik görevinden yan çizer, bunu gerçekleştirep, tamamlayıp başarıya ulaştırmak için ödemesi götürü olarak yapılmış bir girişimci çağrılır. Marco Polo, bu düğünlerin çok hayranlık verici olduklarını özetle şu şekilde anlatır:

“*Liman işçileri ve bayağı, kaba, iş için tutulmuş Patamarlar hizmetlerini istemeyerek yaparlar. Karşılığında alacakları ücretlerini tartışır ama fiyatları çok yüksek tutarlarsa, müşteriler neredeyse beleşe ve yalvartmadan çalıştıklarından, diğerlerine göre daha çok tercih edilen yabancılara ve Araplara yönelirler, zamanında saptasını bilirlerdi. Birçok gezginden, oldukça yapılı ve çok güzel görünümlü olanlardan biri, herhangi sevimli, hoş bir*

kızla evlenmesi önerisiyle karşılaşınca şaşırmıştır. Ama evlilikten sonra, aile uzun süre kalmanın saygısızlık olacağını ve geri dönüşün tehlikeli olacağını ona anlatarak onu bırakıp gitmiştir. –Bununla birlikte evli kadın tüm hayatı boyunca değerli talisini boynunda taşıyacaktı. Ancak bunu boynuna koyan erkek ölürse talisini bırakacaktır. O zaman yasa bürünecek, kendini arındıracak, yıkanacak ve her şey geçip gitmiş olacaktır.”

İtiraf etmeli ki bu biraz “Malabar’ın kadın dudu” olarak bize anlatılmış olan duygulandıran, göz yaşartan hikâyelere benziyor.

Bu tuhaf evliliklerin açıkça Brahman döneminin bir kalıntısı olduğunu müşahade etmek için bir an kendimizi durduralım. O zaman fetih yapan fatihler, onlara aldırmayan, kulak asmayan ilkel bir topluluğa kendi oluşum ve kurumlarını kabul ettirip uygulamak için boşuna çabalayıp durdular. Ya da yasal evliliğin yönerge ve buyruklarını yerine getirdiklerini kanıtlamasalardı, aile şefleri ve oranın sakinleri başarısızlığa uğratılamaz, yenilemez miydi? Cesurca ve açıkça onların tarafında oldular. Sözleşip, akdedilmiş mukaveleyi ciddiye almak konusunda anlaşılan kadın ve erkek nişanlıyı birbirleriyle evlendirdiler. Evlendirme memuru bir evlilik senedini istemiş miydi acaba? – Ona senet ve belgeli bir nitelik kazandırıldı. Ama hiçbir polis yeni evli çifti tutkuyla birbirlerine bağlanma konusunda zorlayamazdı, umurunda olmadığı çocuklarla ilgilenmesi için erkeği zorlayamazdı. Çoluk çocuğunun gerçek hakiki yaratıcısı, babası olduğunu ona açıklamak boşunaydı. Omuz silkip gidiyordu. Zira babalık, bütün çocukların bir annesinin olduğu ama hiç babasının olmadığı bu ülkelerde hiçbir şey ifade etmiyordu. Bu soy sop zincirinin her zaman belirsiz olduğu anlamına gelmez. Prensesler, soylu, yüksek

ve yetkin kadınlar asaleten sevgiliye sahip olma fantezi-sine sahiptirler. Bununla birlikte sadece bir tanesine sahip olma konusunda kendilerine bu hakkı vermişlerdi.

Kannur'da, Buşanan onu çok iyi karşılamış olan Bibi'ye saygılarını göstermeye gitti ve ona çocuklarının babasını sundu. Akşam, gezginci için verilmiş olan gala yemeğinde kraliçenin kocası, mutfakta yemek yedi. Prensler ve kralların sürüp giden hayatı boyunca muhafaza ettikleri ve sadakatlerine güvenip bel bağladıkları metresleri vardı ama kraliyet kanından olmayan çocuklar sadece anneye, annenin ailesine aittiler. Buraya kadar biz her sevinç ve mutluluktan, babalığın sevinç ve mutluluklarının daha tatlı, daha derin olduğuna inanıyorduk. Ama adamlar bundan habersiz. Biz babalığın doğal bir duygu olduğuna inanmıştık! Meğer bu, sadece sonradan kazanılmış fiziksel bir his biçimiymiş.

Başka yerlerde evlilik, kadının zilyetliğinin erkek tarafından alınmasıyla olur. Malabar adet ve gelenekleri (Marru Moka adıyla bilinir) kuralın dışında kalır, istisna teşkil eder. Düğünler kadını ergin olarak tanıyıp özgürleştirmek ve dünyaya buyur etmek için düzenlenir. Bağmsızlığı kazanmak için efendi olur. Elinde kullanma hakkı, kölelik sözleşmesi ile kişiliğini ve kendinin özgürlüğünü kazanır. Yeter ki boynunda *talisini* taşıсын. Evlilik bağından dolayı azat edilmiş ve artık töre kaygısı kalmamıştır. Doğasını saptırıp bozmuş ve tamamen değişmiş bir kurumun kendi tersine devrilip oluşan bir simge olarak görülmesi ilk kez değildir. Ama ipin ucunu tekrar ele alalım, olayın gelişim seyrine bakalım:

Özgürlüğüne kavuşmuş evli kadın kendi eşyalarıyla evinde oturmayı tercih etmedikçe, annesinin evinde, gerektiğinde erkek kardeşlerinden birinin evinde kalır. Kadın onu anlayacak birisiyle ama yasal kocasıyla evlilik bağı kurarak mutlu bir yaşam sürdürmeyi diler. Kamu

düşüncesi, kimin ne dediği onu hiç ilgilendirmmez. İlk tanıtımlar, iki himayecisi, anne ve dayı tarafından yapılır. Ataerkil aileye doğru gelişimin daha ilerlemiş olduğu Malalayam'ın kuzeyinde muaşeret ve görgü adabları, aynı anda birden fazla erkek sevgiliye sahip olma hakkını kadına pek vermez. Ama özellikle adet ve geleneğini çok fazla tanımlayıp açıkladığımız güneyde kadın, dört, beş, yedi, on, on ikiye kadar sevgiliye sahip olabilir. Daha ötesine gidilmez. Bu konuda çok özenli ve dikkatli olması öngörülür çünkü her şeyde sınırlar vardır. Bununla beraber bu durum hoş görülür ve o saygı görür. Karşılıklı muaşeret, adetler ve görgü kurallarına göre erkeklerden her biri yirmi dört saat, bir hafta, on gün ya da yarısı müddetince imtiyazlı ev sahibi olur. Günün kralı ziyaretçileri uzaklaştırmak, haddini bilmez, biktırıcı kimselerden kurtulmak ister mi acaba? Kapıya kalkanını asar, kılıcını³⁵¹ ya da bıçağını kapıya saplar; bunun ne demek olduğu bilinir.

Peki, kraliçeye hizmet edilme dışında ne yapılır? Hoş olan budur. Bir grubun yedi günlük nöbetçi görevlisi her yerde, her durumda aynı görevleri talep etmekte serbesttir. Kendini tanıtır, kabul edilir ya da edilmez. Gider, gelir, çıkar, döner. Umursamazlığın olduğu yerde zevk yoktur. Bu toplumların değişen sermaye bakımından para, güç, iş ve pay sahipleri, kuruluşun harcamalarında, her biri kendi payına katılma payı ile katkıda bulunur. Ahırla, bahçeyle, içeceklerle uğraşan kim varsa, kim olursa olsun yiyecek ve erzakları karşılayan, yaşama katkıda bulunandır. En başta ilk olarak tercih edilen sevgili, çok fazla üste giyilmeyen bir mal olan kıyafetle meşgul olur. Çünkü bu hoş iklimde insanlar az giyinir; az giyinilir, onun yerine çok fazla inci ve mücevher takınırlar. Ka-

³⁵¹ Jean Theverot, 1633-1667, Fransız gezgin, *Voyage (Seyahat)*, V.

dınlar saçlarına büyük bir ihtimam gösterirler; zarif bedenleri, hoş, ince ve nazik görünüşleri ve tarzlarının gö-nül okşayıcı sevimliliğiyle övünürler. Temel ilke olarak hediyeler pahalı değildir. Çok pahalı olmasa da hediyeler kadınların alışkın oldukları yaşam biçimine göre konforlu bir yaşam sürdürmeyi sağlayacak güzellikte olmalıdır. Çünkü zengin olmayı değil eğlenip mutlu olmayı tercih ederler. Eğer bir kadın on bir tane sevgiliye sahip olma konusunda özgürse, sırası geldiğinde sevgililer de birçok sevgili ve metres sahibi olmakta özgürdürler. Kıyafet, silah, at ve kişisel eşyalarını sevgililerinin evleri arasında dağıtıp bölüştürürler. Erkeğin hediye etmiş olduğu elbiseyi, kız gözdesi erkeğe gönderdiğinde erkek anlar ki, artık ona olan ziyaretlerini kesmek ve bahtını başka yerde aramak zorundadır.

Bu tür bir hayatın kesinlikle savaşçı, para ve kârla ilgilenmeyen, aile, yuva ya da tutkusal endişelerden uzak bir soylular sınıfı yaratmak için egemenler ve yasa koyucular tarafından tasarlanıp düşünülmüş olduğu ileri sürülmekteydi. Ama buna benzer bir hayat bulunamaz. Bu geleneklerin temel hareket gücünün emek değil ama istek ve hoşluk olduğu, bir yaşamı yaşamak için ne yeterince parası ne de yeterince boş vakti olmayan küçük bir topluluk olan soylular ve kibar adamların gelenekleri olduğu olgusu üzerinde ısrar ediyoruz. Bu örf ve geleneklerden kaynaklı özgürlük yönetici sınıflara ve onların temel ayrıcalıklarına özgüdür. Öyle ya da böyle Nairli bir erkek güle oynaya evlilik bağına koşar. Nairli bir kadın erkeğin hoşuna gidecek olan sevgi, lütuf ve kayırmaları bayağılaşmadan ona verir. Üç yüzyıl önce, kendi dengine uygun biriyle evlilik yapamayanlar eşleri tarafından öldürülürlerdi. Bugün yasalara ve kurallara aykırı davranışlar artık ölümle değil ama şerefsizlikle ve onursuzlukla cezalandırılmaktadır. Başka kültürlerde eşlerden

birinin diğeri aldatması kişiden kişiye değişiklik gösterir. Burada ise kastle göre değişiklik gösterir. “*Soylu beyefendi ile erdemli, terbiyeli, saygıdeğer hanımefendi arasında*”, Bu Brantomlu³⁵² saygıdeğer bir beyefendinin dilini konuşmak için, incelik ve nezaketten başka bir şey değildir. Ama işin içine bir sevgili karışır, eyvah! İşte o zaman, yazık oldu! Zamorin,³⁵³ soyluluğu, asaletin en güzel, gözde kişisi olarak görülebilirdi. Herkes ona yararlanmak için, onur ve zevk duyardı ama bir prenses kaba saba birini seçmemeli, tercihini ondan yana kullanmamalı, ona sevgisini göstermemeliydi.

@

Halen ilkel haliyle kalmış bir Malabar ailesinin en ilginç görünümü üzerine duralım: Kız üzerine annenin ve-raseti ve dayının büyük kız kardeşin çocuklarına olan ve-raseti.³⁵⁴ Ev, anne ya da kızların en büyüğü tarafından idare edilir. –Çok kocalılık ve çok karılılık, “Toplumsal ortak karı-koca aile toplulukları” kurumu ve oluşumu sayesinde birbirleriyle dirsek dirseğedirler. İç içe ve çok yakındırlar ya da içinden çıkılmaz şekilde karma karışık-tırlar. Böylece kadın birçok erkeğin eşidir ki erkeğe sıra gelince her birinin birçok sevgilisi ve metresi vardır. Genel teori olarak bakacak olursak çok karılılık, Nairlerin yüksek sosyetesinde olduğu gibi güçlü ve zengin olanların olayıdır. Çok kocalılık, dülgerler, dökümcüler, kuyumcular, demirciler gibi fakir insanlardan kaynaklanır (Jacolliot). Bundan şu sonuç çıkmaktadır: Malabar’da Hindistan’ın birçok yerinden ve özellikle Seylan’dakinden çok daha fazla olarak, kadınlardan birine diğerinden

³⁵² Fransa’da bir şehir.

³⁵³ Ya da Samorain, denizin hâkimi, egemeni anlamındadır, Portekizliler tarafından, Malabar’a geldikleri zaman Kalikut’ta hüküm süren denizle ilgilenen Hint soylulara bu lakap verilmiştir.

³⁵⁴ Söz konusu yasa *Alya Santana*, Walhouse, *Journal of the Anthropological* (Antropoloji Gazetesi), *Institute* (Enstitü), 1874.

çok daha fazla gidiliyor.³⁵⁵ En basit ve en genel şekli olarak içinde birçok erkek kardeşin tek bir kadına bağlı olduğu bir araya gelmiş gruplar şeklindeki çok karılılıktır. Beş tane Panduid'in ortak bir kadın eşleri vardı. Bu durum bu kardeşlerden hiçbirini kendi hesabına evlilik sözleşmesi yapmak, macera peşinde koştaktan engellemiyordu ama getirdikleri eşlerin hepsi, büyük güç olan, eşi benzeri olmayan Krişna Draopadi'nin üstünlüğünü kabul etmek zorundaydılar.³⁵⁶ Bu adet hâlâ oldukça yaygındır, biz sadece bununla ilgili geçmişten az sayıda örnekleri anacağız. Mutlu Arap Yarımadası'nda kadın bütün ortak olarak erkek kardeşlere aittir (Strabon); – Sparta'da çok fakir ailelerin içinde bile böyle olurdu (Polybius ve Ksenofon); – Kanarilerde de (Bethencourt).

Nairli erkek kardeşler, aramızda olup bize anlatıldığı kadarıyla, bir kadınla sık görüşmek ve beraber olmak için beraber giderlermiş. Kız kardeşlerine gelince; rahat, hoppa bir yosmalık içinde yaşarlarmış. Tuhaf, istisnai bir durum ve gerçekten toplumsal bir paradokstur bu. Kadınlar aşklarının tadını çıkarmak için onlarla evlenirler. Önemli bir müşahededir bu: Karı-koca evliliği burada ortaklı, iyi geçimlik, kardeşlikle frenlenip egemenlik ve baskı altına alınır ya da tercih ediliyorsa bir araya gelmiş ortak gruplarla bu bağa hükmedilir. Erkek ve kadın arasındaki, erkek sevgili ve metresi arasındaki ilişkinin bağları, erkek kardeş ve kız kardeş arasındaki ilişkinin bağlarından daha az derindir. Bizim ortamımızda “sonradan kazanılmış, edinilmiş fikirler”in etkisi altında bu olgu ve olay tabiata aykırı ve kabul edilemez görünür ama orada, oralarda olduğundan başka bir şekilde olabileceği bile tahmin edilemez.

³⁵⁵ MahaBharata, *Adi Parva* (Antik Hindistan'ın, iki büyük destanı olan, Mahabharata ve Ramayana'dan Mahabharata'nın on sekiz kitabından biridir)

³⁵⁶ Duncan, *Historical Remarks* (Tarihsel Açıklamalar).

Burada anne hükmeder ve yönetir. Tüm küçük dünyasına, küçük toplumuna düzen ve kuralları aktaran olarak en büyük kızını evde kendi başbakanı olarak kabul eder. Eski zamanın büyük törenlerinde hüküm süren prensin kendisi, büyük kız kardeşinin adımlarına boyun eğer, onun üstünlüğünü kabul ederdi. En güçlü mantıksal çıkarsamaya göre, ondan izin almadan önce önünde oturmaya cesaret edemediği, annesinin önceliğini ve üstünlüğünü tanıyordu. Sarayda ve Nair'in en gösterişsiz, mütevazı ikametgâhında kural böyleydi. Erkek kardeşler büyük ablalarına itaat ederler ve küçük kız kardeşlerine saygı duyarlar. İlk gençlikleri süresince onlarla birlikte, duyu ve duygularının onları şaşırtmaması için, duyularının onlara oyun oynamasından korkarak onunla yalnız kalmaktan sakınırlar. İlişkinin bağları yaşlara göre çok farklıdır. Tamil dili küçük kız kardeşlerin en büyüğünü, sıralarına göre birbirini takip eden küçük kız kardeşleri ayırt eder. Bizde, kız kardeşe özgü genel isim listemize uygun düşüp, kelimeyi karşılayan ifade yoktur. Kim bilir ne kadar çok gözlemci, derinliğe inmeyen, üstünkörü, kötü doğup oluşmuş bu neslin kız kardeş sevgisini tanımadığı sonucunu çıkaracak ve bundan acele edecektir!

Bununla birlikte oğullar anneleri ile birlikte kalmak zorunda değillerdir. Kendilerine yeni bir yuva, yurt yaratma özgürlüğü ve yetkinliğine sahiptirler. İsteyen evin yönetimini ona vermek için tercih ettiği kız kardeşini yanında götürerek anaerki evini terke eder. Alacağı kadın ikinci sırada gelir ve yeni gelen görüncesine boyun eğip saygı göstermek zorunda olacaktır. Bir çatışma çıkıyor mudur? Öz erkek kardeşinin çıkarları söz konusu olduğunda, karışına, kendisine karşı olan kocayı bile onun için feda edecektir. Kocasını ölecek olsa, karısı hemen çocuklarını toplayıp gidecektir. Mevtaya bağlılığı, sadakati ne olursa olsun, onu korumayı bile aklından geçirmeye-

cektir. Evlilik aşkı Nairlerin düşüncesine göre gelip geçicidir, kız ve erkek kardeşler arasındaki dostluk ve bağlılık süreklidir. *Nibelungen* 'lerin dönemi,³⁵⁷ ilkel şekil ve yapısı altında birçok ülkede de sürüp giden benzer şeylere tanıktır. Özellikle Sırbistan'da -halk şarkılarının ispatlayıp gösterdiği gibi-. Ayrıca Abekuta'nın³⁵⁸ Yorumlarında da aynıdır bu. Onların arasında erkek kardeşin hakları, kocanıninkilerden hata babanıninkilerden bile önce gelir.³⁵⁹

Bugün üstün gelen adet ve geleneğe karşı durmadan, bizim uygarlığımızın onların yaptıklarını yapmak için iyi sebeplerinin ve haklarının olduğunu varsayalım. Bu durumda Malabar adet ve geleneğinin özellikle tuhaf bir biçimde Medeni Kanun ve Ceza Kanunu'nu sadeleştirip kolaylaştırdığını kabul edip tanımak gerekir. Eş aldatma, boşanma, ayrı yaşam ve mal ayrılığı için hiçbir dava, olay kalmaz. Miraslara gelince yine hiçbir güçlük yok... Yükler yok, oh ne hafiflik!

@

Ama Brahmanlar, bir kurumu yıkmak istediklerinde, özellikle güçlerini allak bullak edip devirecek olan bir kurum karşısında nasıl davranıp hareket etmeliydiler? Yanılıp aldandıklarını kabul edebildiler mi? – Hayır, çünkü onlar rahiptir, din adamıdır. O halde, istemedikleri bir kurumu kabul etmeyip reddetmekten ve üstüne üstlük bunun aşağı seviyede insanlara özgü ve aşağılık; ancak iğrenç kastlar için iyi olduğunu söylemekten vazgeçemediler. Onlar, öyle ki, kraldan daha soyludurlar,

³⁵⁷ İzlanda, Bachofen, *Antiquarische Briefe* (Eski Mektup).

³⁵⁸ Nijerya'da.

³⁵⁹ Henry Townsend, 1815-1886, İngiliz misyoner, *Journal des Missions Evangelique* (Kutsal Kitap İncil ve Hristiyanlık İle İlgili Görevler Günlüğü).

hatta soyluca konuşurlar ve Tamburanlar onların ayağının tozu bile olamazlar. Bir Paryanın otuz iki adım uzakta durması soylulara yeter, ama rahipler ve rahip oğulları için iki katı mesafe gerekir. Her zaman ülkenin yasal hâkim ve egemenleri olduklarını ileri sürer ve kendilerini öyle görürler. İngiliz fetih ve galibiyetinden önce Zamorin, tanrının inayeti ve lütfuyla kendini mutlak efendi ve salt hükümdar sandı. Kendi olmasından daha kötü ve arızalı bir durum bu! Rahiplerin sonuncusu, din kurumu yalan söylemediyse eğer, son derece iyi biriydi. Dedikleri kadarıyla, can kulağıyla dinlenilmelerini istediklerinde, “bizler var ya bizler Yüce Hakkın gerçek krallarıyız” derler. Sözde hükümdar olan, gerçekte ve hukuken sadece sahtekârdan başka bir şey değildir o.

Zenginlerinin ve atalarının kahramanlık ve başarılarıyla iftihar eden, övünen bu Nairler, her şeyden önce sadece kaba, kılıksız, bakımsız Sudralardır.³⁶⁰ Bize gelince, ölümlü bir zarfın altında kılık değiştirmiş ölümsüzleriz, insanüstü özleri olan varlıklarız, kendi bireylerini görmek, onlara iyilik ve lütuflarımızı sağlamak için dünya toprağının üzerinde gezer dolaşırız. Gerçekten de onlar için yapacağımız iyiliklerimiz vardır ve insanları hayvanlığın üzerine çıkarmak için değerli kanımızdan birkaç damla dökmekten hiç gocunmayız, buna aldırmayız. Düşüp gelecekleri yere bakmadan iyilik ve lütuflarını yaymak tanrılara yakışır. Zira biz, insanlar arasındaki tanrılar olarak Manuşya Devah adına sahip olan gerçekten yüce ve uhularız.”

Cismani ve ruhani büyük efendiler, beyefendiler, ülkenin efendileri olduklarını unutacaklar mıydı? Gerçek olan şu ki, altı ya da yedi yüzyıl sonra da olsa bir devrim onları yerle bir etti. Zaman içinde onlardan ne bir tavsiye ne buyruk kaldı. Dolu dolu ağızla abartarak Evvel ve

³⁶⁰ Tüccar ve karışık sınıflar.

Ahir olan, Öncesiz ve Sonrasızlığa sahip olan “*Her zaman var olacak olan Tanrı*”nın adına konuşurken, papazlar hakkında olmuş bitmiş olguları asla kabul etmeme üstünlüğüne sahip oldukları, basit laiklerin zamanından başka bir zamanı hesaplıyorlardı. –Travankor’un Brahmanları eski antik Kerala’larını yeniden ele geçirip fethetmek hayaline mi kapıldı acaba? Hayır, çünkü çoktan bunu yapmışlardı. Şimdilik askeri gücü geçici olarak yetkili kıldılar. Soyluların en genci, onu şövalye yapan kılıcını kuşanarak buyruğu şöyle kabul eder: “*İnekleri koru, Brahmanları savun!*” Diğer insanlara kendilerinin son derece sonsuz, alabildiğine üstün olduklarını söylerler. Onları böyle kabul ederler, böyle görürler fakat ün, kolaylık ve rahatlığı kabul etmemelidirler: Vakar, kolaylık ne boş değil mi? İyi, zavallı insanlara öğretmenlik yaparlar: “*Eğer Namburilerin dünya toprağı üzerinde birkaç sıkıntı ve hoşnutsuzluğu olursa, Yüce Azize Trimurti göklerde bulunduğu yerinde kızıp öfkelenir.*” Zavallı iyi insanlar buna inanırlar.

“...eğer Brahman’a özgü öz ve tohumdan gelen prensler tarafından yönetilmeyi kabul etmedikleri takdirde, dalgalı denizlere tekrar dönmek zorunda kalacakları şartı altında, Yüce Vişnu’nun emriyle, Gat’ın eteklerinde bulunan ovalar, arkadaşları Brahmanlara devredildi. Tamamıyla ülke, mükemmel eserlerin Yüce Toprağı, Kerm Baumi’nin kutsal adından ileri gelen, dindar bir sevgi ve saygıya dayanan temel ve oluşumlara, tapınaklara özgü dikilmiş kuruluşlara, kurumlara gelirleriyle hizmet etmek zorundadırlar.”³⁶¹

³⁶¹ Duncan, *Asiatic Researches* (Asya Araştırmaları), 1799.

Halk yığınlarının moralinin yükseltilmesi için anlatılmış başka bir efsanede³⁶² Nagalar ya da yılanlar söz konusudur; –Toprak aşınmalarından, olaylarından doğan yılanlar yerli halk nüfusunu simgeler:

“Anneleri tarafından lanetlenmiş olan Nagalar, herkesi ölmeye, sönüp yok olup gitmeye mahkûm etmişlerdi. Onlara katliamlar yapıyordu. Baba tarafından Brahman, anne tarafından naga olan, anaerkil düzen nedeniyle görüşülüp akıl danışılan, yetkiler verilmiş olan ve ataerkil düzen tarafından da haklar verilmiş ve sonuç olarak bütün hukuk ve haklarla kuşatılmış olan genç prens Astika kendini gösterdiği o zamana kadar mahvolup kökleri kazınmıştı, canlarına okunmuştu. Zavallı sefillere yüreği yanıp acıyan Astika onların cezalarını affetmeye, bağışlamaya karar verdi. Onlara iyilik getirdi, onların üzüntü, acı ve döküntülerini topladı, gözyaşlarını sildi. Güneşin Oğlu, Yüce Toprak’tan kaynaklanan, yoksulluk ve bilgisizlik içinde cömert kanını yaymak, iletmek istedi: Brahmana özgü soyunu yeniden kurtuluşa ermek için kurtulmalık olarak kendini ortaya koydu”.

Hiç kuşku yok ki ihtiyaç sebebiyle icat edilmiş olan bu efsane Brahmanlara özgü politikanın anahtarını verir: Çünkü bu temiz, kötülük düşünmeyen anaerkil insan topluluğu sadece annelerini tanımak isterler, babalarının yerine onlara annelerini vereceğiz, çünkü böylesi daha çıkarımıza uygun. Ataerkil düzen anaerkil düzeni sömürecektir.

Fakat bu yüce, soylu aristokrasi, gösterişsiz ve alçakgönüllülükle, neredeyse zar zor onların ellerini öpmeye ancak vakıf olmuş olan Nairlileri nasıl bir araya getirip birleştirebilirdi?

³⁶² Mahabharata, *Adi Parva*: Kutsal kitapları.

Gel de buradaki papazvari ihtiyata hayran kalmayın! Ancak böylesine becerikli erdemi ayakta tutup sürdürmek için kazüvistik³⁶³ alanda usta efendiler var; ancak basit, sade, halka özgü bir ahlakın batıp gömüldüğü engeller ve tehlikeler arasında, birçok beceri ve uzmanlığın yanında Ortodoks dinini de olayın içine katıp kullanmak için Tanrıbilimciler var. Manu'nun kanunu³⁶⁴, ataların kutsal ruhlarının, iç karartıcı, kasvetli ve hüznünlü sıkıntılara katlanmalarla, fedakârlıklarla, sungularla beslenip yaşatılmaları için, sofu bir şekilde bir oğul sahibi olunmasını buyurur. Yasa çok çocuk sahibi olunmasını buyurmaz, ama izin verir. Der ki, yaşça sonradan gelen erkek çocuklar sonuçta doğmuştur, ödev degillerdir ama cinsel şehvetten, zevkten kaynaklanan sebeplerle dünyaya gelmişlerdir. Eh iyi o zaman, bu fazladan ek olan soy sop oluyor. Değerli insanlarımız ast seviyeden sınıfların kurtuluş ve selametine onları adayacaklardır. Çünkü papazlığın intikal edilip iletilmesi, yayılması, ilk doğan erkeğin ilk doğan erkek çocuğuna göre gerçekleştiği için Namburiler kutsal ritüellerle büyük ağabeylerini evlendireceklerdir. Küçük erkek kardeşlere gelince, onlar ırkı sürdürüp devam ettirmeyeceklerdir. “Yeni evlilikler ve yeni evliler” içinde olma söz ve mecburiyetinde olmayacaklar ama yabancı kadınlarla kısa süreli bazı birliktelikler yaşamayı çok isteyecekler ve bu durumda alt seviyeden olması şartıyla bazı kızlara, iyi yürekli tevecühlerini bahşedeceklerdir. Bir Brahman, Nairli bir kadından çoluk çocuk sahibi olabilir ama Nairli bir erkek asla bir Brahman kızıyla evlenip çocuk sahibi olamaz.

³⁶³ Vicdan konularını, durumlarını işleyen tanrıbilim alanı.

³⁶⁴ Dharma'nın (öz, karakteristik, doğal yasa, gerçek, erdem, bilgi, olay, kozmik ya da doğal, kişisel, ailevi, siyasi, yani genel olarak toplumsal yasalar ve normlar bütününe işaret eden, eski Hindu geleniğiyle ilgili davranış kuralları, sosyal yaşam, Brahman ve diğerkastların ödevleri üzerine mısralardan oluşmuş yasa anlaşıma metni.

Bu şekildeki bir ataerkil hukuk titizlikle saygı görür ve anaerkil düzenle birlikte kendini en iyi zamanlar içinde bulur.

Tanımayı gereksiz bulup tenezzül etmedikleri, bilmedikleri babalık duygusuna kayıtsız, ilgisiz olup, bırakacak bir mirasları olan Nairliler (taht, hükümdarlık, saraylar ya da taşınmazlar, toprak mülkleri gibi ne olursa olsun) içine girme incelik ve nezaketini gösterdikleri evlere her türden mutluluk ve refahı büyüleriyle taşıyıp getiren çok seçkin din adamını büyücüler vasıtasıyla uzun bir geçmişi olan gelenekleriyle eğitirler. Büyük aileler, her neslin kutsal kana özgü akışını onlar getirmezse, azalıp küçüleceklerine inanırlar. Cebi mirasla dolu dayıları mirasçılar olarak donatmak için gelen, üvey erkek evlatlar olarak görülen, küçük erkek rahiplerin hizmetlerini tanıyıp minnettarlık duyarak, kabul ederler. Hükmeden prens, çok yakışıklı Eliasin'leri³⁶⁵ sevgi ve lütufla kabul eder, onları temizleyip onlara dirlik verir, onlara gönül okşayıcı sözler söyler. Güzel bir şekilde gerçekleştirmiş oldukları evdeki ziyaretle onlara büyük bir şeref verdiklerinden dolayı teşekkür eder. Zaten ayin eşyalarının bulunduğu yerde, şık delikanlıları buyur ettiği salonda en iyi görünüşleriyle süslenip püslenmiş olarak kızları, prensesler ve Yüce “Bibi” uzun zamandır bekliyordur. Gençlik ilişki kuruyor, eğleniyor, kır partilerine koşuyor, ay ışığında güvercinler gibi kuğurdayıp, sevişip, cıvıldaşıyordur. Arkasından gelen ilkbahar küçük tamburanlardan [Prenslerden] oluşan kuluçkadaki yumurtalardan çıkar gibi bir sürü çoluk çocuğun doğduğunu görüyordur. Ayrıca Bibi, ihmal edildiğini, kendisine gereken ilginin gösterilmediğini hiç düşünmezdi. Düşünlerinin arifesinde, bu can sıkıcı angarya için dört ya da beş sent duka

³⁶⁵ Fransız yazar Jean Racine'in *Athalie* adlı tiyatro tragedyasında geçen prens Eliacin'e gönderme yapılıyor.

parası kabul etmiş olan Brahman tarafından hata ve günahlarından arınıp temizlenirdi.³⁶⁶ Erkek eş yolculuğa çıktığı zaman, karısını rahiplere emanet ederdi. Dönüşünde son derece memnun olduğunu belirterek onlara teşekkür ederdi.³⁶⁷ Pedre Cabral³⁶⁸ şöyle anlatıyor (Haber Toplama): Kalikut'ta kraliyetten iki evli kadının her biri on tane Brahman'ın dikkatini üzerlerine çekerler; küçük bir sayı egemen olanın şerefi söz konusu olduğunda yeterli değildi.

Yüksek soyluluk her zaman çok iyi bir şekilde donanmış ve her şeye hazır olmayı gerektirir. Ayrıca küçük soylular topluluğu, soylu kişilikler kendi paylarını ısrarla isterler. Yahudi Levi kabilesi rahipleri tevekkül edip olacağa boyun eğler ama istek, arzu ve icaplardan oluşan Brahmanların derin imanlı tavrına, inancına sahiptirler! O kadar çok sıkıntı, özveri ve sungu sahnesi söz konusu oldu ki! Birazını sayalım: Kutsanıp takdis edilmiş yükümlülük, sert ve çekilmez ödev, Hint rakkaseleri, dinsel fahişelikte kullanılan tapınak köleleri, tapınak dansözleri, Tamburetler –prenseler ve avlunun güzelleri – taşranın kibar hanımefendileri ve iyiliksever, çekici, kibar güzel genç kızlar. Üstelik aileler çok evvel bir tarihten, büyük istek ve arzuyla oradadırlar. Bununla adet ve geleneklere bağlılıklarını gösterirler. Doğalbilimciler, guguk kuşunun kaçamak yaparak minik yavrularını yetiştirmeleri için narbülbüllerinin, çoban aldatan kuşlarının ve diğer uçucu kuşların yuvalarına gizlice koymasına çok şaşırırlar. Buradaysa bu halk topluluğunun hepsi, bütün bir nüfus, bir guguk kuşuna rica minnet etmektedir. Küçük soylu kadından sonra, köy şefleri haklarını

³⁶⁶ Mounahi Abdoul Brahman Khan, *l'Oriental Christian Spectateur* (Doğulu Hristiyan Gözlemci), 1840.

³⁶⁷ Thomas Herbert, *Voyage* (Seyahat), vs.

³⁶⁸ Pedro Alvares Cabral, 1467 (1468?)-1520 (1526?), Portekizli kâşif, gezgin, komutan.

değerlendirip almaya çalışırlar. Zengin burjuvalardan daha az olsa bile büyük mülk sahipleri de hiç unutulmak istemezler. Tanrının insanları, muktedir olabildikleri her şeyi yaparlar, bu kadarı da yeter diye bir şey yok. Papazlar, en küçük hesap ya da hesap pusulasıyla en küçük değersiz kişiye bile yetişirler. Orta sınıflara da, ortaçağ tapınak adamları yetişir. Ayrıca sofı kişilerin iyi kadınlara iyilikseverliklerini gösterdikten sonra – orada aşk adamı, Yüce Tanrısal Efendinin aşkı için kendini feda eder – gümüşten bir kaç sadaka gerektiği ve bunu da yasa adına istediğini de eklemek gerekir. Ve bunun yanında din adamı sınıfının nasıl da soylular topluluğundan daha kolay ve rahat bir şekilde ticarete kendilerini gösterdiklerini görün! Hiçbir bahane olmadan, bir Nairli “yüksek tabaka”dan ortak topluluğun kızı ya da kadınıyla ilişki kuramazdı. Fakat bir rahip, yarı yarıya erdemi, sevgiyi ve iyiliği bölüşüp yarısını kabul ederken bu güçsüzlüğün, zayıflığın ve yetersizliğin üstünde bir güç olarak bulunur. Yaşlı Namburiler gerçekten, büyük bir çaba harcamadan, gayret etmeden zanaatçı ve köylü kadınlarla sık sık görüşürler. Çünkü yontulmamış kaba köylüler ve emekçiler sıklıkla kendi iş ve görevlerini yapmak mecburiyetinde olanlardır. Bununla birlikte kulübeciğinin arkasında küçük kapı, din adamları kapıyı çalar çalmaz, azıcık aralanır. Hatta metal ufak tefek değersiz birkaç kapacak gibi nesneleri özel ya da tek topluluğa ait kullanımı için ayırıp sakladıkları dikkati çeker. Çünkü başka türlerle temastan dolayı pislenip kirlenmiş kap ve küpler ne yemek yemeye ne de yıkanmaya muktedir değildirler. Sudra³⁶⁹ kadınına dokunma müsaadesi vardır ama çeşmeden taşıdığı testiye asla dokunulmaz. Bu Brahmanlardan biri, daha az sayıda karısının geçimini

³⁶⁹ Hindistan kast sisteminde köylü, işsiz, işçi sınıfından.

sağlayıp onlara bakmak mecburiyetinde olduğundan şikâyet edip misyoner Weitbrecht'e³⁷⁰ yakınıyordu.

“Bu Brahman Kulinleri³⁷¹ ast seviyeden bakirelerle birlikte olmak ve ırkı soylulaştırmanın kendilerine kaldığı temiz kan tohumluluklarıdır. Saygıdeğer kutsal kişi köylerde ve şehirlerde koşturur. Gümüş, para ve kumaş niteliğinde hediyeler ona verilir. Onun ayaklarını yıkarlar ve bu sudan içerler, kalanını da saklarlar. Sonra nefis yemeklerle ona hizmet ederler, sonra gece yatağına götürürler ve başına çiçeklerden taç takmış bir bakire orada onu bekler”.

Bu yüce şerefe erişmeye kabul edilmeyen bakireler, bir damla kıpkırmızı zincifre³⁷² ile alınlarını işaretlemeyi tercih eden³⁷³ tanrısal yüce adamın organını, en azından öpmek için, müsaade talep ederler.³⁷⁴

Rahipsel kanın, doğuştan yenileştirip diriltici erdemlerle donatılmış olduğu inancı Hindistan'ın içine tamamen işlemiştir. Şiva'nın³⁷⁵ gezici rahipleri *djaugoumas* (cogumas) ismiyle tanınırlar, çoğunlukla bekârdırlar. Onlardan biri bir müridinin evine girme şerefini bahşederse, orada oturan bütün erkekler dışarı çıkmak ve başka yerde oturmaya gitmek mecburiyetindedirler. Tabii ki dilediği kadar orada ikametini uzatacak olan yüce

³⁷⁰ *Journal des Missions évangéliques* (Kutsal Kitap İncil ve Hristiyanlık İle ilgili Kutsal Görevler Günlüğü), 1852.

³⁷¹ Dr. Roberts, *De Delhi à Bombay* (Delhi'den Bombay'a), *Maula-isseur*.

³⁷² *Zincifre* isim, kimya terimidir. Arapça zincefr, zuncufr. 1. kimya Kırmızı renkli doğal cıva sülfür. 2. Kırmızı kurşun oksidin veya sülfürün eski adı. (TDK)

³⁷³ Picart, *Cérémonies religieuses* (Dinsel Tören ve Gösterimler).

³⁷⁴ Tavernier, *Voyages* (Seyahatler).

³⁷⁵ Hinduizm'de bir tanrı, saf olan arındıran anlamındadır.

aziz efendiye karılarını ve kızlarını bırakarak...³⁷⁶ Şim-
diden MahaBharata'nın Adi Parvası (kutsal kitabı),
kendi dölllerinden onlara bir oğul sunma lütfunda bulun-
ması için kefarete ve günah çıkarmada, ceza vermede zen-
gindir. Dinsel nedenlerle yalnız yaşayan bir sofuya, en
muhteşem kıyafetlerini giymiş, süslenip püslenmiş bir
şekilde hazırlanmış olan kadınlarını ve kızlarını sunan
güçlü kahramanlar, büyük prensler ile ilgili küçük öykü-
cükler bakımından da çok zengindir bu kitap. Bu kişi,
öncelikle Ulu Pandu'dur, bu Bali kralıdır, Vişitra-
viry'dir, Vipaçman'dır, Carasandha'dır, Bhima'dır,
KhuntiBhodca'dır ve bu şekilde daha birçokları vardır.

Bizim abarttığımız mı düşünülüyor? –Eh oldu, o za-
man sınırı aşalım, Birmani'ye girelim. Orada büyük ai-
lelerin düğünden önce, resmî bir ifadeye göre “*Bakire
bir çiçekten yapılan bağlilik sözleşmesi niteliğindeki
sunguyu yüce kişi için yapan*” akıllı, bilinçli ve vicdanlı
yöneticiler vardır. Kamboçyalı gelinin ilk gecesi, ilk ge-
lişyle kendini bırakmayan, böylece dualarla onu alt üst
edip etkileyen, baştan çıkartan yüce adam rahibe aitti,
hâlâ da ona aittir. Evler, cömert hediyeler ve muhteşem
sungularla soylunun hizmetini kabul ederler. Böyle bir
konuda cimrilik etmek olmaz. Burjuva aileler gerekli
miktarı biriktirmek için önceden işe koyulurlar. Fakirler
yardım paralarıyla gereken miktarı toparlarlar ya da yüce
ruhlar, iyi insanlar, karşılığını öbür dünyada alacaklarına
inanarak onlara bunu çıkarsız, karşılıksız verirler.³⁷⁷ Fi-
lipin adaları, bir zamanlar dostlukları ve hatırları, hoş-
nutlukları için oldukça para ödedikleri, pahalıya mal

³⁷⁶ Dubois, *Moeurs de l'Inde* (Hindistan Örf, Adet ve Gelenekleri);
Sir Thomas Herbert, 1606-1682, İngiliz tarihçi, gezgin, *Voyage* (Se-
yahat), II.

³⁷⁷ Çin'e özgü ilişki bağları, Abel de Remusat-Lassen, Eski Hint Ar-
keolojisi-Adolf Bastian.

olan bu rahiplere sahipti.³⁷⁸ Aynı şekilde hizmeti görülen Aziz Yezid ve efendileri, kamu velinimetleri olarak görülürlerdi.³⁷⁹ Mısır'da çok sayıda kılıksız, bayağı ve pis derviş, yürekten, dindar sofu bir topluluk tarafından kuşatılır, etrafları sarılır, kadın zümreler tarafından talep edilirler.³⁸⁰ Ayrıca Yeni Dünya'da, Nikaragua'da bir kız, rahiple tapınakta bir gece geçirmeden önce evlene mezdi.³⁸¹

Bu yamaçta bir duralım; bu konu bir sayfa ya da iki sayfaya bitecek, bir iki sayfaya sığacak konulardan değildir. Sadece şunu hatırlayalım ki, Roma İmparatorluğu altında Romalı kadınlar kendilerini keramet sahibi efendilerinin kollarına atarlardı. Onları üstün, eşsiz bir çocuk ve ince, kibar, özenli zevkler bahşeden yarı-tanrısal varlıklar olarak görürlerdi.³⁸²

İşte bundan dolayıdır ki Brahmanlar, onların siyasi boyunduruğundan kurtulmayı başarmış olan bir halka, bununla birlikte din sayesinde egemen olanlardır. Oğulları ülkenin prensleri, aziz efendileridir; nesilden nesile bozulmuş soyları, piçleri krallığın esasını ve üstünlüğünü ellerinde tutarlar.

®

Yukarıda açıklanıp tanımlanmış şartlarda, annelerine arkadaş olarak eşlik eden arkadaş topluluğu içinde art arda birbirini izleyen, sonra da kaybolup giden, bir sürü adam gören çocuklar ailenin gerçek temsilcisi ve vekili olan anaerkil dayılarına bağlanırlar. Gerçek babalarından,

³⁷⁸ Demeunier, *l'Esprit des Usages* (Geleneklerin ve Alışkanlıkların Ruhu)

³⁷⁹ James Creagh, *Armenians, Koords and Turks* (Ermeniler, Kürtler ve Türkler).

³⁸⁰ Şövalye Arvieux'nün Anıları.

³⁸¹ Bancroft, *The Native Races of America* (Amerika'nın yerli ırkları), Andagoya

³⁸² Lucien, *Alexandre* (İskenderiye).

daha fazla, en çok ona bağlı olurlar. Aynı zamanda dayı, yüksek sınıflar arasında rastlantısal olarak onları yetiştirmiş olacaktır.

*“Avrupalı ahlakçılarımızın çoluk çocuk, soy sop severliği içinde fikir ve olay, her şey, bir Nairli için tuhaf ve olağandışıdır. En körpe çocukluk çağından itibaren, dayısının babasından çok daha yakın bir ebeveyn olduğu konusunda eğitilir. Dayı, öz oğlundan daha fazla yeğenine bağlı olmalı, ona sevgi göstermelidir.”*³⁸³

Seylan’da³⁸⁴, Tamil halkının yolu bakımından dayı terimi babaninkinden daha şerefli, saygı değer bir anlama gelir. Başka yerlerde Aziz Pederler, Saygıdeğer Pederler olarak yürürlükte olup baba ile eşdeğer bir unvan niteliğine sahiptir. “Dayılar, kutlu, saygıdeğer dayılar” diye onları niteleyerek şeytanın büyücü ve dansçılarına başvurulur, seslenilir.³⁸⁵ –“Hısım, akraba, dost kayırma yasası”, *Maharadja* (Maharaca) bir *Kchattrya* (Kşatrya) için kendisini feda etmesine rağmen, *Travancore* (Travankor)’un tahtında art arda verasetini sürdürüp yönetmeye devam eder.³⁸⁶ Singalez orijinli İlavalar’da³⁸⁷ da aynı yönetim şekli vardır. Komşu Tchanar (Çanar)’lar sık sık miraslarını oğulları ve yeğenleri arasında yarı yarıya paylaşırlar. Ama biz, Hindistan’da ve Hindistan dışında dayıdan yeğene ya da anneden kıza, daha eskil şekil altında olan veraset intikal çizgilerini ve kurallarını belirleyen, ayarlayan halkları ve ilkel halk topluluklarını sayıp dökümünü yapmayacağız. Aynı zamanda oğlunu

³⁸³ Rich. Barton, *History of Sindh* (Pakistan’da Sind Eyaletinin Tarihi)

³⁸⁴ Şimdiki Sri Lanka, 1972’den önce Seylan olarak biliniyordu.

³⁸⁵ John Callaway, *Bir Capua ya da Rahibimsi Şeytan Uygulamaları*

³⁸⁶ Hunter, *Imperial Gazetteer of India* (Hindistan imparatorluğu Coğrafya sözlüğü), Marumakkatayam (kadınlara özgürlük ve mülkiyet veren geleneksel anaerkil bir kalıtım sistemi) Yasası.

³⁸⁷ Srilanka, Seylan’da.

ve yeğenini kaybetmek bahtsızlığına uğrayan bir adam – salgın bir hastalık nedeniyle ölüp gittiklerini varsayıyoruz – tabii ki doğal duygudan yoksun süsü vermek zorundadır. Oğlu için yeğeninden daha çok üzüntülü olduğunu gösterse de yeğenini hiç görmez, oğlunun doğumunu görmez. Bu kaygılar ondan esirgenmiştir. Aşırı uç bir misali ele aldık ama çok sıklıkla, anaerkil dayı çocukların en gerçek koruyucusudur. O ki, onlara öğütler verdikten sonra, bir de sahip olduklarını onlara miras bırakır. Senli benli, samimi dil anlatımında, çocuklar dayılarını “bakıp besleyip yetiştiren” ve babayı da “giydirip kuşatan” diye çağırırlar. Yazıya, harflere dökünce açıklanıp ifade edilmesi çoğunlukla tamamen doğru olmayacaktır, çünkü o, bu şekilde çocukların giydirilmesinin yanında aynı zamanda beslenmesini karşılar. Ayrıca dayının babaya ne kadar üstün geldiğini, onu ne kadar bastırdığını da gösterir. Birincisi “ona has, ona vergi” olanıdır, ikincisi “iğneli tokaları hediye etmek”tir. Malabar’ın dayısı taşınan mülkleri, eşyaları, nesneleri eşit kısım ve parçalar halinde kız ve erkek yeğenlerine dağıtır. Toprağa gelince, kadınlar tarafından iletilip aktarılır. Anne, ailenin üyeleri arasında ürünleri bölüştürüp dağıtandır. İşletilip çalıştırılması en yaşlı erkek kardeşe emanet edilen toprak haricinde kalan toprak, en büyük kız kardeşe miras bırakılır.

İşin en kötüsü, ne talihsizliktir ki ölüm ortalığı karıştırır, *anaerkil kalıt* devretmeyi gerektirir. Bu konuyla ilgili sadece az ve nadir örnekler vereceğiz. Başkasına bırakıp devretme şu şekilde simgeleştirilir: Satıcı, devredilen topraktan alınan bir su testisiyle satın alanın ellerine su döker. Söz konusu anaerkil miras mümkün olduğunca, olduğu gibi ailede, büyükler arasında kalır. Anaerki mirasın bölünmesinden kaçınılır. Sürekli olarak çok kimseye, parçalara ayırma şeklinde bölüştürmeye meydan vermektense, erkek kardeşler kardeş kardeşe erkek

kardeşlerle ya da ortak evde yaşama konusunda uzlaşırlar. Bazı yazarlar, mirasın büyük kız kardeşin çocuklarından ikinci kız kardeşin çocuklarına sonra üçüncüye ve böylece, bu şekilde sürdüğü tahminde bulunurlar ama büyük olasılık şudur: düzen, doğum tarihleri belli olan kuzenler arasında düzenlenir.

Ailelerin zayıflayıp yok olup gitmesinin önüne geçmek için birçok tedbire rağmen vehim durumlarla ve şartlarla karşılaşma, mirasın boşa gitmesine neden olabilir. Kız kardeşi, kız kardeşten gelen oğul yeğenleri ve doğal varisleri olmayan ne yapacak? -Ailesini devam ettirecek bir kız kardeş edinmesi gerekecek. -Ya, yeni kız kardeş çoluk çocuksuz kalırsa ne olacak? -Eh öyle olursa o zaman da evlat edinilecek.

Getirilen çocuğa gelince, saygıdeğer hanımefendi memelerini ona uzatacak, ancak bunlar, içindeki yapışkan sıvının yanında sütle sıvanmış olacaklar. Bu sütü eğer midesi kabul ederse evlat edinme kesinlik kazanır ve tanımlanır. Ama eğer süt reddedilirse, göğüs kabul edilmezse başka yerlere başvurulacak, başka bir kız ya da başka bir erkek varis aranması gerekecektir.

Böylece oluşturulan aile, yeter ki azıcık sayısı olsun şefler bakımından hemen hemen sadece yaşlı erkeklere sahiptir. Zamorin ailesi yüze yakın aile ferdinden oluşan, hesap edilen en eski akrabalıklardan biriydi. Güçsüz, zayıf olup hükümetin dizginlerini sürekli elinde tutmaktan dolayı sıklıkla yorgun düşüyordu. Bununla birlikte sofuluğa bağlanıp kendini dine vermeyi tercih ederek, her zaman veliahtlar olarak beş prensten oluşan devlet konseyinde bulunan bir kral naibine iş ve görevlerin idaresini emanet etti. Neticede yaşı geçip gidiyordu. Çok kez iktidara çağrılan yaşlı erkek kişinin ancak selefini gömmek için zamanı olurdu, sonrasında kendisi son uykusuna daldı. Bu yaşlı ve koca herifler çoğunlukla barışsever ka-

rakterdeydiler. Halkın çıkarına birçok başarılar sağlamışlardır. Egemenlerin on iki yıl süren hükümdarlıklarından, artık kendilerini hançerlemeyi bırakmalarından bu yana şüphesiz birçok aptalca durum meydana geldi ama nihayetinde kendilerini silikleştirip gölgede bıraktıklarını unuttuk. Nairli prensesler tahtın yolunu tıkamış olan birini asla katletmediler. Bu olguya göre, hanedanların her zaman birbirini paralayıp birbirinin gözünü oyduğu, erkek kardeşlerin birbirini boğazlayarak yönetime geldiği, babalarına karşı ayaklanıp isyan eden oğullar, oğullarını zehirleyen ya da onların gözlerini kör eden babaların olduğu Hindistan'daki hükümdarlığı dikkate almayı unutmayalım. Açıklaması en kolay olan çelişki: Babaya özgü hak ve hukuk, korkunç özeniş ve tutkular uyandırır. En yakınlar, akrabalar arasında aşırı uç, çekememezlik, uyumsuzluk, eşitsizlikler yaratır. Anaerki, hak ve hukuk, eşitlikten yanadır, ne kine ne de kıskançlığa sebep olur, tahrik etmez, barışa ve rahata, dinginliğe eğilimlidir. En genç olanın bazı yerlerde kayırılıp ayrı bir yerde tutulması haricinde eşit paylaşımlar yapar.

Tümünü özetleyecek olursak, aldanılmaması gereken bir alaycılıkla sakinlerinin *Altmış dört Kötülüğün Dünya Toprağı* diye adlandırdıkları Malabar'ın içinde iyilik var, iyi insanlar var. Çin'de olduğu gibi "*Evlattan gelen, evlada özgü öz sevgi ve saygının ülkesi*" diye adlandırılmaya layık bir yerdir. Milieu'nün imparatorluğunda bütün sivil ve siyasi kurumlar, kuruluşlar babaya özgü huktan türeyip doğarlar. Burada ise anneye özgü bir hukuka göre davranırlar. Hepsi de savaşçı, yürekli, mert ve gururlu olan Nairliler, üzüntü ve pişmanlık duymadan dayı ve ikinci olarak büyük kız kardeşin kendilerine katılıp yardım ettikleri annelerine itaat ederler. Mülk üçlü, ortak yönetilir. Bu yönetime katılanlar yaptıklarının, ettiklerinin, hareketlerinin hesabını annelerine verirler. Er-

kekler çok büyük çocuklar olsalar bile, “annenin” himaye ve vesayetinde kendilerini kurtaracaklarına asla inanmaz, bu konuda kendilerine güvenmezler; “yaşlı dal” onları tuttukça ona takılı olarak dururlar.

Bu türden var olma ve hissetme kavramları ne kadar da bizden uzak! Yüzyıllar bizleri ne kadar da birbirinden ayırıp uzaklaştırıyor! Bununla birlikte Londra’dan ya da Paris’ten Kalikuta ve Kannor’a gitmek için birkaç gün yeterlidir.

@

BEŞİNCİ BÖLÜM
KÜÇÜK NİLGERİ TEPELERİ
ÇOBANLAR, ÇİFTÇİLER VE ORMANCILAR

Batıdaki Gatlarla, doğudaki Gatların karşı karşıya geldiği Hindistan yarımadasının en yüksek tepesine doğru dağlar zinciri şeklindeki Nilgeri dağlarının ya da Beyaz-Dağlar'ın devasa heybeti dikilip kendini gösterir. Dodabetta dağının en yüksek noktası olan dağ sırtı bununla birlikte ovanın üzerinden beş ya da sekiz bin ayak yüksekliğe olmasına rağmen İngilizler ona *Hills* (tepe kümeleri) ya da küçük tepeler ismini verirler. Bu yükseklik sayesinde bu dağ bölgesi, sıhhat verici, büyüleyici, hoş bir iklimin iyesidir; ortalama hava sıcaklığı 15°C civarında salınır. Yağmurlu mevsimden sonra, atmosfer hoşagiden bir duruluk ve berraklıkla kendini belli eder; bitki örtüsü harekete geçer, otlar yükselir, etkileyici renklere sahip çiçekler, eğreltiotlarından iyice ayrılıp daha belirgin olarak ortaya çıkarlar ve ağaçlar, tırmanan bitkiler, sarmaşıklarla istila edilirler.

Sarp ve dik dağlar, derin yarıklarla kesilmiş büyük duvarlar, surlar halinde dikilirler. Temelde, uzun, yüksek bambular ve gür, içine girilmesi zor tropikal ormanlar, kaplanların, ayıların ve yaban domuzlarının sığınağıdır. Bataklıklar da çayırların arkasından gelir, sonra ormana girilir. Yukarıda ise sarp kayalar vardır. Ovaların üzerinde, içinde pırıl pırıl berrak suların aktığı, dar vadiler, üzerinde ve her yanında ağ gibi yayıldığı gölgeli yamaçlarıyla küçük tepeler birbiri ardınca canlanırlar. Mandaların tepinip yuvarlandığı çayırlar boyunca, dut ağaçları, kuşburnu ağaçlarıyla kenarları çevrelenmiş dar patika yollarla ağaçlıklar, korularla, parklarla yol alırlar. Geniş ova, gök mavisi denizle batıda sınırı çizilmiş, karınca gibi kaynaşan insanlarla, şehirlerle beyaz, benek benek görünümlü, yeşilli, sarılı ve mor menekşe renkli, ağaçlandırıp ormanlaştırma ve tarım kültürlerine,

ekinlerine göre renkleri derece derece açılıp ya da koyulaşarak birlikte uzaklara doğru uzayıp gider, yayılır, genişler; güneyde hafif maviye çalan narin bir güzellik ve incelikle kakuleler yükselir. Göz, vahşi ışıklarla, aydınlıklarla dolar, enginliklerde dolanıp durur, temiz ve hafif, insanı kendinden geçiren derinliklerin içine dalar, sayısız çeşitlilikte şekilleri, renkleri ve devinimleri seyreder. Akşam olunca gökleri dolduran tanrısal göz kamaştırıcı ihtişam, eşsiz parıltılar halinde kırılıp parçalanır; altın sarısı ve turuncu, koyu kırmızı, gelincik kırmızısı ve alev kırmızısı lal rengini alarak ve yer yer pembeleşerek derece derece açılır ya da koyu renklere doğru geçer. Ve sonra Güneş, Okyanus'ta birdenbire battığı zaman, parıltı ve parlaklıktan yorulmuş toprak, ışıktan sarhoş olmuş toprak zevke düşmüş bedeninin üzerine şeffaf bir gölgenin örtüsünü kendisiyle beraber taşır, onunla birlikte sessizliğe bürünür. Atmosfer nadir bir duruluk ve berraklıktadır, yıldızlar başka yerlerden daha parlakmış gibi görünürler;³⁸⁸ takımyıldızları, bir sürü ateşböceklerine, pirozomlardan (tek hücreli deniz canlıları) ve altın sineklerden oluşmuş su çevrintilerine, ateşböcekleri uçuşlarına benzer şekilde birdenbire görünürler; göğün hayranlık verici göz kamaştırıcılıkları saklanmış olduğu sonsuz evren yüce haşmetiyle görünür.

@

Nilgeri tepelerinin yamaçlarında yaşayan hastalar, orada çok sayıda bulunan “sağlık merkezlerine” dizanteri ve ateşli hastalıklarını tedavi ettirmek ve iyileşmek amacıyla gelirler. Kuşburnu ağaçları, asmalar, portakal ağaçları, şeftali ağaçları, erik ağaçları, elma ağaçları, armut ağaçları, çilek fidanları, Frenk üzümü fidanları, ahududu fidanları, bayırturpları, lahanalar, yer elmaları, her türden Avrupa bitkisi, ağacı, faydalı kabuğuyla kınakına

³⁸⁸ R. Burton, *Pilgrimage to Mccah* (Mekke'ye Hac).

ağaçları, kahve ağaçları ve çay ağaçlarının yakınlarında, afyon, haşhaş bitkisinin ve çivit fidanının yakınında gelişip büyüyüp çoğalırlar. Er ya da geç bu tarım bitkileri ve fidanlar, ağaçlar, ülkenin ekonomik, sosyal yönetim ve yapısını değiştirecek, fiziksel görünümüne varıncaya dek dönüşüme uğratacaklardır. Ama bu, onu güzelleştirmek için mi olacak dersiniz, kim bilir? Ne olursa olsun, bu bölgenin, iklimin sağlık için yararlı oluşu, sağlıklı kılışı, toprağının zenginliği ve verimliliği, ürünlerinin çeşitliliği sayesinde büyümede gösterdiği önem, kat ettiği yol göz ardı edilemez. Şimdiden sonu Coibatore³⁸⁹ geçidine varan yarımadanın iç kısmına açılan yolların sayısı artarak çoğalmaktadır.

Bu dağ insanları bize şu şekilde tarif edilip anlatılıyor: Zayıf ve cılız bir ırktır. En uzunlarının boyu 1m 58 cm'dir, ortalama boyları 1m 52 cm'dir; 1m 42 cm'den küçük olan kadınlar oldukça fazladır. Koyu renklidirler. Kadınların uzun ve kabarık diken diken saçları, erkeklerde yünü andıran bir şekle döner, erkeklerin kül rengine çalan sakalları sert ipeklere benzer. Ağızlar küçük, dudaklar kocamandır. Göğüs düz, zayıf çemberimsidir; omurga ve bel kemikler, biraz iç bükeydir. Kollar uzun, bacaklar kısadır. Dizler dışa dönüktür. Tırnaklar, kusura, yarım yamalak gelişmiştir. Güney Hindistan'ın yerli ırkı diye söylemde bulunur Huxley,³⁹⁰ onları Avustralya yerlilerine çarpıcı bir benzerliği vardır, der. Aynı profil, dışa doğru çıkıntı halindeki aynı alın, aynı kuş tüyü gibi yumuşak ve parlak saç. Yırtık pırtık kıyafetlerini üzerlerinden çıkarırsak, hepsini tamamen çıplak bırakırsak, onları birbirinden ayırt edemezsiniz.

³⁸⁹ Hindistan'da bir eyalet.

³⁹⁰ Thomas Henry Huxley, 1825-1895, İngiliz, biyolog, paleontolog, filozof.

Her şeyi biraz günlük güneşlik gösteren, içinde iyimserlik barındıran, olduğundan güzel gösteren bu portre, zavallı, yoksul İrulalara ve Kurumbalara daha alt düzeydeki Kotalara, halkın en şişmanları olan Badagalara hiç değil, hâlâ az sayıda olan Todalara itirazsız, istisnasız uyabilir. Burada, başka yerlerin çoğunda olduğu gibi toplumsal durum ve hayat tarzı, menşe ve ırk meselelerine üstün gelir. Ormancılık, ormancılarla ilgili olarak onlara yeterince uyan dış fiziksel yapı, esnaf ve zanaat-kârlar için yanlış, tarımcılar ve çobanlar için gerçek dışı, sahte kalır.

Bir milyar kadar sayıda olan Todalar (*Tudalar, Toderler, Todorlar, Tolaverler*), Nilgeri dağlarının en yüksek kısmında orada burada tek tük, dağınık şekilde küçük köycüklerde otururlar. Bu toprağın, buranın, ilk sakinleri olduklarını söylerler.

Bakıp görmekten zevk alırlar. Belucistan dağ insanları gibi açık çikolata rengindedirler. Boy uzun, çok düzgün ve orantılıdır, ortalama 1m 725 cm. boylarındadırlar. Kol ve bacaklar sağlam, güçlü, kuvvetli ve kaslıdır; eller ve ayaklar Hint incelik ve narinliğinden, kibarlık ve güzelliğinden hiçbir şey taşımaz. Yüz çizgileri düzgündür. Kahverengi, canlı, keskin ve şaşırtıcı parlaklıkta olan gözler, bir köpeğin bakışlarını anımsatan, sıklıkla tatlı ve melankolik, zekâ dolu bir ifadeye sahiptir. Bazı bireylerde aşırıya kaçan ufak bir taşkınlık anında gözler elmas gibi parıldar. Yüz görünimleri, ifadeleri Yahudilere özgüdür -Komşularının tiplerine benzemeyen bu tipler, İsrail'e özgü olan kaybolmuş on kabilenin soyundan gelenlere aittirler- Burunları kartalın burnu gibi, dudakları kalındır. Sakal kıvrıkcık, saç bol ve gür, taç şekli verilmiştir (Caldwell). Kıllarla ilgili yapı fark edilir bir şekilde gelişmiştir, bu onları Hindu ve Dravidienlerden

belirgin bir şekilde ayırır.³⁹¹ Uzun ömürlü olmaları, uzun yaşamaları, Avrupalıların uzun ömürlülüğünün çok üzerindedir ve onlara üstün gelirler ama bunun çok fazla afyon yemelerinden kaynaklandığına inanılırdı, bu nedenle doğurganlıklarını da kaybetmişlerdir.

Seslerinin tonu sessiz ve ciddidir; kadınlarda, nazik, çekici bir neşe saçıcılık, sevimlilik, tumturaklı bir gösterişin yerini alır, çok eski formunda olan, içine Sanskritçe serpilmiş bir Dravidien dili³⁹² konuşurlar. Bir tepeden diğer tepeye birbirleriyle konuşmaya, birbirlerine seslenip cevap vermeye alışkındırlar, sesleri güçlüdür ve söylemleri ıslıkla olur –“Rüzgâr Kanaraca³⁹³ konuşur³⁹⁴”.

Ancak kıyafetlerinin sadeliği, zevkliliği dikkat çekicidir. Bir kolu, bir kalçayı açıkta bırakan ihramlı kıyafet tarzları içinde böbürlendikleri zaman çok havalı görünürler. Ne yazıktır ki ne banyo yaparlar, ne de yıkanırılar. Todeller çenelerine, göğüslerine, kollarına, bacaklarına ve ayaklarına dövme yaparlar, çemberler, kareler, halkalar ve çubuklarla onları süsleyip güzelleştirirler.

Karakter fiziksel görünümle orantılı, uyumludur. Asla gülünç olmayan, her zaman kibar, sevecen bir konuşmanın hoşluğundan, tadından, inceliğinden ve sabrın verdiği zevkten daha az olmayan, neşeli ve keyifli durumlardan, güler yüzlü, neşeli ve açık yürekli, özgür, orijinal tutum ve davranışlardan hoşlanırlar;

Onları sevmekten kendimizi alı koyamazdık, dedi Breckler. Çekinip sıkılmadan gülerek, bizden düşük,

³⁹¹ Jean Louis Armand, de Quatrefages de Breau 1810-1892, Fransız biyolog.

³⁹² Hindistan'ın güneyinde ve Sri Lanka'da konuşulan 26 tane dilin ortak kökeni olarak kabul edilen dil ailesi.

³⁹³ Hindistan'da bir bölge.

³⁹⁴ Pope, *Outlines of Tuda Grammar* (Tuda Gramerinin ana hatları).

aşağı olduklarını hiç akıllarına getirmeden ingilizvari kişisel tepkimizle çok eğlenirlerdi.

Özet olarak, gezginler Toda'da lütufkâr oldular, en azından Toda kendi olduğu müddetçe; yabancı göçler onu istila etmediği müddetçe... Ama misyonerler, inancını değiştirmek konusunda teslim olmadığı ve bu konuda hiçbir dostluk ve incelik göstermediğinden dolayı Toda halkına kızdılar, bu halktan “güzel hayvanlar, tasafsız ve miskin insanlar” olarak bahsettiler.

İnsanlardan oluşan bir arkadaş topluluğu arayışında olmaz, arkadaşla ihtiyaç duymazlar, gözler maviliklerin içinde kaybolmuş, kendi mandalarının yaptığı gibi düşler kurarak, zekâ söz konusu olursa sadece içgüdüyle hareket ederek saatlerce hareketsiz kalırlar.

Entelektüel seviye çok yüksek değilse de, hiç olmazsa aptallık ve budalalık onlar tarafından bilinmez. Aynı modelin üzerinde kurulmuş tüm çatılar açısından bakacak olursak, her biri bir başkasının duygu ve düşüncelerini önsezi yoluyla bilir. Hemen hemen saflık ve masumluğa yakın bir basitlik ve sadelik vardır onlarda. Bir davayı reddederek, en azından yalan ve aldatmacayla, rahatsız edici bir meseleden kaçmak imkânsızdır. İstesin ya da istemesin bildikleri her şeyi söyletmek için onlara sadece soru sormak yeterlidir.

Tamilce bir isim olarak onlara söylendiği gibi onlar “Çobanlar”dır, geçip giden sayısız yüzyıllardan beri onlar çobandırılar. Kalp ve can ruhu çobanları olan Todalar, hayvanlarının bakımının dışında başka bir şeyi ele alıp ilgilenme konusunda beceriksizdirler. Ne yazık ki tarım ve sanayi ile ilgilenmeden önce yok olup gittiler. Hemen hemen yalnızca sütle beslenirler. İneklerinden başka bir şeyi nasıl düşünsünler ki? Sadece Toprağın ilk hâkimleri ve egemenlerinin rızasıyla az çok imtiyaz ücreti sıfatıyla

Badaga'lardan aldıkları az miktarda unu tüketirler. Eskiden atalarının köklerle beslendikleri ve bugün hala, bir orkide türü olan *Türk salebi* bitkisinin soğanlarını oldukça çok sevdikleri, düşkün oldukları bilinmektedir. Onları yaşatan ineğe yönelik minnettarlıklarını gösterek onu öldürmeye cesaret edemezler; boğalarını çok severler, düvelerini bakıp yetiştirmekten çok zevk alırlar. Onların etlerini sadece cenaze şölenlerinde yerler. Bu kesinlikle etin kendisinin onlara tiksinti vermesinden değildir. Bir yabancı onlara bir av eti verse parmaklarını yalarlar, o gün onlara şölen günüdür; uzun zaman sonra böyle olayları hatırlamaktan da zevk alırlar.

Komşuları gibi keçileri, domuzları, koyunları, kümes hayvanlarını yetiştirmeye başlamamış olmaları şaşırtıcıdır. Ama onlar inek çobanıdırlar, inekten başka hiçbir şeyin değil! Uyuşukluk ve aldırmaçlıkla olsun ya da başka bir nedenle olsun, oldukları gibi kalmak isterler.

Kimse onlar kadar barışsever değildir. Toda erkeği saldırı veya savunma nitelikli hiçbir silah kullanmaz, hatta mızrağa, kargıya, sivri uçlu kazıklara bile başvuramazlar. Bununla birlikte yay ve ok kullanırlardı. Onların tuzaklar kurduğu, kapan için ağ gerdiği, kuşların ya da balıkların içine girmesi için, etrafta bol olan av hayvanlarını avlamak için kapanlar ve tuzaklar hazırladığı görülmez. Ama köpeklerin sıkıştırıp kıstırdığı ava memnuniyetle kendilerininmiş gibi sahip çıkarlar. Şiddetli, yorucu çalışmalar onları iğrendirir. Ne silahlarla ne sopayla ne boksla, hatta ne güreşle ne de yarışla uğraşırlar.

Adli hiçbir zorlama ve baskıyla işleri olmaz. Bildikleri tek ceza ve usul borçluyu yakalayıp dövmektir. Borçlu geri ödemede çok geç kaldığı zaman, yükümlülüğünün ağırlığını taşımasını kolaylaştırmak için alacaklı onun boynuna ağır bir taş yükler. Çekişme ve kavgalar, itirazsız şekilde çoban rahibine götürülürdü, ona danışılırdı. Düşman kabilelerin istilasına, yağmacılara

ve başıboş serserilerin saldırılarına karşı, bu saf masum insanlar, elleri ve ayakları üzerinde dört ayak girdikleri çok alçak olan evlerinin kapısını kapatarak kendilerini korurlar. Bizim çocuklarımızın olmadığı kadar düşünceli olan çocukları ne birbirlerine vurur ne kavga ederler ne de birbirlerinin saçlarını yolarlar.

Hindistan'ın kavurucu ovalarının yukarısına doğru yükseklerle tırmanıldığında, Todalar, tropikal bir İsviçre'ymiş gibi bir hal alır, otlakların içine gömülürler, geleneklere kendilerini kaptırırlar. Alışkanlıkları ve adetleri içinde mutlu ve hoşnut olarak tüm yabancı etkilerin uzağında şu zamana kadar direnip ayakta durmuşlardır. Bu dağlık kanton bölge etnik bir ada şeklinde o kadar iyi korunmuştur, el değmemiştir ki okyanusun geniş, kocaman dalgaları içinde ortaya çıkar.

@

Todaların üvey babaları sıfatıyla selamladıkları, bunların da ellerini başlarının üzerine koyarak nezaket gösterdikleri Badagalar,³⁹⁵ Nilgeri dağlarının gerçek efendileridir. Otuz yıl önce üç yüz kadar köye dağılmış olarak yirmi ya da yirmi beş bin kadar bir nüfus oluşturmuyorlardı.

Son zamanlara kadar varlıklarını sadece tarımla sürdürüyorlardı. Bugün topluluklarının sayısını artırdılar. Onlara hafif vergiler ödeten İngiliz hükümetinin yönetimi altında gelişip ilerlediler.

Badageller, daha çok yuvarlaklaştırmak için çevirip döndürdükleri, ovalayıp cilaladıkları, sıkıştırdıkları çocuklarının kafasını özenle işlemekten geçirirler. Kısa, siyahî, toplamda ortanın altında vasat bir ırk olarak Todalardan çok daha ast seviyededirler. Kadınlar çirkin ve

³⁹⁵*Badago, Badagar, Badakar* ya da *Vadaka, Vadacu*'dan gelir. Kuzeyde *Marver* de denir; Hindistan'ın güneyinde Dravidyan çiftçi halktır.

bitli olup, şairlerin Fortün'ünün³⁹⁶ vücut bulmuş halidirler. Buna bağlı olarak saçlarının önlerini uzun bırakırlar, arkadan da kesip kafayı kazınmış olarak bırakırlar. Kızlar kalın bir çamurla yüzlerini sıvayarak evlenme çağına girdiklerini açığa vururlar. Erkekler dövme yapmazlar; kadınlarının başlıca süsü alınlının üzerine noktalar yapmaktır. Alındaki acayip işaretler bazen bir maske görünümündedir, şüphesiz bu kutsal bir varlığın maskesidir. Sembol, işaret alında mecburidir ama omuzlarda, göğüste ve vücudun diğer bölümlerinde isteğe bağlıdır. Haç şeklinde -Hristiyanlıkla alakası yok- yedi ışınlı güneşler ya da kare şeklinde dokuz benek resimlenmiş olarak görünürler. Her biri birkaç yüz delikten oluşur; taşıdıkları izler kast sistemleriyle bağlantılıdır.

Kastların ruh yapısı ve anlayışı yüksek sınıflara göre illaki bir heves, bir arzu niteliğindeki ruh olgusu değildir. Bu, her kimden olursa olsun karşısında astlıklarının bilincine ancak, zar zor varmışlardır. Daha az konumlanmış bireyler üzerinde tamamen büyük avantajları olduğu hissine sahiptirler. Aralarında evlenilmeyen beş kast halinde bölünen Todalar, Badaga'nın Kota'ya, Kota'nın Kurumba'ya, Kurumba'nın İrula'ya, İrula'nın birkaç kaba insana duyduğu hor görüyü Badaga'ya karşı beslerler. Ayrıca Badagaların kendileri kastları altında bu hor görüyü paylaşırlar. Birinciliğe ulaşmak için on yedi dereceyi tırmanmak gerekir.

Açlığın baskısı altında kalmış olan soylu kişi *Chittré* (Şitre), yemeğini yemekte olan ayak takımından birinin yanına oturmayı düşündü. Korkunç bir skandaldı. Bu kurallar konusunda unutkan olan şahsiyet gözden düştü ve hemen akabinde kendini suda boğmaya mecbur kaldı. Bu Şitre üçüncü kasta aitti. İlk ikisi tarafından gösterilecek olan gururu ve derecesini bir de siz yargılayın şimdi!

³⁹⁶ Roma mitolojisinde şans tanrıçası.

Pretintey’den bir adam bazı “türden” kişilere çıkışıp onları azarlıyordu. Soylular sınıfına özgü lingam³⁹⁷ ile süslenmiş kolyesinden yakalanmış olarak bu kaba köylülerden biri tarafından sert bir şekilde sarsılıp hırpalanmaya maruz kalmıştı. Şaşkınlıktan donup kalmış, korkudan dili tutulmuştu. Kibar soylu beyefendi bir bıçak aldı ve kendi göğsünü açtı. Bu korkunç olaydan beri, aile gözden düşmüş oldu ve onun soyundan gelen çocuklar artık sadece, daha alt soydan kadın ve erkek Bagatalarla evlendiler.

Başka bir örnekte tüm bir klan alçalıp aşağılandı, derecesini, saygınlığını kaybetti. Çünkü soylu bir köken-den gelmeyen bir kadına âşık olan şefin oğlu, kadının ona sunduğu etin tadına bakmıştı. Bambaşka ayrı bir kasttan olan Badagalar kendi eşitlerine yönelik nazik, kibar, efendi, erkek kardeşlerine ve ağabeylerine yönelik olarak sevgi dolu, yaşlılara saygılı, çocukları içinse şefkatli, yumuşak ve sevecen davranırlar. Madalyonun öbür yüzüne gelince: Yabancılar yönelik olarak; onları yalancılık ve ikiyüzlülükle itham ederler, pinti ve duygusuz olmalarından dolayı onlara sitem ederler, onların kötülüğe eğilimli küçük çiftçiler olduklarını başlarına kararlar. Kenevirin ve afyonun kullanılmasında aşırıya kaçma, onları hemen hemen uyuşuk, kısır, havai, ciddi-yetten uzak, düşüncesiz, uzun süre dikkatini toplamada yeteneksiz yapar, onları vücut ve ruhen güçsüz kılar.

İyi ya da kötü şeyleri söylemek bize düşmez. Bir birey üzerinde kesin bir yargıyı açıkça dile getirip anlatmak çok zor. O kadar çok toplu halde, bir arada olan düzen ve oluşum mevcuttur ki! Tanınmadıkları takdirde

³⁹⁷ Hinduizm’de üretken gücün işareti olarak ibadet edilen tanrı Şiva’yı temsil eden bir sembol.

halk topluluklarını, ulusları ve kabileleri övmek ve ayıplamak kolay olsa da, onları uygulamaya koyup açtıktan sonra olacaklara kim cesaret edebilir?

Bir süre kısaca Kotalar (*Kutalar*, *Koturular*, İnek katilleri, *Kohatorlar*) üzerinde duracağız. Kotalar çirkin dediğimiz Badagalar ve onlardan daha fazla çirkin olan Kurumbalar arasında orta bir çirkinliktedirler.

İki bin ve daha fazla sayıda olup çiftçi Badagaların çevresinde onların yanında genellikle bir dokuma işçisi olarak, dülger işleri için ve demirci, kuyumcu, duvarcı olarak kullanıldılar. Bazı küçük tarım işleriyle uğraşırlar, sürü hayvanlarını yetiştirirler. Fakat son zamanlara kadar onları çoğaltmaya cesaretleri olmadı. Nedeni de güçlü komşuları olan Todalar ve Badagalar'ın onlara müsaade etmemeleridir.

Yağ ve peynirden, topraktan gelen ürünlerden yoksundurlar. Başka şekilde, kulağa çalınan söylentilere göre açlık içindedirler. Ayrıca yılın başında olan büyük mart bayramları, hayvan yemine benzer güçlü bir yemekle kutlanır. Bundan daha iyisi ise komünist ruhun içinde olduğu tahmin edilecek olan şölenli bir sofrayla her aile yiyecek erzaklarını getirir. Hububat, sebze ve şeker ovası içinde bir şeylere sahip olmak için toplama işine girerler. Bu yiyecekler, erzaklar tapınak işlevi gören hangarın önünde sergilenir. Bu ayinsel olguyu yöneten din görevlisi yeni hasat zamanına kadar tanrılara halkı beslemesi için yalvarır, yakarır, yapraklarla doldurup donattığı bir çukur kazar. Yüce Toprağın onları kutaması için ve inancın erdemlerini onlara geçirmesi için hazırlanmış tüm besinleri, yiyecekleri içine koyar. Yanında bulunan yardımcılarla herkesin payını dağıtır. Yolcular ve yabancılar hoş karşılanırlar. Neşeyle yenilir, içilir, sonrasında gece yarısına kadar büyük bir ateşin etrafında dans edilir. Ertesi gün ve onu takip eden günler,

dolunaya kadar birbirlerini eğlendirir, zevk alır ve iyi vakit geçirirler. Her zamanki alışık oldukları meşguliyetlerine tekrar dönmekten önce zanaatkârlar tapınağı atölyeye dönüştürürler ve her biri orada kendi zanaatının hünerini, ürününü imal eder. Her halükârda iyi bir başlangıç yapma söz konusudur.

Sayı olarak iki bin civarında olan, kızgın, kavurucu bir sıcaklığın kuruttuğu ve çok kötü kokutup hayatı zehir ettiği bataklıklar ve balta girmemiş cangıl ormanında yaşayan Kurumbalara geçelim (ya da Kurumunbarlar ki dik kafalılar ya da sürekli ayak direyen inatçılar olarak açıklanan bir kelimedir). Sefil ve hatta tiksindirici bir şekilde beslenirler. İşin ilginç yanı, cılız ve çelimsiz olmalarının hiç de önemi yoktur. Buna rağmen yaşlı bir adam oluncaya kadar yıllarca yaşarlar, uzun ömürlüdürler ve hatta ırklarını sürdürürler. Denir ki sağlığa yararlı, temiz bir yerde ikamet ederlerse hastalanırlarmış. Hiçbir yabancı, ateşli bir hastalığa yakalanmadan onların kampında uyuyamazmış.

Barınakların etrafındaki küçük toprak parçaları öylesine, istemeye istemeye birkaç bitki kökü ve faydasız sebzeleri taşır. Toprak zenginleştirmekten, verimlileştirmekten ve esenlik vermekten geri kalmaz: Bunun yanında, bazı hasat zamanlarında, değişkenlik ve çeşitlilik olarak av hayvanını tercih ederler. Zaman zaman bir orman köşesini ateşe verirler, herhangi önemsiz bir tarla çapasıyla ya da sivri bir sopayla alanı sürüp kazırlar. Böylece eşelenip kazınan yerde, içine küçük çalışmalarının, hizmetlerinin ücreti olarak elde etmiş oldukları ya da dilenerek elde ettikleri hububat, bitki tohum ve tane-ciklerini koyarlar ama daha önceki kaldırılan ürün üzerinden tohumluk ayırmasını, hiç olmazsa satın almasını bilemezler, çünkü ne gümüş ne para ne de akçe onların yetkisi dâhilinde değildir. Bir arkadaş grubu toplayıp ol-

gun tohumların hasadını gerçekleştirirler. Bu göçebe kalabalığı bir tarlayı zorla istila eder, soyup yağma eder. Bolluk mevsiminden sonra aileler, küçük taneli meyveler, bitki kökleri aramak için, yakalamada becerikli, ele geçirmede çabuk ve çevik oldukları benekli geyik, vahşi kedi, yılan ve böcekleri avlamak için etrafa dağılırlar. Komşularıyla değiş tokuş yapacakları bal ve balmumu toplarlar.

Küçük arkadaş topluluklarının çoğu, kavgaları yatıştıran ve arabulucu olarak görev yapan bir şefin kılavuzluğu ve yönetimi altına girerler. Göğüslerine doğru başlarını düşürüp eğerek onu selamlarlar ve onu elleri arasına alıp yukarı kaldırarak jest yaparlar.

Doğal olarak genellikle oduncular olarak balta ve budama bıçağını ustalıklı kullanırlar, koruluk ve baltalıkları seyreltip açarlar, odunu yontup şekil verirler. Başka işlere yeğledikleri işlerdir bunlar. Açlık bastırdığı zaman kadınlar ve erkekler ayrılırlar; burada en ast kadınlar Todalar ve Badagalara ait köylerde, pirincin içinde piştiği nehre kadar, kokmuş yemekler, çeşitli artık ve kalıntıları dilenmeye giderler. Dönüşte tahılı eleyip kalburlamak ve değirmende çektirip öğütmek gibi küçük uğraşları yüklenirler. Kocalar ve erkek çocuklar, kara bahtın ve felaketlerin ortasında kalınca, ilk ve son sığınak olan ve tercih edilen bir ikamet yeri olan cangılın içine dalarlar. Orada burada tamamen araklayıp çalarak, güldürücü, soytarılarla özgü görevler yaparlar. Bununla birlikte, küçük zanaatlarıyla ve özellikle meyve ve sebze hırsızlığından elde edilen ürünlerle yaşamlarını sürdüren, köyden köye, ormandan ormana avare, serseri gibi dolaşan, Tsiyanlarımıza benzeyip, falcılık ve büyücülükle, kaplan afsunculuğuyla uğraşırlar. Tiksinilen, hiç sevilmeyenler olduğu kadar korkak da olan Kurumbaların ismi kötülük, bela, kötü büyü, kötü göz anlamındadır:

*Zorla alıp yağma ettikleri zavallı İsviçre,
Karar vermiş olmayı çok isterdi,
Mutlaka bu Yağmacı yağmadan doğmuştur
Ya da yağma Yağmacıdan doğmuştur.*

Diğer birçok ilkele yönelik çok sert ve kıyıcı olan uygarlık bu fakir, zavallı Kurumbalara hiç kötülük yapmadı. Bu avcıyı oduncuya ve bu oduncuyu dülgere dönüştürdü; dilencilikten küçük esnaflığa geçti, sonra hizmetçi, uşak oldu. Rahat, sıkıntısız bir hayatın ve hoş geleneklerin onları şekillendirdiği ve onları düzeltip eğittiği ovanın içinde güdümlenip, bağlanacaklar, rehin kalacaklar artık. İşverenler onların hizmetinden memnun görünürler. Tipik fizyonomilerinin bir nesilden diğerine değişmemesi haricinde, kol ve bacaklarının bir süre ince, çöp gibi kalması haricinde -kemik yapısı ve çatısı, deriden çok daha az bir hızda değişikliğe uğradığından- zorlukla tanınırlar. Tencere gibi bir sürü karın, dudaklardan akıp dökülen bir sürü tükürük, kan yürümüş kıpkırmızı bir sürü göz, fırın gibi kocaman açık ağızlar... Bazıları giyindiler: Çok değerli süs eşyalarını kırmızı tohumlarla, kötü işlenmiş demirden bilezikler, pirinçten ya da örülmüş hasırdan bilekliklerle değiştirdiler. Fazlasıyla düzenli bir işçiliği, fazlasıyla bol ve sağlıklı besini görmek bu insanlarda hayranlık uyandırır ve onların dışını fizyolojilerine kadar çok çabuk bir şekilde değişikliğe uğrattır.

Hemen hemen bataklığın yüksek otları içinde kaybolmuş Nilgeri dağlarının etekleri, Kurumbalardan çok daha kara, cılız ve onlardan daha sağlıksız olan İrulalarla dolup taşar. Ne talihsizliktir ki bu zavallılar hiçbir tarım işiyle uğraşmamaları haricinde, kolayca Kurumbalarla karıştırılırlar ve onlardan ayırt edilemezler.³⁹⁸ Ovanın sağladıkları sorgun ağacının dallarından, hasır, bambu

³⁹⁸ *İrula*, kötülük, kara leke, kabalık, barbarlık. *Dictionnairetamoul*(Tamil sözlüğü).

ve sazlardan sepetler yaparak ufak taneli tahıl, tuz ve açık karabiber karşılığında değiş tokuş ederler. Sulu küçük taneli yemişler, meyveler toplarlar, bitki köklerini yerler. Böcekleri, sürüngenleri, küçük kuşları yakalarlar, yumurta toplarlar: – yay ve okları olmasa bile, iki ya da üç ay müddetince bambunun filiz ve tomurcukları onların en büyük yiyecek kaynaklarıdır. Sıçan, kedi veya tilki, dişlerinin arasına koyabilecekleri, yiyip yutabilecekleri her şey onlar için iyi bir avdır; hatta çürümüş hayvan leşi bile. Cangıl, orada yaşayan, onun sayesinde, onun verdikleriyle yaşayan, beslenen her şeye karakterini esinler, benimsetir. Hatta onlar, bayağı ve aşağılık olanların arasındaki bayağı ve aşağılıklar, sefillerin arasındaki sefiller olarak görülürler.

Kurumbalar gibi soytarı, cambaz, hokkabaz ve komedyen olarak kendilerini gösterirler ve palmiye suyunun hakkını verirler, onu ölçüsüzce içerler. Gösterilerinde ve oyunlarında müstehcen bölümler, özellikle kadın çobanlar arasında ikamet edip yaşayan Krişna Govinda'nın³⁹⁹ maceralarını sahnelerler. Hindistan'da bir Hinduizm dini inancı olan Sizvaizmi icra edip öğretmenliğini yapan Badagalarla çatışma ve anlaşmazlık içinde olup, *Vichnouites* (Vişnuitler) arasında onları saymak için bir sorun yoktur Vişnuizm ve Şivaizm, Hinduizmin en önemli mezhepleridir. Din adamlarına özgü dinsel giyim töreni için İrularlar, böğürlerinin etrafına şifon bir kumaş sararlar. Kumaş olmadığında kadınlar, birkaç yapraktan süse başvurmak zorunda kalırlar. Süslenip püslenmeye verdikleri önem açısından bu durum onları engellemez. Hasır otu ve saplarıyla kulaklara, boyuna, el ve ayak bileklerine, hareket ve devinimlerinin ritmine

³⁹⁹ Hindularda Hindu tanrısı Vişnu'nun sekizinci avatarıdır; yani yeryüzünde büründüğü şekillerden biridir, “ineklerin koruyucusu” anlamındadır.

göre şingırdayan fındıklar ve küçük çakıl taşları içeren kuru kabaklar uydurup takarlar.

Mutlak gerçeklik kadar çıplak ve yalın olarak ya da hemen hemen aşağı yukarı ona yakın olarak yalan söyleme konusunda yeteneksiz ve beceriksiz görünürler. Duygularını saklama konusunda da beceriksizdirler. Ayrıca bu zavallıların beyan ve ifadeleri bir Hindu'nun kesinleme ve doğrulamalarından ve bir Brahman'ın bütün yeminlerinden daha inandırıcıdır. Büyük Gelişme ve İlerlemenin kuramcıları bu anomalinin nasıldığını ve niçinini açıklayabilirler mi acaba?

Başka yerlerde olup bitenlerin tersine genç erkekler tarafından çok aranan, görülüp konuşulmak istenen dul kadınlar, dul erkeklerden çok daha kolay evlenirler. Aileler onlara mutluluk veren çocuklarına, evlatlarına gönülden bağlıdırlar, onları çok severler. Çocuklar büyük baba ve büyük annelerinin soyadını alırlar. Çoğunlukla onlar gibi çağrılmak için ölmelerini beklerler.

Hayat biçimlerine, ırklarına ve onların doğumlarına tanık olan toprağa çok büyük bir sevgiyle bağlıdırlar - Yurtseverliğin nerede yuvasını yapıp yerleşeceği belli mi olur, bilinir mi?-. İrulalar, duygusallıkla, son uykularının aile içinde gerçekleşmesine çok önem verirler. Yabancı yerlerde ölen İrula, bir arkadaşın, dinsel bir saygıyla ve sevgiyle onun kemiklerini toplayacağını, doğduğu ormanın bulunduğu yerde, bütün kabilenin kemik gömütlüğünde diğer kemiklerle bir araya getireceğini ümit ederek kendisi için ayrı boş bir çukur kazılmasını talep eder.

Böylece Masmavi Dağların eteklerinde yetişme, yer ve biçimleriyle, iş ve uğraşlarıyla, yiyip içtikleriyle birçok değişik insan nüfusu bölüm bölüm dizi dizi sıralanırlar. Yukarılardaki Todalar, yalnızca çobandırlar ve sadece inek sütüyle beslenirler -Badagalar çiftçidirler,

ayrıca sürülere sahiptirler ve hayvan avcılığını hor görmez, küçümsemezler- Daha sonra Kotalar gelir, küçük işçilikler yaparlar ve zanaatkârdırlar ve nihayetinde ormancılar gelir. Kurumbalar ve İrulalar esasen hayvan avcısıdırlar ama ayrıca serseri, hırsız ve sanatçı, dilenci ve de falcı, büyücüdürler.

@

Ya kaldıkları yerler?

İrulalarcangılın içinde, saman çamur karışımı kerpiçten, kirli, yoksul konutlarda barınırlar. Bir mağaranın içine ya da bir kaya çıkıntısının altına sığınır. Kendilerine sazdan kulübeler ve başlarını sokacak fakirhaneler yaparlar.

Yerleşme konusunda Kurumbalar biraz daha iyidirler. Onların köy dedikleri şeye biz olsa olsa bir hangar deriz. Küçük bir köy kulübeciği, on ile on iki metre arasında değişen uzunlukta, ortalama beş feet (kadem; 30-48 cm) civarındadır. İç bölme duvarları, çalılarla birbirine geçirilmiş bambudan yapılmaz. Kapı olarak, ince dallardan bir çit ya da çalı çırpı demetinden bir kafesle geceleri kapatılan bir açıklık vardır. Her aile, ortak çatı altında, içinde bağdaş kurup çömelerek oturduğu kare bir alandan faydalanır. Çünkü yatıp uzanmak ve yayılmak için yer yoktur. Mutfak eşyası olarak yarım düzine tabak ve matara vardır. Pirinci kaynatmak çok yeni lüks bir şeydir; yakın bir zamana kadar kızgın bir taşın üzerinde pişirip kavururlardı.

Toda, ikametini çoktan medenileştirmiştir. Kıyaslama yaparsak, lüks ve şatafatlı bir yer süsü diyebiliriz. Her ailenin, dumanın çıkması için üzerinde delik açılmış sivri kubbe biçiminde, esasen saptan samandan yapılmış bir çatıdan oluşturulan, daima yüzyıllık ağaçlarla gölge-lenen kendilerine ait bir evi vardır. Beş metreden altı metreye kadar genişliği olan, merkez kısmına göre altı

feet (kadem: 30-48cm) yükseklikte olan bu barınma alanı beş ya da altı kişiye yetmek durumundadır. Yere yakın, sıçan deliğine benzer bir delikten buraya girip çıkarlar. Bu ikamet hayvanların dizlerine kadar yığılmış gübre içinde tepinip durdukları, yan tarafta çitle çevrilmiş bir yerdir ve toprak duvara göre mand (tuzak) ya da ağıl olarak adlandırılır.

Badaga köyü, elli metre uzunluğunda tüm bir cephe üzerinde gölgeliğiyle birlikte, saz ve kamışlarla, ağaç dallarıyla örtülü, kil ve tahtadan yüksek uzun evlere sahip olup, geniş ve bir dereceye kadar rahattır. Asla kuzeydoğuya bakmaz.

Kırk yıl boyunca, başarı elde etme gayesinden ziyade gayretkeşlik göstererek onları hak dine çağırıp, Hıristiyanlığı öğreten misyoner Metz, onları “Kuzeyin İnsanları” olarak isimlendirir. Onların göçleri tahminen üç asra kadar uzanır. Misor dağlarının asıl yerlileridirler. Buradan şu sonuç çıkabilir: Onlar İskiteli bir kökene sahiptirler ve bu hipotez hemen hemen bir olgunun etkisiyle edinilmiştir. Bizi hiç rahatsız etmiyor ama efsaneyle adı anılan kuzey, coğrafyacıların kuzeyi midir? “Kuzeyde,” derler, “*Badagalar, Kuzeyde, Merou dağımızın üzerinde Kaylasa tapınağımız yükselir. Burası Yüce Siva’nın yeridir. Kuzeyde sonsuzluk Yüce Gölgelelerin krallığına açılır. Kardinallik noktalarına gönderilmiş dört adam, üç kişi olarak geri döndüler ama Kuzey Yıldızının bakışı altında onu takip ederek yürümüş olan kişi geri gelmedi*”. Hıristiyan uluslar, Doğu, Yüce Cennet ve Eden bahçesine özgü belirsiz bir fikir esinler. Badagalara göre, büyük ve güçlü olan her şey kuzeyden gelmektedir. Tanrıça İneklerin Annesi, Todalara gelmeden önce Amnor’da oturuyordu. Acaba Badagaların ataları önceden ineğin izinden gitmiyorlar mıydı? Onlar cennetten çıkmadılar mı? Kaylasa ve Kanagiri’nin görünmeyen tepeleri arasında korkutucu bir nehir akar, yaşayanların ve

ölülerin dünyası arasına bir sınır koyar. Badagalar bu tarafa bakmayı sevmezler.

Her aile kendi evinde, birincisi sokağa, arkadaşlara ve komşulara kolayca ulaşmak için açılan üç küçük odacık hazırlar. Sonu, boş kaldığı, çalışmadığı pek görülmeyen banyo teknesi olan küçük bir odacığa varır. Her Badaga, öğle yemeğinden önce, izinsiz kendi rızasıyla banyo yapma alışkanlıklarından dolayı övülmeyi hak eder. Yan oda yiyecek ve erzakla dolu ihtiyat kısmını ve aile ocağını, yuvayı içerir. Oda kim olursa olsun aileden olmayan herhangi birinin giremeyeceği bir yerdir. Hatta bir kadın, çocuk doğurduktan sonra ve öncesinde bir süre oraya girmemelidir. Onun bu zayıf ve güçsüz durumunun, etkisinde kaldığı görülen bozukluğun, aralıktan uzak bu halinin, ateşin erdemlerini ve besinlerin besleyici erdemini azaltmasında kaygı duyulur, korkulur.

Bu benzer nedenlerle yemişlerin bulunduğu ortak yerin etrafı yabancılara yasaktır. Onlar odayı soluklarıyla kirletebilirler. Zayıflatıp güçten düşürücü etkilerin taşıyıcısı olması nedeniyle köylülere yasaktır, buraya kabul edilmezler. Süt, Todaların etkisini bıraktığı, kendilerine öykünülen, olağanüstü tedbirlere özgü bir konudur. Onu kaynatmaya cesaret edemezler. Ateşin üzerine koymaya; inekte iltihaplı hastalıklara, ateşlere sebep olunacağından korkulur. Parantez açarak şunu söyleyelim ki şu söz Hz. Musa peygamberden gelen çok güzel, ünlü bu temel davranış kuralının kökenini açıklar. “*Henüz anasının sütü içinde olan süt oğlağını pişirmeyeceksiniz (Exode (İsrailoğullarının Mısır’dan göçü), 23.19)*”. Doğan daneler, kader ve talihin cilvelerine özgü olarak, saldırganların yaramazlık ve kötülüklerine karşı daha iyi korunmaları için özel bir ahırda tutulurlar. İlk kez doğuran bir ineğin sütünün tadına bakmaya sadece bir rahibin hakkı vardır. Söylediğimiz gibi Badagalar, Sivacılar, Boğa Bas-sava’nın (ya da *Barsappa*) şekli ve görünümünde olan

tanrılarına taparlar. Onların sürülerine duydukları, olağanüstü, şaşırtıcı, Todaların duygusal bağılıklarıyla bir olmayan, ona benzemeyen duygusal gönül bağılıkları hakiki bir dindir. Hatta fanatik, aşırı derecede derin, iman tavrırlı bir inançtır. Birkaç yıl önce, çevrede ve o dolaylardaki Kotalar da otlaklarda kapalı halde olan büyük baş hayvan sürüsüne sahip olmak istediler. Ama Todaların ve Badagaların tehditleri altında maruz kaldıkları baskı ve zor onları bu projeyi yapmaktan alıkoydu. Bu sofu ilkel topluluklar, boğalar ve düvelerle eşit derecede temiz bir kandan olan hayvanlar üzerinde, alçak ve erdemsiz bir ırkın mülkiyet hakkını haksız yere gasp edip kendilerine mal etmeleri fikrine dayanamadılar. Alçak, değersiz soy soptan ve rezil, iğrenç bir hayattan gelen adamların aziz ve kutsal inek sağımcılığı görevlerine haksız yere el uzatmalarını kabul edemediler. Komşusunun zenginleştğini görmek gerçekten çok can sıkıcı ve dayanılmaz bir şey! Kurumbalı arkadaşlar ve dalavereci ortakları da aynı fikirdedirler. Öyle ki dağ sıçanları gibi erzak saklama yerlerini kazıp çökertmelerinden dolayı suçlu arkadaşlarını öldürdükleri bir gerçektir – Fakat kuşkusuz ki bolluk ve zenginliklerini paylaşmaya hiç de razı gelmeyip toprak altına gömüp saklayanlar kıtlık zamanında bir araya gelip ortaklık kurarak yaşamlarını sürdürüp geçinmişlerdir. Geri vermeden alarak, en berbat türden hırsızlar olarak davranıyorlardı ve yaptıkları infaz ve öldürmeler töreye uygun, yasaldı. Sözde sadık olanlar Ananias ve Saphira'nın durumuna benzer şekilde⁴⁰⁰ havariler tarafından İsrail'de kararname ile buyrulan infaz

⁴⁰⁰ Bir çift olan Ananias ve karısı Saphira yalan söyledikleri için havariler tarafından ölümle cezalandırılırlar. Evleri ve toprakları vardır. Mülklerini satar, bir kısmını saklar, diğer kalanı havarilere sunar, ayaklarına sererler. Havarî Pierre, Ananias'a neden Şeytana uyduğunu, Kutsal Ruh'a neden yalan söylediğini sorar. Sen insanlara değil Tanrı'ya yalan söyledin, der. Bunun üzerine Ananias düşer ve son nefesini verir. Arkasından karısı gelir, kocasını görür, havarinin

gibi (*Actesdes Apôtres* (Havarilerin Belgeleri) V.) dalavereci ve hain, ortak bir hayatın içinde sinsice gizli bir parayı kendisi için biriktirir ve saklarlar.

@

Karısını alan Kurumba hediye olarak sunmak için yeni bir mal edinir. Kız ve erkek arkadaşlarıyla her zaman-
kinden çok daha fazla yer, dans eder, eğlenir, birlikte banyo yaparlar. Sonrasında her şey yapılır, edilir.

İrulalara gelince; bir karınca yuvasının önünde evlenirler. Şüphesiz bunun sayesinde sayısız çoluk çocuk, güçlü, etkili bir doğurganlık, verimlilik kazanmak için bunu yaparlar. Bir parça kâfur yaktıktan sonra müstakbel koca eşinin boynuna bir ip geçirir ve onu götürür. Akşam görkemli bir düğün yemeği, nadiren iki frank elli santimden fazla tutar.

Evlenme törenleri açısından, Badagalar da abartılı bir şatafat, gereksiz masraf yapmazlar. Nişanda dans edilir ve eğlenilir. Müstakbel damat, hayra alamet bir uğur belirtisi olsun diye kadının başının üzerine bir küp su döker. Kayınvalidesi gümüş renginde parlak incilerden bir kolyeyi ona takar. Hayırlı olarak kabul edilen bir günde, kadın yeni evine götürülür, çiçekli dallar altında eve girer. Ailelerden her kim varsa o, kızı teslim eder, eller yıkanır ve çekip giderler. Böylece tüm sorumluluk ve yetkilerden el çeker, vazgeçerler.

Eğer müstakbel damat kendi başına yavuklusunu elde etme konusunda gururlu ve kibirli davranırsa, onun kadınla evlenmesi zahmetli bir süreci gerektirir. Ensesi üzerine soğukkanlılıkla ayağını koyan yeni azametli beynin karşısında eğilip yere kapanır ve şöyle söyler: *“Sana uzun bir hayat dilerim! Bana su ver!”* Kadın itaat

ayaklarına düşerek o da son nefesini verir. Burada mesele parayı vermeleri değil yalan söylemeleridir. İncil bize para aşkının bütün kötülüklerin kaynağı olduğunu söyler.

eder, dolu bir testiyle geri gelir ve görev tamamlanır. Bunun yanında kadın resmî anlamda eş olma hakkını ancak ilk hamileliğini iyi bir şekilde sürdürdükten sonra kazanacaktır. Bir kaza vuku bulmadan yedi ay boyunca yavrusunu taşırsa, kesin evliliğe doğru harekete geçilir. Bir yemek iki aileyi bir araya getirir, buna göre baba ayağa kalkan genç kadının kolunu tutar, ilgi ve sevgiyle ona yaklaşır ve onun şişmiş karnını işaret eder. Genç adam ilerler: “*Bu ipi kızının boynuna geçirmeme izin verir misin? – Evet!*” diye cevap verir kayınpeder. İp geçirilir, böylece “adil evlilik” gerçekleşmiş olur; çocuk yasal ve törel olarak tanınacaktır. Bir tepsi taşınır, aileler ve arkadaşlar oraya küçük madeni paralar koyarlar. Kimi genç adamların tatmin edilmesi ve memnun edilmesi zor olur. Genç kendine göre eş bulmadan önce üç, dört kez deneme girişimlerinde bulunur. Deneme evliliklerinden sonra geçici evlilikler vardır ve sanki bütün bunlar hiç de yeterli değilmiş gibi boşanmalar da oldukça kolaydır (Metz).

Böyle evlilikler basit ve alışılagnen şekildeki evliliklerdir ama en dikkat çekici olan evlilik, kaçırma şeklinde olan evliliştir. Düşler içindeki hayalperest kızlar bunu çok isterler. İlk evlenme törenleri gerçekten şu şekilde olurdu; elde balta, büyük babalarımız, büyük annelerimizin elini tutarlardı. Kadınlar konusu uzun zaman tartışılmayan bir konuydu:

“Mülkiyet, bu hırsızlıktır.”

Seçtiği kişiyi elde edemeyen genç Badagot erkeği ya ona sahip olacağını ya da kendini öldürüp intihar edeceğini bildirir. Bunu duyan arkadaşlar onu başlarının üzerine koyarlar, ihtiyaç durumunda Todalarından destek, takviye güç aramaya giderler. Güçlü, kuvvetli yiğit adamlardan oluşmuş bir grupla geri gelirler. Kaçırma

olayı çoğunlukla başarılıdır. Eğer güzel sevgili bu mace-
radan, umulmadık şekilde, hoşnut olmazsa, akabinde
kendini öldürmeyi düşünecektir.

Eğer kadın çocuğunu düşürürse, çiftler bu felaketin
tekrar yaşanmaması ve önceden önlem alıp önüne geç-
mek için hangi tanrı olduğunu bilmediğimiz bir tanrıya
yönelirler. Ona Hindistan cevizleri sunarlar, gümüşten
parlak küçük bir güneş şemsiyesi sözü verirler. Kadın,
Tanrı Siva'ya (*Şiva*, *Çiva*) adaklar sunup onun adına ha-
vaya kaldırılmış dik bir taş dikeceklerine-ülkede bu şe-
kildeki taşlarla sık sık karşılaşılır- söz verirler. Bu bağ-
lamda, sabanlar sık sık çakmaktaşı baltaları ortaya çıkar-
rılar; Badagalar ise bunları “Yüce Tabiatın Oyunu” ola-
rak, toprağın ürünü olarak görürler.

Gökyüzünün ahit ve adakları kabul etmemeye devam
ettiğini gören doğuramayan kadın, evlat edinmek istedi-
ğini kocasına önerir. Bu tuhaf bir sembolle gerçekleştiril-
r. Baba bacağını ona getirilmiş olan çocuğun başının
üstünden geçirir. Her zaman olduğu üzere kısır kadın
kendinden küçük bir kız aramaya gidecektir. İkinci ka-
dın eş olmasını ona kabul ettirecek olmazsa utanç ve
üzüntü içinde baba evine çekip gitmek zorunda kalacak-
tır. Eğer dul bir erkek ailesiyle birlikte bakmak için onu
kabul eder ya da yaşlı bir adam onu evine kabul ederse
ne mutlu...

Koca, her durumda, artık hoşuna gitmeyen ya da kısır
olan eşini geri yollama imtiyazını elinde tutar. İsteddiği,
isteyeceği kadar yeni düğünler yapıp evlenme özgürlü-
ğüne sahiptir. Bu hakkı nadiren kullanır ve ilk nişan, ilk
evlilik soy sop sahibi yaptıysa kendisini tatmin olmuş,
arzusu yerine getirilmiş olarak görür. Özet olarak evlilik
bağları ne Badaga erkeği ne de Badaga kadınının devi-
nimlerini rahatsız edici ve utanç verici bir şekilde engel-
leyip kösteklemez. Evli kadın evinden, yuvasından hoş-

nut değilse, çocuklarını bırakıp gitmesi şartıyla, çekip gidebilir. Koca karısının taşıyıp götürebileceği dört metelik para verir; sonra rahat ve kaygısız bir şekilde baba evine geri döner ve yeni taliplerinden gelecek teklifleri bekler.

Değeri bilinmemiş kadın bazen hayatına son vermekle, kendini öldürmekle tehdit eder. Gelişigüzel, düşüncesizce tavır alınmamasını -zira ilkellerdeki alışılmadık bir şeydir- ve kolayca intihar edebileceğine dair gözdağı verir. Bu kadınlarda, bu hanımefendilerde, son uykuyu uyumak için, haşhaş toplamak ve onu emmek biraz ucuz bir yoldur. Genç kız, onun hiç hoşuna gitmeyen bir kocayla kesin olarak evlenmeye zorlanırsa, üzüntü ve kahr içinde olduğunu ileri sürdüğünde bu ilaçtan alır.

Zaman zaman dul kadınlar merhum kocalarının mezarı üzerinde kendi soluklarını kesip, kendilerini boğarak onur sahibi olurlar. Bu şan şeref içinde ölmektir ve böylece koruyucu tanrılar gibi karıları tarafından yardıma çağırılma hakkı kazanılır. Çinli kadınlar da bu fikirlerle sahiptirler.

Toda erkek ve kadınları, ihtiyat sahibi insanlar olarak iyi, nitelikli olduğunu saptamadan, işi garantiye almadan evlenmezler. Özellikle genç adamın kayınpederle beraber düzen ve ayarlamalar yapıp bir sonuca, bir çözüme ulaşması gerekir. Aksi takdirde kadınlar duruma göre çok pahalıya malolurlar. Anlaşma olunca, müstakbel damat ve gelin bir yere kapatılır ve kapıları sürgülenir. Kayınvalide yiyecekler getirir. Yirmi dört saat sonra kapının sürgüsünü açar. Teklifte bulunan erkek hoşlanmadıysa arkadaşlarının alaylı sözlerine, laf atmalarına hazır olarak, ev sahibinden onu bırakması için müsaade ister.

Eğer her iki taraf da anlaşırısa, kayın peder evlat edinme işareti olarak ayağını oğlanın başı üzerine koyar

(*Ada Buddiken* ile ilgili evlilik töreni) ve şu şekilde açıklamada bulunur:

Sen benim oğlumsun, seni ayaklarımın altında bulup hissettim, tıpkı doğum yapmış olan annenin topuklarına düşen bebek gibi.

Bu anlamlı sungunun tek bir kez genç adam tarafından yapılması gerekir. Ama kadın birçok durumda kocasını kaynana ve kaynatasına, evin yaşlılarına, kocasının erkek kardeşlerine tanıtmak zorundadır. Herkes sağ ayağını onun üzerine koyar, daha sonra da sol ayaklarını ensesine koyarlar. Daha sonra evin en yaşlı adamı kadını yerden kaldıracak, evlat edinmenin işareti olarak sağ eliyle onun alnına dokunacaktır.

Bu sembolik sahneyle evdeki otoriteler tarafından kız evlat olarak kabul edilen yabancı kız, basit, uysal bir hizmetçi, hatta “her şeyi yapacak kız” olarak görülüp köle olarak tanınacaktır. Gerçekten poliandri⁴⁰¹ evlilik Tibet ve Küçük-Tibet’teki gibi *Courgs*(Kurglar), Nairler ve Malabar’ın *Tayeurs* (Tayörler)’inde olduğu gibi, *Cingalais* (Singaleler) ve Todalarda da mevcut olup sürüp gitmektedir. Todalara özgü poliandri, adelfogami⁴⁰² gereği eski antik adelfogami izlerini farklı şekilde korumuştur. Büyük ağabey seçimini yapar, kendisine uygun olan kızı alır. Yaşça küçük olan erkek kardeşler erginliğe eriştikçe koca olma, evlenme hakkını kazanırlar. Kayınpedere de razı edecek tutarın tam olarak ödenmesinden birlikte sorumlu olurlar. Ev kadını tam anlamıyla işe koyulur, harekete geçer, ortakların her biriyle bir ay boyunca sırayla yaşar ve şu şekilde çocukları paylaşırlar: Toplu ortaklığın şefi büyük oğlanı alır, ikinci kardeş ikinci küçük ço-

⁴⁰¹ Birden çok kocayla evlilik.

⁴⁰² Bir kadının iki ya da daha fazla erkek kardeşle ortak evliliği ya da erkek kardeşlerin bir ya da birkaç kadınla ortak evliliği.

cuğu ve böyle devam eder. Ayrıntı anlamlıdır, tüm am-
calara “küçük babalar”mış gibi davranılır. Doğuran ka-
dınlar, doğum, üreme, doğanlar ve sürü, hepsi
de, *mand*⁴⁰³ içinde ortaktır; kadın sahip olunan ama hiç-
bir şeye sahip olamayandır.

Kadın, eşi ve her yıl doğumlarla sürüye katkısına sa-
hip çıkıp kendisine mal etme açısından, yukarıda sözü
geçen ortaklar bununla birlikte kadının tekelliğe özgü ta-
sarrufunu, kullanımını elde etmemiştir. Çoklu kullanma
hakkına, onun bu köleliğine karşılık olarak, kadının ken-
dine özel, kendi hesabına, kendine hizmet ve arkadaşlık
edecek bir erkek edinme hakkı vardır. Bu, sıklıkla taraf-
ların yetersizliğinden dolayı evlenecek birini bulamamış
olan herhangi bir genç adam olur. En büyük uyum son
derece tuhaf ve acayip bir şekilde, birçok eşin bir arada
olduğu bileşik olarak oluşmuş ailelerde hüküm sürer
(King). Hatta ileri sürülmektedir ki birçok kavalye edin-
mek, Todel kadının elindedir. Bunu kocasına kabul etti-
rir ve birbirlerine kibar ve nezaketle davranırlar. Bura-
daki olay, bolca gerçeklemeyi ve doğrulamayı gerektiri-
yor. Aykırı ve tuhaf nitelikte bir uygulama üzerine ay-
rıntıları bu uğurda kullanmak zorunda olacağız. Ne ya-
zık ki, İngiliz edep ve hayâsı buna engel oluyor, bize çok
değerli bilgiler veren yazarlar sadece istemeye istemeye,
sert ve soğuk bir şekilde bunu protesto ederek buna ben-
zer ahlak dışılıkların üzerinde durmamamız gerektiğini
ileri sürüyorlar (Hough ve Harness). Diğerleri ise, bu ya-
ratıklar bayağılık ve rezilliklerinden dolayı suçludurlar
ve bu bayağılık ve rezillikler olasılıkla erkek kardeşler
ve kız kardeşler arasında, en azından ana ya da baba ayrı
erkek ve kız kardeşler arasındaki evliliklerden başka bir
şey değildir, demekle yetiniyorlar (Marschall).

⁴⁰³ Sınıf, alan, bölge, bütünlük.

Bu Todeller, her kim olursa olsun herhangi biri kadar, elverdiğince doğru, dürüst ve alçak gönüllü olarak düşünmüyorlar anlamına gelemez. Sadece kadınlar, muşeret adap ve gereklerin Yüce Yasasını, *Çocuksu, Temiz, Namuslu Ahlaki Davranış Uygunluğunu ve Nezaketini*, kendi tarz ve yapılarına, kendi hesaplarına yazdılar. Kocalarında ve âşıklarından başka kimse tarafından kendilerine yaklaşılmamasını kendilerine yakıştırdılar. Hatta erdemliliği ve namusluluğu da kendilerine mal etiler. Öyle ki yakınları, akrabaları kıyafetlerine hafifçe dokunurlarsa kızıp haykırırlardı. Bunu geçmiş için söylemek gerekir. Zira yabancı beyefendilerin bu çok güzel, çok temiz, sağlığa yararlı ülkeye gelip hücum etmelerinden bu yana yüce gönüllü, cömert ve çıkar gütmeyen, yansız ve hiç para bilmeyen Toda erkekleri sütü elde ettiklerinde içine su katar, metelik, sigara ve içki dilenir olmuşlardır. Kadınları ve kızları bayağı, aşağılık bir fuhuşa kendilerini teslim etmiş olarak frengili hastalıklarla kemirilip, çürüyüp giderler. Her zamanki gibi medenilerin, onları dostlukla ve iyi niyetle karşılaşmış olan insan topluluklarını alçaltıp küçük düşürmek ve onları bozmak, onları zehirlemek için kendilerini göstermeleri yeterli oldu.

Nihayetinde söylemiş olduğumuz şu ki, eski zamanlarda yaşça büyük ağabey bir kız satın alarak şefi olduğu topluluğu için, evlenme çağında olması şartıyla, ondan yaşı küçük genç kız kardeşlerini az bir fiyata alma hakkını da elde ediyordu. Bununla birlikte ikinci kez en fazla, özellikle ikinci erkek kardeşe veriliyordu, sıralama böyle devam ediyordu. Bu Lubbock'un ifadesiyle "Evlilikle ilgili Kardeşlik" sistemi içinde ya da Linne'nin dil

anlatımını kullanırsak, bu adelfogamipolyandro⁴⁰⁴-poy-jinik⁴⁰⁵ evlilikte her kadının hepsi erkek kardeş olan birçok kocası, her kocanın hepsi kız kardeş olan birçok karısı vardır. Ama zaman geçtikçe sınırlama ve kısıtlamalar işin içine girdi. Ortaklaşa bir kadınla yeterince sağlanmış bulunan evlilikte kocalar baldızlarına dışarıdan evlenme izni verdiler. Zaman sert ve acımasızdı, ekonomi yapmak amaçlanıyordu. Üç erkek iki kızla, üç ya da beşe kadar kızla yetinmeyi uygun görüyordu. Ataları tarafından çok fazla beğenilen sona kalan kızlar berbat bahanelerle yenilgiye uğruyorlardı. Khondlarda, Radjputlarda ve diğer birçoklarında olduğu gibi, kadınlarla ilgili iğrenç ve tiksiniç bir evlat katilliği benimseniyordu. Doğal bir şekilde anne ya da kız arkadaşları dayanılmaz iğrenç bir görevle yükümlü oluyorlardı. Bunu Todelli kadına sormuşlardı ve şöyle cevaplamıştı:

“Asla erkek çocukları öldürmeyiz. Kızlar açısından bu farklıdır ve ancak sadece güçlü ve gürbüz olan kızları öldürürüz ama cılız, sıska ve biçimsiz kızlara dokunmaya gelince, bu günah işlemek olacaktır!”

Bununla birlikte raşitik, cılız olanlar ya da gelişmemiş, biçimsiz olanlar pek yoktu. Ayrıca büyük kız korunuyordu, ama diğer kızların çoğundan kurtuluyorlardı. Annesi ve kız arkadaşı ya sütün içinde ya da bir iple onu boğuyordu ya da gürültülü patırtılı çıkışlarıyla hayvanlar ayaklarıyla ezsinler diye büyük bir ahırın kapısının önüne koyuyordu. Zavallı cesetler asla yakılmaz, gömülürdü. Gerçekten Manchester’e göre İncil’in ve Hıristiyanlığın havarisi olan Saygıdeğer Malthus’un çobanları yani cemaatinin haricinde başka Malthuscular bu işin içindedir.

⁴⁰⁴ Çok erkekle evlilik.

⁴⁰⁵ Çok kadınla evlilik.

İngiliz hükümeti ciddi olarak evlat katilliğini yasaklar. Marshall titiz araştırmalarına dayanarak bu cinayetin, bu suçun kaybolduğunu açıklar. Ayrıca tuhaf bir olgu müşahade eder: Kız doğum oranı dengeden uzaktır ya da yaklaşık olarak erkek doğum oranı sadece 100’de 70 oranına ulaşmaktadır. Bu anomaliyi uzun kuşaklar boyunca, tesadüfen, erkek çocuklardan daha az kız çocuğu sahibi olan ailelere verilen üstünlük olarak açıklar. Gidişatta, bu inanç ve eğilim yerleşmişti ve Todalarda bir çeşit erkek üretimine tanık olduk. Hem zaten dediğimiz gibi aynı olgu, kadınlara yönelik evlat katilliğine yönelen bütün ülkelerde kendini gösteriyordu. Birden çok erkekle evliliğin olduğu ülkelerde erkek nüfusun aşırı fazla olduğunu açıklamak için yeterli sebepler açıkça görülmektedir. Birden çok kadınla evliliğin hüküm sürdüğü bölgelerde de kız doğum aşırılığı vardır. Tabiatın, fantezilerimize, geçici ve düşüncesiz heveslerimize ayak uydurmak zorunda kaldığı görülüyor. Bu problemler sadece işaret edilmiş saptamalardır. Nüfusbilim bunları çözümlmek için yeterli belgelere sahip değildir. Ne olursa olsun, ilkel halk toplulukları, ara vermeden, sürekli olarak azalmaktadır ve kadın nüfusunun sayısı bu azalmaya, bu küçülmeye gösterilen sebeplerdendir. Bir süreç bitki ve hayvan türleriyle ayrılıp saptanır ve gösterilir: Toda ailesi ise dönemini tamamlamıştır.

Adelfogamik sistem? O da çekip gitti; şu anda, karısının tek başına kendisine ait olmasını istemeyen, rahatı, keyfi yerinde öyle birkaç tane de olsa, Toda erkeği yoktur. Poliandri evlilik sadece çok fazla yoksul ve muhtaç olanlar içindir. Bununla birlikte bu töreden geriye kalan doğal sonuç olan levirat⁴⁰⁶ ile ilgili olarak Booz ve

⁴⁰⁶ Levir: kocanın erkek kardeşi kelimesinden çıkan terim özel bir evlilik türüdür; merhumun erkek kardeşi, kardeşinin dul kalan karı-

Ruth'un hikâyesi,⁴⁰⁷ Yahudilerce ve Hıristiyanlarca tanındık, alışılmış bir durum olarak kabul edilir. Bu Nilgelerde yürürlükte ve geçerlidir. Orada dul kadın, kayınbiraderiyle evlenme hakkına her zaman sahiptir. Öyle ya da böyle, çok fazla solup tazeliğini yitirmeyen kadınlar tekrar evlenecek birini bulurlar ve yeniden düğün yapıp tekrar evlenmeyi reddeden otuz yaşlarında dul kadını parmakla gösterip, "O delidir!" derlerdi. Şunu söylemek gerekir ki bir Toda erkeği, bir Toda kadınına asla kötü davranmazdı. Poliandrinin olduğu ülkelerde edepsiz, kaba ya da hoyrat bir koca bilinmeyen bir şeydir. Bu dikkat çekici belirti hiç de bu evlilik kurumunun övgü ve savunmasını yapmak için değildir.

Akrabalar arasındaki evliliklerin en darı, yüzyıllardan beri bir endogami⁴⁰⁸ olarak uygulanırken, hoş bir görünüme sahip, atletik anlamda güçlü, gelişmiş bir oluşuma erişmiş olan, varoluşunda barış, huzur ve geleneklerin hoşluğu ve yumuşaklığıyla tanınan bu ilkel halk topluluğuna hiçbir sıkıntı, üzüntü verici sonucu olmamıştır.

Babanın ölümünde mallar, sürü hayvanları, kardeşler arasında eşit kısımlar halinde paylaştırılır. Ev, hayatları

sıyla evlenir, bu evlilikten doğanlar ilk doğanlarla aynı eşit statüdedir. Antik çağda, Mısırlılar, Babilliler, Fenike, İbraniler ve Hiung-nulardalevirat uygulanmıştır.

⁴⁰⁷ Ruth, Kutsal Kitaplar olan *Tevrat* ve *İncil*'de geçen bir kişidir. Elimelek ve karısı Noemi iki oğullarıyla İsrail dışında bir ülkeye yerleşmeye giderler. Hz Musa'nın Yahudiler dışındaki kadınlarla evlenmelerini yasaklayan yasaya uymayarak oğullarını oradaki kızlarla evlendirirler. Sonra oğulları geriye çocuk bırakmadan ölürler. Noemi, İsrail'e dönmeye karar verir, gelinlerinden Ruth da onunla gelir. Birlikte fakirlik içinde yaşamaya çalışırken Ruth'un çabası ve desteği kayınvalidesinin akrabası olan Booz'un hoşuna gider ve evlenirler. Bu evlilikten Kral David'in babası, Jesse'nin babası Obed dünyaya gelir.

⁴⁰⁸ Evlenilecek eşi üyesi olduğu topluluk içinden seçme şeklinde yapılan evlilik, içten evlilik.

boyunca evin kadınlarının bakımını, beslenmesini, gereksinimlerini yapıp sürdürecektir olan ve onları barındıracak olan en genç erkeğe gider. Bu birçok bölge ve ülkede, Mrularda, Kohllarda ve Kotalarda, Tatarlarda ve çok da uzağa gitmeye gerek yok Perigard'ın⁴⁰⁹ birkaç kantonunda (eyalet ya da coğrafi bölge) bulunan bir "jüvigner hakkı"dır.⁴¹⁰ Büyük Britanya'nın "İngiliz Borug"⁴¹¹ ya da "Ferrette geleneği"⁴¹² annelerin ve büyük anne ve büyük babaların tamamen özellikle sorumluluklarına ve şefkatlerine bırakılan genç çocukları için çektikleri, hissettikleri doğal tercihe dayanır. "Budala", "toy delikanlı" her zaman annesinin sevgilisidir. Ama büyük oğlan, genel olarak babanın en çok yeğlediği, tercih ettiği oğlandır. Manu yasası "aşkın çocukları" ifadesiyle, hor görülmesi, küçümser nitelikte ince, alaysı bir nükteler ile onları işaret ederek, keyfine göre diğerlerinin neslinden yüz çevirip bir yana bırakarak, dinsel bir emir ve önemli bir ödev olarak dölleyip dünyaya getirme olayını birinci oğlana yaptırdı. Bu şekilde birinci ve sonuncu gelen oğul, yaşamlarını sağlamak zorunda olan, arada kalan çocuklar üzerinde bir avantaj sahibi olurlardı. Büyük ağabey toprağı alır, sonuncusu olan küçük oğlan evi alır. Ev küçük oğlana kalır, zira küçük oğlan demek anne demektir. Gerçekten de belki de bin kez olmuştur bu. Azık ve ihtiyaç sağlamayı üstlenen erkeğin ölümüyle, sadece en sonuncu süt çocuğı, ölmesi için kapı dışarı edilirdi. Çocuğı bakıp büyütmesi için ev dul kadına bırakılırdı. Bu çocuk büyüdüğünde, annesini korumaya çalışırdı ve ona

⁴⁰⁹ Fransa'da bir bölge.

⁴¹⁰ Asillerin avantajlı olduğu paylaşım hakkı.

⁴¹¹ En küçük oğlun toprakları devraldığı eski bir İngiliz geleneği.

⁴¹² Eşler arasında hukuksal mal birliği anlaşmasıdır; evlilikte elde edilmiş olan malların üçte ikisi erkeğe ve mirasçısına, üçte biri kadına ve mirasçısına verilir, yazılı değildir, ama yasal gücü vardır, Baffe-Alface ve Haute'un bir bölümünde uygulanır.

mutlu bir yaşam sağlardı. Uzun sözün kısası jüvigner hakkı eski bir anaerki kalıntısıdır.

Hamileliğinin yedinci ayında, Todel kadını ve kocası ormanın en derinliklerine doğru giderler. Altında lamba yakacakları belli sağlam bir ağacı seçerler, –ışık ve hayat her yerde eş anlamlıdır – kadın diz çöker, derin bir saygıyla bir yayı ve küçük okları kabul eder. Onları ağacın dibine gömüp saklar, sonra kocasıyla birlikte akşam yemeğini paylaşır. Yapraklı, dallı ağacın bulunduğu yer dışında başka sığınak, barınacak bir yer olmadan geceyi ormanda geçirirler (Marshall). Böylece çocuğun Tanrı-lar, melekler ve ağaçlar tarafından korunmasını sağlar-lar.

Doğum gerçekleşir gerçekleşmez –Doğum hep dışarıda açık havada yapılır – sözü geçen ağacın yaprakları babaya sunulur, baba onları kupa niyetine alır. Birinci yaprağın içine dudaklarını hafifçe ıslatıp nemlendirecek ilk su damlalarını döker. Diğer iki yaprağın içine kalan suyu aktarır; anne kendi payını içer ve yeni doğana da kendi payını içirir. Böylece Baba, Anne ve Çocuk olarak ilk teslis yani üçleme yapılır. İlk kutsal topluluklarını kutlarlar ve Hayat Ağacı'nın yapraklarındaki şaraptan daha kutsal olan, canlandırıcı, diriltici suyu içerler.

Hemen ertesi sabah, anne ormanın ortasında bir kulübeciğin içine bebeğiyle taşınır. Büyük olasılıkla mistik ağacın dallarının altındadır bu yer. Yeni aya kadar, yani bir günden dört haftaya kadar olan zaman müddetince orada kalırlar. Ancak kadın yeniden barınağa döner dönmez bu sefer baba, sıra ona geldiğinde orayı bırakıp gider. O da, ormanda bir ay evresi boyunca gezinip durur. Kuvad ile arasında benzerlik bulduğumuz bir gelenektir bu.⁴¹³

⁴¹³ Kuvad: Bazı toplumlarda erkeklerin sembolik olarak hamileliğe ve kadınların doğumuna eşlik etme geleneği, ayrıca diğer bir anlam

Neden çocuk doğumdan önce okçu yapılır, ormancı olarak hayata bu şekilde mi başlatılmalı? Bu Toda erkeğinin ormanda avlandığı zamanki, uzun zamandan beri unutulmuş olan bir dönemin tarihi kalıntısı mıdır? Meşe ağacından, karaağaçtan, sikomer ağacından⁴¹⁴ doğmuş erkekleri anlatan, antik ve evrensel bir efsanenin kırıntısı mı, Yggdrasi ağacı,⁴¹⁵ Askr ağacı,⁴¹⁶ dişbudak ağacı, Vidhr ağacı, söğüt ağacı, Reynir ağacı,⁴¹⁷ üvez ağacı isimleriyle ifade edilen bir geleneğin hatırası mıdır bu? Onların, bir kayın kozalağı ya da bir çekirdekten, bir meşe palamudu ya da bir cevizden filizlenip büyümelelerini sağlayan kimdir? Küçük Todel çocuğunun ağaçlarla, bu olağanüstü dev gibi bitki örtüsüyle duygudaşlık hissi içine girmesi mi isteniyor? Lütufu, iyiliği ve güzelliğiyle “*sal ağacı*”⁴¹⁸; gücü, uzun ömürlülüğü ve dayanıklılığı ile “*tek ağacı*”⁴¹⁹; mükemmel zarafeti ve sarhoş edici kokusuyla *maun ağacı*... Çocuk, oluşup meydana gelirken, gelişirken ona bunları mı geçirmek istiyorlar?

Diğer önemli bir görev isim vermektir. Baba, çocuğu mantosunun içine sarıp sarmalar, onu büyük bir yere götürür. İçeri girmeden bir saygı mesafesi bırakarak durur. Törensel, tumturaklı bir hareketle bu kutsal yeri selam-

olarak da erkeğin, hamile kadının yaşadığı semptomların aynısını hissetmesi, yaşaması.

⁴¹⁴ Mısır kökenli bir tür incir ağacı.

⁴¹⁵ İskandinav mitolojisinde kökleri çekirdeğe uzanan, tüm dünyaları birbirine bağlayan, koruyan devasa bir ağaçtır. Anlamı Ygg'nın atıdır. İsmi Ygg olan Tanrı Odin'in dokuz gün ve dokuz gece bu ağacın dallarına asılı kalıp yüce bilgileri, ruhların sırlarını öğrenmesidir.

⁴¹⁶ İskandinav mitolojisinde Ases tanrıları, yeryüzünde bir dişbudak ve bir karaağaç bulurlar, bunlara nefes, ruh ve zekâ armağan ederler. İnsanlık ağaçtan oluşur, bu oluşun çift Askr ve Embla'dır.

⁴¹⁷ Bir çeşit üvez ağacı.

⁴¹⁸ Asya ve Güneydoğu kökenli bir ağaç.

⁴¹⁹ Hindistan'da çok büyük bir ağaç.

lar. Kötü gözden, havadan gelebilecek zararlardan ve soğuk algınlığından çocuğu koruyup ona siper olan, gizleyen örtüsünden küçüğü çeker. Halkın tanrılarının içine girdiği bir yer olan hangarın karşısında yukarı doğru çocuğu kaldırır. Sonra çocuğu yavaşça yere eğer ve alnını yerdeki tozlara değdirir. Çocuk yerde yatmakta iken ismini ilan eder ve dua etmeye koyulur: “Çocuklarımızın üzerine Tanrının lütfu insin, çocuklarımız kutsansın! Danalar, inekler ve tüm halk mutluluk ve erinç içinde yaşasın!” Erkek isimlerinin hepsi ahırlar ve pınarlar gibi tanrısal, yüce şeylerden alınmıştır. Kızlara gelince; anne, özel bir sözcük kullanmadan, şatafatsız, ona uygun gelen adı kızına verir.

Bebekler, süt çocukları otuz altı aylık olmadan memeden -kesinlikle daha önceden değil- kesilmezler. Çoğunlukla altıncı yıllarına kadar meme emmelerine müsaade edilir.

Şimdi de çiftçi arkadaşlarımıza değinelim. Anne hangi özellik ve niteliklere sahip olduğunu bilmediğimiz içeriklerinin sütüne geçmesi için bir tutam kül ve bir parça pişmiş *acoruscalamus* (Hint kamışı) yemedikçe Badaga yumurcağı ancak “bir hayvandan” biraz daha iyidir. Yumurcak zaman zaman bir boğanın bağırsakları içinde bulunan kutsal bilinen belli bir parça küspeden ve *assa foedita* (şeytanterisi; maydanozgillerden anavatani İran olan, sarımsağa benzeyen keskin bir kokusu olan, rezeneye benzeyen bir ferula türüdür)’dan yutar. Bu dışkı salgısı, Orta çağ’da çok şaşırtıcı erdemler atfettiğimiz sözüm ona bazı hayvanların midesinden çıkartılan o panzehir taşlarına oldukça benzer.

İyi günler olduğu kadar kötü, uğursuz günler de vardır: Dolunay ya da yeniayda doğan çocuklar kötü saatte doğmuş kabul edilirler. Bir cuma günü doğum yapmış inekten ve onun danasından kurtulurlar.

Yirminci günden otuzuncu güne kadar aile çocuğu kabul edip tanır. Annenin erkek kardeşleri toplanırlar – anne tarafı olarak, bunu dikkate alalım- en yaşlısı bebeği kollarına alır, yüksek sesle “ismini” kulağına söyler.

Çocuğun başının ilk kez tıraş edildiği gün büyük bir bayram günüdür.

@

Yeme ve içmenin sırf hayvani ihtiyacıyla karşılaştırırsak, hiçbir şey tutku ve heyecan ihtiyacından daha derin hissedilmez. Entelektüel ihtiyaçlara gelince; onlar ancak son sırada görülürler. Acı, zevkten daha kolaylıkla duygulanıma yol açar; duyguların yelpazesi içinde acının izleri, etkileri, bütün diğer duygulardan daha çeşitli, daha çok ve daha etkilidir. Halklar bunu iyi bilir, hatta çocuk halklar da bunu iyi bilir. İlk insan doymaz bir açgözlülükle her fırsatta başkasının acılarından beslenmiştir. Eğer başka türlü değilse, bu sefer kendi acılarından beslenmiştir. Sonuç olarak adalet, şu ana kadar hemen hemen sadece üzüntü, acı ve ıstıraplar, azap, ceza ve işkenceler sistemiydi. Din -çileler, acı ve sıkıntılar için bahanedir- dünya hayatının yeterince acı barındırmadığına üzülen ebedi acı, sıkıntı ve işkenceler tahayyül etti. Doğum ve düğün eğlenceleri, onlar da hiç de zulüm ve sertlikten muaf değillerdi ve çoğu kez kan dökmek için cenaze törenleri vesile olmuştur. Todalar ve Badagalar-daki anlatacaklarımız en masum olanlar arasında sayılırlar ama en çok tutku ve heyecana yol açacak nitelikte görülürler. Yeter ki heyecan verici olsun. Öyle görünüyordu ki duygulanmanın hoş ya da nahoş olması önemli değildir. İlkelerde, zevk ve üzüntü, acı ve neşe arasındaki ayırım medenilerinkinden daha az belirgindir. Toprağa defnetmede, cenazelerde, Montikollerimiz şarkı söyleyip dans ederler. Sahip oldukları tüm yiyecek ve erzaklarını harcarlar, çılgınca ve delice bir neşeyle gülmekten

ağlayışlara, hıçkırıklara geçerler. Eğleniyorlar mı? Sevinçliler mi? Üzüntülüler mi? Kim bilir? Böylece Todalar bir arkadaşın evinde toplanırlar, onu kucaklarlar. Her seferinde yarım düzine olarak, onun kafasına kendi kafalarını yapıştırarak oluşturdukları bir piramidin ortasında onu görünmez hale getirirler. Sonra şarkı söylerler, ağlamaklı bir şekilde sızlanırlar, inleyip ağlaşırlar ve bağırlarlar. Bir grup ulur gibi bağıırır, yanıp yakınıp sızlanır: Hihi! Hihi! Başka bir grup daha boğuk ses titremeleriyle ona cevap verir: Hihi! Hihi! Neredeyse ziyaret ettikleri adam hasta, ölecek ya da uzun zaman için çekip gidecek sanırsınız. Hiç de öyle değildir. Yolculuktan yeni gelmiştir ve onu sağlıklı, kurtulmuş görmekten dolayı sevinç içindedirler.

Bir Bagadel kadını yeni ölmüştü. Cenaze törenini izleyelim: Eğlence üç günden az sürmeyecektir.

Köyün girişinde dikmiş oldukları yüksek bir taşla berkitilmiş beş ayak yüksekliğinde bir çeşit sunağın önünde kutsal bir ağaç olan okalıptüs ağacı yükselir. Hepsi, bir gilgal⁴²⁰ ya da yassı çakıl taşından bir çemberle tamamen çevrelenmiş, kapatılmıştır. Gölgeleli ve yapraklarla süslenmiş bir yatağın üzerine yatırılmış ölü, büyük bir ağacın gölgesine konulur ve yolculuk için erzaklar getirilir: Sepetlerle pirinç, çömlleklerle süt. Avuç avuç tohumlar ateşin üzerine atılır ve orada hazır bulunanlara dağıtılır. Fakirler ve yabancılar bunlardan sepetlerle götürürler.

Birinci günün sabahındayız. İşte bir tören alayı görünüyor. En başta müzisyen Kotalar yürüyorlar. Aileler ve arkadaşlar geçip gidiyorlar, tabutun bir köşesine dokunuyorlar. Tamamen pudralanmış, toz içinde olan merhumenin üzerine toz serpiyorlar, inleyip sızlayarak yerlere devrilip kapanıyorlar. Kadınlar kendilerini eski arkadaş-

⁴²⁰ Kutsal kitapta “taştan çember” anlamında kutsal bir yer.

larının üzerine atıyorlar. Ağlayarak onu azarlıyorlar, ağzının içine sütlerinden fıskırtıyorlar. Ailenin bütün inekleri, ölü son kez nazarı bakış edip onların görünüşlerinde istifade edip beslensin, dünyanın sahip olduğu en güzel, en mükemmel şeyle veda etsin diye ona eşlik ediyorlar. Kortejin sonunda erkek çocuklar el ele tutuşurlar. Merhumenin alnına yeni bilenmiş soğuk budama bıçağını basarlar. Herkes durur, ölünün yüzüne biraz toprak atarlar, onu içtenlikle, derinden selamlarlar ve sonra çekilirler. Alnının üzerine bırakılmış bu bıçaklarla bir kurban halet-i ruhiyesi içinde davranırlar: Hiç şüphe yok ki bu hüznün verici, uğursuz sembol eski zamanların acımasız gerçeğini hatırlatmıyor.

Bu diz çöküp yalvarmalar ve ağlayıp sızlamalar, inlemeler “Bas bas bağırıp zırlama”, “Av borusu sesi çıkarır gibi bağırma” şeklinde başlangıç girişi olarak işe yararlar. Kendilerine korkunç bir görünüm vererek kollarını öne atarlar, yumruklarını şiddetle sıkırlar, kendilerini yere atarlar ve aniden kalkarlar. Bu gürbüz, güçlü kuvvetli insanlar, merhumun ruhunu sürükleyip alıp götürdüğü kabul edilen şeytanlarla mücadele ediyormuş gibi görünürler. Adam kaçırılanlar geri püskürtülür, keder ve üzüntü içindeki matemliler, hıçkırıklara ve inlemelere geçici bir süre ara verirler. Bir elektrik kıvılcımıyla çarpılmışlar gibi kollarını sallarlar, bacaklarını kımıldatıp sıçrayıp zıplarlar. Dans önce yavaş, belli belirsiz, kararsızdır. Sonra hızı artar ve iyice belli olmaya başlar. Daha sonrasında kargaşalı, gürültülü, yaygara şeklinde bozulup kötüleşir; freni kopmuş, alabildiğine dizginsiz bağırmalara dönüşür. O ana kadar sakin olan birçok kadın seyirci akıllarını kaçırmış gibi çıldırırlar ve koşuşma içinde hızla gidip gelmek için acele ederler. Sayıklama halinde sürüklenirken, merhumla baş başa olan kişi, onun kıyafetlerini soyar ve onun kıyafetlerini bir kadının kıyafet-

leriyle değiştirir, edepsiz, kaba bir şekilde el kol, baş hareketleri yaparlar. Bütün bunlar merhumeye yardım etmek için, ona güç ve kuvvet iletip geçirmek, bol bol güç ve kuvvet biriktirmesini sağlamak için yapıldığı şeklinde bize açıklanıyor. Bu yolculukta onun bunlara ihtiyacı vardır ve olacaktır. Öncelikle Kaylas dağının doruğuna tırmanmasında ona lazım olacaktır. Arkasından bataklıklar ve uçurumlar arasında yol alırken, Ölüm Nehri'nin zor geçidinden geçerken ona lazım olacaktır. Bu nehrin üzerinde ince bir ip gerilidir. Her ruh ebedi istirahatine gitmeden önce orada bu tehlikeye girer. Üzerinden kayıp, geçemeyip, sendeleyip düşmekten sakınsın, kendini korusun! Hiçbir ruh, hatta en doğru olanı bile, en iyi olanı bile bu korkunç, bu ürkütücü geçişte suya düşüp telef olmayacağından, düşüp gömülmeyeceğinden emin değildir.⁴²¹Ork⁴²² ve Silindir Künk Görünümünde Hayvan Ağızlı ve diğeri Karga Burunlu ve Gagalı, birincisi yutan, diğeri gagalayıp yırtıp parçalayan iki şeytanla karşı karşıya gelecektir. Çabalar, uğraşılar ve itiş tepişlerle ellerini, ayaklarını oynatıp tepinerek, sıçrayıp zıplayarak ruhun güneşe sarılıp tutunmasına, arkasından da iyi-kötü gök kubbenin sert, çetin kıyısına tırmanmasına yardım ederler.

Bu batıl itikat bize akıl almaz, saçma, olağanüstü değişik geliyor. Bununla birlikte bu yine de Avrupa'ya yabancı değil. Bazı Valaklar,⁴²³ doruk noktasına kadar zor ve sert yokuştan ruhu kurtarmak için sabah saatlerinde cenaze töreni yapılmasını kesinlikle istemezler. Hiç şüphesiz ki ruhun güneşi takip ederken bitip tükenmesinden korkarlar. Eğer yolu kolaylıkla kat ederse, onu pusuda bekleyen vampirlerle karşıya kalma riski daha da azalır.

⁴²¹Graul,*die Westküst e Ostindiens* (Doğu Hindistan batı kıyısı).

⁴²² Büyük bir yunusbalığı.

⁴²³ Bu bölgede yaşayan Romanya halkından olanlar.

Ne olursa olsun dünyanın can ruhu, muhteşem yıldız dönüşünün ve deviniminin en üstüne ulaştığı zaman ve Nilgeri dağlarının bu devasa, karmakarışık düzensizliği üzerine ışınlarını yayıp döktüğü zaman, Kaylasa tepesinin yamaçlarının üzerinden akıp giden, kayan Badagelin can ruhunun artık yapacağı tek şey Can Ruhlar Sarayı'na kadar yürümek olacaktır. Kimin neye hakkının olduğunu bildirilmesini, kapı görevlisinin açma izni almasını beklerken dinleneceklerdir. Aşağıda rahatsız edici gü-rültü patırtı durur. Alındaki ter kurulanacak, yolun kıyısına kendini bırakıp çökecekler, yorgunluktan bitkin düşmüşler kafiyei terk ederek geri döneceklerdir.

Törenselle gösterimin ancak yarısı meydana gelmiştir. Vücut son istirahatgâhına henüz taşınmamıştır. Ruhun cesedinin içine giremediği ya da girmek istemediği söylenmemiştir -kötü niyetliler oraya girmeye çabalarlar- ruh şimdilik beklemedir. Öbür dünyada onun için yapılacak olan karşılamadan habersizdir. Her halükârda kapı görevlisinin isteyeceği geçiş parasıyla onu donatmışlardır. Ölü, can çekişmeye başlar başlamaz dilinin üzerine bir parça küçük altın, bir tanecik koyarlar ve onu yutma çabası göstermezse bir beze dikip koluna bağlarlar. Karon'da sadaka, ufak para yardımı evrensel bir uygulamadır. Bu uygulamanın Fransa'nın köylerine kadar mevcudiyeti vardır.

Dört adam sedyeyi tutarlar, onu omuzlarına alırlar ve müzisyenlerin önünde yola çıkar, yürümeye koyulurlar. Sağda ve solda sıralanmış olan kadınlar yelpazeleriyle birlikte cesedi yelpazelerler. Kortej alayının önünde adamlar koşar, sonra aniden geri dönerler ve birlikte boylu boyunca kendilerini yere atarlar -Neden? Bunu söylemiyorlar.-Vücudun yakılıp kül edilmesinin meydana geldiği yer her zaman bir dere kenarıdır. Kötü yatak dumanın alıp götüreceği çeşitli, değişik evsel kullanıma

yönelik ya da süslemeyle alakalı nesnelerle odun yığınının üzerine konulur. Cenaze bir yay, bir kucak dolusu ok ve bir yolculuk sopası ile donatılır. Ne çok değerli matarası ne de sevdiği flütü unutulmuştur. Pahada ucuz taklitleriyle değiştirilmesine müsaade edilen birçok nesneyle birlikte, tohum dövmede kullanılan harç ve havaneliler taşınmaya dahildirler. Ölüler metal araçlara, ağır ve pahalı gereçlere artık aldırılmazlar. Gölgelelerin krallığında sadece, hayal ve tasavvurlara ihtiyaç vardır. Scarron bunu iyi biliyordu.⁴²⁴

Ölümden sonrasının, mezar ötesinin yargıçlarının iyi yüreklilik ve teveccühle merhumu kabul etmeleri için ölüyü saf, tertemiz ve lekesiz kılmak gerekir. Bu durumda, Hristiyan misyonerlerin “kızıl inek” ve “teke Azazel”⁴²⁵ denilen Hz. Musa ile ilgili ritüelleri ve törenleriyle benzerlik kurmaktan hoşlandıkları bir törensel gösterim gerçekleştirilir. İsrail’in günahları sunakta yakmış oldukları bir ineğin üzerinde ve çöle göndermiş oldukları bir tekenin üzerinde taşınıp gitmişti (*Nombres* (Sayılar), XVI ve XIX.). Kimi Çin dağ adamları bazı büyü sözleri aracılığıyla büyü yaparak, Korkunç Veba için bir insan adarlar. Sonrasında veba adamın içine girip bölgenin dışına kaçar. Topluluğun, ailesinin ihtiyaçlarını sağlaması şartıyla kendini kurban eden bir bahtsız hakkındaki cinayet, suç ve kabahatlerden onlar da sorumludurlar.⁴²⁶ Todaların boğazlayıp öldürdükleri ve dağda içinden dana çıkardıkları, suç ve günah ödeyici olan bir inekleri vardır. Gondlar cinayet ve suçlarını balta girmemiş ormanlarında uçurttukları kümes kuşlarının üzerine geçirirler. Hatta bunun yanında Badagalar mevtalarının ve atalarının hayatlarını, ta ormanın derinliklerine kadar

⁴²⁴ Paul Scarron, Fransız şair, dram ve tiyatro yazarı, 1610-1660.

⁴²⁵ Yahudi inancında çölde yaşayan çöl şeytanı.

⁴²⁶ Friedrich von Hellwald, 1842-1892, Avusturyalı yazar, coğrafyacı, *Naturgeschichte des Menschen* (İnsanlığın Doğal Tarihi).

kalın sopa darbeleriyle arkasından takip ettikleri bir dananın üzerine yüklerler. Şuna dikkat edip göz önüne alınız ki Bassava denilen ve günahlarını ayaklarının altında çiğnettirdikleri bu dana Tanrı Siva'nın öz oğlu, Vandi'nin cisimleşmiş halidir.⁴²⁷ Suçlu böylece yargıcı kefil olarak görür. Katil her zaman için işin içinden sıyrılmasını bilir, kabahatlerin, suçların cezalandırıcısı ile kendini özdeş kılar. İşte kendi bilinciyle hesapları düzenleyip kurallar koyma tarzı! Keskin insani zekânın ve kurnazlığın zaferi!

Töreni yönetenler, ölü yakmak için hazırlanmış odun yığınının önünde ayakta dikilirler, danayı boynuzlarından tutarak -sözü uzatmayalım- sırasıyla ezberlenmiş olan sözleri söyleyip dinsel tören usulünü yerine getirirler.⁴²⁸

“Mada, kızkardeşimiz, ölmüş olduğu dünyayı terk ediyor, yolculuğa, büyük yolculuğa başlıyor. Mada öldü. Ama işte bakın Bassava'ya. Alaca inek Barrije'den doğmuş genç bir boğanın üzerinde. Mada'nın işlemiş olduğu bin sekiz günahı, büyük annesinin bütün günahlarını, büyük büyük babasının bütün günahlarını ve tüm ailesinin bütün günahlarını sırtına yüklüyoruz.

“Mada ne yaptı? Günah işledi, ağır günah işledi.

“Mada erkek kardeşiyle kavga etti.

“Mada başkasının yemeğine zehir attı.

“Mada ona yolunu soranı yanılttı, yanlış yola saptırdı.

“Mada aç olana pirinç vermeyi reddetti.

“Mada çok üşümüş, donmuş olan yolcuyu evinden kovdu.

“Mada yola iğneler attı.

⁴²⁷ Bachofen, *Antiquarische Briefe* (Eski Mektuplar).

⁴²⁸ Graul, *die Westküst e Ostindiens* (Doğu Hindistan'ın Batısı).

“Mada sıkıntılarla alınmış kıyafeti öfkeyle yırtıp parçaladı.

“Mada bir başına bir ağacı kökünden söktü.

“Mada suyun boşa akması için su deposunun duvarını deldi.

“Mada selam vermeden, teşekkür etmeden dereden su içti.

“Mada çeşmelere tükürdü.

“Mada ateşe işedi.

“Mada güneşe karşı dışkılardı.⁴²⁹

“Mada erkek kardeşlerine karşı suçlayıcı oldu, onlara suç yükledi.

“Mada kız kardeşlerine dişlerini gösterdi.

“Mada annesine karşı ayağını kaldırdı.

“Mada, kayınpederinin oturacak bir yeri yokken gitti halının üzerine yattı.

“Mada yabancıları ağırlamak için ailesini kapı dışarı etti.

“Mada damadıyla zina etti.

“Mada kıskanç, çekemeyen gözlerle akrabasının hasadına baktı.

“Mada komşusunun ineğine göz dikti.

“Mada bir sınır taşının yerini, yönünü değiştirdi.

“Mada çok genç bir boğayla tarla sürdü.

“Mada bir yılan öldürdü, bir kertenkele öldürdü.

“Mada bir inek öldürdü.

⁴²⁹ Metnin bu son parçaları eski Persleri ya da Essenilerin (MÖ 2. Asırdan MS 1. Asıra kadarki dönemde varolan bir Yahudi mezhebi) dinsel tören usulü içinde yer alıyordu.

Dile getirilen her açıklamada seyirciler boğuk ve gırtlaktan çıkan bir sesle tekrar ederler: ... bir günah olan, ... bir günah olan.

Gerçekten de zavallı merhume, ona yükleyip atfettikleri sayısız suçu ve günahı hiç işlememiştir, ama hiçbir günahı unutmamak için toptan bütün günahları dile getirirler. Diğer taraftan da böyle hiç işlenememiş suç, mak-satlı ve niyet edilmiş olarak var olabilir. Bu uzun, bıktırıcı sözler kırk iki yargıcın önünde sunulan merhumun dilinde *Rituel funéraire* (Ritüel funerer: Cenaze ve Mezar Ayini) şeklinde hazırlanan, “*Kırk İki Suçun ve Günahın İtirafı*” adlı Mısır Amenti’sini⁴³⁰ hatırlatır. Can ruh hırsızlık, aldatıcılık, zina ya da katillik suçunu işlemiş olmaktan, aziz ve kutsal şeylere saygısızlık etmekten, yakınının ağlatıp üzmemekten de orada kendini savunur...

“Mada’nın bin sekiz günahı böylece Bassava’nın üzerine yıkıldı! Ailesinin bütün günahları Bassava’nın üzerinde şimdi! Atalarının bütün günahları Bassava’nın üzerinde!

Ve koro:

“Bütün kötülüklerimiz manda Buffi’nin ayaklarının altına düşüp dökülsün ve o sert, güçlü toynağıyla onları ezip çiğnesin! Mada’nın bütün günahları Bassava’nın üzerinde! Hepsi ortadan kaybolup gitsinler, artık görünmez olsunlar!

Ayrıca ittikleri dananın üzerine kendini atan herkes ona vurur ve ardından kovalarlar: “*Uzağa! Buradan uzağa, haydi! Uzağa! Çok daha uzağa!*” Gürültüden ve darbelerden dolayı sersemlemiş olan hayvan bunun üzerine ormana doğru koşar. Böylece, Mada’nın günahlarını

⁴³⁰ Antik Mısır geleneklerinde ölüp bedenlerini terk eden ruhların ölüm ötesi halleri.

sırtlamış olan Bassava, artık göremeyecekleri, kuş uçmaz kervan geçmez yerlere doğru koşar. Ölü kadın azizliğe terfi eder ve seyirciler onun erdemlerini, uzun ve bıktırıcı sözlerle söylemeye, anlatmaya başlarlar:

“Mada babasının karşısında ayağını, annesinin karşısında dizini indirdi.

Koro inançla söylemeye devam eder:

“Övgüye layık olan bir davranış bu!

“Mada ayın önünde yerlere kapanıp secdeye vardı.

“Mada güneşin önünde ellerini açtı.

“Mada kovalanılan bir öküzü korudu.

“Mada ardından kovalanılıp bulunmaya çalışılan ineğe sığınak sağladı.

“Mada sepet dolusu pirinç verdi.

“Mada yağ verdi, yağmur gibi bol bol yağ

“Övgüye layık bir davranış, övgüye layık bir davranış!

Sonra bir kadın ayağa kalkar, merhumenin yüksek niteliklerini över, onu kutlar. Doğaçlamadan konuşur, çenebaz geveze kadınlar onun sözünü keserler, övgü söylevini tamamlarlar: *"Her zaman iyi bir anne... -Evet, evet!- Ne kadar da çok sadaka dağıttı!... -Evet, evet!"* Heyecan, toplanan kalabalığı sarar, sesler hıçkırıklar birbirine karışır. Yaşlılar üzüntülüdür, çocuklar bağırlarlar. Herkes benzi atmış, solmuş yüzünü yelpazeler, serinletir, merhumeye son lütuflarını sunarlar; tütün, tembul (biber), karabiber, arpa şekeri.

Ama geç olmuştur, bunları bitirmek gerekir. Ayini yöneten din adamları sessiz olunmasında ısrar ederler ve kuzey yönüne doğru kollarını uzatarak:

“Kendini aç ey mezarın büyük ağzı!

“Mada, yaşayanlar dünyasını ve ölüler dünyasını birbirinden ayıran ırmağı geçecek!

“Köprünün üzerinde, ey Mada, geç. İp kopmasın, bozulmasın!

“Ey ejderha, Mada’nın önünde kapat o korkunç ağzını!

“Kayalar Mada’yı, ermişlerin cennetinden, ikametgâhına giden yolundan etmesin, yolunu kesmesin!

“Kızmış akkor halinde direkler onun ellerini yakmasınlar!

“Sonsuzluğun kapıları, kalkın açılın Mada’nın önünde, kaldırın boyunduruk ve kirişlerinizi!

Bir adam tutuşturulmuş bir meşale tutarak yaklaşır, başını çevirerek bunu ölü yakmak için hazırlanmış odunlara tutar, odunları ateşe verir.

Ertesi gün aileler saçlarını ve sakallarını tıraş ederler, külleri toplayıp bir araya getirip dereye götürürler ve yanmamış kemikleri iri taşlarla örterler. Bundan sonra önemsiz, küçük insanlar kalıntıların içinde mücevherler bulup çıkarmak için yanmış odunların bulunduğu yeri arama, tarama, kazma mücadelesi verirler.

Her yıldönümünde arkadaşlar, ölülerle ilgili olan bu küçük kalıntı yığınının önünde şarkı söyleyip dans ederler. Zaman zaman küle bürünmek için ve onun içinde kendilerini gizlemek için danslarına ara verirler. Törensel gösteri, bol bir yemeğin eşliğinde üç-dört gün kadar sürer. Şüphesiz başıboş can ruhu canlandırıp diriltme, güçlü kuvvetli hale getirme aracı olan ve din adamlarının anlatılmasını imkânsız buldukları aşırı bolluk içinde bir zevk ve eğlence âlemiyle son bulur.

Şimdi Badagaların en yakın komşularına geçelim:

Öleceğini hisseden Toda erkeği, ciğeri beş para etmez bayağı bir adam, değersiz ve önemsiz bir kişi gibi dünyayı terk etmeyi dilemez. Zoraki, sıkıntılı bir şekilde çekip gitmek onun hoşuna gitmez. Arkadaşlara ve tanıdıklara veda edip elveda demek için en güzel elbiselerini giyinir. Ölmeden ya da iyileşmeden önce onu terk etmeyecek olan mücevher ve kolyelerine bürünür. Böyle durumlarda hastaların doğrulup ayağa kalktıkları, son olarak eski güçlerini topladıkları, elleriyle şeker, kızarmış buğday ve diğer küçük şekerlemelerle doldurdukları cepleriyle yeni bir mantonun gösterişli şatafatı içinde, yepyeni güzel mantolarına bürünmüş olarak bütün hırdavatlarıyla süslenmiş, evden eve kapı kapı kendilerini gösterip caka sattıkları, cesur davranışlar sergiledikleri görülmüştür- ardından ziyaretler biter. Sallanıp sendele-yenler geri döner, yavaş yavaş can çekişmeye başlarlar. Ancak hızlı bir günün içinde büyük bir yolculuğa girişmeyi tercih ederler. Pazar, perşembe ya da cumartesi günüdür bunlar. Ama ölümün adabı yoktur, her zaman geleneklere ya da kurallara uymaz ve onları çok erkenden götürmekte sakınca görmez.

Ağıla çok yakın bir huttenin içinde ceset göz önünde tutulur, sergilenir. Törensel bir mantoyla ölüyü örterler ve onu ayağa dikerler. Birileri onu sağdan, diğerleri soldan tutarlar. Hayvan sürülerini getirirler, çınlamayan, çalmayan bir çan hayvanların boynuna bağlıdır ve onlara bağırırlar: "*Efendinizi izleyiniz!*".

Üzülüp acı çekenler bir delik kazarlar, merhumun ve hayvanın üzerine kesek, toprak atarak bağırırlar: "*Top-rağa dönünüz!*". İneklerin ve boğaların, danaların ve düvelerin geçit töreninde, her hayvan onu boynuzlarından sürüyen iki adamın arasında ilerler. Geçen hayvanın üzerine ölünün kaskatı olmuş sert kolu kaldırılır. Roma'ya özgü hukukun şu "*Ölü, diriye yakalar yanında götürür*"

söyleyişini anımsatan bir hareketle hayvanların alınlarına dokundurulur. -Ve diğer bir söyleyiş ise kilise hukuku ile ilgilidir: *"Başkasına satılıp aktarılamayan mallardır bunlar; Ölü ele özgü mallar"*.

Yedi ağaç cinsinden oluşturulmuş ölü yakmalık odunların üzerinde, ölünün kişisel mülkiyetinde olan birçok nesne, bir tane de su testisini unutmayalım, biraz da yenilebilir besin yayarlar. Kutsal odun yongalarının birbirlerine sürtüştürülmeleriyle bir ateş yakılır. Alev coşup aşka geldikçe, ölünün gövdesi üç defa sallanıp kıpırdatılır, sonra yatırılır ve yüzü toprağa döndürülür. Cehenem tanrılarına adanmış kurbanların klasik duruşudur bu.

"Sakin ol! Rahat ol! Sana boğalar ve düveler sağlayacağız! Bütün günahlar senden bağışık olabilir, tüm günahların affedilebilir! Korkmadan, kaygı duymadan git! Git! İçilecek süttten asla yoksun olmayacaksınız!"

Son lahzada, dumanın çoktan çepeçevre sardığı kafasının üzerinden bir saç buklesi kesilir. Ayrıca kadınlar da yarı yarıya saçlarını kırparlar. İkişer ikişer, alın alına, kafa kafaya ağlayıp sızlarlar, bağırırılar, iniltiler çıkarırlar.

Bir ya da iki inek getirilir. Sonra genç insanlar gelir, hayvanları boynuzlarından yakalarlar. İterler, bir daha iterler, vururlar, onları darbeler indirip döverler ve sonunda boğumlu, budaklı sopalardan başka silah olmaksızın vurup, yere devirip öldürürler (Madagaskar Betsile halk topluluklarında karşılaştığımız bir adet). O zamana kadar içten, sıcak, sevgi taşan bir hoş görüyle, iyi niyetle muamele gören zavallı hayvanlar muktedir olabildikleri kadar dayanırlar. Bazen boynuzlamayı başarırlar ve gürtlüden, uğultudan ve karmaşadan başı dönmüş, sersemlemiş olarak, bağırmayı, vurmayı bırakmayan, kızıp

sinirlenip durmadan dört dönen birkaç saldırganı ayaklarıyla ezerler. Zavallı hayvanlar dayanamayıp, yenildikleri, ölmek üzere olduklarında güçlkle soluyan, soluğu kesilmiş gövdelerin üzerine çullanır, boynuna, kırılıp incinmiş böğürlerine, yara bere içindeki kafalara dokunmak için acele ederler. Hayvan kıyıcılar dünyada kurbanlarından daha değerli başka hiçbir şeye sahip değillermiş gibi görünürler.

Kavga, dalaş esnasında Toda erkeğinin cesedi yanmıştır. Kafatasının parçaları ve yanıp kavrulmuş kemikler evin temel direğine asılması için bir mendilin içine saç buklesiyle beraber konulurlar. Bu kutsal kalıntıların etrafında bundan böyle aileden tanıdık bir Lare tanrısı'nın⁴³¹ hayaleti dolanacaktır.

Altın ve gümüşten mücevherler külün özü, parçasıdır ve ele geçirilip götürülür. Ölümlü; geçici bedenini terk etmiş olan ruh, özdeksel olmayan çok hafif parçayı toplayıp bir araya getirmiş gibi sayılır. Değersiz artıklar, hafifçe yanık, kızarmış ve sararmış eski püskü şeyler, eğilip bükülmüş demirden bilezikler, çentiklenip çizilmiş bıçaklar, çarpıklaşıp bozulmuş yüzükler, toprakla örttükleri küllerle birlikte gömülürler. Üstüne bir taş atılır ve yığının, küçük tepeciğin üzerinde bir testi kırılır. Yüce Palal (yargıç) kalıntıların üzerine bir avuç tohum tanesi fırlatarak tumturaklı törensel işlemleri kapatır, sona erdirir. Sonra ona geniş bir geçit açan kalabalığın arasında kutsal sunak olan ahırın yoluna koyulur. Ondan sonra her biri itaat edip eğilir, alın taşına dokunur ve çekip giderler. Seyirciler görüş dışında kalır kalmaz, sabırsızlıkla gövdeleri ve iskeletleri bölüp parçalama anını beklemiş olan Kotalar görünürler.

⁴³¹ Eski Romalılarda aile ocağını koruyan ocak tanrısı.

Bundan sonra merhum hakkında birbirleriyle konuştuklarında adını söylememeye dikkat ederler. Ölü yapmak için yükseltilmiş olan hutte, eğer bir kadın için yapılmışsa, yıkılır. Ama bir erkek için kullanılırsa korunur fakat kimse oraya dokunmaz.

Bu ilk merasimsel gösterim "Yeşil Cenaze Töreni" merasimi diye adlandırılır, çünkü tören henüz taze bedenlere sahiptir. "Kuru Cenaze Töreni" kemiklerin cenazesidir, aynı zamanda birçok ceset için vuku bulur. Orada kişisel kullanıma yönelik eşyalar yakılır: Süt çömlekleri, değnekler, kıyafetler. Ayrıca çeşitli flüt örnekleri, yay ve ok modelleri. Modeller diyoruz çünkü Todalar uzun zamandan beridir bu aletleri kullanmayı bıraktılar. Yüksek ısıdan kavrulup kireçleşmiş döküntüleri, kırıntıları toplayıp içine koydukları mendilleri getirirler ve onları mantonun içine boşaltırlar ve ölüyle dahil ederler. Sonra manto Tapınak-Ahır'ının kapısına asılacaktır. Ölüler böylece klanın koruyup himaye edici tanrılarının arasına girerler.

Ölülerin bu kutsal ruhlarına kişi başına en az bir tane olmak üzere inek kurban edilecektir. Eskiden tek bir kerede kırk kadarı öldürülüp yollanırdı ama yetkili İngiliz otoritesi adam başına iki hayvandan daha fazlasının kurban edilmesini yasakladı. Devrilip öldürülmüş her hayvanın burun ucu ölünün mantosuyla temasa geçer. Nefesi bitip can veren inek son nefesini sahibinin kalıntılarının üzerine solur.

Aşağı yukarı on iki feet [3.65 m] yüksekliğinde saptan samandan örülmüş, büyük külahlr şeklindeki kemik yığınının diğer yerliler tarafından *PandouKolis* yani Panduların Mezarları olarak Todalar tarafından *fiyus* - ölü küllerini saklayan kavanoz ya da küp anlamına geliyor- diye adlandırılan taştan çemberler ve kromlekler⁴³²

⁴³² Büyük bir taşın çevresine dizilmiş küçük taşlardan oluşmuş anıt.

halinde bölgede yer yer serpilmiş olarak bulunan eski mezar anıtlarla hiçbir benzerliği yoktur. Geniş kapak taşlarının altında küller ve kömürler, kırık tabak, çömlekler, kargı, mızrak ve ok uçları, küçük çanlar, çingiraklar, bazen tavus kuşları, sığırlar, kaplanlar ve antiloplar gibi farklı hayvanları temsil eden altın parçaları ve pişmiş tuğlalar, seramikler bulunur (Hough, Harkort).

Büyük ölüm endişesi sütle onu besleyecek olan inekler tarafından takip edilmektedir. Ayrıca yemek yiyen, bir şeyler içen bu can ruhun özdekliğiyle alay eden misyonerler de söz konusudur. Bu ineklerin zayıflayıp zayıflamadıklarını, kurtların peynir haline gelip gelmediklerini sorarlar. Bu itirazlar, delilleri tükenen zavallı Todaların kafasını çok karıştırır, onları tıkar. Sonunda şunu söyleyerek bitirirler:

“Hepsi bu. Bu zikzaklı uyumsuzluk içeren bir davadır! Uzun zaman önce babalar çocuklarına bu şekilde öğretiler, böyle davranılması gerektiğini anlattılar ve biz buna tutunuyoruz. Diğer yandan bugüne kadar bu şekilde yaşadık, bundan sonra da ancak bu şekilde devam edecektir.”

Din değiştiriciler ısrarcıydılar; ama kendisiyle konuşulan muhataplar kısa kestiler:

“Bu bizim kafamızı şişirip canımızı sıkıyor. En iyisi hiçbir şey düşünmemek ve rahat davranmak, bu kadar yeterli!”

Sütlerinden başka hiçbir endişe duymadan, hayvan sürülerinden başka hiçbir kaygıları olmadan, Todalar, ermişlere özgü mutlu bir ölümsüzlükle ödüllendirilirler: Yeşermiş otlaklarda, uyuşuk, tembel çobanlar, olağanüstü kırmızı boğaları, bembeyaz güzel inekleri güdecekler. Derler ki ölüm sadece bir geçiştir, ikinci hayat birinciden hiç de farklı değildir. Amnor (iki taraflı yer), Mezar-Ötesi uzaklara yayılıp, uzanıp gitmesi, otlarının

daha uzun ve yüksek, hayvan sürülerinin daha yağlı olması haricinde Nilgeri dağlarına tamamen benzer bir bölgedir.⁴³³ Şu anki zaman ve ebediyet arasında ortak bir lahza vardır, o da ölümdür. Yeryüzü dünyası ve öte tarafın bölgeleri arasında, Makurti, Yeryüzünün göbeği, Gök kubbenin temel direği, bir bağlantı noktasıdır. Göğe yükselen ve uçsuz bucaksız bir ovaya hâkim olan bir kayadır bu. Platformun üzerinde, Kuru Cenaze'nin gösterimsel töreninin toprakla bağıni kopardığı ruhlar topluluğu birbirlerine benzerler. Zavallılar, felaketi hatırlatan yıkıcı uçurumun yukarısından, mutlu hayvan sürülerinin otladığı çayırlara şöyle bir göz atarlar. Ağaç demetlerinin arasında dumanların tüttüğü köyü son bir bakışla süzerler. Önünde danaların, köpeklerin ve çocukların birbirlerini paylayıp hırpaladıkları, koşturdukları ve karma-karışık, darmadağın bir şekilde sıçrayıp zıpladıkları, hoplayıp durdukları sevgili küçük evlerini uzun uzun seyrederler... Güneş batının yaldızlı, göz kamaştırıcı görkemi, parlaklığı içinde alçalır ve batar... Ondan sonra can ruhlar güç bir kararla önemli adım atarlar. Tepenin doruğundan yıkıcı uçurumun içine dalarlar. Pusun, su buharı yumağının düşüşlerini durduracağı yere kadar baş döndürücü derinliklerin içine yuvarlanırlar. Tekrar sonsuz göklere çıkarlar, hava dalgaları arasında yüzerler, ışın dümenleri içinde kayıp dururlar. Gökyüzü maviliklerinin okyanusu içinde yüzen adalar olan beyaz ve kırmızı bulutlara yanaşıp üzerlerinde yürürler ve görkemli, parlak yıldızla kavuşurlar, sonra menekşe rengi sislerin, karanlıkların arkasında kaybolurlar.

⁴³³*Am-nor, Huma-Nor, Om-nor*, Geniş Ülke. Kadın hükümdar olarak Evridiki (Grek mitolojisinde Orfenin kavuşmak istediği sevgilisi) ile Hades Eurynome (Yeraltı tanrısı).

WyattGill,⁴³⁴ Polinezya’da savaşçıların can ruhlarının da dışı doğru çıkıntı halinde olan bir kayadan yükselip, yukarı doğru çıktıklarını, orada parlak, ıslıl ıslıl Ruhlar Alayıyla buluştuklarını, Hesperidler bahçesi,⁴³⁵ büyük mutluluk ikametgâhı Hawaiki’ye⁴³⁶ doğru inişini gerçekleştiren muhteşem Yüce Güneş ile beraber olduklarını anlatır.

Sonra Samanyolu’nun belli belirsiz bulutsuları içinde cesur Toda, mükemmel bir şekilde tanrısal, yer yer serpilmiş yıldızlardan oluşan olağanüstülüklerin yanında otlayan sığır sürülerini ayırt eder. Homeros ve Hesiodos⁴³⁷ asırlardır, gene asırlardır Keçi Amatheia,⁴³⁸ altın postlu Yüce Koç, düvelerin en güzeli Yüce İo ve Jüpiter Boğası hüznü, ebedi bakışıyla, onları sarıp sarmalayan bin bir gözlü sığırtmaç Argus (Zeus’un oğlu) tarafından korunup kollanan, koparıp yedikleri, otladıkları Yüce Gecenin yaldızlı çiçeklerini, öbek öbek renk renk çirş otlarıyla dolu, bunlarla süslenmiş ovayı da biliyorlardı.

@

Nilgeri Dağlarının çobanları, ailenin kaygı ve sıkıntılarına olduğuna kadar, ahır ve süthänenin kaygı ve sıkıntılarının içine de dalar, kendilerini bunlara kaptırırlar. Mutlak, koşulsuz bir içtenlik ve derinlikle ilişki ve bağlantı halinde oldukları hayvanlar, kendilerine özgü görünüm ve niteliklerini, fizyonomilerini ve hissetme tarzlarını onlara geçirirler. Hatta yumuşak ve ağır görünümlelerini, hatta ağırbaşlılıklarını, hatta bir anda gelip geçen

⁴³⁴ William Wyatt Gill, 1828-1896, Avustralya ve Güney Pasifik Bölgesinde İngiliz misyonier.

⁴³⁵ Yunan mitolojisinde güneşin battığı yerin perileri, gecenin yani Nyks’in kızları.

⁴³⁶ Polinezya mitolojisinde Polinezyalıların asıl evidir.

⁴³⁷ Yunan didaktik şiirinin babası, ozan, M.Ö. 750-650.

⁴³⁸ Yunan mitolojisinde Zeus’u küçükken besleyen keçi, sonra ilah yıldızlar arasına girer.

öfke şimşekleriyle geçirilen barışçı soğukkanlılıklarını, hatta gelip geçici kızgınlık ve deliliklerle kesilen sabırlarını, hatta bir taraftan sertlik ve yırtıcılığa özgü damarı olan sakinliklerini... Boğuk, derin ve göğüsten gelen ses, duruma göre bağırıtlara, horuldamalara ve böğürmelere benzer. Lehçeleri, Schwyz Kantonu (İsviçre) çobanlarına, Uri Kantonu (İsviçre) sığırtmaçlarına, “Kolombet Bölgesi’nin (İsviçre) tipik Alplere özgü inek çobanlarına” uygun gelecek tarzda oldukça gırtlaksal bir sestir.

Nilgeri dağlarının yükseklerinde oturan küçük insan dünyası, Yüce İnekten doğmuştur, ineğin memesinden süt emerler. Tımarlamak, yaraları temizlemek, süt sağlamak, yayıkla çalkalamak, yoğurt yapmak... Bunun gibi, bunlardan daha soylu meşguliyetler var mıdır? Gözlere en hoş gelen, en güzel manzara, bu büyük ve muhteşem hayvanları seyrederken oluşan manzara değil midir? Onlara yaklaşılmazsa uzaktan seyredilirler. Büyük sevgi, hayranlık ve tapınmaya erişen hayranlık dolu bir saygı onları kuşatır. Çoban onlara kılavuzluk eder, onları sürer ve onlara uzun, ince bir değnekle hafifçe dokunur. Onlarla “mandaca konuşur,” der, Marshall. Çoban, mandaca bir dil anlatım yolu bulmuştur:

“Onlardan ineği alınız, birden tüm toplum sapıtıp bozulur, yıkılıp çöker, yok olur. Sürülerini çevreledikleri, sarıp kuşattıkları, sofuluk ve hayranlık dolu titiz bakımları, işte onların derin imanlı tavırları, inançları ve dinleri. Toda, düşlerinde inek görür, onu hayal eder... İyi bakınız! Dalgın ve puslu bakış, hülyalı bir tavır, çatallı bir dalı kaldırır, onu büküp eğer, onda çentikler açar, kesip çizer, bir çift boynuz şeklinde ona yuvarlak bir şekil verir. Akşam olunca, çocuklar bütün gün boyunca üzerinde çalışıp uğraştıkları bu boynuzlardan bir kucak dolusuyla otlaktan gelirler.”

Haydi, gelin de, Yüce Toprağın, insanların annesinin, bitmek tükenmek bilmez verimli memeleriyle, inek biçim ve görünümünde tasavvur edilip tapılmasına şaşmayın! Çiftçi halk topluluklarının Yüce Boğa'ya özgü din ve inançları; çobanların inek ve koyuna özgü din ve inançları vardır.

“Görkemli Olimpos tanrılarının en büyüğü şanlı şerefli Jüpiter, sen ki koyunların dışkıları içinde olmaktan hoşlanan, bundan zevk alan, atların ve katırların fışkırları içine dalıp gömülen...” diye şakıyordu bir Orfe'nin,⁴³⁹ Homeros'un tanrısal, kutsal domuz çobanlarını açıkça övüp ululadığı zamanlardaki,⁴⁴⁰ Bovidae sığırları için olan derin inançlı tavrı. Bizim zamanımızda, bizim çevremizde görünmez olup kaybolup gitti.–Altın Dana'dan bahsetmiyoruz – “İyi yürekli saf köylülerimiz”den biri karısı için doktora başvuramaz ama ineği için veteriner çağıracaktır. Appenzell'de⁴⁴¹ bir okulda ziyarete olan bir müfettiş, zeki görünümlü bir erkek çocuğa sorar:

“Küçük arkadaşım, kantonumuzda öğretilen dinin öğretilerini ve uygulamalarını biliyor musun?

– Evet, Bay Müfettiş, bu ineklerin yetiştirilmesi ve peynirlerin üretilmesidir!”

“Her Toda köyü kutsal bir hayvan sürüsüne sahiptir. Bir boğa olmadan ama “zilli bir inek” ile sürüyü güder.”

Ne boy ne güzellik ne sütün kalitesi onun için bir ayırım, bir seçim değeri taşımaz, ama Yüce Cennet'ten gelmiş,

⁴³⁹ (*Fragmenta Orphei*: Orfe fragmanı, Herman yayınevi). Antik Yunan mitolojisinde bilgeliği Pisagor ve Platon'dan önce getirdiği kabul edilen mitolojik bir şair, orfe; “ışığıyla şifa veren” anlamına geliyor.

⁴⁴⁰ *Odyssée* (Odesa): Homeros'un ünlü destanı, bir eski batı edebiyatı örneğidir.

⁴⁴¹ İsviçre'de bir şehir.

Yüce Hiria Deva'nın cisimleşmiş hali olan ünlü bir ineğin dişi soyundan gelen çoluk çocuk, soy sop onun için önemlidir. Hatta inek yaşlı, zayıf veya hasta da olsa, boyuna asılı zilin simgesi olduğu krallıktan bitaraf değildir. Eğer inek efendi, çoluk çocuksuz ölürse, aynı şekilde kutsal ahırdan çıkan genç bir inek, bir düve onun yerini alır. –Kutsal diyelim. Mirasçı düveye takmadan önce, sabah ve akşam arka arkaya aralıksız üç aydınlık gün boyunca din adamı çingırağı sallayarak onu kutsayıp tanıya vakfetme işlemini gerçekleştirir. Sonra ciddi, ağır ve gönül okşayıcı bir sesle:

“Ne kadar da güzel anneydi! Ne sütler verdi! Daha az cömert olma! Bundan böyle bizim aramızda bir tanrı olacaksın. Ahırlarımızın hiçbir zaman bozulup yıkılmasına, çökmesine müsaade etme!”

Böylece anaya özgü soy zincirinin eski ilkesi, ailenin sadece belirsiz izlerini bıraktığı, sivil yurttaş aileleri içinde olduğu kadar tanrısal, kutsal aile içinde de aynı şekilde korunan Todalar tarafından yapılmış oldu. Kutsal, tanrısal kana sahip tosunlar arasında kanlı canlı, güçlü ve kuvvetlilikleri, güzel görünümleriyle ayırt edilen Todalar soy başlatıcısı olarak muhafaza edilirler. Yardım ve hizmetleri karşılığında Kotalara asla ödeme yapılmaz. Zira böylesi soylu varlıkları satın almak dinsizlik, inançsızlık olacaktır. Bol itina edişler, bol bol kaygı duyup üstüne titremeler güzel bir ırk üretmiştir. Ovanın hayvanlarının daha iri yarı, daha güçlüsü olan Toda sürü hayvanları en iyi süte sahiptir, derisi aranılır. Gelecek arkadaşlarına damızlık boğayı tanıtmadan önce, ona dünya işlerinde el çektirip perhiz içinde yirmi dört saat geçirtilmesi gerekir. Böylece içi temizlenir, kutsanır. Prens Konsort'a⁴⁴² gösterilen saygı sadece eşlerini etrafına alıp kuşatan haşmetli majestenin bir yansımasıdır. Özellikle

⁴⁴² Kral olmadığı halde kraliçe reisin kocası.

Kraliçe Ana, hayvan sürüsünün kılavuzudur. Biz burada anaerkinin tam ortasındayız, öncelik hakkı dişilere aittir.

Küçük köy boşuna uğraşıyor. İnek ahırları bir inek ahır olarak kalır ama önemli köylerin şanlarını, şöhretlerini sağlayan, onları yücelten parklara sahiptirler. Tüm kabilenin, hatıralarının ve umutlarının kendisine doğru yöneldiği nokta olan, çok değerli mücevherleri, ulusun kutağı, kutsal tapınağı, bir tane merkezi olan sığır ahırları vardır. Kabile ahırlarıyla ve peynir yapım evleriyle, kabile katedralleriyle, metropoliten kiliseleriyle övünürler. Birçokları doğrudan Amnor'dan getirilmiş kutsal kalıntılar, Avrupalıların günah, kutsallığa saygısızlık merakıyla, görünümünü görüp, keşfedip, şaşırdığı kutsal nesneler içerir. Çalmayan ziller, çingiraklar, yağ yapılan yayıklar, tahta saplı kaba bıçaklar, fıçı keserleri, harç karma çapaları ve küçük bağ budama bıçakları... Uzakta durup araya mesafe koyan halk asla onları seyretmez, onları derin dinsel bir saygı ve sevgi içinde tutar. İnekleri, tanrıları ve küçük çanları bizimkinden daha gizemli, kutsal üçleme halinde, ayırmayan, ayırt etmek istemeyen halk bir tek aynı tözde bir araya getirir. Hayvan ve tanrısalık, bakır müzik aleti, din adamı ve inek çobanı... Bunların hepsi DER diye adlandırılır. Simge, kutsallaştırma, türler, işaret ve işaret edilen şey; sadık mümin onları tek ve aynı isim altında karma karışık bir araya toplar, birbirine katar. Onları aynı tutkunluk, tapınma olayı ve davası içinde birbirine karıştırır. Secdeye kapanır ve artık burada düşünmez. Toda, dini inaklar yapmak için fazla dindardır. Gerçekten entelektüel bir üretim olmadan inak (dogma), dinsel duygunun dışında başka bir niteliktir. Kendini beğenmiş, iddialı, acemi ve beceriksiz olan Toda, mantığı inkâr eden şeyin içindeki mantığa müdahalede bulunur. Mistik sezgiyi dizgeleştirip sistematize ettiğini ve anlatılamaz, tanımlanamaz olanı tanımladığını sanır. Kalıcılığı, sonsuzluğu sınırlandırma

hakkını haksız olarak kendine mal eder. Küçük, hesaplı, bayağı formüllerle sınırsızlığı, sonsuzluğu yazar. Çobanımızın inanişi, onu analiz etmek için çok saf, çocukça, çok içtendir. Basit ve doğruluktan ayrılmaz inancını, kısıtlamalar, sınırlamalar ve olumsuzluklar içine kapatmamıştır. İnanç kabarıp taşar ve çobanımız her zaman inancına şunu işaret eder: Buraya kadar, daha fazla uzağa değil! Niçin ve nasılın onun için ne önemi var?

Kutsal hazineyi içeren viranenin önünde tartışmaları düzenlemek, ayarlamak için noterler ve zabıt katiplerinin ön tarafından taslağı hazırlanıp süresi belirlenmiş dava paraf ve imzalarının hepsinin yerine geçen, eşdeğer olan törenli ve tumturaklı beyanları gerçekleştirmek için buluşma yeri belirlenir, söz verilir, randevu alınır. Her gün yaşam ve besin çıkardıkları kutsal tapınağın önünde verilmiş sözü tutmamanın, yerine getirmemenin mümkün olmasını tahmin etmezler. Yüce Peynir Dükkânının önünde gereksiz boş konuşma ve görüşmeler yapmaya cesaret edemezler. Ortaçağ'da kutsal yerlerin kapısı önünde anlaşmazlık ve uyuşmazlıklar yargılanıp karar verilmiyor muydu? Bugün de bu yer yüzyıllardan beri hiçbir yargı kararının karşı gelinip ihlal edilmediği, Valence Eaux (Denizler) Mahkemesi'nin⁴⁴³ merkezi, katedralin kapı girişinin altıdır.

Bu üsthane-ibadethanelerinin bölgesel din adamları birçok sınıf, tarikat ve mahiyettedir ama hepsi de asıl olarak gerçek anlamda çobandır. Bunlardan saçları kesmenin ve tıraş olmanın yasak olduğu Nasıralılar,⁴⁴⁴

⁴⁴³ İspanya'da her Perşembe Valence Katedrali'nin Havariler kapısının eşiğinde toplanan mahkeme anlaşmazlıkları çözmekten sorumludur. Üç açıdan Müslüman kökenli olduğu söylenebilir: Müslümanların çalışmadığı Cuma gününden önce olması, katedralin dışında olması, başkanın söz vermesiyle konuşmaları.

⁴⁴⁴ İsrail'de Hristiyanlığı kabul etmiş ama Musevi ibadetlerini terk etmemiş Yahudiler.

“Tanrıların Oğulları” Peikilerin (Todalarda bir klan) papazlara özgü kastlarına, sınıflarına dahil edilirler. Ulu tanrının bu bakanları görevlerini, hiçbir üst talimata, hiçbir büyü ya da büyücülük sırrına, gizemine borçlu değildirler. Tam anlamıyla söz konusu gizemli, esrarlı şeylerden yoksun olan dinlerinin deruni, karanlık, bilimsel içtihatları, öğretileri yoktur. Sofularının hiçbir gelenek, yapı ve bölümleri yoktur, hiçbir Yıldızlı Efsaneleri yoktur.

Ayin usulleri herkesçe bilinir ama onları uygulamak için papazlara sarsılmaz bir saygı ve dokunulmazlık sağlayan bir unvan gereklidir. Rahipler yerlerinde olmasalar bile yüksek sesle konuşulmaz. Huzurlarına, odalarına girmeden asla taşıdıkları isimle hitap edilmez. Onlara öncelikle unvanları ve görevleriyle hitap edilir. Babaları yerlere kapanmadan onlara söz yöneltmez. Bitli, sefil, pislik içinde olan hiç kimse, onların eşyalarına, kap kacaklarına ne de kıyafetlerine dokunmaya cesaret edemez. Bir çocuk onlara yaklaşmamalıdır, onun soluğu onların saflığına gölge düşürür, temizliğini karartır. Eğer rastlantıyla kutsal tapınaktan çıkarlarsa onlarla karşılaşanlar koşarak kaçarlara ya da onlar gelip geçene kadar gösterişsiz bir alçak gönüllülükle gözlerini indirirler. Art düşünce olmaksızın kendilerini görevlerine verip sorumluluklarıyla uğraştıkları için bekârlık onlara vergidir. Bekârlıkları Hindu pagodalarında (tapınak) büyük-din adamlarının bekârlığıyla aynı sertlik ve sıkılıktadır. Kadınlar bir saygı mesafesinde kendilerini tutarlar ki bu en az yüz adımdır. Büyük süthanede bu mesafe, çok geniş, büyük bir tabu, bir dokunulmazlık alanı anlamındadır.

Bununla birlikte, gündelik işler bittiği zaman, birkaç eğlence düzenlenir, kapı herkese biraz hafifçe aralanır. Aksi takdirde bu görev kurbanları aptallık, alıklık içine düşmek zorunda bırakır. Akşamları yakınlarda bir yere

çömelmiş ya da dayanmış kamu işleriyle uğraşan vatandaşları dinleyerek dinlenirler. Ama yüce kişiler tartışma ve görüşmelere müdahale etmemeye çok itina ederler, bundan sakınırlar. *Palal*⁴⁴⁵ ya da “Büyük Sütçü” ve büyük, yüce din adamı, mesafeyi titizlikle korur. Hata din adamı adayları karşısında bile kendisinden sonra gelen ikincisi, sürü hayvanlarını otlatan otlatıcı ya da koyunlara bakan çoban olan *Kavilal* da ona söz yöneltmeye cesaret edemez. Ona aşırı bir ihtiyatla yardımcı olur. Ona sıra gelince *Kavilal*, *Palkarpalların* (sütçü din adamları) ya da süt sağımçıların, aynı şekilde sert ve sıkı bir bekârlık içinde yaşayan ama dışarıyla bazı ilişki ve bağlantıları olan *Vorşalların* ya da ısıtmacıların, din adamı çömezlerinin, din adamı hizmetlilerinin ve kutsal tapınak eşyaları ve mallarının yöneticilerinin saygılarını kabul eder.

Palal tanrıların bir oğlu olarak değil ama kendisi tanrı olarak, evet kendi şahsında bizzat tanrı olarak bulunur. Tanrısallığa yükselmeden önce, zavallı şeytanın belki de kendine yeter miktarda yiyeceği yoktu. Ama dini atkısını, mantosunu sırtına alır almaz ve kutsal likörü içer içmez, insanlıktan daha yukarı çıktı. Törenle bu göreve girişinin haftası boyunca, bir dere kenarında, ormanda çömelmiş olarak gelecek ödev ve görevlerini tasarlar, derin dinsel düşüncelere dalar. Kıyafetleriyle birlikte, tüm dünyevi meşguliyetleri ve toprakla ilgili tüm sevgi ve duygulanımlarını üstünden çıkarıp sıyrılarak, derisinin üzerinde bir tek iplik bile olmaksızın çıplak olarak üç gün iki gece kalır. Bu yüksekliklerde, tepelerin üzerinde donarsa işte o zaman ne kötüdür! Bununla birlikte son gece ona müsaade edilir ve hatta odun yongalarından sürtüştürerek bir ateş yakması ona buyrulur. Her akşam

⁴⁴⁵ Fransızca, Yunanca ve Yahudicede yargıç, tanrı.

Kavilal ya da Büyük Din Adamı Yardımcısı ona bir çanak dolusu sütü, kutsal iç avlulardan geçerek, getirir. Bir çakmaktaşıyla kutsal bir çalı olan Tude'nin⁴⁴⁶ birkaç dalını keser. *Mantralar* (özlü sözler) ya da büyüsel sözleri tamamen ezberden söyleyerek ağaç kabuğunu kırıp ufa-lar, özsuğunu sıkıp çıkarır, tüm vücuduna sürer. Bunun suyunu biraz suyla karıştırır, alnına götürür ve sonra onu içer. Sabahları, öğlen ve akşamları ıslak ağaç kabuğuyla vücudunu ovuşturur, sonra serin ve temiz suyun içinde banyo yapar. Bir hafta boyunca olağanüstü, uyuşturucu-nun (soma) yerini tutabilecek şey olarak gördüğümüz bitkisel likörle iyice içini doldurduktan sonra, Palal, ke-sin olarak dönüşür. Derisi saf, temizdir ve Tude'nin ambrosisi⁴⁴⁷ damarlarında *İchor* (İşor)'u ya da kutsal kanı dolaştırır. Dikkate alınacak ayrıntı; kim olursa olsun o birinin unvanını kabul etmez, hatta bir önceki selefinin bile. Bu Tanrı kimseye ait değil, o kendi kendisini kut-sayıp kutsallaştırır.

Kotalar, yükselmelerine müsaade edilen bazı sürü hayvanları için, Todaların eğitimine koyuldular. Onların Büyük Sütçüsü, Yüce, Ulu Palal tarafından giyilmiş bir kıyafetin yırtık pırtık paçavralarını tiftikleyiptarazlaya-rak kendine imal ettiği hükümdarlık tacıyla ya da ke-merle, kişiliğini çevreleyen kutsal aylaya, taca sahip ol-malıdır. Bunun yanında banyo yapmıştır, her seferinde birkaç damlasını yutmuş olduğu farklı yedi ağaççığın öz-suyuyla yedi kez vücudunu ovuşturmuştur. İçeride ve dı-şarıda erdemleriyle dolup taşıyordur. Ama öğretili bize ne anlatıyor, nasıl bir izlenim bırakıyor? Bu yüzden bü-tün dikkatimizi ustanın üzerine verelim.

Tanrı Palal, tanrı oldu ama tembel, uyuşuk bir mis-kinliğin içinde dinlenmek için hiç değil. Güneşin battığı,

⁴⁴⁶ *Meliosmasimplicifolia*, Alias, Millingtonia adları olan bir bitki.

⁴⁴⁷ Mitolojide Olimpos tanrılarının yemeği.

parlak ayın çıktığı gün anı, akşam vaktinde ve sabahları süt sağmak ona aittir, çok sayıda ineğin kutsal memelerini sıkarak ona aittir. Ona yardım etmesi için Kavilaları, Versalları ve Palkarpalları vardır. Süt sağmak hemen hemen onun tekelinde olan, sırf ona ait olan, onun olmazsa olmaz meşguliyetidir. Amma bir kez daha unutmayınız ki Todalar onu en Yüce Varlık, tanrı olarak görürler. Diyoruz ki: En Yüce, en üstün. Aya benzer tanrıları yarar ve çıkar sağlayıcı bulduklarından, onu gözden kaybetmemek için bizzat şahsen, istediğini yapıp, tatlı canını pek üzmeyen, bu tanrıların yerine koydukları, biz insanları her zaman dinleyip anlamayan Palal'ı istediler. Her türlü kişisel özelliklerden uzak, saf, temiz, metafizik, doğaüstü, akli bir varlık yerine nesnel bir tanrıdan daha az kaygı ve tasa duyarak, ırklarından, kendi etlerinden, bedenlerinden bir et, beden olan, kendi kemiklerinden kemik olan Tanrı-İnsan ve İnsan-Tanrı'yı kendilerine verdiler.

Onun aracılığıyla, onun sayesinde, halk Güneşle, Ayla ve Rüzgârlarla iyi ilişkiler sağlayıp sürdürür. Görünmez ama her zaman var olan Yüce Amnor, Toprak ve Gökyüzünün Güçleriyle konuşup görüşür. Palal onlarla iletişime geçer. Uykudan uyandığı zaman, –herkes gibi uyur –yatağından kalktığı zaman, şöyle diyelim, tabiata selam verir ve Günaydın! der. Sessiz ve sakince “Yüce, İyi Göz” sahibi olan varlığın yumuşak, dingin bakışını etrafına saçıp savurur. Alnından çıkıp yayılan ışınlar, parıltılar sayesinde danalar, mutluluk ve erinç içinde gelişip, büyüyüp çoğalırlar. Boynuzlar sertleşir, memeler sütle şişer, otlar yükselir, ağaçlar meyve verir. “Mascot” (Uğur getiren kimse) olarak elini yüzünü yıkar –iyi örnektir – sol eliyle dişlerini ovuşturur, fırçalar –Basit ölümlüler olan Todalar sağ elleriyle dişlerini ovuşturur, fırçalarlar –sonra içine arıtılmış yağ doldurduktan sonra

yaktığı beş dişli lambayla bir yaprağı yakarak dönüştürür. –Niçin? –Erkek kardeşi Yüce Güneş’i dünyaya ışığını vermeye davet etmek için. Bu görev yüce bir hareketle tamamlanır; eliyle yakalayıp tutar, üç dişli yabayı ya da çapayı mı? Bilinmez. Yıldırım parçalarını mı yoksa? –İnce, kırılgan, nazik, beyaz bir değnek, huzur ve barış asası, bir de inek sağım kovanı alır. Sıralanmış olarak onu kapının önünde bekleyen ineklere gider. Palal değneğini uzatır –*Westphalie* (Vestfalya)⁴⁴⁸ ve Normandiya,⁴⁴⁹ hasta ineklere “dokunması” gerekli belli bir ardic ağacı ya da üvez ağacı çubuğu ile ilgili harikalıklar anlatan yaşlı köylülere hâlâ sahiptir–. Palal, boynuzlu şeflerin üzerinde sağdan sola döndürttüğü uzun sopasını yavaş ve ağır ağır gezdirir.

Eli süt dolu kovalarıyla döndüğünde tanrılara, arkadaşlarına ve ortaklarına, iyi yürekli, yumuşak huylu Yüce Toprağa, onların onurlarına yere süt döker. Küçük çanları etrafa serper. Bu küçük çanlar “hisseler” Yüce AmNor’dan gelen, onları taşıyan inekle duygusal ilişki ve bağlantıdadır. Taşıyacağından daha fazla olan memelerini şişirtip, taşıp dışına çıkmak zorunda kalan değerli sıvıya sahip olan ineklerle bağlantıdadırlar. İnsanlarıyla görüşüp, düşüp kalkan ve onların gözleri önünde yürüyen bir Tanrının suretini gözlerimizin önüne diktiklerinden, bunu oluşturduklarından dolayı bu mükemmel Todalara teşekkür edelim. Diğer Tanrılar, bundan yoksunlardı. Kötü ve korkunç, insan yiyici ve kan içicilerdi. Kırıyıcı, katil ve yok edici, öldürücülerdi. Hatta kimileri yararlı mesleklerle iştigal ederlerdi. Onların arasında yaşlı Satürn gibi çiftçi ve ekici, Knep⁴⁵⁰ gibi seramik işleriyle

⁴⁴⁸ Almanya’da bir eyalet.

⁴⁴⁹ Fransa’da coğrafi bir bölge.

⁴⁵⁰ Eski Mısır mitolojisinde yılan şeklinde Amun ya da bir ya da daha çok yılanla çevrili bir dünya ya da çeşitli kanatları olan bir yumurta motifi.

uğraşan çömlekçi ya da İlmarinen⁴⁵¹ gibi demirciler vardı. Jenev vatandaşı, Jean Jacques Rousseau tarafından övölüp göklere çıkarılan Tanrı, dünyayı kronometre şeklinde kurup düzenleyen bir saatçidir. Ama sütçü, peynirci ve yağ üreten Tanrı kavramı anlayış ve güç bakımından özgündür.

Nil nehrine hâkim olan egemenler “epifanilerden”dir⁴⁵² ya da yüce, tanrısal görünümlere sahiplerdir. Roma İmparatorluğu hâkimiyeti altında sanatçılar, tanrılara ve tanrıçalara hükmeden hükümdarın ya da eşinin çizgi ve özelliklerini verirlerdi: Güzel, yakışıklı Apollon’un heykellerini Oktav’a vakfetmek ya da Oktav’ın çizgi ve özellikleri altında Apollon’u tanıtmak gibi yüksek zevk, beğeni dalkavukluğu yaparlardı. Yüce Sezarlar –Kaligula veya Heliogabal – ölmediler ama tanrılar sınıfına girdiler, kutsanıp ululaştılar. Ayrıca halklarının tanrıları olarak gördükleri, gerçek tanrılar olarak gördükleri ne kadar çok zenci kaboser⁴⁵³ çocukları, ne kadar çok sütlü kahverenginde Soulouque⁴⁵⁴ vardır! Tanrı, Loango’nun⁴⁵⁵ bu kralı yıldırma ve yağmura egemendir, onları yönetir. Anne tarafından büyük dayısı yıldızlardan silahıyla gökyüzünü, denizle toprağı, dağları ve nehirleri yaratmıştı. Bir Maranon⁴⁵⁶ ormanında, 1729’da Kakik’in⁴⁵⁷ hüküm sürdüğü zamanda, bir misyoner, kendisinin Hristiyanların büyük Tanrısının temsilcisi olduğunu söylüyordu, İsa’lı haçı gösteriyordu.

⁴⁵¹ Fin Tanrısı, demirci ve kaya tanrısı; Fin mitolojisinde bir gök tanrısı, usta bir demircidir. Diğer gök tanrısı Ukko, İlmarinen’in yerini alınca demirci bir kahraman veya kaya tanrısı olmuştur.

⁴⁵² Tanrının insanlara insan kılığında ya da başka şekillerde görünmesi.

⁴⁵³ Batı Afrika şefleri.

⁴⁵⁴ Haiti’de 19.yy’da hüküm süren imparatorluk.

⁴⁵⁵ Kongo Cumhuriyetinde bir şehir.

⁴⁵⁶ Amazon ırmağının ana kaynağının bulunduğu bölge.

⁴⁵⁷ İspanya, Brezilya ve Portekiz’de kabile şefi.

“Senin solgun, cansız Tanrınla ne yapayım? Tanrı benim ve Güneşin oğlu benim. Her gece ruhum, evrenin yönetimiyle uğraştığım yeryüzü toprağından gökyüzüne yolculuk yapar.⁴⁵⁸

Yaman ve yiğit bu adam kendi öz yüceliğine, tanrısallığına inanıyordu. Magdalena’nın⁴⁵⁹ bazı yitik, geri kalmış yerlerinde kral olan meslektaşlarından biri ciddi ciddi dünyayı yaratmış olduğunu anlatıyordu.

“Kaliforniya’da taptıkları tanrı her köyde farklıdır. Ulu bir yücelik atfettikleri yaşlı bir kıızılderiliyi kendileri seçerler... Yağmur elde etmek için, ekinler, ürünler ve diğer lütufları için uygun bir hava, uygun birikim elde etmek için... Ona kurbanlar, topraklarının ilk ürünlerini ve av hayvanlarını sunarlar. Savaş olduğu zaman açıklığı, kazıklarla oluşturulmuş duvardan on beş *var* (vara= verge=835,905 mm, eski İspanyol ölçü birimi) olan, bir yeraltı yolu aracılığı ile içine girdikleri ve çok güçlü, birbirine bağlanmış kazıklardan yapılmış çepeçevre kale duvarının ortasında küçük tepeciğın üzerine bir ihtiyarı yerleştirirler. Öyle ki her zaman tanrılarıyla iletişim halindedirler, ona yiyecekler taşırlar ve düşman saldırılarına karşı onu savunurlar.⁴⁶⁰”

Meksika İmparatoru, toprağın üzerinde Huitzilo-poştli⁴⁶¹ olduğuna, günün yıldızı olan Güneş’i parıldattığına, ırmakları koşturup akıttığına yemin ediyordu. Zengin ve bol hasatlar vermeye söz veriyordu (Gomara). Antaymurlar⁴⁶² ormanları çıkartıp canlandırma inceliğine sahiptir ve koyunların doğurup kuzulayabilmeleri

⁴⁵⁸ Bastian, *CulturlaenderAmericas* (Amerika Kültürü).

⁴⁵⁹ Kolombiya’da bir bölge.

⁴⁶⁰ Don Pedro Fages, *Voyage en Californie* (Kaliforniya’ya Yolculuk).

⁴⁶¹ Azteklerin acımasız savaş tanrısı, insan kanı talep eder.

⁴⁶² Madagaskar’da denize kıyısı olan bir bölge.

onların sayesinde. Ouiddah'ın⁴⁶³ ileri gelen yöneticisi, efendiyi şöyle açıklıyordu: –“*Ben Tanrı'nın eşitiyim. O beni gördüğünüz gibidir, ben tamamen onun resmiyim* (Allen)”. Daha alçak gönüllü olan Aşantilerin⁴⁶⁴ kralı Oppokou (Opoku): “*Gökyüzünün tanrısı belki benden biraz daha güçlü bir varlıktır.*”⁴⁶⁵

Bu olağanüstü, inanılmaz ve şaşırtıcı, zeamet sahibi soylu beyefendilere göre Florida'nın Büyük Yüce Natchez'i⁴⁶⁶ bir saç telinden daha aşağı, düşük, ast biriydi. Başkanlık etme şeref ve onuruna sahip olduğu konfederasyon, her birinin yüksek tavır ve edaları, hayvan avındaki başarıları, savaşlardaki büyük kahramanlıklarıyla güneşe özgü ırktan bir varlık olduklarını ispatladıkları, beş yüz savaştan oluşmuş kibirli bir oligarşi, yüksek bir soylular sınıfı tarafından yönetiliyordu. Bu binin yarısı kadar olan kahraman halkların şefi, takımyıldızlarının merkezi Yüce Güneş'in etrafında fır fır dönüyordu. Ayrıca her sabah, kralların Kralı, İmparatorluğun Efendisi çadırından çıkıyordu. Kardinalliğinin dört ucuna, dört tarafına dostça selam veriyordu. Notus'a (Güney Rüzgârı)ve Bore'ye (Poyraz'a), Eurus'a (Doğu-Güneydoğu Rüzgârına ve Tanrısına) ve Zefir'e (Meltem) gönül okşayıcı sözler söyleyip, iltifatlar ediyordu. Ona taht hizmeti gören, taht olarak kullandığı kayanın üzerinde dikiyordu. Elinde kalumetle,⁴⁶⁷ Febus'un⁴⁶⁸ görünümünü alıyor ve eliyle onu selamlıyor, birkaç nefes çekmesi için

⁴⁶³ Batı Afrika'nın Koridor ülkelerinden eski Fransız Sömürgesi olan Benin'in başkenti Kotonu'ya bir saatlik mesafede, Atlantik Kıyıları'nda bir yerleşim bölgesi; köle ticaretinin başlangıç noktalarından birisi.

⁴⁶⁴ Gana'da hâkim olmuş bir krallık.

⁴⁶⁵ Bastian, *Völker psikoloji*.

⁴⁶⁶ Amerika'da Mississippi eyaletinde bir şehir ve burada yaşayan yerli halk Natchezler.

⁴⁶⁷ Kuzey Amerika yerlilerinin kullandığı uzun tütün çubuğu.

⁴⁶⁸ Güneş tanrısı Apollo.

piposunu ona uzatıyordu. Ciddi ve rahat, Levant'dan (Doğu Akdeniz Ülkeleri) Ponent'e (Batı'ya) kat etmek zorunda olduğu yolu ona gösteriyordu:

“İşit Ey Güneş! Görevini yap! Ne dur ne gecik! Unutma ne sağda ne de solda! Selam Sana!”

Kendilerinde, kişisel bir tanrıya olan inancın günden güne zayıflayıp azaldığı medeniler, tarif edilemez Olağanüstü bir Varlık ile ilgili, onların anlaşılmasız boş fikirleriyle birlikte bu huysuz, kötücül küçük kralcıkların kendini beğenmiş tutku, hak ve isteklerini gülünç ve acayip bulacaklardır. Her şeyi yapabilme, sınırsız mutlak güç ve yetkinin nitelikli ayrıcalıklarını Büyük Yüce Peynircilerine bahşeden zavallı sefil Todaların budala, aptalca saçmalıklarına hayran kalacaklardır. Kendisinin ölümsüz olduğuna inanmaya, ihtiyatlı olarak, son derece ayarlı ve düzenli olarak gördüğümüz tasarı ve niyetleri yıkıp harap eden, aklımızı ve sağduyumuzu kırıp, aşağılayıp küçük düşüren bütün bu rastlantılara, tehlikelere, varoluşun sayılamayacak kadar çok sayısız kırılğanlıklarına, dayanıksızlıklarına, gündelik hayatın binlerce ve binlerce aksiliklerinde, kazalarında kendini özne olarak görmemenin ölümlü insanoğluna mantıksız geldiğini, sağduyusuna aykırı olduğunu kesin olarak ileri süreceklidir. Bütün bunlar modern kavrayış ve anlama gücünden kaynaklanır. Eskiler başka bir şekilde düşünürlerdi. İdari, hükümetle ilgili ve kişisel güçle alakalı fikirlerle birlikte, düzen, ahlak ve adalet fikirlerini birbirine karıştırıp karmakarışık etmeye alışmışlardı. Yüce Doğa, kaoslarla, bunlarla ilgili fikirlere onları inandırmaya başlamıştı. Başlangıçtaki ilk düzensizlik, karmaşa ve karışıklık içine geri dönme eğilimindeydiler. O, devam ettirip sürdürme, direnme gücünü, cesaretini gösterme ve düzeni kurma konusunda çok güçlü bir iradeydi. Eğer hükümdarlar, tamahkârlıkların ve şiddet ve zorbalıkların

önüne geçmek için ve milletlere yasaların gemini uygulamak için orada olmasalardı, insanlık, sadece, aşırılıklar içinde yan gelip yatma ve suç, cinayet içinde yuvarlanıp durma arzusu içinde olacaktı. Böylesi anlayış ve düşünceler içinde her zaman, insana güçlerini devredip onu vekil tayin eden tanrı ve bu güçleri kabul eden insan arasında bir ayırım, bir seçim yapmak kolay değildir. İşte Hindu doktrininin (bilimsel öğretisinin), kralını kaybetmiş bir krallıkta İndra'nın⁴⁶⁹ hiç yağmur yağdırmamasının anlatılmasının nedeni...⁴⁷⁰ İhtiyatlı Ulysse,⁴⁷¹ bilge, iffetli Penelope'ye açıklamada bulunuyordu: *"Erdemli bir prensin yönetiminde, toprak arpayla taşar ve bol buğdayla dolar. Ağaçlar meyvelerle dolup taşar, koyunlar bollaşır ve deniz balıklarla dolup taşar. İyi bir yönetici bize bunun böyle olduğunu gösterir."*⁴⁷² Çinlilerin fikirleri de böyledir. Onu imparatoru kuraklıklardan, sellerden, deniz taşmalarından, rüzgârlardan ve donmalarından sorumlu tutarlar.

Ama bu konuda daha iyi düşünen modernlerimiz, kendileri, otorite ilkesi üzerinde, ilkelerin fikirlerine açık ve gözle görülür bir şekilde üstün olan fikirler kuruyorlar mı acaba? Yüce hukuk teorisyenleri hükümdarın hep muktedir olduğu formülü dile getirip yayınladılar, -Acaba, hepsini mi? Ya rakipleri, anayasal hukukun filozofları, krallarını hatalı olmaktan uzak bir denge unsuru olduğu aksiyomunu dile getirip yaydılar mı? Merkezi Vatikan'da bulunan yüksek papazdan bahsedecek miyiz? Bölgesel yönetim merkezi bakımından, mutlak

⁴⁶⁹ Hinduizm'de hava ve savaş tanrısı.

⁴⁷⁰ Mahabharata, II, 1205, IV, 931.

⁴⁷¹ Yunan mitolojisinde İthaka kralı, en güçlü hükümdarlarından olan Odisseas, Penelope ile evlidir, ondan Telemek adında bir oğlu olur. Troya savaşında yüksek zekâsıyla ünlenir; Homeros'un Odessa destanında da övülüp dile getirilmiştir

⁴⁷² *Odysée* (Odessa), XIX, 108.

gerçeğe ve adalete karşı söylemde bulunmaya ve bir masumu mahkûm etmeye yetkisi, gücü olmayan yargıçlara sahip olma avantajımız yok mu bizim? İyesi oldukları, eriştikleri günah işlemezlilik ve şaşmazlık, yanılmazlık, yüceliğin, tanrısallığın özünü oluşturmuyor mu? Nihayetinde, süt ve yoğurt konusundaki şaşmazlık, yanılmazlık, dogma ve ahlaki sorumluluk hakkındaki şaşmazlık ve yanılmazlıktan daha az rasyonel değildir ve onlar hakkında düşünülüp taşınıldığı takdirde peynircinin aptallık, yanılğı ve hatalarının daha az sinir bozucu sonuçları vardır. Nilgeriler inandıklarını söylerler ve söylediklerine inanırlar. Din hakkında verdikleri tanım, spiritüalistlerimizin yani tinselcilerimizin derinliğini ölçmek zorunda olacakları esaslı, çetin bir yalınlık, sadeliktedir. Ama hayır, sudan yola çıkıp yayılırlar, evet hâlâ sudan, eskiden antik Ortodoksluk denilen sulandırılmış sınırların sulandırılması gibi... Ayrıca, Kurumbaların dini üzerine bir Toda'ya soru sorulmuştu:

“Ne ki! Omzunu silme hareketi yaptı. Bu Kurumbalar bir dine sahip olmalılar! Bu alçak, namussuz serserilerin inekleri yok, evet onların tanrıları olmalı!”

Ne kadar da naif, saf ve temizler. Boş, ciddiyetsiz bir duygusallığın içine düşmelerinden dolayı onları kınayıp eleştirmiyoruz. Dini ve mülkiyeti birbirinden hiç ayırmaz olarak gördüler, anladılar. Biri ötekini esinliyordu, birbirlerinin elebaşydılar. Onlara aile olan koruyucu, esirgeyici Tanrı, zenginliğin jandarması ve büyük zenginliğin, gönencin kır bekçisi görevini görmektedir. Sadece zenginler için tanrıların olması bakımından bu doktrin, çok dikkat etmek gerekirse, eski ve evrenseldir (Fustel de Coulanges). Ayrıca nobranca, zenginlik olma-

dan tanrıya kurban edilmez. Kurban olmadan tanrı yoktur diyen Aryanlarla⁴⁷³ bu kanıyı, bu inancı paylaşıyorlardı. O halde “*İnsanlar Tanrılara soma,*⁴⁷⁴ *duru, arıtılmış yağ ve besin sunabilmeniz için zenginlik sahibi olunuz.*”⁴⁷⁵—*TshandaGosain* (TşandaGosen) güçlü bir tanrıdır, der Bengal Paharileri ve ona başvurabilecek olan sadece zenginlerdir (Dalton). Zengin Karenler, Yağmur ve Berket dualarından fakir çiftçileri çıkarıp onları reddederler. —“*Yiyecek domuz olmadan, içecek arak (içki) olmadan nasıl dua edilir?*” diye bir Çinli çiftçi haykırıyordu (Brau de Saint-Paul Lias).

Bütün Orta çağ Hristiyanlarının durum elverip fırsat düştüğünde, Yahudi tefecilere kutsal, ilahi kalıntılarını, anı olarak sakladıkları şeyleri rehin olarak verdikleri gibi Todalar, kıtlık, yoksulluk onları sıkıştırıp soluklarını kestiğinde, tanrılarla alakalı ambarlara karşılık, -küçük çanlar takılı ineklerle, kutsal tosunlarla alakalı barınak ve hangara karşılık- tohum ödünç almak için Badagalara başvururlar. Ortaçağ sonrası büyük Hristiyan Kiliseleri olan bazilikaların hazinelerini hayranlıkla seyretmeye meraklı olan Gezgin Marshall, geçersiz, hükümsüz olanlarını kendisine ayırıp alan bir Tanrı’yı yoldan çıkardı, arılığını bozdu:

“O yaşlı kırış kırış, buruşuk, karmakarışık, şaşkın, kirli ve kabaydı; bununla birlikte, ağırbaşlı sadeliği, sert, soğuk, süssüz, kaygı verici karamsar bakışı, katı, bükülmez kaşı, hareketsiz ve kasılan tumturaklı yüzü, uzun za-

⁴⁷³ Aryan Hindistan’ın Aryavarta bölgesine yerleşmiş Hint-Avrupa dil ailesine dahil dilleri konuşan etnik grup ve bölge, Aryan soylu anlamındaki Sanskritçe bir kelime olan Aryadan türemiştir, ana vatanları Kuzey Pakistandır.

⁴⁷⁴ Bitkiden elde edilen bir içki.

⁴⁷⁵ Wilson, Vişnu Purana (Hintlilerin Vişnu ile ilgili Mahabharata ve Ramayana’yı da kapsayan Hinduizm kutsal metinleri.)

mandır ustalaşmış, yatkınlaşmış tanrısallığın bir yansımasını işaret ediyordu. Onu akşam yemeğine davet ettim; alışkın olmadığı hoşluk ve tatta olan ekmeğin ve şekerin etkisi altında tavır ve davranışı daha az sert ve ciddi oldu; gönül okşayıcı, tatlı dilli olma lütunda bulundu. Yemeğin sonunda konuşma ve görüşme başladı:

“Todaların Güneş’e tapmaları gerçek mi?”

“Tşak! Bu zavallı insanlar gerçektende ona tapıyorlar. Ama herkes değil. Ben, diye, ayağa kalkıp doğrularak, kibarlık ve gönül hoşluğu olsun diye göğsüne hafifçe dokunarak davrandı, niye Güneş’e tapacaktım ki? Ben kendim tanrı değil miyim?”

Bununla birlikte küçük bir bahşiş olarak, Yüce Ulu Titan’ın⁴⁷⁶ eski kuzeni, uzun süredir kişiliği ve varlığıyla doldurduğu kutsal tapınağa gizli gizli kaçamak olarak sokulup girdi. Onu izlemesini yasaklayarak, uzaktan hurda demir kırıntılarını, su küplerini, çanakları ve kaşıkları, kepçeleri gösterdi. Orada yalnızca bunlar vardı. Söz sohbet bilmez patavatsızlıkla bir düş kırıklığına uğramıştı. Ama Roma’nın Kapitol’üne⁴⁷⁷ girmesi sağlanmıştı. Önündeki Atina ve Miken akropolünün⁴⁷⁸ paladyumlarını⁴⁷⁹ ortaya çıkararak, çok fazla görmemiş olduğu Argos’un⁴⁸⁰ ve Thebes’in⁴⁸¹ karanlık, kutsal tapınaklarına girmesi sağlanmıştı. Ne olursa olsun tanrısallık, kutsal gizemlerle hile yapan bu Palal, evet bu Palal kendisine inanıyordu, onun kendi öz tanrısallığına inancı

⁴⁷⁶ Yunan mitolojisinde efsanevi Altın Çağ’da dünyayı yönetmiş güçlü tanrı ırkı.

⁴⁷⁷ Eski Roma’nın kalesi.

⁴⁷⁸ Antik Yunan kentlerinin yanı başında, genelde tepe üzerinde, çevresi surla çevrili, içinde sarayın, önemli yapı ve tapınakların bulunduğu yer.

⁴⁷⁹ Gümüş renginde beyaz altın yapımında kullanılan değerli bir maden, kaplama.

⁴⁸⁰ Yunan mitolojisinde yüz gözlü bir dev.

⁴⁸¹ Thebes ya da Teb, Antik Mısır’ın efsaneleriyle ünlü şehri.

vardı. –Ayrıca neden olmasın? Herkesin onu tanıyıp bildiği yüce ve ulu nitelikleri neden kabul etmesin, niye inkâr etsin ki?

Hiç kuşkusuz birazcık bilgi kırıntısıyla, dört başı mamur bir teoloji inşa etmek ve birbirleriyle uyumlu, eş güdümlü, ortak, düzenli doktrinler halinde onları geliştirmek işinin ehli bir adama kolay gelmiş olmalı. Ama buna hakkı var mı, olmalı mı? Ya Todalar kendi isimleri altında konulmuş dogmalardan yani kesinlik ifade eden sözlerden pek bir şey anlayacaklar mı acaba? İlkeller, taslağı çıkarılıp, yontulup düzeltildikten, açıklanıp aydınlatıldıktan ve gruplandırılıp bir araya getirildikten sonra diğer birçoklarından ne daha iyi ne de daha kötü bir sistem oluşturup sunacak olan tanımlanmaz, belli belirsiz ahlaki, dinsel ve felsefî kavramlara; birkaç gelişmemiş, ilksel, basit fikirlere sahip olurlar. Ama bu sistemi onlar yapıp hazırlamadılar, kesinlikle, çünkü onlar hâlâ ilkeldirler.

Hız. İsa'nın öğretisi Kutsal İncil'i müjdeleyip yayanlar, günah kavramını onların kafalarına iyice sokmak için iki kuşak boyunca bin bir zahmetle çaba harcıyıp yorulmuşlar. Cehennemin sıkıntıları, şeytan ve cezaların sonsuz sürekliliğini tekrar tekrar okutup, öğretip doğru yola getirmeye çalıştılar ve hak dine çağırdılar. Ama heyhat, işte, bu zavallı insanlar, bağışlanıp affedilmez olan suçlar olasılığını anlayamazlar. Asla affetmeyen, bağışlamayan; kinlere, düşmanlıklara ve her zaman yürek yakıp iç kemiren hınçlara karşı, hiç sönmek bilmeyen ateş ve hiç ölmeyen bu iç kemiren kurda karşı çıktılar. Ancak sadece mezar ötesi cezalar konusunda, suçluları, ama sadece işlenen hatalarla orantılı olan bir zaman süresi kadar sülüklerle dolu kan çukurlarına konulacakları bir bataklığı kabul etmek istediler. O zamana kadar, Badagalar gibi, bir inek ve bir danaya bu suçları, hataları yükleyerek, hatalarından, suçlarından kurtulduklarını

düşünüyorlardı. Hey “İshak’ın Korkusu!”⁴⁸² (Hz. Yakup, babası Hz. İshak’ın korkusuyla yemin eder). Bossuet’nin Tanrısı⁴⁸³ ve sen Calvin’in İsa’sı,⁴⁸⁴ ne saflıktır ne bilgisizliktir bu!

Bununla birlikte hayatlarının bütün sahneleri sofuluk ve tapınma ile doludur. Bu içlerine kadar işlemiştir. Toda, doğuda uyanıp doğan Yüce Güneş’in karşısında saygıyla eğilir, ayın karşısında saygıyla eğilir, parmağıyla burnunu kapatarak elini alnına koyar, ihtiyaçlarını, tüm arzularını, tüm sevgi ve duygulanımlarını özetleyen bir duayı doğaçlama olarak ezberden söyler:

“Erkek çocuklarımızın büyüyüp gelişmesi, erinç ve mutluluk içinde yaşamaları mümkün olsun! İneklerimiz ve düvelerimiz ile birlikte insanlarımızın sağlıklı olmaları mümkün olsun! Her varlığın sağlık içinde olması mümkün olsun ve arzularını gerçekleştirebilsinler!”

Aile babası ay ışığına çıktığında ve ışık çeşmesi olan yıldızdan hayır, dua, lütuf isteyip yalvarıp yakarmasının heyecan verici bir manzara olduğunu anlatır, Bay Marshall. Yemeğe başlamadan önce her biri yemekten bir parça alıp onu tapınaklara taşırlar ve onu tanrıya adarken şunu söylerler: – “*Bak Yüce Efendi, Yüce Tanrı!*” Sonra onu Anaya Özgü Yüce Kutsal Toprak olan Bouo-Tai’ye sunarak yere koyarlar.

İkincil inanç, derin iman sahibi olan köylerin patronları, kaynakların koruyucuları, ormanların ve mağaraların sakinleri olan küçük tanrılara ve ruhlara büyük saygı duyarlar; avcı ve kır tanrısı, orman perisi Betikhan gibi. Ay ve güneş tutulmaları müddetince oruç tutup perhiz

⁴⁸² Exodus; İbranilerin Mısır’dan Hz. Musa rehberliğinde Çıkışını anlatan İncil kitabı.

⁴⁸³ Jacques-Bénigne Bossuet, 1627, 1704, Fransız Piskopos, yazın-sal çalışmaları da vardır.

⁴⁸⁴ John Calvin, Fransız ilahiyatçı.

yaparlar. Misyonerler onlara dünyaların Yaratıcısının adının Asouro-Souami olduğunu ve onun bir Ateş-Işık olduğunu söylemişlerdi ama onlar bundan pek bir şey anlamazlar. Toda tanrıbilim uzmanları bir üst sınıf din adamı olma töreni ile ilgili dinsel kutsallaştırma ayinine göre (Katolik dogmanın tersine) aşamanın değişken olduğunu, her zaman görevden azledilebileceğini, sadece görev bakımından önemli ve değerli olduğunu, görevi bırakıp vazgeçmenin mümkün olduğunu, onu tekrar elde etmenin de mümkün olduğunu ama onu tekrar yenilemek gerektiğini anlatır. Bunun bilgisini verirler. Onları TrenteKonsiline⁴⁸⁵ gönderelim. Mantığın ve iyi niyetin düzensiz bir gizemler magması içinde ve metafizik bir labirentin içinde çırpınıp durduğu karışık bütünlük olarak büyük dogmalarla karşılaştırılınca bu “İnek’den, İneğin” diyeceğimiz din, iç açıcı yalınlığıyla hoş a giden bir sadeliktir. Saflığı, temizliği sizi yumuşatır, yatıştırır.

Şüphesiz, bu cesur dağ adamları derler ki, bizim dinimiz sizin için yapılmamıştır, ancak bize yeter. O ve ayrıca biz onu bütün diğer dinlere tercih ediyoruz. Biz Palalımıza inanıyoruz. Yücelik, tanrısallık bizim ona uygun gördüğümüz, verdiğimiz bir yüceliktir. Tamamen bizim memnuniyet ve hoşnutluğumuz için bu görevi yerine getirir -ayrıca bizi kırıp hoşnutsuzluğa düşürdüğü takdirde- Eh işte o zaman! Ona istifasını verdirmek zorunda kalırız ve onun yerine başkasını almamız gerekir!

⁴⁸⁵ Katolik Kilisesi tarafından tanınmış olan on dokuzuncu ekümenikkonsildir. Protestan reformu çerçevesinde Martin Luther tarafından formüle edilmiş taleplere cevap olması bakımından 1542’de Papa II. Paul tarafından toplantı çağrısı yapılmıştır. M.S. 1545’de başlamış-1563’de bitmiş olan üç dönemde 25 oturum yapılmış olan pikoposlarkonsilidir. İtalya’nı kuzeyinde özerk bir il olan Trento şehrinde dir.

Bunun yanında, görev ve işlevlerinin görkemli, haşmetli yüceliği tanrıya engin ve büyük bir yalnızlık, ıssızlık sağlar. Sert ve kesin olarak insanlardan soyutlanması söz konusudur. Aradan zaman geçtikçe git gide bu dayanılmaz olmaktan da geri kalmaz. Herkes tarafından ciddiye alınır, yüceliği onu insanlığın dışına koyar. Ona bakmaya cesaret edemezler, onunla konuşmaktan korkarlar. Ailenin sevinçlerinin reddedilmesi, insanlarla ilişkilerin terk edilmesiyle sanki bir kafesin içinde gibi haşmetli görkemliliğinin ve yüceliliğinin içinde hapsolmuştur.

Katı, bükülmez bir yücelik ve ululuktan bıkip usanması ve bu kadar yukarı çıkmışken inmeye can atması ne kadar şaşırtıcıdır değil mi? Yerini almak isteyen biri olduğu takdirde emekliliğini isteyebilecektir. Oysa sıkıcı, değişmez, monoton hayat, bu dayanılmaz ve soluk aldırmadan tüm zamanını alan çekilmez hayat, basit, halka özgü tutkular, arzular için yapılmamıştır. Erkten el çekip vazgeçen tanrı, ebedi sorumluluk ve yetkisini, ahırın imparatorluğunu çok fazla üzüntü ve pişmanlık çekmeden kendi isteğiyle bırakarak, bürosunu, iş kıyafetlerini, unvanını ve yetkisini bırakır, bunlardan vazgeçer. Jüpiter'in koruyucu kalkanı gibi karanlık görünümlü ejidi⁴⁸⁶ bırakır. Kendini bırakıp gevşer; kollarını, bacaklarını sallar ve girdiği gibi çıplak şekilde Azizlerin Azizi, Yücelerin Yücesi unvanını terk eder. Çünkü Toda, masum sadeliği içinde topluluğun çıkarlarının emanet edildiği kişinin kendi öz görevlerine itina edip ilgilenmeye vaktinin olduğunu bilmez, anlamaz. Koruyucu ve Esirgeyici Tanrı'nın ufak tefek yararlar sağlayıp, kâr elde etmesini kabul etmez.

Palallar, basit, sade ölümlülere özgü durum içine geri dönmüş, görevlerinden istifa etmiş olarak kaybolmuş

⁴⁸⁶ Mitolojide Pallası kalkanı.

tanrısallığın, yüceliğın özlemi içine düştüler. Tanrılar katına tekrar çıkmak istediler; ilk boşlukta görevlerini tekrar ele geçirdiler, ama unvanın bütün yorgunlukları ve sıkıntılılarıyla bir daha baş etmeleri gerekiydi.

@

Badagalarımıza geçelim.

Şimdi bilinmektedir ki tek tanrıci olarak kabul edeceğimiz bütün dinler, Animizme⁴⁸⁷ ya da ruhların ve şeytanların kökende birbirleriyle karıştıklarını söyleyen şeytan din ve inanışına aşılannıştır. Doğaüstü yaratıklar eski ikametlerinden kendilerine mahsus orman kıyılarına da memnuniyetle giderler. Bu arada çoğunun içinde iyisi ve kötüsü vardır. Daha doğru bir şekilde söylemek gerekirse, dünyanın bütün geriye kalanının tersine, kötü olan aynı doğaüstü yaratık eski arkadaşları için, kabilesinin insanları ve ona tapanları için iyidir. Özellikle, kişile-riyle ilgili olarak, ona muskalar şeklinde bir adres, ika-met hazırlamaya epeyce dikkat etmişlerdir.

Badaga çocukları, genellikle olası kazalara karşı, yakılmış odunlardan alınmış toprak ve külle yapılip şekil-lendirilmiş tılsımlarla güvene alınmışlardır. Başka ha-yata geçen Todalar, daha az kibar ve daha az nazik ola-rak kendilerini gösterirler. En azından bir yıkım ya da kazadan sağ kurtulup hayatta kalanlar, yaşayanlar, mev-tanın özel eşyalarını gömüp sakladıkları deliğı dikkatli bir şekilde kapatırlar ve oraya bir taş yuvarlarlar. Son bir sayğı gösterisi olarak alınlarını bu taşla değdirirler. Ar-dından geriye dönüp bakarak, oyalanarak vakit geçirdik-leri takdirde yakalanıp kapılmaktan korkarak görünme-den tüyerler. Zira Yüce Ruh, durumundan dolayı, ilk kız-

⁴⁸⁷ Canlandırmacılık anlamındadır, doğada insan ruhuna az çok ben-zeyen ruhlar bulunduğunu kabul eder, her nesnenin bir ruh tarafın-dan yönetildiğini kabul eder.

gınlığında, ilk can sıkıntılığında ve yeni durumuna alışmadığı sürece, kolayca, nedensiz yere, amaçsızca güç ve şiddet kullanmaya ya da aynı şekilde sevgi ve şefkatle insanları öldürmeye, can sıkıcı, üzücü doğal bir eğilime kendini kaptırabilir. Ondan kaynaklanan salgınlar patlak verdiğinde, nihayetinde ülkeyi saran ölümdür.

İskitler ve Galyalıları bir kılıca taparlardı. Badagalar, kahramanlarından birinin hayattan onunla çekildiği, uzun zamandan beri paslanıp körelmiş olan bıçağa büyük saygı gösterip kutlu sayarlar. İntihar edenler, öldürülenler, doğumda ölen kadınlar, aşkın zevklerini tadmadan göçüp giden kız ve erkek çocuklar -Goethe tarafından şiirsel olarak kaleme alınmış olan *Fiancée de Corinthe* (Korint'in Nişanlısı)'nı⁴⁸⁸ hatırlayınız- vakitsiz ve erken ölüp gidenler, genellikle şiddetli, korkunç bir ölümle ölenler, sıkıntılı ve üzüntülü, hınç dolu, kinci ve sinsiler olarak addedilirler. Güçleri, kasıtlı ve kötü niyetlerinden, düşmanca duygularından kaynaklanır. İntihar edenin ruhu, kanlı kılıcı aklından hiç çıkarmaz, onu bırakmaz, onu kendi evi, adresi yapar. O, bundan dolayı, omuzlar üzerinde taşınmalıdır ve bir lambanın gece gündüz yanacağı küçük kilise gibi bir yere konulmalıdır.

Bir Bagadel kadını bir taşın kan sızdığını gördüğünü anlattı. Köyün tanrısı tam da kıskanç komşular tarafından çalınmışken,⁴⁸⁹ bu haber coşku ve heyecanla karşılandı. Kanlı taşın, öldürülüp katledilen birinin can ruhuna sığınak olup onu barındırdığına hiç şüphe yoktu. Oysa tamamen güç ve kuvvet kullanılarak öldürülmüş, dahası kurban olduğu cinayetle öfkelenendirilip azdırılan

⁴⁸⁸ Alman doğa bilimci, yazar, politikacı, ressam olan, Johan Wolfgang von Goethe, 1749-1832, tarafından yazılmış bir şiir. Antikçağda geçer, ölü kadın nişanlısıyla tekrar görüşmek için mezarından gelir.

⁴⁸⁹ Bakın: *Juges* (Yargılar), 81.

bir kişinin şeytanından daha güçlü, kuvvetli şeytan yoktur. Kötü bir tanrı tercihi, kapıyı zincirlemek için yırtıcı, yavuz bir koruma köpeği arayan bir köylünün yaptığı sebeple aynıdır. Şu halde açıktır ki taş kutsal bir kalıp haline getirilmektedir.

Şeytanlar, özellikle birbirlerinden bir şeyi dilediklerinde ya da durağan dönemlerde tanrısal vahiylerini serbest bırakırlar. Onları kabul etmek için tamtamlar gü-rültü patırtı çıkarır, tamburinler (tef, davul) ayaklanır, tahrik olur galeyana gelir. Aracı “medyum” gelir ve herkes onu selamlamak için sus pus olur. Çizilmiş bir dairenin ortasına gelir, Yüce Siva tarafından, Yüce Plüton tarafından ve de Hıristiyanlığa özgü şeytan tarafından taşınıp kullanılan cehennemi bir üstünlük, krallık asası olan üç dişli yabayı çıkartıp sallar. Sarı, beyaz ve kırmızı dar bir kemer haricinde tamamen çıplak olarak gider gelir, sıçrar, kendini oraya buraya atar, tekme savurur ve sema dönen dervişlerin yaptığı gibi kendi etrafında fırıl fırıl döner. Sırası gelince uygun bir anda korların üzerinde yürür. Uzun çığlıklara, bağırıp çağırımlara orkestra eşlik eder. Sonra tempo artar, hızlanır ve çığlıklar daha keskin, daha tiz olur. Ona içmesi için kan verilir. Ansızın sarsılır gibi olur, silkinir, tüm vücuduyla baştan aşağı titrer. Gözleri yuvalarından fırlar, vahşi bir parlaklığa, ışıltıya bürünür. Tanrı onu yakalamıştır; onu sabit, kımıldamaz, sert, bükülmez, şaşkın ve afallamış halde tutar. Kâhinlere özgü bir sarhoşluk çöker üstüne. Ve işte, seyircileri çağırıp yüreklendiren tanrı vahiylerini söylemeye başlar. Bu ve diğer dünya hakkındaki sorulara cevap verir. Sonra görüşme ve danışmayı aniden sonlandırır, aç olduğunu, susadığını söyler. Eğer saygıdeğer bir tanrı ise, ona kakaolu süt ve kızarmış pirinç ikram edilir. Yaramaz küçük şeytan biraz et ve araktan (rakı) memnun kalacaktır.

Her halükârda problem aynıdır. Çağrılacak şeytana karar vermek. Zararlı, tehlikeli vebanın ya da tifonun şeytanı mı, sıçanların ya da tırtılların, kaplanın ya da krokodilin, rüzgârın ya da soğğun, ağacın ya da kayanın şeytanı mı olacağına karar vermektir problem -dansçının vücuduna girecektir⁴⁹⁰-. Bir kere oraya yerleştğinde, onun üzerinde bazı davranış ve tutumlar meydana gelecektir, onu etkilemek mümkün olacaktır. Böylece yediri içirilecek, pohpohlanıp övgülere boğulacaktır, eğlenilecektir. Onu kandırmak, onu işletip alaya almak dışında, eğer muktedir olunursa, onu dışarı atarlar. Hatta bazen uğradıkları hastalıkların ve acıların intikamını almak için ona işkence yapacaklardır. Todalar, kadınlarla ya da sürü hayvanlarıyla alakalı anlaşmazlık ve uyuşmazlıkları düzenlemek zorundadırlar –ayrı ayrı endişe ettikleri şeylerdir bunlar-. İster istemez, dansa giren, seke seke yürüyen, sıçrayıp takla atan, kendi kendini kamçıyla döven, bağırıp haykıran, gözlerini döndüren sütçü yardımcılarında birine başvururlar –zor ve yorucu bir görev– ve vücudundan salya ve ter akar. O zaman şeytan vahiyleri bildirir. Akla pek yatkın olmayan ve pek anlaşılmaz olmaktan ziyade oldukça derin olan vahiyleri bildirir.

Yaradılıştan gelen kabalık ve sertliğine, yırtıcılığına rağmen cinlere, perilere olan inancın başka şekillerde görülen kötü ve iğrenç karakteri Nilgerilerde yoktur. Mezar ötesi zorbalar titiz değillerdir; din adamları mütevazı kazançlarıyla yetinirler. Orta elçileri, olağandışı, beklenmedik bir alçakgönüllülükle süt, meyve ve kümes hayvanlarıyla yetinirler. Sıcak ülkelerde iştah azdır. Şeytani, bol zevk, eğlence ve sefahat âlemleri, gizemli ayin-

⁴⁹⁰ Sir Monier-Monier Williams, 1819-1899, Oxford Üniversitesinde Sanskritçe Profesörü, Asya dillerini özellikle Pers ve Hindistan dillerini araştırdı.

ler, yapılan şeytani inanç gösterileri çevredeki insan topluluklarının karakterini taşır. Bir dereceye kadar süte düşkünlerin olduğu yerde dokunulmaz, zararsız olup başka yerde yamyam olmakla övünür ve kandan oluşan içkilerle sarhoş olup kendilerinden geçerler. Bununla birlikte, performans başarıları ve edimler, her yerde yakınlık ve benzerlikler taşır.

Yüce Beyaz Kaplan'ın açlığını doyumak amacıyla bir kazanın içine pişmesi için bütün bir domuz konuldu. Çılgına dönüp kudurmuş olan şaman, her iki elinden bir çocuğu yakaladı, onunla dans etmeye başladı, ani dönüşler yaptı, etrafta dönüp durdu, sıçradı, kendi etrafında orada burada sallanıp sarsılıp sıçradı, nihayetinde kaplan oldu. Kaynayan küçük kazanın içine başını uzatarak dişleriyle bir dilim et çekti: Küçük tatlı pisicik! Diğer pisicik için bir daha uzandı daldı kazana, sonra Yüce Bibi için uzandı, Yüce Yaşlı Kaplan için.⁴⁹¹

Zagreus gizemleri.⁴⁹² “Birinci Dionsyos” olarak bilinir. Zeus onu evrenin efendisi yapmayı tasarlar. Onu Hera'nın hışmından korumak için Apollon ve Koureterler'in koruyuculuğuna teslim eder. Onlar da çocuğu Parnassos Dağı'nın ormanlarında saklarlar ve orada büyütürler. Ama Hera'nın emriyle Titanlar onu yakalayıp öldürür. Bir kısmını çiğ bir kısmını pişirerek yerler. Zeus kalan parçaları gömer, gökten yıldırımlar yağdırarak Titanları yok eder. Zeus, halen atmakta olan Zagreus'un yüreğini Semele'ye yutturur ve onu hamile bırakır. Zagresu ondan Dionysos olarak yeniden doğar. Tüm yeraltı dünyası ve şarap tanrısı Baküs ile ilgili ayin ve törenler genel olarak demonizm (cinlere, perilere inanma) ile

⁴⁹¹ Dennys, *Folklore in China* (Çin'de Halkbilim).

⁴⁹² Orpheus'un gizemlerinde söz edilen tanrıdır. Zeus yılan şeklinde Persephon'a yaklaşır ve Zagreus doğar (Zeus kız kardeşi Demeter ile birlikte olur, Kore doğar. Kore, Hades ile evlenir ve adı Persophone olur.

açıklanır. Eğer başka yoldan Dionysos'un ve Büyük Yüce Anne'nin bolluk içindeki âlem ve sefahatlerini bilmeseydik bile Gatları, Nilgerileri ve Vindhuaları inceleyip görerek, tam ve yeterli bir fikir elde edebilirdik:

Birçok kereler, İngiliz-Hint gelenek ve göreneklerini, alışkanlık ve adetlerini izleyerek güneş doğmadan önce oraya atla gittiğimde, gece eğlencesinden dönen çetelerle karşılaştım. Bu batı kıyısında oturan sakinler en yüksek, en güzel ırklardır. Çamların altında meşaleleri alev saçıp savurduklarını gördüm. Kadınlar çiçeklerden taçlar giymişlerdi, canlı renklere sahip bir elbise içinde eski zaman işi antika kıyafetlere bürünmüşlerdi. Bachanteler⁴⁹³ ve Menadeler⁴⁹⁴ bana borazanlar ve zillerin gü-rültüsüyle hışırdayıp titreyen Kithairon dağı⁴⁹⁵ görmek gibiydi. (Walhause)

Güneşin erkek kardeşleri, arkadaşları ve ortakları olduğuna inanılan Tanrısal çobanlar tarafından yürütölüp sürdürülen çileciliğe özgü hayat, Todaların yabancılara saygı ve onlara karşı korku duymasına sebep olur. Uzun zamanlardan beri, zaman zaman bir Palkarpal, dağın yüksek zirvelerinden inmeseydi Badagalar toprağın sözde egemenlerinin ısrarla istedikleri küçük tohum ve tahıl tenekelerini ödemeyi durdurmuş olacaktı. Her biri yüzlerini toprağa karşı eğer, onun önünde saygıyla aşağı indirir. O emreder ve herkes hayvan sürüleri üzerinde sakağı⁴⁹⁶ ve klavale⁴⁹⁷ hastalığını uyandırıp ortalığa salmasından korkarak ona itaat eder. Onu gücendirip kızdırmaya kimse cesaret edemez.

⁴⁹³ Yunan mitolojisinde Baküs rahibeleri.

⁴⁹⁴ Baküs ya da Dionysus rahibelerinin kadın takipçileri, tanrı Dionysus ile yakından ilişkili tanrısal dişi varlıklar.

⁴⁹⁵ Yunanistan'ın merkezinde bir dağ.

⁴⁹⁶ Özellikle atlarda olan öldürücü bir hayvan hastalığı.

⁴⁹⁷ Koyunlarda görülen çiçek hastalığı.

Kurumba'nın kendisi de resmen ve yerli hukukunca doğuştan büyücüdür. Toda, Kurumba'ya saygı duyar. Kurumba da Toda'ya saygı duyar. Zavallı Badaga hem Toda'dan hem de Kurumba'dan korkar, ikisinden de ödü patlar. Çoban ve çiftçi hepsi de herkesten fazla ve öncelikle bir insandan daha çok yırtıcı bir hayvana benzeyen, her zaman açgözlü, biçimsiz, cılız olan Kurumba'dan korkar. Beklenmedik bir anda onunla karşılaşıldığında, çocuklar kargaşa yaşayıp hasta gibi sarsılıp çırpınırlar, kadınlar ormanda ölü olarak kalırlar. Ayrıca Badaga, basit ve mütevazı Urula'dan da kendini sakınmak zorundadır. Yücelik, tanrısallık, güneşin ışınlarını yaydığı gibi korku yayar. İsrail çocukları, Büyük korku ve dehşet verici Ürküntülerin Efendisi, Tanrısı üzerine yemin ederler. Kaygı ve korkuyla titreyerek “*Ebedi Tanrıyı göremeyebiliriz ve yaşayamayabiliriz,*” derler.

Primus in orbedeosefecittimor(Dünyada öncelikle tanrıların içinde olmak korku yarattı).

Sözü geçen yetkin güç,doymak bilmeyen bir aç gözlülükle Kurumba'ya göz koymuş olan şeytandır. İşte! Çekingen Badaga, kendi öz şehrinde, tanrısal yüce fal-lus'un⁴⁹⁸ belli bir şekilsel ifadesi olan *mahalinga*⁴⁹⁹ taşını içeren koni biçimindeki tapınağın rahipleri, Yüce Boğa Bassava'nın köleleri, Yahudi levilerin kabillesi...On sekiz kastın altıncısı olan Haruaruslara sahip olmalarına rağmen bu vahşiden sıradan bir memur meydana getirmesinin nedeni... Bu talihsiz Kurumbalar tam bir büyü, büyü yapma, büyülü sözler, okuyup üflemler ve dualar hazinesine sahiptirler. Hasat zamanı boyunca, buğday ambarlarının dolup taşması için yeni tohum ve tahılla doldurdıkları bir sepet alırlar. Haruarular, Brahmanlardan etkilenmişlerdir. Onları taklit ederler ya da

⁴⁹⁸ Erkek cinsel organı, kamış.

⁴⁹⁹ Tanrı Siva'nın simgesi olan erkeklik organı.

onlara öykünüp onların tavırlarını takınırlar ama kesinlikle büyük bir isteğe ve hevese sahiptirler. Bu nedenle Şamanizmleri saygıdeğerlikle demlenip harmanlandığı için etraflarındaki iğrenç büyücülerden çok daha az başarılıdır. Sık sık düşüp kalktıkları yerlerde kötü doğaüstü yaratıkların adetlerine çok fazla alışkın oldukları için tercihen çok fazla kaba bir yabanıllık ve vahşiliğe başvururlar (Dalton). Diğer taraftan demonizm (cinlere, perilere inanma) yontulmamış, kültürsüz ruhlardan hoşlanır; barbar ve akılsız görünenleri çok daha cazip bulur.

Böylece Kurumba kader-kısmet büyücüsü olmuştur. Susuzluktan çatlayıp dili damağı kurumuş kümes hayvanına kötü büyüler yapar. Zayıflayan ineği çamurlu sularla kirlettir. Yararı olmayan, artık bir fayda sağlamadığı ineği uğursuzluğa çarptırır. Bir adam ölmek üzereyse, hastalığı bu iğrençliklerden dolayıdır. Bir gün Todalar ve Badagalar bunları yok edip köklerini kazımak için bir araya gelip toplandılar, ama kahrolası lanetler ormanlara kaçtılar. Herkesten şüphelenen Todalar ve Badagaların zaten şüphelenecek her şeyleri vardır. Hayatları daima tehlike altındadır. Sinirli bir çete, sözde kötülük ve zarara uğramış olma bahanesiyle, intikam almak ve ceza vermek için her an onlara saldırabilir. Onların arasından hiçbiri kötü muamele görmedi, belki biraz taşlandılar. Birçok kötü davranışları ve bir o kadar çok şeref unvanları vardır. Çok sahip olmayı istedikleri bir gücün onlara sağlanması onları teşvik etmiştir, onlara hoş gelmiştir. Normandiyalı⁵⁰⁰ büyücüler gibi, onlar *“inandırıp, aldatıp, kandırma şeklinde yaptıkları, çok daha iyi bir düzenbazlıkla meslektan bir kurnazlık zanaatını yapıyor görünmeyi severler.”*⁵⁰¹ Faydalandıkları ve tadını çıkardıkları bu kötü ünle övünürler. Düğümlemlenip bağlanmış görünen şeylerin bağlandıkları düğümün çözümünü

⁵⁰⁰ Fransa’da bir bölge.

⁵⁰¹ Bosquet, *la Normandie romantique* (Romantik Normandiya).

yapıp, olayı sonlandırmak, onları suçladıkları büyüleri geri çekmeyi önerirler. – Has buğday yanık hastalığına uğrar mı? Hayvan sürüleri çiçek hastalığına yakalanır mı? Kafa acıdan sızlayıp ağrır mı, mide rahatsız olur mu? Bu yaramaz keratalardan biri ansızın gelir, şeytanın ayağını kaydırıp onu bertaraf etmeyi önerir –Bu böyle ortaya çıktığına göre... onun özel arkadaşlarından! – Belzebut⁵⁰² ile Belzebut’u avlayacaktır. –Böcekler buğday tarlalarını harap edip mahveder mi? Deva tamamen bulunmuştur: Bir Kurumba dört ayağı üzerinde durur ve bir sığır gibi böğürür.

Her köy, şeytan ve cin kovma için yapılan ayin, dua ve büyü olaylarını hazırlayıp düzenleyen, okuyup-üfle-yip büyü sözlerini bağıra bağıra söyleyen bu tuhaf, acayip adamlardan iki ya da üç tanesini yanında, hizmetinde tutar. Duruma göre köyün yükümlü kıldığı görevli kişilerdir onlar. İlk karasabanı onlar sürerler, ilk tohum tane-ciklerini, çekirdeklerini toprağa onlar fırlatırlar. İlk ekin demetini onlar biçerler, harman dövecinin ilk vuruşunu, ilk kullanımını onlar yaparlar, ilk poğaçayı onlar pişirirler.

... Tüm aile iki ya da üç Kurumba’nın katılıp başkanlık ettiği toprakları sürme açılış törenine katılıyordu. Biri tarlanın üzerine yabancı çiçeklerle kapladığı bir taşı koydu. Yerlere kapanarak onu övüp göklere çıkardı ve teke kanıyla onu ıslattı. Sonra sabanı kavradı, bir ya da iki dakika boyunca onu sürdü ve sonra köylüye devretti. Ondan sonra gözden çıkarılıp kurban olarak feda edilmiş hayvanın başını tutup kendisiyle beraber sürükleyerek çekip gitti. Hasat zamanında, hizmetlerinin karşılığını almak için sırtının taşıyabileceği kadar ekin demetlerini yüklenir ve harman makinesinde dövdükten sonra, kendi payını ve kendi porsiyonunu olarak altmışıncıyı ister.

⁵⁰² Şeytanın Lucifer, Mephistopheles gibi isimlerinden biri.

Badagalara özgü Dört Zaman'da⁵⁰³ yerine getirmiş oldukları yüce vazifeler, diğer durum ve zamanlarda durum elverdiğinde mimiklerle taklitçilik, sıçrayıp atlama, oyun ve rollerini, flüt ve tambur (davul, tef) çalma eylemlerini yapmalarında onlara hiç engel olmazlar. Büyücü ve panayır cambazı, din adamı ve soytarı, hileci ve sanatçı, her şey dahil bir kişiliktir. Zavallı Badagalar, fırsat buldukça ona süt içirmeyi düşünürler. Nazik ve kibar bir yaratık olan ineğin göğsünde, memelerinden çıkan bu bembeyaz, tertemiz içeceğin ondaki ruhu beyazlatıp temizleyeceğini, ona saflık ve yürek temizliği katacağını düşünürler. Kurumba kendine tatlı ve hoş gelen şeylere hiç karşı gelmeden kendini bırakır, koy verir. O bize Antikçağın medenilerinin kendilerine korkunç, ürkünç güçler atfettikleri vahşi, ilkel Teselyalıları⁵⁰⁴ hatırlatır. Orta çağ'ın bu Yahudilerinin namı uzun zaman demonizmi bozup berbat etti. Elvira Din İşleri Kurulunun,⁵⁰⁵ tarlalara büyümlü sözler söyleyip, okuyup üflemelerini müminlerine yasakladığı Yahudilerdir bunlar. Yüzyıllar boyunca Hristiyanlar gettoların⁵⁰⁶ en dar, en karanlık yerlerine girdiler. Öyle ya da böyle Hz. İsa'yı çarmıha germek için orada ruh çağırıcılarına ve falcılara danıştılar. Gözde Yahudi zat uzun zaman bütün diğerlerine tercih edildi; zira simya ve sihir alanında, astrolojide, kara büyüde usta ve ehil olarak ünlenmişti. Eski Ahit Latince de olduğu kadar İbranicede de korkutucu bir büyü kitabı olarak görülüyordu.

⁵⁰³ Dört mevsimin her birinin başında perhiz zamanları.

⁵⁰⁴ Yunanistan'da geleneksel ve tarihi bir bölge olan Teselya'da yaşayan halk.

⁵⁰⁵ Daha önce Roma İmparatorluğu döneminde Elvira'da düzenlenen, şimdi İspanya'nın güneyinde Garnada'da yapılan, ekümenik konseye giden yolu hazırlayan üç konseyden birinin olduğu konsey.

⁵⁰⁶ Getto: Azınlık topluluklarının yalıtılıp ayrı bir yaşam sürmeye zorlandıkları yerler.

Bu din adamlarını ve ormanların dilencilerini, bu kader-kısmet büyücülerini ve kırık çıkıkçıları, bu soyguncu, yol kesicileri ve bu ikiyüzlü kötü oyuncularını, soytarılarını gelinde görün, seyredin bir onları. Yalnız aklınızı, hatıralarınızı onlardan sakının. Papazlara has kastlarında mütevazı, gösterişten uzak ataları, kazanabildikleri tamamen yetkin, mutlak güç etkisi ve olağanüstü yetkilere, saygınlığa rağmen, tapınak sunaklarının büyük din görevlilerinin ilk lekeyi⁵⁰⁷ niçin yıkamadıkları anlaşılır. Hatta onların önünde diz çöken görevliler onların hayra alamet olmayan, uğursuz kuşlar, kötülük kargaları olduklarına inanırlar. Onlarla karşılaşmaktan, beraber seyahat etmekten korkarlar. Halk belirsiz ve sıkıntılı ama silinmez bir hatıra olarak görür bunu. Bugün ışık meleklerine addettikleri tanrısal vahiyler eskiden cehennemin ışık deliğinden çıkarak onlara verilirdi. Ulu tanrı'nın bu hizmetkârları şeytanın kötülük ortaklarını tanıyıp, onlarla bağlantılı olduklarını hatırlatırlar ve birbirlerine güvenmezler. Birbirlerinden sakınırlar... Ama aralarında fazlasıyla bir güvensizlik varken bile çok daha iyi aldanır ve kandırılırlar.

Avrupa'dan gelen misyonerin, bölgedeki büyücülerden çok daha güçlü bir büyücü olduğuna ikna olmuş olan Todalar ve Badagalar ona büyük bir saygı gösterirlerdi. Sadece onun istediği her şeye inanmak arzusundaydılar. Sütün kaynaklarını kurutup bitiren, inekleri kısırlaştıran, meyvelere dolu yağdırıp zarar veren bu korkunç, iğrenç Kurumbalardan onları kurtarmaları için ısrar ettiler. Ancak İsa'nın Öğretisi İncil'in vaizi, onların rakiplerinin katlini ya da daha basit olarak hayırlı bir veba ile onları soyuna sopuna varıncaya kadar silip süpürmeyi reddettiği zaman büyük bir şaşkınlık içinde kaldılar. Bununla

⁵⁰⁷ İlk günah; Hristiyan inanişına göre bütün insanların Âdem'in kişiliğinde işlemiş oldukları günah.

birlikte güç, Tüfeklerin ve Süngülerin tanrısı, Şarap Şişelerinin ve Aziz Viskinin Efendisi, İngiliz Tanrısı'nın Yüce CotoruPeiki'nden hatta Tanrı Siva'dan ve Boğası Bassava'dan çok daha başka türlü bir gücü olduğunu onlara gösterdi. Lütfunu koruyup kollamasını, kayırmasını elde etmeyi ümit ederken, din değiştiricilerin cehennem, dünyanın ve gökyüzü cennetinin bütün gizemlerinin tanrısal bir esinle gösterilmesini yani vahyin bütün bilimlere özgü kısa özetini, ahiret mutluluğunun sırrını Yüce Efendi Yehova'nın büyük fermanı olarak onlara verilen Tamillere özgü Yeni Ahiti görkemli, tumturaklı bir şekilde içine koyup onlara teslim ettikleri küçük bir kiliseyi ulaştırdılar. Arkasından çok yakın bir zamanda, her gece Feringilerin⁵⁰⁸ İsa'sının tapındaki sunağın üzerine konulmuş muzlardan ve süttten tatmaya geldiğine dair bir efsane ortalıkta dolaşmaya başladı. Ne yazık ki, bir süre sonra salgın bir hastalık patlak verince, sözü geçen İsa bundan sorumlu tutuldu. Misyoner bir zamanlar bir saç telinin ya da bir kuşun Onun mutlak iradesinin ve Onun egemen düzeninin dışında toprağa düşmemesini öğütlemişti.

Açık ve net bir kalbe sahip olmak gerekirdi. Yüce ulusal antik tanrılara başvuruldu. Din adamları tanrısal vahiyleri yakına getirdiler, onları çiçekler fırlatarak yoklayıp anlamaya çalıştılar:

İsa Mesih denilen kişi iyi bir Sami midir?

Çiçeklerin çoğu sol tarafa düştü. O halde yabancı tanrı iyi bir Sami değildi. Bununla birlikte *Gurular*, *Vodiarular* ve *Koakuruların* düşmanları olsalar da, Kurumbalar cevabı doğrulayıp onayladılar. Birçok şüpheyle birlikte, İngiliz fetişin yani putçuğun kötü bir karakteri vardı: Tehlikeyi yakınlıktırıyordu. Ne kadara neye mal olursa olsun sakınler, yerliler göç ettiler, küçük kiliseyi

⁵⁰⁸ Avrupalılar.

beyaz İsa'ya bırakarak tarlalarını ve ikametlerini terk ettiler.

Ama söz konusu misyoner Metz, içten ve inandırıcı olduğu kadar enerjikti de. Uzun zaman incelemiş olduğu bu halk topluluğuna bağlanmıştı. Bu kısımdan geçerken onun hakkında şunu diyoruz: Bilim, bu ilkel halk toplulukları hakkındaki bilgilerini, çok iyi bir misyonere borçludur. Nilgeri Dağları'nda (mavi dağlar) birbirini izlemiş olan, birbiri ardı sıra gelen bütün gezginlere cömertçe iletmış olduğu bilgileriyle o en iyisidir. Kaybolan ruhları kurtarmada korkusuzdur aynı zamanda. Diğer taraftan İngilizleri koruma enerjisiyle de güvenilirlerdir. Hükümetin, devletin para yardımını aldığı bir okul inşa etmek için o da başka bir bölgeye göç etti. Çocuklar okumayı, yazmayı, sayı saymayı seve seve isteyerek kolayca öğreniyorlardı, ama kendi ana dillerinde Hz. İsa'ya dua etmeye karşı konulmaz, alt edilemez bir isteksizlik gösteriyorlardı. Bir gün tekrarlamaları için öğrencilerine buyurarak, Hz İsa'sına yalvarıp yakarak derse başlamayı düşündü. Birileri kapıdan diğerleri pencereden bütün çocuk sürüsü bir anda kaçıp uçup gitti, birden gözden kayboluverdiler. Onları kovalayıp yakalamaya çalıştı, birkaç kaçağı yakaladı ve onlara sordu:

Hangi sinek sizi soktu da ne oldu da kaçıyorsunuz?
Neden kaçıp tüydünüz?

Ve küçük yumurcaklar hıçkıra hıçkıra ağladılar.

Bizi bırakın, salın! Hristiyan olmak istemiyoruz! Hayır! Hayır! Hristiyanların bu *mantroum* (ezber sözlerini)'unu söylersek İsa işitecek, sonra İsa gelecek ve İsa bizi kapıp götürecekt!

Her şey görecelidir ve bu Badagalar, bu Badagotlar kâğıda basılmış, kargacık burgacık yazının şeytanın fillerini göndereceğinden, ekinleri, ürünleri yolup yağma

edip ezeceğinden korkarak İngilizce bir kitaba dokunmaya bile cesaret edememiş olan komşuları Travancorlu komşularına göre daha üstün olarak kendilerini gösteriyorlardı. *PrincipiisObsta!*⁵⁰⁹

Sizin hanenize bir ayakla gelmelerine, bırakın, müsaade edin,

Yakında onların dört ayakları olacak, dört ayakları üzerinde gelecekler.

Başarısızlığına rağmen İncilin yazarı çok saygı gördü. Bu büyük büyücüye aykırı davranmaktan, ona karşı onur kırıcı davranmaktan çok korkuluyordu. Ona acayip bir ad vermişlerdi: “Üç-Dört Tanrısı”; tamamen tanrı olması için pek bir şeyin onda eksik olmadığı düşünül­düğü için böyle diyorlardı. Gücüne asla itiraz edilmedi ama bir genç kadının sevgilisiyle kaçıp tüymesini kolaylaştırıp ona yardımcı olmayı istemediğinde onun iyi niyetli olduğuna inanmaktan vazgeçtiler. Kamuoyunun fikrine göre bu her halükârda namuslu, dürüst bir adamın yapması gereken bir şeydi, göreviydi. Haruarusların dua etmeden duaya karşılık gelen bir şey olan, kızgın demirler üzerinde yürüyerek dinsel görevin mutlak doğruluğunu, içtenliğini ispatlamayı net ve açık olarak reddettiğinde ünü ölümcül bir darbe aldı. Üstelik bu yabancı İsa bütün kuşların tüylerini ve saçlarını dahi hesaba kattığını birçok kez açıklayıp tekrarlamamış mıydı? Kral Nebukadnezar’ın⁵¹⁰ alev alev harlı büyük bir fırının içine fırlattığı üç genç adam olan Sadrach, Mesach ve Abed-Nego’nun⁵¹¹ macerasını anlatmamış mıydı? Sağ salım

⁵⁰⁹ Ahlaki prensip! hak ve gizlilik ihlallerine karşı dikkatli olup korunmalı.

⁵¹⁰ II. Nebukadnezar, M.Ö. 605-562 Babil kralı, Yeni Babil İmparatorluğunun kurucusu.

⁵¹¹ Babil Kralı Nebukadnezar’a boyun eğmedikleri için alevli fırına atılan üç İbrani erkektir. Ateş­ten zarar görmeden yürüyerek çıkarlar... Tanrının oğlu gibi.

olarak fırından çıktıkları konusunda güven ve inanç sağlamamış mıydı? (Daniel, III.)

-Ya! Pekâlâ, aynısını yap o zaman! diyen zavallı Badagalar yapılmasına karar verip noktayı koydular. Bundan onları vazgeçirmek ise imkânsızdı.

@

ALTINCI BÖLÜM
BENGAL KOLARIENLERİ
VE KHONDLARDA İNSANİ FEDAKARLIKLAR

Dilbilimciler ve antropologlar, kendi payına her biri, etnologlar ve mythograflar,⁵¹² Mahanadi⁵¹³ ve Godavari⁵¹⁴ nehirlerinin Bengal körfezine aktığı, Vindhya ve Adjanta tepelerinden gelen ırmakları içine alan Hindistan'ın bu bölgesinde kullanıp yararlanacakları zengin madenler buldular. Güzel köyleri ve verimli kırlarıyla bu bölge geniş bir şekilde yayılmış çok kalabalık insan topluluklarına sahiptir. Bir yandan da bölge çok pis kokan, zehirli, hastalık yapıcı etkenleriyle kızgın, kavurucu gökyüzünün altında yayılan geniş bataklıklardan oluşur. Ovanın sakinleri, altı ay boyunca, Avrupalılar ise dokuz ay boyunca kendilerini oradan uzak tutarlardı. Geniş kantonlar, genel olarak izole topluluklar halinde yaşayan ancak aynı isim veya aynı ırktan komşularıyla zayıf bağlarla birbirine bağlı olan ilkel insan toplulukları tarafından asla iskân edilmediler. Dağlardan oluşan bir bariyer, bazıları yuvarlak kütleler halinde olan ve fantastik şekiller halinde yükselen, olağanüstü granit kayaların yer yer serpilip alan kapladığı, hafifçe dalgalı ovayı çevreler.

Yerli olarak, söz konusu etnik ahalî, geçmişte Aryanlardan⁵¹⁵ ve hatta Dravidyenlerden⁵¹⁶ daha önceki kökenden gelmişler gibi düşünülür ve öyle kabul edilirler. Binlerce klana bölünürler (Beverley). Onları sınıflandırmayacağız, hatta kısa bir özet de yapmayacağız. Uluslararası Frenk diline ait olan, *culi*⁵¹⁷ kelimesinin çıktığı

⁵¹² Mitoloji ile ilgili konuları araştıran kişi.

⁵¹³ Hindistan'da bir nehir.

⁵¹⁴ Hindistan'da bir nehir.

⁵¹⁵ Arya'dan gelir. Sanskritçe asil ve onurlu anlamında, MÖ 2000, Kuzey Hindistan'da yaşamış bir Hint topluluğu.

⁵¹⁶ MÖ 3500, Güney Hindistan'da yaşamış Hint topluluğu.

⁵¹⁷ İngilizcede Coolie denir; Hintçede *quli*, Türkçede *köle*, Çince *küli* (zor emek); kü=zor, sert ve li=güç, kuvvet anlamında kelimele-

Koolh ya da Cole halkından türeyip gelen, Kolarinlerle ilgili ortak halk topluluğu adı altında onları göstermek bizim için yeterlidir (Campbell). Bununla birlikte konusunda bir otorite olan Beames bu sözcüğün etimolojisine itiraz eder: “*Benim fikrimce der, Kolh ve couli arasında kurulmak istenen benzeşiklik, bağlantı yalnız ve yalnız hayalidir*”. Ovanın batı kısmı 7.000 km²lik bir alan üzerinde ortalama 2.000 feet yükseklikte uzayıp gider. Aralarında yarısından fazlasının Uaraonlar ve Mundahlar olarak iki büyük sınıf halinde bölünerek, ilkel ya da yarı ilkel kabilelere ait olan bir milyon insan tarafından iskân edilir. Bunlardan en eski olanları geleneklerine çok iman ediyor olsalar gerek. Bu düzensiz insan yığını içinde, diğerlerinde çok daha sıklıkla tekrarlanan isimler işitilir: Sonthallar, Bhiller, Bhumiler, Holar, Birhorlar, Surahlar, Kherialar, Korevarlar, Dchuanglar ya da Pattunlar, Larkalar, Gondhlar.

Özel bir ilgi ve dikkat hasredip üzerinde ihtimamla duracağımız Khondlar, onlara göre bir oyun oynama tarzı olan, *khand* dedikleri milli kılıçlarının ismini aldılar. Ayrıca isimlerini tepe anlamına gelen tamilce *kundru* kelimesinden türettiler. Böylece yüksek ülkenin insanları olacaklardı. Kendileri kendilerine Kular derler (*Caldwell*). İki yüz elliden başlayarak üç yüz bine kadar sayıda olup onların kaleleri, başlıca merkezleri olan Bustr, ÇinnaKinnedi, Djeypur, Gumsor, Boad ve Despalla dolaylarında ayrı ayrı tek başına gruplanıp kümelenirler.

@

Fatihler haklı olarak fetihlerinin tarihini yaparlar ve daha çok zafere gark olmak ve şan, şöhret içinde kalmak için,

rin birleşiminden oluşmuştur. Portekizceden alınmıştır. Önce Hindistan'ın batısında Gudjrate bölgesinde bir kastın üyelerinin adı *Colle* (Kol) şeklinde Portekizlilerden gelmiştir.

yenilip mağlup olmuş olanları alçakça davranış ve iğrençlik içinde bırakırlar. Efsaneleri ve geleneklerinde Aryanların kusur etmesi neye yarar. Eleştirel olarak yaklaşılabacak bu anlatılardan istilacıların uzun ve aralıksız, ısrarlı bir dirençle karşılaştıkları sonucu çıkar. Şüphesiz yerliler cesaretle kendilerini savundular. Başarısızlık ve yenilgileri başarıyla nöbetleşe geldi. Bunun yanında ancak Ganj havzasında ve kıyı boyunca tamamen boyunduruk altına alındılar. İlk tepelerin üzerinde kesilip atılmasalar da onlara zarar verilmesine de yüksek ülkede bağimli kılındılar. Onları alt edip yenen, denetim altına alıp köle gibi kullanan fatih totemlerin efendileri olan leopar, diğer hayvanlarla birlikte kasten onları utandırarak, maymunlar, nagalar,⁵¹⁸ topraktan bitmeler diye çağırarak intikam aldı. Göç, Aryanların dilini ve ırkını, doktorinlerini ve pratiklerini oturtup yerleştirdikleri büyük ovayı doldurdu ama vadilerden daha ötesine çıkmadı. İnsan kalabalığı dalgası ilk dağ kollarını pek geçemedi; savashların gürültüsü tam olarak yüksek otlaklara girmedi. Silahların gürültüleri, vuruşmaları, devrimlerin uğultuları, imparatorlukların gürültü patırtıları değerlerini yitirirken ve arkasından yok olurken küçük ve derin vadinin içinde yankılar uyandırmadı. Balta girmemiş ormanların kaplanı, bataklıkların timsahı, vebanın ve ateşin şeytanları, zenci topluluğunu savunup koruyordu. Aşağılık, iğrenç bir sefillik, asla soyup yağma etmeye değer hiçbir şeye sahip olmayan, sadece zayıf, gevşek ve bağlantısız örgüt düzenleri halinde güçsüz insan kalabalıklarından oluşan köyler ve köycükler halinde gruplaşan, bir araya gelen yerliler az sayıdaki dış saldırılara, iç anlaşmazlık ve geçimsizliklere dayanamayıp pes edeceklerdi. Bununla birlikte, Devlet kavramına kadar yükselmedikleri için ya da yükselememelerine rağmen, onları dört bir

⁵¹⁸ Hinduizmde mitolojik, insan başlı yılan gövdeli bir tanrı.

yandan çepeçevre kuşatan Devletlere dayanıp sağ çıkmayı başardılar.

Bu degildir ki bu Kolhların ve Khondların birçoğu, Şarlman ve Harun al Raşid zamanında en yüksek, görkem ve ihtişamını gösterip yayan, şanları ve zaferleriyle, fetihlerle dolu savaşlarıyla övünüp iftihar eden Orissa'nın⁵¹⁹ üstünlüğünü tanımak zorunda kalmadılar. On asır boyunca V. yüzyıldan, XVI. yüzyıla kadar bu krallık, ast ilkel halk topluluklarına, yenilgisinden, başarısızlığından sonra yaşamaya devam eden, Delhi Müslüman hanedanlığı altında sürüp giden geçici bir antlaşma ve yaşam biçimini zorla kabul ettirdi. Bir çeşit Feodal İmparator olan egemen, Aziz Yüce İmparatorluk içinde düklerin ve markilerin, ünlü kontların, güçlü baronların, küçük sörlerin, zarif tımar sahibi senyörlerin, ama tüm -orduda "İmparatorluğun Adamları" ve mahkemede hizmetkârları olan- şövalye ve soylu kişilerin, toprakları üzerinde yüksek ve düşük adalet hukukunu uygulayan bağımsız efendilerin muhteşem olduğu kadar güç, zenginlik ve otorite bakımından eşitsiz, bağımlı olan, 150 ile 200.000 kadar sayıda olan mihracelere ve zemindarlara,⁵²⁰ ona tabi olanlara emrediyor, hükmediyordu. . Orissa'nın hükümdarının asası, tımar sahipleri üzerine ağırlığını koyup yükleniyordu, en küçük olanların üzerine baskı uyguluyordu. Diğerlerinin arasında sonuncular sert bir köleliğin içine düşerken, yoksulluk içinde olan, demirbaş köle gibi davranılan zavallı Saruhların üzerinden, ova insanı yerliler üzerinden birbirlerinin zararlarını karşılıyorlardı. Birinci bataklık hattıyla korunmuş olan bayırların, küçük tepelerin Kolhları ve Khondları barışa, dinginlik ve huzura, dirlik ve düzene sahipti-

⁵¹⁹ Odişa, Orissssa diye adlandırılır. Hindistan'ın doğusunda bir kıyı kenti, 1803-1848 arasında İngilizler tarafından işgal altında tutuldu.

⁵²⁰ Toprak ve arazi sahipleri.

ler. Ama onlara emekleri karşılığı hiçbir ödeme yapılmadığı halde senyörlerin bölgelerinde ve tapınaklarda çalışmaları karşılığında ve kabile olarak ormanın bazı ürünlerini racalara⁵²¹ götürmeleri şartıyla barışa ve huzura sahip olabiliyorlardı; bundan dolayı onlar *vettiah*⁵²² ya da bedavadan çalıştırılıp kullanılanlar olarak adlandırılırlar. Yüksek bölgelerdeki hemcins ve türdeşlerine gelince... Orman ve bataklıklardan oluşmuş kale önünde nöbet bekleyen ateşli hastalıklar, karışıklıklar onların bağımsızlığını sağlıyordu. Özgürlüklerinin bolluğu içinde bir ya da iki köy olarak memnuniyetle birbirlerine söz verip yükümlü kıldıkları hizmetleri sayesinde yöre komşuların, köylerin sözde soylularıyla ittifaklar yapıp birleştiler. Yetersiz bir şekilde işlenip ekilmiş olan toprak, klanlar ve kabileler arasında sık sık çekişme ve çatışmaların, evlat katilliliğinin, sağlığa zararlı bir iklimin nüfusu kırıp geçirdiği, etrafta dağınık olarak kümeleşip yerleşmiş olan insan nüfusunu kötü ve yetersiz besliyordu. Her yıl göçmenler orada yaşama olanağı bulabilmek için alçaklara inip, aşağılardaki topraklara akın ediyorlardı, hâlâ da ediyorlar. Kastlarına ve mesleklerine göre bir yere, bir işe yerleşiyorlar. Oduncu, el işçisi, gemi tayfası, elçi, komisyoncu oluyorlar. Hizmetçi, büyük baş ya da küçükbaş hayvan sürü çobanı hizmetini görüyorlar. Bir kısmı suç çetelerinin içine girerken, diğerleri cezalandırma ve suç önleme görevini yapan orduya giriyorlar. Son zamanlara kadar en büyük kaynakları, Fransa kralı ya da Almanya imparatoru, Roma, Venedik papası ya da

⁵²¹ Hindistan'da prensler.

⁵²² Hindistan'da alt kastın hizmet ettiği feodal bir sistem olan vetti ve bu sistemden olanlar.

Floransa cumhuru diye kendini adlandıran, en yüksek fiyatyatı ve son teklifi verene, lanskenetler⁵²³ ya da jandarmalar gibi, kendini kiraya veren İsviçreli dağ adamları tarzında, asker ve okçuların niteliğinde ya da hükümdar tacının hizmetinde kullar olmak ya da Paikler ordusunda asker olarak katılıp görev almaktı. Khondlar her zaman milis erleri olarak aranıyordu. Prensler sadece bedenlerinin korunmasını istiyorlardı, hizmetleri karşılığında iyi ücret veriyorlardı. Zira onları kanaatkâr ve yorulmak nedir bilmez olarak tanıyorlardı. Verilen sözde kusur edip gereğini yapmamaktansa bu uğurda canını vermeye hazır, her taahhüdünde güvenilir, dakik, şerefi konusunda tavizsiz, söz söyletmez, savaşçı bir ırk olarak biliyorlardı. Her yerde tehlikeli ve zor görevi tercih edip isteyen bu adamların şövalyece kahramanlığını, yiğitliğini, apaçık, kusursuz yürekliliğini çok beğeniyorlardı. Hatta hak ve hukuklarında bile onun yardımını istiyorlardı. Yeter ki azıcık hak etsin, ona layık olsun, hatta ona layık olmasa da onun için değerli olmasa da onlar şeflerine tutkuyla, çalgınca bağlıydılar.

Yüzyıllar akıp geçtikçe, uygarlık dağcıl yabanılığa üstün geldi, onu aşırıp geçti. Dinsel fikirler, ovaların sosyal pratikleri birbirinin içine sızdı, girdi. Brahmanizm'in, Budizm'in sonra da İslam'ın etkileri ücra, uzak kantonların içine kadar sızdı, uzaklardan yankılar uyanırdı. Bununla birlikte, son elli yıla kadar iç kısımlar tanınıp bilinmemiş ve böylece bağımsız kalmış oldu.

Ama gelin görün ki, her türlü adlandırma ve her tür dış alımla ilgili olan Hristiyan misyonerler, tüccarlar, mühendisler ve askerler, İngiliz yolcular buralara gelirler. Hindistan Ortaklık Şirketi yoluyla ticaret piyasalarında zekâlarını kullanıp kendilerini iyi çekip çevirdiler,

⁵²³ XV. yüzyılda Fransa'ya para karşılığı hizmet eden Alman piyadeleri.

yönettiler. Ayrıca gizli casusluk işlerini de iyi idare ettiler. Arkadaşlıklar kurdular; zenginler ve güçlüler, cahiller ve geçim sıkıntısı çeken ihtiyaç sahipleri, birbirlerine kolayca kıskançlık duyanlar, büyük güçlüklerle karşılaştılar. Üzerinde piyade sınıfı askerleri, süvari sınıfı, topçu kuvvetleri olarak ortaya çıkıp göründükleri, taşıtların geçmesine elverişli, düzgün, güzel yollardan birdenbire ortaya çıkıverdiler. Gürültüsüz, skandalsız, ne de tehditler olmadan, kademe kademe, aşamalı olarak ilerleyen kırmızı kıyafetler, paranın çıkıp etrafa yayılarak kendini gösterdiği stratejik noktaları işgal ettiler. Yükselip kabaaran denizin gelgiti, bir mevkiî kuşatıp sararken diğerini de dönüp çeviriyordu. Birçok şato sahibi, kayasının artık ele geçirilemez olmadığını harçları sayesinde öğrendi; birçok soylu asilzade yola getirildi. Açıklanıp ilan edilen düşman paramparça edilip bitirildi. Kötü yürekli, kötü niyetlileri ayırıp uzaklaştırdılar. Ne idüğü belirsiz şüpheliler satın alındı. Soğukkanlı hareket etmesini ve çabuk davranmasını, uysal ve geçimli sözler söylemesini ve hediyeler vermesini iyi bilen becerikli görevliler pozisyon üstüne pozisyon kazandılar. İngiliz diplomasisi, Kalküta hükümeti, insanlar ve para bakımından yaptıkları harcamanın onlara sağladığı sonuçları övünerek gösterirler. Bugün ülke toprakları her zaman çok fazla sayıda ziyaretçi tarafından başta başa dolaşılıp kat edilir. Göçmenler başka ihtiyaç ve menfaatleri, zanaat ve gelenekleri taşırlar. Yeni gelenler müşahade ederler ki toprak birçok kültürü içine almaya hazırdır. Köy sıklıkla hoş, bazen süper, çok güzel ve görkemli görünür. Kızgın, kavurucu ovaları terk etmek, çabucak vebalı, pis kokulu bölgelerin içinde geçip gitmek, temiz havalı ve sağlığa yararlı, temiz iklimli yüksek ülkelere yerleşmek çok hoştur. Avrupalılar işletmeler kurarlar, avlara çıkarlar, bu vahşi tabiattan dolayı vecde gelirler. Bu ilkel halk toplu-

luklarıyla ilgilenirler, onları eğitip medenileştirmek isterler. Bu kadar sempatiden sonra tabii ki sağ kurtulamayacaklardır. Bu sonun başlangıcı olur.

@

Genel görünüm olarak bakacak olursak Aryanlar ya da Aryan olmayanlar arasındaki benzemezlik, en az önyargılı bakışın bile dikkatini çekecek kadar fazlasıyla belirgindir. Hindularda insansı hayvanın daha az koyu bir rengi, fazlasıyla güçlü bir kafatası kapasitesi, mükemmel şekilde orantılı, çok zarif biçimli, çok düzenli yüz çizgileri ve hatları, çok hoş fizyonomileri vardır. Yerli halk nüfusu, sevimsiz figürler, yüzler, itici ve iğrenç çirkinlikleri bakımından zengindir. Birçok yolcu tarafından ve hatta etnoloji ile ilgilenen pek çok bilim adamları tarafından uygulanmış formülü yeter ki azıcık olsun benimsemiş arzusunda olsunlar: –Tours’da (Merkez-Batı Fransa’da bir şehir) bütün kadınlar Rus’tur – bu şekilde bu dağlıların süper olduğunu ya da iğrenç, itici ve çok kötü olduklarını ispatlamak kolay olacaktır. Onlardan yakışıklı olanları, şöyle böyle orta derecede olanları ve çok çirkinleri de vardır. Howard, özellikle fazlasıyla düştüğümüz Khondlarda yarı Moğol yarı Kafkasyalı bir fizyonomi olduğunu keşfeder: Geniş, bazen dışa doğru çıkıntı yapan bir alın, kocaman, canlı ve anlamlı gözler, üçgen biçiminde vücut yapısı, seyrek sakal, gür ve siyah saçlar. Shortt, onların boyunun ortalama 1m 73cm olduğunu söyler. Hunter, onların Hindularla aynı uzunlukta, çok kaslı, koşuda çok hızlı olduklarını, geniş alınlı, dolgun ama ölçülü dudaklarının olduğunu söylemekle yetinir. *“Güçlü ve kuvvetli yapıları, zekâları ve kararlılıkları, bozulmaz, değişmez neşelilik ve güler yüzlülükleri, onları sevgiye layık, hoş arkadaş ve ortak ya da korkunç düşmanlar yapar”*. Bengal etimolojisi konusunda büyük bir otorite olan Dalton, onların komşularının bazıları hakkında şu şekilde bir açıklamada bulunur:

“Moundah ulusunun özü, çekirdeği olan Holar ve Larkalar gerçekten en iyi, en oturmuş, olgunlaşmış en ilginç kısımlardır. Doğru davranış, cesur, korkusuz tavırlarıyla özgür bir halkın görünümüne sahiptirler ve bağımsızlıklarıyla bütünüyle iftihar eder, övünürler. Yüz aç ve yapıları Aryanlarla aynıdır. Yüz çizgileri hiçbir bakımdan Hinduların yüz çizgilerinden daha ast değildir: Büyük burun, güzel şekilli büyük dudaklar, muhteşem dişler. Kıyafetlerin yokluğu sayesinde detaylı olarak incelenmesi mümkün olan vücutları olağan bir şekilde heykelimsi bir güzellik sunar”.

Büyük Britanya'nın tarım işçilerinin kıskanacakları bolluk ve zenginliğe erişmiş olan, iyi işlenmiş bölgelerin sakinleri, yerlileri için gerçek olan bu tasvir, çirkin yüzlü kişilerin bulunduğu daha az orman bölgeleriyle donatılmış yerliler için doğru olmayacaktır. Mundahlar, Kafkaslı tipine sahip değilken, zenciden daha çok Moğol tipini andırıyor görünürler. Belirgin çıkıntılı elmacık kemikleri, hafifçe eğik azıcık açık gözler, düz surat, az tüy, orta boy, açık kızıl esmerden güneşte yanmış koyu esmere doğru değişen cilt rengi... Diğerlerine göre güzellikten daha uzak olan, maymuna benzeyen Uraonlar, küçük ama iyi orantılı, nadiren çok kısa ve bodur bir boya sahiptirler. Her iki cinsiyetin insanların sincipar gibi coşkulu bir şekilde kıpırdayan zayıf ve hareketli bir vücut yapısı vardır. Melez ırksal yerel özellikler yüz çizgileriyle ve ten renkleriyle fark edilir bir çeşitlilik gösterir. Irkın az karışık olduğu yerde siyah köylüler çok boldur. Geniş ağız, kalın dudaklar, kalkık ve çıkık çeneler, komik bir şekilde yassı burun, açık burun delikleri, açık ve oynak alın, kıvrıkcık zenci saç gibi kıvrıkcık saçlar...

@

Hayvan avı ve vahşilik hemen hemen eş anlamlıdır. Bunlar, geçim kaynaklarının içine kısmi olarak hayvan avının girdiği, gecikmiş, geri kalmış halk topluluklarıdır.

İşlerinin pek azını oluşturan tarım faaliyetleri fazlasıyla ilkindir. Bununla birlikte ova çok da ince bir bitkisel tabakadan oluşmuş da değildir. Yağmurlar hiç eksik olmaz. Ama burada sular yıkıcı, sağanak halinde, sel olarak hızlanır, saldırır ve orada bataklıklarda birikir, çürür, kokuşur. Pis kokulu vebamsı yayılışları havayı da bozup kokuşturur. Toprak kötü işletilip kötü ekilmiştir. En sefil durumlarda, kuş uçmaz kervan geçmez yerlerden kendiliğinden çıkan ürünlerin üzerinde yaşam sürdüren her canlının eti iyidir. Köpekler, atlar, çakallar, kurbağalar, canlı etler ya da cesetlerin etleri, taze ya da çürümüş etler olsun hepsinden faydalanırlar. Kaplandan yılana, timsahtan böceklerle kadar: hepsi de yemek dolabındadır. Ancak, inek ya da sığırın bir filetosunun tadına bakmaktansa ölmeyi tercih eden Hindular için ve domuzu iğrenç, çok kötü bir şey olarak gören, Kolh'un lakap olarak "domuz katilleri" olarak adlandırmasıyla açıklanan, suçlananların da az çok üzülyormuş gibi davrandığı Müslümanlar için korkunç bir nesne olabilirler. Brahmanlar ve Müslümanlar yamyam olmakla suçladıkları göçebe Birhorlara⁵²⁴ karşı cinayet işlediler. Ama biz bunu onların yüzüne vurmayacağız, onların yamyamlığı, evlada özgü, evlatla ilgili sevgi ve dindarlıktan esinlenmiş olan bir yamyamlıktır: Ölmek üzereyken, yaşamın son döneminde, ebeveynler, bir sevgi, bir lütuf olarak vücutlarının yol üzerinde ya da orman içinde yüz üstü bırakılmasını ama çocuklarının midesinde yurt edinmesini talep ederler, dilerler. Onlar da bunu reddetmezler ama cenezeden oluşan bu iç karartıcı yemekten yararlanmakta yersiz bir şekilde acelecilik de göstermezler.

Kendilerinin çok kibar, ince, kabalıktan uzak bir özden oluştuklarına inanan hor görülü, kibirli Brahmanların dediklerine göre, bu yabancılar her elden, herkesten

⁵²⁴ Hindistan'ın *Jharkhand* (Jarkand) eyaletinde yaşayan göçebe geleceğe sahip bir kabile.

gelen tatsız, tuzsuz her yemeği kabul ederler, çünkü yiyeceklerin aile içinde hazırlanması gerekir ve sadece seçkin yiyeceklere tenezzül ederler. Besin farklılığı bakımından, Manou'nun yapısında kişileştirilmiş olan fahihlerin kanunu, kastların ayırımını sonsuza dek sürüp götürmeyi, yıldan yıla çoğaltıp artırmayı, entelektüel, ahlaki ve fizik karakterleriyle tamamen benzersiz ırklar oluşturmayı hesap ediyordu. Çirkin ve raşitik vücutlarından, aptal, aşağı, düşük organizmalardan kaynaklanan erdemsiz, pis varlıklara özgü besin ayrı olduğu gibi insanın içindeki güç, güzellik, soyluluk ve zekâyı oluşturan, kötülük bulaşmamış, saf ve arı olanlar için besin ise ayrı olarak hesap ediliyordu. Sistem, hoş ve ilgi çekici görünmekteydi. Belli bir tecrübeye dayanıyor, ayrıca geleceğin fizyolojisini, bu arayış, araştırma düzeni içindeki değerli keşiflerden kaynaklanacağını bize düşündürüyor. Her zaman olan şudur; bu ilke, sabanın kullanımına kadar çıkan, erişecek olan kaygısız, rahat, sabit konutlarda ikamet eden daha uygar kabileler tarafından ve baskı altına alınıp frenlenmiş ve zorla boyunduruk altına alınmış ırklar tarafından üstü kapalı kabul edilmiş mutlak gerçek olarak baskın ırk tarafından ilan edilip bildirilmiştir. Bunu burada bir örnekle anacak olursak; yarı yabanıl, yarı medeni olan Ouronlar, çocuklukları ve ilk gençlik yılları esnasında ne olursa olsun fark etmez her şeyi yerler. Evliliklerinden itibaren eşler birlikte kutsal bir et, can oluştururlar. Kutsallık içeren tarzda birbirlerini yönetir, çekip çevirirler. Sonthaller⁵²⁵ gibi tuzun üstüne yemin ederler: Böylece kötülüklerden arınıp temizlenmiş vücutları, kabileye yabancı, dışarıdan hiçbir elin değmediği saf ve temiz yiyeceklerin dışında başka yiyeceklerle beslenmeyecektir artık. *Ouraonne* (Uraon)'da kocanın yemeğini hazırlamak buyruktur ve onu paylaşmak ya-

⁵²⁵ Hindistan'da yerli bir halk.

saktır. Kadın Brahman karısıyla verilen örnekten yola çıkarak kalıntılardan memnun olur. Bununla birlikte Kolhların çoğunda, eğer masa varsa kadın senyör ve efendiyle aynı masaya oturur. Khondlar ast, aşağı kastlar olarak bilinen insanların hazırlamış olduğu besinleri kendilerinden uzak tutarlar. Çakal, çaylak, akbaba gibi avla beslenen yırtıcı hayvanların, yılanın, evcil kedinin, köpeğin etlerini yasaklarlar. Sütten, memeden kesilir kesilmez bir daha artık hiçbir süt türüne dokunmaz, içmezler.

Hindu ırkı yerleşmiş, kökleşmiş dinsel amaçlı bir yememe, kendini yoksun bırakma şeklinde yaptıkları perhizle iğrenti ve tiksinti içinde güçlü sınıflara, likörlere tutunurlar. Brahmanlar, sert, sıkı kanaatkârlıklarının tepesinden, ölçüsüzce palmiye şarabını birbirlerine ikram etmek için her tür seremoniyi, zevk ve büyük bir mutlulukla *todi*⁵²⁶ içmek için her tür eğlence, festival bahanesini değerlendiren bu barbarları izlerler. Birçok hastalığı iyileştirmek için kullanılan *mauah*⁵²⁷ ağacı, kokulu birçok çiçekle donandığı zaman Khondlar sevinç içinde kalırlar. Filler, bütün et oburlar ve birçok kuş kendilerine büyük bir şölen çekerler. İnsanların en büyük parçayı kendilerine alıp istiflemek için onu gece-gündüz iyi korumaları gerekir. O anlarda taç yapraklardan baş döndürücü likörü damıtıp hazırlamayan bir köy kulübesi yoktur (raydan çıkış). Mükemmel bir şekilde içip, tamamen sarhoş olup kendinden geçmeyen Khond erkeği yoktur. Khond kadınının “çakırkeyif” olmasına müsaade edilir. İngiliz askerleri birbirlerine daha çok özgürlük tanırırlar, likörün içindeki ve İrlanda viskisi arasında kesin bir benzerlik bulurlar. Avrupalılar için çok güçlü bir kokusu olması sebebiyle her seferinde burunlarını tıkayarak “şerefli bir şekilde içip” sarhoş olurlar.

⁵²⁶ Su, şeker ve baharatlardan oluşan rom gibi bir içki, likör.

⁵²⁷ Hindistan’da tropikal bir ağaç, *bassialongifolia*.

Aşılmaz, alt edilemez bir bariyerin arkasına siper almak isteyen Aryanlar, galip gelenler ve mağlup olanlar arasındaki farkı ara vermeden daha geniş bir kapsama yayıp genişletmek için birincileri fizik olarak ve özellikle entelektüel olarak biraz daha yükseltmek, ikincileri küçültmek, aşağılamak politikası güderler -zira hiçbir sınıır, ayırım fazla derin değildir. Medeniyyi barbardan ayıran sınıır, çok fazla açık ve belli değildir-. Soylu okuma ve yazı yazma sanatlarını aşağı, ast ırka aktarmayı yasaklamışlardı. Brahman formüllerini ve dinsel tören usullerini iletip yayan, sefil, bilgisiz insanlara vedaları açıklayanlar, bir aldatıcı olarak görüldüler. Eğitim ve öğretim kalıtım ve yetenekleri geliştirir ve onları sağlamlaştırır. Ayrıca hiçbir ırk Hindudan daha zeki değildir. Hiçbir ırkı daha fazla esnek ve daha usta, daha tez kavrayıcı değildir. Hiçbir ırk onlarınkinden çok daha büyük ve görkemli bir şiir, daha soyut ve daha derin bir felsefe, daha şaşırtıcı bir mimari, daha olağanüstü bir din, inanç yaratmadı. Yüksek ve alt kastlar arasında hemen hemen her ilişki iğrenç ve ürküntü verici görülyordu ve nihayetinde imkânsızdı. Fatihler, nadir bir kavrayış, keskin görüş ve gerçekten şaşırtıcı bir beceriklilikle zorla boyunduruk altına alınmışları küçültüp aşağılamaya, kendi gözleri önünde onları alçaltıp hor görmeye çalışırlardı. Manu yasaları utancı, alçaltıp küçük düşürmeyi, sefilliği ve cahilliği kararnameyle buyurmuştu. *“Hayvanlardan daha az insana benzeyen, nefesi atmosferi kirletip bozan, gölgesi besinleri hatta geçtiği yerdeki suyu zehirleyen, hayvan yapılı, siyah renkli varlıklara”* şeklinde devam eden, fazlasıyla sersemletici bir şekilde zorla uyguladığı medeni hal yasasıyla küçük düşürülmeyi bundan daha fazla tasvir edemezdi. Onlara Kolherinliler gibi domuzlar, kümes hayvanları, çöp gibi isimler takılıyordu. Yasalar herhangi birine hiçbir neden ileri sürmeye gerek duymadan onları öldürme hakkı veriyordu. Ama onlara

vurarak kim ellerini kirletmeyi isterdi ki? Onları yuhalayıp rezil etmek, yüzlerine tükürmek gibi durumlarda şerefleri lekeleniyordu. Tükürüklerinin toprağı mikroplandırıp pisletmemesi için üzerlerinde tükürük hokkası taşımaları zorunluydu (*Koragarlar*, Walhouse). Onlara dokunulması gerekiyorsa kırmızı bir demirle kullanılmalıydı. En emin yol onlarla mesafe bırakmaktı. Onların gudubet, iğrenç vücutları ve ulu Brahmanlar arasındaki mesafe için doksan altı feetlik mesafe ancak yeterliydi. Namuslu, dürüst, terbiyeli, kibar insanların oturduğu bütün köylerin dışında bir yerde ikamet etmeleri gerekliydi. Onlara bellerinin üzerinde hiçbir kıyafet taşımamaları buyrulmuştu. Ayrıca, bunun yanında tuhaf ve anlaşılmaz taşra ağızlarına önlem olarak da ağızlarının önüne ellerini koyarak konuşmaları, bu şekilde kendilerini ifade etmeleri buyrulmuştu (Beames, tamil ve telugu ile akraba, onlara benzeyen, Aryan olmayan). Fatihlerin soylu dili hiç de pis, arı olmayan, erdemsiz dudaklardan geçen pis kokulu solukla taşınan bir dilden gelmemiştir. “*Ben, benim pirincim, banim karım, benim çocuklarım*” demeyi düşünmezlerdi. Bunların yerine şu şekilde benzer ifadeleri saçma sapan anlamsız sözlerin içinde fişkırtırlardı: “*Sizin köleniz, benim pis zeytinyağılı yahnim, benim maymun suratlı çirkin kadını, benim erkek danam, benim dişi danam*”. Yalnız din adamları, sistemin içine acımasızlık ve yırtıcılık fişkırtan ve onu onur kırıcı söz, davranış ve hakaretlerle çeşnilendirerek daha hoş, lezzetli ve haşin bir hale getiren bu hukuku formüle edebilmişlerdi. Genel olarak Hindulara ve özellikle Brahmanlara buyrulan, ruhlarını işleyip geliştirmek, her bilimden özetlenmiş kutsal edebiyat ve şiirle dolup ıslanmaktır. Yerlilere bakmak ve dokunmak kesinlikle yasaktır. Yasal mevzuat köleliğin içindeki ezik mağlupları daha iyi belirleyip sabitlemek için onların şartlarını iyileştiren her tür değişikliği yasaklıyordu. Sürülerinin talancısı,

çapulcusu muydu onlar? Yeni bir şeylerin sahibi olmaları yasak, süt sağarken ineğin memesinin üzerine ellerini koymaları yasak, eşeklerden ve köpeklerden başka hayvanlara sahip olmaları yasaktı. Onlar sadece zavallı, sefil sakinler miydiler? Ne taştan bir şeyler inşa etmeleri, ne de birçok kat çıkmaları yasaktı. Tahıl ve saman saplarından başka bir şeyle damlarını örtmeleri yasaktı. Amaçsız, serseri gibi dolaşmaları, toprakla hiçbir bağlarının olmaması tercih ediliyordu. Tam ve eksiksiz küp ve kaplara sahip olmaları yasaktı; kırık tabak, çömlek kullanmaları gerekliydi. Pirinçten, demirden ya da camdan başka takı, mücevherler, gümüş ya da altından takılar takmaları yasaktı. Kadınların göğüslerini kapatmaları, ayakkabı giymeleri, güneş şemsiyesiyle kendilerine şatafatlı, lüks görünüm vermeleri, elbiselerini yıkamaları yasaktı. Pislik, kirlilik, hastalık ve enfeksiyon içinde yaşamaları onlara buyruluyordu.⁵²⁸ Erkeklerle çıplak yaşamaları emrediliyordu. Sadece işlemiş oldukları cinayetlerden kalan yırık pırtık paçavra ve kalıntılar ve ölülerin eskileri, hurdaları, çer çöp, eski püskü giysilerden giymeleri için izin veriliyordu. Bu son hususun açıklanması gerekiyor: Nefret edilen, iğrenilen zorbalar, işkenceciler ve cellâtlar aşağı kasttan görevlilerdi. Hayvanın etini, kemiğini ayırıp parçalama, mezar kazma, deri yüzme ve kamuyla ilgili idam ve infaz etmeleriyle bilinen ünlü erkek kardeşler olarak kabul ediliyordu. Beyaz sepi ustaları ve tabakçılar, kaynakçılar, saraçlar, kunduracılar, aşağı, bayağı meslekten sayılıyor, hepsi oğul ve yeğenler olarak görülüyordu. Hırsızlık ve dolandırıcılık haricinde kendilerinin malı olarak hiçbir şeye sahip olmaları farz edilmemekle birlikte, kesin olarak hiçbir mülkiyete sahip olmalarına müsaade edilmiyor gibiydi. Kanun, demirbaş insanlardan oluşan derebeyi yurtluğuna, köy ya-

⁵²⁸ Dubois, *Moeurs de l'Inde* (Hindistan Gelenekleri).

şamına bağlamadığı bütün bu insanları serseriliğe, başıboş bir yaşama mahkûm ediyordu. Onların şehirlerde ve köylerdeki namuslu, dürüst, kibar evlere yaklaşmalarını yasaklıyordu.

Düşünelim ki kin ve tiksintiyle söylenip yazılmış bu tasvirlerin birçoğu var olmadı, ancak iş işten geçtikten sonra icat edildi. Aralarından birçoğu, Brahmanizme zıt olan birçok dinin istilasını ile yürürlükten düşüp geçerliliğini kaybettiler. Ama bu çok haksızca olan emirlerin çoğu yürürlüğe girdi ve kaldı. Zaman onları onaylayıp kutsadı. Bütün ilkel halk toplulukları, onları çarpıtıp zorla benimsetilen, küçük düşürücü, alçaltıcı tutumu kabul ettiler ve bunu kabul ederken, küçük düşürülmeyi, alçaltılmayı unuttular, nihayetinde buna alışıp uyum sağladılar. Alışkanlık ikinci bir tabiattır. Mesela Nagalar uzun zamandan beri cüzamlılara benzetilip, onlarla bir tutulmalarına kızıp gücenmeyi unuttular. Çitlerin arkasında yarı yarıya saklanıp havlar gibi ses çıkartıp el, kol, baş hareketleri yaparlar. Onlara fırlatılan tatsız tuzsuz hayvan yemi gibi yiyeceği yalvararak ister, dilenirler. Geçen yolcu uzaklaştığında atılanları toplarlar. Alçaklık, iğrençlik çok uzağa gidebilir ve Çitagong cangıllarının küçük çocukların yetişmesi için erkeklerin ve dişilerin sürekli ve kalıcı iş birliği ve ilişkisini artık tanımayacak olan, birçok hayvandan daha aşağı düşürülmüş göçebe insan sürülerinin yuvası olabileceği ileri sürülüyor.⁵²⁹ Ama bu iddia açısından detaylı tanıklıklar ve referanslar ortaya çıkıncaya kadar şüphe etmekte sakınca görmüyoruz.

Kibir teorisi, entelektüel ve ahlak üstünlüğüne dayanan erk ve egemenlik kurma teorisidir! Ama biraz büyük

⁵²⁹ Faulmann, *Die Entwicklung der Schrift* (Kutsal Kitabın Gelişimi).

bir gurura sahip olmalarıyla birlikte, Hindular gösterdiler ki üstüne toz kondurulmayan mutlak üstünlüğün ve kendini beğenmişliğin tam ve bütün bilincine asla sahip değildirler. Kin, tiksinti ve hor görüleri birkaç korku ve kaygıyla kabarıp şiddetleniyordu. Zannediyorlardı ki yerlilerin hepsi toprağın şeytanlarıyla ittifak kuran büyü-cülerdi; insanlara kötü büyüler yapıyorlar, herkesi nazar edip, şanssızlık, talihsizlik getiriyorlardı; uzaktan güç ve sağlığı çekip tüketiyorlardı. Bir tür defne, kobra ve tim-saha dönüşüyorlardı. Ama onlar, öldürücü bir şekilde ısı-rıp zehrini sokan yılan, insan yiyen kaplan (bu fikri kimse onlardan çıkaramadı) ve kötü darbelerini yapmak için hayvanların kılığına giren, bu şeytani, rezil melun-lardan, bu kötülükçü şerirlerden değillerdi;

“Kalleş, yalancı sinsiler, der kutsal bir kitap, onların yırtıcı, kıyıcı, acımasız gözleri vardır, hayatı çekip alır”. Hakiki bilimi, gerçek dini elinde bulunduranlarla karşı-laştırdınca, bu sefiller şüphesiz sadece *“sağduyuya aykırı tuhaf tanrıların çılgın tapıcılarıydılar”*; – ama eğer kı-zamık ve çiçek hastalığı maymunlarına itaat ederse, on-lara uyarsa? Veba, kolera, çiçek hastalığı korkunç tanrı-lardır! Birçok Lüterci, Katolik bir Notre Dame Katedra-limiz tarafından korunup kayrılmayı, iyi bir tanrısal ye-rin koruyuculuğunu satın alır. Birçok Hindu, yerin ço-cuklarıyla senli benli olup yeğenim diyen, bunun gibi kırsal köysel tanrıyı, yüceliği kendine elverişli hale ge-tirmek için uydurma ve uyarlamaya inanır. Ruhların ve şeytanların kalabalık yığınları, karşılaştırılmaz bir şe-kilde Yüce Şiva ya da Ulu, Soylu Vişnu’dan daha az yet-kin, daha az güçlü ve kuvvetlidirler ama alabildiğine sı-nırsız biçimde ölümlülere daha yakındırlar. Ancak onları idare edip, çekip çevirmek akla uygundur.

Nasıl olduysa bir Brahman kadını birbirinin peşi sıra çocuklarının öldüğünü gördü –Niçin? –Bu konuda hiçbir şey bilinmiyor? Suç, hata belki bir Koregar’da, belki de

onlara dikkatsizce davranan bir Birhor⁵³⁰ kadını ya da yakın çevreden, yöreden, komşulardan birkaç şeytandan dolaydır. Bu zavallı kadın, bir başak, bir küçük çocuk dünyaya getirir –onu hayatta tutup korumak için ne yapacak? - Bu “sağlıklı doğmuş kız çocuğu”, soyunun kendini beğenmiş bu kibirli kadını, olağan bir şekilde, alışılmış olduğu üzere Koregar kadınlarından birine ateş masasıyla da dokunamayacaktır. Koregar kadını bebeği ziyaret etmek istediğinde saygılı bir şekilde ona dua ettirir; iyilik, şükran, hidayet ve lütuf sahibi olması için onu yalvarır, pirinç, yağ, birkaç gümüş para kabul etmesi için ona baskı yapar ve nihayetinde kadının ellerine alması ve göğsüne koyması için bebeğini ona uzatır. Yabanıl kadın dokunmak için uzanır, demir maşalardan birinin ipini çözüp ayırır, minnacık yavrunun bileğine onu geçirir, yüksek, makul ve anlaşılır bir sesle haykırır: –“Çocuk, senin adın Koregaret olacak!”. Masumu emzirtir, onun karnını doyurur ve anneye bebeği geri verir. Bu yalancıkta evlat edinme sayesinde, süt ve isim aracılığıyla, Brahman çocuğunu kendi çocuğu yapmış, onu kabilesine katmış ve Koregar tanrılarının koruması, himayesi altına sokmuştur.

Diğer bir örnek: zavallı bir Hindu şeytani bir hastalıktan dolayı iyileşemez veya bir bahtsızlık, bir kötü şans tarafından izlenip kovalandığını zanneder. Onun derdine derman bulmak için bir küp yağ ile doldurulur, saçlarından ve ayak parmak uçlarının kırpıntılarına kadar yağ içine sokulur, sonra sıvının üzerinde kırılıp yansıyan görüntüsünü uzun süre izler.⁵³¹ Bu yağı ya da bu ge⁵³² son damlasına kadar onu yutacak olan ve zahmetin zararını

⁵³⁰ Hindistan’da geleneksel göçebe hayatı yaşayan bir kabile, bir orman halkı.

⁵³¹ Walhouse, *Journal of the Anthropological Institute* (Antropoloji Enstitüsü Dergisi).

⁵³² Özellikle Hindistan’da yapılan arındırılmış tereyağı.

telafi edecek olan bir yabancıla götürülür. Öşaristi⁵³³ ayi-
nimizin aziz gizemiyle uzaktan benzeşen işlem, öz ve
maddelerin geçişini ve naklini gerçekleştirir. Hinduyu
Koregar haline, Koregarı Hindu haline dönüştürür. Ken-
dini seyreden vücut sayesinde tüylerin, kılların ve tırnak
kırpıntılarının aktarılmasıyla, yağ hayat enerjisiyle ken-
dini doldurur, can ruha dolup ıslanır, başka bir vücudun,
başka bir kanın içine geçer. Böylece, Koregar bir başka
kendisi olan bir Barhman'ın yanıtçısı, kefilî olacak, baş
baş Koregar ülkesinin şeytanlarını benimseyip destek-
çisi olacaktır.

Bu boş, batıl inançlar sayesinde Hıristiyan misyoner-
ler, en iyi şart ve araçlarını onlardan alıp onları yoksun
bırakan İngiliz tüfeklerine sahip Avrupalı insanlara karşı
apaçık hiçbir şey yapamayacaklarını itiraf eden bütün
din adamı tanrılarına ve *bongalara*⁵³⁴ karşı kendi İsa'la-
rının galip geldiğini görmekten sevinç duydular. Onların
rahatsız ve tedirgin edici büyücülerinden kurtulmak için
çok sayıda yerli aziz, vaftiz olma törenini ısrarla istedi.
Ana dillerinde ona dua etmeye cesaret edememelerine
rağmen, Hz. İsa'ya katılıp onu benimsediler. Hz.
Musa'nın Firavun'un önünde gerçekleştirmiş olduğu
mucizenin yenilenmesidir bu: Büyücüler tarafından fır-
latılan değnekler yılan dönüşür ama Yehova'nın değneği
ejderha olarak engerekleri ve yılanları yutup yok edi-
yordu.⁵³⁵

Fakat durumun olağanüstü ayırık tarafları üzerinde
durmuyor, direktmiyoruz: Brahmanlar ebedi olacağına
inanabildikleri güç ve üstünlüklerini daha çok genişletip,
ilerletmiş oldukları saptanıp tespit edilemez, aşılmaz,

⁵³³ Katoliklerce Hz. İsa'nın etini, kanını temsil eden ekmek ve şa-
rapla yapılan kutsallaştırma ayini.

⁵³⁴ Bunga, yerli konsey.

⁵³⁵ Grundemann, *Kleins Missions Bibliothek* (Küçük Kütüphane Gö-
revi).

geçilmez bir uçurumun varlığından bahsediyorlardı. Olanaksızlık sebebiyle, ast, aşağı besinden tıka basa yemiş olan Sudra⁵³⁶ denilen hayvan soyunun, seçkin besinlerle şekillenmiş ve çok iyi beslenen ırka asla eşit olmayacak olmasından dolayı bu böyledir. Ortaya koymuş oldukları teoriye göre, kast sadece bir dış olgu değildir, ayrıca mizacın dışa vurumu, tabiatların da farkıydı. Sistem kuşkusuz sert ve ciddi bir şekilde uygulanmış yasalar ve hukuk mevzuatının yardımıyla farklı tipte şekillenmeye kesinlikle katkı sağladı. Kaynağında sadece az belirgin bir üstünlüğü olan şey, derileri ve kasları, hatta iskeletin kemiklerini etkileyen açıkça uzun süren bir orantısızlığa dönüştü.

Azaltmaya yeltenmeden müşahade ettiğimiz ve bildirdiğimiz bu etnik özelliklerin son derece derine yerleşmiş ve belirgin olanlarını görememekten dolayı şaşkıınız. Bunun yanında sıklıkla gözlemledik ki Mundahlar çevrelerinin, çevresindekilerin rengini alma yeteneğini bu kalemunla paylaşıyormuş gibi görünüyorlar ve karma köylerde, ten renkleri hemen hemen Hindularınki ile karışıktır. Ouron kadınlarının Avrupalıların evlerinde hizmetçiler olarak kısa konaklamalar yapıp, kısa zamanlı kalışlarından itibaren renkleri sararıp solmaya başlamıştır.⁵³⁷ Aynı zamanda kantonlar medenileşip kentleşir, tip düzelir ve güzelleşir; boy, gerçek şu ki, uzun süre kısa kalır, ama vücut hatları, çizgiler yumuşar, düzgünleşir ve neşeli, güler yüzlü tabiattan gelen insanlar gibi olurlar. Kısa bir zamanda yüz hoş bir ifade kazanır. Tür konusunda en bilgili, yetkili olan misyonerler bir defadan fazla, çok düzenli bakım ve beslenmenin, daha sağlıklı ve temiz bir ikamet, az, ölçülü, sürekli ve özenli bir çalışmanın vücudu, genel görünüşü ve benzi güzelleştir-

⁵³⁶ Hindistan kast sisteminde köle.

⁵³⁷ *Zeitschrift für Ethnologie* (Etnoloji Dergisi), 1874.

diğini tespit edip yazdılar. Özellikle çocuklar en iyi gelişimi gösterip en iyi şekli alırlar. Mesele hakkında karar vermek fizyolojistlere kalır.

Bu aborijinlerin uzun süre kokuşmuş bir yaşam içinde sürdürdükleri zorunlu cahillikleri devam etmedi. Ne de düşmanlarının ümit etmiş olduğu yıkıcı felakete sebep oldu. Son kastlar, gerçek şu ki, Hordelerin en sefilleri olan son kastlar, şaşkınlık, üzüntü ve korkudan çılgına dönmüş, sersemleşip alıklaşmışlardır ama büyük kısmı ana kaynakları içinde harap olmuş gibi gözükmezler. Zekâ az sayıda nesne ve konuyla sınırlandırılmış, kısıtlanıp indirgenmiş olmasına karşın sağlıklı ve gelişmeye muktedir kalır. Hinduyu meyve ağacıyla karşılaştırırsak, uzun nesiller boyunca, bahçıvanlar bakım sağladı, yavaşça geliştirdi ve yüceltti. Aynı aileye ait olan ekimi yapılmamış yaban bitkileri sadece ekşi, acı ve çok sert meyveler vererek büyürler, ama kökleri güçlü, kuvvetlidir, odunu tazedir. Ürünü dönüştürmek için birkaç iyi aşılama yeterli olacaktır. Kolhlar ve Khondlar böylece olurlar. Üstün sınıflar, uygar uluslar kolayca zenginlik, gösteriş, şatafat içinde yatışıp uyumaya başlarlar. Ahlak-sızlık içinde, türlü şekilde gereksiz boş tartışmaların içine, budalaca ve boş yaşlanmanın içine sahtelik, yapmacıklık, bayağılık dökerler. Ama söz konusu ast sınıflar, işlenmemiş, ilkel uluslar her zaman varoluşun, varlığın gerekliliklerine göre hareket etmek, her zaman çalışmak zorundadırlar ve akabinde gerçeğin, belli bir sağduyunun limitleri içinde kendini tutmak zorundadırlar. Misyonerler, okullarındaki gençliğin ele geçirip onlara hâkim olunması şartıyla eğitim ve öğretime açık olduklarını ve iki ya da üç nesil sonra, Brahman çocuklarının seviyesine çıkacaklarını açıkladırlar.

Sorunu çabuk ve kesin bir çözüme bağlayıp bitirmek savında değiliz. Bize bu konudaki terimleri, ilişkileri be-

lirtmek yeter. Bir bilim okulu, bu tiplerin, sebat ve kararlılıklarının, sadece ortamın görece sabitliğiyle çok iyi motive edilebilecek olduğunu ilan etmekte acele etti. Esas olmaktan uzak olan genel beslenme, iklim ve yerleşim şartları, olağan, önemsiz, rastlantısal dılar ve kolayca değışirler. Tipler doğal bronz renkte olarak görünüyorlardı; esnek tipte ve görece olarak kolayca bükülgen olan bir yapıda ve her yapıya uyan, mezhepleri geniş, saygılı bir maske mi olacaklardı sadece?

Ama bu kadar teori, bu kadar hipotez yeter: Müşahede edilmiş olgular sahasına geri dönelim.

@

Eğer ahlaki nitelik ve özellikler gerçekten eğitim ve öğretim üzerine, entelektüel güç ve yetiler üzerine üstün gelirse bizim barbar Khondlarımız, sonuç itibarıyla, komşuları olan uygarlara karşı çok daha üstündüler. Özü sözü bir, doğru sözlü, samimi ve açık yürekli olup bir tehlikeden kaçmaya, bir yalan pahasına ya da sadece istemli, bile bile doğruluktan uzak birkaç avantaj elde etmeye tenezzül etmezler. İngiliz yargıçlar istemeyerek, sadece kendi tanıklıklarının karşı koyup direndiği cesur insanları kim bilir kaç kez idam ettirdiler! Onlar birbirlerini ele verdiler ve teslim oldular. Koşulsuz, mutlak bir açık yüreklilik, titiz bir doğrulukla dokuncalı varlıklarının muktedir olduğu şey hakkında hiçbir şeyi saklayıp gizlememek için şereflerini ortaya koyarak olayları anlattılar. Duygu ve düşüncelerini saklama, sinsilik konusunda sanatçı olan, eşsiz benzersiz bir şekilde dalavereci, dolapçı olan bu Bengallerden ne farkları var! Stuart-Mill'in nadir hatalarından biri, uygar olmayanların yalanın içinde olmaktan zevk aldıkları, gerçeği söylemekte yetersiz göründüklerini ileri sürmektir.⁵³⁸ Kuşkusuz, gerçek uygarlığın adalete, içtenlik ve doğruluğa paralel bir

⁵³⁸ *Essays*, 51.

şekilde geliştiğine hiç itiraz etmiyor, yadsımıyoruz, ama, eğer Hindistan’da Hindularla ikameti, kalışı onu kutsallık adına mutlak gerçeği tutup saklayan, doldurdukları taahhüdü yerine getirmeyen, ona bağlı kalamayan Gondlarla ve Khondlarla, Malerler, Birhorlar, Sonthallar ve diğerleriyle ilişki kursaydı, büyük filozof başka bir şekilde açıklamada bulunurdu. Onları kanla yıkayan sövgü olan sözlerinde şüphe etme hakaretinden daha ciddi hiçbir hakaret yoktur. Hakaret edeni öldüremezlerse kendilerini öldüreceklerdir. Bu Sourohlar, bu Poulayerler yürek temizliği, saflıklarıyla kendilerini gösterirler. Onlara “Kötü döküntü, çöplük, aşâğılık” şekilde davrananlar, onların hiçbir şeyi tahayyül etmeye yetersiz, ne olursa olsun tam ve doğru gerçekliğin dışında bir şey icat etmeye yeteneksiz olduklarını söylerler.⁵³⁹

Uygarlık tarafından kesilip, kemirilip zarar verilmeden önce ve İngiliz fethine maruz kalmadan önce, bu yabanılar, cesur, korkusuz bir yürekle, yüksek bir gururla, bağımsız bir neşeyle kimseye yaptıklarından ve hareketlerinden dolayı hesap vermezlerdi. Ne şefe, ne hükümete ne de mal sahibine vergi ve aidat öderlerdi. Kendi şahsının, evinin ve tarlasının tüm tasarrufuna sahipti. İçerde olduğu gibi dışarıda da tam bir bağımsızlık vardı. Kimse onları kendine bağlamadı. Yirmi yüzyıldan beri, hiçbir yabancıyı önünde asla başını eğmemişlerdi. Soylu, görkemli gururları, tavırlarından ve fizyonomilerinden okunuyordu. Küçük düşürücü görünebilen her davranıştan, aşırı saygılı dalkavukça her sözden kaçınıyorlardı. Selamlaşmak için ellerini kaldırmakla yetinip birbirlerini sınırlıyorlardı. En genci şöyle söylüyordu: “İşlerimi yapmaya gidiyorum.”, “–Haydi git!” diye cevapları yaşça büyük olanı.

⁵³⁹ John Shortt, *Hill Ranges* (Tepe Sıraları).

Karakterlerinin en hoş olan yanı olan espri ve anlatım biçimleri hep karşılıklı sevgi ve duygulanımdan gelir. Ovanın uygarları birbirlerine karşı açtıkları davaları, kendilerine hoşça vakit geçirecek eğlenceli iş olarak görürler, uyduruk bahanelerle mahkemelerin önünde birbirlerini kışkırtırlar. Adli düellolarında, çekişmelerinde yalanlar ve ihanetler konusunda birbirleriyle yarışırlardı. Ama Kolh ve Khondlarda başka gelenekler söz konusudur. Nadiren olan kavgalar, çekişmeler, adam adama yapılanlardan daha fazladır. Herkesin önünde eşini kınayıp ayıplamayı, onu tehdit etmeyi, hatta sakınca görmeden ona sövüp saldırmayı rahat rahat gerçekleştiren kişi durumunu aleyhine çeviriyordu ve genel bir hoşnutsuzluk, kızgınlık ve öfkeye yol açıyordu. Birbirini harap edip yok edecek kadar karısına böyle davranmamalıdır. Ölçülü hafif bir sitem, azar bir zehirlemeye yol açmak için yeterliydi. Alaycı bir söz, kötü anlaşılabilecek bir iltifat nedeniyle birden fazla kadın kendini astı. Kadınlar intihar edenin ruhunun hakaret edip gücendirene sıkıntı, üzüntü verip ona acı çektirmek için tekrar geleceğine inanırlardı: Tüm Hindistan'da, Uzak Doğu'da yürürlükte olan bir fikirdir bu. Ayrıca kuşkusuz harakiri olarak çok iyi bilinen Japonların pratiklerini de hatırlatmaktadır.

Dalton bu yabanıl kadınlar hakkında şöyle der:

İçten, açık yürekli bir şekilde, dürüstçe, saf, doğal bir gönül hoşluğu ile yürekleri fethederler. Çocukluklarından itibaren karşı cinsle ilişki kuran bu yabanıl kadınlarda, zaman zaman bol bol açık saçık sohbetlerde, açıkça söylenmeden üstü örtülü edepsiz, müstehcen dedikodulara yer veren, erdemli geçinip namusluluk taslayan, hiç dışarı çıkmadan içeri kapalı olarak sıkı ve sert yetişen Müslüman ve Hindu kadınların erdemliliklerinden hiçbir şey onlarda yoktur. Tersine küçük Hos ve Moondah kızlarının, küçük Larka kızlarının kibar, nazik lü-

tufkârlıkları, incelik ve sevimlilikleri övülür. Sabır! Ya-
kın bir zamanda uygarlık onların bu barbarlıklarını iyi-
leştirecek, onların cahilliklerini düzeltecek.

Bu yüzyılın ikinci yarısına kadar Khondlar her türden ticarete kötü gözle bakar iğrenirlerdi; ne gümüş ne de para kullanmayı isterlerdi. Değiş-tokuş yani mübadele aracı olarak midye, istiridye kabuklarını kullanırlardı. Eşyaların değerini para olarak ölçmek yerine, onları “geçim”, “geçim gideri” bakımından hesaplarırdı. Hatta cansız nesneleri, hatta baltaları, pirinci ve unu da bu açıdan hesap ederlerdi. Ne geri kalmışlıktır bu, ne geri zekâlılar!

Hiçbir halk konukseverlik gibi bir âdeti bir din gibi teşvik edip cesaretlendirmemiştir. Onlar bu bakımdan, meydan okurcasına, Bedevilerden ve çölün Araplarından daha üstün olduklarını söylerler. Hayatlarından önce onun hayatını, şereflerinden önce onun şerefini koyarak, konuğa tanımadıkları dostluk, incelik, ona sağlamadıkları onur ve şeref yoktur. “Konuk arkadaştan önce gelir, hatta evlattan önce!” der onların atasözlerinden biri. Bir konuk görünür görünmez, diyelim bunlar birkaç sefil olsun, ailenin şefleri onu selamlarlar, ona yemek ve barınak sunarlar. Hoşuna gideceği gibi, misafir istediği kadar ikamet eder ve bir davetli asla geri çevrilmez. Olası durumlarda varlığının sinir bozucu olduğu ona asla hissettirilmez. Onlar çevrelerinde bulunan, düşük, düşkün insan toplulukları, ast, aşağı kastlardan olan Dombangolara kadar konukseverliklerini yaymışlardır. Onlara iyilikle davranırlar, onları şölenlerinde oturturlar, her şeye, herkese karşın onları savunurlar. Adeta kendi topluluklarına aitmiş gibi onları korurlar.

Konukseverliklerini çevre kabilelere kadar yaydıkları görülmüştür. Bir bayramda ya da bir eğlencede bir kavga, tartışma meydana geldiğinde, kanlı bir dövüşten,

kavgadan sonra bir klan linç edildi, ağır yaralandı. Kovalanıp ele geçirilmeye çalışılanlar, elde mızrak mezra-
larından sürülenler, yurtsuz bırakılanlar, miraslarından
koparılan kaçaklar başlarına bunu getirenlerin yerlerin
kapılarını çaldılar ve onları kötü durumlara sokanlara hi-
taben:

“Biz her şeyden yoksun bırakıldık. Konukseverliği-
nizi bize göstermenizi rica ediyoruz.

Giriniz ve hoş geldiniz! yanıtını alırlar.”

Ve böylece hepsi aynı çatı altında peşi sıra, günlerce,
hatta haftalarca, aylarca birlikte oturmaya başladılar.
Kazanan galipler tarafından beslenen, içirilen, giydiri-
len, hizmet edilen mağluplar olurlar. Bu bir yıl boyunca
sürecektir. Sonunda, yapılanlar artık onlara kâfi gelme-
yen, barındırılan konuklar konuşma ve tartışmalara gir-
meye başlarlar:

“Evlerinizi geri almak istiyor musunuz, istemiyor
musunuz? Ya tarlalarınızı? Neden dostluğunuzu bize
geri vermiyorsunuz?⁵⁴⁰”

Düşmanlara sağlanan yurt, caniler için bile asla red-
dedilmez. Ayrıca söylenecek en acı şey, sığınak ararken,
katilin öldürdüğü adamın babasının evini bulmasıdır. Bu
kahramanca konukseverlikte, konukseverliğin ölüm ge-
tirici, uğursuz, dokuncalı olacağını, hatta yurtları için
bile kötü olacağını bilseler bile bunu sağlarlar. Örneğin,
bağımsızlıklarına son veren 1835 tarihli büyük savaş.
Hindistan Ortaklık Şirketi kaçanların verilmesini emret-
tiğinde:

Ama bunun hakkında düşününüz! Buraya kadar arka-
daşlarımızdandınız. En güçlü olduğumuzu göstermeye

⁵⁴⁰ John Macpherson, 1745-1821, Hindistan’da İskoç yönetici, Ben-
gal genel vali yardımcısı.

bizi mecbur bırakmayın. Tarlalarınız harap olacaktı, küçük kasabalarınız yakılıp ateşe verilmiş, savaşçılarınız kurşuna dizilmiş olacaktı. Ayrıca bu noktaya gelindiye hayatta kalanlar için uygulayacağımız zor şartlar olacaktır.

Khon'un şeref konusunda kusur etmesi söz konusu olmayacaktır ve ona yalvarıp yakarmaya gelmiş olan zavallıyı bildirip teslim etmesi de söz konusu olmayacaktır.

Sonunda yaka paça kavga ettiler. Barbarlar barbarlardı nihayetinde –İngilizlerin pek hoşla gitmeyen bir yüreklilikle kendilerini savundular. Ayrıca bir çarpışmadan diğerine, sonuncusuna kadar birbirlerini öldürdüler. Sonunda, Khondlar gururlu, mert, yürekli dürüstlükleri, doğruluklarından taviz vermeden sağlam kalırken, Hindu kaçaklar Hindularca teslim edildiler.

İki aylık savaşım sırasında, der Hunter:⁵⁴¹

Baş eğmez, bükülmez, sebatkâr bir enerji gösterdiler. Aynı zamanda hem açlık ve hem de kılıçla öldürülüp, kırılıp geçirilirken kamuoyunda özveri ve sadakatin zayıflayıp gücünü yitirdiği bir an bile hissedilmedi: Dahası Hindular tarafından ihanete uğramış ve teslim edilmiş saygıdeğer ihtiyarlar ve din adamları ölüme mahkûm edildiklerinde hayranlık verici bir cesaretle çok dokunaklı bir tevekkülle yazgıya boyun eğiş göstererek, çok sade bir özsaygı ve haysiyetle, soyulup yağmalanıp alt üst edilmiş barınaklarının önünde utançla ölüme maruz bırakıldılar.

Diyeceğimiz şu ki, karşıt olarak, gelişmenin başında seve seve yürümekle övünüp böbürlenene ve dünyaya ör-

⁵⁴¹ Sir William Wilson Hunter, 1840-1900, Hindistan uygarlığını inceledi, İskoç tarihçi, gazeteci, istatistikçi.

nek olarak kendilerini öneren bazı uluslar, sığınma ve iltica hakkına nasıl saygı gösterirler? (Fransa'nın Hartmann'ı neredeyse Rusya'ya teslim ettiği sırada).

Simsiyah renkler altında betimlenip canlandırılmış olan yabancılar böyleydiler. Binbaşı Roughsedge,⁵⁴² 1820 yılında askeri birlikleriyle Kolehan'ı zorla istila ettiğinde, balta girmemiş ormanlar bulmayı ümit ederken, açık, hafifçe engebeli, dalgalı, titiz bir şekilde işlenmiş, ekilmiş bir ülkeye vardı. Köyler, demirhindi ve mango ağaçları altında korunup gizleniyordu; küçük evler bal kabakları ve salatalıkların yaprakları arasında saklanıyordu.

@

Buradaki yerli halkımız kıyafet konusuna şöyle böyle önem verirler. Bir mendil, kötü bir şifon, birkaç karışık kötü kumaş ve ince bir kemeri yeterli görürler. Kadınlar vücutlarına ya da omuzlarına bir ya da iki kez doladıkları ve göğüslerinin üzerine düşen bir eşarpla yetinirler. Giyim töreni için idareli olarak kullandıkları ve bir kenarda tuttıkları kıyafetlerini süse dönüştürürler. Çizgilerden, renk noktalarından ibaret olan belli belirsiz dövmeyi alına, buruna, çene ve kollara yaparlar. Saçlarda çiçekler, kolyeler, bilezikler, halhallar, renkli benler, dişler, istiridye ve midye gibi kabuklar, pirinçten ve özellikle demirden yüzükler: Yüce Manu'nun müsaade ettiği sadece bunlardır.

Bu durumdan faydalandılar, hatta bu izinleri kötüye kullandılar. Kolhlar ve Khondlar, Gineliler ve *Achantis*-seler (Aşantisler) ile rekabet ettiler ve bir zincir tıkırtısı, bir forsanın prangasından daha ağır olan hurda demirlerin şangır şungurtusuyla kendilerini uzaktan belli ediyor-

⁵⁴² Binbaşı Edward Roughsedge 1794'de Doğu Hindistan ortaklık Şirketi'ne hizmet için gelen asker.

lardı. Panjalar, kadın ve erkekli olarak, sekiz ile on kilograma kadar eşyayı üzerlerine yüklemiş, ayrıca hırdavatlarının altında, belli bir bölgede, güzel kadınlar ayakları üzerinde sallanarak kendilerini gösteriyordu. Kaptan Sherwill, Sontallı bir hanımın giyinerek kendisini gülünç kılığa soktuğu incik boncukları ve süs eşyalarını tartma merakına kapıldığında terazinin 34 livre (1 livre= yarım kilo) gösterdiğini gördü. Romatizmaya karşı fanila işliğı olarak, en hafif, en ekonomik hatta en zarif bütün kıyafetlere göre en iyi koruyucu olarak dövmeyi gören ve dövme ile uğraşan Dchouangues (Dşuangüler), bu son zamanlara kadar Hz. Havva'nın adını vermiş olduğu yapraklardan önlük yapıp kullanıyorlardı. Hatta Malabar bölgesi Kurumbaları, Masulipatam bölgesi Dchantchous (Dşantşular) ve Seylan Vedaları da yapraktan önlüğü kullandılar.⁵⁴³ Bu Kalküta leydilerini çok ederdi. Bunlar lütufkâr majesteleri Kraliçe Viktorya'nın, tebaası olan kadınların kendisinin önünden geçerken önlerinde bir ve arkasından bir yapraklı dalla, sadece tohum ve çiçeklerden oluşan bir kolye taşımalarını hoş görüp katlanamadığını gösterecektir. Hindistan kral naibinin karısı, kepa-zeliğın, skandalın sona ereceğini bir kararnameyle duyurdu. Hristiyanlık ve uygarlık, Orissa'nın balta girmemiş ormanlarındaki masum çıplaklığı ortadan kaldırdı.

Anlatılmaya layık olan bir durumda şöyledir: 1871 yılında askeri bir bölük savaş yolunda pozisyon almış ve tüm kabileye uyarıda bulunmuştu. Kaptanın önünde bin dokuz yüz kişi geçit töreni yaptı ve önünde eğildi. Davullar gümbür gümbür çalındı. Dört adımlı manevra ve altı devinin gerçekleştirdiler. Dört on başı ve iki çavuş, kadınların giydiği bir kıyafetle, daima edepli olan Kıbar Majestelerinin adına hareket ediyorlardı. İlk subay diz

⁵⁴³ Samuelles, *Journal of the Asiatic Society* (Asya Topluluğu dergisi), 1856.

çökmüş kadını mühürlüyor, alnına kırmızı bir işaret koyuyor ve böylece ona ilk edebi telkin etmiş oluyordu. Doğrulup birkaç adım attıktan sonra ikinci subay onun omzuna elini koyuyor ve önündeki bitki örtüsünü söküyordu –Aziz James⁵⁴⁴ açılışında “Başkanlık eden erdemli, yüce egemenin önünde saygıyla eğiliniz!” diye söyleniyordu. Üçüncü piyade eri yabanılın arkasındaki yaprağı alıyordu ve tüm bu yeşil yapraklar yanan ateşin içine fırlatılıyordu. Dördüncü asker, zavallı yoksul kadına bir eteklik veriyordu, beşinci asker bu etekliği kadının böğrünün, belinin etrafına dolayıp bağlıyordu, altıncı onun kapıdan geçişine bakıyordu. Yabanıl, doğanın çocuğu olarak girmiş, uygar olarak yabanıllığı üzerinden çıkarıp, Manchester’in pamuklu bezini giymiş olarak çıkmıştı.

Ancak bu durumu ifade etmek için basit bir ifade var; “*Sarık sarmayla hoca olunmaz*”. Khondlarımızda bu ispatlandı. Sahte tanrılara inandıkça, saçlarıyla şişinip övündüler, saçlarını sorguçla süsleyip gösterişli bir şekilde bağladılar. Ama tek hakiki dini kucaklayıp kabul eder etmez, misyonerler eski insanı devirdiklerinin ve tanrısal cennet mirasına iştirak ettiklerinin işareti olarak onların püskülcüklerini kestiler.⁵⁴⁵ Erleri ve süngüleri ışın içine karıştırıp müdahale etmeye ihtiyaç duymaksızın, Singbhoum Ordularına ihtiyaç duymadan, kendiliğinden eski modadan vazgeçerek, pamuklu birkaç parça kıyafetin daha esnek, daha gösterişli olduğunu ve özellikle ağaç dallarından daha göz alıcı olduğunu öğrendiler. Daha çok yakın bir zamanda Horoz ve Tavuklar diye adı geçen kıpırdak dansın içinde bu kıyafet içinde eteklerini kaldırıp çırpıştırıverdiler. Eski kıyafetin avantajları da vardı; zaman zaman buna üzüliyorlardı. Dokuma

⁵⁴⁴ Hz. İsa’nın erkek kardeşi ve Kudüs Piskoposu.

⁵⁴⁵ Peter Reinhold Grundeman, 1836-1924, Alman Misyoner Yazar, Küçük Misyonlar Kütüphanesi.

kumaşın değerini artıran pazar çalkantıları ve yeniliklerle birlikte, güzel kadınlar ithalatçılara hitaben açık bir açıklamada bulundular. İlk fiyattan malı satmadıkları takdirde eski moda, eski giyim tarzlarına geri döneceklerdi ve ayrıca sözcü kadınlar da iyi bilindiği gibi davalarını kazanmışlardı.

Kulübeler her zaman, tahıl ve saman saplarından yapılan damla örtülüdür ve hatta Manu kanunu başka türlü çatıya izin vermiyordu. Kulübeler çoğunlukla arı kovanı şeklindeydi. İç bölme duvarlar, en ilkel insanların yapısı olarak, çamurdan sıvalı odunlardan kafes çitler şeklinde yapılıyordu. İkametleri tam ve doğru olarak, başarıp ulaştıkları konfor ve insanların uygarlığı üzerine bilgi veriyordu. Bu ölçü üzerine yapılan değerlendirmeye göre, Bengal'in Mag halkları, kazıklara bağlı bambularla biçimlendirilmiş bir ya da iki katlı bir kümeste oturmalarına rağmen, toplumsal mevki sırasında yüksek bir sınıf olmamış ve evcil domuzlar zemin katta kalmış olmalıdır. Yerde sürünerek ve eğilip bükülerek girdikleri kerpiçten inler yapan Jeypur'daki Pandjas halkı da göze çarpmaz. İç alan, bir insan için bile çok dar, orda boyuna uzanılır veya ayakta durulurdu. Kümes benzeri yoksul konutun yüksekliği ancak bir metre vardı, diye bize aktarılıyor. Burada baba ve anne, çocuklar ve ergenler balık istifi gibi yığılırlar ve birlikte paket gibi olurlar, bizi ürkütüp hayrete düşürecek olan terlemeler yayarak buğulanmışçasına sıcaktan pişerler. Ama bu Çinlileri şaşırtmayacaktır.⁵⁴⁶ Eğer gerçekse, yemek, içmek, çalışmak ve uyumak için yirmi feet karelik (6.09m²) bir odanın içinde on iki kişi kalıyordu. Konutları, şatafatlı görkemiyle kendini pek göstermemesi gereken, şu yakın zamanlarda silahlar, araç ve gereçler için sadece çakmaktaşı kullanmış olan Dchouangların, demirle ya da metalle

⁵⁴⁶ İncil ile İlgili Misyon Dergisi.

ilgili hiçbir sözcük dağarcıkları yoktu. Dchouanglar ya da “Yapraklara dolananlar” kulübelerini de ağaç dal ve budaklarıyla örterler. Beş ya da altı metre kareyi aşmaması gereken bir alanda otururlar: Çiftçilerimiz için burası yaklaşık bir köpek kulübesi gibi, yetersiz pis bir domuz ahır gibidir. Dahası onlar burayı iki hane halinde aralarında paylaşırlar: Erzakları koydukları tel dolap, eski antik *cezapenumu* (deposu) ve yatakhane; burada küçük veletler ve kız çocukları ailelilerinin gözleri önünde uyurlar. – Ya erkek çocuklar? Başka yerde uyurlar. Dchuanglar, Gondlar, *Ouraons* (Uraonlar), *Koukis*(Kukiler), Nagalar gibi *Vindhya* (Vindya) tepelerinden Gara ve *Khassia* (Kasia) tepelerine kadar ikamet eden çok sayıda yerli “garsoniyer” dediğimiz barakalar inşa ederler (bunu *hangar basa, cirgal, dşom, herpa, dumkuria, mandar gar* diye isimlerle adlandırılırlar). Erkeğe özgü eğitim döneminden geçmek için acemilere özgü angarya işleri yapan yakışıklı erkekler orada otururlar. Ayrıca evlenmemiş bütün yetişkin erkekler de orada otururlar. Kabilenin tapınağa özgü kutsal yeri ve paladyumun⁵⁴⁷ heykeli köyün en geniş, en güzel binasıdır. Tamburlar, gonglar ve tamtamlar, ataların kutsal kalıntıları, ödül silahları, av ganimetleri orada saklanır. Ayrıca yabancılara ve bütün konuklara, zavallı halkları ayırt eden civanmert, nitelikli bir konukseverlikle davranıldığı başkanlık ofisidir de burası.

Kız çocuklarına gelince, aynı şekilde ailelerin gözetimi altında uyurlar; zira onlar yeterince pahalı olarak satılabilecek gelir getiren bir mülktür, tabii eğer çalınmazlarsa veya erkeklerle kaçmazlarsa. Onlar da dul kadın-

⁵⁴⁷ Antikçağda Truva şehrini korumak için gökten düştüğüne inanılan Pallas (Yunan mitolojisinde Altın Çağda Dünyayı yönetmiş Titan adındaki tanrı ırkı) Ayrıca değeri ve hayatı koruyan soyut ya da somut varlık.

larla barındırılır. Khondlar, Malerler ve Kupuirlerin “fi-yerileri (kız çocuk yerleri)” vardır –Fourier sisteminde ortak emekçiler topluluğu ve bunların bir arada yaşadığı alan kavramından ödünç alınmış bir terim, *vestalatlar* (rahibeler)–. Bazen garsoniyere bitişik olur; çoğunlukla her iki kurum da köyün uç ve sınırlarını kapsar. Kadın taburunun başında olan erkeksi, gözüpek, korkusuz, güçlü ve kuvvetli kâhya kadın uzun bir sopayla silahlanmış olarak erkek çocuklarının ardından giderek ve onlarla arasında mesafeyi koruyarak yürür. Almanya’nın Hernhuterlerinde ve Amerika’nın bazı dinsel topluluklarında da benzer oluşumlar bulunmaktadır. Genç kızlar evliliği beklerken –birbirlerini ziyaret ederler, birbirlerini konuşarak yoklarlar, gezilere giderler, kendilerini eğlencelere, şölenlere verirler, dans ederler, birbirlerine iltifat edip güzel sözler söylerler.

@

Şimdi bütün konuları bitirip tüketmeden ve usandırmadan, kadınların ilkel yalınlık ve sadelikleri içinde incelencekleri oldukça ilginç olan ortak topluluğa özgü kurum ve oluşumlar konusunda özet yapacağız.

Yerli kabilelerin bağlı olup düzenlendikleri hükümet, hem sözünü dinleten yetkeler arasında ve hem de demokratlar arasında aynı hukuk üze düzenlenmeliydi. Şefin ve halkın gücü arasında sınır kesin ve sert değildir; halk şefle, şef de halkla birbirine karışmıştır. Falan şef salt hükümdar olarak, *Ryenetto* (mutlak kral) olarak yönetir, diğer falan şef halkın iradesinin basit uygulayıcısı olarak yönetir. Biri tiran olarak ortaya çıkar, diğeri bilgili görgülü zorba olarak... Bu anayasaya uygun hükümdar olur, şu Yvetto’nun kralı olur. Ne olursa olsun, topluluk küçük olduğunda, küçük olduğu oranda, ne kadar küçükse şefi tarafından o kadar saygı görür. Bu açık ve anlaşılır bir durumdur. On aileden yüz aileye kadar oluştu-

rulmuş hordelerde (göçebe sürüleri) her ergin kendi değerindedir; her erkek cinsi tek kendinde halkın yapı parçasını bulur. Ne sesi ne de kolları hor görülüp küçümse-
necek yapıdadır. Fikri, arzuları ve duyguları her zaman şefin önerileri, senatonun ve halk meclisinin görüş ve kararları dâhilinde dikkate alınacaktır. Ama on, yirmi, otuz, elli ya da yüz milyon can ruhundan oluşmuş bu aykırı devletlerin ve çağdaş ulusların içindeki yalın, bölünmez ruhsal insanlık özünü ne tartabilir? Kitlenin içinde emilip, eritilmiş birey, bir gölcüğün içindeki bir damladan, bir kum tanesinden daha fazla bir şey değildir. Bireylerin, yurttaşların kaybettikleri şey, hükümdar, koruyucu, başkan, duka ya da cumhurbaşkanı gibi ona atfedilen bazı isimlere göre merkezi güç tarafından kazanılır. Yalnız, kral ya da imparatorun yeri gerçekten devlette önemlidir, sayar ve sayılır. Değerleri güç anlaşılır soyutluktadır ve ancak itibarı ve uzlaşmış olduğu kişilerin karşısında gerçek bir varlıktır o. Mevcut gerçek vatandaşlarla dolmuş, kalabalıklaşmış barbar şehri canlı bir organizmadır. Temelde şef ve halktan meydana gelen mekanizması, yakın bir zaman dâhilinde aracı bir faktör olarak birbirine karışıp anlaşılmaz, içinden çıkılmaz bir hal alır: Bir onun ya da bir bunun römorkuna binen, yani arkasına takılan senato gibi...

Bu siyasi organın tercihleri halkla konuşup onları etkilemeyi umarak onları içine alıp eritmeye çalışan şefe doğru yönelir. Şarta ve duruma göre hükümet, kamu servetinin imtiyazlı işletmelerinden olan sendika ve vergilerini ödeyen düzensiz nüfus yığını, feodal oligarşi, askeri aristokrasi haline geldi. Tepeden büyücüler, ruhsal ve cismani olarak gökten tanrının, öbür dünyanın ve bu dünyanın işlerini birbirine karıştırıp anlaşılmaz duruma getiren, yağmur yağdırma düzenbazları ve rahipler çivilerini çakmaya gelseler, sallayıp çalkalandıran aynı an-

laşılmaz karmakarışık işler ve güçlüklerle bir küçük kabile allak bullak edilecektir. Ve dünya sahnesinde büyük bir figür teşkil eden devletleri de rahatsız edip onların suyunu bulandıracaktır.

Khondlarımız ulus olarak gruplanıp tasnif edilmeye eğilimlidirler. Şimdiden birbirlerine eklemelenip bağlanan, birbirlerini tamamlayan kabilelerden teşekkül konfederasyonlar olarak oluşup kurulmuş olmakla birlikte, karşılıklı birbirlerine saygılı şeflerden oluşmuş çok üstün, yüce bir konseye itaat ederler. Konfederasyon işlemeye başlar başlamaz, benzer konfederasyon düşmanlarını, rakiplerini karşıt kombinezonlar, zıt bileşimler halinde ama aynı düzende şekillenmeye zorlar. Yılgınlık göstermeyen kahramanca savaşım ve kampanyalara göre, korkunç savaş ve mücadelelere göre, kazananlar ve kaybedenler şan, şöhret, zafer, şükür, hamd içinde kalırlar. Mağluplar haraç ödeyenler haline getirilir ve itaat ve boyun eğme halinde onları tutmak için gelen galipler safalarını sıkılaştırarak silah altında kalırlar. Savaş sırasında ve birkaç nesil sonrasında genel olarak ulusal grubun istikrar ve güvenilirlik kazandığı monarşik şekli benimseyip, bu disipline katlanıp uymak zorunda kalırlar.

Khondya'da, şef, din adamı tarafından köyün merkezinde dikilmiş büyük pamuk ağacının gölgesindeki küçük bir evin içinde oturur. Ağaç aziz efendinin açık hava konutudur, koruyucu yüceliğin, tanrısallığın tapınağıdır. Büyüyüp gelişmesi ve güçlülüğü, canlı bir simge olarak onun halk nüfusunun üzerindeki etkisini işaret eder. Yerliler, klan şeflerine, hiçbir korku, hiçbir kıskançlık duygusu gibi sebepler olmadan hissettikleri bağlılıkla dikkat çekerler. Basit ve sade ataerkil fikre göre, adaletin desteği, mülkiyetin koruyucusu, savunucusu, çatışmaların ve anlaşmazlıkların ara bulucusu olarak kendilerini yetkin güç olarak görürler. Anlaşmazlıklar ve uyuşmazlıklar, ileri gelen önemli kişilerin olduğu kurula getirilir.

Onlar yargı kararını ilan ederler, sonra kaybeden tarafın sırtından masrafların karşılandığı en iyi yemeği yerler, en iyi içecekleri içerler. Başkanın ölümünde bir erkek kardeş ya da bir başka bireyin en yüce ve en ulu olduğuna karar verilmedikçe, çoğunlukla en büyük oğlu halef olarak alkışlar, sevinç çığlıklarıyla karşılar, selamlarlar. Hükümet görevlileri kendi görevlerinin dışında kendilerini göstermedikleri zaman, bilinmeyenin hiç etkilemediği ve yeniliğe mümkün olduğunca pek açık olmayan halk, memnuniyetle yönetici aileye sadık kalacaktır. Khondlar, Yüce Sonun Tanrısını kutlu sayar, ona büyük saygı gösterirler. Her yıl klanlar bir dağın üzerinde toplanırlar, zirveyi kanla ıslatırlar. Kurucuları, büyükleriymiş gibi yerine koydukları Güneş Tanrısı'na yalvarır yakarır, babalarına benzer çocuklar vermesini ondan dilerler. Anlaşılır ki kendilerini mükemmel bulmaktadırlar.

@

Birçok kabile kuşkusuz ve kesin olarak –açıkça ve dürüstçe söyleyeceğiz –hırsızlık mesleğini yaptı. Onlar kendilerini hiç saklamıyorlar. Erkekler yollarda eşkıyalık yaparlar ve vicdanları rahat olarak insanların yolunu kesip onları soyarlar.

“Ülke bize aitti. Galip gelen fatihler onu bizden söküüp aldılar. Şimdi onlardan birkaç ıvır zıvır şeyi almakla onların yükünü azaltmakta ne kötülük olacak? Boşuna uğraşacağız, hiçbir zaman ülkemize yeniden kavuşamayacağız!”

İlginç ayrıntı: Bazıları polisler ve jandarmalar gibi kendilerini güdümlemişlerdir, yolların üzerinde ve tarlalar boyunca babalarının tutum ve davranışlarını, amca ve dayılarının, erkek kardeşlerinin ve kuzenlerinin geliş ve gidişlerini kollayıp onları gözetlemek için yaptıkları hizmetleri över, bundan gurur duyarlar. Bundan hiçbir zayıflık göstermezler ve bunu eksiksiz, kusursuz bir doğ-

rulukla, titizlikle gerçekleştirirler. Aileler birbirinden ayrılırlar, üyeleri rastgele saldırırlar. Birileri kaçak avlanırken diğerleri kır bekçiliği görevini yaparlar. Yeter ki hayatlarını kazansınlar. Mülkiyeti savunma erdemiyle, ona saldırmanın suç olduğunu da hiç tahayyül etmezler. Birisi dul kadın için, diğeri yetim ve öksüze karşı davacı iki avukat, fazla yürek temizliği göstermeden işlerini yaparlar. Budalaca uğraş yoktur, yeter ki insanlarını beslesinler. Brahmanların bütün iyi dinleri açıkladıkları bir ülkede kimse onları kınamaz. Yeter ki arkalarında olunsun. Herkesin babalarının mesleğini devam ettirmesini emrederler; hırsız ve soyguncu iş başındadır.⁵⁴⁸

Bir nefeslik tütün için, siyasi ekonomiyi ve bütün ekonomistleri, öğretiyi ve öğretiye bağlı olanları bir araya getirip, oluşumu sağlamak zorunda olan sınırlarımızın köylüsünün, gümrükçü ya da kaçakçı olmak umurunda değildir. Arakçı ve dolandırıcı olmak, böyle olmak hoştur onlar için. Genç, esnek, gözü pek, atılgan olduğu zaman fizik şartların tam ve bütünlüğü içindedirler ama baskı ve cezalandırmayla uğraşmak, resmî görevlerin içine geri çekilmek boşunadır. Olgunluk yaşı sizi daha az çevik ve daha az atik, fazla ihtiyatlı ve akıllı başında yaptığı zaman, kendini gerçekleştirmek için abluka ardında koşanların kurnazlıkları ve numaraları daha iyi bilinir. İdeal olanın içinde, yani eşkıyanın gerçek normal yazgısı içinde özel görevli olarak yaşamını tamamlamaktır yapılacak olan. Arnotlar, Palikarlar ve ünlü Vidocq,⁵⁴⁹ bu durumun kanıtı olarak gösterilmeliler. Risk-

⁵⁴⁸ *Journal des Missions évangéliques* (İncil ile ilgili misyonlar günlüğü), 1838.

⁵⁴⁹ Eugene-François Vidocq, 1775-1857, Arras'da bir fırıncının oğludur, 16 yaşında birçok hırsızlık olayına karışır, Arras'ı terk eder, polis tarafından yakalanır, 1796 yılında sekiz yıl Brest'te zincirle

lerini ve tehlikelerini göze alıp alışıyorlar ve o zaman ustalığa geçiyorlar, yönetim de onları hizmete alıyor. Bhiller ve Poligarlar, Koukiler ve Paharialar arasında da durum böyledir. İngiliz hükümeti, polis taburlarını tercihen onların arasından toplayıp aldığı kişilerde seçer ve silâh altına alır (Rowney).

Tinevelly'deki Madoura taşrasının Maraverlerinde olduğu gibi, Vindhya tepelerinin Bhilleri de polis memurluğu ve her türlü hırsızlığın çifte özelliğini kendilerinde taşırlar. Yollardan endişe etmezler ve yolları yatıştırıp barışa kavuştururlar. *Joseph Prudhomme* (Jozef Prudom),⁵⁵⁰ onunla kurumlarımızı savunduğu ve gerekirse yıktığı ünlü kılıcı ödünç aldı; kaba ve nezaketsiz bir jandarmayı tersleyen *Jean Hiroux* (Jan İru),⁵⁵¹ onların topluluklarından, sınıflarından çıkmıştı: – “*Hey! Üç köşe şapkalı (Jandarmaya hitaben), büyüklerine saygılı ol!*” O halde Maraşose⁵⁵² de aynı şekilde hırsızlar ve dolandırıcılardan değil miydi? Böylece onların kentsel polislik ya da kırsal koruma içine girip kaydoldukları, gece nöbetçileri, gardiyanlar, ulak, casus ve hafiye olarak görev yaptıkları görülür. Hindu köyüne, başlıca ve önemli memurlarından birini, ürünler üzerinden ayrılıp alınan bir yardımın ödenmesi ya da ortak olarak bir tarlanın kullanılması karşılığında serserilere karşı koruma sağlayan bir *manker* ya da kır bekçisi atanır. Hırsızlık durumunda -kötü yıllar birçok yağma ve tahribata yol açmıştır- yapanı bulup yakalamak ve çalınanların geri iade

ağır çalışmaya mahkûm edilir, oradan kaçar, 1799'da yakalanır, Tolulon zindanına gönderilir, 1800'de oradan da kaçar. 1809'da kaderi değişir, eski mahkûmlardan oluşan bir emniyetin başına getirilir, başarılı olur. Fransa'da özel dedektifliğin, adli polisin kurucusudur.

⁵⁵⁰ XIX. Yüzyılda Henry Monnier, 1799-1877, Fransız romancı, karikatürist, yazar, onun tarafından yaratılmış Fransız burjuvasının karikatür kişiliği; hırsızların şefidir.

⁵⁵¹ 1840-1870, dul kadınların katili, serseri, mitolojik bir kahraman.

⁵⁵² Eskiden Fransa'da jandarma görevini yapan süvari asker.

edilmesi için götürmek ve adaleti sağlamak mankerin işidir. Bu memur öz ailesinin üyeleri olan kaçakçı ve madrabazlara karşı da tarafsız bir adaletle sert davranıp cezalandırmayı ve doğrulukla, dürüstlükle davranmayı görev edinir. Seve seve gönüllü olan iki erkek kardeş işlem ve eylemlerle aynı tarlayı alırlar. Birlikte çalıp aşırıp, soyup yağma ederler, başkasının el uzatma girişimlerine karşı onu korumak için birinin hizmetlerini üstlenmeyi menfaatlerine uygun buluncaya kadar zarar verme konusunda oldukça başarı gösterirler (Elliot, Greenhow). Yeni kırsal muhafız yetkili olur ve suçluları kendisinin avlaması konusunda engellenirse polislerinden birine görevinin maddi kısmını devreder. Babadan oğula avcı olan bu kişiler suçun yerini incelerler, diğerlerine göre görülüp seçilemez olan izleri, işaretleri ayırt eder, şüphelinin ayak izini bulurlar. Bu izi (*Khoj*) kesin bir doğrulukla ölçer ve şüpheli durumlarda onu bir değneğin üzerinde götürürler. Eğer ayak izi başka bir köye ulaşip devam ediyorsa, av sürücüsü meslektaşını haberdar eder ve suçlu keşfedilmeden önce ele geçen işaretli bambuyu ona verirler. Av sürücüsünün hizmetleri özellikle hırsızların yollarından ayırıp götürdükleri hayvan sürülerinin çiğneyip tepindikleri geçitlerde ne şaşkınlık yaratır kim bilir! Son iz bir çakıl taşından keşfedilir ve bölgenin ileri gelen önemli kişilerine gösterilir. Bunlar ayak izinin onların bölgesinde bulunmadığını ispatlamakta yarar görürler. Köyün başka ucunda tekrar araştırma yapılması için yardım ederler. Öngörülü hafıye polisler 3 km.den başlayıp 400 km.ye kadar olan bir alanda koşturduktan sonra o şeyi tekrardan bulmayı başarırlar.⁵⁵³ Ama eğer bu izler ormanda ya da ormanda kaybolacak olursa ve eğer iz onun köyünde kalırsa bundan manker sorumlu tutulur ve şerefi üzerine zararı ödemeyi üstlenir. Her

⁵⁵³ Elliot, *Thenativeraces of the North-Western provinces of India* (Hindistan'ın Kuzeybatı Eyaletlerinin Yerli Irkları).

hâlıkârda çekilme, hatta hırsızlık yapma ya da gece koruduğu, bekçiliğini yaptığı mülkleri soyma hakkına sahiptir. Bazıları hem jandarma ve hem arakçı olarak bu meslekleri yüklenerek davranış ve görevlerinin yetersizliğini giderir; on iki saat boyunca etrafta dolanıp ortalığı karıştırıp alt üst ederler.

Ancak bu, orada yerel bir özellik, etnik bir özgünlük değil midir? Çok doğrucu ve dürüst olan Bhiller, çift taraflı çalışan Maraverler yaptıkları bu davranışla bize, haklı olarak inşa edilmiş ama soyut ahlak anlayışına dayanmayan adli kurumun mekanizması ve otoritenin ilkesini gösteriyorlar. Sanki öğretmenlerini eğitiyorlar ama tabii ki kazanç ve menfaat üzerine... Bir ara, büyük bir kısmı eşkıyalık ve vurgunculuk işi yapan bireylere sigorta primi ödeyerek hırsızlık ve cinayete karşı kendini garanti altına alıp, işi kendi lehine çevirdiler: İyi, halkla anlaşma arzusunda olan namuslu dürüst insanlar... Rousseau'nun hikâyesinden daha gerçekçi olan bir *Contrat Social* (Toplum Sözleşmesi) hikâyesini genel çizgileriyle özetlemeye çalışalım; siyasi ve sivil yönetimin kurumunu ve yerleşmesini ana hatlarıyla yansıtalım:

Kaba kuvvete ve çok akıllı bir lider özelliğine sahip, açığız, yaman bir adamın gözüne verimli iki vadi arasında dar bir geçide egemen olan bir kaya ilişir. Orayı elinde tutan işgalci, geçenlerin üzerine hâkimiyet kurar, birkaçını öldürerek çok sayıda kişiyi yağma edip soyar. Güce sahiptir, o halde haklıdır. Zarar vermek istemediği yolcular onlarla kalır ya da yollarını değiştirir dolambaçlı yoldan giderler. Haydut düşünür ki bir düzenleme, uzlaşma olmazsa ve tek başına kaldırsa açlıktan ölecektir. Kamu yolu üzerinde yayalar onun hukukunu tanıyıp kabul ederlerse, geçiş parası ödeyerek bu tehlikeli durumdan kurtulacaklardır. Anlaşmaya varılır ve zenginleşir.

İşte iyi bir meslek bulan ikinci sınıf bir kahraman karşıdaki kayanın üzerine yerleşip işini kurar. O da öldürür ve vurgun yapar, çalar, oraya kendi hukukunu yerleştirir. O da böylece kaş çatıp, kalesinde homurdanıp, söylenen meslektaşının umulmadık kazancını budar, ama bununla birlikte yeni gelenin çok güçlü bir zorba olduğunu düşünür. Onu engellemeyeceğine rıza gösterir, görüşme ve müzakerelere girer. Birinciye ödemedede bulunulurken ikinciye de bir şeyler ödenecektir: Herkesin yaşaması lazım!

Yolun diğer dönemecinde iyice konumlanıp kendine yer edinen üçüncü bir hırsız çıkagelir. O da kendi kulesinin tepesinden kendi payını alacağını bildirir. İleri sürülen bu hak iddiası, gelirlerinden yoksun kalacaklarını çok iyi anlayan büyüklerine batır. Verecek sadece iki şeyden yani şahsını ve eşyasını tehlikeye atmaktansa, bunların kendinde kalmasını isteyen yolcudan bu sefer üç metelik istenir. Ekonomistlerimiz, Cartouche ve Mandrin tarzı⁵⁵⁴ gaspçının üzerine kendilerini atıyor, onu azarlıyor, hırpalıyor ve arkasından onu çekip gitmeye zorluyorlar. Sonra, ayrıca geri dönüşünü engellemek için kendilerini adadıkları kötülüğün yasal, töreye uygun telafî edici karşılığı olarak soyguncuyu avlayıp yaptıkları cezanın tam karşılık ücreti olarak iki mangır istiyorlar. Her zamankinden çok daha güçlü ve çok daha fazla zengin olmuş olan bu iki beyefendi bundan böyle, saf halkın büyük bir zevkle tekrarladığı birçok isimlendirmelerden olan “Dar geçitlerin, Ulusal Yolların Gözetip Kollayanları, sanayinin savunucuları, tarımın Mafya Babaları” olarak adlandırılacaklardır. Zira koruma kis-

⁵⁵⁴ Louis Mandrin, 1725-1755, 30 yaşında vefat etmiş; Fransız kaçakçı-Louis Dominique Cartouche, 1693-1721, 28 yaşında vefat etmiştir; Fransız eşkıya, soyguncu ve çete reisi.

vesi altında soyulmak, kazıklanmak, muaşeret kurallarını bilen soygunculara büyük bir haraç ödemek onların hoşuna gitmektedir.

Böylece -İnsanların becerikliliğine gelinde şaşmayın! - eşkıyalık ve vurgunculuk, ayarlanıp düzene konulur, yayılır, gelişir ve kamu düzeninin mekanizmasına dönüşür. Bu hırsızlık kurumu, hiç de öyle halkın boşu boşuna düşündüğü bir şey değildir. Bundan mülkiyet ve güvenlik örgütü doğmuştur. Daha dün Koruyucu Tanrı'nın yüce hukuku ve lütfunun ortaya çıkıp yayılması ile bize verilmiş olan siyasi yetki, tecrübeli insanlar olarak ser-seri hırsızlardan oluşan sistematik çaba ve uğraşlarla tasarlanıp, pişmiş, görmüş geçirmiş yol izcilerinin git gide artan hizmetleriyle oluştu. Jandarmalar, budaklı bir so-payla donatılmış olarak ormanın sınırında aylak aylak dönüp dolaşmış olan ve tüccarlara bağırان yığit, yürekli adamlarca şekillendirildi ve geliştirildi: “*Ya kese ya da yaşamın!*”. Vergi bir abone ücreti haline dönüştü, hırsızların hırsızlara hizmet edip verdiği prim oldu. Neşeli ve minnettar olan zorba, hırsız ve rüşvetçiler aslında, geniş yolda şövalyelerin arkasından birbirlerini seyrederek. Onları Yüce Düzenin, Yüce Dinin, Yüce Ailenin, Yüce Mülkiyetin ve Yüce Ahlakın destekleri olarak ilan ederler. Yüce törel ve yasal Hükümet olarak onları kutsarlar. Bu uygulandırıcı bir anlaşma oldu.

@

Khond halkı exogamdır⁵⁵⁵ yani tüm evlilikleri ancak sadece farklı klanlardan olan bireyler arasındadır. Enstesti bir bölge olarak yasaklar, ölümle cezalandırırlar, dalanıp budaklanmış da olsa, ne olursa olsun uzaklaştırırlar. Aynı zamanda eşlerden biri onaylandığı takdirde aileye girebilir. Mac Lennan tarafından incelenmiş olan

⁵⁵⁵ Topluluk dışı evlenmeyi tercih edenler.

Khond evliliği, Manou'nun "Rakşasaların⁵⁵⁶ geleneği" olarak adlandırıp şu şekilde tanımladığı, resmî insan kalıdırmanın iyi muhafaza edilmiş bir örneğini sunar bize: *"İmdat imdat diye bağırın ve ağlayan bir kızın korkunç ve zorlu ele geçirilişi"*. Ama bu çılgınlıklar ve ağlayışlar komediden fazla bir şey değildir. Uzlaşmalar, anlaşmalar ve uzun pazarlıklardan sonra, dans ortamında ve büyük bir şölenden sonra meydana gelen, kaçırılmadan önce hesap edilmiş olması gereken ağır bir tutar karşılığı teslim edilir. Müstakbel çiftlerin dayıları olsa olsa en çok bayram neşesi içindedir -hatırlayalım ki ilkellik hukukunda babaların haricinde dayılar çocukların vasisidir-. Dayılar kız ve erkek yeğenlerini orda burada kucağında gezdirip, omuzlarında taşıyanlar olarak tasavvur edilir. Caka satarlar ve atlarını sürer, oraya buraya gidip gelirler. *Le Petit Faust* (Küçük Faust)'ta⁵⁵⁷ askerin söylemiş olduğu gibi – *"Baylar unutmayınız ki ben atımı sürüyorum!"*.

Omuzlar üzerinde ata biner gibi kızın taşınması, bu yüksek ölçüde insan kaçırmanın simgesel el, kol, baş hareketi beklenmedik, rastlantısal ya da ayrı bir durum hiç değildir. Birbirinden çok uzak birçok farklı ülkede ve özellikle çok sayıda Afrika kabilesinde bunu müşahade ediyoruz. Apansız bir fantezi ve keyfilikle meydana gelmiş gibi dansçı erkekler görevlerini değişik tokuş ederler. Küçük kıızı kaçırmış olan aniden kaçar. Bir uğultu yükselir; orada bulunanlar iki kampa paylaştırılıp ayrılırlar. Şiddetli yumruklar yağmur gibi yağar ama son darbeleri eşkıya tarafı yapacaktır. Bu durum için önceden tutulmuş olan bir din adamı, kötü kaderleri yoldan uzaklaştırmak için adam kaçıranlara eşlik eder. İçinden, arasından geçilen derelerin üzerine bir ip gerer, yeni ikametine

⁵⁵⁶ Hindu mitolojisinde şeytan ya da kötü bir ruh.

⁵⁵⁷ Alman yazar Goethe'nin draması ve aynı adı taşıyan dört perde-lik opera, Faust burada bir askerdir.

kadar körpe genç kızı uğurlayan, koruyucu ruhların niyetine büyü bir köprüdür bu. Bu tedbiri almadan akıp giden suların içinden geçemezler.⁵⁵⁸ Aynı inanç Karenlerde ve Avrupa'nın birçok köylüsünde mevcuttur. Merkez Amerika'nın Moskitolarında, kendininkileri ile iletişimde kalmak isteyen ölü, ister ki mezarından evine, bataklıkların ve su akıntılarının, dar vadilerin ve uçurumların üstünden bir ip gerilsin.⁵⁵⁹ Gelene geçene her zaman yol verip kestirip atmayacaklardır. Zaman zaman da yaya köprülerinin ve geçitlerinin içinden ve arasından geçecekler, eşğin üzerinde yeni doğan yavrusunu emzirmekte olan kadını seyredecek, bir kutsallık addettikleri dualı birkaç avuç pirinci lütuf olarak kadına vereceklerdir. Kadın çok fazla muktedir değildir çünkü. Derin imanlı tavır kendisini zaptetmiş olan adamın tanrılarına aittir. Sevgi, hayranlık ve tapınması, onu kapıp kaçırmış olan klanın tanrısını ilgilendirecek ve ona yönelecektir.

Danışıklı dövüş olan insan kaldırma olayı Hindistan *TchotaNagpur* (ÇotaNagpur) yaylasının Kolhlarında önemsiz, basit bir iştir. Bru'nun (Gelin) kız arkadaşları, alaylı laf dokundurmalar, kırıtmalar ve ironik sözlerle cevap veren saldırganların başına toprak kesekleri atarlar. Çekişme kahkahalarla son bulur. Kendini çok kötü savunduğu görülen kız uzun süre dayanamaz, birkaç kaba güç gösterisinden sonra yılıp bırakır, galiplerine gülümseyerek çabasına son verir. Artık herkes yakın komşu bir nehirde banyo yapıp yıkanacaktır. Genç adam tamamen kasıtlı olarak oraya konulmuş bir testiye alır ve onu sazların içine saklar: –“*Güzel kızı arayın, haydi*

⁵⁵⁸ Lewin, *HillTracts*, Aynı inanç Karenler'de ve Avrupa'nın birçok kır köyünde mevcuttur. Merkez Amerika'nın Moskitolarında, kendinden olanlarla iletişim halinde kalmak isteyen ölü, mezarından evine kadar, bataklıkların, akan suların, derin akarsu yarıklarının, uçurumların üzerlerinden ipler çekilmesini ister.

⁵⁵⁹ Hellwald, *Naturgeschichtedesmenschen* (İnsanın Doğal Tarihi).

arayın da bulun!” Diğeri onu bulmakta başarısız olmaz. Ardından onu kendisinden sonra sırası gelen için saklar: –“*Yakışıklı körpe oğlanı bulun, haydi bulun!*” Kendini gerekemeyenden çok daha fazla beceriksiz göstermeyi çok kafaya takmaz, umursamaz ve bu dolu testiye dere-nin dışında kaba bir şekilde biraz itermiş gibi yaptığı genç kızın omuzlarının üzerine koyar. Sonra ardını bırakmadan, kasten adım adım onu izler. Onu kolundan yakalar; ama eli daha çok okşayıcı, yumuşaktır ve onun yürüyüşünü yavaşlatır. Kısa ve sık adımlarla pıtı pıtı yürüdüğü takdirde onu destekleyen kolu ve testi arasından bir ok fırlatır: “*Korkmadan ilerle, yayım yolu güvende tutar!*” Kız oka ulaştığı zaman ayak ve başparmağıyla kibar bir incelikle onu kaldırır, derin bir saygıyla baş işaretiyle teşekkür eden koruyucusu ve efendisine sunar (Dalton). Temiz bir sevgiyle kaçırma gerçekleşmiş olur.

Gondlar da birbirlerini kızdırmak istemezler. Kız kaçırıldığı zaman, erkek kardeşleri ve erkek kuzenleri bunu dikkate almaz, önemsemez gibi bir tavır takınırlar. Ama kızkardeşleri ve arkadaşları cesurca saldırırlar, küstah nobranlara bağırarak şu sözlerle karşılık verirler:

Biz üç kız idik

Evlenecek kızlar idik:

Çekip gittik

Bir çayırda dans etmek için

Çayırda, arkadaşlarımızla idik

Ne güzel, tam dans edilecek hava idi!

Biz çekip gittik

Bir çayırda dans etmek için:

Karşılaşverdik

Yakışıklı bir çobanla

*Çok genç ve güzel idik,
Kucaklayıp kızı öpmek istedi;
Onu önlemek için hepimiz
Birlikte uğraştık...*

Heyhat! İşte şarkıdaki küçük çobandan daha az utangaç olan bu hırsızlar iyi kız arkadaşlarının üzerine sıçırıyor-muş gibi yaparlar. Sonra da bu kızlar, kendileri de tutsak edilmemek için yelkenleri indirip geri çekilirler.

Ourlonlarda mücadele dans ile başladığı gibi dans ile son bulur. Dayılar, ata biner gibi, atla gidermiş gibi sırtlarında göturdükleri vasilikleri altındaki çocukları değış tokuş ettikten sonra hafifçe zıplayıp cambazlık yaparak kavgaya başlarlar ve el ayak oynatarak barışıp uzlaşma debelenmeleriyle bitirirler. Bol bol yağ sürdükleri genç insanlar aracılığıyla kocanın alevi beslediği evliliğe özgü aşkın sembolü olarak yanan bir kandil tanıtılır. Genç adamın bir damla kanıyla kızın alnına kırmızı bir işaret konulan kız, başı sevgilisinin omzundayken erkek arkaya doğru eğilir ve erkek, yavuklusunun topuğunun üzerine ayak parmağını dayar: Ateşli bir silahın atışıyla ilan edilen tumturaklı bir sahnedir bu. Gerilmiş çuhalar, yutulacak olan, etrafta aranıp, aylak aylak dolaşıp duran şeytanları kaçırma hikâyesine dayanarak kargılarını tokuşturan savaşçıların etrafında grubu saklar. Kaynana ve kaynatalar mayalı bir likörle doldurulmuş “aşk kupasını” sunarlar. Çiftler parmaklarını içinde döndürürler; yarısını biri, kalan yarısını diğeri içer. Burada üç simge söz konusudur: Evliliğin kupası, koyu kırmızı işaret ve galip olanın ayak parmağı. Bunlar Hindistan’da her evliliğin içinde bulunur ve sınırlandırıp azaltmak gerekmeseydi ülkemizin evlilikleriyle ilgili tören ve ayinlerin içinde birden fazla benzer şekli gösterecektik. Fikirler birbirine karıştığında işaretlerin birbirini takip etmesinden dolayı şaşırıyor muyuz?

İnsan kaldırmalarda “çok şakacı ve matrak” olan aileler, mallarına heveslilerin çok abartılı buldukları bir paha talep etmekte ısrarcı olduklarında kurgusal olmaktan çıkıp başka bir hal alabilirler. Singbhoum pazarında çok iyi silahlanmış genç erkekler bir kızın üstüne atılırlar: “*Güzel kız, bizi izlemek zorundasın!*”. İster istemez koşar adımlarla onu sürüklerler ve oradan uzaklaşırlar. Halk her tür elle tutulur maddi gereçsel müdahaleden sakınır ama eğer oğlan ve kız boylu poslu ve güzel görünömlülürse alkışlarlar. Ele geçirmek için göz dikilmiş nesneyi alıp el koyanlar –*beatipossidentes* (mübarek mülk sahipleri) –, insan kaçırınlar yeni temeller üzerine müzakereleri yeniden ele alıp gözden geçirirler ve güç artık onların dallarını kırıp etkisizleştirene aittir.

Sabine, kaçırılmasından üç gün sonra evlilik çatısından kaçır ve onu satmış olan ailesinin evine sığınır. Koca gelir ve malını tekrar ister. Kadın ağlar ve bağırır, vurur, ısırır, tırmalar ve nihayetinde bu eşkıya adamın arkasından gider –anlaşıldığı üzere bunlar vücudunu savunurken yaptıklarıdır, çünkü canavar kendine tehdit edici havalara takınmış, bir kabadayı grubu da ona eşlik etmiştir. Boyun eğmekten başka çare yoktur, zira onları kızdırdıkları takdirde bu pis haydut heriflerin girişebilecekleri saldırganlıkları, yol açabilecekleri tehlikeli durumları kim bilebilir? Uzun sözün kısası, tüm görgü kuralları göz önünde tutulup riayet edilmiştir, genç kadın evlada özgü duygularını göstermiştir ve genç koca kazanmıştır. Görüldüğü üzere fena halde boyun eğdirilmiş ve fena bastırılmış olan kadına bir bakıma vurgun ve tutkun olduğunu da göstermiştir.

Epey tuzlu, ayrıca adil ve zekice bir yasa olarak bir zamanlar Fransa’nın krallığını yönetmiş olan bir yasa, Khond kadınına “*savunmada beceriksiz, sahip olma konusunda elverişsiz*” olduğu gerekçesiyle bir şeye sahip olması ve elinde tutması yasaklanıyordu. Mülkiyet hakkı

elinden alınmış, her haktan mahrum bırakılmış olan kadın kendi kişiliğine bile sahip değildir çünkü tutsak edilmiş ve güçten yoksun bırakılmıştır. Ama mülkiyeti ele geçirebilene mülkiyetin verilip tanınmasının az bir önemi vardır. Havva'nın kızı buna hiç de uymazlık yapmaz, saygıda kusur etmez ve topuğuna sert bir şekilde çarpan kaba ayak parmağına rağmen o bir köleden fazla bir şey değildir. Biz onu tartışmaların, kavgaların hâkimi, uzlaştırmacısı, barışın yargıcı olarak görürüz. Özel ya da kamu işlerinde her zaman öğüdü dinlenen bir danışmandır ve hatta oy kullanmasa da tartışmalara katılma hakkına sahip olarak kabileye önerileriyle katılması kabul edilir.⁵⁶⁰ Halkın çıkarlarıyla birlikte hareket ederken racaların (Hint soylusu) kadınlarıyla sürekli iletişim halinde olduğu görülür. Sıra onların racalarına gelince, ittifakları kazanmak, yardımcı askerler edinmek istediklerinde saygıdeğer din adamları ve savaşçıların dostça, saygı ve içtenlikle dinledikleri güzel büyükelçi kadınları olarak sarayların aldıkları diplomat kadınları koştururlardı. Düşman onları konuşulmaz ve uzlaşılmaz bulurdu ama güzellik önünde silahlarını teslim ederlerdi.

Khond kadınına yüksek uzlaştırmacı pozisyonunun verilmesi exogamiyi de anlaşılır kılıyor. Babası ve kayınpederi savaş meydanında karşılaşmışlar. Erkek kardeşleri ve kayınları belki de birbirlerini vuracaklardır ama kadın her zaman darbe yiyen, vurulanın yaralarını temizleyip tedavi etmeye, sönmek üzere olan solgun dudakları öpmeye amadedir. Barışı telkin edecek birinci, barışı salık verecek en ateşli ve barışı yaptırıp imzalattıracak en becerikli kişidir.

⁵⁶⁰ Horatio Bickerstaffe Rowney, 1825-1885, yazar, Kalküta'da doğdu, önemli bir Hintli ailenin üyesidir. J.A.G. Barton takma adı, Shoshee Chunder Dutt yasal adını kullanmıştır, *Hindistan'ın Vahşi Kabileleri*.

Peşin parayla satın alınmış, taşınır eşya karşılığında trampa edilip alınmış olan bu kadın bir köle olmalıydı: Bu bir efendi, becerikli bir yöneticidir. Pahalı, çok pahalı satılmıştı. Onu bozup yıpratmamaya dikkat edilecektir. Kaçırma olayı alışverişe dönüştükçe para meselesi ağır basar: Akabinde genç adamın özel görgü kuralları, satışta bulunan ebeveynlerin görgü kurallarına bağlıdır. Birbirlerinin tercihlerini danışıp yoklayarak, inançları ve gelenekleri doğrultusunda birbirlerine gelin verirler. İşinde güçlü ve anlayışlı bir ev kadını edinirler. Düş kırıklıklarına karşı gerekli önlemleri alıp korunmak için on dört ile on sekiz yaş arasındaki kızları alıyorlardı. Bu kantonların bu yaşlardaki kızları çoktan vücut olarak gelişmiş, şekillenmiş ve karakterini edinmiş olur. Ayrıca oğul, kafasına göre davranıp bildiğini okuma iddiasında olmaması için sadece on ya da on iki yaşları arasında evlenmelidir. Dayı ensesinin üzerine atlaması için onu teşvik eder: *“Haydi hop ata, deh deh! Haydi, hop deh deh! Bir hanımefendiyi kaçırmaya gideceğiz, onu Toto’ya (bit) vereceğiz, hop deh deh, hop deh deh!”*. Kaçırma komedisi iyi bir sona kavuşturulurken küçük adam evliliğin gerçekleşip tamamlanmasını bekler. Baba ona göre bilinen nedenlerden dolayı hep gecikir. Bunun yanında bize söylenmeyen şudur:

- Resmî evlenme törenini beklerken, bir yandan da tambur çalan küçük kocayı yönetip güden büyük kızı evlilik fizyolojisi içinde yetiştirmekte ve bu boyunduruğa hazırlamakta zorluk çeken Khond kız babası, tam olarak, Tinevalli Reddileri⁵⁶¹, Coimbatore Vellahları⁵⁶², Rus Mujiklerinin yaptığı gibi yaparlar. Düğün törenlerinde kocaya karısı ve birçok büyük çocuk verilecektir.⁵⁶³ Acemilik yıllarında Khond erkek çocuk, Khond çocuk

⁵⁶¹ Orta Hindistan’da tarımla uğraşan yerliler.

⁵⁶² Toprak sahipleri safında yüksek rütbeli Tamil kastı üyeleri.

⁵⁶³ Shortt, *Neilgherry Tribes* (Nilgeri Kabileleri)

kadının yönetimi altında yürümeye alışır. Hem kanuni eşi, varisi ve hem de yavuklusudur. Ayrıca sonunda efendi ve sahip olarak konuşma hakkına sahip olacağı zaman, birkaç yıl ondan daha ileride olan kadının sahip olduğu ilerlemeyi yakalayabilecek mi?

Evli kadına çok fazla köle gibi davranılmaz. Altı aylık birliktelikten sonra onu mutlu etmeyi bilmeyen kocayı bırakıp gitme hakkı ona tanınır. Canı isterse artık hiç geri gelmemek üzere kaçıp gider. Bazı yerlerde hamile olsa da ya da kocasının çocukları olmuyorsa gitmesine izin verilir. Küçük yaşta çocukları -büyüdüklerinde babalarının geri istemesi müstesna- onları yanında götürür. Diğer taraftan burada az bir sevgi ve az bir hatır bilirlilik vardır. Hamileyken ya da süt çocukları süttten kesilmeden önce gitmez ama çocuksuz kalmak isterse ona hiçbir zorluk çıkartılmaz. Her halükârda mutsuz kadının babası, boşanmış kocanın ödediğini son meteliğine kadar geri ödemeye çalışır. Baba evine yeniden döndüğü zaman genç kadın eski genç kızlık hal ve mevkiini yeniden ele almış olduğunu açıklar. Ama ikinci kez yeniden evlilik yapmayı dilerse artık kaçırılmaya ihtiyaç duymayacaktır. Yüz ergin kadın ortalama yetmiş beş bekâr erkeğin isteğini karşılar. Kadın evinde barındırmak isterse, hepsi de kolları açık onu kabul etmeye hazır ve isteklidir. Eğer kadının seçtiği erkek avans olarak para vermekten kaçınır, kaytarırsa tüm klan ona kefil olur, onun güzel kadının konuğu olduğunu açıklar. Kadın memnuniyetini açıklayınca kadar yuva ve diğer ihtiyaçlarını verir. Çok kocalı evlilik hatırası...

Evlilik yaşamı süresince kendine saygısını ve onurunu koruyan Khond kadını üç, dört ya da beş kez değişme hakkını kullanır. Nadir bir anomali –aynı müteakibliyet koca için hiç kabul edilmez. Eğer koca, nikâhsız olarak bir kadını kendine almak isterse yasal karısının

rızasını almalıdır. Eşi olarak aralarında mizaç uyumsuzluğu olduğunu ileri sürmeden, evlilikte ufak tefek kaçamaklar yapmaktan dolayı kamuoyunu kızdırmaktan uzak dururken, ancak bayan tarafının uzatılmış ya da aleni olan ahlaksız tutumu ve apaçık ortada olan eş aldatıcılığı durumunda erkek boşanabilecektir. Ceza ile ilgili görüşme bakımından erkek kadını suçüstü yakalarsa bütün dava yolları kadına yasaklanır. Bu bir utanç olmuştur, erkek kadını cezalandırıp dövse de sadece ona saygısını kaybetmekle kalır ya da sadece aşığına sövüp saldırır. Eğer erkek sertliğe başvurursa, diğeri para cezasını kapatıncaya kadar bir ya da iki gün boyunca sadakatsiz eşi evinden, yuvasından çıkartacaktır. Ceza ise bir domuz, on iki baş sürü hayvanı, sabit fiyat ve malum avans ücretidir. Tahsilât yapıldıktan sonra kendini hiç zarara uğramamış olarak görmeyen koca, yaşamını kuşku ve zorluk içinde sürdürmek, bu şekilde geçinmek zorunda kalacaktır. Bununla birlikte bazı yerlerde şeref konusu, kar-zarar teslim ve iadesini beklemeden erkek sevgili ve kocanın saç saça baş başa girmelerini ve dürüstçe ve iyi niyetle alkış yapan tarafsız bir meclisin önünde yılmadan birbirlerini sarsmalarını zorunlu hale getirir. O zaman doğanın dışında kalan her tür silah yasaktır. Erkek kardeşler, hemşeriler ve ortak kabile mensupları arasında ayak ve yumruk darbeleri, tekmeler, tokatlar harekete geçmelidir. Diğer yandan açıkça doğrusunu söylemek gerekirse eş aldatma yoktur: Bir kuzen başka bir kuzene ait olan yeri almıştır ama hepsi de aile içinde olmuştur. Düellodan sonra Paris ve Menelos karşılıklı olarak birbirlerine gönül okşayıcı sözler söylerler. Güzel Helene'nin orada itinayla hazırlamış olduğu büyük şölen yemeğinde birlikte otururlar. Hatta aynı gelenek olan,

ceza olarak bir domuzun uzlaşmanın masraflarını karşılaması, Megrelya’da⁵⁶⁴ daha yeni olan bir şeydir.⁵⁶⁵ Evli Khond kadını, zaman zaman aksaklık yinelandığı takdirde, dikkate alınıp göz önünde bulundurulmayı gerektirir. Mahkemede ispatlanmış birçok cesur erkek âşık ve birçok şeref unvanı gibi. Yaşlı, saygın hanımlar genç kadınları azarlayıp paylarlar. Başlarını geriye atıp gerdan bükerek şöyle söylerler: “*Bak bana benim küçük Sofim, senin yaşındayken daha o yaşta şuna ve buna... ceza adettirmiştim*”. Eğer yerinde, uygun bir davranışla, sözlerinde sakınarak söylemeye cesaret edemediği, “kocam” diye söylemeye cesaret edemediği, ama dolaylı yoldan bir anlatım kullandığı “*çocuklarımla babası*” şeklindeki sözlerinde sakınlı olursa, bu şekilde doğru davranışta bulunursa, babayı bu kılıfa sokmaktan dolayı kaygılanmaz. Khondiya’da baba tarafından soy zincirinin öğretisi Bagatel kadını için henüz sağlamlaşmaktadır. Bunun gibi benzer konularda iki ya da üç yüzyıl az şey ifade eder ve zaman tembel, ağır işleyen bir yavaşlıkla yol alır. Burada kişisel ev, aile, özel hayatın duvarları arkasında henüz kısıtlanıp saklanmamıştır. Erkek topluluğu her kadının kişiliği ve çoluk çocuğu üzerine krallara özgü haklarından hiçbir zaman tamamen vazgeçmedi. Evliliğe özgü kurumun oluşumu, yiyecek ve geçim gereçlerinin azlığı nedeniyle haklı gerekçelere sahip olarak evlenecek kadınların az bulunması sonucu hâlâ poliandriktir.⁵⁶⁶

Kişisel ve özel evlilik bağları çok fazla gevşek olduğunda, tarlaların gelişmesi ve refahı için iyi köylüler ta-

⁵⁶⁴ Tarihte, Gürcistan’da krallık zamanında prenslik olan bir il, eskiden Odişi deniliyordu.

⁵⁶⁵ Jean Chardin, 1643-1713, Fransız bir kuyumcu ve gezgin, R.P. Zampi.

⁵⁶⁶ Bir kadının birden fazla erkekle evliliği, çok kocalılık.

rafından düşünölen pratikler hakkında ciddi ve sert iza-
hatlara gerek olmaz. Bunlar mutluluk, zenginlik içinde
çok gelişmiş bir hasadın bol bol ambarlanmasını sağlar
ve tahılı büyütüp geliştirir. Yüce Yasa Koyucu Güçlü
Ceres,⁵⁶⁷ türümüzü törel ve dinsel bakımdan ahlak ders-
leri vererek yükselten Demeter⁵⁶⁸ bize överler: “*Yüce, iyi*
Tanrıçanın Gizemleri”nin her yerde hatta tarif etmesi zor
bolluğun ve âlemlerin varlığı olarak yeni Dünya’da da
başlamasını çok istiyoruz.⁵⁶⁹ Khondlarımız iyi bir örnek
olarak, bağrında saklanmış tohumları toprağın filizlendi-
rip, büyütüp, ürün vermesi için kadınlarının her önüne
gelene kendilerini vermesini buyurup isteyen Güney
Hindistan’ın Totigarları kadar yapmazlar. Ekim zaman-
larında, İsrail kızlarının has buğdayın dövölmekte ol-
duğu harman yerlerinde orospuluk yaparak Astarte’yi⁵⁷⁰
şereflendirdikleri şenliklerini, Babilli Mylitta⁵⁷¹ şenlik-
lerini hatırlatan şenlikler olur (Osée(Oze), IX, 1.). Bu
Totigarlar yolların kıyılarına kadar, orada burada bir ça-
dır, eğreliotlarıyla kapladıkları ve canlandırıp tazelen-
ren serinleticilerle donattıkları sazdan bir kulöbe diker-
ler. Bu barınakların altında kocalar eşlerini yerleştirirler.
Kendileri de yolcuları bulup, toplayıp getirmeye gider-
ler. Gerekirse onları rica ve istekle davet ederler: “*Kamu*
malından faydalanınız, ekmeğın bereketini sağlayınız!”
İnanç konusunda tartışmak faydasız olur.

⁵⁶⁷ Mitolojik cöce gezegen, Roma mitolojisinde anne sevgisinin ve
büyöyen bitkilerin tanrıçası.

⁵⁶⁸ Yunan mitolojisinde tarımın, bereketin, mevsimlerin ve anne
sevgisinin tanrıçası.

⁵⁶⁹ Örneğın, *la Fête de la RécoltechezlesMuyacas* (Moyakalarda
Ürün Toplama Bayramı), vs.

⁵⁷⁰ Yunanca Ortadoğı tanrıçası, Kuzeybatı Semitik Astoreth’in He-
lenleşmiş hali, Batı Samilerde bereket ve verimlilik tanrıçası.

⁵⁷¹ Heredit’a göre Afredit’in Asurcası, tapınaklarda bedenlerini
satma görevini tanrıça Mylitta şerefine yapan kadınlar, Cennetin
Kraliçesi, Yüce Anne.

Şunu ekleyelim ki bizim Khondlarımız ve birçok Kolarinde eş aldatma -ama çok kırılgan ve sağlam olmayan evlilikler için genel bir kelime kullanmalı değil mi?- hemen hemen yüce şereflerin bahşedildiği kaplanın öldürülmesini ifade ettiği zaman haktır. Mutlu geçen avının dönüşünde avcının, dans eden ve şarkı söyleyen yörenin, kasabanın bütün kadınlarıyla etrafı çevrilir:

“Kaplanı öldüren en güzel kadına sahip olacak, en güzel kadına!”

O zaman en güzel olduklarına inananlar kim bilir ne kadar çoktur! Hem hangi aile kaplanları öldüren den doğmuş bir evlada sahip olmaktan gurur ve mutluluk duymaz ki!

@

Mademki kızlarımızı satıyoruz, pahalı satalım derler yetiştiricileri. Onlara yüksek fiyat koyarak çoluk çocuğumuzun farkını ve soyluluğunu ispatlayalım. Singbhoum’da,⁵⁷² iyi bir evin hanımefendisi için kırk büyük baş hayvana benzer, saatinde teslim edilebilir ortalama bir fiyat belirlenmişti. Her şey karşılıklıdır. Parayı verene verilir, vermeyene verilmez. Alınız ya da bırakınız. Kızımız bekleyecek. O utangaçtır. Fiyatında satılmaması onursuzluğuna karşı bekâr olmayı tercih eder. Tohuma kaçmış ve bir yana bırakılıp ihmal edilmiş bekârlar için ne kötü durum. Kaçırılmakta geç kalınan ve utangaç genç insanlar için ne kötü... Ama kim ne derse desin, aileler kızlarının alıcı bulmasını azda olsa desteklerler. Bir hırsızın “pek nazlı, burnu havada bir kızı” zapt ederek, sopayla dövülüp ödemesini yaparmış gibi görüldüğü zaman öfkelenip gücenirler. Böyle aksi bir duruma nasıl derman bulunur ki?

⁵⁷² Hindistan’da Hindu şefinin ikamet ettiği şehir.

Pazarı kurtarmak için fiyatları koyarken aile babaları ticari değerini azaltırlar. Geniş ölçüde evlat katilliği yaparak talebi artırmak için arzı indirirler. Bu yabancılar politik ekonomi devinimlerine sahiptirler. Mac Culloch⁵⁷³ ve Ricardo⁵⁷⁴ tarzında... Bununla birlikte bu endüstri içinde ne sıkıntılar oldu! Satın alınan eşyanın bacakları var, istiyor ki satın alan onu kabul etsin, onun hoşuna gitsin. Pişmanlık duymadan, ayran gönüllü şıpsavdi, birinci kocası yüzüstü bırakıp ayrılır ve o bir ikincisine koşar. Kayınpeder durumu düzelterip eski durumuna getirme çabası içine girecektir. Ama artık onun toplu parası kalmamıştır. Önceden tamamen ya da kısmen dolaplar çevirmişti, karanlık işlerle uğraşmıştı. Şüphesiz satıcı yeni damadına karşı tekrar yenileme isteme hakkıyla silahlanmıştı ama şimdiden değerli eşyayı eline alan bu kişi, onunla ilgili olarak para verme konusunda hiçbir baskı altında değildir. Bununla birlikte borcunu ödemeye, ödevini yerine getirmeye söz verir. Hesabını kapatacağı sırada, heyhat ki genç kadın -diğer birçoklarında olduğu gibi- bir üçüncüsüyle mi işi pişirecek, kim bilir? Sonra yoksa dördüncüsüyle mi düşüp kalacak... Sanki zorluklar yetmiyormuş gibi, çiftler neredeyse birbirleriyle çarpışmaya girecek olan farklı kabilelere aittirler. Bu kredili kocalardan biri savaşta öldürülmüştü –kadınlar, sık sık yineleyen, tehlikeli ve öldürücü olanlardır- şimdi kadının alacağı berhava olacak! Kabileler üyelerinin akdettikleri borçlarına kefil olmalarına rağmen, birden fazlası, kârlı ve iyi bir biçimde satılmış bir kızın olayı nedeniyle yıkılıp mahvolmuştur. Muhakkak ki ticaretin sonu çok belirsiz ve rastlantısaldır. Bundan vazgeçmek daha iyidir. Dürüst, doğru yetiştiri-

⁵⁷³John Ramsay McCulloch, İngiliz Ekonomist, 1789-1864, *Ekonomi Politikasının İlkeleri*.

⁵⁷⁴David Ricardo, 1772-1823, İngiliz politik iktisatçı.

ciler, temiz bir şekilde, itibari bir fiyatla dışı kişileri başlarından savıp, satıp kurtulan komşu ilkel halk topluluklarının, bu sakınca ve aksiliklerine karşı güvende ve korunmuş olduklarını bilmiyor değillerdir. Yok pahasına ucuz alınır, yok pahasına ucuz verilir. Ama saygıdeğer ihtiyarlar şöyle cevap verirler: “Biz bir parça ekmek ile kızlarımızı değiş tokuş edecek insanlar değiliz”.

Sonuç olarak bazı aristokrat klanlar sadece erkek üretirler ve gereken miktarda kadını ithal ederler. Yabancı yüksek seviyede bir hane ile evlendirme projesi varsa, olsa olsa en fazla yaşça büyük olan kızın yaşamasına izin verirler. Şuradaki buradaki köyleri koştururken Macpherson,⁵⁷⁵ birçok erkek çocuk ama az sayıda kız çocuk görüyordu ya da hiç kız çocuğu yoktu. Ortalama olarak kız doğumlarından dörtte üçünün ya da üçte ikisinin öldürölüp ortadan kaldırıldığını tahmin ediyordu.

Bununla birlikte “kanın sesi” bazen işitilirdi. Zavallı küçük kızlar, bazen onlardan yana olunarak, her zaman kurban edilmezlerdi. Doğallıkla öölülerin sorumluluğunun tanrıların üzerine atılmasının haricinde onlara memnuniyetle kurtuluş şansı tanınırdı. Din adamları ya da *djannis* (canniler), astrologlar ya da *désauris* (dezoriler) bir kitap aracılığı ile yıldız falına bakarlardı. Yazı yazmak için palmiye yapraklarını onunla çizip sıyırdıkları kazı kalemini fırlatırlardı. –Ölüm mü? Aileler masum kız çocuğunu ellerine alırlardı, kırmızı ve siyah çizgilerle onu alaca bulaca renk renk boyarlardı. Çiçeklerle ağzına kadar doldurup örttükleri büyük ve yeni bir çömleğin içine onu sokarlardı –estetiğimiz onun katline kadar onu süsleyip renklendirip güzelleştiriyor –. Tehdit edici olarak gösterilen rüzgârın yönü doğrultusunda tümünü taşırlardı. Tencereyi toprağa gömerlerdi, üstünde

⁵⁷⁵ James Macpherson, İskoç yazar, 1736-1796.

de bir tavuğu kesip kanını akıtırlardı. Sonra hiçbir sorun kalmaz, mesele hallolurdu.

Bu önceden çok defa gözlemlenmişti; kızlarla ilgili evlat katilliği soylu ırklarda, fakir ve sefil ırklarda olduğundan daha fazla yaygınlıktaydı. Görkemli, eşsiz bir drahomayı gönderdikleri, hatta aynı zamanda elinden aldıkları kızlarına ya da kız kardeşlerine düğün hediyeleri olarak vermek için varını yoğunu yitirip, harap olmakta bitkin düşmüş Khondlarla ortak birçok özelliklere sahip olan savaşçı ve aristokratik bir halk olan Racputlar da ılık bir süt banyosu içinde zavallı yaratıkları boğma tarzını yaratmışlardı.⁵⁷⁶ Bu kız çocukları süt isterlerdi, eh iyi oldu o zaman! Onlara süt verilirdi. Ilık süte dikkat: zira değdiğinde soğuk olan bir sıvının içinde onları boğmaya gönülleri elvermezdi. Hissiyat ve duyarlılığın nerede yuvalanacağı belli olmaz?

Doğa kurallarına aykırı bu kötülükçü sahnelerin uyandırdığı hoşnutsuzluğu ve kızgınlığı susturalım. Sadece yetersiz besin kaynaklarını tanzim edip düzenlerken yeni doğanların bahsetmeye değer bir ruhlarının olmadığını inanan ilkelerin, çocuk düşürme, kürtaj, evlat katilliği olayları pek az umurlarındadır. Hindistan'da, Çin'de ve hatta başka yerlerde bir kız çocuğunun doğumuna talihsiz bir felaket olarak bakan ne kadar çok uygarlık var! Kim bilir ne kadarı onu terk ediyor ya da onu açlıktan yavaş yavaş öldürüyor! Bilgiççe bir mezhep anlayışı bunu aileyle ilgili yüksek bir öngörülük olduğundan bahsederek Maltus Öğretisi (Doğumların sınırlandırılması) uygulamasını övüp göklere çıkardı. Bu toplumsal problemi kışkırtan ne merhametsiz ne ve ne saçma

⁵⁷⁶ Henry Miers Elliot, 1808-1853, İngiliz tarihçi, Hindistan'da yönetici, *Races of the N.W. Provinces of India* (Hindistan'ın Kuzeybatı İllerinin Irkları).

cevaplar! Kendi sınıflarında, kastlarında veya kaderlerinde az servetleriyle zorlukla evlenmek zorunda olacakları kızları Hristiyan halklar ve Budist milletler “din kadını” haline getirdiler ve manastırlar içine onları kapatarak onların yakasını bıraktılar. Ama uygarlaşmış olanlar onları hemen öldürmeyi tercih ederler: Bu daha az ikiyüzlücedir. Ayrıca Khondlarımızı da ekleyecek olursak onlar bitmek bilmez savaşların ve tekrarlanan dövüş ve çarpışmaların kapıp, koparıp götürdüğü erkeklerimizin tükenmesini denkleştirmek zorundadırlar.

Bir taraftan da evlat katilliğiyle aileler kendi paylarına çoluk çocukları için sevgi ve şefkat gösteriyorlar. Anne olma telaşı içinde olan -burada bir erkek çocuk anlaşılıyor- genç kadın karnını kutsamaları için tanrıları rahatsız eder. Eğer gebelik geç gelir de bekletirse kadın, bir din adamının, içine törensel ve kutsal sözler serptiği iki dere ya da ırmak kavşağında hacsal bir ziyaret yapacaktır. Vaktinden uzun süre önce ismi ata analardan birinin olacak olan, kaderin çocuğa uygun gördüğü ismin kaygısı içindedir. Zira tanrılar ailenin içinde tekrar doğmaya hazırlanırlar. Hasat zamanında ya da diğer acil işlerde anne, oranın verdiği yorgunluğa yeni doğan yavrunun verdiği yorgunluğu da katarak sırtına bebeğini bağlar ve onu yanında taşır. Ama bölgenin astrologları ve tanrı bilimcilerin öğretip gösterdiklerine inanma saflığına gerçekten sahip miydi anne? Seksüel tutkuyla üretilmiş ölümcül etkileri müşahade eden Yüce Güneş Tanrısı kadınlarının sayısını sınırlandırmayı mı emretti? Kadınlar ahlaki ve entelektüel olarak senyörlerinden ve efendilerinden daha düşük ve ast olup yönetmeyi ve çekip çevirmeyi nasıl oluyor da biliyor? Günah, kötülüğe tabi olan kadın sayesinde mi dünyaya girdi?

Ölülerin ruhları geri gelir diye söylenir. Ailelerin içine, oradan da nesilden nesile yeniden doğarlar. Ama

bir ruhun kabulü doğumdan yedi gün sonra meydana gelen “ad tayin etme”den önce kesinleşmez. Eğer çocuk Pierre’inkinin yerine Paul’ün ismini kabul ederse Pierre biraz daha sabredecektir. Küçük bir kız çocuğu söz konusu olursa, ilk hafta içinde ölüme yazgılıysa, ruh, ailenin artık onu istemediğini daha fazla ısrar etme ihtiyacı duymadan anlayacaktır. Can ruh başka yere yerleşmeye gidecek, başka bir ilkel halk topluluğu tarafından kabul edilecektir. Böylece eril unsur, çıkarına uygun olarak bir sürü dişil can ruhla azalacaktır. Bu düşünme düzeninin işleyişi gereği, Çin’deki Hekka ve Canton bölgesi Çinlilerinin bazıları yeni doğan kız çocuklarını hemen öldürürlerdi ya da onun yerine burun ve kulaklarını keserlerdi, onların derisini yüzerlerdi. Bunun ast cinsiyet içinde tekrar doğmak düşüncesinden onları caydırmak için olduğu söyleniyor. Kudurmuş çılgınlar mutsuz, değersiz kadın mahlûkla suç ortaklığı olmakla suçladıkları annelerden hâlâ öfkelerini çıkartıyorlar (*China Review*).

Gerçekleştirilen ortadan kaldırmalar sonucunda hayatta kalan kızlar Khondiya’da evlilikle ilgili pazarda prim yapıyordu, kamusal ve özel bağlantılar ve ilişkiler içinde yüksek bir saygınlık kazanıyorlardı. Kesin olarak söyleniyor -bu gerçek midir? - kızlar merhametsiz âdeti korumaya kocalarından daha fazla direttiler.

@

Tarımsal işlerden dolayı dinlenmek için yerlilerimiz hayvan avı ve eğlencelerine kendilerini verirler. Kazma ve sabanı kullandıktan sonra gündelik alışkanlıktan çıkan ve şiddetli bir şekilde hırpalayan, savaşın korkunç tahrik ve kızıştırmalarına can atarlar. Bu heyecan ihtiyacını önce büyük coşkuyla, sarhoşlukla, dizginsiz frensiz çılgınca dans ederek geçirirler ama mizaç zaman zaman daha çoğunu gerektirir. O zaman boylarına uygun rakiplerle boy ölçüşmelerinin kaçınılmaz olduğuna inanırlar. Güç ve kahramanlık gösterme, onur ve gururu uyandırıp

parlatma ve eski şöhretin, zaferlerin pırıltılarını yeniden tazeleme zamanıdır. Kardeşler arasında birbirini öldürmek yüksek hayvani bir içgüdüdür. Ast ırklar çok fazla sayıda üreyip çoğalma yeteneklerinin çoğu ile donatılmış olmalarına rağmen birbirlerine ve üst türlere av olmaları, birbirlerini avlamaları sayesinde aşırı derecede artmazlar. Bunlar birbirleriyle rekabet içine girmezlerse boyun eğmez ve dikkat etmezlerse aşırı bir ciddilik ve acımasız bir sertlikle dolup taşıp zıvanadan çıkarlardı. Varoluşunun başlangıcında yüksek soydan hayvan, henüz zayıf olarak binlerce tehlikeye maruz kalıp büyüyüp çoğalmanın, iklime alışma ve birçok değişik acemilik dönemlerinin zorunlu kıldığı bedeli ölümle öder. Zaten yetişkinliğe sağlam ve sağlıklı bir şekilde ulaşmak en güzel zaferdir. Her birinin alnına yazılı yazgısı olduğu halde binlerce saldırının üstesinden gelmek engin bir başarıdır: Açık ve gizli, dolaylı ve dolaysız, görünür ve görünmez şekilde. Tabiri caizse tüm dünyayı yendikten sonra tehlikelerin en büyüğü birden ortaya çıkar: Eşitlerine karşı mücadele, arkadaşlarına, erkek kardeşlerine karşı yapılan çarpışmalar, sonra kendi benimize karşı yapılan mücadeleler. Bu, aynı karnın çocukları artıp çoğaldılar. Üstün ve eşsiz şartlarda güç ve kuvvetlerini ölçüşterecekler, en güçlü, en kuvvetli olanı büyük fizyolojik davayı yerine getirecek ve türü devam ettirecektir. *“En kuvvetli olan en güzel olan!”*. Savaş, ilkel insan nüfuslarında doğa tarafından lütfedilen temel yasanın organik bir maddesi, temel bir olgudur. Mücadele kanı kamçılar, çarptırır, uykuda, uyusuk olan enerjileri uyandırır, ani ölümle ya da dolaylı ölüm sayesinde zayıflıkları yok edip yürürlükten kaldırır. Bu anlamda bir daha üreyip çoğalamayacaklardır. Kavgalı dövüşlü, orkestralı ve çalgılı her bahaneyle yapılan eğlenceler ve büyük şöenler; erkek cinsler, dişilerden daha kaba bir limon biçimine bürünürken, sadece yumruk, taşlar ve sopa darbeleriyle

çok iyi eğlenemiyor gibi görünürler. Henüz bu yüzyılın başlangıcında, İrlanda'nın, İngiliz Galleri'nin ve Fransız Britanyası'nın birçok kantonlarında erginler, pazarları öğleden sonra sarhoş olup kendinden geçip birbirlerinin isteklerini yerine getirir, birbirlerini mutlu ederler. Sonra da birbirlerini dövüp paralarlar. Aragon'da olduğu gibi Velay'dada, diğer birçok ilde bıçağı kından çıkarmak, onu çekip sallamak sonra da mendille bıçağın ağzının bir kısmını sarmak hoş ve güzeldi: *"Hey! Baksanıza! Delikanlı adamlardan kim benim keskin kalemimin tadına bakmak ister? Demir gibi sağlam iki yumrukla mı? Üç yumrukla mı, dört yumrukla mı? Bununla oynamayı kim ister? Kim bunu ister? Önce amatörler gelsin!"*

Hindistan'ın ve Çin Hindi'nin yabanıl insan nüfusları da onların kahramanca mücadelelerine sahiptirler. Yılda bir ya da iki kez erkek cinsler bir araya gelip toplanırlar. Uyuşukluklarını gidermek için birbirleriyle saç saça baş başa girerler, birbirlerini paylayıp hırpalarlar. Sadece Yüce Doğa Ana tarafından sağlanmış, bazen ölümcül olan silahları bu oyunda kullanarak güzel bir tarzla birbirleriyle itişip kakışırlar. Ama silahlarla ilgili mesleğe tutkulu bir şekilde kendilerini adanmış olan bizim Khondlarımız, yüksek onur ve saygınlıktan yoksun olarak, kaba ve edepsizce bu eğlenceyi yerine getirirler: *"Kabadayı oyunları, kaba saba köylü sınıfı oyunları"*. Onların efsanelerini dinleyelim:

"Eskiden daha iyi yapamıyorduk. Maymunlarda olduğu gibi, kaplanlarda ve ayılarda olduğu gibi tırnaklar ve dişler bize yetiyordu; çakıltaşları ve sopalarla da oynuyorduk."

"Ama Tanrılar, iyi yüreklilikleri sayesinde bize demirden bir hediye yaptılar. Onu bize verdiler. Yüce Tanrı Kaplan, LohaPennu, Savaşın Ustası, Kırım ve Yok etmenin Dehası bir gün çelikten bir çubuk şeklinde topraktan çıktı."

“Öncelikle demir temas eder etmez insani yarattığı hemen öldürüyordu. Ama her zaman kibar ve gönül alıcı olan Tanrılar onun zehrinden bir şeyi çıkardılar ve şöyle dediler: Demir, öldüreceksin ama her zaman değil! Isıracaklarından hepsi ölmeyecek, birileri canlılığını yitirip acı ve sıkıntı çekecek, diğerleri iyileşecekler.”

“Korkunçluk her zaman demirin erdemidir. Bir din adamı Yüce Büyük Kaplan’ın bıçağını bir ağacın altına gömse, ağaç sararıp solacak ve ölecektir. Bıçağını bir nehre fırlatırsa nehrin suyu çekilip kuruyacaktır.

“Susamış Tanrıya kan gerekir. Onun kendi özel din adamı dört yıllık özverili hizmetinden sonra onun uğruna kılıçtan geçirilip feda edilir. Yüce Loha’ya⁵⁷⁷ çok kan lazım; ayrıca o da en soylu meşguliyetimiz olduğunu emrederek savaşı var edip kurdu.”

“Savaş, ebedi savaş halkın sağlığıdır. Savaşı beslemek için Tanrı, toprağın işlenmesi, sürülmesi sırasında, kendilerine sıra gelince vuruşacak ve kendi aralarında birbirlerini öldürecek olan çocukların dünyaya getirilmesi sırasında, mütareke ve ateşkeslerin işin içine girmesinin, savaşa ara vermelerin bitirilmesini emretti”

Köyler, birçok küçük köycükten oluşmuş her grup ne kadının ne de çocuğun girmeye hakkı olduğu bir koruluğa sahiptir: Burası, Khondlar ve yabancılar arasındaki mücadele ve savaşımına yön veren ve başkanlık eden, ama aynı kabilenin klanları arasında patlak verebilecek olan kavga ve dövüşlere başkanlık etmeyen savaşın tanrısına adanıp kutsallaştırılır. Demir Tanrısı Yüce Loha, eski bir bıçak haline dönüştü. Yerde tam olarak toprağa gömül-

⁵⁷⁷ Hindu dini metinlere, Vedalara değgin demir, ayrıca Hindistan’da bir şehir.

müş olmakla birlikte savaş hazırlandığında yavaşça yerden çıkar ve yeterince kan döküldüğü zaman kılıcın ince ağzına girer. Din adamı, dikkatli bir gözle bıçağın yükseliğini, bu nazik ölçüm cihazının devinimlerini gözler ve kollar. Zira tanrısallık, tanrı, tatmin edilmesi, hoşnut edilmesi geciktirildiği takdirde parçalayıp yiyip bitiren, doymak bilmez kaplanı ya da yıkıp kırıp geçiren salgın hastalık oluşturarak intikam almak zorunda kalacaktır. Tapınaklardaki sunakların adamının verdiği fikirle ilgili olarak eskiler bir araya gelip toplanırlar ve şu kurallara göre görüşüp tartışır, karara varırlar: *“Loha gerçekten dirilip uyandı mı? Gerçekten endişeli mi? Sinirli midir? Vuruşma ve savaş karşı mıdır?”*

Savaşçılar, tanrının tükettiği her zaman yenen küçük güzel bir yemek, arak⁵⁷⁸ ile ıslatılan pirinç pilavlı bir tavuk sundukları Mars-Apollon’larının önünde askeri geç ve silahları taşırlar ardından canı onu paylayıp azarlar:

“Hey tanrı! Savaşla ilgili olarak düzene girip hazırlanmakta geciktik. Senin talimatlarından birini mi unuttuk yoksa? Genç insanlarımızın büyümesine izin vermek zorunda olduğumuzu ve dünyamızı beslememiz gerektiğini düşünüürken çok mu uzun zaman bekledik?”

“Ne olursa olsun senin yüce iraden, ağrı veren, acı çektiren romatizmalar ve kemirip çürüten ülserler, göz yangıları ve ateşlerle birlikte olan kaplanın yıkım ve tahribatıyla kendini gösteriyor.”

“İtaat ediyoruz Yüce Senyör!”

“İşte silahlarımız. Sağlam olarak şimdiden buradalar. Onları sivri, şiddetli ve keskin yap. Oklarımızı yönet ve yönelt, sapanlarımızın taşlarını yönet, yönlendir.”

⁵⁷⁸ Likörlü, romlu tatlı içecek.

“Düşmanlarımızda açacağımız yaraları genişlet ve çoğalt: Eğer yaraları kapanırsa, zayıflık ve sakatlık kalsın geriye! Ama bizim yaralarımız toprağa düşen kanın kurumasıyla eşit çabuklukta iyileşsin!”

“Düşman silahları **karta** ağacının hardalsı yemişleri gibi kırılgan ve dayanıksız olsunlar ama bizim silahlarımız, sırtlanın çenesi kadar güçlü olan bal-talarımız kemikleri kırsın, etleri ezsin!”

“Kısa boylu adamlarımız devleri devirsin, yerle bir etsin!”

“Gerçekleştir Ey Tanrı! Savaşta eşlerimiz bizim gibi cesur erkeklere yemek taşıma konusunda cesur ve yürekli olsunlar! Savaş başarısı ve kahramanlıklarımızın hayranları olan yabancı kabileler kızlarını bize sunsunlar!”

“Köyleri yağma edip soymamız, sığırları baskında çalıp götürmemiz, tütün soymamız için bize yardım et! Kadınlarımız, onlara gelince, bakırdan kaplara sahip olsunlar! Neşe ve sevinç içinde bunları ailelerine taşısunlar.”

“Bize yardımcı ol ey Tanrı! Sunduğumuz çok sayıda tavuk, domuz, koyun ve sığırla geri dönünce müttefiklerimize de yardım et.”

“İsteğimiz nedir? Senin tarafından verilmiş emirlerin yapılıp yerine getirilmesini sen kendin ele alsın. Kahraman atalarımızı koruduğun gibi bizi de koruyasın.”

“Kabul et ey Tanrı, yerine getir isteğimizi! Loha, savaşçı Tanrı, başlıca önemli erdem olan demir yine ellerimizde olsun! Keskin ağızlı aletimiz sayesinde zengin olalım! Zengin olunca seni de zengin edeceğiz ey koruyucumuz ve arkadaşımız!”

Bunun üzerine savaşçılar sunakla bağlantı sayesinde kendi çapında başarılı olmuş silahlarını tekrar kuşanırlar ve onları başlarının üstünde sallarlar. Din adamı yeniden

sessizlik uygular, Yüce Demirin dinsel tören usullerini ezbere söyler:

“Başlangıçta Yüce Işığın Tanrısı dağları yarattı, ırmakları yarattı, dereleri yarattı, ovaları yarattı, ormanları ve kayaları yarattı, avı yarattı, evcil hayvanları yarattı. Bundan sonra insanı yarattı ve insandan sonra Yüce Demiri yarattı.”

“Ama insan Yüce Demirin kullanılışını henüz bilmiyordu.”

“AmbaliBaylie adlı bir kadın kızlarıyla ve iki savaşçı ile birlikte yaşıyordu... Bir gün, yaralı bir halde geldiler ve göğüsleri kan içindeydi. Kadın sordu: –Neyiniz var çocuklar?”

“Ve erkek çocuklar cevap verir: –Kuzgunkılıcı bitkisinin yapraklarıyla yukarı taraftaki insanlarla eğlendik, birbirimizi dövdük, dayak attık.”

“Anne yaraları pansuman etti ve dedi ki: “Tüh, vah! Kuzgunkılıcı ha! Kuzgunkılıcını boş verin çocuklarım!”

“Birkaç gün sonra oğlanlar geri geldiler, üstleri başları tamamen dikenli iğneler içindeydi. Yünle örtülü bir koyun gibi bu dikenlerle örtülüydüler. Ambali, onların yaralarını tekrar iyileştirdi.”

“Ve dedi ki: “Bu şekilde kavgaya etmek ve savaşmak azda olsa münasiptir. Hinduların ülkesine demiri bulmaya gidiniz, onu baltalar şeklinde ve ok iğneleri şeklinde dövünüz, bambu yayı şeklinde eğiniz, tüylerle başlarınızı süsleyiniz, derilerle, bezlerle zırhlanınız, kuşanınız ve savaşa gidiniz.”

“Savaş ve mücadele, ruhları biler ve keskinleştirir, kalpleri güçlendirip sağlamlaştırır. Bunun sonucunda, kilimlere, tuza ve şekere sahip olacaksınız ve başka insanları, başka tarz ve tavırları tanımayı öğreneceksiniz”.

*“Ambali’nin oğulları ve erkek torunları böylece sa-
vaşa gittiler, ama hemen hemen hepsi orada kaldı-
lar. Geride sağ kalıp yaşayanlar geri döndüklerinde
şöyle söylediler: ‘Anne, sana itaat ettik, dediğini
yaptık; ama öyle çok ölüm oldu ki! Demirin korkunç
keskinliği önünde dayanıp da sağlam kalmak, yaşa-
mak imkânsız’”.*

*“Bunun üzerine AmbalıBaylie şöyle cevap verdi:
‘Gerçekten de öyledir, demirin içine hiçbir acıma
duygusu ve merhamet damlası girmemiştir. Ama di-
ğerlerinden farklı olarak siz demirci ocağı ateşinde
onu ısıtınız ve bir çekiçe onu dövünüz ve oklarınızın
ucu olacak şekilde onu dönüştürünüz!’”*

*“Bunu yaptılar, bu andan itibaren demir artık çarp-
tıkları içinde öyle herkesi öldürmüyordu. Yine de
buna karşın demir, kutsal sınırları savunur, sahip
olduklarımızı ve haklarımızı korur”.*

*“Bir müddet sonra din adamı, gruplardan birine
bağırды: ‘Silahlara! Silahlara! Ben önden gidiyo-
rum; yürüyün!’”*

Tanrının insanının kılavuzluğunda bir grup saldırmaya karar verdikleri kabilenin sınırlarına kadar ilerler. Bir ok sınırların ötesine fırlatılır. İnsanlar bunun arkasından yerlerinde duramaz sıçrarlar. Öncüler, düşman toprağı üzerinde büyüyen bir ağaçtan küçük bir dal keserler ve onu götürürler. Konuşan, dile gelen sembollerdir bunlar. Bunların evrensel oldukları söylenebilir çünkü Nagalar, Romalılar, Güney Amerika Moundrukularla benzer şe- kilde, birbirine benzemez uluslarda bile bulunur.⁵⁷⁹ Ta- pınağa geri dönüştü, canı, bu dalı derilerle ve kumaşlarla çevreler. Ağaç dallarından yalancıktan silahlar bağladığı

⁵⁷⁹ Johan Baptis Rittevon Spix, 1781-1826, Alman Biyolog/ Carl Friedrich Philipp von Martius, 1794-1868, Alman botanikçi ve kâşif.

kolları yapar. Sonra savaşçı olarak giydirilmiş ve düşmanı temsil eden bu mankeni sunağın önünde vurur ve devirir.

“Ey yüce Işık Tanrısı ve tanrılar, tanık olunuz ki biz emredilmiş bütün yönerge ve talimatları yerine getirdik.”

“O halde Hey Yüce Savaş Tanrısı, kaplanların, ateşli hastalıkların ve diğer can sıkıcı felaket görünümünde bizi ziyaret etmekten vazgeç!”

“Söz konusu olan her adalet mahkemesinde zafer bizden doğar.”

“Dinleyiniz ey Tanrılar! Hiç de ölümün güvencelisi, korunamı olmayı istemiyoruz ama hiç sakat kalmamayı talep ediyoruz.”

“Bizi zaferlerle örtüp giydiriniz ey Tanrılar! Ayrıca hiç unutmayınız ki bizler sizin ünlü arkadaşlarınız olan kahramanların yeğenleriyiz!”

Bu hazırlıklar bitirildikten sonra geriye savaş ilanını tebliğ etmek kalır. Zira doğruluk ve dürüstlük, düşmanın silahlanmasını, bütün savunma önlemlerini almasını, Yüce Ölümsüzlerin lütfünü ve arkasından da başarıyı sağlayan törensel gösterimleri tamamlamaları için vakitlerinin olmasını gerekli kılar. Her iki taraf Demeter’e yaralı bir insan sözü verir ve Mars-Apollon’a tavukların ve keçilerin kanını lıkr lıkr içeceğine dair söz verir.

Köyün şefi belirli yerlere koşturmaları için öncü ve elçileri acele ettirir. Bir yayla ok fırlatarak güneş doğduğunda belirli bir yerde onları beklemeleri için diğer kabilenin insanlarına haber verir. Yüksek sesle kendilerine bağırılıp haberdar edilenler, teşekkürler ve tebriklerle karşılık verirler. Habercileri mutlu bir haberin taşıyıcılarıymış gibi karşılar. Onları ödüllendirirler.

Belirtilen günde savaşçılar en güzel kıyafetleri içinde, sanki düğüne gideceklermiş gibi yıkanmış ve kokular sü-rünmüş olarak randevuya kendilerini hazırlarlar. Kasklı şövalyenin üzerinde asla bir sorgucunun olmadığı kadar yüksek ve onurlu şekilde rüzgârda sallanıp duran tüyleri saç topuzlarının içine iğneleyerek saçlarını örerler. Kadınlar su testileri ve yiyecek sepetleriyle gelirler, zira göğüs göğse mücadele sert olacaktır. Günlerce sürebilir. Artık savaş alanına girmelerine yaşları elvermeyen yaş-lılar seyirci olarak yerlerini alırlar. Bu şekilde çok sayıda eğlenceye iştirak ettiklerinde önerilerde bulunurlar, oğulları ve yeğenlerini cesaretlendirirler. Göğüs göğüse savaşın işareti, savaş alanının ortasına kırmızı bir çuha fırlatan saldırgan taraf tarafından verilir -toprakta kanlı bir örtü yapılacaktır-. Djanniler el çırpırlar: Bir, iki, üç... Haydi, güle oynaya başlayınız! Savaş, bu şiddetli mücadele Homeros'un kahramanlarının yaptığı gibi, on-ların tarzında meydan okuyup vuruşmaya çağırımların ve karşılıklı konuşmaların karıştığı, dinlenme ve yemek aralarıyla kesilmiş teke tek çarpışmaların art arda gelişi şeklinde gerçekleşir. Seyirciler sert tartışma ve dalaşma-ların keyfini çıkartırlar. Denilebilir ki, bu sanki gladya-törlerin bir sunumudur. Bu bir oyun, ama korkunç bir oyundur. Başlara ve suratlara indirilen şiddetli yumruk-lar dolu gibi düşer. İnsan baltalığının içinde çalışmakta olan oduncular gibidir savaşçılar, olağanüstü balta dar-beleri, gönül çelici aldatmacalar, oyunlar, birdenbire ya-pılan zarifçe yana atılmalar, nazik ve lütufkâr paslar ve karşı saldırılar, güzel karşılık verişler ve güzel mukabe-leler! Kadınların alkışları... Kadınların varlığı olmazsa olmaz, kaçınılmaz kabul edilir. Evli kadınlar, kız kardeş-ler ve anneler, onların kanlı alınlarından akan teri kuru-larlar. Susayan dudaklarını serinletirler. Yorgun kol ve

bacaklarını ovuşturup masaj yaparlar; okşayıcı elleri, çabanın ve mücadelenin yüreği hızla çarptırdığı göğüsleri yatıştırır.

Herkes savaşın ilk kafa tutanlarından cansız olarak yere düşen birincinin üzerinde, onun kanı ile baltalarını ıslatmak için aceleyle atılır. Birkaç dakikada gövdesi kazılıp yontulur. Kendisi yaralanmadan rakibini öldürme şansına sahip olan, ölünün sağ kolunu keser ve onu, Yüce Loha'yı ödüllendirip hakkını vermesi için din adamına götürür. Güneşin battığı anda sunağın üzerinde sık sık bir kol yığını görülür. Otuz kadar erkek bir kenarda ölüp gitmiş, yirmi tanesi diğer taraftadır ve çoğu yaralıdır. Her zaman buradaki gibi kalmaz, bununla yetinmezler, daha fazlasını isterler ve olaylar adamakıllı bol ve cömert olduğunda ertesi gün yeniden başlarlar ve müteakip günler devam eder. Bu, bir taraf savaş dışı oluncaya kadar sürer.

Gerçekten bu düellolu çarpışmadan, zincirleme bir turnuvadan, bir cirit oyunundan daha az önemde bir savaşımdır. Askerlerden ziyade onların yerine şövalyeler olan Khondlar taktik nedir bilmezler. Yürüyüşleri, ters karşı yürüyüşleri, çark etmeli ve dönmeli devinimleri zorunlu kılarlar ama birbirlerini hiç de iyi şekilde çekip çevirmez kollamazlar, birbirlerine hoşgörülü davranmaz, can bağışlayıcı olmazlar. Rakiplerinden daha az düşman gördükleri aile içinde bile birbirlerini öldürürler.

Her halükârda en iç açıcı, eğlendirici olan şeyler sonunda bıktırıp usandırarak bitiyor, en güzel şeyler pek uzun süre gitmiyor. Bu bıkkınlığa en fazla sahip olan ilk kişiler öz babalarını ve çocuklarının babalarını birbiri ardına kaybetmeye maruz kalan kadınlardır. Erkek kardeşleri ve kocaları arasında bir yardımcıdan daha fazlası olan, eşit şekilde onları hayranlıkla izleyen, aynı ve eşit şekilde onların yaşamları için kaygı duyan, yeni aileleri-

nin yasasından başka olan bir klanın içinde kanunun istediği gibi ele geçirilirler. Eskiden Sabine’de⁵⁸⁰ olduğu gibi, kadınlar ara bulup uzlaştırmak için müdahale ederler. Kocalarının teslim olduğu bazı savaşlarda küçücük ziyaretlerini ve gündelik işlerini kesmeyen KatchouNa-gasselerin de Assam dağlarında⁵⁸¹ yaptığı gibi iki tarafla rahat ve özgür bir şekilde iletişim halinde olurlar. Tarafsızlık, kocalar ve babalar, erkek kardeşler ve erkek çocukluk arkadaşlarının birbirlerini öldürdüklerini gören bu kadınların tartışma götürmez gerçeğidir. Bir savaşın arkasından ertesi gün acı, özlem, üzüntü ve gözyaşlarını birbirine karıştırmalarında kötülük yoktur. Barış için birbirlerinin düşüncesini sorup akıl danışmak, aracılık etmek onlara aittir. Ayrıca durum elverdiğinde uygun bir durumda: “Yeter! Bu kadar yeter!” diye bağırarak için haberciler gönderen ve araya girip aracılık eden bir üçüncü kabileyi harekete geçirmek onlara aittir.

Her zamanki gibi, alışageldiği üzere şöyle cevap verilir:

–Biz savaşı istemedik; bunu zorlayıp gerekli kılan Yüce Loha’dır, eğer o isterse savaş devam eder, oklar bize rağmen yolunu bulup gidecektir.

–Şüphesiz, diye karşılık verirler, barış getirme çabası içindeki yatıştırıcılar. Ama eğer Yüce Loha tatmin olmuşsa, kendinizi memnun olanlardan sayınız. Ona danışacağız. Bu ve diğer taraf cevabına tanık olmak için her biri iki adam göndersinler”.

Djanni pirinç taşır. Yüce Apollon, Loha’nın kutsal tapınağından alınmış bir oku pirincin içine saplar – Ok dik mi duruyor? Savaş normal seyrinde gelişip devam etsin! – Ok eğik midir veya düşmüş müdür? Barış yapılınsın o zaman!

⁵⁸⁰ Roma’ya komşu bir bölge olan Sabine’de yaşayanlar.

⁵⁸¹ Hindistan’ın güney ucu.

Bununla birlikte savaşılanlar yeni bir işaret isterler. Neden olmasın? Din adamı herkesi sunağın önünde toplanmaya çağırırken, tanrıyı da yardıma çağırır:

- Ey Yüce Loha! Savaşı karar vermiştin. Niçin? Biz bunu bilmiyoruz.

“Uyuşukluk içinde tamamen bozulup harap olabilecek olan yürekliğimizi ve kahramanlığımızı korumak mı istiyordun? Çok güçlü olan düşmanlarımızı engellemek mi istiyordun? Uyuşukluk, gevşeklik ve tembellikten bizi kurtarmak mı istiyordun? Güzel bir ölümlle arkadaşlarını şereflendirmek mi istiyordun?”

“Belki de demirciler, dokumacılar ve damıttığı içecekleri satanlar onlara kazanç ve kâr sağlamış olan bir savaşın içine bizi atman için seni buna sürükleyip kışkırttılar.”

“Ormanın kurbanlık kişisi, vahşi hayvanları, uzun bir barışın onlar için uğursuz olacağından şikâyet mi ettiler?”

“Arılar, kuşlar hayvan avcılarımız tarafından öldürülüp yok edilmekten korktular mı? Sığırlar boyunduruk taşımaktan ve saban çekip sürmekten yoruldular mı?”

“Bizim bilmediğimiz başka herhangi bir nedenin mi vardı? Ne olursa olsun bizi ilgilendiren durum, bize yeterli olan, senin iyi niyetine, zevkine uygunsa barış bize geri verilsin.”

“Lütfen isteğini bize bildir!”

Bir tabağın içine, Djanni, hemen eritilmiş yağ boşaltır ve bir fitil yakar. Eğer alev yukarı ve sağa doğru yükselirse Yüce Loha savaşın devam etmesini istiyordur ama eğer alev eğilirse, yüce Loha onların birbirleriyle barışmalarını kabul ediyordur.

Oylamada kabul etmeyenlerin saptanması için: Bir yumurta bir tabak pirincin üzerine dik konulur. Bir ok

atıldığında ya ayakta kalacaktır ya da düşecektir. Buna göre tanrı savaşın ya da barışın taraftarı olacaktır:

“Yüce Loha eğer istersen savaş devam edecek. Son rakibin elinde silahlarla kaçıp, silahlarını bırakmaya kadar devam edecek olan bir güç bize ver.”

“Eğer barışı istiyorsan bunun için yardımın yeterli olmayacak ama o zaman barışın dürüst, doğru ve içten olması için kalpler üzerine etki et. Düşmanlarımızın ruhlarını araştır, yokla, tanrılarının ruhlarını araştır yokla, düşüncelerinin serinliğini keşfet.”

“Bizlerle aynı şekilde barışı ve huzuru arzu ediyorsa barışın dansını yapacağız ve ayaklarımız üç gün boyunca toprağın üzerinde dönüp dolaşıp duracak ve toprağın tozunu kaldıracak”.

Bu yeterlidir ve müzakerelere başlanır. Görüşmeler en sonunda sonuçlanır. Din adamı iki kabileyi toplantıya çağırır ve uzun dualarından birini okumaya başlar:

“Ey toplanmış kurul kulak ver!”

“İşte bakın savaş düşmanlıkları birdenbire nasıl ortaya çıkıyor. Yüce Loha şöyle demişti: “İşte savaş var olsun!”

“Yüce Loha, barış aletlerinden saldırı silahlarına dönüşen teçhizatların içine girdi. Baltanın keskin tarafı, okun sivri ucu oldu.”

“Yediklerimizin, içtiklerimizin içine girdi. İçen ya da yiyen herkes aşırı bir öfkeyle doldu. Bununla birlikte barışın kız arkadaşları olan kadınlar ateşi söndürmek yerine onun karıştırıp artırdılar.”

“Sevgi, dostluk, anlaşmazlığın, kin ve düşmanlığın yerini aldı. Büyük bir savaş ardı sıra geldi.”

“Yüce Loha şimdi istediğine sahip oldu, toprak kanla doldu, semirdi. Şimdi yeterince oldu!”

“Silahlar körelsin ve öfke sönsün! Aşk ve dostluk geri gelsin!”

*“Yüce Loha şimdi yönünü başka tarafa çevir lütfen.
Sen Sürülerin, Çoğalmanın Yüce Tanrıçası, lütfunla
bize bak ve halkımızın mutluluk ve erinç içinde ya-
şayıp gitmesini ve çoğalmasını sağla!”*

Daha sonra din adamı, bir karınca yuvası içinden ya da bir termit yuvasından alınmış toprak ve kutsanmış suyla karışmış kutsal çamurlu suyu orada hazır bulunan seyircilere serper.

Antlaşma yapılır yapılmaz bir önceki günün çarpışıp savaştan savaşçıları Yüce Barış dansını yapmak için sabırsızlık gösterir, acele ederler. Fena halde gölgede kalan, silinmiş, unutulmuş, hınç ve acıları, son kinleri kendisiyle beraber, büyük bir taşkınlığa yol alacak kadar, kendinden geçercesine coşarak götüren bir neşe ve canlılıkla ellerini ayaklarını oynatarak debelenirler, sıçrarlar ve sarsılıp sallanırlar. Barışma ve uzlaşma dünyada karışılışılıp başa gelebilen en yoğun ve şiddetli sevinci kalbe vermekle tanınır. Bu kendinden geçirici heyecanı Yüce Loha esinledi. Onu gemleyip baskı altında tutmaya karşı inançsız, onu frenleyip hafifletmede saygısız olacaktır. Üç ile dört saatlik zaman zarfında çok çırpınıp çaba gösterdikten sonra yorgunluktan kurtulup kendini toparlamak için on beş günden daha fazla zaman yoktur elde.

Soylu yazgısının bilincinde bir adam olan Khond erkeğine göre savaş ve tarımdan daha güzel bir meşguliyet yoktur. Rahatlık ve keyif içinde uzun yıllar çalışıp yaşlanılan tüm mesleklerden, oturarak uygulanan tüm zanaatlardan tiksiniirler. Saban Khond erkeğinin savaş ve mücadelelerin ardından onu dinlendirir. Savaş ve mücadelelerse, saban ile ilgili işlerden sonra onu onarıp yeniden diriltir. Bu tuhaf ve benzersiz olan halkta, savaş, aileler ve düşman kabileler arasındaki ilişkilere, çapkınlıklara, evlilikle ilgili taleplere son vermez. Hatta düğünler, barışın yapılıp imzalanmasına bırakılmaz. Böyle talepler

geri çevrilmezler. Savaşçılar, iyi ruh halleri ve mizaçlarıyla olduğu kadar, aynı şekilde, yırtıcılık ve vahşilikleriyle ertesi gün birbirlerini boğazlayacakları halde görünüş olarak tam bir kayıtsızlık halinde eğlenirler. Kibarlık ve incelikle birbirlerine davranırlar, şenlik ve eğlencelerde bir araya gelmekle katliamı bir süreliğine ertelerler. Merhametsiz ve zalimdirler ama kötü de değillerdir. Keyifli, sevinçli bir şekilde cinayet işlemektedirler. Tek sorumlular olarak tutulan tanrılarının kişiliği ve ani, doğrudan müdahale yaparak onunla ölüm ve zafer sağladıkları, mükemmel bir iyi niyete mal ettikleri bir olgudur cinayet.

Kuşkusuz Khond kabileleri savaşı bizden farklı anlarlar. Tanrılarının sayesinde, sıklıkla çok susamış göründükleri kanla, değerli insan kanıyla kendilerini tıka basa doyurdıkları, eril halk nüfusu sayesinde güç, canlılık ve esneklik kazandıkları savaşa, ahlaki bir ödevin ve dinsel bir ritüelin yerine getirilmesi olarak bakarlar.

Benzer şekilde, eski Meksikalılar birbirlerine zaman zaman şöyle bir mesaj gönderirler: *“Tanrılarımız aç. Geliniz arkadaşlar, onların doymalarını sağlamak için birbirimizi öldürelim”*. Böylece, 1454 yılında, büyük açlık sırasında din adamları Yüce Ölümsüzler adına, uzak seferler sayesinde elde edilmiş tutsakların, tanrılarının iştahını kabartıp, arzularını sağlamak için çok yorgun düşürülüp zayıf hale getirilmelerinden dolayı yakınmışlardı. Sonuç olarak, bir tarafın özgür cumhuriyeti ve diğer tarafın üç krallığı sürekli ve değişmez bir savaşı besleyip devam ettirmek, zaman aralıklarıyla ve önceden belirlenmiş yerlerde fetihlerde bulunmak için değil ama tanrılarının açlıklarını gidermesi gereken tutsaklar elde etmek için şövalyece bir şekilde birbirlerini vurup dövmek zorunda olduklarını kabul ettiler.

Kohların ve Khondların nasıl yaşadıklarını ve özellikle nasıl evlendiklerini, kızlarını nasıl öldürdüklerini, turnuvalarında ne şekilde birbirlerini öldürdüklerini anlattıktan sonra, kısaca ölümden sonra varlık, varoluş hakkında hangi fikirlere sahip olup, nasıl kendilerini yetiştirdiklerini ve cenaze törenleriyle alakalı geleneklerini anlatalım.

Kabileler arasında en büyük şeref olarak kabul edilen şefler, saygıdeğer yaşlılar ve saygın kişiler için hukuki olan, ergin erkeklerin çoğunluğu için uygulanan ölü yakma, istisnasız olarak kadınlar ve çocuklar için değersiz olarak görülür. Bu onlar için işe yaramaz bir durum olarak kabul edilir ve reddedilir! Yerliler bu davranış farklılığı hakkında sorgulandıklarında, ölü yakma ile ilgili olarak, onu bol bol esirgemenen yapmaları için çok masraf ve törensel gösterim içerdiğini ifade ederler. Sebep akla yatkındır ama bununla yetinmeli midir? Halk toplulukları çoğu defa onların ne olduklarını bilmeden, çok eski zamanlardan beri birbirlerine geçirip ilettikleri gelenekleri kutsal olarak görmüşlerdir! Çok fazla bilgi sahibi olmayan komşularından ya da bilgisiz, cahil seleflerinden onları almışlardı. Uygun ve uygulamalı bir düzen sağlamak için dayanak olarak ileri sürülen nedenler bize doğru ve kesin görünmüyor. Bu yarar ve çıkar güden karakteri sebebiyledir ki, hatta aynı şekilde, bu insan türünün nadiren sağduyu, kanaatkârlık ve yalınlık niteliğiyle aşılanmış ve oluşmuş olduğu şeylerin düzeni içinde, bu nedeni şüpheli ve karanlık görüyoruz. Khondlar, kadınlar ve çocuklar söz konusu olduğunda ekonomiyi amaçladılar, babalar ve erkek kardeşlere sıra gelince neden masrafa girdiler? Ölüm evrensel olarak, tabiatüstü dünyanın kapısı olarak kabul edilir. Oysa tahayyül ve inanç konularında sağduyuya ve bilime hiç başvurulmaz. Ölümü açıklamak için her zaman düşlere, hayallere yönelir.

Toprağa verme ve ölü yakma tamamen farklı sistemlere bağlı olarak ortaya çıkar. Antik teoriye göre organizmanın ayrışması olan ölüm unsurları geçici bir süre için ona ödünç verdiği şeyleri onlara iade eder. Yüce Ruh -ışık ve parıltılı bir kıvılcım- güneşe doğru ve uzak yıldızlara doğru esrik, havadar bölgelerin içinde ışıltılı alevle uçup havalanır. Kalıntılarının yakmalık odun yığınının üzerine konulduğu ölümler için ne büyük bir şeref! Ayrıca toprağa verilenlerin yazgısı; sadece suyla ve toprakla ilgili ilkeler içeren can ruhlar güncel varlık ve varoluşla son bulur ya da bunun pek ötesine geçemez. Can ruh, Tanrısal tabiattan olan Yüce Ruhun tersine ast ve ölümlü tabiattandır. Küçük Asya'da bulunan *Mosinoeques* (Mozinoekler) de öldükten sonra erkekleri yakarlar, kadınları gömerlerdi. On Binler'in⁵⁸² sefer ve maceraları, onların ünü barınaklarından geçtiği antik, ilkel bir halk topluluğu için iyi ve geçerli olan açıklama son zamanlarda keşfedilmiş olan Khondlar için yetersiz mi olacaktır?

Ayrıca bundan başka ölü yakmalar hiç de her yerde aynı değildir. Kastlara ve niteliklere göre değişen bir ritüel de içerirler. Burada kişiler bir mauah ağacına bağlı ve dik olarak yakılırlar: Orda baş güneye doğru bakarken uyutulur. Kemiklerle birlikte bir araya getirilip toplanan küller, bu hüznü kalıntılar bir kat pirincin üzerine yayılır -muhtemeldir ki onları zararsız ve tehlikesiz kılmak için-. Sonra onları köyün sokaklarından ailelerin ve arkadaşların konutları önünde kalabalık tören alayıyla taşırlar. Ölü selamlar ve her kapıdan selamlanır. Ekip biçtiği tarlalar, dikmiş olduğu ağaçlar ona son kez gösterilir. Sık sık dans etmiş olduğu garsoniyerin önüne götürülür. Ouronlar'da kemikler, demirhindi ağacı dal ve yapraklarının gölgeliğinde, kocaman ağır bir taşın altına konulur.

⁵⁸² Spartalı, Thebesli, Yunanlı paralı askerlere verilen addır.

Tchota (Çota)NagpurKheriaları'nda, aryan istilası ile avlanıp püskürtülmeden önce eskiden atalarının oturdukları vadinin içine onları indirecek olan ırmağın içine fırlatırlar.

@

Bu, merhumun mutluluğunu ve çok daha büyük bir dikkat ve oldukça aşırı bir kibarlıkla davranarak hayatta kalıp yaşayanların dinginliğini sağlamak içindir ki, dinlerin çoğunluğu, belirli anlarda tekrar geri dönmek zorunda olacağı tesbit edilen sabit ve kararlı dönemlerde oradan artık çıkamayacağı boşluk ve alanlara can ruhu koyup sürgüne gönderen cenaze ile ilgili ritüelleri tahayyül eder. Can ruhu, arkasından zararlı buharlar, keyifsizlikler ve mezarın zehirli miyasmalarını⁵⁸³ sürükleyip götürdüğü, ateşli hastalığı, vebayı ve onun gibi öldürücü hastalıkları, havaya soluyup verdiği ve hatta candan bağlı olup yürekte sevmiş olduğu herkese mikrop bulaştırıp hasta ettiği için göğüslerinde sıcak kandan bir çeşmesi olan ve burun delikleriyle havayı içine çeken yaşayanların ona yaklaşmasına izin vermeden önce bol bol kutsal su, çok sayıda karantinanın kendine uygulanmasını kötü bulmaz.

Ölülerin en iyi yapmasını bildikleri şey öldürmektir. Kötü büyücüler, lanetli sihirbazlar onların aracılığıyla hareket ederler. Büyücüler sazdan kulübenin üstüne çıkarlar, oraya bir delik açarlar, delikten bir ip yayarlar. İple kötü büyü ve nazar edecek olan bireyin vücuduna dokunarak bağlantı kuracaklardır. Bu ipin aracılığıyla kanı emerler, midenin içindeki zehiri akıtırlar, kemikleri güçsüz düşürüp zayıflatırlar.⁵⁸⁴ Eğer hayat, sağlık sizin

⁵⁸³ Pis, mikroplu hava.

⁵⁸⁴ Shorti, *Journal of the Ethnological Society* (Etnolojik Toplum Dergisi).

için değerliyse, mezar taşını hiç bırakmayan, sık sık görünen, doğururken ölmüş kadınla ne olursa olsun karşılaşmayın. Uzun, beyaz bir gömlek giyinmiş olan kadının hüznü, karanlık bir yüzü, isle, kurumla boyanmış sırtı ve ters döndürülmüş ayakları vardır. Jaypur'un⁵⁸⁵ yukarısında rüzgâr gibi oradan oraya pır pır uçuşan epilepsinin şeytanından korunun! Alevler onun ağzından çıkar. Geceyarısında, karanlık gizli bir köşede büzüşüp kalır ya da sokaklarda dolaşıp gezinen patavatsızın üzerine çullanıp saldırmaya hazır şekilde bir çatının sırt köşesine tünner. Kaplanların ormanda bol bol hayvanları vardır. Sığır ya da oğlağı parçalamak için, en azından bir insanı parçalayıp yiyip yutmak için bir tanrı onlara özel bir görev vermedikçe ve bir mesaj göndermedikçe ya da kin dolu bir büyücü alaca derilerinin içinde hareket edip gizlenerek bir *nilipa* (deniz ve tabiat tanrısı) veya bir tür defneye dönmüşmedikçe asla oradan çıkmamalıdır.

Bu ruhların ve onların dalavereci ortaklarının kötücül ve zararlı hareketlerinden ve etkilerinden kaçıp kurtulmak için yaşayanların dünyası ve ölülerin dünyası arasındaki resmî medyumlara, din adamlarına ve büyücülerin kendilerine başvurulur, ama iyi gerekçelerle. Kaçınılmaz kabul edilen görevleri nedeniyle topluluk onlara “tanrılar tarlası”ndan yararlanma hakkını verir. Birçok biçimdeki hoş olmayan dünya işlerinden el çekme gibi bir çekingenlik içinde yaşamları geçmeseydi; savaşların soylu oyununda rütbe kazanma yasaklanmasaydı, laiklerin yemeğini paylaşmaya, kutsal şeylere saygısı olmayan ellerin hazırlamış olduğu besini yemeye izin vermeme durumu olmasaydı yaşamları kolay görülebilir. Bununla birlikte bazı ailelerde kalıtsal olarak geçmesini istedikleri derin Güneş Tanrısı inancı ile ilgili konu haricinde çıkışta olduğu kadar girişte de kutsal din adamlığına

⁵⁸⁵ Kuzeybatı Hindistan’da bir şehir.

özgü zanaatın tam ve eksiksiz olarak herkese açık ve özgür olmasına rağmen amatörler çok sayıda değildir. Kim olursa olsun sert ve zorunlu çıraklıktan ve acemilikten sonra diğer bütün tanrıların hizmetine kendini adama hakkı vardır. İstekli aday sık çalılıklar içinde bol olan, dolup taşan tanrılarla, sık bitki ve ağaç bölgelerini dolduran tanrılarla “temasa geçtikleri” ormanın içine çekilirler. Sakalını ve saçını salar, büyümeye bırakır; yeterince uzun, gür ve birbirine karışmış oldukları zaman uzgörü ve kâhinlik yeteneğini elde ederler. Kuşkusuz çok uygun ve makul bir ihtiyati tedbir olarak geleceği önceden haber vermeyi bildiğini ispatlamadan önce kâhin ve yalvaç olarak kabul edilmeyecektir. Tanrı hapsirtip aksırtarak kişisini eli geçirip içine yerleşir. Olduğunu ileri sürdüğü şeytan çarpmış cinli perili biri gibi çırpınıp durur. En gelenekçi, en ortodoksvari tarzda ipe sapa gelmez saçma sapan şeyler söyler, bağırır, çağırır. Ona ihtiyaç duyulduğu zaman kadın cadı ve büyücü avına gider, onları keşfeder ve önden iki kesici dişlerinin sökölüp alınması için onları ele verip, herkese ifşa eder. Bu davranış onların, istedikleri açıklık ve anlaşılabilirlikle büyü sözleri dile getirmemeleri için ve büyü yapmak ellerinden gelmesin diye, onları elverişsiz hale getirmek, onları güçsüz ve etkisiz kılmak içindir. Eksik, kusurları olan bir konuşma tarzı, büyücülerin bir başkasına karşı başvurup çağırdıkları kötülüğü, dönüp dolaşıp beceriksiz kadın cadıların üzerine bırakan şeytanı kızdırıp öfkeliendirecektir. Araplar da⁵⁸⁶ bu basit ve baştan savma davranışı anlama, ayırt etme bilgisine sahiplerdi. Kendisi hem büyücü ve hem de büyücü düşmanı olan din adamı, durumlara göre, kaplanların aşırı öfkelerini sakinleştirir, vebayı uzaklaştırır. Ateşli hastalığın sık sık düşüp kalktığı siyah taşı bulur, onu kanla sular, belli bir ağacın altına törenli,

⁵⁸⁶ *Chronique de Tabari* (Tabari'nin tarihsel olaylar kitabı).

gösterişli bir şekilde koyar, sütleğenlerden oluşmuş ekinlerin içinde onu çevreleyip kuşatır.

Diğer marifetler: Eski süpürgeleri, çizilip çentiklenmiş, kırılmış tencereleri, çatlak mataraları ve tamamen bozulmuş kötü sepetleri, sürgün nedeniyle bağı kopan ruhların memnuniyetle yakasını hiç bırakmadığı tüm nesneleri toplar, onları uzak çöl gibi bir yere fırlatır: Ormanın derinliğine, bir darağacının koluna, ölü bir ağacın dallarına. Onları kan ve içkiyle sıvar, açgözlü, doymak bilmez aldatıcı tuzak yemin üzerine kendilerini attıkları zaman, onları, üzerinden atlayıp aşır geçmeye cesaret edemeyecekleri çiti, körelmiş, pas tutmuş silahları asır taktığı direklerden oluşmuş kapalı bir alan içine hapseder.⁵⁸⁷

Ulusal on dört koruyucu ve on yerel tanrıyı elverişli hale getirmek ona aittir. Nehirlerin, pınarların, ormanların perileri, kır ve orman tanrı ona aittir. Toprağın altında yaşayanlar ondandır, üstündekileri diğerlerinin. Bu sonrakiler taparcasına sevenlerine kendilerini göstermek için ve buğdayların içinde yemlenmek için yerin çatlak ve yarıklarından çıkarlar: Boş direkler ya da tapınak kapıları onlar tarafından ktır ktır yenir (Dalton, Macpherson). Görülmemiş yükseklikte olağanüstü bir ağacın altında, “Büyük Baba” ya da bir taşı andıran Pitabaldi (Büyük Tanrı Baba) oturur. Ona bağlı, ona sadık olan müminler safrana bulanmaya gelirler. Bunlar hâlâ Yüce Yazgı Tanrısının irade ve arzusunu yorumlayıp açıklayan canilerdir. Bir sarkacın salınımlarını yoklayıp anlamaya çalışarak ya da bunun yanında beyaz ve sarısının biçimlerini incelemek için bir yumurtayı ezerek tanrısal esinlerde bulunur, kâhince kararlar verirler. Moundahların, Paskalya türünden bir eğlenceleri vardır. Bu eğlen-

⁵⁸⁷ Dubois, *Moeurs de l'Inde* (Hindistan Gelenekleri).

cede herkes kendi yumurtasını karşıda geçen yumurtasına çarparak eğlenir. Bu büyük SingBonga'nın⁵⁸⁸ taklididir. O basit bir tavuk yumurtası ile rakipleri demirci tanrılar olan Asurluların onun karşısına getirdikleri demirden dünya kürelerini kırmıştı. Yumurtalar her yerde kaçınılmaz ve yazgısaldır. Ouronlar, inşa edecekleri huttenin, kuracakları köyün mevkiinin, oraya pirinç atarak önceden elverişli hale getirdikleri yerin üzerinde dinsel bir saygı duruşunda bulunarak yumurta yerler.

Kötücül ruhları uzaklaştırmak, hayra alamet iyi bir kehanette bulunmak bir din adamının basit ve olağan meşguliyetleridir. En tumturaklı ve gösterişli olan meşguliyetler havada, nehirde ve denizde, toprağın derin çukurlarında, ormanda ve kırdan bol bulunan binlerce ve binlerce küçük şeytan ve şeytan yavrularının susuzluğunu giderecek olan kanların sahibi olan kurbanları boğazlayıp öldürmekten ibarettir. Gözlerine büyük görüldüğü takdirde tavukları, keçileri ve boğaları kesip kanlarını akıtırlar. Yüce ve soylu göründükleri takdirde insanları kurban edip öldürürler. Çocukları öldürmek, erginleri öldürmek, genç kızları öldürmek yüce görevleridir.

@

Farklı değişik şekiller ve çeşitli tercihler, anlamlar altında Tanrıya sungularda bulunmak, kurbanlar adamak dinlerin temel doktrindir. “Öldürünüz! Öldürünüz!”. Bezierleri⁵⁸⁹ katletmiş olan piskoposun sözüdür bu. Topan öldürmeler ve kaynar suyla haşlamalar... Yazı tapınak ismine daha az layık olmasın rağmen, bazı önemli kuruluşların yapılarının giriş bölümünün üstüne yazılmıştı. İnsanların derisine, hayvanların etine bürünmüş Yüce Tanrılar, doymak nedir bilmiyorlardı. Ayrıca tam

⁵⁸⁸ Doğu Hindistan'da Munda dillerinde tanrı ve ruhun birleşimi, Yüce Yaratıcı Tanrı.

⁵⁸⁹ Fransa'da Oksitanya bölgesinde bir komün ve burada yaşayanlar.

anlamıyla Yüce Toprak denilen insanları yiyen yaşlı obur canavar Demeter, diğer bütün ölümsüzlerden daha fazla açgözlülük ve susamışlık gösteriyordu. Bu anlaşılabilir. Bol verimliliği ve zenginliğiyle, ardı arkası kesilmez şekilde dölleyip dünyaya getirmeleriyle, varlıkların ve maddelerin moleküllerinin içine kadar girip, kıpırdayıp kaynaşmasını, hızla üreyip çoğalmasını, dolup taşmasını sağlayan Muhteşem Gigogne Ana yeterince içecek çok kana, nefis kırmızı kana asla doymaz. Doğurucu ve yaratıcı olan spermden ve besleyici süttten meydana gelen bir ilke olan, en üstün özellikte yumuşak ve esnek bir unsur olan kan aynı zamanda organizmaların can ruhu olmak için akıyordu. Ama kan var, kan var! İnsanın kanı bütün canlılarınkinden çok daha değerli, canlılık, hayatıyet ve güç bakımından daha zengin sayılmıştır. Kanın içinde ve tam olarak özellikle, kendisi, tanrısal kanla yüceleşip soylulaşan insan kanı içinde su, kendi tüm varlığını vermiş görünüyordu. Deniliyordu ki kan tüm tabiat içindeki, bitkilerin, hatta ruhların içindeki hayatı besleyip devam ettiriyor. Maneslerde,⁵⁹⁰ onlara zekâ ve hassasiyet, duyarlılık kazandırmak için kan akıtılıyordu. Onları kanlılık, canlılık içinde tutmak için Olimpus tanrılarına; güç ve kuvvetli kılmak için ekinlerin yaratıcısı olan Yüce Toprak Ana'ya hizmet ediliyordu. Olağanüstü üretkenlik ve verimlilik içeren iksir, her derde deva yüzde yüz etkili olan bu kanı ölçüsüzce saçıp dökme hamd ve mutluluğuna, onu esirgmeden çokça saçıp savurma şerefine çok önem veriliyordu. Su gibi onu akıtıp dökmeye, doğrusunu söylemek gerekirse çok alışılmıştı.

Ormanlar ve bataklıklardan oluşmuş siperlerinin arkasında unutulmuş ilkel bir halk topluluğu olan Khond-

⁵⁹⁰ Eski Romalılarda ölümlerin kutsal ruhları.

lar, bozulmamış ilkel bütünlüğü içinde eski antik inancını korudu. Bu inanca göre en etkili güç olan erdem ne üzüntü ne pişmanlık ne de tiksinti veren kanın erdemidir. Onlar topluluğun ve birliğin yararı için kendini feda etmekten daha değerli bir dava olmadığına inanıyorlardı. Her hâlükârda soylu ve sade bir şekilde ölmek gerektiğinde herkesin bildiği yiğit ve yürekli bir halkın içinde, hatta yiğit ve yürekli erkekler arasında bu özverili fedakârlıklar her daim nadir olmuştur. Khond erkeğinin kendisi de, kendininkinden daha çok başkalarının hayatını feda etmeyi, onlarınkini kurban etmeyi tercih eder. Önceden hemşerileri, tanrılara şölen vermek için insan yaratıklar satın aldığında, onun gönül yüceliğini ve cömertliğini kutlardı. Kendini halkın sevip el üstünde tuttuğu biri kılmak ve tanrısal lütfaya layık olma isteyen biri böyle bir günde bir ya da daha çok kurbanı boğazlayıp öldürteceğini bildirirdi. Aileler, köyler, kabileler azizlerine, efendi ve koruyucularına büyük bir şölen vermek için aralarından para toplayıp masrafı bölüşürlerdi. Teorik olarak, dişi ve erkek kişiler tercih ediliyordu ve en güzelleri onlara sunuluyordu. Üstelik hayır parasıyla yapılan sungu töreni pahalıydı. Benzer ilgi ve sevginin destekleyip övdüğü çok sayıda kadın kurban, tanrıarca kabul edilirdi ve bu övülürdü. Erkek kurbanlar da aynı şu gerekçelerle desteklenir, olduğundan güzel gösterilir, övülürdü: Kamu ya da özel mallar, ekim tohumları, ekinler, açılmış tarlalar, uzun yağmurlar, sürekli devam eden kuraklıklar, salgın hayvan hastalıkları; bir oğul isterken hasta bir çocuk sahibi olan kadın için... Israrla gelen büyük felaketlerde hoşgörülü olmak, can bağışlamak hiçbir işe yaramazdı. Eski zamanların büyük insan kıyımlarında kurban edilenler, iki ya da üç kişi ile sınırlı kalıyordu fakat yirmi, otuz ya da daha fazlası oluyordu. Devamlı surette değişmez ihtiyaçlar ve rastlantısal ihtiyaç-

lar olasılığını düşünerek kişilerin gereksinimlerini sağlamak, din adamının elinin altındaki kurbanlardan oluşan bir stok bulundurma gerekliliğinin doğru olduğuna inanılıyor, hiç göz ardı edilmiyordu. Tanrının sürekli olarak ekmeğinin olması, sungu tahtasının üzerinde çok sayıda ekmeğinin olması gerekliydi. O halde hazırda bulunan insan eti sağlamak zorunluydu. Bu zor görünebilirdi.

Bastiat,⁵⁹¹ *Harmonies économiques* (Ekonomi ile İlgili Uyumlar) teması üzerine parlak değişimlerin, çeşitlemelerin yazarı olarak “*Arz talebe olan bir cevaptır*” diye öğretir. Bir pazar, bir ihtiyacın ortaya çıktığı yerde kendiliğinden var olmakta gecikmez. Kana susamış, yamyam tanrılar açtılar, ödemede de bulunuyorlardı. Bu nedenle azık ve gereç sağlayıcılar kendilerini tanıtmışlardı: Harris, Gahingas, Dombogos ve özellikle dokumacılar ve eskicilerden oluşan bir insan topluluğu olan Panuların hepsi...⁵⁹² Ona sağladıkları korumanın karşılığında Panu halkı, Khond halkını kullanır, belli bir noktaya kadar onları egemenlik altında tutar, istediğini yaptırır. Gerçekten de Panu halkı kendilerini vazgeçilmez kılmasını bildiler. Küçük görevleri düzenleyip çekip çevirdiler. Kendilerini öğütçü ve danışman, tercüman ve aracı, özel ve kamu elçileri, büyücüler ve djanniler olarak gösterdiler –Sanki Macarlar, Sırplar ya da Romanyalıların ortamındaki Yahudi ya da Çingeneydiler. Yabani dağ ve medeni ova arasında ticaret yaparlar, ürün, kâr ve kazanç elde eder, işi yürütürler. Aşağı ülkede balmumlu pastalar, safranlı yükler taşırlar. Mücevher, tuz, demir ve çocuk götürüp getirirler. Bazen ailelerini beslemeyi başaramayarak üç ya da dört gümüş parçası karşılığında minik bir çocuğu takas etmeye razı olan fakir insanların

⁵⁹¹ Claude Frederic Bastiat, 1801-1850, Fransız klasik liberal kuramcı, politik ekonomist, Fransa Meclis üyesi.

⁵⁹² Bolivya ve Peru’da yaşayan halk, Amazon havzasının yukarısında yaşayan yerli Hint halkı, *Panu, Panua, Panove, Panovo*.

yanında bulup topladıkları küçük yaratıklardan oluşan tüm bir karavanı yanlarında götürürlerdi. Boustar, Ceypur, Klahandi ve diğer yerlerde, insan etiyle ilgili kaçakçılar, canla başla kolları sıvayarak küçücük bir kız çocuğunu, uzun süren ve engellerle dolu yol boyunca, onu bastırıp yakalayan, kötüye kullanan, ağzına tıkaç sokup susturan, gözlerini sarıp bağlayarak götüren eşkıyalarla buluşup görüşürlerdi. Panular vatandaşlarının başlarında savıp kurtulmak istedikleri ve büyücülükle suçlanmış bazı zavallı kadınları ucuz kelepir kadınlar olarak görüyorlardı. Erkek kardeşler kız kardeşlerini sattılar. Onları taşıma riski olmadığından erginlerin ödemeleri çok pahalı oluyordu. Hayvanların ağzından gelen tehlikeler olduğu gibi insanların ağzından da kaynaklanan tehlikeler oluyordu. Yağlı ve genç bir et, zayıf, tahta gibi sert ya da henüz tam olmamış ete göre daha kârlı fiyatlarla gidiyordu. Olgun erkek sadece çok istisnai durumlar söz konusu olduğunda pazara gelirdi ve onun tarifesini şöyle yaparlardı. Fiyatı saptanmıştı: bir manda, bir toprak sürme sığırı, bir süt ineği, bir keçi, ipekten bir kıyafet, bakırdan bir leğen, büyük bir tabak, bir salkım muz... tamamı kırk parça mal, sabit fiyat her zaman aynıdır.⁵⁹³

Fiyatı eksiksiz, tam ve bütün olarak hesabı yapılmadan hiçbir kurban satılmazsa kabul edilemezdi. Zorunlu ve kaçınılmaz bir şarttı bu. Dinsel tören usulü ve sırası bu olgu üzerinde ısrarcıydı. İnsan öldürmekte hiçbir günah yoktu yeter ki hesap edilen tutarlarda satın alınsın. Her istek ve şikâyeti, her tartışmayı haber vermek gerekliydi. Canilerin, savaş tutsaklarının hiçbir değeri yoktu, onların hayatı kurban edilecek yeterlilikte bulunmuyordu. Khondlar yaygın bir şekilde çocuk ve evlat katilliği uygulamalarına rağmen, kolayca öldürdükleri kızlarının hiçbirini ne veriyor ne de satıyorlardı. Tüccarlar

⁵⁹³ Arbuthnot, *Journal of the Asiatic Society of Bengal* (Bengal Asya Toplumu Dergisi), 1837.

pey akçelerini alır almaz sabit belirli bir günde, çocuk kafalarının sayısını karşılayıp sayıyı kusursuz duruma getirmek, t  lemek için yapılması gerektiği gibi yapar, açıkça belirtilmiş kelleleri bildirmeye can atarlardı. Hatta daha sonra olacak aksaklıklar konusunda topluluğa bunları anlatıp güvence verirlerdi. Eğer kurban idamdan kaçıp kurtulursa satıcı su lanırdı, bunun   kesi ondan çıkarılırdı. Bu durumda zavallı sefilin aile  efi olması gerekiyordu. Sözleşmeler bazen tam, kesin ve mutlak gerçeği açıklayan kurum ve oluşumun ilkel karakteri hakkında bize bilgi veren formül olması bakımından, satıcı kişinin sattıklarının babası olduğunu belirtiyordu.

“Khondlar d   man bölgedeki kanlı rit  elde bu d  r  st t  ccarlardan biriyle yolculuk yaptıklarını anlatırlar. Eskici adam kendi ailesinden biriyle kar ıla tı ve –sevmi  olduğu – kuzeninin, sert ve zalim babası tarafından cell da verilmiş olduğundan dolayı  a kın ve  aresizdi. Adamın  zerine yürüdü ve ona bağırdı:

“Hey sen bak hele, i te kendi öz kanını satan baba!” –Arkasından o onun yüzüne t  k rd . Hemen arkadaşlarını sakinle tirme konusunda kaygılanan Khondlar müdahale ettiler:

“ z l p durma! Bu sığır insan çocuğunu kurban ederken senin velinimetimiz olduğunu, t   insanlığın velinimetini olduğunu bilmiyordu. Endi elenme! Tanrılar, bu görgüsüz, kaba adamın senin yüzüne karşı yapı tırdığı t  k r ğ  kurulayacaktır.” (Macpherson)

Başlangıçta Panular isteğe bağlı pazar ve pazarlıkta aşamalı olarak değişiklikler yapılıp başka bir görünüm verilmiş olan kabile ve kellelerden oluşan kabileyi toprağın efendilerine sağlama zorunluluğu altındaydılar. Böylece her yıl   tialar, t   diğer aidat ve vergilerden azat edilmiş olup, sar ya da  zg r gibi bir adla çağrılan komşu bir

kabile sayesinde belli miktardaki kurbanları kendileri eklerlerdi (Dalton).

Başka bir örnek: Bengal Bhuyaları'nın eskiden "Hanedanın kılıcı" olan kılıcını tehditle havada sallayarak, bu üzüntü verici, kötü, can sıkıcı işin zarar ziyan karşılığı olarak büyük ve önemli bir alanı yurtluk olarak tutmuş olan soylu ve yüksek Kopat ailesinden bir bireyin boy-nunu kesmiş olan bir kralı olmuştu. Akabinde daha sonraki zamanlarda tören kuralları değişikliğe uğradı: Adam sadece vuruyormuş gibi görünen kılıcın altına düşmüştü ve üç gün sonra sözüm ona kellesi uçmuş adam tekrar görünmüştü, mezardan çıkmış olduğu söylenmişti (Dalton).

Diyorduk ki Khondlar kızlarını öldürüyorlardı, ama onları kurban etmezlerdi. Bu söz, çok kesin ve değişmez olarak doğrulanıp düzeltilmeli ve açıklanmalıdır. Çocuklarını kurban etmiyorlardı. Çünkü Panular onlarınkileri teslim ediyordu. Eğer Panular olmasaydı ne olurdu? Dinsel tören usul ve sırası hakkında birçok pasaj ve dogmalar hakkında birçok makale ispatlıyor ki, eskiden Moloch'a⁵⁹⁴ tapanlar ve İshaklarını boğazlayan bütün bu İbrahimlerin yaptığı gibi, zamanında kendi öz çocuklarının kanı ile hatta kendi ağabeylerinin kanıyla, kan dökücü, acımasız kraliçenin susuzluğunu gidermek zorundaydılar. Şüphesiz ebeveynler Tari'ye kendi meşru çocuklarını sunmuyorlardı ama Tari yasaya aykırı, gayri meşru yolla kendi eksikliklerini gideriyordu. Biliyoruz ki Khondiya'da evlilikler kızların değerini takdir edip belirledikleri yüksek fiyata göre ender oluyordu. Ama doğru dürüst düğünlerle evlenemeyen genç insanlar kurban etmek için satın almış oldukları genç kişilerle, açık

⁵⁹⁴ Fenikelerinin çocuklarını kurban ettikleri bir tanrıdır. İlk olarak Yahuda kralı Ahaz, Hinnom vadisinde çocuklarını yakar, kral Manasse oğlunu sunar, Kral Yoşiya dinsel reform yapana kadar bu sürer. Kenan Tanrısının İncil'deki ismidir.

ve kesin olarak belirtilen kurbanlarla geçici evlilikler yapıyorlardı. Kadınlar merhametsiz bir ölüm için ayrıldıklarını biliyorlardı ama beklerken neden hayatlarının en iyi parçasını yaşamasınılardı! Ne yazık! Çok kısa bir hayat parçası değil miydi bu? Sabit, değişmez bir anlayışla bedbaht felaketlerini artırmak yerine daha çok gülmek ve eğlenmek, şarkı söyleyip dans etmek, sevmek ve sevilmek daha yeğ değil miydi? Kadınların da okşanmaya, tatlı ve eğlenceli, hoş vakit geçirmeye ihtiyaçları vardı – *“Alınız, derlerdi kadınlar, bir ilk sevgili sahibi olunuz, bir an eğer erkek kendisini sunarsa; zorluk çıkaracak zamanımız yok,”* derlerdi.

Yerlilerin kutsal tapınaklarının gölgesinde, fuhuş ve bayağılık, kutsal tapınak kölelerinin ve Hint rakkaselerinin yuvalanıp yerleştikleri Brahman tapınaklarında olduğu gibi her zaman çiçekleniyordu. Zavallı yaratık sadece gebe kalmak istiyordu. Böyle bir durumda en azından doğuma kadar ve süt emzirmesi bitene kadar canı bağışlanırdı. İlk doğumu yaptıktan sonra, daha iyisinden bir ikincisine gebe kalırdı, sonra bir üçüncüsüne... Bu durum rahat bir soluk alma zamanı olmadan tekrarlanır, durmadan sürüp gidebilirdi... İlgi ve duygulanımlar sıklıkla derin duygulardan, sevgiden oluşuyordu. Her zaman kafanın üzerinde asılı duran keskin kılıca rağmen birçok evlilik birbirlerini sevenlerin evliliği idi. Uçurumun, felaketin kıyısında, kaçamaktan kuyu gibi açık derin uçuruma bakılıyordu. Sık sık satın alınan mutsuz kızlardan neşeli kızlar yapıyorlardı – Ne kötü ne acı! Ve Ne mutlu! – Pennu’nun önünde onları öldürmek için kabul edip açıkladıkları niyet içinde iken kadınlar çok yaşlanmış oluyorlardı. Birden fazlası kucağında tuttuğu çocuğuyla birlikte kurban ediliyordu. Anne, oğul ve kızlar hepsi oradan geçiyordu.

Babaların, çocuklarının boğazlanmalarına yardım etmeye katkıda bulunmaları çok acımasızca oluyordu.

Acımasız kana susamışlığın, yamyamlığın kendisinin insanlıkla ilgili kendi yolları vardı. Kural köylerde pussi-ahları⁵⁹⁵ değiş tokuş etmekte. Kötü şansları olan çocuk bu şekilde isimlendiriliyordu. Bir djanni kendini tanıttırdı. Bir kasabın üstü kapalı bir aracın içinde sığırları yanında götürdüğü gibi masumları götürürdü... Her şey uygun bir biçimde olur, geçip giderdi. Khondların kamu muaşeret kurallarına, kişisel duygudaşlıklara, bireysel merhamet duygularından ileri gelen ilgi ve saygılara yabancı olduklarını, bilmediklerini düşünüyor musunuz?

Kendilerine dışarıdan kurban temin ettiklerinde ve doğumuna tanık oldukları çocukları daha uzaklara gönderdiklerinde, onların boğazlanıp kurban edilmelerinden dolayı çok daha az bir acıma duygusuna kapılma avantajları oluyordu. Söz konusu olan, onların üzücü sonlarına kadar onlara duygusuz, merhametsiz olmak ve onlara şiddetle, sertlikle davranmak değil; tam tersine. Köle çocuklar herkesin favorileriydi. Topluluğun ayrıcalıklı çocukları, topluluğun masraflarıyla giydirilir, beslenirler ve hatta seçkin besinlerle beslenirler. Zira kibar, gelişmiş, sağlıklı, tıknaz bir hoşlukla donatılmış olmalarına çok önem verilirdi. Her zaman alışageldiğı üzere onları barındırma olayını mutluluk ve refah kaynağı, bir ayrıcalık olarak müşahede eden ileri gelen hatırı sayılır ailelerin içine girerlerdi. Onlarla aynı tabakta yemek yemek sağlıklı tutuyor ya da hastalıkları iyileştiriyordu (Campbell). Bu durumda yatağı, işleri ve onlarla akran oyunlarını paylaşıyorlardı. Ayrıca onları bekleyen kadri onlardan sakarlardı. Sadece çok ileri yaşlarda, yaşlanınca kurban edilecekleri umuduyla onları oyalıyorlardı. Sonuncu olarak onları elde tutmak için onları çok

⁵⁹⁵ Köle çocuklar.

seviyorlardı. Ergin olduklarında, onların sevgi ve lütf-
larıyla övünüp iftihar etmeyen kız ya da kadın yoktu.
Özellikle bu her iki cinsiyetten köleler arasındaki ilişki-
ler özendiriliyor, cesaretlendiriliyordu. Çünkü onların
evliliklerinin ürünü kanlı tanrıçaya aitti. Onların verimli
doğurganlığı, kurbanlarının sürekliliğini sağlıyordu. Ay-
rıca kısır, verimsiz etle, topraktan kötü döl, kötü verim
alınırdı.

@

Büyük törensel gösterimden on ya da on iki gün önce
soylu erkek kişiler ve ileri gelen hatırı sayılır önemli er-
kek köylüler ritüellerin arkasından yıkanır ve arınıp
temizlenirlerdi. Dağ, ağaçlık, orman perilerinin sığınağı
olan, ilkel ormanı ayakta tutan görkemli ağaçlar kutsal
korulukta, eğlencelerin düzenlendiğini hazır bekleyen
tanrıçaya bildiriyorlardı.

İlk üç gün bazen erkek kılığında giyinmiş ve savaşçı
gibi silahlanmış kadınların yer alıp kendini gösterdiği ve
bize dile sığmaz, anlatılmaz olduğunu söyledikleri bol-
luk içinde zevk ve eğlence âlemleriyle geçer. Güneş tan-
rısının mükemmel yüce karısının, doğal ve yapmacıksız
olarak şehvetperest gösterilerle arzularını tahrik edip tu-
tuşturmak, uykuda olan verimli dölleyiciliğini ve doğur-
ganlığını uyandırmak, uyuşuk duygularını sarsıp uyar-
mak gerekliydi. Çığlıklar, bağırışlar ve şarkılar halinde
gürültü ve patırtılar oluyordu. Tamburin (tef, darbuka),
değirmen çakıldakları ve gaydalar kuduruyordu, ekolar
tepeden tepeye birbirlerine cevap veriyordu. Gençlik oy-
nayıp debeleniyordu ve sıçrayıp zıplayıp tepinip duru-
yordu. Herkes, her şey ve dans ederken kızlar topuklarını
yerlere sert bir şekilde sürüyorlardı. Şefkatli, okşayan
parmaklarıyla yere dokunuyorlardı: “*Uyan, uyansana,
yüce Toprak, bizim kız arkadaşımız!*” Hatta aynı şekilde
tohum ve ekim eğlencelerinde Latinler tırnaklarıyla top-

rağı hafifçe kazıyarak OpsConsiva'yı⁵⁹⁶ yardıma çağırırlardı (**Lasaulx**). –Herkes cesurdu, zencifre ile narçiçeği rengiyle donanmışlardı. Parlayıp ışıldamakta olan bakır parçalar, şingırdayıp duran, cınlayan hurda demirler. Hayvan avcıları ayı ve kaplan derileriyle gösteriş yaparlar caka satarlar, orman horozu gibi, koruluklara özgü bir sülün gibi kendilerini tüylerle kaplarlar. Tavus kuşu sürüleri gibi davranan, tüylü leylak ve atkestaneli çiçeklerini ve süpürgelerini sallayan ateşli kadın ve erkek yandaşlar.

Zavallı kadın kahraman bol suyla yıkandı, dışında olduğu gibi içinde de temiz olması için perhiz yaptırılır, yepyeni kıyafetler giydirilir. Gösterişli, kalabalık tören alayında, kadın, kapı kapı dolaştırılır, sonrasında kraliçenin ikametgâhı olan karanlık ormana götürülür. Din adamı, yeşil dal ve yapraklardan taç kordonların altında onu üstünde bir tavus kuşu figürünün bulunduğu on ile on iki metre yüksekliğinde çiçekleri açmış kurdeleli bir ağaca iplerle bağlar.

Burada tavus kuşu, tarım bayramının kralıdır, hiç kuşkusuz Güneş tanrısını temsil eder. Yelpaze üzerinde güneş sayısı kadar altından gözler vardır. Büyük Moğol'un üzerine oturduğu taht, parlak ışıltılarla dolup taşan, değerli mücevherlerini gözler önünde sergileyen bir tavus kuşunu betimler:

“Delhi'nin güzel mutlu günleri gelsin! Tavuskuşunun değerli taşlarıyla ıslıl ıslıl parıldayan koltuğu kutsayın.”
(*Chanson Ourdoue* (Urdu şarkısı))!

Birma'nın⁵⁹⁷ kraliyet koltuğu, bir tavus kuşunu temsil eder ve ayrıca bir tavşan da, güneş ve ayla ilgili olarak

⁵⁹⁶ Antik Roma dininde hububatın verimli olması, depolanması ile ilgili 19 Aralık'ta, zenginlik ve tarım tanrıçası Ops Consiva'ya yapılan Ops olarak bilinen festival.

⁵⁹⁷ Birmanya, Burma, Myanmar.

çift taraflı soyu işaret eden bir semboldür. Hanedanın sancağı gümüş rengi tarlalar üzerinde uçan bir tavus kuşunu taşır.⁵⁹⁸ Büyücü Garro, saçının içinde tavuskuşu tüyleri sokmadan ve sandaletlerini ayağına giymeden hiçbir dinsel ritüele girişmezdi. Khondlar bu kuşun kanat ya da kuyruğundaki telekler üzerine yemin ederler, ayrıca kaplanın ve termit karıncasının üzerine de yemin ederler. Demeter'in eşi olarak görülen, Güneş'in sembolü olan fildir, filin önünde kadınlar saygıyla eğilirler. Zincifreye onun şakaklarını boyarlar, onun adımlarının izi üzerinde çocuklarını yürütürler. Bu çok da şaşırtıcı değildir. Ormanların kralının imajı, sık sık tanrıya sunuların yapıldığı darağacını süsler. Dahası, zamanında bakırdan bir tavus kuşunun toprağa gömüldüğü ortamdaki üçtaşla temsil edilen tanrıçanın şerefine ikinci bir direk de dikilebiliyordu.

Kurbana dönelim. Kadın, erimiş yağ ve zeytinyağıyla kutsanmış olarak çiçeklerden taçlarla donatılır. Parlak, ışıklı ruhların ve tanrısal ruhların rengi olan sarı safranla onu boyayıp süslerler. Bundan sonra onun önünde yerlere kapanırlar ve ona taparlar. Ondan, başka bir tanrı yapmak için ona taparlar. Zira gerçekten geleneğe uygun olarak ortodoksvari anlayışta kurban, adam, kadın ya da bakire, kuzu ya da düve, horoz ya da güvercin olsa da, tanrısallığın, tanrının kendisini temsil eder. Bu nedenledir ki Meksikalılar, kurbanı, görkemli, şatafatlı bir törende, canlı örnek olarak kişileştirmek zorunda olunan Yüce Ölümsüz Tanrı'ya özgü şeyler, nitelikler ve kıyafetlerle giydirirler. Zavallı kadın kölelerin, tiksinti verici berbat kötülükçülerin, hırsızların infazları, değersiz, basit, aşağılık, önemsiz infazlardır ama bir Tanrının, bir

⁵⁹⁸Henry Yule, 1820-1889, İskoçyalı doğu dilbilimci, yazar, arakan, Bengal'de Burma ve Ava'da görev yaptı, Ava.

Tanrıçanın infazı şan ve şeref dolu, görkemli kurban etmedir. Dökülen kanların erdemi ne kadar da hayranlık vericidir!

Khond efsanesinde denildiğine göre Tari'nin, her seferinde kurbanı etkileyerek onu kendi kişiliğine geçirme niyeti vardır. -Aziz Bay Denis'den hatta Aziz Sofu Oriël'den⁵⁹⁹ çok daha güçlü- her akşam kendi başını kesip onu Devlere armağan olarak sunan⁶⁰⁰ Büyük Kral Vikramajit⁶⁰¹ gibi yapmak ister. Ama tanrıçaya tapanlar sistemin zorluğunu görürler ve yetkili kılınmışlar sayesinde kurbanın boğazlanmasının yeterli olacağına dair teminat verirler. Tari ona verilmiş olan haklı sebeplere boyun eğip kabul etmeyi çok ister, ondan beridir dogma gücüne sahip olan teoriyi kabul etmiştir: Tanrılar sadece insanlığın yararına kurban edilme arzusundadırlar ama sık sık yapacak başka işleri olur ve zamanında düzenlenip hazırlanamazlar. Bizzat kendisi müdahale etmezse vekiliyle müdahale edecektir, meriah⁶⁰² ya da araçlarla canlanır, cisimleşir (Bazı Hindu bilimciler meriah kelimesini arabuluculuk kelimesi ile açıklarlar, Bengalın miri kelimesi, elçi, komisyoncu, araçları işaret eder). Meriah yetkili kılınmış kimse, Tanrıçanın diğer kendisi, tanrının tam yetkili temsilcisi olacaktır.

Verilen bu bilgi üzerine Khondlar ve türdeşleri kurbanı tanrısallığa yükseltirler, ona pohpohlayıp övgüler yağdırırlar, onun güzelliğini överler, onun etrafında dans ederler. Gece olunca ona dokunmak, ona zarar vermek için acele ederler -zavallı kadın mutluluk getiriyor ya!-.

⁵⁹⁹ Frodoard, *Histoire de l'Eglise de Reims* (Reims Kilisesinin Tarihi).

⁶⁰⁰ Yule, *Marco Polo*.

⁶⁰¹ Kaptan Walter Stanhope Sherwill, 1815-1890, İngiliz subay, Bengal ordusunda bilirkşi, *The Rajmahals Hills* (Rajmahal Tepeleri), *Journal of the Asiatic Society* (Asya Toplumu Dergisi), 1851.

⁶⁰² Khond halkından kurban edilen fedakâr insan üye.

Bir göz açıp kapamada onun kıyafetlerini çıkarırlar. Bunları ben alacağım, sen alacaksın çekişmesiyle onları yırtıp parçalarlar. Saçlarının içine ellerini koyup onun kokusu ile kokulandırırılar. Yüzündeki, vücudundaki kozmetiklerini, kokularını sürüp kazırlar. Dikkatli bir şekilde suratının üzerine yayıp kaplayacakları bir tükürük arzu ederler (Ricketts). Sonra birçoğu, direğe sağlam bir şekilde bağlanmış yeni tanrıçayı, tahtını ve onun zafer direğini bırakarak çekilirler. Acıkmış, susamış ve yüzüstü bırakılmış kadın ormanın tehlikelerinin ortasında, gecenin soğukunda çıplak bir şekilde çırpınıp durur ve ertesi gün gerçekleşecek olan korkunç trajediyi bekler. Ne gece ama! Tanrıların yeni kızı, annesi ve efendisi olan büyük tanrıça Tari ile sıkı fıkı bir görüşmedir diye kabul edilir. Ormanın gizemli sesleriyle ve vahşi hayvanların çığlık ve bağırmaıyla, kaplanın kükremesi ile kesilmiş korkutucu sessizlik ve engin yalnızlıkla birlikte savrulup duran, duyulmayan, bilinmeyen kelimeler bağıra bağıra ne söyler ki? Ona işaret yapan parıldayan yıldızlara, sabit bakışlarıyla onu seyreden ebedi gök cisimlerine ne cevap veriyor: Yarın bizden olacaksın!

Sabaha tüm köy sonu tamamlamak için geri gelirler. Müzik, gürültü ve patırtı, çığırtmalar, gonglar ve çingiraklar, sağır edici çığlıklar ve ulumalar içinde kalırlar. Eskiden Bakhos rahip ve rahibelerinin yaptığı gibi gürültü ve patırtıyla ortalığı doldururlar. Eleusis'in gizemlerinde olduğu gibi *"tambur yenir zil içilir"*. Çünkü düzensiz bir tahrik ve kışkırtma içinde, tam olarak keskinliği köreltilmiş bir duyarlılık, sarhoşluk içinde akıllı boğup, her şeyi unutturması olmasa ve her birinin şöyle söylemesi olmasa asla çözilemeyecek şeyler olur: *"Hiçbir şey anlamıyorum!"* O zaman kalabalık tek sorumludur, yani kimse. Aksiyom *"tüm, bütün, parçaların toplamı"* halk yağınlarına uygulanamaz.

Ne olursa olsun, zavallı kızı çevrelerler, ona üzüлp acırlar. Daha dün ona nasıl en gözde, en çok sevilip beğenilen biri gibi, tüm oyunların arkadaşı gibi davranmış olduklarını hatırlarlar. Yakınlık bağları içinde birbirleriyle uğraşan, tartışan ve yalvarıp yakaran kurbanın dokunaklı anlatım ve nüktelerini, hemen şıp diye verdiği cevapları, kelimelerini hatırlarlar: *“Nasıl ağladığını gör-rün! Onu öldürmeye cesaretiniz olacak mı? Çok neşe-liydi, gülmeyi çok seviyordu, şarkı söylemeyi ne çok se-viyordu! Senin oğlunun en iyi kız arkadaşı olduğunu bi-liyor musun? Sana bir torun vermeyi düşündü”*. Üstelik bahtsızın paçayı sıyırıp sağ kurtulacağına üzülecek olan cesur bir aile babası, diğerleriyle aynı ya da daha güçlü olarak ağlayıp sızlar, yanıp yakınır, yüreği yanar. Yumuşaklık, tatlılık içeren, pek hoş ve sevimli gözyaşları dök-mek, iyi ruhlara bu gözyaşlarından döktürmek kazançlı-dır ve kârlıdır. Üstelik meriahı da hıçkıra hıçkıra ağlatır-lar: Mutlu kehanet! Direğe bağlanmış kurbanın asla kur-tarılıp özgürlüğüne kavuşturulmadığı bize hiç söylenmi-yor. Dramın güdüsel sezgisi bizde yaradılıştan var. En yontulmamış ve kaba hödüklerin, en nezaketsiz ve ince-likten yoksun olanların zaman zaman merhametli ve duygusal oldukları, söz götürmez ve kesin ispatlı olarak merhamete gelip yüreği yandığı olmuştur. Sonrasında bahtsız kız böylece yeni tanrıça olur, onu unutmamalı. Eğer gözyaşları dökerse bulutlar sağlığa yararlı yağmur-ları kırların üzerine yağdıracaktır. Göğsü iç çekmelerle dolup şişip kabarırken ve hıçkırıklarla sarsılırken tohum-lara hayat geçirecek, toprağa bereket ve verimlilik geti-recektir.

Heyecan ve duyarlılık doruğa ulaştığında ayini yö-ne-ten din görevlisi işareti yapar: Kalabalık halk yığını sa-kinleşir, etrafta tam ve doğru bir düzende sıraya dizilir-ler. Tanrısal ruh, din adamını kuşatıp içini kaplar ve ona

esinde bulunur, ona kutsal oluşumun kaynağını anlattırır:

“Başlangıçta çamurdan şekilsiz bir toprak yığını olan Yüce Toprak, bir insanın konutuna hiç hoşgörüyle bakmaz, katlanamazdı. Hatta onun ağırlığına bile sulandırılmış ve her zaman durmadan devinip duran bu balçığın içinde ne bir ağaç ne de bir ot kök salabilirdi.”

“O zaman Tanrı şöyle der: ‘İnsanın kanını benim önüme döküp yayınız!’ Böylece onun önünde bir çocuk kurban edildi... Toprağın üzerine düşerken, kanlı damlalar toprağı kımıldayamaz hale getirdi ve onu sağlamlaştırdı”.

Bu inanış oldukça geneldir. Büyük önemli kamu binalarının temelleri üzerine insan kanı döküp yayan Hindistan’ın birçok Racası biliniyor, ama şanlı, namlı Cihan Şah,⁶⁰³ Delhi’nin ilk taşı üzerinde hayvanları boğazlamakla yetindi.⁶⁰⁴ Birmanya RaniAttah bir kurbanla onu sağlamlaştıranı kadar ayaklar altında sallanıyordu. Birbirine bağlı, buna benzer fikir: Aziz Erin Adası her yedi yılda bir su yüzüne çıkıyordu, sonra tekrar suya batıyordu, ama bir melek ona demirden bir parça fırlatarak onu sabitledi.⁶⁰⁵ Tyr’i⁶⁰⁶ taşımak zorunda olan iki kaya rastgele sallantı halinde yüzüyordu, ta ki kan dökülüp onlara serpilene kadar:

⁶⁰³ Cihan Şah Yusuf, 1438-1467, Karakoyunlu devletinin Hükümdarı.

⁶⁰⁴ Raja Rajendralal Mitra, 1822-1891, Hindistan, Kalküta, Hintli ilk modern hindolojist, Bengal’deki bilimsel tarihçi, arkeolog ve antikacı, *İndo Aryans*(Hint Aryanları).

⁶⁰⁵ Johann Nepomuk Sepp, 1816-1909, Alman tarihçi ve politikacı, *Heidenthumund Christenthum* (Paganizm ve Hristiyanlık).

⁶⁰⁶ İskandinav Mitolojisinde tek eli ve gözü olmayan zafer ve adalet tanrısı.

“Kutsal kanın tanrılar onuruna bol bol yere dökülmesi ile başıboş serseri gibi dolaşan tepeler dalgaların içinde uzun süre kök saldılar ve kayaların üzerinde, bundan sonra sağlam, sarsılmaz, yerinden oynamaz oldular; Yüce Toprağın Oğulları, onun ortasında şehri Tyr’i yükseltti.⁶⁰⁷”

Negrler (Zenciler) onlar da, aynı keşfi yaptılar. Sarayın işgal etmek zorunda olduğu yerin üzerinde, Büyük Cagga, bir adamın kellesini uçurdu. Fıskıran kanın içinde ana yönlerle doğru yürüdü. Sonra da ilk kazma darbesini vurdu.⁶⁰⁸

Şüphesiz bu inanış çok açık olan bir gözleme dayanıyordu. Zoolojide dayanıklı ve sağlam bir iskeletin oluşup meydana gelmesi genel olarak kırmızı kanın görünmesiyle aynı zamanda olur. Yapıştırıp tutturucu özellikleri olduğu o zaman fark edilmişti. Böylece durum sonuca bağlanmış ve anlaşılmıştı ki dökülen kan çamura ve ayrıca başka bir balçık olan ete sağlamlık verir. Kan eskiden ne kadar da ucuzdu! Ama neyse metnimize dönelim (Kaleme alınmış az biraz farklı birçok yazı metni sonradan birazcık özet halinde yoğunlaştırılmış bir formda üretilmişti):

“Böylece dökülüp yayılan kanın erdemleri sayesinde tohumlar filiz vermeye, bitkiler, ağaçlar büyüyüp çoğalmaya, hayvanlar yayılmaya başladılar.”

“Ve Tanrı emretti, Yüce Toprağı diri ve sağlam tutmak için her yeni mevsimde kanla sulanmalıydı. Bizden önce olan bütün nesillerin yaptığı şeydir bu.”

“Bir taşın üzerine oturmuş olan Tari, bir gün elmalar yiyordu. İşte orada, elmaları soyarken tanrıça parmağını kesti ve kan toprağa aktı, çorak toprağı hafifçe ıslattı. Ve birden ansızın her damladan, her damlacıktan

⁶⁰⁷ Nonnus, Mısırlı bir şair, *Dionysiaques* (Dionysos).

⁶⁰⁸ Bastian, *San Salvador*.

pirinç bitkileri fişkırdı ve kır çiçeklenmeye başladı.” (Çiçekler, bir yabandomuzu tarafından Odin’e yapılmış yaradan fişkırdılar. Venüs ölmek üzere olan Adonis’e koşarken böğürtlenlere saplandığı zaman güller Venüs’ün kanında ortaya çıktı. Ayrıca aynı yerde Yüce Bağışlayıcı Tanrı’nın Annesi, bizim Yüce Hanımefendimizin kayanın üzerinde yürürken topuğu kesildi ve geride bundan beridir iz olarak “Erika’nın Gülleri” denilen bu çiçekleri bıraktı, Sepp, Paganizm ve Hristiyanlık, 2. Bakın, Yahudilik, X, 7; IX 14 vs.).

“Tari çok sert olan pirinci ve pirincin yemyeşil olduğunu müşahade etti. Kanın erdemlerinin ne kadar büyük olduğunu anladı. Eğer sadece birkaç damla kan bu bolluğu sağlamışsa, geniş bir şekilde açılan damarlardan ne verimlilik, ne zenginlik doğmazdı ki! Böylece Tari kendini kurban olarak sunmayı düşündü. Tari kendisini sundu, alnını bıçağa uzattı ve şöyle söyledi: işte ben, ben meriahım, kurban edilmek için geliyorum.” (Bkz. Yahudilik, X 7; IX 14 vs.)

“Tanrılar ve insanlar şöyle cevap verdiler: İyi söylüyorsun, doğru yapıyorsun Yüce TariPennu! Ama eğer her şey için bir kez seni kurban edersek senin kurban olmanın erdemi günde güne zayıflayıp azalarak bitecektir. En iyisi, en doğrusu ihtiyaç olduğu her seferde ve her sene seni kurban etmek olur.”

“Bunun için Yüce Pennu, Ekim mevsimi zamanında meriahların bedenine gireceksin ya da kötü ruhlar toprağı üzecekleri zaman, kuraklığın zehirli rüzgârlarını estirecekleri zaman, kısırlığın, kuraklığın, vebanın miyasmalarını estirecekleri zaman. Sen o zaman herkesin iyiliği için kurban edileceksin.”

“Böylece Tari, Tanrılar ve insanlar arasındaki bu durum kabul edildi.”

“O halde niçin, ey halk! Niçin acı acı ağlayıp sızlanıyorsunuz? Ya sen meriah niçin haykırıyorsun, niçin hıçkırma hıçkırma ağlıyorsun? Bu ne bizim ne de seni satmış olan ebeveynlerinin hatası. Satın alındın ve karşılığın ödendi. Alın terimiz ve emeğimizle seni tüm varlığıyla kazandık. Sana karşı şu halde hiçbir günah işlemedik, sana aykırı davranmadık. Bir kurban gerekli. Sen, o erkek, o kadın ne önemi var? Kader sana yazıldı, Yüce Yazgı bildirdi. Yorgun ve bitkin Yüce Toprak, yeni hasatlar taşımak zorunda olduğu zaman, kanla olamadığı takdirde, nasıl güç toplayacak? Seninkini ver, kan ver, tıpkı Pennu’nun tereddüt etmeden kendi kanını verdiği gibi!”

Bir parantez açalım. İster yerli aborijinler derin imanlı tavırlarından oluşmuş bu parçayı Hindulardan ödünç almış olsunlar, ister her iki din aynı tabiat ve aynı kaynağa sahip olsun, kuşku götürmez, apaçık ortada olan şudur ki kurban olgusunun Khond teorisi, *Bhagavat-Gita* (Bhagavat-Jita)’nın⁶⁰⁹ geliştirdiği teori ile özdeşdir.

“Yüce Yaratıcı kurban olgusunu insanla aynı zamanda yarattı ve şunu söyledi: Üreyip çoğalmanız, yayılmanız kurban sayesinde. İnsanlar, bolluk ve bereket ineğiniz kurban olacaktır. Onun sayesinde Tanrıları yaşatacaksınız ve Tanrılar sizi yaşatacak. Ayrıca siz bu şekilde birbirinizi yaşatarak mutlu bir varoluşa erişip tadını çıkaracaksınız. Ama ortaya çıkardıkları besinden Yüce Ölümsüzlere pay ayırmadan yiyen, sadece başka bir hırsızdır. Namuslu, doğru ve dürüst olanlar önce Tanrıları düşünürler sonra kendilerini. Sadece mide için endişe etmekle günah yutulur. Sadece kurban sayesinde meydana gelen yağmurdan ileri gelen besinlerden doğan hayat, hayattır”.

⁶⁰⁹ Kısaca Gita, Eski Hindistan’da kutsal Hindu metni, edebiyat ve felsefe tarihinde en önemli metin; Dünyanın en uzun destanı olan Mahabharata destanının on sekiz bölümünden biri. Bhagavat-Gita tanrısının şarkısı; “Rabbin ezgisi.”

Brahma “ölümsüz olan, hep var olacak olan kurbandır.” İndra, Soma, Hari ve diğer Tanrılar, kendini feda edip kurban edilme gibi bir amaçla hayvanlar şeklinde cisimleşip ortaya çıkarlar. Evrensel Yüce Varlık Puruşa, Yüce Ölümsüzler tarafından boğazlandı ve onun öz çevresinden havada uçan kuşlar, vahşi ve evcil hayvanlar, yağ ve yoğurt gibi armağanlar ortaya çıktı (Brahma karma). Richiler⁶¹⁰ açıklardaki dünya, başka kurbanlar haline dönüşen bir sürü kurbanlardan oluşur. Onları durdurmak, Yüce Tabiatın yaşamını askıya almak olacaktı.⁶¹¹ Yılda bin insandan oluşan kurban miktarına kadar Bengal Tipperahlarının kendisine kurban ediyor gördükleri Yüce Şiva, Brahmanlara şöyle diyordu: “Ben ki gerçek, hakiki kurbanım; benim sunaklarımda boğazladığınız yine ben, kendimim”.

Ayrıca Hindu dini kendilerinin bilincinde olan bütün dinlerle uyum ve anlaşma içindedir. Ketzakoatl⁶¹² -Eğer saha müsaade etseydi Meksika’ya özgü kurbanların ve meriahların kurbanlarının simgeleri arasındaki birçok şaşırtıcı benzerliği yorumlayabilecektik- kendi sunağı üzerinde sunulmuş olan kanı çekip almak için dirseklerini ve parmaklarını deldi. Dokuz gün, dokuz gece boyunca İskandinav Tanrısı Odin, Odin’in şerefine olan rüzgârlar sayesinde sallanan ağaca asılı halde kadı:

⁶¹⁰ Hindu mitolojisinde tam ve mükemmel bir ermişliğe, kutsallığa sahip doğaüstü varlıklar, yarı insan yarı tanrısaldırlar, yedi tane Richi vardır: *Raciapa, Atri, Vacışta, Vikuamitra, Gotama, Bhara-donadca, djamadagni*.

⁶¹¹ Horaca Hayman Wilson, 1786-1860, İngiliz doğubilimci, *Vişnu-Surana*.

⁶¹² Tüylü yılan, Kolomb öncesi, Mezoamerika uygarlıklarında önemli doğaüstü yılan-tanrı varlık, eski uygarlıklarda Toltekler ve Aztekler’de “sakallı yılan” anlamındadır; Aztek mitlerinde onun denizden gelip onlara her şeyi öğrettiği söylenir, Aztek-Maya güneş tanrısıdır.

*“Dokuz uzun gece boyunca rüzgârlarla sallanan ağaca asılı kalmış olduğumu biliyorum. Bir mızrak benim içime işleyip delip geçmişti; ben kendimi kendime, Odin’e adadım.”*⁶¹³

Bugün hâlâ Moricah tepesinde görünmez olan yalvaç Elie, Yüce Edebi Tanrıya en güzel kokular içinde yakılmış kurban dumanlarını tüttürmeye devam eder. *“Zira sürekli devam eden kurban olmasaydı, dünya varlığını sürdürüp gidemeyecekti,”* der hahamlar.⁶¹⁴ Philon de byblos⁶¹⁵ genç oğlu Belus’u kurban eden yaşlı Belus’un mitini aktarır (Vastou-Yaga). Belus’u kurban eden Belus, Yüce Ebedi Yehova’nın geleceğini bildiren habercisi oluyordu. Ama dinsel törenimizden bir konuşma parçasını aktaralım:

“Bütün yaşayanlar acı çekerler, ya sen, ortak acıdan muaf mı olmak isterdin? Bil ki dünyayı ve Tanrıları yaşatmak için kan gerekli. Tüm yaratılanları koruyup ayakta tutmak, yaradılışı sürdürmek ve türü devam ettirmek için kan gerekli. Akan kan olmasaydı ne halklar ne uluslar ne de krallıklar varlığını koruyabilirdi. Senin dökülen kanın, ey Meriah, Yüce Toprağın susuzluğunu dindirecek, böylece, yeni bir güçle ve kuvvetle canlanıp dirilecek.”

“Senin sayende, Pennu acı çekmek için yeniden doğdu, tanrıçalık sırası sana geldi, zaferin ve şanın içinde yeniden doğacaksın. O zaman Meriah, kendi Khond halkını hatırla, seni yetiştirdiğimiz, sana itina ile baktığımız köyü hatırla!”

“Yüce Tarimeriah! Kaplandan bizi kurtar, yılandan bizi kurtar! Yüce Pennumeriah! Can ruhumuzun bize arzu ettiğini ver!”

⁶¹³ Edda, *Odin’s Runenlied*.

⁶¹⁴ JohanAndreas Eisenmenger, 1654-1704, Alman doğubilimci.

⁶¹⁵ MS 64-MS 141, Lübnanlı yazar.

Böylece kalbinin içinde en çok tutup istediği her bir şeyi açıklar. Yalvarıp yakarmalar son bulmaz, djanni o zaman baltasını kavrar ve meriaha yaklaşır. Bile bile, isteyerek, kendi gönül rızasıyla ölmesi için bağlı olduğu ip-ler içinde ölmemeli, diye söylenir. Direktten onu çözer, afyondan ve tatuladan bir ilacı ona yutturarak onu uyuşturur, sonra baltasının tersiyle diz ve dirseklerini kırar.

Temelden bakınca aynı şekilde duygulu, hassas bir duyarlılıkta iken, infazın detaylarına gelince ritüel değişiklik gösteriyordu. Kantonların çoğunun kendi özel metotları var. Bayramı kutlanan Tanrı farklı isimler taşıyordu. Birileri Yüce Toprak Tanrısı, diğerleri Yüce Güneş Tanrısını yardıma çağırıyor ve ona yakarıyordu. Bu son durumda doğudan batıya doğru olan hatta yerleştirilmiş en az üç adam kurban ediliyordu. Taşa tutarak öldürüyorlardı, topuzların ya da bilerek satın alınmış ağır demirden halka yüzüklerin darbeleriyle vura vura öldürüyorlardı. Boğazını sıkıyorlardı; iki tahta arasında eziyorlardı. Cangılın bataklığında ya da domuz kanı doldurulmuş bir kovanın içinde boğuyorlardı. Orada bunlardan her zevke göre vardı. Burada acıları azaltmak için yüksek dozda uyuşturucu veriliyordu. Orada, tam tersine, kurban ne kadar acı çekerse o kadar etkili olacağına inanılarak acıları artırmak istiyorlardı. Bazen kurban yavaş ateşte kızartılıyordu. Herkesin arasında acımasız, zalimce olarak görülen bir işkence; bazen kadın, kalbine vurulan tek bir darbeye gönderiliyordu. Açık göğsün içine din adamı, tahtadan bir çocuk heykelini saplıyordu, onu kanla besliyordu. Diğer başka bir yerde meriah saçlarından bir direğe bağlanmıştı, dört adam bacaklarını açıyordu, kollarını haç şeklinde birleştirmişlerdi ve sonra djanni onun kafasını uçuruyordu. Ya da kol ve bacaklarından onu kavrayarak onu yatay olarak tutuyorlardı, yüzü toprağa dönüktü. Din adamı kısa bir dua okuyordu, bir çukurun içine kanının damla damla sızması

için ensesini kesiyordu. Kitionik (tanrılara ait olan) olan tanrıçanın içinde kan sel gibi boşalıp dökülüyordu. Diğerleri daha karışık yöntemler kullanıyorlardı: Kurbanın eğilmiş kafasını çukurun içine düşürmek için onu boyun ve topuklarından boşlukta asıyorlardı. Kadın elleriyle içgüdüsel olarak hendeğin kenarlarına tutunuyordu. Din adamı küçük bir bağ budama bıçağı ile sırtından, oyluk ve butlarından, bileklerinden onu kesiyordu. Yedinci darbeye onun boynunu vuruyordu. Olay gerçekleştiğinde din adamı, kandan dolayı kırmızı ve yapışkan olan demiri direğe saplıyordu, bıçak gelecek kurbana kadar orada kalıyordu. Üçüncü infazdan sonra, bıçak görevinin gereğini layıkıyla yapmış oluyordu. Tantanalı, şatafatlı bir şekilde onu saplandığı yerden çıkarmaya, bir tapınakta onun geçersizliğini ve hükümsüzlüğünü vermeye gelirlerdi. Başka metot: Djanni, bir yardımcının bir iple yarısını iyice bastırıp sıkıştırdığı işkence görülecek adamın başını yarılmış bir bambunun içine zorla geçirip sıkıştırdı. Kalabalık sadece anı yaşar, anı beklerdi. Yırtıcı hayvanlar gibi kükremeler ve sarhoşluk dolu bağırışlarla kalabalık, av paylarını yakalayıp yapışır ve her biri bıçakla ve tırnaklarıyla çalışırdı. Herkes titreyen duran etin bir parçasını sökerdi, herkes onu doğrayıp parçalara ayırır parça parça ederdi.

Saldırı bıçağının kullanılışı ve rolü, müşahade ettiğimiz kadarıyla, hâlâ geleneklerle ilgili belli bir nebze hafifleyip yumuşamanın tanığıdır. Zira çok sayıda kurban önceden adamakıllı, çok fena bir şekilde dişlerle parçalanıyordu. Bakhos Zagros'un gizemlerinde canlı canlı parçalanan keçi tanıktır. Çok eskiden bu, Çiğ et-Yiyen Dionysos olan Dionysos Omestes'in sunağının üzerinde et parçaları halinde konulmuş olan bir adamdı.⁶¹⁶

⁶¹⁶ Mestrius Plutarchus, MS 45-MS 127, Yunan tarihçi, biyografi ve deneme yazarı; *Temistoklis*, MÖ 524-MÖ 459, Atinalı politikacı ve

Moloş'un ve "diğer kana özgü tanrıların" saygıdeğer kuzeni olan Tari, Khond tanrıları arasında hiç de türünün tek örneği değildir. Diğer doğaüstü yaratıklardan, göksel ve yersel, yeraltı ile ilgili tanrılardan bir yığın kalabalığa kan gereklidir, çok kan gereklidir. Eğer onlar kanla doyurulmazsa toprak kurak, çorak, kısır ve verimsiz kalacaktır. Ne yağmur ne de güneş bunların zamanında yağmayacak, doğmayacaktır. Atalarımız Keltlerin de meriahları vardı. İyi bir şekilde davrandıkları köleler satın alırlardı ve her tam bitmiş yılda tanrının sungusuna şatafatlı bir tantanayla köleleri götürürlerdi. -Her on ilk ayda Albanes İskit kabilesi, Artemis sunağının önünde mızrak darbeleriyle öldürmek için bir heteryayı⁶¹⁷ besleyip semirtirlerdi (Strabon). -Mevsim dönümünde nefis, eşsiz besinlerle beslemiş oldukları hierodulları,⁶¹⁸ Suriye tarıçasına kurban ederlerdi. -"Toprağın Yüce ruhları kana susamışlardı," derdi Athenagor⁶¹⁹. - Thargelies bayramında⁶²⁰ Atinalılar, Devletlerinin harcamalarıyla bakıp, besleyip, gereksinimlerini karşıladıkları bir adam ve bir kadını göz kamaştırıcı ve görkemli bir şekilde süslerlerdi, onları ayın alanına götürürlerdi ve köyün girişinde onları yakarlardı. -Patras⁶²¹ eğlencelerinde Akhaia'da⁶²² vahşi hayvanlar alev alev tutuşan ölü yakmalık bir odun yığınının içine fırlatılırdı; -Tyrienlerde koyunlar ve keçiler yakılırdı; Demeter ve Moloş ile ilgili ibadetleri birbirine benziyordu:

General, Temistokles'in hayatı, XIII: *Pelepon*, XXI-İskenderiyeli Klement, MS 150-MS 215, gerçek adı Titus Flavius Klemens, Yunanlı filozof, *Cohortationes ad gentes* (Milletlere Çağrı).

⁶¹⁷ Eski Yunanda üst sınıf, kültürlü seks işçileri.

⁶¹⁸ Tapınak hizmetindeki fahişe ya da köle.

⁶¹⁹ MS 100-MS 175, Atinalı filozof, papaz.

⁶²⁰ Apollon ve Artemis şerefine yapılan kutlama.

⁶²¹ Yunanistan'ın Atina ve Selanik'ten sonra üçüncü büyük kenti.

⁶²² Antik Yunanda eski bir bölge.

İnsanların içinde gelenekler var, Kraliçe Dido yabancıyı yarattı,

Tanrılar için katliam yapmak gerekir, kokulu sunaklarda,

Garip bir masal, küçük bir çocuk oraya yerleştirilir;

*Çok uzun süredir zavallı bir savaştır bu!*⁶²³

İskandinavya'dan Upsala'ya, eski Slavlardan Rugen ve Romanya'ya dek tekrarlanmış olan Kartaca'nın korunçuluklarına geçelim. Bu son zamanlara kadar, İsfahanlılar⁶²⁴ “Deve Bayramı” ya da “İbrahim Bayramı”nı –eşanlamlı olarak ele alıyoruz – kutlardı. Mekke'nin büyük din adamı, evlatlık edinmiş olduğu bir oğlunu bir deveye bindirerek gönderirdi. Bu hayvan şehirde şatafatlı bir şekilde gezdirilirdi. İzin verilen bir anda kral, böğürlerine doğru bir ok fırlatırdı. Kaşla göz arasında zavallı hayvan hemencecik devrilir, baltayla kesilirdi. Posu yüzülür, parçalanıp doğranırdı ve götürülür, uzakta dağıtıldı. Herkes ondan isterdi, ancak pirinç pilavlı büyük bir tencereye koymak için ipince minik parçalar haline getirilirdi.⁶²⁵ Ghiliaklar⁶²⁶ ve Ainoslar da bir ayı yavrusunu evlat edinirlerdi. Onu okşayıp severler, onu nazlı yetiştirirlerdi. Ona şımarık bir çocuk gibi davranırlardı. Yiyecek parçalarını ben alacağım yok sen alacaksın diye çekişip dalaşmaya girdikleri güne kadar... Çağdaş negrler (zenci), çok güzel, görkemli bir şekilde süslenip püslenmiş genç kızların boynunu keserek veya kazığa vurup öldürerek tarım bayramlarının basit başarılarını

⁶²³ Bakınız Thomas Herbert'in İlişkileri; Paul Lucas, *Voyageau Levant (Ortadoğuya Yolculuk)*; Pietro della Valle, *Viaggi* (Seyahat).

⁶²⁴ İran'da bir şehir ve burada yaşayanlar.

⁶²⁵ Silius İtalicus, MS 25-MS 101, İtalyan şair, *Punica*: Hannibal savaşının hikâyesi.

⁶²⁶ Sibirya halklarından; Joseph Deniker, 1852-1918, Fransız doğabilimci, antropolog.

çok pahalıya satın aldıklarına inanmazlar. Yağmuru çağırıp yağdırtmak için kanın gerekli olduğuna inanmışlardır.⁶²⁷ Hatta Kızıl-Derililer tarafından açıkça ifade edilen dogma da böyledir. Böylece Pauniler korkunç acılar çektirerek Siulardan bir esir kadını öldürürlerdi ve kanını bakla ve bal kabağı tarlalarına serperlerdi.⁶²⁸ –Luplar (kurtlar anlamında), mısır ekininin doğaüstü tanrısına bir bakireyi kurban ederlerdi (James). –Meksika ve Nikaragua’da kurban, boğazlanmadan önce krallardan daha fazla şeref ve saygınlık görürdü. Zira herkesin yararına kendisini kurban ederken tanrıyı temsil etmesi isteniyordu. Etinin tarlalara gömüldüğü bize hiç söylenmedi ama kan çeşmesi olan kalbi şeflerin ve din adamlarının umulmadık kârı ve kazancıydı.⁶²⁹ Bu örnekler yeterli olmalıdır.

Bıçakla kesilmiş ve parçalar ayrılmış meriahtan geriye, djanniler sadece kanındakileri ve kafasını bırakırlar. Ancak bu durumda kafa sıklıkla saçlarından yoksun, çıplaktır. Kuşlar, çakallar uzun süre kemirmek zorunda kalmazlar, çünkü ertesi günde itibaren iç organlar, kafatası ve iskelet bir koçla aynı zamanda yakılır. Tören alayı eksik olmadan, özenli bir şekilde toplanıp bir araya getirilmiş olan kül, köy ve kırlara serpilip dağıtılması için rüzgârlara bırakılır. Bazı yerlerde tahıl tane ve tohumlarının içine karıştırılır ki böceklerin saldırılarına karşı kurtarıcı olsun ve onları kaçırınsın. Bu kül (bakınız, Yahudiler, IX, 13 –Sayılar, XIX, 9.), yaşayan etin bütün özelliklerine, hayatı sürdürme ve hayatı besleme yeteneğini darıya, buğdaya, pirince veren kanın bütün erdemlerine

⁶²⁷ Adams, bakınız, Cezayir Abrifa’ların danası.

⁶²⁸ Bancroft, *The Native Races of America* (Amerika’nın Yerli halkları)–Pierre Jean de Smet, 1801-1873, Belçikalı papaz, *Annales de la Propagation de la Foi* (İnancın Yayılma Yıllıkları), 1843.

⁶²⁹ Adolf Bastian, 1826-1905, Alman hezarfen, antropolog, *Der Mensch in der Geschichte*(Hikâyedeki İnsan). Lagos.

sahiptir. Eylemi olmasaydı çivit rengi o güzel mavi rengini kazanamazdı. Kâfur, kâfur ağacının gövde ve dallarına yerleşemezdi.⁶³⁰ Eşik onunla sıvanıp boyanmasaydı, evler ve ambarlar ateşli hastalığın, vebanın ve açlığın ruhları tarafından zorla istila edileceklerdi (Bakınız, *Exode* (İsrailoğullarının Mısır’dan Göçü), XII,13).

Katiller, en önce kendi bahçelerine gömmek için ya da tarlalarını sulayan ırmağın yukarısındaki bir sıırğa asmak için, kurbanın kalıntı ve kırıntıları için -“yok ben alacağım, yok sen alacaksın” diye- birbirleriyle çekişip tartışırlar. En erkenden yaparlar çünkü güneş batar batmaz kurbanın eti etkisini kaybetmiş olur. Kurban olayına yardım edip katkıda bulunmak için koşturan köyler, ara konaklar çabucak ve acil işlerle alakalı şaşılacak işler yapar, organize ederler. Bir çiftçi tüm kadavrayı ya da küçük bir parmak ucunu toprağa gömmesinin ne önemi var. Oysa etki aynıdır. Bu temel dogma üzerine djanni tanrı bilimi Hristiyanlık diniyle karşılaştırılır. Tanrısal et nicelik bakımından değil nitelik bakımından etkisini gösterir. Toplam hacim ve miktarıyla değil yaradılışındaki nitelikle davranır. Bu hiç de yığınlar nezdinde etle yatırılacak bir durum değildir. Bununla birlikte uzaktan bile ışık saçan aydınlık, parlak bir noktadır. Ştonizm (ze-minperesti, yeretapınma) ya da Katoliklikteki gizem benzer terimlerle formüle edilir. Yüce Tanrı onu yiyen sadık müminle tözü iletmek için somutlaşır ve cisimleşir. Tari toprağa, meriahın aracılığıyla verimliliğini, doğurganlığını geçirir. Tanrısal etin eylemi, duayla, kutsal kılınmış mülkiyetin sınırlarında durur. Hz İsa’nın sofularında, yeti özelliğinin, vekillikle paylaşılması kabul edilmez. Birincisi cisimleşmiş Tari’ye dokunup vuracak, birincisi dölleyici damarını açacak, hayatı içeren kasla-

⁶³⁰ İbn Battuta, 1304-1377,Faslı, Ortaçağın en büyük seyyahı, *Rihlet-ü İbn Battûta* adlı seyahatnamenin yazarı.

rın içine kesik atıp dilimleyecek olan birincisi, eşsiz mü-kemmel lokmadan, olağanüstü parçadan ele geçirecektir. Diğerlerinden önce dağıtılıp kendine verilmesini arzu et-meyen çiftçi yoktur ama herkes bu tehlikeli ayrıcalıkla kendini tehlikeye atacak değildir (Peggs). Bilmek gere-kir ki bıçağı verecek olan birinci, tanrısal bağlantıyla mıknaatıslanıp büyülenmiş gibi olur. Bu durumda onu he-men öldürdükleri takdirde, onun vücudu da köylere ve-rimlilik geçirecektir. Sonuç olarak her köy, birçok sı-rayla ve dönüp dolaşmalarla, bununla birlikte demire da-yanaklı olan bir örtüyle gizlenmiş olan becerikli, gürbüz ve güçlü olan şampiyonu seçer. Arkadaşları, meriaha ilk bıçağı saplamaya çabaladığında, onun kendisinin kötü darbelere maruz kalmamasına dikkat ederler.

Çok değerli niteliklerle donatılmış bir kandır bu. Khondlar bu kanı tarlalarına serpmektense onu hemen yutmaya düşkün ve bunu kaptırmak istemeyen bir çeke-mezlik içinde görünürler. Bundan dolayıdır ki Arakanla-rın Komileri bir kazığa bağlanmış bir boğayı oklarla kal-bura çevirirler. Erkekler, kadınlar, çocuklar yaralarından akan kanı emerler.⁶³¹ Ama tür içinde duygunun kendi mantığı vardır. Khondlar, demans ve cinlenme, peri-lenme gibi birçok farklı hastalıkları iyileştirmek için Tari'nin adına boğazlanmış mandalar ya da koyunların kanıyla kendilerini doyurup tatmin olmayı çok isterler. Tanrının yargısal kararlarına ya da ordalilerdeki⁶³² bo-ğazlamalara çağrıldıklarında pirinci bu kanla ıslatırlar. Tanrıça tarafından akıl almaz bir şekilde öldürülmüş et-ten bir parça yiyen yalancı, yalan yere ant içen kişi yere düşer.

⁶³¹ O'Donnell, *Journal of the Asiatic Society of Bengal* (Bengal Asya Toplumu Dergisi), 1865.

⁶³² Ortaçağda kanıt olmadığında suçluyu belirlemek için kaynar suya el batırma, kızgın demiri tutturma gibi denemeler.

Yakın civar ve yörelerin medenileri uzun zamandır sadece belli belirsiz, anlaşılmaz uğultu ve homurtularla dolu kanlı ritüelleri tanıyorlardı. Ancak 1836'da bu tüyler ürpertici, dayanılmaz canavarlıkların tanığı olan Rus- sel, resmî olarak Hindistan Şirket Ortaklığını Yöne- timi'ne bu konuda bilgi verdi. Ama bu canavarca gele- nek nasıl ortadan kaldırılırdı ki?

Aslında ovanın sakinleri, tarım tanrılarına meriahlarla birlikte kendilerini de kurban ediyorlardı. Fakat nehirle- rin akışına karşı giden uygarlık yavaşça acımasız ve kan dökücü bu uygulamayı baskı altına alıp frenledi. Güney bölgesinin Khondları yüzyılın başlangıcında çoktan bunu terk etmişti. Bununla birlikte yüksek ülke orto- doksvari sıkı gelenekçiliğiyle değişmeden kaldı. Her iki yaka, tanrısal çiftin bir üyesinin bayrağını çekerti. Kö- leliğin kaldırılmasından yana olanlar, dünyaya kötülük ve günahı sokmuş olan, karısıyla ve bütün dişil türle bir- likte güzellik ve hoşluk içinde olduklarını söyledikleri olağanüstü Yüce Yaratıcı, Yüce Güneş Tanrısı *Boura* (Bura)'dan yanaydılar. Muhafazakârlar ise, tersine, Ev- rensel Anne, Yüce Toprak'ın tarafını tutuyorlardı. Siyasi topluluk ve gövdenin birleştirilip sağlamlaştırılması için gerekli olan meriah kanının akıtılmasının, bu birleştirici kabulün, kabilelerin hatta yabancı ulusların ve tüm in- sanlık toplumunun varoluşunu sağladığını açıkça ifade ediyorlardı. Kızışp şiddetlenen tartışma, yoğunlaşıp ar- tan rekabetle birlikte güneyli soydaşlar atalarının gele- neğini iğrenç ve ürkünç buldular. Bu insan kıyımların- dan birine katılmış olan kanlı gaz kokusuyla kirlenmiş kabul edilirdi. Tam bitmiş yedi günden önce kendini göstermiş olursa hayatını tehlikeye sokmuş olacaktır. Boura'nın fanatikleri olan Solarienler, Demetercilerin meriah etini toprağa verdikleri dönem olan aralık ayının

dolunay öncesi olan beş gün ya da altı gün esnasında toprağı belleme işini yapmazlardı. Çünkü onlara göre, bir düşman bu zehirli maddenin bir parçasını taşıyarak topraklarını kirletmesini önlemek için sınırın üzerine nöbetçiler yerleştirmiştir. Güneş Tanrısı ise kendisinin yapmış olduğu ülkenin bu hürmetsizliğini affetmeyecektir, korkunç felaketlerle intikam alacaktır. Ortaya çıkabilecek daha az tehlikeli olmayan olasılık ise şeytanların ve ast tanrıların bu besinden zevk alıp artık başkasını istemeyecek olmasıdır:

“Bizim Kattingya’da bütün hayvanların iştahlandıkları, ağızlarının sularının aktığı ve düşkün oldukları tuzlu çiçeklenmelerden dolayı av bakımından çeşitli bir ormanımız var. İşte bize direnme, karşı koyma amacıyla olan, rakip bir kabile, bir hayvan leşini toprağa gömdü... O zamandan beri avcılar için daha çok av eti oldu, oysaki bizim Kattingyalılarımız her zaman eli boş dönerlerdi. Niçin? Çünkü şeytanlar insan etiyile onların iştahını kabartanları kayırır, onlara yardımcı olurlar!”

Orada acaba şöyle mi söylemek gerekirdi: “Bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler?” Güney ülkelerinin meriahlarını önceden öldürüp ortadan kaldırmış olup gitikçe büyüyen gelişen uygarlığın Kuzey ülkelerindeki de öldürmesini beklemek mi gerekirdi? Yüzyıllar boyunca, en azından iki ya da üç nesil boyunca sabretmek gerekirdi. Daha az önemli pek çok şey için direk müdahale eden İngiliz hükümeti egemen hükümdar gibi davranmak zorunda olduğunu anladı. Haklı ve zorunlu bir emirle insanların kurban edilmesini yasaklamak, teoride kolay bir şey değil. Ama tanıyıp kabul etmekte gecikmedi. Ortaklık Şirketi son sözü söylemek için siyasi ve medeni organizasyonu kırıp parçalamak, belki de ulusun bir parçasını yıkıp ortadan kaldırmak zorundaydı. Her hâlükârda, üstünkörü infazlar ve katliamlar dizisine güdümlenip girişmek söz konusu olunca sonu önceden

kestirmek zor oluyordu. Çare mevcut kötülükten daha kötü olmuştu. Hindistan Konseyi çeşitli denemeler yaptı. Macpherson'dan esinlenilmiş olan ilk sistematik hareket, bu dağınık kabilelerin varlığını resmî olarak tanımak oldu. Kalküta yönetiminin onların merkezlerini kurduğunu ve onların başkanlığı altında konfederasyon halinde getirip birleştireceğini, gelecekte onların büyük davalarını, kavgalarını ve anlaşmazlıklarını tanıyacağını açıkladığını onlara bildirmek oldu. Bu defa üstün otorite ihtiyatlı ve azimli olduğu kadar iyiliksever olarak kendini gösterir; anlamıştır ki bir dini bastırıp yok etmek için süngünün ucuna takılı bir kural yeterli değildir. Akıllı subaylar, iyilikçi insanlar tarafından kumanda edilen birlikler gönderildi. Arayıp istediklerini bunlar sayesinde gerçekleştirdiler. Bu seçkin topluluk içinde ilk sırada Macpherson, Campbell, Taylor, Russel, Ricketts, Mac Viccar ve Frye'i anmak gerekir. 1848-1852'li yıllarda adı en kötüye çıkmış bölgelerde onlar faaliyet gösterdiler (*Brad, Patna, MadjiDesa, Çina, Kinnedi, Kalahandi, MahaSingui, Burgui, BissamKattak, Gumsor, Rayabidji, Surada, Çunderpor, Godairi, Lumbargon, Sirdapor ve Bundari* bunlardandı).

Gerçekten de bu uygarlaştırıcı görevi büyük bir incelikli düşünceyle yerine getirirken sefer görevindeki birlikler gürültü, patırtı ve kabalıklardan sakındılar. Müstakbel tanrıya sungular olarak gösterilen kurbanlara el konulurken elli tanesini ve yüz tanesini özgürlüğüne kavuşturuyorlardı. Meydana gelebilecek dirençleri bastırmak için oldukça kalabalık olan birlik, çarpışmalardan sakınmaya çalışıyordu. Bazen dişlerini göstermekten, kendine zor kullanma yolunu açmaktan da sakınmadılar. En sıklıkla görevli subay, şefleri çağırıp getirtiyordu, gerekli olan şeyleri ve nedenini onlara açıklıyordu. Yemin ettirmeden onları salıvermiyordu:

“Kendim ve halkım için insan varlıklar kurban etmekten vazgeçmek için yaptığım taahhüdü ihlal edersem, Toprak benim çoluk çocuğumu reddetsin, pirinç beni boğsun, sular altında kalıp boğulayım, kaplan beni, çocuklarımı ve halkımı yırtıp parçalayıp yesin!”

Antlarını içer içmez tatmin olmuş, memnun görünüyordular. Khondlar sözlerini tutarlardı ama ihtiyati tedbir olarak serf ve kölelerin, asıl olarak meriahların yerine ikame edebilecekleri bütün çocukların, özellikle kurbanlık çocukların yaş, isim ve sayısı kayıt ediliyordu. Takip eden yıllar yeni haberler ve bilgiler geleceğini göstermişti. Kolayca, memnuniyetle onların bilinçlerine yerleştirmek için, Campbell, Hükümetin ve tüm görevli memurların Yüce Gökyüzü ve Yüce Toprak önünde kurban etmelerin durdurulmasından sorumlu olduklarını açıklamalarını sevinçle kabul etti. Bütün tanrıların ve bütün tanrıçaların öfke ve gazabını başı üzerine çevirerek, görkemli ve ayınlı bir dinsel kutsallaştırma eylemine razı oldu. Ancak, Olimpiyalarından daha güçlü olduğunu göstermek için bir gün bütün putların arasında korkunçlukta ün salmış olan bazı putları yakaladı, elkoydu ve onları yük ve yolcu taşıyıcısı fillerin ayakları altında kötülükçüler gibi ezdirdi. Son sahne -en kolayı değildi- meriahları rahat ettirip kaygı ve tasalarını gidermiş oldu. Solgun, korkudan titreyen bazı meriahlar arkalarında bir zincir sürükleyerek ya da hazırlanan işkencenin belirleyici ihtiyati tedbirleri olarak el ve ayaklarında demirden izler taşıyarak onun kampına sığındılar ancak kurbanların çoğu kurtarıcılarından kaçıyorlardı, katillerinin arkasına saklanıyorlardı. Yabancıların, Yüce Tari’ye kurban edilmekten çok daha korkunç işkenceler için onları ayırdığına kandırıp inandırmışlardı. Damla damla akıp yayılan kanın ovanın kuru bölgelerine su yağdırması için acılar çekerek şehit edilmekten, Hindistan’ın kraliçesinin

bakıp beslediği kutsal kaplanlarla parçalanıp yenilmekten daha korkunç işkenceler için kaçıyorlardı. Kalmak ya da gitmekte özgür oldukları onlara bildirildiğinde şaşkınlıktan kendilerine gelemiyorlardı. Bazı kadınlar -hükümetin kocalarını destekleyip, onları koruduğu üstü kapalı bir taahhüt altında- onlarda gözü olan kişilerden, genç şeflerden alacaklı olarak kaydediliyordu. Bunlardan misyoner okullarına yerleştirilenler din değiştiren Protestanlarla evlendiriliyordu ama kadınların yarı ciddi döndükleri fark edildi. Kurucu öğretmenler onların kaprislerinden ve dik başlılıklarından, tembellik ve oburluklarından dolayı sitem edip onları azarladılar. Kaçanlar, köylerine dönenler oldu. Yabancılarla yaşamının dayanılmaz olduğunu açıkladılar ve yakınları tarafından boğazlanmayı tercih ettiler. Gözü yüksekte tutkulu kadınların sahip olabilecekleri tanrıça olma gibi olağanüstü bir şansı özlemle aradıklarına, buna canlarının sıkıldığına inanılıyordu! Ne yazık ki! Çok sayıda meriah çoktan kadın olmuştu ve anneydiler. Ailelerini bırakıp terk etmek zorunda oldukları fikri onları üzüp umutsuzluğa sürüklüyordu. Bunun üzerine her birinin sevgiliyle olan evliliğinin geçerli olarak açıklanacağı onlara bildirildi. Karar alınır alınmaz saklanıp gizlenenlerin çoğu birdenbire ortaya çıkıverdiler. Er ya da geç kurban olma perspektifi, hemen, aile ve arkadaş çevrelerinden, sevgi, bağlılık ve duygulanımlarından uzaklaştırılmak gerçekliğinden onları daha az korkutuyordu. Birazcık aşk ve analık duygusuna kavuşup tadını çıkarmak için korkunç bir ölüme boyun eğen zavallı yaratıklar! Kurban edilmelerinin sağlığa iyi gelen yararlı bir etkiye sahip olduğuna ve akan kanlarının topluluk üzerinde tanrının lütfu olarak kutsamayla fışkırıp saçılması gerektiğine kendileri de inanmış olarak tanrıya sungu olmayı kabul ettiler.

Djannilere ve *patour* 'lara (Patur (çoban)) gelince sarılmış ama kesin olarak kanmamış olarak sonuna kadar

karşı koydular. Top ve namluların ve tüfeklerin güçlü ve etkili kanıtlayıcılığına ne cevap verebilirlerdi ki? Yeterince görüldü ki Yüce Güneş Loha, Boura, Yüce orduların Efendisi bir İngiliz albayına karşı mücadele etme yetenek ve gücünde değillerdir. O halde boyun eğmek gerekliydi.

@

Boyun eğmek... ya da daha çok anlaşışp uzlaşışp ödün vermek. Çünkü din, hatta yabancıllarda dahi asla bastırılıp yenik düşmüş olmayı kabul etmez. Hristiyan kilisesi, durmadan daha öteye gitmeye karar vermiş insanlarla karşılaşır karşılaşmaz en uzlaştırıcı, yatıştırıcı bir tavır, en barışsever düzen ve eğilimler gösterir. Kilise gökyüzüyle uzlaşmalar bulmada becerikli, ustalıklı, orta yollar ve anlaşmalar bulmada hayranlık vericidir. Ziyadesiyle kızgın, zorlu kişilere karşı günahları bağışlayıcı, hoşgörü hazinelerine sahiptir. Onları “gökyüzünü memnun edip hoşuna gitme”ye yönlendirir ama güçsüzlük ve yetersizliklerinden kuşku duyduğu kişilere karşı kibri ve gururu sınır tanımaz. Ezik mağluplara karşı acıması asla yoktur.

Topçu erleri ve jandarmalar tarafından sıkıştırılıp baskı altına alındıklarında, Khond’un tanrıbilimcileri uygun bir keşifte bulundular. Buna göre Yüce Tari’nin, ona insanlar götürülmesini tavsiye ettiğini ama hiç de buyurmadığını ve diğer sungu ve armağanlar olan erkek ve dişi maymunların ya da vahşi domuzların da aynı şekilde onun işine geldiğini, bunu kabul ettiğini keşfetmişlerdi. Doğru bir zamanlamayla fark ettiler ki meriah eti diğer etlerden görece olarak üstündü ama onun olması kesinlikle şart değildi. Bir adamın kafası paha olarak on kadar sığır kafasından daha fazla eder ama yüz tanesinden daha az değerlidir. O halde çözüm yoluna gidilmeli, düzenleme yapılmalıydı.

Uzun süre bir kişinin kurban edilmesi dinlerin en üstün davası, tanınıp ayırt edilebildikleri kadar –cehen-nemi ya da tanrısal güçlerin lütfunu satın alma aracı ol-muştu. Ama inanç, bilgi arttıkça zayıfladı. Acıma duy-gusuyla birleşip karıştı. Tarımcı, zamanında yağmura sa-hip olmak için Yüce Bulutların Tanrısının sunağına bir çocuğun ya da bir kuzunun kanını dökmenin bir önemi olmadığını keşfetti. O andan itibaren öz oğlunun yerine dişi bir koyun yavrusunu kurban etmeyi tercih etti. Bu-nunla birlikte, kanlı ya da değil, hâlâ ne daha fazla ne daha az yağmur yağmasından şüphe edilmiyordu. Güç, vakitsiz, yersiz keşfin yanında yer almak ve zorla kabul ettirdiği değişimleri kabul etmek konusunda tanrının temsilcilerine aitti. Ne yazık ki, başka türlü davranama-yarak mecburen boyun eğip katlandılar! Bir din adamı-nın bir boğayı kabul etmesinden itibaren, gerçekdışı düş-sel evren gerçeğin yerine geçti. Ortodoksvari sıkı gele-nekçilik kendi yıkımına doğru başını alıp gitti. Her za-mankinden çok daha cesurca olan yenilenmeler batışı işaret etti, dogmanın yozlaşıp bozulmasını ayarladı. İste-meyerek indirim yapmaya, pazarlık etmeye izin ver-mekle, tanrılar hileyle aldatılıp dolandırılmış göründü. Bir yoksulluk ve zavallılıktan daha fazla bir şey bırak-mayıncaya kadar payları kemirildi. Yüce Tari ve Yüce Loha'nın hâlâ kuzenleri oldukları zamanın Hidu tanrıla-rına aynı şekilde meriahlar, pek çok meriahlar kurban edilirdi. Ama zamanla insan atlarla, at boğalarla, boğa koçlarla, koç oğlaklarla, oğlak tavuklarla, tavuk çiçek-lerle, bol bol çiçekle yer değiştirdi. “*Aşırı, çok çok çi-çek!*” diye haykırıyordu Kalkhas. Eskiden Yüce Puruşa-Medha'nın onuruna, yaşlarının baharında erkek ve kız çocuklar, kadın ve erkeklerden bir ve birden az olmamak üzere yüz seksen beş kişiden oluşan muhteşem bir şölen verilirdi (Yadjour-Veda). Ama ansızın ortaya çıkan re-formlar, kurbanların önden direğe bağlanması gibi onu

da bağladı. Sonra kurban edilmiş Yüce Narayana'nın şerefine yapılan uzun duaların ortasında tanrıya sungu sunan din adamı bir bıçağı çekip salladı. Tutsakların iplerini kesti. Sonra iştahı kabarmış tanrıya hizmet etmiş oldu öyle mi, ne demek bu? Erimiş yağdan, tatsız tuzsuz karın doyurmayan zayıf bir ziyafet! Aynı şekilde, Persler, Yüce Ateşin olağanüstü ve eşsiz Tanrısına koşul olarak ileri sürülmüş, özellikle bir boğa değil ama uzaktan gösterilen bir kıl, sadece bir kıl sunmayı başardılar. Slavlar insanların boğazlanmaları yerine basit oyuncakları, bazı kokuları koydular. Her daim becerikli ve usta olan Çinliler, kâğıttan yaptıkları insancıkları yaktılar. Benzer şekilde Romalılar, her yıl Yüce Tiber'e otuz insandan oluşan bir şölen sağlamayı taahhüt etmişlerdi. Sorgun ağacı dallarından yapılmış mankenleri aynı şekilde ona sunarak hizmet ettiler. Geyik adamak sözünü verdiler, ama onun yerine açıkça "geyikler" diye adlandırıp belirttikleri koyunları koymaya cüret ettiler.⁶³³ Diğer yandan, insan kafaları yerine hindistan cevizi, sarımsak ve haşhaşı mızraklara geçirdiler. Küçük yumurcak oğlanlar ve kaba saba gençler köylerimizin görkemli çanlar çalınarak ilan edilen bayramlarında, –son gülünç ve acı olay – tam kaynağını bilmedikleri, şekil verilmiş pastalarla kendilerine iyi bir şölen çektiler: korkunç bir ritüelden doğan masum bir anı.

Djanniler, Tarilerinin karşılıklı ödünler verilerek yapılan tecimsel muamelelere özgü alışlagelen bir gelenek, görenek haline geldiğini inkâr edemediler. Uzun zamandan beridir bir adamın bir mandayla ikame edilmesine Semay⁶³⁴ bayramıyla izin vermişti. Kalhandi'nin Demeter'e tapanları ortak mülkiyet olan güzel bir dana-

⁶³³ Festus, *de Verborum significatione* (Kelimelerin Anlamı), *Cervaria*.

⁶³⁴ Tohum, ekin ekme, ekim zamanı.

nın seçimini yapıyorlardı. O sütün kesilir kesilmez *Açvamedha*'nın⁶³⁵ tanrıya sungusunda, önce brahmanlar tarafından, yazgılı at kadar hür bırakılmış olarak ahırın kapısını her zaman açık buluyor, tarlalarda dolaşüyor, bahçelerde delice atlayıp zıplıyor, arpaları yiyip otlanıyor, bostanları yıkıp, kırıp geçiyordu. Çiftçiler sadece onu beslemek, onu çok sevmek, onu okşamak, ona şekerlemeler vermek için onunla karşılaşılıyorlardı. Anının istediği her şey vardı. Güzel bir boğa olunca, tanrıçanın kut-sal tapınağına, sunağına sürülmeliydi.

Sunağın etrafında dizilmiş vazolar, tohum ve çekirdek taneleriyle ilgili örneklikler, numuneler verimlilik içerir. Burada verimli kılmak söz konusudur. Hayvan onların kokusunu aldığı anda, dilini orada burada çıkarıp ararken, iyi indirilmiş bir darbe onu düşürür. Boğazlanır ve önden bir bacak ağzının içine geçirilir. Bu saygı ve sevgi dolu sofı bir hayvanın kendisini tanrı sungusuna götürmesini gösterme tarzıdır. Hayvanın iskeleti köylüler tarafından çarçabuk parçalanır. Her biri ekili arazisi içine gömmek için koşturduğu bir artık ele geçirmiştir. Kanı ve karındakiler, bağırsaklar bir yana ayrılır, geri kalan kalıntıların, kırıntıların üzerine testiler kırılır, tencereler dolusu yiyecek, erzak boşaltılır.

Ertesi gün, çift süren çiftçiler yığın haline getirilmiş tahılların önünde sıraya dizilirler ve bu yığının içine, her biri çok döllelenip çabuk üreyen erdemleriyle iletişime geçmesi için sabanın demirini daldırırlar. O zaman temsil ettiği kabul edilen Yüce Faune ile aynı adda olan, Pot Raca diye çağrılan bir djanni, velveleli kamçı şaklamalarıyla kendini gösterir. *Harimeriah*'da (Meriah günü) “kara sabanın kurbanı” olan bir oğlağı taşır, bir el döndürmesiyle onu boğazlar, öncede öldürülmüş boğanın

⁶³⁵ Hintlilerde önemli bir rolü olan atın tanrıya sungusuna atıfta bulunan bir mittir.

etiyle onun etini karıştırır, bu eti bir sepetin içine koyar. Sepetin üzerine atlayan, onu ele geçiren ve sıvışıp kaçan çıplak bir adam aniden çiftçilerin arasından ortaya çıkar. Kalabalık arkasından atılıp koşar. Geniş adımlarla, gü-rültüyle ve bağırıp çağırmaıyla köy turu yapılır. Bu sırada koşucu, dişleriyle ısırıldığı parçaları sağa sola fırlatır. Kendi taraflarından köylülerin koyun ve tavuklardan ba-ğışladığı şeytanları, tazı payına çağırır. Kınından çıkarılıp çekilmiş kılıç gibi olan Paikler bu çıplak yabancının en ufak lokmayı dahi gizlice araklamamasına titizlikle dikkat ederler ve onu gözlerler. Zira pahalıya mal olan kurbanın değerlerini, yeteneklerini el çabukluğu ile yok etmek için azıcık bir kısıntı yetecektir. Her şey bununla kalmaz. Sefer dönüşünde çoğunluk karşılaştığı birinci boğayı ele geçirir, onu devirip öldürür ve hak sahibi olan herkes ondan paylarını alırlar.

İlk iki gün boyunca, sungu ve armağanlar, topluluğun adına sunulurlar. Üçüncü ve dördüncü günde, yurttaşlar, Tari'nin ve uygun olduğuna karar verdikleri tarlayla ilgili diğer tanrıların özel lütufları olarak ve kendi adlarına olan şeyleri, armağanları bulmak ve almakta özgürdürler. Orada hiç birbirine hoşgörölü, ölçölü davranmazlar. Ayrıca başlarının iki yığın halinde üst üste istif edildiği yüzlerce koyunu, dört ya da beş düzineye kadar sığırı kurban eden büyük bir kasabayı görmek az rastlanan bir şey değildir. İşte o zaman adaklar adayan, dilekler tutan kadınlar ince kıyafetlerini çıkarırlar, kız arkadaşlarıyla kuşatılmış olarak çıplak bir şekilde yerlerde, yollarda koşarlar. Sıçrar, dans ederler, yapraklı dalları sallarlar, yaprakları sallarlar. Birileri Yüce Toprakla aynı zamanda doğurgan olmak ister, diğerleri onları anne kılan kraliçeye teşekkür ederler.

Konunun içine daha fazla girmeden, üzerinden geçerken, şunu müşahade edelim ki, tarım ritüelleri, ayini yö-

netenlerin çıplaklığı ve yalınlığı için belli bir üstün tutmayı, tercihi işaret ediyor. Böylece Madras⁶³⁶ civarlarında, yıllık bayram, tüm hayvan sürüsünü boğazlayan, binlerce hacının durumuna benzer. Hava kan kokularıyla yoğunlaştığında giysilerini çıkarırlar, yeşil ağaç dallarını sallayarak ayini gerçekleştirirler, sonra da yıkanmaya giderler -Aynı şekilde Slav *Dodolları*, sadece bitki yapraklarına ve çiçeklerine bürünmüş olarak tarlalarda gezinirler-. Amritsar⁶³⁷ yakınlarında meydana gelen bir *Tchamba* (Çamba (Samba)) efsanesi bir suyun, kazıp çukurlaştırılan bir kanalın içinde akmayı inatla, direnerek reddettiğini anlatır. Bilgeler suyun akışının anayolunu harekete geçirmek için hükümdar olan, oraya egemen olan hanenin en güzel, en erdemli kızının boynunun kesilmesine rıza göstermesinin gerekli olduğuna karar verdiler. Cömert kız yüce yüreğiyle bunu kabul eder. Ancak orada en küçük gurur, değer yoktu. Ayrıca toplanmış kalabalıkta herkesin gözü önünde, kanal yatağında çıplak olarak koşmasına karar verilmesi gerekti. Yirmi beş yıl sonra, Coventry'nin efendisi ünlü Leydi Godiva'nın hikayesine ne kadar benziyor.⁶³⁸ Ama biz Khondlarımızı geri dönelim.

Beşinci ve sonuncu günde başta müzik olmak üzere müminlerin görkemli ve kalabalık ayin alayı, gerçek bir gizem olan yüksek dinsel usul ve sıraları içeren olaya katılmak için Pot Raca tapınağına doğru yol alır.

⁶³⁶ Hindistan'da bir şehir.

⁶³⁷ Hindistan'da bir şehir.

⁶³⁸ MS 990-1067, Mersiya Krallığı zamanında fakirlik içindeki ülkesindeki vergilerin kaldırılmasını kocasından ister, karşılığında, kimsenin bakmaması şartıyla, çıplak olarak at üstünde şehirde gelse kocası vergileri indireceğini söyler, o da bunu yapar ve halk ona olan büyük saygısından perdeleri açmaz, dolaşırken ona bakmazlar. İngiltere Coventry'de Lord Lefric, eşine verdiği sözü tutar, vergileri indirir. Böylece, Lady Godiva'nın cesareti ve karallığı efsane olur ve birçok sanatçıya ilham olur.

Sunağın altına, görevli din adamının onu arar gibi yaptığı bir kuzu gizlenmiştir. Onu bulmakta gecikmez. Şüphe götürmezcesine gök gürültüsünün öykünmesi içinde kırıbacını şaklatır ve sapıyla hayvana dokunur. Büyüleyici mıknaatısal geçişlerle onun duyumunu etkileyip onu uyuşturur. Bacakları bükülür bükülmez bir eliyle dört ayağını tutar, sunağın etrafında seke seke yürür ve döner. Bu manevradan birkaç dakika sonra kurbanı taşın üzerine koyar. Bu sırada yardımcılar onun üzerine kendilerini atarlar, onu devirirler, ellerini sırtından bağlarlar, sonra onu bir halkanın içine iterler. Herkes bağırarak oraya gelir, katılır. Müzisyenler var güçleriyle tamburin (tef, davul) çalarlar. Diğerleri kadar ve hatta daha fazla tahrik olmuş ve coşkulu olan djanni gözlerini döndürür, tüyleri diken diken olmuştur. Tanrısı onu ele geçirip içini kaplar. Pot Raca, onun kişiliğinde vücut bulur, şaşkın, uyuşuk kuzunun üzerine sıçrar, onu dişleriyle yakalar, onu sallar. Onun boğazına saldırır, ısırıklar altında onun soluğunu kesip öldürür. O zaman güçlkle soluk alır ve verir ama parçalanmış karın içlerini eşeleyip karıştırmak, birçok kez başını oraya uzatmak ve suları damlayan kandan çekmek için durur. O anda hoşnut ve tatmin edilmiş olan yardımcılar yırtılıp parçalanmış kadavrayı ele geçirirler, onu sunağın dibine gömerler. Yüce Tari'nin önüne tohum ve çekirdek tanecikleriyle birlikte, etler ve kemiklerden, çok sayıda kurban kafasının üst üste yığılı olduğunu hatırlarlar. Sonra herkes ait olduğu kastlardakilerle birlikte, yığının üzerine çullanır. Her biri kendi tarlası, kendi bahçesi için artıkları birbirleriyle çekiştirirler. Delice, cinli perili, gözleri kararmış kişi uzaklaşıp ormanda görünmez olur, üç gün görünmez. Bu sadece sondan bir önceki sahnedir.

Köylüler, tarlalarının etrafında omuzları üzerinde, ilk kurban edilmiş olan boğanın başını ve tanrıçanın suretini kapanış için taşırlar. Düzendan, edep ve incelikten hiçbir

işaret yoktur: Üstelik mantıksız, aşırı çılgın, delice, üstelik Yüce Toprak da diri, sağlıklı, güçlü ve sevinç içinde. Açık saçık sözlerden daha fazlası sözler, keskin delici kelimeler, edepsiz hareketler, saçma sapan maskaralıklar ve alaylar, matrak geçmelerden oluşan çapraz ateş söz konusudur. Dionysos'un Leneeleri⁶³⁹ bayramında bağcılarının durumları çok iyiydi, yüksek seviyedeydiler. Burada ise çobanlar çok uğultulu, sağır edici, düzensiz bir gürültüyü yürütürler. Anın gerektirdiği iş ve görevlerin üzerine kelimelerini geçirmek isterler. Cinli perili bir imgelem gücünü, ateşli sözlerle herkese ve din adamlarına bulaştırıp içine alıyorlar, hatta tanrıçanın kendisine bile hoşgörölü davranmayıp ona kıyıcı ve kötü davranarak, yetkililere, hatırı sayılır önemli kişilere saldırıp onları hırpalıyorlar. Onlara göre, bir inanca derince bağlı dansöz ve fahişeler Asadiler, en cesur vatandaşlara ve saygıdeğer kişilere saldırarak onları tedirgin ederler. Brahmanları ve lingayatları⁶⁴⁰ hırpalayıp paylarlar, zemindarların⁶⁴¹ omuzlarının üzerine sıçarlar. Kurban edilmiş meriahın duygulu telaş ve heyecanlarından sonra, boğazlanma sahnesinden sonra, ağlayış ve çılgınlardan sonra bir o kadar çok akan, yayılan kandan sonra, kocaman gü-lücükler, sağır edici gürültülü kahkahalar gerektir. Aşırı yorulup yorgunluktan bitmiş olan ruh ancak, karşıt an-

⁶³⁹ Atina'da Dionysos'a adanmış dört bayramdan biridir, Gamelion aylarında yani ocak ve şubat ayında kutlanır. Diğerleri; kırlarla ilgili olan Dionysesler bayramı, Poseidon ayı olan aralık ayındadır; Anesterieler, Anesterion ayları olan şubat ve mart aylarındadır; Büyük Dionysiesler de Elafebollon ayları olan mart-nisan aylarındadır.

⁶⁴⁰ Hinduizmde Güney Hindistan sadakat ve inancı vurgulayan Sa-iva mezhebinden modern Hinduizmin ana kollarından biri, Tanrı Şiva'ya derin imanı olanlar.

⁶⁴¹ İngiliz Hindistan'ında arazi vergisi ödeyen mülk sahipleri.

lamda coşkulu bir çalkantı ve karışıklıktan geçerek den-
gesini bulur. Böylece çılgın grup tanrı Terme'ye⁶⁴² adan-
mış küçük kiliseye kadar ulaşır. Orada boğanın kafasını
gömerler. Saturnallerin⁶⁴³ ertesi günü hiçbir şey görün-
mez ve herkes her günkü alışlagelen meşguliyetiyle uğ-
raşır.

@

⁶⁴² Tarla sınırlarının koruyucusu, gaspların intikamcısı tanrı.

⁶⁴³ Eski Roma'da Tanrı Saturnus onuruna yapılan delice, çılgın, açık
saçık eğlenceler.

SONUÇ

Meriahlar, henüz daha dün, tarih öncesi bir dinin canlı kalıntıları olarak, olayın geçtiği yerde bu şekilde gözlemlenebiliyorlardı. İnsanlığın zaman içinde geçirmiş olduğu gelişmeler ortama aktarılır ve tekrar edilir. Kuru veya nemli rüzgârların eylemi altında, iklimlerin, maruz bırakılmaların çokluğu ile dağları ve vadileri şekillendiren labirentin köşe ve kıvrımları içinde önceki dönemlerin entelektüel florası dağınık görünür, ama oldukça eksiksiz, eşsiz ve tamdır. Yüzyıllar birbiri ardınca devam eder, birbirine karışırlar. Küçük bir çiy damlası, en küçüğü, tüm bir manzarayı yansıtır. Aynı şekilde bizim kısa süreli olsa da kişiliğimiz çağların uzun kalabalık tören alayına katılabilir, akıp giden zamanların ve gelecek dönemlerin çağdaşı olabilir: Sadece görmek ve etrafa bakmak gerekir, sadece anlam gerekir.

Bu Khondları, bu Todaları ve Badagaları, bu Apaçileri, bu Eskimoları sadece çocuk halklar olarak hor görüp küçümsüyorlar. Zekânın ve ahlakın ilksel kavram ve taslaklarına sahip olarak görüp onları aşağılıyorlar. Ama kesinlikle şu var ki, onlar çocuksu zekâları ve ilksel ahlak yapıları sayesinde ilgi uyandırabildiler. Büyük insanlar, bilgiler ve gelişmiş insanlar sadece kişiliklerini temsil ederler. Olağanüstü bireyler, insanlığın başlangıçlarını bize gösteren en basit, en zayıf haller kadar dahi bize bilgi vermeyi bilemezler. Doğabilimciler son derece küçük olanları, son derece büyük ve soylu olanların derecesinde değerlendiriyor. Haşlamlılar,⁶⁴⁴ sümüksü maddeler, mayalar, çürüme ve kokuşmalar, güneş sistemleri kadar, kuyruklu yıldızların yörüngeleri kadar ve yaldızlı kasırgalar kadar onların düşüncelerini cezbediyor. Oysa

⁶⁴⁴ Sularda yaşayan tek hücreli mikroskopla görülebilen hayvanlar sınıfı.

ahlakçı için bile çok aşağılık ve değersiz bir varlık değildir, zira insanların en sefili onun kemiklerinden kemik, onun etinden et olan erkek kardeşidir. Türümüzün içinde, bağlı olmadığımız, dayanışma içinde olmadığımız ne büyük ne de aşağılık ve bayağılıktır. Ancak Newton bir elmayı düşürüp ve şu şekilde: Niçin? diye kendi kendine sormuş olmasını bize anlatmadılar. – “Onu düşünürken” yıldızların karmakarışık, anlaşılmaz çokluğundan sarsıldığını hissetmişti, Samanyolu’nun üzerinde her taraftan toplanıyorlardı. Oraya aniden şiddetle doluşup kayboluyorlardı, bozuluyorlardı ve yeniden birleşip düzene giriyorlardı. İki kelime engin uzayın derin karanlıkları üzerinde alev alev, ıslıl ıslıl parılıyordu: Evrensel Genelçekim.

@

